Valteris Skotas

AIVENHAS

Prasiųjų kelias

Nr. 119

Valteris Skotas

AIVENHAS

ROMANAS

Iš rusų kalbos vertė
BARBORA MEJERYTĖ

VILNIUS 1979

820
~~U (Anglų)~~
Sk 52

Вальтер Скот АЙВЕНГО
М., Детгиз, 1953

ANTRAS LEIDIMAS

S $\frac{70803—270}{M\ 852(10)—79}$ 267—79

PRATARMĖ

„Veiverlio" autorius iki pat šiol tebėra labai populiarus ir savo pasirinktoje literatūros srityje iš tiesų galėtų būti laikomas laimės kūdikiu. Tačiau buvo aišku, kad, dažnai rodydamasis spaudoje, jis galų gale nebeteks skaitytojų palankumo, jei jam nepasiseks sugalvoti priemonių, kuriomis galėtų suteikti naujumo sekantiems savo kūriniams. Anksčiau, norėdamas pagyvinti pasakojimą, autorius imdavosi škotų papročių, škotų kalbos ir škotų personažų, kurie jam yra artimiausi ir geriausiai pažįstami. Bet šitokios priemonės turėjo, be abejo, atvesti prie pasikartojimo bei vienodumo, ir pagaliau skaitytojas būtų galėjęs prabilti Edvino žodžiais iš Parnelio „Apysakos":

Jis šaukia: „Baik šnekas neįdomias!
Pasigailėk,— pavargom mes
Nuo tavo pokštų įkyrių!" [1]

Nieko nėra pavojingiau menininko garbei, kaip būti laikomam tesugebančiu sėkmingai kurti tik tam tikro žanro ar stiliaus kūrinius. Publika apskritai yra linkusi manyti, kad autorius, sukūręs vienos kurios nors rūšies patikusius jai kūrinius, dėl savo talento ypatumo nebesugebės imtis kitokių temų. Publikos neprielankumas tiems, kurie stengiasi įvairinti savo kūrybos priemones, pasireiškia neigiamais kritikos atsiliepimais apie aktorius ir dailininkus, kurie, norėdami praplėsti savo menines galimybes, drįsta išmėginti jėgas kitose srityse.

Ši nuomonė, kaip ir visi pripažinti sprendimai, turi tiesos. Teatre dažnai pasitaiko, kad aktorius, apdovanotas visais išoriniais ypatumais, būtinai reikalingais sėkmingai atlikti komedijos vaidmenis, neturi nė mažiausių galimybių pasižymėti tragedijoje; panašiai ir tapyboje, ir literatūroje dailininkas arba poetas dažnai temoka pavartoti tik vienas ir tas pačias vaizda-

[1] Eiliuotus tekstus vertė J. Subatavičius.

vimo priemones, pernelyg tuo apribodamas vaizduojamųjų dalykų pasirinkimą. Bet kur kas dažniau tie patys gabumai, kurie pelnė menininkui populiarumą vienoje srityje, užtikrina jam pasisekimą ir kitose srityse; ir tai didesniu laipsniu pasireiškia literatūroje, negu teatro ar tapybos mene, nes autoriui naujų kelių ieškoti netrukdo nei veido bruožų savitumas, nei kūno sudėjimas, kuris galėtų būti tinkamas tik tam tikriems vaidmenims, nei ypatingi įgūdžiai vartojant teptuką, kuriais gali būti išreiškiamas tik tam tikras siužetas.

Galbūt šitoks samprotavimas ir nėra visai teisingas, bet, šiaip ar taip, autorius jautė, kad, apsiribodamas vien tiktai škotiškomis temomis, jis ne tik įkyrėtų skaitytojams, bet ir nepaprastai susiaurintų savo paties galimybes teikti jiems malonumo.

Didžiai išprususioje šalyje, kur šitiek talentų kas mėnuo lepina publiką, nauja tema, kurią autoriui pasiseka užtikti, yra panaši į dykumos šaltinį, už kurį

Žvaigždėms žmogus dėkoja,
Jų lemtį laime pavadina.

Bet kai žmonės, arkliai, raguočiai ir kupranugariai tą šaltinį pavers dumblynu, jo vanduo pasidarys šleikštus tiems, kurie iš pradžių pasiskonėdami jį gėrė; o tasai, kuriam teko nuopelnas surasti tą šaltinį, turės panaudoti visus gabumus, ieškodamas naujų versmių, jeigu norės išlaikyti savo tėvynainių pagarbą.

Jei rašytojas, kurio kūryba apsiriboja vienų ir tų pačių temų ratu, mėgina suteikti naujumo seniems, padėjusiems jam išgarsėti siužetams, tai jo, be jokios abejonės, laukia nepasisekimas. Jeigu jis tiksliai mėgdžioja kūrinius, kurie anksčiau turėjo pasisekimo, jis pasmerktas „stebėtis, kodėl jie niekam nebepatinka". Jei jis mėgina nauju požiūriu perdirbti senąsias temas, tai greit įsitikina, kad visa, kas aišku, gražu ir natūralu, jau panaudota, ir, norėdamas savo kūriniams suteikti naujumo žavesį, jis turi griebtis karikatūros. Tuo būdu, vengdamas pakartojimų, jis netenka natūralumo.

Turbūt nėra reikalo vardyti čia visas priežastis, dėl kurių škotiškų romanų autorius ryžosi parašyti romaną grynai angliška tema.

Autorius pasirinko savo romanui Ričardo I laikus ne tik dėl to, kad tais laikais taip gausu buvo didvyrių, kurių vardai

lengvai galėtų atkreipti visų dėmesį, bet ir todėl, kad tie laikai mus stebina dideliu kontrastu tarp žemę dirbančių saksų ir tos žemės savininkų, užkariautojų normanų, kurie nenorėjo nei susimaišyti su nugalėtaisiais saksais, nei pripažinti jų tokiais pat, kaip jie, žmonėmis. Mintį savo kūrinio pagrindu pasirinkti šią kontrasto įdėją įkvėpė gabaus ir nelaimingo Logano tragedija „Runemedas", kurioje vaizduojama to paties laikotarpio saksų ir normanų baronų vaidai. Tačiau, kiek autorius atsimena, šioje tragedijoje nemėginama priešpastatyti papročių bei jausmų; be to, buvo aišku, kad, vaizduojant saksus, kaip tais laikais dar neišnaikintą karingą ir išdidžią aukštuomenę, buvo šiurkščiai iškreipta istorinė tiesa.

Juk saksų išliko tik liaudis, tiesa, viena kita sena giminė tebesinaudojo turtais ir valdžia, bet tai buvo tik retos išimtys, palyginus su pažeminta visų saksų būkle.

Autoriui atrodė, kad jeigu jis tinkamai atliktų savo sumanymą, skaitytojas galėtų susidomėti tuo romane atvaizduotu kontrastu tarp dviejų tautų, gyvenusių vienu metu ir viename krašte: nugalėtųjų su jų paprastais, šiurkščiais ir stačiokiškais papročiais bei laisvės dvasia ir nugalėtojų, ieškančių karinės garbės, asmeniškų žygdarbių, žodžiu, viso to, kas juos galėtų padaryti riterijos žiedu.

Romano epizodas, kuriam teko laimė patikti daugeliui skaitytojų, paimtas betarpiškai iš senovinių baladžių lobyno. Aš čia turiu galvoje karaliaus susitikimą su vienuoliu Taku šio linksmo atsiskyrėlio celėje. Trumpai atpasakotame fragmente iš senovinės baladės „Karalius ir atsiskyrėlis" skaitytojas ras daug panašumo į romane atvaizduotą Ričardo susitikimą su atsiskyrėliu.

Karalius Eduardas išvyko su dvariškiais į šaunią medžioklę Šervudo miškuose, kur jisai, kaip kad baladėse dažnai karaliams pasitaiko, užtiko neregėtai didelio ir greito elnio pėdsakus, nusivijo tą elnią, toli palikęs palydą, nuvargusį arklį ir šunį, ir galiausiai, sutemus vakarui, atsidūrė vienui vienas milžiniškos girios tankmėje. Didžiai sunerimęs, karalius prisiminė girdėjęs pasakojant, kad varguoliai, bijodami likti nakčia be pastogės, meldžiasi šventajam Julijonui, kuris, pasak katalikų kalendoriaus, laikomas vyriausiuoju visų paklydusių keleivių globėju. Eduardas pasimeldė, ir, be abejo, tas šventasis parodė jam siaurutį takelį, kuris atvedė prie mažos koplytėlės, o šalia

buvo atsiskyrėlio celė. Karalius, išgirdęs, kaip pamaldusis vyras kartu su savo vienatvės draugu kalba celėje rožančių, nuolankiai pasiprašė priimamas nakvynėn.

— Mano būstas netinka šitokiam kilmingajam, kaip jūs,— atsakė atsiskyrėlis.— Čia, miškų glūdumoje, aš mintu šaknimis bei medžių žieve ir negaliu priimti po savo stogu net didžiausio bėdžiaus, nebent jei reiktų išgelbėti jam gyvybę.

Karalius pasiteiravo kelio į artimiausią miestą ir, supratęs, kad tą kelią labai sunku būtų rasti net dieną, pareiškė, kad vis vien, ar atsiskyrėlis nori, ar ne, jis nusprendęs šią naktį pas jį pernakvoti.

Atsiskyrėlis sutiko, tačiau pridūrė, kad jeigu jam nekliudytų vienuoliškas apdaras, jis būtų nepaisęs jokių grasinimų, o dabar nusileidęs irgi ne iš baimės, bet tik nenorėdamas skandalo.

Karalius įėjo į celę, gavo porą glėbių šiaudų atsigulti, džiaugiasi bent tuo, kad dabar jau po stogu ir kad

Naktis praslinks bematant.

Tačiau svečiui kyla ir kitų norų. Jis reikalauja vakarienės, pareikšdamas:

O pasakysiu jums vis vien:
Nors baisiai nuvargstu perdien,
Aš vis linksmai praleidžiu naktį.

Tačiau, nors jis šitokiu būdu ir pasisakė mėgstąs gerai pagyventi, be to, dar pridūrė, kad esąs karaliaus dvariškis, pasiklydęs per medžioklę, jam nepasisekė gauti iš šykštaus atsiskyrėlio nieko daugiau, tik duonos su sūriu, kurių valgyti svečias visai nenorėjo, ir „skysto" gėrimo, kuris jam dar mažiau priimtinas.

Pagaliau karalius ėmė reikalauti, kad šeimininkas tiesiai atsakytų į klausimą, nuo kurio jau keletą kartų išsisuko.

Gyvendamas miške čia vienas,
Juk nusišauni tu žvėrienos,
Kai sargas sotinas miegu?
Kai saulė medžiuos mirga, tviska,
Juk tyliai išslenki į mišką
Partempti elnio už ragų?

Aš lažintis galiu drąsiausiai,
Kad tu pro šalį neprašausi,
Nors ir vienuolis tu tegu.

Vienuolis būgštauja — ar tik svečias nenori, kad jis prisipažintų pažeidęs miškų įstatymus; jei toks prisipažinimas pasiektų karalių, vienuoliui tektų atsisveikinti su galva. Eduardas užtikrina, kad jis laikysiąs paslaptį, ir vėl ima reikalauti, kad vienuolis pavaišintų elniena.

Atsiskyrėlis atsikalbinėja, primindamas savo vienuoliškus apžadus, ir atkakliai tvirtina, kad jis niekada šitokiu būdu nenusikaltęs vienuolyno įstatams:

Nors čia praleidau daug dienų,
Bet vien tik pienu gyvenu,
Medžioti nekeliu nė kojos.
Pašilki prie ugnies šiek tiek,
Paskui ramiai sau išsitiesk,
Šiuo abitu dar užsiklojęs.

Šioje vietoje rankraštis, matyt, sužalotas, nes sunku suprasti, kas gi galų gale paskatino nesukalbamą vienuolį patenkinti karaliaus prašymą. Šiaip ar taip, pripažinęs, kad šitokio „šaunaus vyruko", kaip jo svečias, jo celė dar neregėjusi, dievobaimingasis vyras apkrauna pagaliau stalą geriausiais valgiais, kokių tik gali patiekti jo celė. Ant stalo tarp dviejų užžiebtų žvakių pasirodo baltos duonos, pyragų ir puikiausios sūdytos ir šviežios elnienos, ir iš šių valgių jie renkasi pačius geriausius kąsnius.

— Man būtų tekę pasitenkinti sausa duona,— tarė karalius,— jei nebūčiau iš tavęs išprašęs, ką savo lanku sumedžioji. Dabar pavakarieniavau karališkai, tik reikėtų ko nors atsigerti.

Vaišingasis atsiskyrėlis parūpina taip pat ir gėrimo, paliepęs savo bendrui paduoti keturių galonų statinaitę iš slėptuvės prie lovos, ir visi trys susėdę pradeda kaip reikiant gurkšnoti. Šiai pramogai vadovauja vienuolis, prižiūrėdamas, kad visi, prieš išlenkdami taurę, kartotų vienas po kito tam tikrus iškilmingus žodžius.

Šitaip besilinksminant, praeina naktis. Rytmetį karalius, atsisveikindamas su savo šventuoju šeimininku, pasisako esąs labai patenkintas viešnage ir kviečia jį atsilankyti į rūmus, žadėda-

mas atsilyginti už vaišingumą. Linksmasis vienuolis sutinka nuvykti į rūmus pas Džeką Fletčerį (tuo vardu karalius pasivadina), po to dar parodo karaliui, kaip moka šaudyti iš lanko, ir linksmieji bičiuliai persiskiria. Karalius joja namo ir pakeliui suranda savo palydą.

Baladei trūksta pabaigos, todėl mes nebežinome, kokiu būdu viskas iškyla aikštėn; tikriausiai tai įvyksta taip, kaip ir visuose panašaus turinio kūriniuose: šeimininkas laukia mirties bausmės, kad be deramos pagarbos elgėsi su monarchu, jo nepažindamas, ir nustemba, gavęs malonių ir dovanų.

Šiuo padavimu ir remiasi romano epizodas, todėl lengvapėdį atsiskyrėlį sutapatinti su broliu Taku iš baladės apie Robiną Hudą visai nederėtų.

Aivenho vardą autorius pamatė viename senname eilėraštyje, kuriame išvardinta trejetas dvarų, atimtų garsiojo Hempdeno protėviui už tai, kad jis, žaisdamas tenisą, susivaidijo su Juoduoju Princu ir trenkė jam su rakete.

Dvarai — Aivenhas, Tringas, Vingas —
Hempdenui buvo atimti,
Bet jautėsi jisai laimingas,
Kad buvo palikti kiti.

Tasai vardas atitiko autoriaus sumanymą dvejopu atžvilgiu: pirma, jis pačiu savo skambesiu primena Anglijos senovę; antra, jame nėra nieko, kas bylotų apie veikalo pobūdį. Šią pastarąją aplinkybę autorius laiko itin svarbia. Vadinamosios skambiosios antraštės yra naudingos knygininkams ir leidėjams, kuriems šitokia antraštė padeda parduoti knygą pirmiau, negu ji pasirodo. Tačiau autorius, kuris leidžia, kad į jo dar nepasirodžiusią knygą šitokiu dirbtiniu būdu būtų atkreiptas skaitytojų dėmesys, stato save į keblią padėtį, nes, jeigu jis, sukėlęs visuotinį susidomėjimą, nesugebės jo patenkinti, jo literatūrinė garbė gali nuo to labai nukentėti. Be to, kiekvienas skaitytojas, užtikęs tokią antraštę, kaip „Parako sąmokslas" ar kokią nors kitą, susietą su pasauline istorija, dar knygos nepamatęs, ima savaip vaizduotis, kokia turi būti pasakojimo eiga ir kokio malonumo jinai turi jam suteikti. Ir tikrų tikriausiai, skaitydamas knygą, neras to, ko laukė, ir, aišku, bus linkęs pasmerkti autorių ar jo kūrinį už patirtą nusivylimą. Šitokiu atveju rašytojas smerkiamas ne už tai, kad nepataikė į savo paties pasirinktąjį

taikinį, bet už tai, kad nepaleido strėlės tokia kryptim, apie kurią nė galvoti nepagalvojo.

Pasirodęs spaudoje „Aivenhas" turėjo didelį pasisekimą ir, galima sakyti, suteikė autoriui teisę vaizduoti savo kūriniuose ne tik Škotiją, bet ir Angliją.

Žaviosios žydaitės paveikslas taip patiko kai kurioms gražiosios lyties skaitytojoms, kad jos apkaltino autorių, kam, tvarkydamas savo veikalo personažų likimą, paskyrė Vilfredą vyru ne Rebekai, bet mažiau už ją patraukliai Rovenai. Tačiau, nekalbant jau apie tai, kad dėl anų laikų prietarų šitokia santuoka būtų buvusi beveik neįmanoma, autorius drįsta pastebėti, jog laikina gerovė, kaip atpildas už pasiaukojimą, ne išaukština, bet priešingai, pažemina tikrai dorovingus ir didžiai kilnios sielos žmones. Juk žvilgsnis į didįjį gyvenimo paveikslą parodo, kad savęs atsižadėjimas ir pasiaukojimas retai tesusilaukia atpildo ir kad vidinis pasitenkinimas, kurį patiria žmogus, atlikdamas savo pareigą, yra jam tikrasis atpildas, nes suteikia dvasiai ramybę, kurios pasaulis nei duoti, nei atimti negali.

Abotsfordas, 1930 m. rugsėjo 1 d.

I skyrius

Šnekėjos jie tuo prietemos laiku,
Kada banda jau traukė iš laukų,
Kai kiaulės, kūtėn varomos tamsion,
Turseno sočios tingiai, nenorom.

Poupas, „Odisėja"

Toje žavioje linksmosios Anglijos dalyje, kurią drėkina Dono upė, senovės laikais augo didžiulės girios, dengiančios kalvas bei klonius tarp Šefildo ir Donkasterio. Šių plačiųjų girių likučiai dar ir nūdien tebematyti ties senosiomis Ventvoro ir Vornklif Parko pilimis ir aplink Roterhemą. Šičia kitados gyvenęs pasakiškasis Vontlio slibinas, šičia vykdavusios įnirtingos kautynės, pilietiniams Baltosios ir Raudonosios Rožės karams siaučiant, ir šičia senovės laikais taip pat klestėjusios gaujos tų narsiųjų plėšikų, kurių žygius taip plačiai išgarsino liaudies dainos.

Šitokia mūsų apysakos veiksmo vieta. Pasakojami joje įvykiai priklauso Ričardo I [1] karaliavimo pabaigai, kai nusiminę jo valdiniai, kentėdami sunkią pavergusių juos didžiūnų priespaudą, beviltiškai laukė valdovo sugrįžtant iš ilgos nelaisvės.

Feodalai, pernelyg įsigalėję jau Steponui karaliaujant, nors apdairiojo Henriko II šiek tiek priversti nusilenkti karališkajai valdžiai, dabar ėmė vėl po senovei besaikiškai savivaliauti; nepaisydami neryžtingų Valstybės tarybos draudimų, jie stiprino savo pilis ir didino valdinių skaičių, paversdami vasalais visus kaimynus, stengėsi surinkti stiprią kariuomenę, kuri paremtų juos, prasidėjus suirutei.

[1] Ričardas I — Ričardas Plantagenetas, pramintas Liūtaširdžiu, Anglijos karalius (1157—1199), veiklus trečiojo kryžiaus karo dalyvis (1190—1193). Jam pasitraukus iš Anglijos, jo brolis, princas Džonas, padedamas feodalų, pasigrobė Anglijos sostą. Tai sužinojęs, Ričardas skubiai išsiruošė namo, bet pateko į nelaisvę savo priešui, Austrijos hercogui Leopoldui VI. Į tėvynę jam pavyko sugrįžti tik 1194 metais. Jis žuvo, imdamas vieno nepaklusnaus feodalo pilį.

Žemesnės kilmės bajorai, arba, kaip jie tada buvo vadinami, franklinai, pateko nūnai itin sunkion ir pavojingon būklėn. Jeigu jie, kaip dažniausiai ir buvo, atsiduodavo kaimyninių didžiūnų globai, prisiimdami feodalines pareigas jų dvaruose ir pasižadėdami juos remti visuose žygiuose, tai šitokia kaina kurį laiką galėdavo iš tikrųjų ramiai pagyventi. Tačiau tokiu atveju jiems tekdavo atsižadėti laisvės ir užsitraukti ne vieną pavojų, dalyvaujant rizikinguose garbėtroškos globėjo žygiuose. Antra vertus, galingieji baronai turėjo tiek priemonių žemesniesiems engti ir spausti, kad panorėję be jokios priežasties galėjo visiškai susmukdyti bet kurį silpnesnį kaimyną, pamėginusį nepaisyti jų valdžios.

Angliją užkariavus Normandijos hercogui Vilhelmui, feodalų savivalė dar labiau sustiprėjo ir žemesniųjų luomų kančios pasidarė dar sunkesnės. Po Hastingso mūšio visa valdžia atiteko normanų bajorams, kurie ja naudojosi anaiptol ne saikingai. Visa arba kone visa saksų diduomenė buvo išnaikinta arba išvaryta iš savo tėvonijų; nedaug liko ir smulkesnių saksiškos kilmės bajorų bei valstiečių, kurie tebebūtų valdę savo tėvonijas. Visi normaniškos kilmės karaliai aiškiai remdavo savo tautiečius, visada jiems atiduodami pirmenybę, ir visokiausiomis, tiek teisėtomis, tiek ir neteisėtomis priemonėmis stengėsi nusilpninti tą gyventojų dalį, kurioje vis dar teberuseno įsisenėjusi neapykanta nugalėtojams. Medžioklės ir kitokie įstatymai, kurių neturėjo daug švelnesnis saksų teisynas, buvo primesti pavergtiesiems, kad jie dar skaudžiau pajustų surakinusių juos feodalinių grandinių sunkumą.

Laikau būtinu dalyku priminti skaitytojui, kad nors po Vilhelmo II viešpatavimo jokie įžymesni įvykiai, kaip, pavyzdžiui, karai ar sukilimai, neženklino anglosaksų tautos istorijos, tačiau užkariavimo padarytos žaizdos neužgijo iki pat Edvardo III karaliavimo. Saksų prisiminimai, kokie jie buvo praeityje, ir mintys apie dabartį kėlė neapykantą normanams užkariautojams ir padėjo palaikyti neperžengiamą slaptą priešiškumo sieną tarp nugalėtojų normanų ir pavergtųjų anglosaksų palikuonių.

Leidosi saulė; vienoje šio skyriaus pradžioje paminėtos girios proskynoje, apaugusioje vešlia žole, šimtai kresnų, skėstašakių ąžuolų, galbūt mačiusių didingas romėnų kariuomenės

žygiuotes, laikė ištiesę gumbuotas šakas virš minkšto žalios vejos patiesalo; kai kur tarp ąžuolų buvo įsiterpę bukai, bugieniai ir kiti įvairiausi pomiškio krūmynai, suaugę taip tankiai, kad pro juos neprasiskverbė nė vienas nusileidžiančios saulės spindulys; kitose vietose medžiai bei krūmynai buvo kiek prasiskyrę, sudarydami tas ilgas, toli nusidriekiančias alėjas, į kurių vingius taip miela akiai užklysti. Raudoni saulės spinduliai skleidė blankią šviesą, nutvieksdami surizgusias šakas bei samanotus medžių kamienus ir skaisčiais ruožais nudryžuodami tamsią vejos žalumą.

Nemaža aikštelė šios properšos viduryje, matyt, senovėje buvo skirta stabmeldiškoms druidų[1] apeigoms. Taisyklingos, lyg žmogaus rankų supiltos kalvos viršūnėje pusračiu stūksojo didžiuliai netašyti akmenys; septyni tebestovėjo stati, kiti, išvartyti tikriausiai kokio nors uolaus krikščionio, gulėjo netoli pirmykštės savo vietos arba kalvos atšlaitėje. Tik vienas didžiulis akmuo buvo nuriedėjęs apačion į papėdėje tekantį upelį, dėl ko tas, šiaip ramus ir tylus, čia negarsiai murmėjo.

Šiame gamtovaizdyje buvo du žmonės, sprendžiant iš išorės ir apdaro, prastuoliai kaimiečiai, kokie anais senais laikais gyveno miškingose vakarinio Jorkšyro srityse. Vyresnysis pažiūrėti buvo niūrus ir atšiaurus. Apsivilkęs paprasčiausią, koks tik įmanoma, drabužį — ankštą palaidinę iš kažkokio žvėries kailio plaukais į viršų, kurie jau buvo tiek nusidėvėję, kad iš užsilikusių vienur kitur kuokštelių būtų buvę sunku pasakyti, kokiam gyvuliui tas kailis kitąsyk priklausė. Palaidinė užsivelkama per galvą kaip šių laikų marškiniai arba senovės grandininiai šarvai. Kad palaidinė glaudžiau prigultų, ji suveržiama per juosmenį plačiu odiniu diržu su varine sagtimi; iš vienos pusės prie to diržo pakabintas kelionmaišis, iš kitos — avino ragas. Už diržo užkištas ilgas platus ir aštrus dviašmenis peilis elnio rago kotu; šitokie peiliai buvo gaminami čia pat kaimynystėje ir vadinosi „šefildiškiais". Apsiavęs naginėmis su šerno odos dirželiais, be kepurės, plaukai tamsiai rudi, susivėlę. Belieka paminėti vieną labai įsidėmėtiną jo apdaro priedą: varinį lanką ant kaklo, panašų į šunies kaklasaitį, tik be jokio tarpelio. Lankas buvo pakankamai laisvas ir nė kiek netrukdė jam kvėpuo-

[1] Druidai — keltų genčių žyniai.

ti, bet šiaip gana arti kaklo, ir jo nenuimsi, neprapjovęs brūžykle. Ant šio savotiško antkaklio saksiškomis raidėmis išgraviruoti žodžiai: GURTAS, BEOVULFO SŪNUS, ROTERVUDO SEDRIKO VERGAS.

Šalia kiauliaganio (nes šitoks buvo Gurto verslas), ant vieno išvirtusio iš druidų maldyklos akmens, sėdėjo žmogus, gal dešimčia metų už jį jaunesnis. Jo apdaras, nors ir panašus į Gurto, pasiūtas iš geresnės medžiagos ir prašmatnesnis. Palaidinė skaisčiai purpurinės spalvos ir pagražinta keistais margais raštais. Virš palaidinės turėjo užsimetęs trumpą iki šlaunų tamsiai raudoną apsiaustą, gerokai jau sučiurusį, apsiūtą skaisčiai geltonu apvadu. Ant rankų šis žmogus mūvėjo plonas sidabrines apyrankes, o ant kaklo turėjo to paties metalo kaklasaitį su įrašu: VAMBA, VETLISO SŪNUS, ROTERVUDO SEDRIKO VERGAS.

Jo kepurė buvo nukarstyta žvangučiais, ne didesniais už tuos, kurie parišami medžioklinių sakalams; žvangučiai skambtelėdavo kiekvieną kartą, kai tik jis pasukdavo galvą vienon ar kiton pusėn, o kadangi jis nė vienos minutėlės neišbūdavo nesujudėjęs, tai skambesys bemaž nenutildavo. Šios kepurės graižas buvo iš kietos odos, viršutinis jo kraštas iškarpytas ir atrodė panašus į perų karūną; prie šio graižo buvo prisiūtas ilgokas maišelis, kurio galas karojo ant vieno peties. Toji kepurė, o taip pat ir apykvailė, nors kartu ir gudri Vambos veido išraiška pakankamai aiškiai rodė jį esant vieną iš tų juokdarių, kuriuos turtuoliai kitados laikydavo savo namuose, idant nuvaikytų lėtai slenkančių dykinėjimo valandų nuobodį.

Panašiai kaip ir jo draugas, prie diržo jis buvo prisirišęs kelionmaišį, bet nei peilio, nei rago neturėjo, nes, matyt, buvo priskiriamas prie tokių būtybių, kurioms pavojinga duoti į rankas pjaunamą ar duriamą ginklą. Šio vietoj jis turėjo medinį kardą, panašų į tą, kuriuo šių laikų scenoje arlekinas atlieka savo stebuklingus fokusus.

Šių dviejų žmonių išraiška skyrėsi ne mažiau kaip ir jų apdaras. Gurto veidas buvo paniuręs ir liūdnas; nudelbtas žvilgsnis bylojo apie gilų nusiminimą, kurį galėtum palaikyti apatija, jei paraudusiose akyse retkarčiais įsižiebiančios liepsnelės nebūtų rodžiusios, kad po šiuo niauriu nusiminimu slypi priespaudos neapykanta ir noras priešintis. O Vambos žvilgsnyje bei visoje išorėje buvo matyti įprastas tos rūšies žmonėms tuš-

čias smalsumas, nė akimirką nenustygstantis judrumas ir visiškas pasitenkinimas savo padėtimi.

— Teprakeikia šventasis Vitoldas tas velnio knises! — tarė kiauliaganys, veltui bandęs skardžiais rago garsais surinkti išsisklaidžiusią kiaulių bandą.

Kiaulės, atsiliepusios į rago balsą tokiu pat melodingu kriuksėjimu, nė kiek nesiskubino baigti gardžiai puotavusios bukų riešutais bei gilėm ir palikti pelkėtus upelio krantus, kur jos, įsiknisusios į dumblą, drybsojo patogiai, visiškai nekreipdamos dėmesio į savo ganytojo šauksmą.

— Teprakeikia šventasis Vitoldas jas ir mane! — kalbėjo Gurtas.— Galvą dedu, ne vieną dar prieš sutemstant pačiups koks dvikojis vilkas... Čionai, Fangsai! Ei, Fangsai! — suriko jis visa gerkle gauruotam šuniui, kuris šlubčiodamas bėginėjo aplink, tarsi norėdamas padėti šeimininkui suvaryti į būrį neklusnią kriuksinčią bandą, bet iš tikrųjų, gal nesuprasdamas kiauliaganio rago signalų, o gal iš blogos valios vien blaškė išsklidusias kiaules į visas puses ir didino sąmyšį, nors jo darbas, atrodo, buvo daryti tvarką.

— Kad velniai jam dantis išbarstytų! — tarė Gurtas.— Kad jis pastiptų, tasai miškų urėdas, kuris karpo mūsų šunims nagus ir padaro juos niekam tikusius. Vamba, būk žmogus, kelkis ir padėk man. Apeik aplink kalvą ir pavaryk kiaules pavėjui. Matysi — jos eis namo ramiai kaip nekalti avinėliai.

— Iš tiesų?— tarė Vamba, nesijudindamas iš vietos.— Aš jau pasitariau šiuo reikalu su savo kojomis, ir jos yra tos nuomonės, kad valkiodamos mano margaspalvius drabužius po šias balas jos rodytų neprielankumą mano aukštam asmeniui ir karališkam apdarui. Taigi, Gurtai, štai ką tau patarsiu: pasišauk Fangsą, o bandą palik jos pačios likimui, nes ar tos tavo kiaulės sutiks kareivių būrį, ar plėšikų gaują, ar į kokią šventąją vietą keliaujančius maldininkus, vis vien iki ryto pavirs normanais — galėsi sau džiaugtis.

— Kiaulės pavirs normanais! — nustebo Gurtas.— Kalbėk aiškiau, Vamba, nes šiuo metu aš visai nelinkęs minti mįslių.

— Na, „kiaulė"— saksiškas žodis,— tarė juokdarys,— o kai ji paskersta, išdaryta ir iškepta, tai jau — karbonadas. O „karbonadas"— prancūziškas, arba normaniškas, žodis. Vadinasi, kol kiaulė gyva ir kol ją gano vergas saksas, ji vadinama saksišku

vardu, bet pavirsta normanu, kai tik pakliūva į pilį ant didžiūnų stalo. Ką apie tai manai, mielasis drauge Gurtai?

— Kas tiesa, tai tiesa, drauguži Vamba, tik nežinia, kaip toji tiesa pateko į tavo kvailą makaulę.

— Paklausyk, ką dar pasakysiu,— kalbėjo toliau tuo pačiu tonu Vamba.— Štai, pavyzdžiui, senasis mūsų bulius: kol jį gano tokie vergai, kaip tu, jis ir vadinasi bulium, bet atsidūręs prieš aukštakilmę burną, skirtą jam sudoroti, bematant tampa karštakrauju ir lipšniu prancūzų antrekotu. Taigi kol gyvuliui reikalinga priežiūra, jis — saksas, bet kai tik pasidaro skanėstas — jis jau normanas.

— Prisiekiu šventuoju Dunstanu,— tarė Gurtas,— tu sakai liūdną tiesą. Jie mums nieko daugiau nepaliko, vien orą, bet ir tą paliko tik todėl, kad galėtume dirbti užkraunamus mums darbus. Skaniausi ir riebiausi gyvuliai tenka jų stalui, gražiausios moterys — jų guoliui, narsiausi vyrai imami į svetimšalių valdovų kariuomenę ir nubarsto savo kaulais tolimąsias žemes, o šičia tepalieka tik vienas kitas, bet ir tie arba nenori, arba nepajėgia užstoti vargšo sakso. Duok dieve sveikatos mūsų šeimininkui Sedrikui — jis vyriškai mokėjo užstoti ir apginti mus, bet šiomis dienomis parvyksta Redžinaldas Fron de Befas, ir netrukus, deja, mes pamatysime, ko verti visi Sedriko rūpesčiai... Šen! Šen! — riktelėjo jis vėlei, pakeldamas balsą.— Šitaip! Šitaip! Puiku, Fangsai! Dabar jau suvarei jas į krūvą ir beregint parginsi namo. Geras šunelis!

— Gurtai,— tarė juokdarys,— tu, žinoma, laikai mane kvailiu, kitaip nekištum man į genklę galvos. Tarčiau tik vieną žodelį Redžinaldui Fron de Befui arba Filipui de Malvuazenui, kad tu koneveiki normanus,— ir nebėra kiauliaganio. Bematant tabaluotum ant vieno iš šių medžių, baidydamas visus, kurie tik drįstų piktai prieš ponybę šnekėti.

— Nenaudėli! Nejaugi tu išduotum mane, pats pradėjęs šitokias kalbas! — suriko Gurtas.

— Išduoti tave! Ne,— atsakė juokdarys,— šitaip daro tik protingi žmonės, kurgi man, kvailiui... Cit!.. Kas gi čia pas mus atkeliauja?— tarė jis, įsiklausydamas į artėjantį ir jau visai aiškiai girdimą arklių kanopų dundesį.

— Ar tau ne vis tiek, kas ten atjoja,— tarė Gurtas, kuris jau turėjo susirinkęs visą savo bandą ir, Fangso padedamas, varė ją iš apytamsių miško proskynų.

— Na, aš turiu pasižiūrėti šitų raitelių,— atsakė Vamba,— gal čia iš pasakų krašto atvyksta karaliaus Oberono [1] pasiuntiniai.

— Kad tu pastiptum,— supyko kiauliaganys.— Šneka visokius niekus, o už kelių mylių siaučia baisi audra su žaibais ir perkūnija. Girdi, kaip tranko? O koks lietus! Kaip gyvas nesu matęs tokių stambių lašų. Pažiūrėk, vėjo nėra, o ąžuolai vaitoja ir braška, tarsi skelbdami artėjančią audrą. Būk nors šiek tiek protingas — patikėk mano žodžiu, ir skubėkim namo, kol audra dar mūsų neužklupo. Naktis bus baisi!

Vamba, matyt, suvokė šių žodžių prasmę ir nusekė paskui savo draugą, kuris, pasiėmęs nuo žolės ilgą vėzdą, skubiai žingsniavo miško proskyna, kartu su Fangsu varydamas įvairiais balsais kriuksinčią ir žvygaujančią bandą.

II skyrius

Vienuolis — vizitatorius gudrus,
Iš vienuolynų pelną rinkt vikrus,
Labiau nei melstis mėgo jis medžioti,
Jojikas karštas, vyras aukšto stoto,—
Galėjo būt neblogu abatu;
Arklidėj laikė daug žirgų ristų;
Jam jojant, sagtys kamanų žvangėjo,
Jų garsas plaukė per laukus pavėjui,
Lyg varpas aidintis koplyčios tos,
Kurios turtus jis švaistė nuolatos.

Čoseris, „Kenterberio apsakymai"

Atjojančių raitelių keliamas dundesys kaskart vis labiau artėjo, ir Vamba, nepaisydamas draugo raginimų, stoviniavo, naudodamasis kiekviena patogesne proga: čia nusiskindamas dar neprinokusių riešutų kekę, čia nusisukęs žvilgsniu lydėdamas sutiktą jauną baudžiauninkę. Todėl raiteliai netrukus juos ir pasivijo.

Raitelių buvo dešimt. Du iš jų, būrio priešakyje, buvo, matyt, įžymūs asmenys, o kiti — jų tarnai. Atpažinti vieno visuomeninę padėtį buvo nesunku — tai neabejotinai aukšto rango dvasininkas. Jis vilkėjo bernardinų vienuolio drabužiais, bet jie pasiūti iš daug plonesnės ir geresnės medžiagos, negu leido vienuolyno įstatai. Apsiaustas su kapišonu buvo iš geriausios fla-

[1] Oberonas — viduramžių epuose — miško dvasių valdovas.

mandiškos gelumbės ir plačiomis grakščiomis klostėmis gaubė jo gražų, nors ir storoką liemenį.

Jo veide tiek maža tebuvo vienuoliško nuolankumo, kiek jo drabužiuose paniekos pasaulietiškai prabangai. Jo bruožai būtų buvę malonūs, jei iš po blakstienų slaptai nebūtų blykčiojusi gudri epikurietiška liepsnelė, rodanti jį esant apdairų goslūną. Tačiau luomas bei aukšta padėtis buvo išmokę jį puikiai valdytis: panorėjęs jis galėjo rodytis iškilnus, nors natūraliai jo veide atsispindėjo linksmas geraširdiškas atlaidumas. Nepaisant vienuolyno įstatų nei popiežiaus ediktų, šio aukšto bažnyčios pareigūno rankovės buvo papuoštos ir apsiūtos brangiu kailiu, apsiaustas pakaklėje susegtas auksine sagtimi.

Garbingasis vienuolis jojo gražiai įsiganiusiu mulu, kurio pabalnojimas buvo nepaprastai puošnus, o kamanos pagal anų laikų madą nukarstytos sidabriniais skambalėliais. Jo laikysenoje nebuvo vienuoliško nerangumo, priešingai, jis sėdėjo ant mulo grakščiai ir tvirtai kaip įgudęs raitelis. Beje, šitokia kuklia priemone, nors ir puošniai pabalnota bei risnojančia ramiai ir švelniai, galantiškasis vienuolis tesinaudojo tiktai kelionėje. Kitokiems atvejams vienas pasaulietis tarnas iš jo palydos vedė puikiausią ispanišką žirgą. Šį šaunųjį žirgą kartu su visu balnu dengė ilga, beveik žemę siekianti gūnia, gausiai išsiuvinėta kryžiais, mirtomis ir kitomis bažnyčios emblemomis. Kitas tarnas vedė nešulinį mulą, apkrautą, matyt, dvasininko manta; du vienuoliai, to paties ordino, tik žemesnio laipsnio, jojo viso būrio užpakalyje; jie juokėsi ir šnekučiavosi, nedaug tekreipdami dėmesio į kitus raitelius.

Šio aukštojo dvasininko bendrakeleivis buvo keturiasdešimt su viršum metų vyras, lieknas, stiprus ir raumeningas; jo atletiška figūra buvo tarytum vien iš raumenų, kaulų ir sausgyslių, ir atrodė, kad jo kūnas, perkentęs begales sunkiausių vargų, galėjo dar antra tiek iškęsti. Jis buvo su skaisčiai raudona kepure kailiniu apvadu. Raiškių bruožų jo veidas, keliąs pagarbią baimę ir rodąs įgimtą energiją ir jėgą, nuo atogrąžų saulės buvo įdegęs juodai kaip negro; šiaip jis atrodė ramus, tarytum užsnūdęs po praūžusios aistrų audros, tačiau kaktoje išsišovusių gyslų, viršutinės lūpos bei juodų ūsų virpčiojimas aiškiai rodė, kad toji audra kiekvieną akimirką gali vėlei pakilti. Jo įžvalgios, skvarbaus žvilgsnio tamsios akys bylojo visą jo nugalėtų kliūčių ir pergyventų pavojų istoriją ir atrodė skatinte

skatino kitus pasipriešinti jo norams — vien tiktai tam, kad jis patirtų malonumą savo narsumu ir jėga nublokšti priešininką nuo kelio. Viena akis, virš kurios buvo gilus randas, truputėlį žvairavo, ir nuo to jo išraiška darėsi dar atšiauresnė.

Šis raitelis, kaip ir jo bendrakeleivis, buvo apsisiautęs ilgu vienuolišku apsiaustu, bet raudona to apsiausto spalva rodė jį nepriklausant nė vienam iš keturių didžiųjų ordinų. Ant dešiniojo peties baltavo gelumbinis platėjančiais galais kryžius. Po šiuo apsiaustu buvo matyti kitas apdaras, atrodytų, visai nederantis — šarvai su rankovėmis ir pirštinėmis iš smulkučių metalinių žiedelių. Šarvai padaryti labai išmaniai ir taip prigludę prie kūno, kaip šių laikų megztiniai iš minkštų vilnų. Ant šlaunų, kiek buvo matyti pro apsiausto klostes, irgi buvo tokie pat šarvai; keliai apsaugoti plono plieno plokštelėmis, o blauzdos aptemptos šarvinėmis blauzdinėmis. Už diržo kyšojo ilgas dviašmenis durklas — vienintelis jo ginklas.

Jis jojo ne mulu, bet stipriu kelioniniu arkliu, tausodamas šaunų žirgą, kurį vienas jo ginklanešys vedėsi iš paskos. Žirgas buvo pilna kovine apranga; prie balno iš vienos pusės kybojo trumpakotė alebarda, inkrustuota auksu, iš kitos — plunksnomis papuoštas riterio šalmas, šarvų gaubtuvas ir ilgas dviašmenis kardas. Antras ginklanešys nešė iškėlęs savo pono ietį; prie ieties smaigalio plevėsavo nedidelė vėliavėlė su tokios pat formos kryžium, kaip ir tas, kuris buvo užsiūtas ant apsiausto peties. Tas pats ginklanešys nešė ir nedidelį trikampį skydą, apdengtą skaisčiai raudona gelumbe, slepiančia užrašytą ant skydo devizą.

Už šių dviejų ginklanešių jojo dar du tarnai; tamsūs jų veidai, balti turbanai ir rytietiški drabužiai rodė juos kilus kurioje nors tolimoje rytų šalyje. Šis karys ir jo palyda išrodė keistai, kaip ne šio krašto; jo ginklanešių apdaras buvo prabangus, rytiečiai tarnai turėjo sidabrinius antkaklius ir tokias pat apyrankes ant pusiau nuogų tamsiaodžių rankų ir kojų. Brangus drabužių šilkas, įmantrūs siuvinėjimai bylojo apie jų šeimininko turtingumą ir aukštą kilmę, bet tuo pačiu ryškiai kontrastavo su karišku jo paties apdaro paprastumu. Jie buvo apsiginklavę lenktais kardais auksu inkrustuotomis rankenomis bei makštimis ir turkiškais durklais, dar puošniau išgražintais. Be to, kiekvienas dar turėjo prisirišęs prie balno po pundelį iečių, keturių pėdų ilgio ir su aštriais plieniniais antgaliais. Šių

tarnų jojami arkliai atrodė taip pat iš tolimųjų kraštų atkeliavę. Jie buvo arabų veislės: liekni, grakštūs, mažais kojų šepetukais, lengvų švelnių judesių, visai nepanašūs į tuos stambius ir sunkius eržilus, kurie auginami Normandijoje ir Flandrijoje kariams jodinėti su pilna apranga ir šalia kurių jie atrodė stačiai it šešėliai.

Šis keistas raitelių būrys sudomino ne tik Vambą, bet ir rimtesnį jo draugą. Jis tučtuojau pažino, kad vienuolis — tai Žorvo vienuolyno prioras, pagarsėjęs visoje apylinkėje medžioklės bei pokylių mėgėjas ir, jei tikėsime gandais, linkęs taipogi į kitas pasaulietiškas pramogas, dar labiau nesuderinamas su jo vienuoliškais apžadais.

Tačiau anais laikais taip atlaidžiai buvo žiūrima į dvasininkų — tiek vienuolių, tiek kunigų — elgesį, kad prioras Eimeris turėjo gerą vardą toli aplink vienuolyną. Dėl linksmo, nerūpestingo būdo, dėl greitumo visada atleisti kasdienines nuodėmes jis buvo mėgstamas vietinės diduomenės ir bajorijos, juo labiau kad ir pats priklausė aukštakilmei normanų giminei. Ypatingai damos nelinko nagrinėti dorovingumą žmogaus, kuris buvo ne tik uolus gražiosios lyties gerbėjas, bet ir mokėjo įvairiausiomis priemonėmis išsklaidyti nuobodį, taip dažnai įsibraunantį į senovės feodalų pilių menes. Prioras dalyvaudavo medžioklėse su didesniu įkarščiu, negu derėjo, ir turėjo geriausius sakalus ir greičiausius kurtus visoje šiaurėje, dėl to buvo itin vertinamas bajorų jaunimo. Su senimu jis vaidino kitą vaidmenį ir prireikus sugebėdavo puikiai tą vaidmenį atlikti. Nors apsiskaitęs tik gana paviršutiniškai, jis mokėjo padaryti savo tariamu išsimokslinimu gilų įspūdį aplinkiniams nemokšoms; jo manierų bei kalbėsenos orumas ir aukštas tonas, kai samprotavo apie bažnyčios ir dvasininkijos autoritetą, darė ne mažiau gilų įspūdį, kad jis tikrai šventas žmogus. Net prastuoliai, griežčiausi aukštųjų luomų kritikuotojai, ir tie atlaidžiai žiūrėjo į prioro Eimerio lengvabūdiškumą. Jis buvo dosnus, o už dovanų dalijimą, kaip žinoma, atleidžiama daugybė nuodėmių. Vienuolyno pajamos, kurių didesnė dalis buvo jo žinioje, ne tik tiekė jam išteklių nemažoms asmeninėms išlaidoms, bet ir leido dosniai remti aplinkinius valstiečius, palengvinant jiems priespaudos ir neturto naštą. Jei priorui Eimeriui pasitaikydavo pernelyg įsikarščiuoti medžioklėje ar per ilgai užsibūti pokylyje, jei priorą Eimerį kas pamatydavo brėkštant įsprunkantį į

vienuolyną pro užpakalinius vartelius po kiaurą naktį užtrukusio pasimatymo — žmonės tiktai gūžtelėdavo pečiais ir nieko nesakydavo dėl šitokių prioro nukrypimų nuo doros kelio, prisimindami, kad lygiai taip pat nusidėdavo ir daugelis kitų dvasininkų, anaiptol neturinčių tų gerų ypatybių, kuriomis atpirkdavo savo kaltes prioras. Žodžiu, prioras Eimeris ir jo būdas buvo gerai pažįstami abiem mūsų saksams; jie nerangiai nusilenkė jam ir gavo už tai palaiminimą.

Tačiau nepaprastas Eimerio bendrakeleivis ir jo palyda taip buvo juos sudominusi ir nustebinusi, kad jie ne visai tenugirdo klausimą, kuriuo prioras į juos kreipėsi.

— Aš jus klausiu, vaikai mano,— pakartojo prioras, pakeldamas balsą,— ar nėra čia kur arti gero žmogaus, kuris iš meilės dievui ir pagarbos šventajai mūsų motinai bažnyčiai sutiktų pernakvydinti ir pavalgydinti du nuolankiausius jos tarnus?

Jo tonas buvo išdidus ir visai nesiderino su išviršiniu jo žodžių kuklumu.

„Du nuolankiausius motinos bažnyčios tarnus! — pagalvojo Vamba, tačiau garsiai šios savo minties neišreiškė.— Norėčiau pamatyti jos rūmininkus, taurininkus ir kitus šeimynykščius!"

Paskui jis pakėlė į priorą akis ir atsakė:

— Jei garbingieji tėvai mėgsta sočiai papietauti ir minkštai pamiegoti, tai, pajoję dar keletą mylių, ras Brinksvorto abatiją, kur bus priimti, kaip ir dera aukštam jų rangui; o jei jiems būtų mieliau praleisti šį vakarą atgailaujant, tegu pasuka antai ta miško proskyna, kuri nuves tiesiai į Kopmanhersto atsiskyrėlio būstinę, kur tasai dievobaimingas žmogus pernakvydins ir atkalbės bendrai vakarines maldas.

Tačiau prioras neigiamai pakratė galvą, išklausęs abu pasiūlymus.

— Mano gerasis drauge,— tarė jisai,— jei tavo žvangučių skambėjimas nebūtų sumaišęs tau proto, žinotum, kad mes, dvasininkai, nemėgstame svečiuotis vieni pas kitus, bet kreipiamės tuo reikalu į pasauliečius, kad jie turėtų progos patarnauti dievui, pavaišindami ir pagerbdami jo tarnus.

— Teisybė,— atsakė Vamba,— aš asilas, todėl turiu garbę nešioti tokius pat skambalėlius, kaip ir jūsų šventenybės mulas; vis dėlto aš maniau, kad motinos bažnyčios ir jos tarnų geraširdiškumas, kaip ir kitų žmonių, pasireiškia visų pirma patiems sau.

— Gana jau tų įžūlių kalbų, tu akiplėša! — suriko ginkluotasis raitelis, išdidžiai ir griežtai pertraukdamas juokdario šneką.— Parodyk greičiau kelią pas... Kaip jūs pavadinote tą frankliną [1], priore Eimeri?

— Sedrikas, — atsakė prioras. — Sedrikas Saksas. Pasakyk man, drauguži, ar toli dar jo pilis ir ar gali mums parodyti ten kelią?

— Surasti kelią bus nelengva,— atsakė Gurtas, prabildamas pirmą kartą.— Be to, Sedriko namuose anksti einama gulti.

— Netauzyk niekų,— tarė karys,— galės atsikelti ir priimti tokius, kaip mes, pakeleivius. Mes nemaldausime vaišingumo, turėdami teisę jo reikalauti.

— Nežinau,— niūriai tarė Gurtas,— ar aš privalau rodyti kelią į savo pono namus žmonėms, kurie varu reikalauja to, ko kiti mielai prašytų kaip malonės.

— Tu čia dar ginčysies su manim, verge! — suriko karys. Spustelėjęs pentinais arklį, pasuko jį skersai tako ir pakėlė vytinį, ketindamas nubausti įžūlų kaimietį.

Gurtas blykstelėjo į jį piktu ir pagiežingu žvilgsniu ir įtūžęs, nors kiek neryžtingai, griebėsi peilio; bet tuo pačiu momentu prioras Eimeris pavarė pirmyn savo mulą ir, sustojęs tarp kario ir kiauliaganio, užkirto kelią pavojingam susirėmimui.

— Ne, broli Brianai, švenčiausios Marijos vardu prašau prisiminti, kad jūs dabar nebe Palestinoj. Ten jūs viešpatavote tarp stabmeldžių turkų ir netikių saracėnų, o čia, savo saloje, mes nemėgstame smūgių ir priimame juos tik iš šventosios bažnyčios, kuri mus baudžia mylėdama. Sakyk man, gerasis žmogeli,— tarė jis Vambai, paremdamas savo žodžius nedideliu sidabriniu pinigu,— kaip patekti pas Sedriką Saksą; tu turi žinoti kelią, ir tavo pareiga parodyti jį bet kuriam pakeleiviui, tuo labiau tokiems, kaip mes, dvasiško luomo žmonėms.

— Iš tiesų, garbusis tėve,— atsakė juokdarys,— aš taip išsigandau saracėniškos jūsų garbingo bendrakeleivio galvos, kad visai užmiršau kelią namo — nežinau, ar pats ten šįvakar pateksiu.

— Niekai,— tarė abatas,— jei tik panorėsi, rasi kelią. Šis garbingasis brolis visą savo amžių kariavo su saracėnais, va-

[1] Franklinas — laisvas nekilmingas žemvaldys.

duodamas šventąjį kapą. Jis priklauso tamplierių ordinui [1], apie kurį tu galbūt esi girdėjęs. Jis pusiau vienuolis, pusiau karys.

— Jei jis pusiau vienuolis,— tarė juokdarys,— tai jam nederėtų taip neprotingai elgtis su praeiviais, nors tie ir neskubėtų atsakinėti į klausimus, kurie, tiesą sakant, jiems visiškai nerūpi.

— Na, atleidžiu tau už juokus,— tarė abatas,— bet parodyk man kelią į Sedriko pilį.

— Gerai,— atsakė Vamba,— jūsų šventenybės turite joti štai šiuo taku, kol prijosite susmukusį žemėn kryžių, kurio tematyti tik viena viršūnė, ir tai ne daugiau kaip per uolektį. Nuo šito kryžiaus eina į priešingas puses keturi keliai. Pasukite kairėn, ir aš tikiuosi, kad jūsų šventybės būsite po stogu, dar neatūžus audrai.

Abatas padėkojo išmintingam patarėjui, ir raitelių būrys, pentinais paraginęs arklius, nušuoliavo tolyn tokiu greičiu, kokiu skuba nakvynėn žmonės, gelbėdamiesi nuo artėjančios audros. Kada jų arklių kanopų dundesys nutilo tolumoje, Gurtas tarė savo draugui:

— Jei pagarbieji tėvai paklausys tavo gudraus patarimo, tai jie šįvakar vargu bepasieks Rotervudą.

— Taip,— tarė juokdarys šyptelėjęs,— bet jie gali pasiekti Šefildą, jei tokia bus jų laimė, o ten jiems kaip tik vieta. Ne toks aš blogas medžiotojas, kad rodyčiau šunims elnės guolį, jeigu nenoriu, kad ją sumedžiotų.

— Tavo teisybė,— tarė Gurtas,— blogai būtų, jei tasai Eimeris pamatytų ledi Roveną; ir gal dar blogiau būtų, jei Sedrikas susivaidytų su šiuo karingu vienuoliu, ką jis tikrų tikriausiai ir padarytų. Bet mudu daug neplepėkime, o tik žiūrėkime ir klausykimės kaip geri tarnai.

Grįžkime dabar prie abiejų raitelių, kurie netrukus toli paliko Sedriko vergus.

— Ko gi iš tikrųjų norėjo šitie akiplėšos,— tamplierius paklausė abatą,— ir kodėl neleidote man jų nubausti?

— Ei, broli Brianai,— atsakė prioras,— vienas jų — kvailys, ir būtų sunku iš jo reikalauti, kad atsakytų už savo kvailys-

[1] Kryžiaus karų epochoje (XI—XIII a.) atsirado riterių ordinai — tamplierių (nuo prancūzų kalbos žodžio „Temple"— šventovė), joanitų (šventojo Jono ordinas) ir kt., kuriais pasinaudodama katalikiškoji reakcija siekė savo politinių tikslų.

tes; o antrasis nepraustaburnis priklauso tų laukinių, atšiaurių ir nesutramdomų žmonių giminei, kurios palikuonių, kaip jau daug sykių esu jums sakęs, vis dar galima sutikti pavergtųjų saksų tarpe. Jiems nėra didesnio malonumo, kaip kiekviena proga rodyti neapykantą savo nugalėtojams.

— Tučtuojau išmokyčiau juos mandagumo,— tarė Brianas.— Aš juk esu pratęs turėti reikalų su tokiais akiplėšomis. Mūsų belaisviai turkai tokie pat įnirtingi ir nenulenkiami, kaip patsai Odinas [1], tačiau, išbuvę porą mėnesių mano namuose, vergų prievaizdo žinioje, jie pasidarydavo romūs, nuolankūs bei paslaugūs ir stropiai vykdydavo visus mano norus. Tiesa, sere, nuolatos reikia saugotis nuodų ar durklo: jie kiekviena patogesne proga mielai naudojasi tiek vienu, tiek ir kitu.

— Taigi,— atsakė prioras Eimeris.— Kiekviena tauta turi savo papročius. Tačiau, jei jūs būtumėte sušėrę tam piemeniui, mes būtumėm nesužinoję kelio į Sedriko pilį; negana to, jei mums ir būtų pasisekę ten patekti, Sedrikas neabejotinai būtų susiėmęs su jumis už vergo primušimą. Atminkite, ką esu jums sakęs: tasai turtuolis franklinas išdidus, karštabūdis, pavydulingas ir atšiaurus; jis priešiškai nusistatęs prieš visus mūsų didikus, net prieš savo kaimynus — Redžinaldą Fron de Befą ir Filipą Malvuazeną, kurie juk juokauti nemėgsta. Jis tvirtai laikosi savo giminės privilegijų ir taip didžiuojasi kilęs iš pat Hervardo [2], garsaus Heptarchijos [3] gynėjo, kad jo niekas nevadina kitaip, kaip Sedriku Saksu. Jis atvirai didžiuojasi priklausąs savo kilme tai pačiai tautai, kurios atsižada daugelis jo tautiečių, kad išvengtų vargų ir nelaimių, tenkančių nugalėtųjų daliai.

— Priore Eimeri,— tarė tamplierius,— jūs toks moterų gerbėjas, jų grožio žinovas, ne mažiau už trubadūrus įgudęs visuose meilės reikaluose, tai toji visų garbinamoji ledi Rovena turėtų būti tikrai grožio stebuklas, jei, kaip sakote, dėl jos verta nusileisti ir net įsiteikti šitokiam mulkiui ir maištininkui, koks, anot jūsų, yra jos tėvas Sedrikas.

---

[1] Odinas — vyriausias dievas skandinavų mitologijoje.

[2] Hervardas — anglosaksų vadas, dalyvavęs sukilimuose prieš užkariautojus normanus.

[3] Heptarchija — pirmosios septynios nepriklausomos saksų karalystės Pietų Anglijoje VI amžiuje.

— Sedrikas jai ne tėvas,— atsakė prioras,— tik tolimas jos giminaitis; jinai kilusi iš daug kilmingesnės šeimos, negu jis. Jis apsiėmė ją globoti ir myli ją taip, kad nė tikros dukters labiau nemylėtų. Apie jos grožį netrukus pats galėsite spręsti, ir tegu aš būsiu eretikas, o ne ištikimas bažnyčios sūnus, jei jos skaistus veidelis ir išdidus, bet kartu ir švelnus romių žydrų akių žvilgsnis neišdildys iš jūsų atminties tamsiaplaukių Palestinos gražuolių ir net pačių Mahometo rojaus hurijų.

— O jeigu jūsų išgirtoji gražuolė,— tarė tamplierius,— pasirodys ne tokia jau graži, tai atsimenate mūsų lažybas?

— Mano auksinė grandinėlė,— atsakė prioras,— o jūsų dešimt statinių itališko vyno. Jas aš galiu laikyti savomis, tarsi jau stovėtų vienuolyno rūsyje, užrakintos mano rūsininko senojo Deniso.

— Bet juk ginčą išspręsti jūs pavedėte man,— tarė tamplierius,— ir aš pralaimėsiu tik tuo atveju, jei pats pripažinsiu, kad nuo pernykščių sekminių nesu matęs tokios gražios mergaitės. Argi ne taip mudu susitarėme? Priore, atsisveikinkite su savo grandinėle. Aš ją užsidėsiu ant savo antkrūtinio Ašbi-de-la-Zušo turnyre.

— Jei teisingai išlošite,— tarė prioras,— tai ir dėvėkite, kaip tik jums patinka. Aš patikėsiu jūsų sprendimu, jei patvirtinsite jį riterio ir dvasininko garbės žodžiu. Bet vis dėlto, broli, paklausykite mano patarimo ir pasistenkite būti mandagesnis, nes čia ne stabmeldžiai belaisviai ir ne rytiečiai vergai. Sedrikas Saksas yra toks žmogus, kad jeigu tik ko įsižeis,— o jis labai greit įsižeidžia,— tai neatsižvelgs, kad jūs riteris, nepaisys aukštos mano padėties nei švento mudviejų luomo ir išvarys mus iš savo namų nakvoti su vieversiais, nors ir vidurnaktis būtų. Ir būkite atsargus — pernelyg ilgai nežiūrėkite į Roveną, kurią jis nepaprastai pavydulingai myli ir saugoja. Jei sukelsime tuo atžvilgiu nors mažiausią įtarimą, viskas baigta. Sako, jis išvaręs iš namų vienturtį savo sūnų vien už tai, kad tas išdrįso pakelti įsimylėjusias akis į šią gražuolę. Matyt, ją tegalima garbinti tiktai iš tolo, prisiartinti prie jos teleidžiama tik su tokiomis mintimis, su kokiomis kreipiamės į švenčiausią mergelę prie altoriaus.

— Na, tebūnie ir taip,— atsakė tamplierius.— Pasistengsiu tą vieną vakarą kaip reikiant susitvardyti ir elgsiuos droviai ir kukliai kaip mergužėlė. Bet kad jis varu iš namų išvarytų, to,

galiu jus užtikrinti, su tokiais tarnais, kaip Hametas ir Abdala, visiškai nėra ko bijoti. Mes pakankamai stiprūs, kad gautume gerą nakvynę. Galite tuo neabejoti.

— Iki to nereikėtų leistis,— atsakė prioras,— bet štai ir žemėn susmukęs kryžius, apie kurį mums kalbėjo juokdarys. Tačiau naktis tokia tamsi, kad sunku įžiūrėti kelią. Jis, rodos, sakė joti į kairę.

— Į dešinę,— tarė Brianas.— Gerai atsimenu.

— Į kairę, tikrai į kairę; prisimenu, kaip jis rodė savo medinio kardo galu.

— Taip, bet kardą jis laikė kairiojoje rankoje ir rodė skersai savo kūno į priešingą pusę.

Kaip paprastai kad esti, kiekvienas atkakliai gynė savo nuomonę; paskui paklausė tarnų, bet jie visą laiką buvo atokiau nuo savo ponų ir negalėjo girdėti Vambos nurodymų. Pagaliau Brianas, įsižiūrėjęs į tamsą, pastebėjo palei kryžių kažkokią žmogystą ir tarė:

— Čia kažkas guli — miega, o gal ir negyvas. Hugo, pajudink jį ieties smaigaliu.

Ginklanešys nespėjo dar paliesti gulinčio, o šis jau pašoko ir sušuko gryna prancūzų kalba:

— Kad ir kas tu būtum, elgiesi labai nemandagiai, pertraukdamas mano apmąstymus.

— Mes tenorėjome jus pasiklausti kelio,— tarė prioras,— į Rotervudą, pas Sedriką Saksą.

— Aš pats ten einu,— atsakė nepažįstamasis.— Jei turėčiau arklį, galėčiau jus ten nuvesti. Kelias klaidus, bet aš jį puikiai žinau.

— Mes tau padėkosime ir gerai atsilyginsime, drauguži,— tarė prioras,— jei mus saugiai nuvesi pas Sedriką Saksą.

Ir jis liepė vienam tarnų persėsti ant jo ispaniško žirgo, o savo arklį atiduoti nepažįstamajam.

Vadovas pasuko visai į priešingą pusę, negu buvo parodęs Vamba. Takas netrukus įvedė juos į pačią miško tankmę, čia kirto keletą upokšnių, prie kurių prieiti dėl klampių pelkių buvo gana pavojinga, bet nepažįstamasis tarsi nuojauta mokėjo rasti saugiausias vietas, kur žemė buvo kiečiausia, ir su dideliu atsargumu bei apdairumu pagaliau išvedė būrį į plačią proskyną; čia, rodydamas jos gale didžiulį žemą ir gremėzdišką pastatą, tarė:

— Štai Rotervudas, Sedriko Sakso buveinė.

Ši žinia labiausiai nudžiugino Eimerį, kurio nervai buvo ne per tvirčiausi ir kuris, bekeliaujant pavojingomis klampynėmis, taip buvo įsibauginęs, kad visai nebesidomėjo, kas tas jų vadovas, ir nieko neklausinėjo. Užtat dabar, jausdamasis saugus ir arti nakvynės, jis su pagyvėjusiu smalsumu kreipėsi į vadovą, teiraudamasis, kas jis ir iš kur.

— Aš piligrimas [1], ką tik sugrįžęs iš Šventosios Žemės,— atsakė tas.

— Geriau ten būtumėte pasilikęs kariauti ir vaduoti šventąjį karstą,— tarė tamplierius.

— Tiesa, garbusis riteri,— atsakė piligrimas, kuriam riterio išorė, matyt, buvo gerai pažįstama.— Bet nėra ko stebėtis, kad taikingas valstietis, toks, kaip aš, sugrįžta namo, jeigu net tie, kurie su priesaika pasižadėję išvaduoti šventąjį miestą, dabar, pamiršę savo apžadus, jodinėja taip toli nuo tų vietų, kur juos šaukia pareiga.

Tamplierius būtų piktai ką atsakęs, bet jam už akių užbėgo prioras, išreikšdamas savo nuostabą, kad nepažįstamasis po tiek laiko taip puikiai tebeatsimenąs visus miško takus.

— Aš juk čia gimęs,— atsakė tas.

Ir tuo momentu jie atsidūrė prieš Sedriko buveinę.

Tai buvo žemas gremėzdiškas pastatas su daugybe vidaus kiemų bei aptvarų. Tačiau, nors jo dydis ir rodė savininko turtingumą, savo architektūra šis pastatas visai nepanėšėjo į tas aukštas pilis su bokštais ir sustiprinimais, kuriose gyveno normanų didžiūnai.

Bet ir Rotervudas nebuvo visai neapsaugotas. Anais neramiais laikais jokia sodyba negalėjo apsieiti be sustiprinimų: priešingu atveju ji tuojau pat būtų buvusi apiplėšta ir sudeginta. Aplink visą pastatą ėjo gilus griovys, pilnas vandens iš gretimo upelio. Abipus šio griovio stūksojo dviguba nusmailintų rąstų tvora. Į sodybą buvo įeinama iš vakarų pusės pro vartus išorinėje tvoroje; kilnojamasis tiltas jungė šiuos vartus su kitais tokiais pat vartais vidinėje tvoroje. Tie vartai buvo užstoti tam tikrų iškyšų; reikalui esant, buvo galima už jų pasislėpus apšaudyti priešą iš lankų ir laidyklių.

---

[1] Piligrimas — keliaujantis maldininkas.

Sustojęs prieš vartus, tamplierius garsiai ir nekantriai sutrimitavo. Reikėjo skubėti, nes lietus, ilgą laiką bauginęs keleivius, tuo metu pradėjo lyti kaip iš kibiro.

III skyrius

Tada — o varge! — prakilnusis saksas,
Auksagarbanis, tvirtas, žydraakis,
Atvyko iš šalies, kurios pakrantė
Prigludus klausos Šiaurės jūros gausmo.
Tomsonas, „Laisvė"

Erdvioje, bet neproporcingai žemoje menėje, ant ilgo ąžuolinio stalo, padaryto iš storų, menkai teapdailintų lentų, stovėjo paruošta Sedriko Sakso vakarienė.

Abiejuose menės galuose liepsnojo didžiuliai židiniai, bet dūmtraukiai taip nevykusiai buvo įrengti, kad didesnė dūmų dalis pasilikdavo menėje ir nuo jų gegnės buvo pajuodusios ir žvilgėjo tarytum juodu laku nudažytos. Ant sienų kabėjo įvairiausi medžioklės bei kovinės aprangos reikmenys, o kiekviename kampe buvo didelės suveriamos durys, kurios vedė į kitus šio milžiniško namo kambarius.

Menė buvo įrengta paprastai, kaip saksų laikais, ir Sedrikas tuo didžiavosi. Asla buvo plūktinė, kaip šių laikų daržinėse, viename menės gale kiek pakilusi — šioje vietoje sėdėdavo tik šeimos nariai ir garbės svečiai. Skersai pakylos stovėjo stalas, užtiestas skaisčiai raudona staltiese; nuo jo vidurio išilgai visos menės stovėjo kitas, skirtas šeimynykščiams ir prastuoliams. Šitokius T raidės pavidalo stalus dar ir nūdien galima matyti senoviškuose Oksfordo ir Kembridžo namuose. Ant pakylos aplink stalą stovėjo stiprios kėdės ir kreslai iš drožinėto ąžuolo, o virš pakylos buvo medžiaginis baldakimas, iš dalies apsaugantis ten sėdinčius aukštus asmenis nuo lietaus, patenkančio pro blogai dengtą stogą.

Ties pakyla ant sienų kabėjo margaspalvės užuolaidos, tokiu pat raštu siuvinėtas kilimas buvo patiestas ant aslos. Likusioje menės dalyje nebuvo nei baldakimo, nei užuolaidų; paprastai nutinkuotos sienos buvo plikos, plūkta molio asla neuždengta, stalas be staltiesės, kreslų vietoj paprasti sunkūs suolai.

Ties pačiu aukštutinio stalo viduriu stovėjo du iškilnesni krėslai namų šeimininkui ir šeimininkei. Ant vieno šių krėslų sėdėjo Sedrikas Saksas, nekantriai laukdamas vakarienės. Nors savo titulu jis buvo ne aukštesnis už taną[1], tačiau dėl pavėluotos vakarienės susierzino taip, kaip tiktų nebent oldermenui[2], tiek senųjų, tiek naujųjų laikų.

Iš Sedriko veido buvo aiškiai matyti, kad tai tiesiaširdis, bet ūmus ir karšto, irzlaus būdo žmogus. Vidutinio ūgio, tačiau pečiūkas ir ilgarankis, jis buvo to tvirto kūno sudėjimo, kuris rodo žmogų esant pratusį perkęsti visokiausius karo ar medžioklės vargus; jo galva buvo taisyklingos formos, veidas platus su didelėmis mėlynomis akimis, kupinas tokio geraširdiškumo, kuris viena akimirka gali pavirsti staigiu nesutramdomu pykčiu. Puikybė ir įtarumas spindėjo jo akyse, nes šis žmogus visą gyvenimą kovojo už savo teises, kurios bet kada galėjo būti pažeistos. Jo ilgi geltoni plaukai buvo perskirti lygiu sklastymu, einančiu nuo pakaušio iki kaktos, ir krito ilgomis garbanomis ant pečių. Žilo plauko nedaug tebuvo matyti, nors Sedrikas jau buvo bebaigiąs šeštąją dešimtį.

Jis vilkėjo tamsiai žalia tunika, kurios apykaklė ir rankovių atvartai buvo apsiūti voverės kailiu. Tunika buvo neužsagstyta, ir po ja matėsi glaudžiai prigulusi raudonos gelumbės palaidinė; tokios pat gelumbės buvo ir kelnės, siekiančios kelius. Kurpės buvo panašios kaip ir valstiečių, tiktai daug plonesnės odos ir susegtos iš priešakio auksinėmis sagtimis. Ant rankų jisai mūvėjo auksines apyrankes, ant kaklo turėjo užsidėjęs platų to paties brangaus metalo vėrinį. Susijuosęs gausiai brangakmeniais nusagstytu diržu, už kurio kyšojo trumpas ir tiesus dviašmenis durklas su labai aštriu smaigaliu. Už jo krėslo karojo ilgas skaisčiai raudonos gelumbės apsiaustas, apvedžiotas kailiu, ir tokios pat medžiagos puošniai siuvinėta kepurė,— išeiginis turtingo žemvaldžio apdaras. Į krėslo atlošą buvo atremta trumpa ietis plačiu žvilgančio plieno smaigaliu, kuri išėjus pasivaikščioti jam atstodavo lazdą, o prireikus ir ginklą.

Keletas tarnų, kurių drabužiai buvo kiek panašūs į ištaigingą jų šeimininko apdarą, kiek — į skurdoką ir paprastą kiauliaganio Gurto apsirengimą, žiūrėjo savo šeimininkui į akis, laukdami jo įsakymų. Du ar trys vyresnieji tarnai stovėjo ant

[1] Tanas — stambus žemvaldys iš kilmingosios diduomenės.
[2] Oldermenas — grafystės tarybos narys.

pakylos už jo krėslo; kiti buvo žemesnėje menės pusėje. Buvo dar čia ir kitokios rūšies tarnų: trys dideli gauruoti kurtai, tiek pat stambių prakaulių pėdsekių, storasprandžių, didgalvių bei ilgaausių, ir du mažučiai šuniukai, kurie nūdien vadinami terjerais. Visi nekantriai laukė vakarienės, bet, jausdami blogą šeimininko nuotaiką, nesiryžo pertraukti jo niūraus tylėjimo; gal juos baugino ir trumpa balta lazdelė, gulinti ant stalo šalia Sedriko ir skirta jiems, kai įsikyri, tramdyti. Tik vienas senas vilkšunis su išpaikinto favorito familiarumu tupėjo prisišliejęs prie pat garbės krėslo ir kartkartėmis išdrįsdavo atkreipti į save šeimininko dėmesį, padėdamas jam ant kelių didelę gauruotą galvą arba paliesdamas nosimi jo ranką. Tačiau ir jį Sedrikas pavarydavo, griežtu balsu šūkteldamas: „Šalin, Bolderi, šalin! Aš nenusiteikęs juokauti."

Ir iš tiesų Sedriko nuotaika, kaip jau pastebėjome, buvo ne per puikiausia. Ledi Rovena, kuri buvo išjojusi mišparų į tolimą bažnyčią, ką tik sugrįžo ir dabar turėjo persivilkti sušlapusius nuo audros drabužius. Be to, nesirodė Gurtas su savo banda, kurią jau seniai turėjo parginti iš miško. O laikai buvo tokie neramūs, visada reikėdavo bijoti, kad nesusitiktum plėšikų arba kad neužpultų kuris nors kaimynas baronas, užtenkamai stiprus nesiskaityti su nuosavybės teisėmis. Čia ne juokai, nes didžią saksų dvarininkų turto dalį sudarė kaip tik jų kiaulių bandos, ypač miškingose srityse, kur šitie gyvuliai lengvai susiranda maisto.

Prie šių blogos nuotaikos priežasčių prisidėjo dar ir ta, kad saksų tanas pasigedo savo mylimojo juokdario Vambos, kurio juokai bei pokštai paskanindavo vakarienę ir gausiai geriamą alų bei vyną. Vakarienės laikas seniai jau praėjo, ir Sedrikas buvo gerokai praalkęs, nes nuo pat vidurdienio nieko burnoje neturėjo. Bloga jo nuotaika reiškėsi trumpom frazėm — tarpais jas sumurmėdavo panosėje, tarpais kreipdavosi į stovinčius aplink tarnus, ypatingai į savo taurininką, kuris lyg kokių raminamų vaistų paduodavo jam sidabrinę taurę vyno.

— Kodėl ledi Rovena taip ilgai gaišta?

— Jinai turi juk persirengti,— atsakė viena iš tarnaičių su tokia savikliova, su kokia paprastai ponios favoritė tarnaitė atsakinėja šeimos galvai.— Jūs pats nenorėtumėte, kad ji ateitų vakarienės tik su kyku ir sijonu; o nė viena dama visoje apylinkėje neapsirengia greičiau už mūsų ledi Roveną.

Į šį neginčytiną argumentą Sedrikas tik sumurmėjo kažką neaiškiai, o paskui pridūrė:

— Duok dieve, kad kitą kartą, kai ji keliaus į šventojo Jono bažnyčią, pasitaikytų geresnis oras. Betgi, po šimts velnių,— kalbėjo jis toliau, kreipdamasis į taurininką ir pakeldamas balsą, tarsi nudžiugęs, kad galės išgiežti apmaudą be prieštaravimų ir atkirčių,— ką, po šimts velnių, veikia iki šiol Gurtas miške? Kad tik nesulauktume blogų žinių apie bandą! O jis buvo toks ištikimas ir apdairus tarnas! Aš net buvau begalvojąs duoti jam geresnę tarnybą — būčiau gal priskyręs prie savo sargybinių.

Taurininkas Osvaldas kukliai pasakė, kad dar nėra taip vėlu, nes vos tik valanda tepraėjo po varpo — signalo žiburiams gesinti, bet ši pastaba dar labiau suerzino Sedriką, nes taurininkas ištarė nepakenčiamą saksо ausims žodį.

— Kad nelabasis pagautų tą signalinį varpą,— sušuko Sedrikas,— ir tą tironą, kuris jį prasimanė, o taip pat ir tą beširdį vergą, kuris drįsta jį minėti saksų kalba, sakso ausims girdint! Signalinis varpas! — pradėjo jis vėl patylėjęs.— Kaipgi, signalinis varpas! Varpas, kuris verčia dorus žmones gesinti žiburius, kad plėšikai ir vagys galėtų darbuotis tamsoje. Taip, signalinis varpas! Redžinaldas Fron de Befas ir Filipas de Malvuazenas žino gerai, kokia nauda iš signalinio varpo, kaip žinojo patsai Vilhelmas Išsigimėlis ir kiti perėjūnai normanai, kovoję prie Hastingso. Išgirsiu gal netrukus, kad mano banda pagrobta tų alkanų banditų gaujai nuo bado gelbėti. Juk kaip kitaip juos išlaikys, jei ne vagystėmis ir plėšimais! Mano ištikimas tarnas nužudytas, mano turtas — plėšikų grobis, o Vamba... Kurgi Vamba? Kažkas, rodos, sakė, kad jis išėjęs su Gurtu?

Osvaldas tai patvirtino.

— Šitaip? Na, kaskart vis geresnės naujienos! Gal ir jį bus pačiupę, tą kvailį saksą, kad tarnautų kokiam normanų lordui. Tiesą sakant, ir mes visi kvailiai, kad jiems tarnaujame ir kenčiame jų pašaipas bei panieką, tarytum būtume gimę puspročiai. Bet aš jiems atkeršysiu! — sušuko pašokdamas ir, įsivaizduotos nuoskaudos padilgintas, pastvėrė ietį.— Aš paduosiu skundą į didžiąją tarybą; aš turiu draugų, turiu šalininkų. Išsauksiu normaną į garbingą kovą, kaip pridera vyrui. Tegu jis

stoja su savo šarvais ir skydais ir visu tuo, kas suteikia drąsos bailiui. Šia ietimi aš perverdavau šarvus, triskart stipresnius už jų kovos skydus. Jie mano, kad aš senas, bet aš, nors bevaikis ir vienišas, parodysiu jiems, kad Sedriko gyslomis teka Hervardo kraujas. O Vilfredai, Vilfredai! — suvaitojo jis tylesniu balsu,— kad tu būtum sutramdęs savo beprotišką aistrą, tavo tėvas nebūtų palikęs senatvėje lyg vienišas ąžuolas, atstatęs į audrą plikas, aplaužytas šakas.

Nuo šių minčių jo pyktis praėjo ir jį apėmė liūdesys. Jis padėjo į šalį ietį, vėl atsisėdo ir sėdėjo, panarinęs galvą ir giliai susimąstęs.

Iš šio susimąstymo staiga jį pažadino rago balsas. Visi šunys menėje atsiliepė į tą balsą garsiu lojimu ir staugesiu. Baltajai lazdelei ir tarnams teko nemaža pasidarbuoti, kol pagaliau pasisekė juos nutildyti.

— Ei, tarnai, prie vartų! — riktelėjo Sedrikas, kai šunų balsai aptilo ir tarnai jau galėjo išgirsti jo žodžius.— Pažiūrėkite, kokių žinių atnešė mums šis ragas. Gal jis praneša apie plėšimus ir piktadarybes, įvykusias mano žemėje.

Nepraėjo nė trijų minučių, ir sugrįžęs tarnas pranešė, kad prioras Eimeris iš Žorvo vienuolyno ir gerasis riteris Brianas de Bua-Gilberas, narsaus ir garbingo tamplierių ordino komandorius, su nedidele palyda prašo priimti ir pernakvinti juos, bekeliaujančius į turnyrą, įvyksiantį poryt netoli Ašbi-de-la-Zušo.

— Eimeris? Prioras Eimeris? Ir Brianas de Bua-Gilberas? — murmėjo Sedrikas.— Abu normanai... Na, vis vien — normanai ar saksai, priimt reikia. Rotervudo vaišingumas turi būti be priekaišto. Bus deramai priimti, jei jau teikėsi čia apsistoti. Žinoma, maloniau būtų buvę, jeigu būtų rišcia prajoję pro šalį. Šiaip ar taip, negražu neduoti pakeleiviams nakvynės ir jų nepavalgydinti. Pagaliau reikia tikėtis, kad, būdami svečiai, ir normanai suvaldys savo įžūlumą ir ne taip išdidžiai elgsis. Eik, Hundibertai,— kreipėsi jis į vyriausią tarną, stovintį už jo kėslo su balta lazda rankoje,— paimk šešis tarnus ir nuvesk pakeleivius į svečių kambarius. Pasirūpink jų arkliais ir mulais ir žiūrėk, kad palydai tapogi nieko netrūktų. Duok jiems persivilkti drabužius, jei panorės: liepk sukurti ugnį ir paduoti jiems vandens nusiprausti, pasiūlyk vyno ir alaus atsigerti. Virėjams pasakyk, kad jie dar ką nors skubiai pridėtų prie vakarienės, ir liepk ją paduoti, kai tik svečiai bus pasiruošę vaka-

rieniauti. Pasakyk jiems, Hundibertai, kad Sedrikas ir pats būtų išėjęs jų pasitikti, bet yra davęs apžadus neiti toliau kaip per tris žingsnius nuo pakylos, jei svečiai nepriklauso karališkajai saksų šeimai. Eik! Žiūrėk, kad viskas būtų kaip reikiant. Tegu tie išdidėliai paskui nesako, kad storžievis Saksas esąs nususęs šykštuolis.

Hundibertas su keliais tarnais išėjo šeimininko įsakymų vykdyti.

— Prioras Eimeris,— pakartojo Sedrikas, žiūrėdamas į Osvaldą,— juk tai — jei neapsirinku — yra tikras Žilso de Molverio, dabartinio lordo Midlhemo, brolis.

Osvaldas tai patvirtino, pagarbiai linktelėdamas galvą.

— Jo brolis užėmė pilį ir pasigrobė tėvoniją, priklausiusią daug kilmingesnei už jį Ulfgoro Midlhemo giminei. Bet kuris gi iš normanų lordų nėra panašiai pasielgęs? Šis prioras, sako, linksmas dvasiškis ir labiau mėgsta vyno taurę bei medžioklės ragą, negu varpų gaudesį ir maldas. Na, gerai. Tegu įeina — priimsiu jį kaip dera. O kokia to tamplieriaus pavardė?

— Brianas de Bua-Gilberas.

— Brianas de Bua-Gilberas?— pakartojo Sedrikas susimąstęs, tarytum būtų su kuo ginčijęsis. Gyvendamas visą laiką tarnų tarpe, jis įprato šnekėdamasis labiau kreiptis į save, negu į kitus.— Bua-Gilberas? Plačiai žinoma pavardė, garsėjanti ir geru, ir blogu. Sako, Bua-Gilberas esąs narsiausias ir šauniausias iš visų tamplierių, bet įklimpęs į visas įprastines jų ydas: pilnas puikybės, įžūlumo, žiaurumo ir gašlumo. Jis esąs kietaširdis žmogus, nebijąs nieko nei žemėje, nei danguje. Taip bent kalba apie jį tie kariai, kurių tiek nedaug besugrįžta iš Palestinos. Na, bet čia jis tenakvos vieną naktį. Priimsiu ir jį kaip prideda. Osvaldai, praimk seniausio vyno statinę, paduok į stalą geriausio midaus, tirščiausio morato, stipriausio alaus, labiausiai putojančio sidro, kvapniausio krupniko. Tamplieriai ir abatai mėgsta gerą vyną ir dideles taures. Eldžita, pranešk ledi Rovenai, kad mes šį vakarą nelaukiame jos pasirodant menėje, jei jinai pati ypatingai to nepanorės.

— Bet ji tikrai to panorės,— gyvai atsakė Eldžita,— ji juk visada taip domisi naujomis žiniomis iš Palestinos.

Sedrikas pervėrė įžūliąją merginą piktu ugningu žvilgsniu. Tačiau ledi Rovena ir visi, kas tik jai tarnavo, naudojosi ypa-

tingomis privilegijomis ir buvo nuo jo rūstybės apsaugoti. Jis tepratarė:

— Tylėk, mergele. Per daug drąsus tavo liežuvis. Pakartok mano žodžius savo poniai, ir tegu jinai daro, kaip nori. Bent šioje pilyje Alfredo palikuonė gali įsakinėti kaip valdovė.

Eldžita išėjo iš menės.

— Palestina! — susimąstęs kalbėjo Sedrikas.— Palestina! Kiek ausų godžiai klausosi pasakų, kurias ištvirkę kryžiuočiai ir veidmainingi maldininkai parneša iš tos pražūtingos šalies! Ir aš juk galėčiau paklausti, ir aš galėčiau pasiteirauti — su plakančia širdimi klausyčiausi pasakų, kurias gudrieji valkatos išgalvoja, norėdami pasinaudoti mūsų vaišingumu... Bet ne, sūnus, kuris manęs nepaklausė, man nebe sūnus, ir jo likimas man terūpi tik tiek, kiek ir paties menkiausio iš tų visų nenaudėlių, kurie, prisisiuvę ant peties kryžių, leidžiasi be saiko lėbauti bei lieti žmonių kraują ir vadina tai dievo valios vykdymu.

Suraukęs antakius jis nudelbė akis, o kai vėl jas pakėlė, suveriamos durys priešingame menės gale plačiai atsidarė ir įėjo svečiai, lydimi vyriausiojo tarno su lazda ir keturių tarnų, nešančių liepsnojančius deglus.

IV skyrius

Tekėjo kraujas kiaulių, avinų, ožių,
Išskrostas jautis aušo po medžiu;
Nuo laužų kvipo spirginti mėsa,
Blyksėjo rausvas vynas taurėse.
.....
Puota ši Odisėjui nelinksma,
Nes sėstis jam kampe nuošaliame
Parodė princas.

Poupas, „Odisėja"

Abatas Eimeris, pasinaudojęs proga, pakeitė savo kelionės drabužius dar puikesniais išeiginiais, ant viršaus užsisiautė įmantriais raštais siuvinėtą arnotą. Be masyvaus auksinio žiedo, rodančio jo aukštą bažnytinį laipsnį, jis, priešingai vienuolyno įstatams, mūvėjo dar daugybę kitų žiedų su brangakmeniais; jo apavas buvo ploniausios ispaniškos odos, barzda trum-

pai pakirpta, o skustas viršugalvis uždengtas skaisčiai raudona, puošniai siuvinėta kepuraite.

Tamplierius taip pat persirengė. Jis nusimetė šarvus ir apsivilko kailiais apvedžiotą tamsiai raudono šilko tuniką, virš kurios stambiomis klostėmis krito ilga sniego baltumo mantija. Juodo aksomo kryžius platėjančiais galais žvilgėjo ant peties baltos mantijos fone. Jam nusiėmus aukštą brangią kepurę, aplink kaktą garbiniavosi tankūs juodi plaukai, puikiai derindamiesi su nepaprastai tamsia veido spalva. Jo eisena ir visas stotas, grakštaus didingumo kupini, būtų buvę labai patrauklūs, jei ne ta išdidi jo veido išraiška, rodanti įpratimą valdyti be mažiausio pasipriešinimo.

Įkandin šių aukštųjų svečių įėjo jų tarnai, o iš paskos sekė ir tas, kuris juos atvedė, apsirengęs įprastiniais maldininko drabužiais. Visas nuo galvos iki kojų buvo apsigaubęs storos juodos medžiagos apsiaustu. Prastos kurpės su šikšniniais diržais ant plikų kojų, plačiabrylė skrybėlė kriauklėmis apsiuvinėtais pakraščiais ir ilga, geležimi kaustyta lazda su pririšta prie viršutinio galo palmės šakele — štai ir visas maldininko apdaras. Jis kukliai įėjo paskiau už visus ir, pastebėjęs, kad prie žemutinio stalo vargiai besutilps visi Sedriko tarnai ir svečių palyda, pasitraukė prie židinio ir atsisėdo po pat jo atbraila. Ten jis ėmė džiovintis savo drabužius, laukdamas, kol kiti pavalgę pasitrauks nuo stalo ir užleis jam vietą arba kol vaišingasis stalo patarnautojas patieks jam ko nors pasistiprinti čia, nuošaliame kampelyje.

Sedrikas pakilo svečių pasitikti su didingu meilumu, nulipo nuo pakylos ir, žingtelėjęs tris žingsnius, laukė jų prisiartinant.

— Labai gaila,— tarė jis,— garbusis priore, kad mano apžadai neleidžia man toliau pažengti net pasitinkant šitokius svečius, kaip jūs ir šis narsusis tamplierius. Bet mano tarnas jau turėjo jums paaiškinti šio mano tariamo nemandagumo priežastį.

— Apžadus, — atsakė abatas, — reikia tesėti, garbingasai frankline, arba, jei leisite man taip išsireikšti, garbingasai tane, nors šis titulas jau kiek pasenęs. Apžadai yra tie saitai, kurie mus sieja su dangumi, ir todėl, kaip jau sakiau, juos reikia šventai saugoti ir jų laikytis, nebent šventoji mūsų motina bažnyčia juos atšauktų.

Sedrikas rankos mostu pakvietė svečius sėstis į krėslus, truputį žemesnius už jo paties krėslą, bet stovinčius greta jo; po to jis davė ženklą nešti ant stalo valgius.

Tarnams išskubėjus, jis staiga pamatė ką tik įėjusius į menę kiauliaganį Gurtą ir jo draugą Vambą.

— Pašaukite čia tuos nenaudėlius,— įsakė jis nekantriai, o kai nusikaltę vergai sustojo prieš pakylą, ėmė juos piktai klausinėti: — Ką tai reiškia? Kur tu, Gurtai, šitaip iki vėlumos užtrukai? Ar parginei namo bandą, ar palikai ją valkatoms ir plėšikams?

— Parginiau visą, jūsų malonybe,— atsakė Gurtas.

— O kada parginei, nenaudėli! — šūkavo Sedrikas.— Kiauras dvi valandas aš turėjau šičia nerimauti, vaizduotis visokias nelaimes ir galvoti, kaip atsikeršyti kaimynams už skriaudas, kurių jie nepadarė! Atmink, kad kitą kartą pančiai ir kalėjimas laukia tavęs už šitokį nusikaltimą.

Gurtas, žinodamas ūmų savo šeimininko būdą, nė nemėgino teisintis, bet juokdarys, kuris turėjo nemažų privilegijų ir galėjo tikėtis iš Sedriko daugiau atlaidumo, atsakė už abu:

— Niekus šiandien šneki, dėde Sedrikai.

— Ką! — riktelėjo šeimininkas.— Aš tave nuvarysiu pas vartininką ir liepsiu iškaršti kailį, jei nebemoki suvaldyti savo kvailo liežuvio.

— O tu pirmiau man pasakyk, išminčiau,— atsakė Vamba,— ar teisinga yra bausti žmogų už kito kaltę?

— Žinoma, ne, kvaily.

— Tai kodėl tu, dėdule, grasini pančiais vargšui Gurtui už jo šunies Fangso nusikaltimus? Galiu prisiekti, kad mes neužtrukome nė vienos akimirkos po to, kai banda buvo suvaryta į krūvą, bet Fangsas niekaip negalėjo suvaryti ir pragaišo iki pat vakarinių varpų.

— Na, tai pakark Fangsą,— pareiškė Sedrikas, staigiai pasisukęs į Gurtą,— jeigu jis kaltas, o sau pasiimk kitą šunį.

— Palauk, palauk, dėdule,— tarė juokdarys,— ir čia ne kokia tavo teisybė: kuo gi kaltas Fangsas, kad jis raišas ir negali greit suvaryti bandos? Kaltas yra tas, kuris nukirto jam priešakinių kojų nagus; jei vargšo šunelio būtų kas atsiklausęs, tikriausiai jis nebūtų davęsis taip nuskriaudžiamas.

— Kas gi išdrįso luošinti šunį, priklausantį mano vergui?— suriko Saksas, užsiplieksdamas pykčiu.

— Ogi senasis Hubertas jį suluošino,— atsakė Vamba,— sero Filipo de Malvuazeno medžioklės tvarkytojas. Jis sučiupo Fangsą miške ir pareiškė, kad tas vijęsis elnę, o tą draudžiąs jo šeimininkas. Jis gi esąs miško sargas.

— Tegu jį velniai tą Malvuazeną ir jo miško sargą! — suriko Sedrikas.— Aš jiems įrodysiu, kad šis miškas nepriklauso prie tų, kuriuose draudžia medžioti didžioji miškų chartija. Bet gana tų kalbų. Tu, verge, eik sėskis į savo vietą. O tu, Gurtai, įsigyk kitą šunį, ir jei tasai sargas išdrįs jį paliesti, aš padarysiu taip, kad jis nebepaims į rankas lanko. Tegu aš būsiu paskutinis bailys, jei neperšausiu jam dešinės rankos nykščio. Meldžiu atleisti, gerbiamieji svečiai. Mano kaimynai ne ką geresni už jūsų stabmeldžius, sere riteri, Šventojoje Žemėje. Tačiau mūsų kuklioji vakarienė jau ant stalo. Prašau vaišintis, ir tegu tasai nuoširdumas, su kuriuo siūlomos jums šios vaišės, atpirks jų kuklumą.

Tačiau ant stalo padėtoms vaišėms nereikėjo šeimininko atsiprašymo. Čia buvo paduota keleriopu būdu paruoštos kiaulienos, daugybė valgių iš naminių paukščių, o taip pat iš elnienos, ožkienos, kiškienos ir įvairiausių žuvies rūšių, o kur dar didžiausi kepalai duonos bei pyragų ir visokiausių su medumi virtų uogienių. Smulkesnius miško paukščius, kurių buvo begalės, tarnai padavinėjo ne dubenyse, bet ant trumpų medinių pagaliukų arba iešmų, siūlė iš eilės visiems svečiams, kurių kiekvienas atsipjaudavo, kiek tinkamas. Kiekvienam garbės svečiui buvo padėta po sidabrinę taurę; prie žemutinio stalo buvo geriama iš didelių ragų.

Kai visi buvo jau bepradedą valgyti, vyriausiasis tarnas staiga pakėlė savo lazdą ir garsiai tarė:

— Prašom palūkėti — ledi Rovena!

Ties garbės stalu aukštutiniame menės gale atsidarė šalinės durys, ir į pakylą įžengė keturių tarnaičių lydima ledi Rovena.

Sedrikas, nors nustebintas ir nepatenkintas augintinės pasirodymu šia proga, pasiskubino jos pasitikti ir su pagarbiu iškilmingumu privedė prie aukšto kréslo dešinėje nuo savęs. Visi atsistojo, jai įėjus; atsakiusi į šią pagarbą tyliu galvos linktelėjimu, ledi Rovena grakščiai priėjo ir užėmė savo vietą.

Nespėjus dar jai atsisėsti, tamplierius pašnibždomis tarė abatui:

— Neteks man nešioti jūsų aukso grandinės turnyre. Kjančio statinės priklauso jums.

— Ar aš nesakiau,— atsakė prioras.— Bet slėpkite savo susižavėjimą, nes franklinas jus stebi.

Įpratęs klausyti tik savo paties norų bei polinkių, Brianas de Bua-Gilberas, nepaisydamas šio įspėjimo, įsmeigė akis į gražuolę saksaitę, sužavėjusią jį galbūt tuo labiau, kad visai nepanėšėjo į Rytų gražuoles.

Rovena buvo gražaus sudėjimo ir aukšto ūgio, bet ne tokio aukšto, kad atkreiptų žmonių akis. Veidas skaistus, akys šviesiai mėlynos, antakiai ploni ir tamsūs. Jos žvilgsnis tarytum mokėjo ne tik uždegti žmonių širdis, bet ir sušvelninti, ne tik įsakinėti, bet ir graudinti. Tačiau buvo matyti, kad įpratimas įsakinėti ir visų rodoma jai pagarba suteikė šiai saksaitei savotiškos puikybės. Tankūs tamsiai geltoni jos plaukai buvo įmantriai ir grakščiai suraityti į gausias garbanas, kurios, žvilgėdamos nuo įpintų brangakmenių, krito laisvai ant pečių, kas tuo metu buvo laikoma aukštos kilmės ženklu. Kaklą puošė aukso grandinėlė, prie kurios buvo prikabintas to paties metalo medalionas su relikvijomis. Ant nuogų rankų žvilgėjo apyrankės. Virš šilkinės jūrų vandens spalvos suknelės Rovena vilkėjo ilgą ir dukslią suknią iki žemės su labai plačiomis, bet tik truputėlį žemiau alkūnių siekiančiomis rankovėmis. Ši tamsiai raudonos spalvos suknia buvo išausta iš ploniausių vilnų. Prie suknios prisegtas šilkinis auksinėmis gijomis išvarstytas šydas, kurį galima pagal norą užtraukti ant veido ir krūtinės arba tik užsisiausti ant pečių.

Kai pastebėjo įsmeigtas tamplieriaus akis su įsižiebusia tamsiose gelmėse liepsna, ledi Rovena užsidengė veidą šydu, tuo parodydama, kad šitoks nieku nevaržomas žvilgsnis jai nemalonus. Sedrikas pastebėjo jos judesį ir atspėjo jo priežastį.

— Sere riteri,— tarė jisai.— Saksų mergaičių skruostai taip maža temato saulės spindulių, jog negali išlaikyti kryžiuočio žvilgsnio, per ilgai į juos įsmeigto.

— Jei aš įžeidžiau,— atsakė seras Brianas,— meldžiu atleisti, taip sakant, meldžiu ledi Roveną man atleisti; didesnio nuolankumo parodyti nebegaliu.

— Ledi Rovena,— tarė prioras,— norėdama nubausti mano draugą už drąsą, nubaudė mus visus. Tikiuosi, kad ji nebus tokia žiauri tiems šauniems riteriams, kurie susirinks į turnyrą.

— Dar tikrai nežinau,— tarė Sedrikas,— ar mes ten vyksime. Nemėgstu šių tuščių pramogų, kurių nepažino mano sentėviai tais laikais, kai Anglija buvo laisva.

— Vis dėlto,— tarė prioras,— manau, kad drauge su mumis jūs ryšitės ten vykti. Kada keliai tokie nesaugūs, sero Briano de Bua-Gilbero globos nereiktų paniekinti.

— Sere priore,— atsakė Saksas,— kiek keliavau šiame krašte, niekada man nereikėdavo kitų pagalbos nei globos — užtekdavo gerojo kardo ir ištikimų tarnų. O dabar, jeigu iš tikrųjų keliausime į Ašbi-de-la-Zušą, mus palydės mano prakilnusis kaimynas ir tautietis Koningsburgo Atelstanas su tokia palyda, jog mums neteks bijoti nei plėšikų, nei priešų feodalų. Aš keliu šią taurę, sere priore, už jūsų sveikatą, tikėdamasis, kad šis vynas atitiks jūsų skonį, ir dėkoju jums už pakvietimą. O jeigu jūs, griežtai laikydamasis vienuolyno taisyklių,— pridėjo jis,— esate pasiryžęs gerti tik rūgusį pieną, tai, manau, nesivaržysite ir neimsite gerti vyno tik iš mandagumo.

— Ne,— atsakė juokdamasis prioras,— mes tiktai savo vienuolyno ribose tesitenkinam saldžiu ir rūgusiu pienu. Žmonėse, tarp pasauliečių, elgiamės kaip pasauliečiai, todėl atsakysiu į jūsų tostą išgerdamas tokio pat vyno, o silpnesnius gėrimus paliksiu novicams.

— O aš,— tarė tamplierius, pildamas vyno į savo taurę,— geriu už gražiosios Rovenos sveikatą. Nuo tų laikų, kai jūsų bendravardė buvo nuskaidrinusi Anglijos padangę, šis kraštas nepažino moters, kuri būtų labiau verta dievinimo. Prisiekiu dangumi, dabar suprantu nelaimingąjį Vortigerną. Jeigu prieš jį tebuvo tik silpnas atspindys to grožio, kurį mes regime, tai galima jam atleisti, kad užmiršo savo garbę ir sostą.

— Gana tų gražių žodžių,— oriai tarė Rovena, neatsidengdama veido.— Verčiau malonėkite papasakoti, kas naujo Palestinoje, nes šitokia tema malonesnė mūsų, anglų, ausims, negu tie visi komplimentai, kurių jus išmokė prancūziškas auklėjimas.

— Nedaug ką tegaliu jums papasakoti, gražioji ledi,— atsakė seras Brianas de Bua-Gilberas.— Galiu nebent tik patvirtinti, kad paliaubos su Saladinu sudarytos.

Tuo metu įsiterpė Vamba, sėdintis jam skirtoje kėdėje su atlošu, papuoštu asilo ausimis, tuoj už savo šeimininko, kuris protarpiais numesdavo jam šį tą iš savo lėkštės. Vamba sėdėjo taip įtraukęs skruostus, kad jo žandikauliai atrodė panašūs į riešutų spaustukus, ir, pusiau primerkęs akis, klausėsi pokalbio, tykodamas progos parodyti kokią savo išdaigą, kuri jam visada buvo leidžiama.

— Ak, šitos paliaubos su netikėliais! — sušuko jis.— Jos mane visai susendino.

— Kaip, kvaily? Ką tai reiškia?— paklausė Sedrikas, su aiškiai matomu pasitenkinimu laukdamas, kokį pokštą iškrės juokdarys.

— Juk per visą mano amžių,— atsakė Vamba,— jau trejos šitokios paliaubos, ir vis pusei šimtmečio, taigi man jau turi būti mažiausiai pusantro šimto metų.

— Na, galiu tave užtikrinti, kad mirsi ne nuo senatvės,— tarė tamplierius, pažinęs, jog čia tas pats, kur buvo sutikęs miške.— Tu būsi nužudytas, jei taip klaidinsi keleivius, kaip šįvakar klaidinai mane ir priorą.

— Ką aš girdžiu,— sušuko Sedrikas.— Klaidinai keleivius! Reikės gerokai tavė nučaižyti. Vadinasi, tu toks pat nedorėlis, kaip ir kvailys.

— Prašau tave, dėdule,— atsakė juokdarys,— leisk šį kartą mano kvailumui apginti nedorumą. Aš tik apsirikau ir nebeatskyriau, katra ranka kairioji, katra dešinioji. O tas, kuris klausia kvailį patarimo ar nurodymo, turėtų būti atlaidesnis.

Pokalbį pertraukė įėjęs vartininko pasiuntinys ir pranešė, kad prie vartų stovįs dar vienas pakeleivis ir prašąs nakvynės.

— Įleiskit,— įsakė Sedrikas,— nesvarbu, kas jis. Šitokią audringą naktį net laukiniai žvėrys gretinasi prie kaimenių ir ieško prieglobsčio pas žmogų, mirtiną savo priešą, kad tik nežūtų nuo įsisiautėjusios stichijos. Duokite jam visko, ko reikia. Pasirūpink tuo, Osvaldai.

Ir taurininkas išėjo iš menės savo šeimininko įsakymų vykdyti.

V skyrius

> Gal žydas neturi akių? Gal žydas neturi rankų, kūno, širdies, gal žydas neturi jausmų, palinkimų, aistrų? Gal ne tas pats maistas jį pasotina, gal ne tas pats ginklas sužeidžia? Gal ne tos pačios ligos jį paguldo į patalą, ne tie patys vaistai jį išgydo, ne tie patys žiemos speigai ir vasaros karščiai jį kankina, kaip ir krikščionį?
>
> *Šekspyras, „Venecijos pirklys"*

Osvaldas sugrįžo ir, pasilenkęs prie pono ausies, pašnibždėjo:

— Tai žydas, sakosi esąs Izaokas iš Jorko. Ar padoru bus įvesti jį šičionai?

— Tegu Gurtas šį kartą tave pavaduoja,— tarė Vamba.— Kiauliaganiui labai tiks įvesti žydą į menę.

— Švenčiausioji Marija,— atsiliepė abatas žegnodamasis,— netikį žydą įsileisti į tokią draugiją!

— Kaip?— sušuko riteris,— šunį žydą įvesti ten, kur vieši šventojo kapo gynėjas!

— Dievaži,— tarė Vamba,— tamplieriai, matyt, mėgsta tik žydų pinigus, o jų kompanijos nemėgsta.

— Prašau ramybės, gerbiamieji svečiai,— tarė Sedrikas,— dėl jūsų aš negaliu nusikalsti vaišingumo papročiams. Jei dievas šitiek amžių pakentė visą šių kietasprandžių eretikų tautą, galėsime ir mes pakęsti vieną žydą keletą valandų. Bet aš neverčiu nieko su juo kalbėtis ar valgyti kartu. Duokite jam atskirą stalelį ir pavalgydinkite skyrium. Nebent,— tarė jis šypsodamasis,— štai anie turbanuoti svetimšaliai priimtų jį į savo draugiją.

— Sere frankline,— atsakė tamplierius,— mano vergai saracėnai — ištikimi Mahometo sekėjai ir niekina žydus ne mažiau kaip krikščionys.

— Dievaži,— tarė Vamba,— niekaip negaliu suprasti, kuo Mahometo garbintojai geresni už kadaise patiės dievo išrinktąją tautą.

— Reikia jį pasodinti su tavim, Vamba,— tarė Sedrikas,— kvailys su sukčiumi — gera pora.

— Kvailys,— atrėžė Vamba, keldamas aukštyn apgraužtą kaulą,— mokės nuo sukčiaus apsiginti.

— Cit,— tarė Sedrikas,— štai jis ateina.

Be jokių ceremonijų įvestas į menę, baugia ir neryžtinga eisena įėjo aukštas ir liesas senis, kas žingsnis lenkdamasis su didžiausiu nusižeminimu. Jis taip buvo įpratęs laikytis susilenkęs, kad atrodė žemesnis, negu buvo iš tikrųjų. Jo veido bruožai raiškūs ir taisyklingi; kumpa nosis, kiaurai veriančios juodos akys, aukšta raukšlių išvagota kakta, ilgi žili plaukai ir tokia pat barzda — visa tai galėjo būti gana patrauklu, jei nebūtų taip aiškiai rodę jį priklausant tautai, kuri anais tamsiais laikais buvo niekinama prietaringų prastuolių ir žiauriai persekiojama godžių ir grobuoniškų didikų.

Apsirengęs prastu rudu apsiaustu, po apačia — tamsiai raudonu chitonu. Batai didžiuliai, kailiu apvedžioti, susijuosęs diržu, už kurio kyšojo nedidelis peiliukas ir dėžutė su rašymo reikmenimis. Aukšta keturkampė geltona kepurė buvo įstatymo skirta dėvėti žydams, kad visi atskirtų juos nuo krikščionių; jis su didžiausiu nusižeminimu nusiėmė ją, vos peržengęs menės slenkstį.

Aršiausias Izraelio tautos priešas būtų buvęs patenkintas, matydamas, kaip buvo priimtas šis žydas Sedriko Sakso menėje. Patsai Sedrikas tik šaltai linktelėjo, atsakydamas į jo pakartotinius pasveikinimus, ir parodė jam žemutinį stalą. Tačiau ten niekas nepasitraukė į šalį ir neužleido jam vietos. Priešingai, kai jis ėjo išilgai stalo, nedrąsiu ir maldaujamu žvilgsniu žvelgdamas į kiekvieną iš ten sėdinčiųjų, saksai tarnai tyčia atkišdavo plačiau alkūnes ir toliau kimšo vakarienę, nekreipdami nė mažiausio dėmesio į naująjį svečią. Abato tarnai žegnojosi, su dievobaimingu pasibaisėjimu šnairuodami į atvykėlį; net pagonys saracėnai, Izaokui prie jų prisiartinus, ėmė piktai sukti ūsus ir stvėrėsi durklų, tarytum pasiryžę griebtis pačių griežčiausių priemonių, kad tik jo neprisileistų.

Galimas daiktas, kad Sedrikas dėl tų pačių priežasčių, kurios jį paskatino įsileisti po savo stogu paniekintosios tautos sūnų, būtų liepęs tarnams mandagiau jį priimti, bet kaip tik tuo metu abatas pradėjo tokį įdomų pokalbį apie įvairias šunų veisles, jog jis nebūtų šio pokalbio pertraukęs dėl daug svarbesnio dalyko, negu dėl kažkokio žydo vakarienės.

Izaokui taip stovint, visų atstumtam ir paniekintam, ir veltui besidairant vietos, kur galėtų atsisėsti ir pailsėti, prie židinio sėdintis maldininkas jo pasigailėjo, atsistojo ir pasiūlė savo vietą, trumpai tardamas:

— Seni, mano drabužiai išdžiūvo ir alkį aš jau numalšinau, o tu visas sušlapęs ir alkanas.

Taip taręs, jis sužėrė į krūvą išsisklaidžiusius po erdvų židinį ir jau apgesusius nuodėgulius ir įpūtė ugnį; paskui, paėmęs nuo didžiojo stalo dubenį sriubos su virta ožiuko mėsa, padėjo jį ant mažo stalelio, ant kurio pats vakarieniavo, ir, nesiklausydamas žydo dėkojimų, nuėjo į kitą menės pusę, gal nenorėdamas artimesnės pažinties su tuo, kam patarnavo, o gal panūdęs iš arčiau pasižiūrėti į sėdinčius pakyloje svečius ir šeimininkus.

Jeigu anais laikais būtų buvę dailininkų, gebančių nutapyti tokius dalykus, tai pavaizduodami šį žydą — sunykusį, pasilenkusį prie židinio ir ištiesusį virš ugnies sustirusias drebančias rankas,— jie būtų galėję sukurti neblogą paveikslą, simbolizuojantį žiemą. Trupučiuką pasišildęs, Izaokas gyvai pasisuko į padėtą prieš jį garuojančią sriubą ir ėmė taip skubiai ir su tokiu aiškiai matomu pasigardžiavimu valgyti, tarytum ilgiausią laiką būtų nieko burnoje neturėjęs.

Tuo tarpu abatas ir Sedrikas tebesišnekučiavo apie medžioklę, ledi Rovena atrodė įsigilinusi į pokalbį su viena iš savo tarnaičių, o išdidusis riteris, žvilgčiodamas čia į žydą, čia į saksų gražuolę, giliai susimąstė apie kažką, kas, matyt, didžiai jį domino.

— Stebiuosi jumis, garbusis Sedrikai,— kalbėjo abatas,— kaipgi jūs nenorite pripažinti pirmenybės prancūzų, arba normanų, kalbai bent medžioklės meno srityje? Juk išties jokia kita kalba neturi tokios daugybės įvairiausių posakių bei išsireiškimų, reikalingų medžioklei tiek laukuose, tiek ir miškuose.

— Gerasis tėve Eimeri,— atsakė Sedrikas,— žinokite, kad aš anaiptol nesivaikau visų šių užjūrio prašmatnybių, be jų galiu labai linksmai praleisti laiką miškuose. Aš moku trimituoti medžioklės ragu, moku užsiundyti žvėrį šunimis, moku nudirti jam kailį ir išmėsinėti, puikiai apsieidamas be tų visų naujamadiškų žodelių ir visokių plepalų, išgalvotų pasakiškojo Tristano.

— Prancūzų kalba,— tarė tamplierius, prabildamas įprastu išdidžiu ir oriu tonu,— vienintelė kalba, deranti ne tik medžioklei, bet ir meilės bei karo reikalams. Tąja kalba pavergiamos damų širdys ir iššaukiamas į kovą priešas.

— Išgerkime po taurę vyno, sere riteri,— tarė Sedrikas,— ir įpilkite dar abatui, o aš tuo tarpu papasakosiu jums, kaip buvo prieš trisdešimt metų. Tada paprastai angliškai Sedriko šnektai nereikėjo iš prancūziškų trubadūrų išmoktų pagražinimų, kai jis kalbino gražuoles. Kai mes kovojome Nortalertono laukuose, saksų karo šauksmas skardėjo priešų škotų eilėse taip pat garsiai, kaip ir narsiausiojo normanų barono *cri de guerre*[1]. Už ten kovojusius narsuolius išgerkime, gerbiamieji svečiai!

Jis išgėrė iki dugno savo taurę ir kalbėjo toliau vis su didėjančiu įkarščiu.

— Ak, kiek skydų tą dieną buvo sukapota! Šimtai vėliavų plevėsavo virš narsuolių galvų, kraujas tekėjo aplink kaip vanduo, ir mirtis kiekvienam buvo mielesnė už pabėgimą. Vienas saksų bardas praminė tą dieną kalavijų švente, erelių sąskrydžiu į grobio puotą, kur alebardų smūgiais daužomi skydai bei šalmai ir kautynių šauksmai skambėjo linksmiau už vestuvių dainas. Tačiau nebeliko jau mūsų bardų, mūsų žygius nustelbė kitos tautos žygiai, mūsų kalba, net pats mūsų vardas netrukus išnyks iš žmonių atminties. Ir niekas jų negedi, išskyrus tik vieną vienišą senį... Taurininke! Pripilk taures! Už narsuolių sveikatą, sere riteri, vis vien kokios jie tautos, vis vien kokia kalba kalbėtų! Už visus tuos, kurie narsiausiai kaujasi Palestinoje kryžiaus gynėjų eilėse!

— Aš pats nešioju kryžiaus ženklą, ir man nederėtų apie tai kalbėti,— atsakė Brianas de Bua-Gilberas.— Tačiau kam gi kitiems iš kryžiuočių būtų galima atiduoti pirmenybės palmę, jei ne tamplieriams, ištikimiesiems šventojo karsto gynėjams!

— Joanitams,— tarė abatas.— Mano brolis priklauso šiam ordinui.

— Neneigiu jų garbės,— tarė riteris,— tačiau...

— Mano manymu, drauguži Sedrikai,— įsikišo Vamba,— jeigu Ričardas Liūtaširdis būtų kiek protingesnis ir paklausytų manęs, kvailio, tai geriau sėdėtų namie su savo linksmuo-

[1] Cri de guerre — karo šauksmas *(pranc.)*.

liais anglais, o Jeruzalės vadavimą paliktų tiems patiems riteriams, kurie ją prarado.

— Argi anglų kariuomenėje nebuvo riterio,— tarė ledi Rovena,— kurio vardas galėtų būti minimas greta tamplierių ir joanitų vardų?

— Atleiskite, ledi,— atsakė de Bua-Gilberas,— anglų karalius iš tiesų atsivedė į Palestiną būrį šaunių karių, narsumu nusileidžiančių tik tiems, kurie visą laiką savo krūtinėmis gynė Šventąją Žemę.

— Narsumu jie niekam nenusileido,— tarė piligrimas, kuris, stovėdamas netoliese, su aiškiu nekantrumu klausėsi šio pašnekesio.

Visi atsigręžė į tą pusę, iš kur pasigirdo šie nelaukti žodžiai.

— Aš sakau,— pakartojo piligrimas ramiu ir tvirtu balsu,— kad anglų riteriai narsumu nenusileido niekam, kas kada nors buvo išsitraukęs kardą, gindamas Šventąją Žemę. Aš sakau, nes mačiau, kad patsai karalius Ričardas ir penketas jo riterių po Sen-Žan d'Akro tvirtovės paėmimo surengė turnyrą ir iššaukė į kovą visus norinčius kautis. Ir tą dieną kiekvienas iš riterių triskart buvo išjojęs į areną ir kiekvieną kartą numetė žemėn savo priešininką. Pridėsiu dar, kad septyni iš šių priešininkų buvo tamplieriai. Seras Brianas de Bua-Gilberas puikiai tą žino ir gali mano žodžius patvirtinti.

Nuo pašėlusio pykčio dar labiau patamsėjo tamsus tamplieriaus veidas. Sumišęs ir įniršęs, jis drebančiais pirštais stvėrė už kardo ir tikriausiai neištraukė tik todėl, kad pajuto, kaip pavojinga būtų pasiduoti staigiam tūžmui šitokioje vietoje ir šitokių žmonių tarpe. Tačiau Sedrikas, paprastas ir tiesmukas, retai galintis galvoti vienu metu apie kelis dalykus, taip nudžiugo, klausydamasis žinių apie savo tautiečių garbę, kad visiškai nepastebėjo svečio susijaudinimo.

— Mielai tau atiduočiau šią aukso apyrankę, piligrime,— tarė jis,— jei išvardytum tuos visus riterius, kurie taip šauniai gynė mūsų linksmosios Anglijos garbę.

— Su džiaugsmu tai padarysiu,— atsakė piligrimas,— ir jokių dovanų man nereikia. Aš esu pasižadėjęs kurį laiką neliesti aukso.

— Nori, drauguži piligrime, aš už tave panešiosiu apyrankę?— pasisiūlė Vamba.

— Pirmasis tiek narsumu, tiek ir patyrimu kare,— pradėjo maldininkas,— buvo narsusis Ričardas, Anglijos karalius.

— Aš jam atleidžiu! — sušuko Sedrikas.— Atleidžiu jam, kad jis to tirono hercogo Vilhelmo palikuonis.

— Antrasis buvo grafas Leisteris,— kalbėjo toliau piligrimas,— o trečiasis — seras Tomas Multonas iš Gilslendo.

— O, tai saksas! — sušuko džiūgaudamas Sedrikas.

— Ketvirtasis — seras Fulkas Doilis,— tęsė piligrimas.

— Irgi saksas, bent iš motinos pusės,— tarė Sedrikas, kuris godžiai klausėsi ir, džiaugdamasis anglų karaliaus ir jo riterių pergale, beveik pamiršo savo neapykantą normanams.— O kas gi penktasis?

— Penktasis buvo seras Edvinas Tornhemas.

— Grynakraujis saksas, prisiekiu Hengisto[1] vėle! — sušuko Sedrikas.— O šeštasis? Kas toks šeštasis?

— Šeštasis,— tarė piligrimas kiek patylėjęs ir tarytum stengdamasis prisiminti,— buvo jaunas riteris, mažai kam težinomas ir žemesnės kilmės, priimtas į tą garbingą draugiją ne tiek dėl narsumo, kiek skaičiui padidinti. Jo vardas išdilo man iš atminties.

— Sere piligrime,— tarė paniekinamai Brianas de Bua-Gilberas.— Šis apsimestinis užmaršumas po to, kai tiek daug prisiminėte, nepasieks tikslo. Aš pats pasakysiu vardą to riterio, kuriam dėl nelaimingo atsitikimo ir per mano arklio kaltę pasisekė mane išmušti iš balno. Tas riteris — Aivenhas. Ir nors jauno amžiaus, nė vienas iš ano penketo nepralenkė jo miklumu. Vis dėlto aš garsiai ir visiems girdint pareiškiu, kad jei jis būtų Anglijoje ir panorėtų šios savaitės turnyre mane vėl iššaukti kovon kaip Sen-Žan d'Akre, aš pasiruošęs kautis su juo, duodamas jam pasirinkti ginklą. Turėdamas šitokį, kaip dabar, arklį ir ginklus, tikrai laimėčiau.

— Jūsų iššūkis susilauktų greito atsakymo,— tarė piligrimas,— jei jūsų priešininkas būtų šičia. O kadangi jo čia nėra, nedrumskite šių taikingų namų ramybės, girdamasis pergale dvikovoje, kuri, kaip pats gerai žinote, įvykti negali. Bet jei Aivenhas sugrįš, garantuoju, jis stos į kovą su jumis.

— Puikus garantas! — tarė tamplierius.— Ir kokią garantiją galite pasiūlyti?

[1] Hengistas ir Horsa — legendiniai anglosaksų vadai, atvedę juos į Britanijos salas.

— Šią relikviją,— tarė piligrimas, traukdamas iš užančio mažą dramblio kaulo dėžutę ir dievobaimingai žegnodamasis.— Tai viešpaties kryžiaus dalelytė, pargabenta iš Mont Karmelio vienuolyno.

Žorvo abatijos prioras taip pat persižegnojo ir ėmė garsiai kalbėti „Tėve mūsų". Jo pavyzdžiu pasekė visi, išskyrus tik žydą, mahometonus ir tamplierių; pastarasis, nerodydamas jokios pagarbos šventoms relikvijoms, nusiėmė nuo kaklo aukso grandinę ir, sviedęs ją ant stalo, tarė:

— Prašau priorą Eimerį laikyti mano ir šio bevardžio klajūno užstatą kaip ženklą, kad kai riteris Aivenhas įžengs į žemę, kurią skalauja keturios Britanijos jūros, Brianas de Bua-Gilberas jį iššauks į dvikovą. O jeigu minėtasis riteris iššauktas neatsilieps, aš jį apskelbsiu bailiu nuo aukštų sienų visuose Europos tamplierių vienuolynuose.

— To nereikės,— prabilo iki šiol tylėjusi ledi Rovena.— Tegu nors mano balsas užstoja čia nesantį Aivenhą, jei niekas daugiau šioje menėje nepakyla jo apginti. Aš tvirtinu, kad jis mielu noru stos į bet kokią garbingą kovą. Jei mano menkas žodis galėtų padidinti reikšmę to neįvertinamo užstato, kurį davė šis dievobaimingasis piligrimas, aš laiduočiau savo vardu ir šlove, kad Aivenhas tikrai stos su šiuo išdidžiuoju riteriu į jo pageidaujamą dvikovą.

Prieštaringi jausmai buvo užplūdę Sedriką ir neleido jam ištarti nė žodžio per visą šį pokalbį. Džiaugsmingas pasididžiavimas, rūstis, sumišimas kaitaliojosi jo plačiame atvirame veide tarytum skriejantys laukais debesų šešėliai. Šeimynykščiai, kuriuos šeštojo riterio vardas sukrėtė it elektros kibirkštis, sulaikę kvapą ir įsmeigę akis į savo šeimininką, laukė, kas bus toliau. Tačiau Rovenai prabilus, jos balsas tarytum prižadino vis dar tebetylintį Sedriką.

— Ledi Rovena,— tarė jis,— jums nedera to daryti. Jeigu reikėtų kokio laido, aš pats, nors skaudžiai jo įžeistas, laiduočiau savo garbe už Aivenho garbę. Bet duotųjų užstatų ir taip užtenka — net pagal įnoringus normanų riterijos nuostatus. Ar ne taip, tėve Eimeri?

— Taip taip,— atsakė prioras.— Šventąją relikviją ir šią brangią grandinę aš laikysiu mūsų vienuolyno iždinėje, kol iššūkis bus mestas.

Tai taręs, jis ėmė murmėti maldas, keletą kartų persižegnojo, keletą kartų nusižeminęs priklaupė ir galiausiai įteikė dėžutę su relikvija lydinčiam jį vienuoliui, broliui Ambraziejui, o paskui jau be jokių ceremonijų, bet gal su didesniu pasitenkinimu čiupo aukso grandinę ir įsidėjo į iškvėpintos odos maišelį prie diržo.

— Na, sere Sedrikai,— tarė jis,— jūsų puikusis vynas toks stiprus, kad man jau ausyse skambina mišparų. Išgerkime dar kartą už ledi Rovenos sveikatą, ir malonėkite mus atleisti poilsio.

— Prisiekiu Bromholmo kryžiumi,— atsakė Sedrikas,— jūs menkinate savo gerą vardą. Žmonės apie jus kalba kaip apie šaunų vienuolį, kuris palieka taurę, tik išgirdęs skambinant rytmetiniams poteriams, ir aš, atsimindamas savo amžių, bijojau užsitraukti gėdą, su jumis susidūręs prie stalo. Garbės žodis, mano laikais dvylikos metų saksų berniūkštis nepalikdavo savo taurės taip greitai, kaip jūs.

Tačiau prioras turėjo savo priežasčių, dėl kurių šį kartą taip ištvermingai laikėsi nuosaikumo. Jis ne tik kaip dvasininkas jautė pareigą visus taikinti, bet ir iš prigimties negalėjo pakęsti jokių vaidų bei kivirčų. Jis bijojo sakso staigumo ir kartu numatė, kad dėl karštuoliško riterio įžūlumo, tiek kartų jau prasiveržusio, galų gale gali kilti labai nemalonus vaidas. Todėl apdairiai pakalbėjęs apie tai, kad jokia kita tauta negalinti sėkmingai rungtis prie taurės su tvirtais ir ištvermingais saksais, jis trumpai dar užsiminė apie savo luomo šventumą ir primygtinai pakartojo, kad norėtų tuojau pat eiti poilsio.

Visi dar išgėrė po atsisveikinimo taurę, tada svečiai pakilo ir, žemai nusilenkę šeimininkui ir ledi Rovenai, ėmė skirstytis, o šeimininkai, tarnų lydimi, nuėjo į savo kambarius.

— Netikėli šunie,— tarė tamplierius Izaokui, eidamas pro šalį,— tai ir tu pasibaudei į turnyrą?

— Ketinu, jei jūsų prakilnybė leisite,— atsakė Izaokas, nuolankiai nusilenkdamas.

— Taigi,— tarė riteris,— eini savo lupikavimu ištąsyti visas gyslas mūsų bajorams ir mulkinti moteris bei vaikus savo žaislais ir blizgučiais. Galiu prisiekti, kad tavo piniginė sausakimšai prikimšta šekelių.

— Nė vieno šekelio, nė vieno skatiko, Abraomo dievu prisiekiu! — tarė žydas, skėstelėjęs rankom.— Aš einu prašyti savo brolių tautiečių, idant padėtų man sumokėti pabaudą, uždėtą žydų reikalus tvarkančios kanceliarijos. Tesuteikia man sėkmės protėvis Jokūbas! Aš nusigyvenęs skurdžius — net šitą apsiaustą man paskolino Reibenas iš Tadkasterio.

Riteris gaižiai šyptelėjo ir tarė:

— Tegu tave velniai, prakeiktas melagi!

Ir, praėjęs pro šalį, kreipėsi į savo vergus mohometonus niekam iš aplinkinių nesuprantama kalba.

Vargšas senis taip buvo pritrenktas karingojo vienuolio žodžių, kad nebedrįso net pakelti galvos ir taip stovėjo nusižeminęs, kol tamplierius atsidūrė kitame menės gale. O kai pagaliau atsitiesė ir apsidairė, jo veidas atrodė toks nustebęs, tarytum ties jo kojomis būtų trenkęs perkūnas ir jis vis dar būtų tebegirdėjęs baisingą, jį apkurtinusį trenksmą.

Vyriausiasis tarnas su taurininku nuvedė riterį ir abatą į jiems skirtus miegamuosius. Kiekvieną jų lydėjo po du tarnus su deglais, o dar kiti du nešė padėklus su gaivinamaisiais gėrimais. Tuo tarpu žemesnieji tarnai vedė prioro ir riterio palydovus bei likusius svečius į jų nakvynės vietas.

VI skyrius

Aš vieno trokštu — jūsų palankumo.
Sutinkat — prašom, ne — tada sudie.
Už paslaugas bloguoju neminėkit.
Šekspyras, „Venecijos pirklys"

Piligrimas, tarno su deglu lydimas, ėjo painiais šio didžiulio namo koridoriais. Beeinant jį pasivijo taurininkas ir pašnibždėjo į ausį, kad, jeigu jis sutiktų išgerti taurę midaus savo kambaryje, tai ten susirinktų nemaža šeimynykščių, norinčių pasiklausyti apie Šventąją Žemę, o ypatingai apie riterį Aivenhą. Paskui taurininką tučtuojau pasirodė ir Vamba su tokiu pat pasiūlymu, įtikinėdamas, kad viena taurė po vidurnakčio tiek verta, kiek trys po vakarinio signalo.

Nesiginčydamas dėl šio tvirtinimo, kurį pareiškė toks nusimanąs asmuo, piligrimas padėkojo abiem už malonų kvieti-

mą, bet pareiškė, kad yra davęs apžadą niekada nepasakoti virtuvėje to, ko negalima kalbėti menėje.

— Tokie apžadai,— tarė Vamba taurininkui,— nelabai tinka tarnui.

— Aš norėjau duoti jam gerą kambarį,— tarė taurininkas,— bet jeigu jis nenori kalbėtis su krikščionimis, tai tegu nakvoja šalia Izaoko. Envoldai,— kreipėsi jis į deglo nešėją,— palydėk maldininką į pietinį koridorių. Labanakt, sere piligrime. Negaliu jums padėkoti už jūsų ne pernelyg didelį mandagumą.

— Labanakt, ir teatlygina jums švenčiausioji panelė,— atsakė ramiai piligrimas ir nuėjo paskui savo vadovą.

Koridoriaus gale, kur buvo kelerios durys į įvairias puses, juos sulaikė ledi Rovenos kambarinė, oriai pareikšdama, kad jos ponia norinti pasikalbėti su maldininku. Paskui, paėmusi deglą iš Envoldo rankų ir liepusi jam palaukti, kol sugrįš, davė maldininkui ženklą sekti paskui. Piligrimas, matyt, pagalvojo, kad būtų nepatogu atsisakyti šio pakvietimo, kaip kad atsisakė dviejų pirmųjų, ir, nors atrodė truputį nustebęs, pakluso be jokių prieštaravimų.

Trumpas koridorius ir septyni storų ąžuolinių rąstų laiptai atvedė jį į Rovenos kambarį, kurio prabangus įrengimas atitiko namų šeimininko jai rodomą pagarbą. Sienos nukabinėtos puošniais audeklais, ant kurių įvairiaspalviais šilkais, auksu ir sidabru išsiuvinėta įvairūs epizodai iš medžioklės su sakalais ir šunimis. Lova po tamsiai raudona užuolaida užtiesta tokiu pat prabangiai siuvinėtu užtiesalu. Ant krėslų margaspalviai priegalviai; prieš vieną krėslą, aukštesnį už kitus, įmantriai raižytas dramblio kaulo suolelis. Kambarys apšviestas dideliais vaškiniais deglais, sustatytais į keturis sidabrinius sietynus. Tačiau šių laikų gražuolės tenepavydi saksų princesei šitokios prabangos. Kambario sienos buvo taip blogai užkamšiotos, ir tiek jose buvo plyšių, jog prabangūs užtiesalai krutėjo nakties vėjo pučiami, ir nors mėginta tam tikrais gaubtais apsaugoti nuo skersvėjo deglus, jų liepsna tolydžio virpėjo ir blaškėsi. Čia buvo prabangos, taip pat netgi kiek skonio, bet patogumo — mažai. Tačiau kadangi anais laikais niekas jo nepažino, tai niekas ir nepasigesdavo.

Trys kambarinės, stovėdamos už ledi Rovenos, šukavo nakčiai jos plaukus. Ji pati sėdėjo aukštame, į sostą panašiame

krėsle ir, atrodė, tam tik gimusi, kad jai visi lenktųsi. Piligrimas tą irgi pripažino, pagarbiai prieš ją priklaupdamas.

— Kelkis, piligrime,— tarė ji lipšniai.— Nesančiųjų gynėjas turi teisę tikėtis būti mielai priimtas visų, kurie tik myli tiesą ir gerbia narsumą.

Paskui, kreipdamasi į savo tarnaites, jinai tarė:

— Pasišalinkit visos, išskyrus vieną Eldžitą. Aš noriu pasikalbėti su šiuo šventuoju piligrimu.

Kambarinės pasitraukė į kitą kambario galą ir susėdo ant siauro suolelio, stovinčio palei sieną.

Ledi Rovena valandėlę patylėjo, tarytum nežinodama, nuo ko pradėti, paskui tarė:

— Piligrime, šį vakarą jūs ištarėte vieną vardą. Aš turiu omenyje,— pasakė ji tarsi su pastanga,— Aivenhą, kuris, atsižvelgiant į priedermes ir giminystės ryšius, turėjo būti su didesniu prielankumu sutiktas šioje pilyje; tačiau tokie keisti yra likimo vingiai — nors ne vienam krūptelėjo širdis, šį vardą išgirdus, tiktai aš viena tesiryžtu jus paklausti, kur ir kokiomis sąlygomis palikote tą, kurio vardą paminėjote. Mes girdėjome, kad jį sulaikiusi Palestinoje pablogėjusi sveikata ir kad, Anglijos kariuomenei iš ten išvykus, jis buvo persekiojamas prancūzų grupės, prie kurios, kaip sužinojome, prisidėję ir tamplieriai.

— Aš nedaug težinau apie riterį Aivenhą,— susijaudinęs tarė piligrimas.— Jei būčiau žinojęs, kad jūs, ledi, domitės jo likimu, būčiau arčiau su juo susipažinęs. Atrodo, kad jis jau išsigelbėjo nuo priešų Palestinoje ir ketina grįžti į Angliją, o kokios laimės čia galės tikėtis, jūs, ledi, geriau už mane žinote.

Ledi Rovena giliai atsidūsėjo ir ėmė smulkiau klausinėti, kada būtent reikėtų laukti Aivenho sugrįžtant į tėvynę ir ar nesutiksiąs jis kelionėje kokių didelių pavojų.

Piligrimas nieko negalėjo pasakyti apie Aivenho sugrįžimo laiką, o į kitą ledi Rovenos klausimą atsakė, kad keliauti esą galima saugiai per Veneciją ir Genują, iš ten — per Prancūziją į Angliją.

— Aivenhas,— tarė jis,— taip gerai moka prancūzų kalbą ir pažįsta jų papročius, jog jam negali grėsti jokie pavojai šioje kelionėje.

— Duok dieve,— tarė Rovena,— kad jis laimingai pargrįžtų ir galėtų dalyvauti netrukus įvyksiančiame turnyre, į kurį susirinks visa šios šalies riterija parodyti savo miklumo ir narsos. Jei laimėtų Koningsburgo Atelstanas, Aivenhui, parvykus į Angliją, tikrai būtų nesmagu. Sakykite, svetimšali, kaip jisai atrodė, kai matėte paskutinį kartą? Ar liga neatėmė jo kūno jėgų ir grožio?

— Jis suliesėjo, ir jo veidas pasidarė tamsesnis nuo to laiko, kai atvyko į Palestiną iš Kipro salos su Ričardo Liūtaširdžio palyda,— atrodo, kad sunkus rūpestis niaukia jo veidą lyg juodas debesis. Arčiau prie jo nebuvau priėjęs, nes mudu juk nepažįstami.

— Deja,— tarė ledi Rovena,— tai, ką jis pamatys savo tėvynėje, neišsklaidys jam nuo veido to juodo debesies. Dėkui, gerasis piligrime, už žinias apie mano vaikystės draugą. Mergaitės,— kreipėsi jinai į kambarines,— paduokite tam šventajam žmogui taurę prieš miegą — metas jam ilsėtis, ir aš nebenoriu jo ilgiau trukdyti.

Viena iš tarnaičių atnešė sidabrinę taurę pašildyto su prieskoniais vyno. Rovena, vos palietusi ją lūpomis, padavė piligrimui, kuris, žemai nusilenkęs, paragavo iš jos keletą lašų.

— Priimki šią auką, drauge,— kalbėjo toliau ledi Rovena, duodama jam auksinį pinigą,— tai ženklas mano pagarbos tavo vargams ir toms šventoms vietoms, kurias aplankei.

Piligrimas priėmė dovaną, dar sykį žemai nusilenkė ir išėjo paskui Eldžitą iš kambario.

Koridoriuje jo laukė tarnas Envoldas. Paėmęs deglą iš tarnaitės rankų, Envoldas skubiai nusivedė svečią į išlaukinį, prastesnį priestatą, kur buvo visa eilė nedidelių kambarėlių, greičiau celių, skirtų žemesniems tarnams ir prastuoliams svečiams.

— Kur čia nakvoja žydas?— paklausė piligrimas.

— Netikėlis šuo,— atsakė Envoldas,— lindi kamaroje greta jūsų šventybės.

— O kur miega kiauliaganys Gurtas?— vėl pasiteiravo keleivis.

— Gurtas,— atsakė tarnas,— miega kambarėlyje į dešinę nuo jūsų, o žydas — į kairę. Jums būtų duota garbingesnė nakvynė, jei būtumėt priėmęs Osvaldo pakvietimą.

— Nieko, man bus gerai ir taip,— atsakė piligrimas.

Taip taręs, jis įėjo į kambarėlį ir, paėmęs iš tarno rankų degl ą, padėkojo jam ir palinkėjo labos nakties. Paskui, uždaręs duris, įstatė degl ą į medinę žvakidę ir apsidairė po šį savo skurdų miegamąjį. Išklibusi taburetė ir plokščia medinė dėžė, arba gultas, šviežių šiaudų priklotas, buvo visi baldai.

Piligrimas užgesino degl ą, krito nenusirengęs į šį kietą patal ą ir miegojo, ar gal tik gulėjo nejudėdamas, kol pirmieji saulės spinduliai pažvelgė pro mažą grotų langelį. Tada atsikėlė, sukalbėjo rytmetines maldas, apsitvarkė drabužius ir, atsargiai atidaręs duris, įėjo pas žydą.

Izaokas neramiai miegojo tokiame pat guolyje, kokiame praleido naktį ir piligrimas. Slogus nerimas buvo matyti senio veide, rankos mėšlungiškai kilnojosi, tarytum gindamosi nuo baisaus košmaro: jis kažką sumurmėjo žydų kalba, po to angl ų kalba pasakė: „Dėl Abraomo dievo, pasigailėkite vargšo senio! Aš esu beturtis, neturiu nė skatiko. Galit savo geležinėm replėm išsukinėti man visus sąnarius, sakau jums teisybę!"

Piligrimas, nelaukdamas, kol žydas baigs sapnuoti savo baisųjį sapną, pajudino jį lazdos galu. Šis prisilietimas, matyt, susijungė miegančiojo sąmonėje su baisingo sapno kliedesiu. Senis pašoko, jo žili plaukai stovėjo kone piestu, skvarbus juodų akių žvilgsnis, pilnas kraupios baimės ir nuostabos, įsmigo į stovintį priešais piligrimą.

— Nebijok manęs, Izaokai,— tarė piligrimas.— Aš atėjau pas tave kaip draugas.

— Teatlygina jums Izraelio dievas,— tarė žydas aprimęs.— Man prisisapnavo... Bet tebūnie palaimintas tėvas Abraomas — tai buvo tik sapnas.

Paskui atsipeikėjęs paklausė jau įprastu balsu:

— O ko gi jūsų malonybė pageidauja iš vargšo žydo tokią ankstyvą valandą?

— Aš norėjau tau pasakyti,— atsakė piligrimas,— kad jeigu tučtuojau neišeisi iš šių namų ir nepasiskubinsi kuo toliausiai nukeliauti, tavo kelionė gali tapti didžiai pavojinga.

— Šventasis tėve! — sušuko žydas,— ką gi laimės tas, kuris užpuls tokį nuskurdusį vargšą?

— Šitai tu geriau gali numanyti,— tarė piligrimas,— tačiau žinok, kad tamplierius, vakar vakarą eidamas per menę, savo tarnams mahometonams pasakė saracėnų kalba, kurią aš gerai suprantu, kad šįryt sektų, kur išeis žydas, sučiuptų jį, kada jis

pakankamai bus nutolęs nuo šios sodybos, ir nuvestų jį į Filipo de Malvuazeno arba į Redžinaldo Fron de Befo pilį.

Neįmanoma aprašyti siaubo, koks apėmė žydą po šių piligrimo žodžių. Jis bejėgiškai nuleido rankas, jo galva nusviro ant krūtinės, keliai sulinko. Jis susmuko prie piligrimo kojų ne kaip žmogus, kuris klaupiasi maldauti malonės, bet tarytum neregimų jėgų parblokštas žemėn.

— Abraomo dieve! — sušuko jisai. Nepakeldamas nuo žemės žilos galvos, sunėrė raukšlėtas rankas ir iškėlė aukštyn.— O Moze! O palaimintasai Arone! Ne veltui man prisisapnavo šitoks sapnas! Aš jaučiu jau, kaip jie replėmis traukioja man gyslas. Jaučiu, kaip kankynių ratas plėšo mano kūną it aštrus pjūklas, it akėčios, it geležiniai kirviai, kurie kitados draskė Rabos gyventojus ir Amono vaikus.

— Stokis, Izaokai, ir klausykis, ką tau pasakysiu,— tarė piligrimas, su užuojauta žiūrėdamas į jo sielvartą.— Aš suprantu tavo baimę — žinau juk, kaip princai ir didikai elgiasi su tavo tautiečiais, kai nori išgauti pinigų. Tačiau stokis, ir aš tave pamokysiu, kaip iš bėdos išsigelbėti. Tučtuojau palik šiuos namus, kol visi dar tebemiega po vakarykštės gėrynės. Aš palydėsiu tave slaptais takais per mišką, kurį pažįstu ne blogiau už jo sargus.

Klausydamasis šių išsigelbėjimo viltį teikiančių žodžių, Izaokas palengvėle ėmė tiestis nuo žemės. Pagaliau klūpodamas išsitiesė, atmetė ilgus plaukus ir įsmeigė į piligrimą skvarbų juodų akių žvilgsnį, kupiną vilties ir įtarumo. Tačiau vėl pagautas baimės sušuko:

— Dėl dievo meilės, jaunuoli, neišduoki manęs! Vardan dangiškojo mūsų tėvo, sutvėrusio mus visus — žydus, krikščionis, mahometonus — neišduok manęs!

Šiuos žodžius tardamas, jis karštai įsikibo piligrimui į apsiaustą.

— Nurimk,— tarė piligrimas,— kam man tave skriausti? Bet nemanyk, kad aš tau noriu įsisiūlyti: pasilik čia, jeigu patinka. Sedrikas Saksas galės apginti tave.

— Deja! — sušuko žydas.— Neleis jis man keliauti kartu su juo ir visa palyda. Saksas ir normanas vienodai niekina vargšą žydą. O vienam keliauti per Filipo de Malvuazeno ir Redžinaldo Fron de Befo žemes... Gerasis jaunuoli, aš eisiu su tavim. Skubėkim! Štai tavo lazda... Greičiau! Ko tu delsi?

— Aš nedelsiu,— tarė piligrimas,— bet man visų pirma reikia pasirūpinti, kaip iš čia išsprukti. Eik paskui mane!

Jis įėjo į gretimą kambarėlį, kur, kaip žinoma skaitytojui, miegojo Gurtas.

— Kelkis, Gurtai,— tarė jis.— Kelkis greičiau. Atidaryk užpakalinius vartelius ir išleisk mus.

Gurtas, kurio verslas anais laikais buvo labai gerbiamas Anglijoje, įsižeidė, kad piligrimas kalba su juo tokiu įsakomu tonu.

— Žydas išeina iš Rotervudo,— tarė jis paniekinamai, kilstelėjęs nuo šiaudų guolio ir atsirėmęs alkūne,— ir piligrimas išsiruošė drauge.

— Aš greičiau būčiau linkęs manyti,— tarė Vamba, įėjęs tuo metu,— kad jis sprunka, nusikniaukęs virtuvėje kumpį.

— Šiaip ar taip,— tarė Gurtas, nuleisdamas galvą ant rąstgalio, atstojančio jam pagalvį,— ir žydas, ir piligrimas tegu palaukia, kol bus atidaryti didieji vartai. Pas mus nevalia svečiams slaptai iškeliauti, ir dar tokiu ankstyvu metu.

— Šiaip ar taip,— tarė įsakmiai piligrimas,— aš manau, kad tu neatsisakysi tą padaryti.

Tai taręs, jis pasilenkė prie gulinčio kiauliaganio ir kažką jam pašnibždėjo saksų kalba. Gurtas tučtuojau pašoko, o piligrimas, pakėlęs pirštą ir tuo parodydamas, kad reikia laikytis atsargumo, pridėjo:

— Gurtai, saugokis! Tu juk visada buvai apdairus. Girdi — atidaryk vartelius. Paskui tau daugiau pasakysiu.

Gurtas su nepaprastu skubumu pakluso, o Vamba ir žydas nusekė paskui jį, stebėdamiesi šitokia staigia jo permaina.

— Mano mulas! Kurgi mano mulas?— sušuko žydas, vos tik jie išėjo už vartų.

— Atvesk šičion jo mulą,— įsakė piligrimas,— ir surask mulą man — aš josiu drauge su juo, kol iškeliausime iš šių apylinkių. Paskui grąžinsiu mulą kam nors iš Sedriko palydos, kai jis atvyks į Ašbį. O tu pats...— likusius žodžius jis pašnibždėjo Gurtui į ausį.

— Mieliausiu noru viską padarysiu,— tarė Gurtas ir tučtuojau nubėgo vykdyti įsakymo.

— Norėčiau žinoti,— tarė Vamba, kai išėjo jo draugas,— ko ten jus, piligrimus, moko Palestinoje?

— Melstis, kvaily,— atsakė piligrimas,— atgailauti už nuodėmes ir marinti kūną pasninku, budėjimu ir ilgomis maldomis.

— Turbūt ko nors gudresnio,— tarė juokdarys.— Argi atgaila ir maldomis priverstum Gurtą būti tokį mandagų? Ir ar dėl pasninko bei budėjimo jis duotų kam nors mulą? Aš manau, kad su tokiu pat pasisekimu apie savo atgailas ir maldas galėtum kalbėti jo numylėtam juodajam meitėliui.

— Eik į šalį,— tarė piligrimas.— Tu kvailas saksas, ir daugiau nieko.

Tuo metu kitoje griovio pusėje pasirodė Gurtas su dviem mulais. Keleiviai perėjo griovį siauru kilnojamu tilteliu. Kai tik jie priėjo prie mulų, žydas, nors ir buvo senyvo amžiaus, greitai įšoko į balną.

Piligrimas taip pat atsisėdo ant mulo ir išjodamas padavė ranką Gurtui, kuris ją su didžiausia pagarba pabučiavo. Kiauliaganys ilgai dar stovėjo, žiūrėdamas įkandin keleiviams, kol jie dingo miško gelmėje. Pagaliau Vambos balsas pažadino jį iš susimąstymo.

— Žinai ką, mano gerasis drauge Gurtai,— tarė juokdarys,— šį rytmetį tu nuostabiai mandagus ir neįprastai dievobaimingas. Norėčiau būti abatu ar basu maldininku, kad pasinaudočiau tuo tavo neįprastu uolumu bei meilumu. Na, žinoma, aš pareikalaučiau ko nors vertingesnio, negu rankos pabučiavimas.

— Tu ne toks jau kvailas, Vamba,— atsakė Gurtas,— nors sprendi iš paviršiaus; tiesą sakant, ir protingiausi ne kitaip daro... Na, man jau metas eiti prie bandos.

Jis sugrįžo į pilį, o paskui jį parėjo ir juokdarys.

Tuo tarpu keleiviai jojo dideliu greičiu, rodančiu begalinį žydo išgąstį: jo metuose juk retai kas temėgsta greit jodinėti. Piligrimas, kuris, matyt, puikiai pažinojo kiekvieną miško takelį, jojo priešaky, tyčia pasirinkdamas aplinkinius kelius, ir įtarusis Izaokas ne kartą pagalvojo, ar tik neįves jo į kokias nors priešų žabangas.

Tiesą sakant, jo nuogąstavimai buvo visiškai suprantami, nes anais laikais nebuvo žemėje nė vienos tokios gyvų būtybių giminės, kuri būtų šitaip visuotinai, nepaliaujamai ir neatlyžtamai persekiojama, kaip kad buvo persekiojama žydų tauta. Normanai, saksai, danai, britai, kad ir kaip būtų vieni kitiems priešiški, visi jautė bendrą neapykantą žydams ir laikė stačiai religine pareiga juos visaip niekinti, engti ir plėšti.

Normanų dinastijos karaliai ir juos pamėgdžiojanti didumenė, gobšumo ir savanaudiškumo akinami, be paliovos skriau-

dė ir persekiojo šią tautą. Visiems yra žinomas pasakojimas, kaip karalius Jonas, įkalinęs savo pilyje vieną turtingą žydą, liepė kasdien ištraukti jam po vieną dantį. Nelaimingasis izraelitas, netekęs pusės dantų, sutiko pagaliau sumokėti milžinišką pinigų sumą, kurią karalius norėjo iš jo išlupti. Didikai nedvejodami sekė savo valdovo pavyzdžiu ir spaudė iš žydų pinigus įvairiais prievartos būdais, neišskiriant nė kankynių.

Tokios tad buvo sąlygos, kuriomis formavosi tautinis žydų būdas: atsargus, įtarus, baugus, bet kartu atkaklus, užsispyręs ir sumanus, kai reikdavo suktis iš pavojų, kurie juos nuolat supo.

Kai keleiviai jau buvo toli nujoję klaidžiais miško takais, piligrimas pagaliau pertraukė ilgą tylą.

— Matai tą seną nudžiūvusį ąžuolą?— tarė jis.— Tai Fron de Befo valdų riba. Mes seniai jau prajojome Malvuazeno žemes. Dabar gali nebebijoti, kad mus kas pasivys.

— Tesubyra jiems ratai,— tarė žydas,— kaip subyrėjo kadaise faraonui ir jo palydai! Bet nepalik manęs, gerasis maldininke! Prisimink žiaurų tamplierių ir jo vergus saracėnus. Jie nežiūrės nei ribų, nei pilių, nei valdovų.

— Mūsų keliai,— atsakė piligrimas,— turi čia išsiskirti. Nepridera tokiam, kaip aš, žmogui joti šalia tavęs toliau, negu būtinai reikalinga. Be to, kokios pagalbos gali tikėtis iš manęs, taikaus maldininko, prieš du ginkluotus stabmeldžius?

— O gerasis jaunuoli! — sušuko žydas.— Tu gali mane apginti, ir aš žinau, kad apginsi. Nors esu ir beturtis, bet tau tinkamai atsilyginsiu.

— Juk aš sakiau,— pertraukė jį piligrimas,— kad nei tavo pinigų, nei dovanų man nereikia. Galiu tave palydėti ir gal net apginti, nes ginti žydą nuo saracėnų vargu ar draudžiama krikščioniui. Todėl josiu su tavim tol, kol susirasi tinkamų gynėjų. Mes dabar nebetoli Šefildo. Ten lengvai rasi daugybę savo tautiečių, kurie neatsisakys tave priglausti.

— Telaimina tave Jokūbas, gerasis jaunuoli! — tarė jam žydas.— Šefilde mane priglaus mano giminaitis Zaretas ir pasirūpins, kad man kelionė toliau būtų saugi.

— Gerai,— tarė piligrimas.— Vadinasi, Šefilde mes atsisveikinsime. Po pusvalandžio pamatysime šį miestą.

Tą visą pusvalandį abu nepratarė nė žodžio; piligrimui atrodė per žema kalbėti su žydu be būtino reikalo, o žydas nedrįso šnekinti žmogaus, grįžusio iš Šventosios Žemės ir todėl įgavu-

sio tam tikro šventumo. Sustojęs nuolaidaus kalno viršūnėje, piligrimas parodė papėdėje Šefildo miestą ir tarė:

— Štai kur mes atsisveikinsime.

— Bet prieš tai vargšas žydas turi atsidėkoti,— tarė Izaokas.

— Aš jau sakiau,— atkirto piligrimas,— kad jokio atsidėkojimo man nereikia.

— Palauk, palauk! — sušuko žydas, stverdamas jam už apsiausto.— Dievas žino, kad aš beturtis. Taip, Izaokas — elgeta tarp savo tautiečių. Bet atleisk man, jeigu atspėsiu, ko šiuo metu tau labiausiai reikia.

— Jei ir atspėtum, ko man užvis labiausiai reikia,— tarė piligrimas,— vis vien negalėtum duoti.

— Klysti,— atkirto Izaokas,— aš žinau, ko tau reikia, ir galbūt galėsiu padėti. Dabar tu užvis labiausiai norėtum turėti žirgą ir ginklų.

Piligrimas krūptelėjo ir, staiga pasisukęs į žydą, skubiai paklausė:

— Kaip tu atspėjai?

— Nesvarbu kaip,— atsakė šypsodamasis žydas,— svarbu, kad atspėjau teisingai. Ir kadangi žinau, ko tau reikia, galėsiu visko parūpinti.

— Betgi prisimink, kas aš toks,— tarė piligrimas.— Prisimink mano apdarą, mano apžadus.

— Pažįstu aš jus, krikščionis,— atsakė žydas.— Kartais kilmingiausieji iš jūsų, pasiėmę maldininko lazdą, keliauja pėsti į tolimas šalis mirusiųjų kapams nusilenkti.

— Nepiktžodžiauk,— griežtai sudraudė jį piligrimas.

— Atleisk,— tarė Izaokas.— Pasakiau nepagalvojęs. Bet vakar vakare, o taip pat ir šįryt tu ištarei keletą žodžių, kurie, tarytum titnagu išskeltos kibirkštys, apšvietė man tavo širdį. Be to, aš žinau, kad tu po maldininko apsiaustu slepi riterio grandinę ir pentinus. Jie sužvilgo, kai šįryt pasilenkei prie mano guolio.

Piligrimas negalėjo susilaikyti nešyptelėjęs ir tarė:

— O jei tokiu pat akylu žvilgsniu žvilgtelėjus ir į tavo drabužius, Izaokai? Manau, daug ko įdomaus ten būtų galima išvysti.

— Ką čia apie tai kalbėti! — murmtelėjo parausdamas žydas. Skubiai išsitraukęs rašymo reikmenis, jis padėjo ant balno savo geltoną kepurę ir, išlyginęs ant jos popieriaus lapelį, ėmė rašyti.

Baigęs laišką, įteikė piligrimui, sakydamas:

— Leisterio mieste visi pažįsta turtingą žydą Kirdžatą Džairamą iš Lombardijos. Įteik jam šį laišką. Jis dabar turi parduoti šešerius Milane nukaltus šarvus, net blogiausi jų tiktų karališkos giminės riteriui; jis turi ir dešimt žirgų — blogiausiu jų negėda būtų jodinėti pačiam karaliui. Jis tau duos išsirinkti, kokį tik norėsi. Be to, jis parūpins tau visa, ko reikia turnyrui. Po turnyro sugrąžink viską kaip gavęs arba, jeigu galėsi, sumokėk savininkui šių prekių vertę.

— Argi tu nežinai, Izaokai,— tarė piligrimas šypsodamasis,— kad jeigu riteris per turnyrą išmušamas iš balno, tai jo žirgas ir ginklai tenka nugalėtojui? Šitokia nelaimė gali ir man atsitikti, o sumokėti už žirgą ir šarvus aš negaliu.

— Ne, ne, ne! Tai neįmanoma! — sušuko žydas.— Apie tai aš nė pagalvoti nenoriu. Mūsų tėvo palaiminimas bus su tavim... Ir tavo ietis bus tokia pat galinga, kaip Mozės lazda.

Taip taręs, jis pasuko mulą į šalį, bet dabar maldininkas pastvėrė jį už apsiausto.

— Ne, palauk, Izaokai, tu dar nežinai, kuo rizikuoji. Žirgas gali būti nukautas, šarvai sulaužyti — aš juk nesigailėsiu nei arklio, nei žmogaus. Be to, tavo tautiečiai nieko juk dovanai nedaro. Kuo nors teks susimokėti už prarastą turtą.

— Nesvarbu,— tarė žydas.— Nesvarbu. Leisk mane. Jei bus nuostolių, tu už juos neatsakysi. Kirdžatas Džairamas dovanos tau tą skolą dėl savo giminaičio Izaoko. Lik sveikas! Bet paklausyk, gerasis jaunuoli,— pridėjo jis, atsigręždamas dar kartą,— nelįsk per daug į priekį, kai prasidės toji maišalynė. Taip sakau ne tam, kad saugotum arklį ir šarvus, bet kad neprarastum gyvybės ir išliktum sveikas.

— Labai ačiū už rūpestį,— atsakė piligrimas šypsodamasis.— Aš pasinaudosiu tavo gerumu, ir, nors labai sunku man būtų, pasistengsiu tau atsilyginti.

Jie atsiskyrė ir kiekvienas savo keliu nujojo į Šefildo miestą.

VII skyrius

Išjoja riterių būrys šaunus,
Kiekvieno apdaras didžiai puošnus.

Šis neša margą skydą prieš save,
Su šalmu tas, su ietimi lengva;
Kanopom trypia žirgas neramus,
Nirtingai kremta žąslus auksinius;

Išjoja kalviai ir ginklų meistrai,
Prie diržo kūjai jiems, vinių krepšiai,—
Skydus ir ietis sutaisys vikriai.

Čionai turtingų jomenų minia,
Būriais čia ir prastuoliai beeiną.

Dráidenas, „Palamonas ir Arsitė"

Anglų tauta tuo metu buvo gana vargioje būklėje. Ričardas Liūtaširdis tebekalėjo klastingo ir nuožmaus Austrijos hercogo nelaisvėje. Net jo kalinimo vieta buvo nežinoma; dauguma jo valdinių, kurie kentė tuo metu sunkią priespaudą, visai nežinojo karaliaus likimo.

Princas Džonas panaudojo visą savo įtaką, kad Austrijos hercogas kuo ilgiausiai nepaleistų iš nelaisvės jo brolio.

Tuo tarpu Džonas rinkosi sau šalininkus, ketindamas Ričardo mirties atveju varžytis dėl sosto su teisėtu įpėdiniu — savo brolėnu, Britanijos hercogu Artūru, vyresniojo savo brolio Žofrua sūnumi. Apsukrus intrigantas ir klastūnas, princas Džonas be jokio vargo patraukė į savo pusę ne tik tuos, kurie turėjo priežasčių bijoti Ričardo rūstybės už padarytus jam nesant nusikaltimus, bet ir ištisą gaują visam kam pasiryžusių „palaidų nutrūktgalvių", parsiradusių iš Palestinos kryžiaus žygių. Šitie žmonės sugrįžo į savo tėvynę sužiaurėję ir praturtėję tik visomis Rytų nedorybėmis, bet pinigų neparsivežė nė skatiko ir telaukė progos prasigyventi per pilietinių karų suirutes.

Prie daugelio priežasčių, sukėlusių visuotinį nerimą ir baimę, prisidėjo dar ir ta aplinkybė, kad daugybė valstiečių, kuriems įsipyko feodalų priespauda ir negailestingas miškų apsaugos įstatymų taikymas, ėmė telktis didžiuliais būriais ir šeimininkauti giriose bei dykynėse, visiškai nepaisydami vietinės valdžios. Didikai, norėdami būti savo valdose neaprėžti valdovai, irgi būrė ištisas gaujas, tokias pat nesiskaitančias su įstatymais ir tokias pat žiaurias, kaip ir tikrieji plėšikai.

Anglų tauta kentė sunkų vargą ir turėjo rimtą pagrindą bijoti dar sunkesnių bėdų ateityje. Prie visų nelaimių prisidėjo dar ir pavojinga užkrečiama liga, paplitusi po visą kraštą. Jai plisti padėjo blogos žemesniųjų luomų gyvenimo sąlygos, ir jinai nusinešė daug aukų, o tie, kurie išliko, pavydėjo mirusiems, išsivadavusiems nuo artėjančių nelaimių. Tačiau, nepaisant visokių negandų, visi — turtuoliai ir beturčiai, prasčiokai ir kilmingieji — su tokiu pat aistringu susidomėjimu laukė artėjančio turnyro, su kokiu nuskurdęs Madrido gyventojas laukia bulių kovos. Šis garsiausių riterių turnyras, turėjęs įvykti stebint pačiam princui Džonui, traukė visų dėmesį, ir žmonių minios nustatytąją dieną plaukte plaukė į rungtynių vietą.

Turnyro vieta buvo nepaprastai graži. Didelės girios pakraštyje, už mylios nuo Ašbio miesto, driekėsi plati graži veja; iš vienos pusės ją supo giria, iš kitos — retai suaugę ąžuolai. Jos kraštai buvo pakilesni, nuožulniais šlaitais, o viduryje — plati ir lygi aikštė, aptverta stipria tvora. Aptvaras buvo pailgas, keturkampis, dėl žiūrovų patogumo suapvalintais kampais. Kovotojams į areną įjoti šiaurinėje ir pietinėje aptvaro sienoje buvo vartai tokio platumo, kad pro juos galėjo tilpti drauge du raiteliai. Prie kiekvienų vartų stovėjo du heroldai, šeši jų pagalbininkai, šeši trimitininkai ir stiprus būrys kareivių. Heroldai turėjo tikrinti norinčių dalyvauti turnyre riterių titulą ir palaikyti tvarką arenoje.

Už pietinių vartų ant nedidelės pakylos stovėjo penkios didingos palapinės, papuoštos rudos ir juodos spalvos vėliavomis; šitokias spalvas buvo pasirinkę riteriai turnyro rengėjai. Palapinių virvės buvo tokių pat spalvų. Prieš kiekvieną palapinę kabojo skydas to riterio, kuriam priklausė palapinė, o šalia skydo stovėjo ginklanešys, persirengęs laukiniu faunu ar kokia kita fantastiška būtybe.

Vidurinioji palapinė kaip garbės vieta buvo skirta Brianui de Bua-Gilberui. Garsas apie jo šaunumą visokeriopose riterių rungtynėse paskatino turnyro rengėjus ne tik priimti jį į savo tarpą, bet ir išrinkti savo vadu. Šalia jo palapinės iš vienos pusės stovėjo Redžinaldo Fron de Befo ir Filipo de Malvuazeno palapinės, o iš kitos — Hiujo de Granmenilio, aukštakilmio barono, kurio vienas sentėvis buvo Anglijos lordas ir senešalas Vilhelmo Nukariautojo ir jo sūnaus Vilhelmo Rudojo laikais. Penktoji palapinė priklausė joanitui Ralfui de Vipontui, stambiam

žemvaldžiui iš Hiterio miestelio, esančio netoli Ašbi-de-la-Zušo. Pakyla su palapinėmis buvo aptverta stipria tvora ir sujungta su arena plačiu nuožulniu taku, tokia pat tvora aptvertu. Už šiaurinių vartų ant tokios pat pakylos stovėjo palapinė, skirta tiems riteriams, kurie panorėtų rungtis su turnyro rengėjais. Šičia buvo paruošta įvairiausių valgių ir gėrimų, o šalia jos buvo įsikūrę ginklakaliai, kalviai ir kiti amatininkai, pasiruošę prireikus patarnauti kovotojams.

Išilgai aptvaro buvo įrengtos vietos žiūrovams,— savotiškos pakylos, išpuoštos drapiruotėmis ir aptiestos kilimais. Ant kilimų pridėta priegalvių, kad aukštakilmiams žiūrovams būtų kuo patogiau. Siauras tarpas tarp šių pakylų ir aptvaro buvo paliktas smulkiems fermeriams — jomenams, o prastuomenei teko susėsti ant velėnos suolų aplinkinėse kalvose. Be to, dar keletas šimtų žmonių buvo įsilipę į medžius, supančius veją, net bažnyčios varpinė gretimam kaime buvo pilna žiūrovų.

Plačiame rytinės pakylos viduryje, kaip tik prieš pat arenos centrą, po baldakimu, papuoštu karaliaus herbu, stovėjo panašus į sostą krėslas. Pažai, ginklanešiai, sargybiniai, apsitaisę ištaigingais drabužiais, būrių būriais stovėjo apie šią garbės ložę, skirtą princui Džonui ir jo palydai. Prieš šią karališkąją ložę, vakarinės pakylos viduryje, buvo dar kita pakyla, ne tokia ištaiginga, bet mirguliuojanti linksmesnėmis spalvomis. Ten taip pat stovėjo sostas, aptrauktas skaisčiai raudonu bei žaliu audeklu ir apsuptas didžio būrio pažų ir jaunų mergaičių, pačių gražiausių, kokias tik galima parinkti, apsirengusių fantastiškais skaisčiai raudonos ir žalios spalvos apdarais. Virš ložės plevėsavo vėliavos, ant kurių buvo atvaizduotos strėlėmis pervertos širdys, liepsnojančios širdys, kraujuojančios širdys, lankai, strėlinės su strėlėmis ir kitos panašios emblemos. Puošnus užrašas skelbė žiūrovams, kad šis garbės sostas skiriamas meilės ir grožio karalienei. Tačiau kas šiame turnyre bus karalienė, to niekas dar nežinojo.

Tuo tarpu įvairiausiems luomams priklausančių žiūrovų minios plaukė arenos linkui. Ne vienas ginčas jau buvo kilęs, daug kam bemėginant užimti kitiems skirtas vietas. Šiuos ginčus dažniausiai išspręsdavo be didelių ceremonijų sargybiniai, paremdami savo nuosprendžius kardų rankenomis ir alebardų kotais. Kilmingesnių žiūrovų ginčus sprendė du heroldai, taip sakant, kovos lauko maršalai, Viljamas de Vivilis ir Stivenas

de Martivalis. Šitie heroldai, apsiginklavę nuo galvos iki kojų, įjodinėjo raiti pirmyn ir atgal po areną, palaikydami griežtą tvarką žiūrovų tarpe.

Palengvėle pakylos prisipildė riterių ir bajorų; jų ilgos tamsios mantijos gražiai kontrastavo su šviesesniais gausiau net už vyrus čion susirinkusių damų drabužiais. Žemesnės vietos ir takai sausakimšai prisikimšo pasiturinčių jomenų ir smulkbajorių, kurie ar dėl neturto, ar iš kuklumo nesiryžo užimti aukštesnių vietų; savaime suprantama, kad kaip tik šitoje publikos dalyje ir kildavo visokių nesusipratimų dėl pirmumo.

— Netikėli šunie! — pasakė senyvas žmogus, kurio apšiurę drabužiai rodė neturtą, o kardas prie šono ir aukso grandinė ant kaklo — pretenzijas į kilmingumą.— Vilko išpera! Kaip tu drįsti stumdyti krikščionį, ir dar normaną, kilusį iš kilmingų Mondidje bajorų!

Šiais šiurkščiais žodžiais jis kreipėsi į mūsų pažįstamą Izaoką, kuris, puošniai ir net prabangiai šį kartą apsirengęs, grūdosi per minią, norėdamas surasti vietą apatinės eilės priekyje savo dukteriai gražuolei Rebekai, kuri atvažiavo pas jį į Ašbį ir dabar, įsikibusi jam į ranką, baimingai dairėsi, išsigandusi visuotinio nepasitenkinimo jos tėvo elgesiu. Tačiau Izaokas žinojo, kad jam nėra ko bijoti. Šitokioms minioms suplaukus, nė vienas iš pačių gobšiųjų ir piktųjų jo engėjų nesiryžtų jo nuskriausti. Šitokiuose žmonių sambūriuose žydus globoja bendri visiems įstatymai, o jei to būtų maža, bajorų minioje visada atsirastų vienas kitas kilmingas baronas, kuris dėl savo asmeniškos naudos juos užstotų. Be to, Izaokas gerai žinojo, kad princas Džonas tuo metu tarėsi su Jorko turtuoliais žydais dėl didžiulės paskolos, žadėdamas užstatyti brangenybes ir dvarus. Šiame sandėryje artimai dalyvavo ir pats Izaokas ir puikiai žinojo, kad princas nori kuo greičiausiai tą reikalą sutvarkyti, tai ir įvykus kokiam nemaloniam susidūrimui, Izaokas tikėjosi princo užtarimo.

Todėl Izaokas drąsiai spraudėsi į priekį ir neatsargiai pastūmėjo krikščionį normaną, nepaisydamas nei jo kilmės, nei religijos. Tačiau senio priekaištas sukėlė aplinkinių pasipiktinimą. Vienas iš jų buvo augalotas jomenas žaliais gelumbiniais drabužiais, su visu tuzinu strėlių už diržo, sidabriniu ženklu ant krūtinės ir šešių pėdų lanku rankoje. Nuo jo pagrasinimo, šaižaus balso ir griežto žvilgsnio žydas net pasitraukė atatupstas.

Galimas daiktas, jis būtų ir visai pasišalinęs iš tokios pavojingos kaimynystės, jei tuo tarpu visų dėmesio nebūtų patraukęs princas Džonas, pasirodęs arenoje su visa gausinga ir linksma palyda. Šią palydą sudarė iš dalies pasauliečiai, iš dalies dvasininkai, taip pat, kaip anie, puošniai apsirengę ir tokios pat linksmos ir laisvos laikysenos. Tarp dvasininkų buvo ir Žorvo prioras tokiais gražiais drabužiais, kokius tik leido jo luomas. Jie buvo išdabinti kailiais ir auksu, o batų galai, toli pralenkdami net absurdišką anų laikų madą, buvo taip aukštai užriesti, kad teko juos rišti nebe prie kelių, bet prie diržo, ir todėl trukdė, sėdant į balną, įstatyti kojas į kilpas. Tačiau šauniam abatui tai nesudarė jokio nepatogumo, galimas daiktas, jis net džiaugėsi proga parodyti tokios gausios publikos, o ypač damų akivaizdoje savo mokėjimą laikytis ant arklio be būtinos baugiam jojikui kilpų pagalbos. Kiti princo palydovai buvo jo favoritai — samdytos kariuomenės vadai, keletas baronų, pasileidusių dvariškių gauja ir tamplierių ordino riteriai bei joanitai.

Šičia ne pro šalį bus pastebėti, kad tų abiejų ordinų riteriai buvo laikomi karaliaus Ričardo priešais: ilgai Palestinoje liepsnojusių Prancūzijos karaliaus Pilypo ir Anglijos Ričardo vaidų metu jie laikė Pilypo pusę. Visiems buvo žinoma, kad dėl šių vaidų visos Ričardo pergalės prieš saracėnus nuėjo niekais ir visi jo mėginimai išvaduoti Jeruzalę pasibaigė nesėkmingai. Tokiais pat politiniais sumetimais, kokiais vadovavosi jų broliai Šventojoje Žemėje, tamplieriai ir joanitai, gyvenantieji Anglijoje ir Normandijoje, palaikė princo Džono pusę.

Savo ruožtu princas Džonas neapkentė ir niekino užsilikusius saksų didikus ir nepraleisdavo progos juos pažeminti. Jis numanė, kad saksų feodalai, o taipogi visi Anglijos saksai priešiškai žiūri į jo kėslus ir į jį patį, bijodami dar didesnio savo teisių ir privilegijų sumažinimo, paėmus valdžią tokiam nežabotam tironui, koksai buvo Džonas.

Palydos apsuptas, princas Džonas įjojo į areną žvitriu širmo plauko žirgu. Apsivilkęs purpurinės spalvos auksu žėrinčiais drabužiais, užsidėjęs brangakmeniais žvilgančią kailinę kepuraitę, jis jojo viso būrio priešakyje, garsiai šnekučiuodamas su jį supančiais dvariškiais, juokaudamas ir su karališku įžūlumu apžvelgdamas gražuoles, kurios puošte puošė žiūrovų pakylą.

Princo Džono veide aiškiai buvo matyti begalinė puikybė ir visiškas abejingumas kitų žmonių jausmams, tačiau jo laikyse-

na turėjo to paprastumo ir natūralumo, kurie būdingi atvirašir-džiui ir tiesaus būdo žmogui, jei po jais nebūtų slypėjęs nerū-pestingas abejingumas ir palaidumas, dažniausiai vešintis širdy-se tų, kurie tariasi esą aukščiau už kitus ne dėl dvasios savy-bių, bet dėl kilmės, turto ir kitų atsitiktinių pranašumų.

Tačiau dauguma žiūrovų nesigilino į šitokias mintis. Jiems užteko pamatyti puošnią princo Džono kepuraitę, brangiu saba-lo kailiu apvedžiotą mantiją, marokeno batus su aukso penti-nais ir šaunų grakštumą, laikantis balne ir valdant žirgą, ir visi kaip vienas ėmė jį sveikinti garsiais riksmais ir plojimais.

Princas puikuodamasis linksmai jojo aplink areną. Staiga jo dėmesį pritraukė vis dar nepasibaigęs sąmyšis, sukeltas Izaoko pretenzijų į geresnę vietą. Akylos Džono akys tučtuojau pažį-no žydą, tačiau daug malonesnį įspūdį jam padarė gražioji Sio-no duktė, baugiai prigludusi prie seno savo tėvo.

Ir iš tikrųjų žavioji Rebeka prilygo savo grožiu garsiau-sioms Anglijos gražuolėms, net žiūrint tokiam žinovui, koks buvo princas Džonas. Ji buvo nuostabiai liekna ir grakšti, ir ry-tietiški drabužiai labai jai tiko. Geltono šilko turbanas puikiai derinosi su tamsia jos veido spalva. Akių spindesys, ploni dai-liai išlenkti antakiai, balti kaip perlai dantys, tankūs juodi plaukai, žvilgančiomis garbanomis nukloję pečius, apgaubtus ilga gėlėto persų šilko simara — visa tai buvo taip žavu, kad Rebeka galėjo drąsiai lygintis su bet kuria iš aplink sėdinčiųjų pačių gražiausių merginų. Jos simara buvo susegta perlų se-gučiais; trys viršutiniai segučiai buvo atsegti, nes diena buvo labai karšta, ir ant atidengto kaklo žėrėjo vėrinys iš neįkaino-jamos vertės brangakmenių; stručio plunksna, prisegta prie tur-bano deimantiniu segtuku, taip pat traukė visų akis, ir nors iš-puikusios damos, sėdinčios pakyloje, su panieka žvilgčiojo į gražiąją žydaitę, širdies gilumoje pavydėjo jai turto ir grožio.

— Prisiekiu Abraomo plike,— tarė princas Džonas,— toji žy-daitė — tai tasai tobulybių rinkinys, kuris varė iš proto išmin-tingiausiąjį karalių. Kaip manai, priore Eimeri? Prisiekiu šio iš-mintingojo karaliaus šventove, kurios mūsų brolis Ričardas niekaip negali išvaduoti,— jinai graži kaip Giesmių giesmės su-žadėtinė!

— Šarono Rožė ir Klonių Lelija,— atsakė prioras.— Tačiau jūsų šviesybė turi atminti, kad ji — tik žydaitė.

— A! — tarė princas, visai nekreipdamas dėmesio į jo žodžius.— Štai ir mano suktasis piniguočius! Dukatų markizas, sidabrinių baronas ginčijasi dėl vietos su driskiais, kurių kišenėse tikriausiai nerastum nė vieno penso. Prisiekiu šventuoju Morkum — mano piniguotasis princas ir jo žavioji žydaitė tuč-tuojau gaus vietas pakyloje. E, Izaokai, kas ji tokia? Tavo žmona ar duktė? Kas ji, toji Rytų hurija, kurią tu laikai, pasibrukęs po pažastim, tarsi ji būtų pinigų dėžė?

— Tai mano duktė Rebeka, jūsų šviesybe,— atsakė žemai nusilenkdamas žydas, nė kiek nesuglumęs dėl šio pasveikinimo, kuriame buvo ne mažiau pašaipos, kaip ir mandagumo.

— Ak, gudruolis! — tarė princas, prapliupdamas garsiu juoku, ir jam įsiteikiamai pritarė visa linksmoji palyda.— Bet nesvarbu, ar ji tau duktė, ar žmona, ją reikia pagerbti, kaip pritinka jos grožiui ir tavo nuopelnams... Ei, kas ten sėdi viršuje?— kalbėjo jis toliau, nukreipdamas žvilgsnį į pakylą.— Stuobriai saksai... mat, kaip drybso, patogiai išsidrėbę! Tegu susispaudžia ir duoda vietą mano lupikautojų kunigaikščiui ir jo gražiajai dukteriai. Aš parodysiu tiems juodnugariams, kad gerąsias vietas sinagogoje turi pasidalyti su tais, kuriems ta sinagoga priklauso.

Žiūrovai, į kuriuos princas kreipėsi šiais šiurkščiais ir užgaulingais žodžiais, buvo Sedrikas su savo šeimyna ir jo sąjunginiukas bei giminaitis Koningsburgo Atelstanas, kurį, kaip paskutinįjį saksų dinastijos karaliaus palikuonį, visi šiaurinės Anglijos saksai kuo nuolankiausiai gerbė. Bet kartu su karališkuoju savo sentėvių krauju Atelstanas buvo paveldėjęs ir daug jų silpnybių. Jis buvo aukšto ūgio, tvirto sudėjimo, pačiame amžiaus žydėjime, bet jo gražus veidas buvo toks išglebęs, akys tokios mieguistos, be išraiškos ir gyvybės, judesiai tokie tingūs, kad žmonės praminė Atelstaną Nerangiuoju. Draugai, kurių jis turėjo nemaža, jo vangumą aiškino ne narsumo stoka, bet tik neryžtingumu. Kitų nuomone, girtavimas, jo paveldėtoji yda, buvo priežastis to, kad jis neteko visų savo geriausių savybių, išskyrus tik drąsą ir glebų geraširdiškumą.

Į jį tad ir kreipėsi princas Džonas, įsakydamas pasislinkti ir užleisti vietą Izaokui ir Rebekai. Atelstanas, apstulbęs dėl tokio reikalavimo, kuris pagal anų laikų supratimą buvo negirdėtai užgaulus, nemanė paklusti. Tačiau nežinojo, ką atsakyti į šitokį paliepimą.

Jis tik spoksojo į princą, be galo juokingai nustebęs. Bet nekantrusis Džonas nė nemanė juoktis.

— Šis kiauliaganys saksas arba miega, arba nesupranta manęs! — tarė jis.— De Brasi, pakutenk jį savo ietim,— kreipėsi į šalia jojantį riterį, tarnaujančių jam samdinių vadą.

Net princo palydoje pasigirdo murmėjimas, tačiau de Brasi, dėl savo profesijos nepaisantis jokio delikatumo, atkišo ilgą ietį ir būtų, galimas daiktas, įvykdęs princo įsakymą, Atelstanui Nerangiajam nespėjus išsisukti, jeigu Sedrikas žaibo greitumu nebūtų išsitraukęs trumpo kardo ir vienu smūgiu nukirtęs plieninį ieties antgalį.

Kraujas mušė princui į veidą. Jis smarkiai susikeikė ir buvo jau bepradedąs dar bjauriau grasinti, bet susitvardė iš dalies todėl, kad jo paties palydovai puolė visaip jį raminti ir įkalbinėti, o iš dalies dėl to, kad žiūrovų minia garsiais šauksmais reiškė savo pritarimą Sedrikui.

Princas pasipiktinęs apžvelgė žiūrovus, tarsi ieškodamas kokios patogios, beginklės aukos savo apmaudui išgiežti. Jo žvilgsnis atsitiktinai nukrypo į tą patį žaliu durtiniu vilkintį šaulį, kuris ką tik grasino Izaokui. Pamatęs, kad tas žmogus garsiai reiškia savo pritarimą Sedrikui, princas paklausė jį, ko šitaip rėkaująs.

— Aš visada šaukiu valio,— atsakė jomenas,— kai regiu taiklų šūvį ar drąsų smūgį.

— Šit kaip! — tarė princas.— Gal tu ir pats neblogai pataikai į taikinį?

— Ne blogiau už bet kurį medžiotoją,— atsakė jomenas.

— Į Voto Tirelio taikinį ir per šimtą žingsnių pataikys,— atsiliepė balsas iš užpakalinių eilių, tik nežinia kieno.

Ši užuomina apie Vilhelmą Rudąjį, jo giminaitį, įsiutino ir kartu išgąsdino princą Džoną.

Tačiau jis tik įsakė sargybiniams sekti šį pagyrūną jomeną.

— Prisiekiu šventąja Grizelda,— dar pridūrė,— mes išbandysime šito svetimų žygdarbių gerbėjo miklumą.

— Aš neatsisakau nuo to bandymo,— tarė jomenas su būdingu jam šaltakraujiškumu.

— Tai ko nesijudinate, saksų stuobriai! — suriko karštabūdis princas.— Prisiekiu dangum, jei aš pasakiau — žydas sėdės šalia jūsų.

— Nereikia! Atleiskite, jūsų šviesybe, bet mums visiškai nedera sėdėti tarp šitokių aukštų ponų,— tarė Izaokas, kuris nors ir buvo susiginčijęs dėl vietos su nusigyvenusiu Mondidje giminės palikuoniu, tačiau nebuvo toks beatodairiškas ir suprato, kad neverta kėsintis į turtingųjų saksų privilegijas.

— Lipk, netiki šunie! — riktelėjo princas Džonas.— Kitaip liepsiu nulupti tau kailį ir išdirbti arklių pakinktams.

Išgirdęs šitokį pakvietimą, Izaokas pradėjo kopti siaurais ir stačiais laiptais į pakylą.

— Pažiūrėsime, kas išdrįs jį sulaikyti,— tarė princas, įsmeigdamas akis į Sedriką, kuris aiškiai buvo pasiryžęs numesti Izaoką kūliavirsčią nuo laiptų.

Katastrofai užkirto kelią juokdarys Vamba, kuris staiga puolė pirmyn ir, atsistojęs tarp savo pono ir žydo, sušuko:

— O aš pamėginsiu! — Ir sulig tais žodžiais išsitraukė iš po apsiausto ir pakišo žydui po nosimi gabalą kiaulienos, kurią, be abejo, buvo pasiėmęs tam atvejui, jei turnyras užtruktų ilgiau, negu jo apetitas galėtų išlaikyti.

Pamatęs prieš akis tokį šlykštų jam daiktą ir pastebėjęs, kad juokdarys mojuoja virš jo galvos mediniu kardu, Izaokas atšlijo atbulas, nuslydo nuo laiptelio ir nuriedėjo žemyn. Žiūrovai pratrūko juoktis, iš visos širdies ėmė kvatoti ir patsai princas Džonas su savo palyda.

— Na, duokš man prizą, pusbroli prince,— tarė Vamba.— Aš nugalėjau priešą garbingoje kovoje kardu ir skydu,— pridėjo, mosuodamas vienoje rankoje kardą, kitoje — kiaulienos gabalą.

— Kas tu ir iš kur atsiradai, kilnusis karžygy?— paklausė princas Džonas, vis dar juokdamasis.

— Aš kvailys pagal gimimo teisę,— atsakė juokdarys.— O mano vardas Vamba.

— Na, užleiskite vietą žydui apačioje, priešakinėje eilėje,— tarė princas Džonas, ko gero, patenkintas proga pakeisti pirmykštį įsakymą.— Nedera sodinti nugalėto šalia nugalėtojo. Tai prieštarauja riterijos nuostatams.

— Dar blogiau būtų sodinti sukčių šalia kvailio,— atsakė juokdarys,— bet žydą šalia kiaulės — blogiausia.

— Ačiū tau, gudragalvi,— sušuko princas Džonas,— prijuokinai tu mane! Ei, Izaokai, paskolink man saują dukatų.

Šio prašymo suglumintas, Izaokas, bijodamas neduoti ir gailė-

damasis duoti, ilgai graibė odiniame maišelyje, karančiame prie diržo, galvodamas, kiek monetų tilptų į saują. Staiga princas pasilenkė, pastvėrė iš žydo rankų maišelį, išėmė porą auksinių, numetė juos Vambai ir nušuoliavo toliau palei arenos pakraštį. Žiūrovai ėmė tyčiotis iš žydo, o princą palydėjo tokiais pritarimo šauksmais ir plojimais, tartum jis būtų padaręs kokį labai kilnų ir garbingą darbą.

VIII skyrius

Šaukėjas trimituoja išdidžiai,
Jam tuoj atsako riteris džiugiai,
Tik skamba aidi pievos ir laukai.

Kovūnų antveidžiai jau nuleisti
Ir plieno ginklai rankoj suspausti;

Žirgai pašoko bėgt, ir pagaliau
Du riteriai štai susidurs tuojau.
Draidenas, „Palamonas ir Arsitė"

Jodamas toliau princas Džonas staiga sulaikė arklį ir, kreipdamasis į abatą Eimerį, pasisakė visiškai pamiršęs svarbiausią tos dienos dalyką.

— Dangaus šventieji,— tarė jis,— ar žinote, priore, juk mes užmiršome paskirti meilės ir grožio karalienę, kuri savo balta rankele turės šiandien dalinti dovanas! Aš savo balsą atiduodu už juodakę Rebeką.

— Švenčiausioji panele,— tarė pasibaisėjęs prioras, pakeldamas į dangų akis,— už žydaitę! Juk žmonės mus aplaidys akmenimis ir išgins iš arenos; o aš dar ne toks senas, kad trokščiau kankinio vainiko. Be to, prisiekiu šventuoju savo globėju, Rebeka anaiptol neprilygsta grožiu žaviajai saksei Rovenai.

— Ar ne vis vien,— atsakė princas,— saksė ar žydė, šuo ar kiaulė! Koks skirtumas? Tad išrinkime Rebeką, bent paerzinsim tuos stuobrius saksus.

Visa princo palyda ėmė murmėti.

— Tai nebe juokai, milorde,— tarė de Brasi,— nė vienas riteris nepakels ieties, jei visiems bus padarytas šitoks akibrokštas.

— Be to, labai neatsargu,— tarė vienas iš seniausių ir įtakingiausių princo palydos didikų, Valdemaras Ficursas.— Šitoks išsišokimas gali būti pragaištingas jūsų šviesybės planams.

— Sere,— išdidžiai tarė princas, sulaikydamas savo arklį ir pasisukdamas į didiką.— Aš pakviečiau jus į savo palydovus, ne į patarėjus.

— Tie, kurie seka paskui jūsų šviesybę jūsų pasirinktu keliu,— tarė Valdemaras prislopinęs balsą,— įsigyja teisę būti jūsų patarėjais, nes jūsų reikalai ir saugumas tvirtai susieti su mūsų pačių reikalais ir saugumu.

Tai buvo pasakyta tokiu tonu, jog princas suprato, kad šį kartą turi nusileisti savo palydovams.

— Aš tik pajuokavau,— tarė jis,— o jūs jau užsipuolėte mane kaip gyvatės! Rinkite, po velnių, ką tik norite!

— Ne, ne,— tarė de Brasi,— verčiau palikite sostą neužimtą, ir tegul tasai, kuris taps nugalėtoju, pats išsirinks karalienę. Tai suteiks naujo žavesio pergalei ir pamokys gražiąsias damas dar labiau vertinti narsiųjų riterių meilę.

— Jei nugalėtojas bus Brianas de Bua-Gilberas,— tarė prioras,— tai jau iš anksto žinau, kas bus meilės ir grožio karalienė.

— Bua-Gilberas,— tarė de Brasi,— geras kovotojas, bet šičia nemaža yra riterių, sere priore, kurie nepabūgs su juo susikauti.

— Nutilkime, ponai,— tarė Valdemaras Ficursas,— ir tegu princas užima savo vietą. Riteriai ir žiūrovai jau pradeda nekantrauti — laikas vėlus, ir seniai metas pradėti turnyrą.

Princas Džonas, nors dar ne monarchas, jau per Valdemarą Ficursą kentėjo visus nepatogumus, kokius dažnai kenčia karaliai nuo savo favoritų ministrų, kurie visada pasiruošę tarnauti savo valdovui, bet tik pagal savo asmeninę nuožiūrą. Princas šiaip spyriodavosi dėl smulkmenų, bet šį sykį nusileido. Jis atsisėdo į savo kėslą ir, kai visa palyda susirinko aplinkui, davė ženklą paskelbti turnyro taisykles. Šios taisyklės buvo tokios:

Penki riteriai pradėjėjai kviečia į kovą visus atvykusius turnyran riterius.

Kiekvienas riteris, norįs dalyvauti turnyre, turi teisę išsirinkti sau priešininką iš penkių pradėjėjų, savo ietim paliesdamas pasirinktojo priešininko skydą. Jei norįs kovoje dalyvauti riteris palies skydą ne ieties smaigaliu, bet bukuoju galu, tatai reikš, kad jis pageidauja rungtis bukais ginklais, atseit, ietimis su plokščiais mediniais antgaliais. Tuo atveju, kai riteris palies skydą ieties smaigaliu, rungtynės vyks aštriais ginklais, kaip tikrame mūšyje.

Po to, kai kiekvienas iš turnyro dalyvių sulaužys po penkias ietis, princas paskelbs vieną iš jų nugalėtoju ir lieps įteikti jam prizą — neregėto grožio ir neprilygstamo stiprumo žirgą. Be šios dovanos, nugalėtojui dar tenka ypatinga garbė išrinkti meilės ir grožio karalienę.

Be to, dar buvo paskelbta, kad kitą dieną įvyksiąs visuotinis turnyras, kuriame galėsią dalyvauti išsyk visi į turnyrą atvykę riteriai. Jie bus paskirstyti į du lygius skaičiumi būrius ir garbingai bei narsiai kovos, kol princas Džonas duos ženklą užbaigti. Po to išrinktoji meilės ir grožio karalienė apvainikuos auksiniu vainiku riterį, kurį princas pripažins narsiausiu iš visų tą dieną kovojusių riterių.

Trečiąją dieną turėjo dar įvykti šaudymas iš lankų, bulių kova ir kitos prastuomenei skirtos pramogos. Šitokiomis priemonėmis princas Džonas stengėsi įsigyti prielankumą tų žmonių, kurių jausmus įžeidinėjo neapgalvotais ir užgaidingais išsišokimais.

Šaukliai baigė skaityti šias taisykles įprastiniais šūksniais: „Dosnumo, dosnumo, narsieji riteriai!", ir iš visų pakylų pasipylė sidabrinės ir auksinės monetos. Paprastai šaukliai rašė turnyrų metraščius, ir riteriai nesigailėjo pinigų savo žygių istorikams. Atsidėkodami už gautąsias dovanas, šaukliai šaukė: „Meilė damoms! Mirtis priešininkams! Garbė kilniaširdžiams! Šlovė drąsuoliams!"

Žiūrovai pritarė jiems, džiaugsmingai šūkaudami, o daugybė trimitininkų skardeno aikštę karingais trimitų garsais. Kai visas šis triukšmas nutilo, žvilganti šauklių procesija paliko areną. Vien tik heroldai pilna kovine apranga nejudėdami it statulos sėdėjo ant savo žirgų abiejuose arenos galuose.

Tuo tarpu visą aptvertą plotą ties šiauriniais arenos vartais užtvindė minia riterių, norinčių kovoti su turnyro pradėjėjais. Iš pakylų atrodė, kad ten ištisa jūra siūbuojančių plunksnų, žvilgančių šalmų ir ilgų ietių.

Pagaliau vartai atsidarė, ir penki riteriai, burtais išrinkti, palengva įjojo į areną: vienas priešakyje, kiti paskui jį poromis. Visi buvo puikiai apsiginklavę, ir saksų metraštininkas, kurio pasakojimą pasirinkau šaltiniu, nepaprastai smulkiai aprašinėja jų skydų devizus, spalvas, net žirgus dengiančių išsiuvinėtų gūnių raštus. Bet mums čia nėra reikalo leistis į smulkmenas. Kalbant vieno šių dienų poeto žodžiais:

Surūdijo kardai,
Riterių jau nėr seniai,
Jų vėlės skrajoja po dangų aukštai...

Jų herbai seniai jau nutrupėjo nuo jų pilių, ir pačios pilys pavirto žaliuojančiomis kalvomis ir skurdžiais griuvėsiais. Kartų kartos jau išmirė šitame krašte, kur kitados viešpatavo tie galingi feodaliniai valdovai. Tad ko ten skaitytojui rūpės jų vardai ir devizai!

Kovotojams įjojus į areną, iš už pietinių palapinių, kur buvo pasislėpę grojikai, pasigirdo laukinė, barbariška muzika. Tai buvo Rytų paprotys, pasisavintas riterių iš Palestinos. Skambalai ir cimbolai tarytum siuntė besiartinantiems riteriams pradėjėjams sveikinimą, o kartu ir iššūkį. Iš visų pusių lydimi žvilgsnių, penketas riterių prisiartino prie kalvelės, ant kurios stovėjo pradėjėjų palapinės, užjoję išsiskirstė į visas puses, ir kiekvienas bukuoju ieties galu palietė skydą to riterio, su kuriuo norėjo kautis. Žemesnės kilmės žiūrovai, ne vienas ir iš aukštakilmių ir net, kaip buvo sakoma, kai kurios damos buvo kiek nusivylę, kad riteriai pasirinko bukuosius ginklus.

Paskui riteriai nujojo į kitą arenos galą ir ten susirikiavo į vieną eilę. Tada pradėjėjai išėjo iš savo palapinių, užšoko ant žirgų ir, Briano de Bua-Gilbero vedami, nusileido į areną, kur taip pat susirikiavo į vieną eilę — kiekvienas priešais tą riterį, kuris buvo palietęs jo skydą.

Sugaudė trimitai ir ragai, ir riteriai šuoliais leidosi vieni prieš kitus; nežinia, ar pradėjėjai buvo tokie apsukrūs, ar jiems tiktai sekėsi, bet Bua-Gilbero, Malvuazeno ir Fron de Befo priešininkai iškart nukrito nuo arklių. Granmenilio priešininkas, užuot nutaikęs ietį į priešo šalmą ar skydą, sulaužė ją į jo liemenį, kas buvo labiau negarbinga, negu nukristi nuo arklio; nukristi gali pasitaikyti kiekvienam, o šitoks nepataikymas rodo nemikdumą ir net nemokėjimą vartoti ginklą. Tik vien penktasis kovotojas apgynė savo būrio garbę: jisai susigrūmė su joanitu, abu sulaužė savo ietis ir abu lygiomis išsiskyrė, nė vienas nelaimėjęs dvikovos.

Minios riksmai, šauklių balsai ir trimitų garsai paskelbė pradėjėjų triumfą ir jų nugalėtų riterių pralaimėjimą. Pirmieji sugrįžo į savo palapines, o pastarieji, vargais negalais atsikėlę nuo žemės, gėdingai pasitraukė iš arenos; jie turėjo dabar su-

sitarti su nugalėtojais, kaip išpirkti žirgus ir šarvus, kurie pagal turnyro nuostatus atitekdavo nugalėtojams. Tiktai penktąjį riterį žiūrovai palydėjo plojimais, kas, be abejo, prisidėjo prie dar didesnio jo draugų pažeminimo.

Į areną išjojo antrasis, o paskui ir trečiasis riterių būrys išmėginti laimės. Tačiau pergalę vis laimėjo riteriai pradėjėjai. Nė vienas jų nebuvo išmuštas iš balno ir netrenkė ietimi gėdingo netaiklaus smūgio, kas vis atsitikdavo jų priešininkams. Todėl priešiška pradėjėjams žiūrovų dalis, tokios pastovios jų sėkmės prislėgta, atrodė visai nusiminusi. Ketvirtame iš eilės būryje tebuvo tik trys riteriai: jie, aplenkę Bua-Gilbero ir Fron de Befo skydus, iššaukė į kovą tris likusius riterius, kurie neprilygo aniems jėga ir miklumu. Tačiau nieko nepadėjo nė šis atsargumas — pradėjėjams vis taip pat sekėsi. Vienas jų priešininkas išlėkė iš balno, kiti du nepataikė.

Po ketvirtojo susirėmimo stojo ilgoka pertrauka. Atrodė, kad vargu ar beatsiras norinčių atnaujinti rungtynes. Žiūrovai ėmė murmėti; iš penkių pradėjėjų Malvuazenas ir Fron de Befas buvo nepopuliarūs dėl savo būdo, o kitų, išskyrus Granmenilį, daug kas nemėgo kaip svetimšalių.

Tačiau niekas taip smarkiai nesikrimto dėl turnyro eigos, kaip Sedrikas Saksas, kuris kiekviename normanų riterių pasisekime matė naują Anglijos garbės įžeidimą. Jis pats jaunystėje nesimokė riteriškųjų žaidynių meno, nors ne kartą buvo pasirodęs kovoje kaip narsus ir ryžtingas karys. Dabar jisai klausiamai žvilgčiojo į Atelstaną, kuris kadaise buvo to meno mokęsis, tarytum trokšdamas, kad tas pamėgintų paveržti pergalę iš templieriaus ir jo draugų. Tačiau kad ir narsios širdies bei tvirto kūno, Atelstanas buvo per daug nerangus ir neambicingas, tad nešoko atlikti žygio, kurio iš jo laukė Sedrikas.

— Nesiseka šiandien Anglijai, milorde,— pabrėžtinai tarė Sedrikas,— ar nekyla jums noras griebtis ieties?

— Aš ketinu pamėginti rytoj,— atsakė Atelstanas.— Šiandien jau nebeverta dėtis šarvų.

Šitame atsakyme aiškiai buvo matyti Atelstano abejingumas tėvynės garbei. Tačiau kadangi šitaip pasakė žmogus, kurį Sedrikas taip didžiai gerbė, tai nesiryžo smerkti jo nuomonės nei veiksmų. Be to, jis nebūtų nė spėjęs to padaryti, nes Vamba pasiskubino įsikišti, tardamas:

— Kur kas geriau, nors vargu ar lengviau, būti pirmajam iš šimto, negu iš dviejų.

Atelstanas palaikė tai pagyrimu, bet Sedrikas, supratęs slaptą juokdario mintį, pervėrė jį griežtu ir grėsmingu žvilgsniu. Vambos laimė, kad nei laikas, nei vieta nebuvo tinkama ponui su juo atsiskaityti.

Rungtynių pertrauka dar vis tebesitęsė. Garsiai skambėjo šauklių balsai:

— Meilė damoms! Negailėkite iečių! Išeikite į areną, narsieji riteriai! Gražiosios akys žvelgia į jūsų žygius!

Protarpiais muzikantai pagaudavo groti savo laukinę muziką, išreikšdami pergalės džiaugsmą ir iššūkį kovai. Minia murmėjo nepatenkinta šventės diena, šitaip veltui praeinančia. Senieji riteriai ir bajorai šnibždėjosi patylomis, dūsaudami dėl nykstančios karingumo dvasios, minėdami savo jaunų dienų pergales ir apgailestaudami, kad nūdien jau nebeatsiranda tokių žavingų gražuolių, kurios kitados įkvėpdavo kovotojus. Princas Džonas ėmė kalbėtis su savo palydovais apie ruošiamą pokylį ir apie prizo įteikimą Brianui de Bua-Gilberui, kuris ta pačia ietimi išmetė iš balno du priešininkus, o trečiąjį privertė pasiduoti.

Pagaliau, kai saracėnai griežikai sugrojo dar kartą kažkokį ilgą ir triukšmingą maršą, šiauriniame arenos gale iš anapus užtvaro pasigirdo vienišo trimito garsas, skelbiantis iššūkį. Visų akys atsigręžė į tą pusę pasižiūrėti naujo riterio, kurį atvykus skelbė šie garsai. Atsidarė vartai, ir jis įjojo į areną.

Kiek galima spręsti apie žmogų, apsivilkusį kovos šarvais, naujasis laimės mėgintojas buvo ne kiek teaukštesnis kaip vidutinio ūgio ir atrodė veikiau liekno ir gležno, negu tvirto sudėjimo. Plieniniai jo šarvai buvo gausiai inkrustuoti auksu, ant skydo pavaizduotas jaunas su šaknimis išrautas ąžuolas ir užrašas ispanų kalba *Desdichado*, reiškiantis „netekęs palikimo". Jis jojo ant eiklaus juodo žirgo. Prajodamas pro pakylas grakščiai nulenkė ietį, sveikindamas princą ir damas. Miklumas, su kuriuo jis valdė arklį, ir jaunuoliškas jo judesių grakštumas išsyk patraukė žiūrovų širdis, ir iš minios pasigirdo šauksmai:

— Paliesk ietim Ralfo de Viponto skydą! Iššauk joanitą! Jis ne toks tvirtas balne — jį lengviau nugalėsi!

Šitokių prielankių paskatinimų lydimas, riteris užjojo ant kalvelės, didžiai nustebindamas žiūrovus pasuko tiesiai prie viduriniosios palapinės ir smogė ieties smaigaliu į Briano de

Bua-Gilbero skydą, kad tas net suskambėjo. Visus be galo nustebino šitokia drąsa, bet labiausiai nusistebėjo patsai baisingasis riteris, iššauktas į mirtiną kovą. Visiškai nesitikėdamas šitokio ryžtingo iššūkio, jisai stovėjo tuo metu nerūpestingai prie savo palapinės durų.

— Ar atlikote išpažintį, brolau,— tarė jis,— ir ar išklausėte šįryt mišių, kad šitaip drąsiai rizikuojate gyvybe?

— Aš geriau už jus pasiruošiau mirčiai,— atsakė Netekęs Palikimo riteris, kuris tuo vardu ir buvo įrašytas į turnyro dalyvių sąrašą.

— Tai jokit į areną, stokit į savo vietą,— tarė de Bua-Gilberas,— ir pasidžiaukit saule paskutinį kartą, nes šiąnakt nakvosite rojuje.

— Labai ačiū už įspėjimą,— atsakė Netekęs Palikimo riteris.— Bet paklausykit ir mano patarimo: sėskit ant kito žirgo ir pasiimkit naują ietį, nes, garbės žodis, prireiks ir vieno, ir kito.

Taip taręs, jis atbulu žirgu nusileido nuo kalvelės ir šitokiu būdu atsitraukė per visą areną iki pat šiaurinių vartų. Ten sustojo kaip įbestas, laukdamas priešininko. Nuostabus jo mokėjimas valdyti arklį vėl susilaukė triukšmingų minios pagyrimų.

Kad ir apmaudu buvo Brianui de Bua-Gilberui klausytis savo priešininko patarimų, tačiau jis negalėjo jų nepaisyti; nuo šios dvikovos priklausė jo garbė, ir jis turėjo panaudoti visas priemones, užtikrinančias pergalę. Jis pakeitė savo arklį kitu, gerai išmėgintu ir stipriu. Pasirinko naują, tvirtą ietį ir padėjo į šalį skydą, apdaužytą ankstesnėse kovose, liepdamas tarnams atnešti kitą. Ant apdaužytojo skydo buvo įprastinė tamplierių ordino emblema — du raiteliai, joją vienu arkliu, kas turėjo reikšti nuolankumą ir neturtą, kitados būtinas tamplieriams savybes, bet dabar seniai jau išstumtas puikybės ir gobšumo. Naujame de Bua-Gilbero skyde buvo atvaizduotas skrendantis juodvarnis su kaukole naguose; po juo buvo įrašas: „Saugokis juodvarnio".

Kai abu priešininkai sustojo vienas priešais kitą priešinguose arenos galuose, žiūrovų nerimas pasiekė aukščiausią laipsnį. Nedaugelis tetikėjo, kad Netekusiam Palikimo riteriui kova galėtų sėkmingai pasibaigti, bet jo šaunus narsumas lenkė į savo pusę daugumos žiūrovų širdis.

Vos tiktai trimitai spėjo paduoti signalą, abu riteriai žaibo greitumu puolė į arenos vidurį ir su perkūno trenksmu susidū-

rė. Jų ietys subiro į šipulius iki pat kotų, ir vieną akimirką atrodė, kad abu riteriai nukrito, nes jų žirgai stojo piestu ir šastelėjo atbuli atgal. Miklūs raiteliai bematant juos suvaldė žąslais ir pentinais. Akimirką juodu įdėmiai pasižiūrėjo vienas į kitą, ir atrodė, kad jų žvilgsniai svaido liepsnas pro šalmų antveidžius; paskui, pasukę arklius, jie nujojo kiekvienas savo pusėn ir prie vartų pasiėmė naujas ietis iš savo ginklanešių.

Garsūs žiūrovų šauksmai rodė, su kokiu susidomėjimu visi sekė šias rungtynes: pirmąkart tą dieną jie matė arenoje varžovus, lygius vienas kitam jėgomis ir miklumu. Tačiau vos tiktai jie vėl sustojo vienas priešais kitą, šauksmai ir plojimai nutilo ir pasidarė tylu tylu, tarytum žiūrovai būtų bijoję net atsikvėpti.

Leidęs keletą minučių pasilsėti raiteliams ir arkliams, princas Džonas davė trimitininkams ženklą sutrimituoti kovos signalą. Riteriai antrąkart skriste atskrido į arenos vidurį ir vėl susidūrė su tokiu pat veržlumu, jėga ir miklumu.

Šį kartą tamplierius pataikė savo priešininkui į pat šalmo vidurį ir trenkė taip taikliai ir smarkiai, kad ietis vėl subyrėjo į šipulius, o Netekęs Palikimo riteris susverdėjo balne. Savo ruožtu šis riteris, taikęs iš pradžių į Bua-Gilbero skydą, pačią paskutinę akimirką nusprendė kitaip ir nukreipė ietį į priešininko šalmą, kur pataikyti daug sunkiau, bet sunkiau ir atsilaikyti. Taigi Netekęs Palikimo riteris smogė normanui į patį antveidį, ir ieties smaigalys įsmigo į antveidžio grotelius. Tačiau ir tokiu sunkiu momentu tamplierius pasirodė vertas savo vardo. Jei nebūtų trūkę jo balno diržai, jis gal nebūtų nukritęs nuo arklio. Bet atsitiko taip, kad vienu sykiu balnas, žirgas ir raitelis griuvo žemėn ir išnyko dulkių debesyje.

Išsinerti iš kilpų, išlįsti iš po parkritusio arklio ir pašokti ant kojų tamplieriui buvo vienos akimirkos darbas. Tarsi patrakęs dėl savo nesėkmės ir ypač dėl to, kad žiūrovai džiaugsmingai šaukė ir plojo jam nukritus, jis išsitraukė kardą ir mostelėjo į priešininką. Netekęs Palikimo riteris nušoko nuo savo žirgo ir taip pat išsitraukė kardą. Bet heroldai, spustelėję pentinais arklius, atšuoliavo prie jų ir priminė, kad pagal turnyro nuostatus neturį teisės stoti į šitokią dvikovą.

— Tikiuosi, mudu dar susitiksime,— tarė tamplierius, mesdamas savo priešininkui apmaudingą žvilgsnį,— ir tokioje vietoje, kur mums niekas nebetrukdys.

— Ne mano bus kaltė, jei nesusitiksime,— atsakė Netekęs Palikimo riteris.— Pėsčias ar raitas, ietimi, alebarda ar kardu — aš visada pasiruošęs su jumis kautis.

Gal jie dar ilgiau būtų rūsčiais žodžiais svaidęsi, jei heroldai, sukryžiavę tarp jų ietis, nebūtų privertę išsiskirti. Netekęs Palikimo riteris sugrįžo į savo vietą, o Bua-Gilberas — į savo palapinę, kur išbuvo visą dieną giliai nusiminęs.

Nenulipdamas nuo žirgo, nugalėtojas pareikalavo vyno taurės ir, atsidengęs apatinę antveidžio dalį, pareiškė geriąs „už visus dorus anglus ir už svetimšalių tironų pragaištį". Paskui įsakė savo trimitininkui sutrimituoti iššūkį pradėjėjams ir paprašė heroldus pranešti jiems, kad daugiau nesirinksiąs priešininko, bet kausis su kiekvienu tąja tvarka, kurią jie patys nustatys.

Pirmasis išjojo į areną Fron de Befas, milžiniškas vyras juodais šarvais, su baltu skydu, kuriame buvo juoda jaučio galva ir išdidus užrašas: *Cave, adsum!* [1] Netekęs Palikimo riteris šį priešininką nugalėjo lengvu, bet kovą nulėmusiu būdu: lūžo abiejų riterių ietys, tačiau Fron de Befas išslydo iš kilpų, ir teisėjai pripažino jį pralaimėjus.

Trečiasis nepažįstamojo susirėmimas buvo su Filipu de Malvuazenu, ir jis taip pat sėkmingai pasibaigė: Netekęs Palikimo riteris taip smarkiai dūrė ietimi į barono šalmą, kad trūko šalmo dirželiai; šalmas nukrito nuo galvos, ir tik todėl pats Malvuazenas nenugriuvo nuo arklio, bet buvo pripažintas nugalėtu.

Ketvirtojoje savo kovoje su Granmeniliu Netekęs Palikimo riteris parodė tiek pat mandagumo, kiek iki šiol buvo parodęs narsos ir miklumo. Granmenilio žirgas, jaunas ir smarkus, susidūrus staiga šoko į šalį, todėl raitelis nebegalėjo pataikyti ietimi. Jo priešininkas, užuot pasinaudojęs tokiu jam patogiu atsitikimu, pakėlė ietį ir prajojo pro šalį. Paskui jis sugrįžo į savo vietą arenos gale ir per heroldą pasiūlė Granmeniliui pakartoti susitikimą. Granmenilis atsisakė, pripažindamas, kad priešininkas jį nugalėjo — ne vien miklumu, bet ir mandagumu.

Ralfas de Vipontas užbaigė nepažįstamojo pergalių sąrašą, griūdamas žemėn su tokiu smarkumu, kad kraujas pasipylė jam per nosį ir burną, ir jis be sąmonės buvo išneštas iš arenos.

---

[1] Saugokis, štai aš! *(Lot.)*

Tūkstančiai džiaugsmingų balsų vieningai sveikino princo ir heroldų nuosprendį skirti tos dienos prizą Netekusiam Palikimo riteriui.

IX skyrius

Gražuolių damų apsupta, jinai
Stovėjo lyg princesė prakilniai —
Būt karaliene tiko vien tik jai.
— — — — — — — — — — —
Nebuvo ten princesės jai lygios,
Kukliuoju apdaru tokios žavios.

Vainikas puošė galvą jai dailus,
Kad ir ne aukso, bet gražus, puikus.

Ji mostelėjo gluosnio šakele —
Ženklan, kad liept jai suteikia valia.
Draidenas, „Gėlė ir lapas"

Viljamas de Vivilis ir Stivenas de Martivalis, turnyro heroldai, pirmieji pasveikino nugalėtoją ir paprašė nusiimti šalmą ar bent pakelti antveidį, o tada nuvesią jį prie princo Džono, kuris įteiks tos dienos turnyro prizą. Tačiau Netekęs Palikimo riteris atsisakė tai padaryti, pareikšdamas, kad šį sykį jis negalįs pasirodyti atidengtu veidu dėl priežasčių, kurias jis, įžengdamas į areną, nurodė heroldams. Heroldus šis atsakymas visiškai patenkino, nes anuo metu riteriai buvo įpratę daryti keisčiausius apžadus, o ypač dažnai pasižadėdavo kurį laiką gyventi inkognito. Todėl jie nesiteiraudami priežasčių, dėl kurių nugalėtojas nori pasilikti nežinomas, tepranešė apie tai princui Džonui, prašydami leidimo pristatyti jam riterį, kad jo šviesybė asmeniškai įteiktų dovaną už narsumą.

Šis paslaptingumas smarkiai padilgino Džono smalsumą. Princas ir šiaip buvo nepatenkintas šios dienos turnyru, kuriame jo globojamus pradėjėjus nugalėjo tas pats riteris. Todėl jis išdidžiai atsakė heroldams:

— Prisiekiu švenčiausiąja mergele, šis riteris yra netekęs ne tik palikimo, bet ir mandagumo, jei nori pasirodyti prieš mus uždengtu veidu. Kaip jūs manote, ponai,— kreipėsi jis į savo palydą,— kas šis narsuolis?

— Sunku atspėti,— atsakė de Brasi.— Aš nė manyte nemaniau, kad tarp keturių jūrų, skalaujančių Angliją, atsirastų ko-

votojas, kuris per vieną dieną nugalėtų tuos penkis riterius. Garbės žodis, niekada neužmiršiu, kaip jis partrenkė de Vipontą. Vargšas joanitas išlėkė iš balno kaip akmuo iš mėtyklės.

— Na, apie tai nėra ko daug kalbėti,— tarė vienas iš šventojo Jono riterių,— ir jūsų tamplieriui ne geriau sekėsi. Pats mačiau, kaip tasai jūsų garsusis Bua-Gilberas triskart apsivertė, kaskart prisisemdamas pilnas saujas smėlio.

De Brasi, bičiuliavęsis su tamplieriais, norėjo atsikirsti joanitui, bet jį sulaikė princas Džonas.

— Nutilkite, ponai,— tarė jis.— Ko veltui ginčijatės?

— Nugalėtojas,— įsiterpė heroldas de Vivilis,— tebelaukia jūsų šviesybės sprendimo.

— Tegu palaukia,— atsakė Džonas,— kol atsiras, kas atspės jo vardą ir kilmę. Kad ir iki nakties prastovėti jam tektų, jis per daug neatvėstų po šitokio karšto darbo.

— Jūsų šviesybe,— tarė Valdemaras Ficursas,— menkai tegerbiate nugalėtoją, versdamas jį laukti, kad mes jūsų šviesybei pasakytume tai, ko patys nežinome. Aš apie tai jokio supratimo neturiu. Gal jis vienas tų narsuolių, kurie su karaliumi Ričardu išvyko į Palestiną ir dabar kiekvienas paskirai grįžta namolei iš Šventosios Žemės.

— Gal tai grafas Solsberis,— tarė de Brasi.— Jis maždaug to paties ūgio.

— Greičiau seras Tomas de Multonas, Džilslendo riteris,— tarė Ficursas.— Solsberis stambesnio sudėjimo.

Ir staiga palydoje pasigirdo nežinia iš kur kilęs šnibždesys:

— O gal tai karalius? Gal patsai Ričardas Liūtaširdis?

— Apsaugok dieve! — tarė princas Džonas, išblykšdamas kaip mirtis ir atšlydamas atgal, tarytum žaibas būtų trenkęs ties juo.— Valdemarai! .. Be Brasi! .. Ir visi kiti narsieji riteriai ir džentelmenai, atsiminkite savo pažadus, būkite man ištikimi šalininkai!

— Nėra ko bijoti,— tarė Valdemaras Ficursas.— Argi jūs taip pamiršote milžinišką savo tėvo sūnaus figūrą, jog galvojate, kad jis galėtų tilpti šio kovotojo šarvuose? De Vivili ir Martivali, jūs padarysite geriausią paslaugą princui, atvesdami tučtuojau nugalėtoją į sosto papėdę ir tuo pašalindami abejones, nepalikusias princo veide nė lašelio kraujo. Įsižiūrėkite gerai į jį,— kalbėjo jis toliau, kreipdamasis į princą,— ir pamatysite, kad jis trejetu colių žemesnis už karalių Ričardą ir perpus siau-

resnių pečių. Ir arklys ne toks, kad išlaikytų karaliaus Ričardo svorį.

Jam bekalbant, heroldai atvedė Netekusį Palikimo riterį prie medinių laiptų, kuriais reikėjo iš arenos užkopti prie princo Džono sosto. Džonas taip buvo sujaudintas minties, kad jo brolis, tiek jam gero padaręs ir taip didžiai jo įžeistas, galėjo staiga sugrįžti į savo karalystę, jog net Ficurso įrodinėjimai neišsklaidė jo įtarimų. Netvirtu balsu jis pasakė keletą pagyrimo žodžių Netekusiam Palikimo riteriui ir liepė atvesti kovos žirgą, skirtą padovanoti nugalėtojui, visą laiką baimingai laukdamas, ar iš po antveidžio, kurį šis riteris plieniniais šarvais laikė užsileidęs, nepasigirs žemas ir grėsmingas Ričardo Liūtaširdžio balsas.

Tačiau Netekęs Palikimo riteris neatsakė nė žodžio į princo pasveikinimą ir tik žemai jam nusilenkė.

Du puošniai apsirengę arklininkai atvedė į areną puikų žirgą, pilna ir nepaprastai ištaiginga kovos apranga. Atsirėmęs viena ranka į balną, Netekęs Palikimo riteris užšoko ant žirgo, nepaliesdamas kilpų, ir su pakelta ietimi dusyk apjojo aplink areną, versdamas arklį keisti bėgseną ir rodyti visokias kitas jodinėjimo įmantrybes.

Kitomis aplinkybėmis būtų buvę galima pagalvoti, kad tai tik tuščias puikavimasis. Tačiau dabar visi tame įžiūrėjo natūralų norą susipažinti su žirgo savybėmis ir vėl ėmė sveikinti riterį pagyrimo šauksmais.

Tuo tarpu nekantrusis prioras Eimeris pašnibždomis priminė princui, kad dabar nugalėtojas turėtų parodyti nebe savo narsą, bet gerą skonį, išrinkdamas iš gražuolių tą, kuri užims meilės ir grožio karalienės sostą ir įteiks prizą rytdienos nugalėtojui. Princas paklausęs davė ženklą, kai riteris, antrąkart šuoliuodamas aplink areną, jojo pro jo ložę. Riteris tučtuojau pasuko arklį sosto link ir, nuleidęs beveik iki pat žemės savo ietį, sustojo lyg sustingęs ir laukė princo įsakymų. Visi buvo sužavėti nuostabaus jo vikrumo, kai jis nepaprastai staigiai sulaikė įsibėgėjusį žirgą ir akimirksniu sustabdė lyg kokią akmeninę statulą.

— Netekęs Palikimo riteri,— tarė princas Džonas,— dabar jums tenka garbinga pareiga išrinkti gražiausią damą, kuri, užėmusi meilės ir grožio karalienės sostą, pirmaus rytdienos šventėje. Jeigu jums, kaip svetimšaliui, būtų keblu pačiam pasi-

rinkti ir norėtumėte paklausyti kito asmens patarimų, mes galime tik pasakyti, kad Alisija, narsaus riterio Valdemaro Ficurso duktė, seniai jau mūsų dvare laikoma pirmąja gražuole. Bet, savaime aišku, jums paliekama neabejotina teisė įteikti šią karūną, kam tik panorėsite. Toji dama, kuriai ją įteiksite, ir bus paskelbta rytdienos turnyro karaliene. Pakelkite ietį.

Princas Džonas ant ieties galo uždėjo žalio atlaso karūną su auksiniu lankeliu, kurio viršų puošė širdžių ir strėlių pavidalo danteliai.

Užsimindamas riteriui apie Valdemaro Ficurso dukterį, princas Džonas galvojo vienu sykiu pasiekti keletą tikslų. Visų pirma, norėjo iš palydos atminties išdildyti savo neprideramus juokus dėl Rebekos, antra — įsiteikti Alisijos tėvui Valdemarui, kurio privengdavo. Ir pačios Alisijos malonę įsigyti jam buvo ne pro šalį. Be to, jis dar norėjo, kad Netekęs Palikimo riteris (kurio princas pradėjo labai nemėgti) įsigytų galingą priešą, Valdemarą Ficursą, kuris, be abejo, įsižeistų, jei nugalėtojas po tokio pasiūlymo išrinktų ne jo dukterį.

Taip ir atsitiko. Netekęs Palikimo riteris nesustojo ties ledi Alisijos lože, bet palengva jojo toliau, naudodamasis savo teise apžiūrinėti gražuoles, puošiančias šį šaunų susirinkimą.

Įdomu buvo stebėti, kaip skirtingai jos laikėsi per šią apžiūrą: vienos raudo, kitos stengėsi atrodyti išdidžios ir nepasiekiamos; dar kitos žiūrėjo tiesiai prieš save, lyg joms niekas nerūpėtų. Vienos traukėsi atgal su dirbtiniu išgąsčiu, kitos tvardėsi, kad nenusišypsotų, o dvi ar trys atvirai juokėsi. Buvo ir tokių, kurios užsileisdavo ant veido šydą, bet, anot saksų metraščio, tai buvo gražuolės, jau dešimt metų plačiai garsėjusios. Galimas daiktas, kad pasaulio tuštybės joms jau buvo atsibodusios ir jos laisvu noru traukėsi nuo savo teisių, užleisdamos vietą jaunesnėms.

Pagaliau riteris sustojo priešais pakylą, kur sėdėjo ledi Rovena, ir žiūrovai net sustingo iš įtampos.

Reikia pasakyti, kad kaip tik šioje pakylos dalyje ypatingai karštai buvo domimasi Palikimo Netekusio riterio laimėjimais. Sedrikas Saksas, neapsakomai nudžiugęs dėl tamplieriaus pralaimėjimo, o dar labiau dėl savo piktanorių kaimynų, Fron de Befo ir Malvuazeno, nesėkmės, persilenkęs per turėklus su didžiausiu susijaudinimu ir užuojauta sekė nugalėtojo žygius. Ledi Rovena stebėjo kovą ne mažiau susidomėjusi, nors ir nie-

ku nerodė savo susijaudinimo. Net ir šaltakraujis Atelstanas tarytum atbudo iš įprastinės apatijos: jis pareikalavo, kad atneštų didžiulę muskato taurę, ir pareiškė geriąs už Palikimo Netekusio riterio sveikatą.

Kita grupė, sėdinti kaip tik po pat saksų užimtąja pakyla, ne mažiau domėjosi turnyro pasekmėmis.

— Tėve Abraomai! — kalbėjo Izaokas iš Jorko tuo momentu, kai vyko pirmas susirėmimas tarp tamplieriaus ir Palikimo Netekusio riterio.— Kaip nutrūktgalviškai šuoliuoja šis krikščionis! Žirgas atgabentas iš tokios tolybės, iš pat Berberijos, o jis su juo elgiasi tarytum tas būtų paprastas asiliukas! O tie puikūs šarvai, kurie taip brangiai atsiėjo Juozapui Pereirai, Milano ginklininkui! Jis taip mažai dėmesio į juos tekreipia, tarsi būtų radęs pamestus kur ant kelio!

— Jei jis rizikuoja savo gyvybe ir sveikata,— tarė Rebeka,— leisdamasis į šitokią baisingą kovą, negi ims tausoti žirgą ir šarvus.

— Vaikeli,— atrėžė Izaokas suirzęs,— tu pati nežinai, ką kalbi. Jo sveikata ir gyvybė priklauso jam pačiam, o žirgas ir ginklai... Vis dėlto jis geras jaunuolis. Žiūrėk, Rebeka, žiūrėk! Jis vėl stos į kovą su filistinu! O mano tėvų dieve! Jis nugalėjo! Netikis filistinas krito nuo jo ieties! Na, dabar jis atsiims jų auksą ir sidabrą, jų kovos žirgus ir šarvus. Viskas jam teks, viskas bus jo!

Ar dėl neryžtingumo, ar dėl kokių kitų priežasčių nugalėtojas kurį laiką stovėjo nejudėdamas vietoje. Nutilę žiūrovai įdėmiai sekė kiekvieną jo judesį. Paskui jis, lėtai ir grakščiai nuleidęs ietį, padėjo karūną prie gražiosios Rovenos kojų. Tučtuojau sugaudė trimitai, ir šaukliai paskelbė Roveną meilės ir grožio karaliene, grasindami nubausti kiekvieną, kuris išdrįstų jos nepaklausyti. Paskui jie pakartojo savo įprastinį šūkį „Dosnumo", ir Sedrikas, nesitverdamas džiaugsmu, gausiai juos apdovanojo; Atelstanas, kad ir ne taip greitai, taipogi ne mažiau pridėjo.

Murmesys pasigirdo tarp normanų damų, nepratusių, kad pirmenybė būtų atiduodama ne joms, o saksų gražuolėms, kaip buvo nepratę ir normanai pralaimėti riterių žaidynėse. Tačiau šį nepasitenkinimo murmesį nustelbė garsūs žiūrovų šauksmai: „Tegyvuoja ledi Rovena — meilės ir grožio karalienė!" O pras-

tuolių minioje buvo girdėti šaukiant: „Tegyvuoja saksų karalaitė! Tegyvuoja nemirtingojo Alfredo giminė!"

Nors princui Džonui ir jo aplinkiniams buvo labai nemalonu klausytis šitokių šauksmų, jie vis dėlto turėjo pripažinti nugalėtojo pasirinkimą visiškai teisėtu. Liepęs atvesti arklius, jis paliko sostą ir, užšokęs ant savo žirgo, su visa palyda vėl įjojo į areną. Stabtelėjęs ties pakyla, kurioje sėdėjo ledi Alisija, labai meiliai ją pasveikino ir tarė, kreipdamasis į savo palydovus:

— Prisiekiu visais šventaisiais, ponai, nors šio riterio žygiai šiandien parodė jo raumenų stiprumą, bet, sprendžiant iš jo pasirinkimo, reikia vis dėlto pripažinti, kad akylumu jis anaiptol nepasižymi.

Bet lyg tyčia, kaip per visą savo gyvenimą, taip ir šį kartą princas Džonas nemokėjo kaip reikiant suprasti būdo tų, kuriems norėjo įsiteikti. Valdemaras Ficursas veikiau įsižeidė, negu nudžiugo, kai princas šitaip viešai priminė padarytą jo dukteriai akibrokštą.

— Aš nežinau,— tarė jis,— kitos riterių teisės, kuri būtų tokia brangi kiekvienam laisvam riteriui, kaip teisė išsirinkti sau širdies damą. Mano duktė neieško niekieno malonės; savųjų tarpe ji visada bus pagerbta pagal savo vertę.

Princas Džonas nieko neatsakė, tik smarkiai paragino pentinais arklį, tarsi tuo būdu norėdamas išgiežti apmaudą. Arklys pašoko iš vietos ir bematant atsidūrė ties ta pakylos vieta, kur sėdėjo ledi Rovena, o jai prie kojų tebegulėjo karūna.

— Gražioji ledi,— tarė princas,— priimkite šį ženklą, šį simbolį savo karališkos valdžios, kurios nuolankiausias ir paklusniausias valdinys būsiu aš, Džonas, Anžu princas. Ar jeigu teiktumėtės, nuoširdžiai kviečiu jus drauge su savo prakilniuoju tėvu ir draugais papuošti savo grožiu šios dienos puotą Ašbio pilyje, kad mes turėtume malonumo susipažinti su karaliene, kuriai tarnauti bus paskirta rytojaus diena.

Rovena tylėjo, o Sedrikas atsakė už ją savo gimtąja kalba.

— Ledi Rovena,— tarė jis,— nemoka tos kalbos, kuria turėtų jums padėkoti už meilumą, todėl negalės dalyvauti ir jūsų iškilmėse. Taip pat ir aš, ir prakilnusis Koningsburgo Atelstanas tekalbame tik mūsų sentėvių kalba ir laikomės jų papročių. Todėl su gilia padėka atsisakome malonaus jūsų šviesybės kvieti-

mo. O rytoj ledi Rovena užims tą vietą, į kurią ją laisvu noru pakėlė nugalėjęs riteris ir jam pritarė čia susirinkusieji.

Taip taręs, jis uždėjo karūną ant galvos ledi Rovenai, parodydamas, kad jinai priima jai skirtą laikiną valdžią.

— Ką jis sako?— paklausė princas Džonas, apsimesdamas nesuprantąs saksiškai, nors iš tikrųjų puikiai tą kalbą mokėjo.

Sedriko kalba buvo jam išversta prancūziškai.

— Gerai,— tarė jis,— ryt mes patys palydėsime tą nebylią karalienę į jai skirtą garbės vietą. Pagaliau bent jūs, sere riteri,— pridėjo jis kreipdamasis į nugalėtoją, tebestovintį prieš pakylą,— neatsisakykite dalyvauti mūsų šios dienos pokylyje.

Riteris, pirmą kartą prabilęs, tyliu ir skubriu balsu atsiprašė, pasiteisindamas nuovargiu ir būtinumu pasiruošti rytdienos rungtynėms.

— Ką gi,— išdidžiai tarė princas Džonas,— nors ir nesame pratę prie šitokių atsisakymų, mes pasistengsime kaip nors suvirškinti, taip sakant, savo puotą, nors joje ir nesiteikia dalyvauti nei labiausiai pasižymėjęs kovoje riteris, nei jo išrinktoji grožio karalienė.

Jis pasuko arklį atgal, ketindamas palikti areną ir tuo duodamas ženklą, kad turnyras pasibaigė.

Bet įžeista puikybė nemarši, ypač kai prisideda nesėkmė. Vos kokius tris žingsnius tenujojęs, Džonas atsigręžęs žvilgtelėjo apmaudingai į aną jomeną, kuris buvo jį iš ryto užrūstinęs, ir griežtai pasakė sargybiniams:

— Savo galva atsakysite, jei šis žmogus paspruks.

Jomenas ramiai ir tvirtai atlaikė piktą princo žvilgsnį ir tarė šypsodamasis:

— Aš nė neketinu iki porytojaus išvykti iš Ašbio. Man reikia pasižiūrėti, ar Stafordšyro ir Leisterio šauliai moka įtempti lankus. Nidvudo ir Čarnvudo miškuose gerų šaulių neturėtų trūkti.

Nesikreipdamas tiesiai į jomeną, princas Džonas tarė savo palydovams:

— Na, pažiūrėsime, kaip jis pats šaudo, ir vargas jam, jei bus ne toks miklus, kiek įžūlus.

— Seniai metas,— tarė de Brasi,— griežtai nubausti kurį iš tų kaimiečių. Pernelyg įžūlūs pasidarė.

Valdemaras Ficursas tik gūžtelėjo pečiais ir nieko nepasakė. Širdyje tikriausiai pagalvojo, kad valdovas pasirinko ne tą

kelią, kuris veda į populiarumą. Princas Džonas spustelėjo arklį pentinais ir išjojo iš arenos. Paskui jį ėmė skirstytis ir visi žiūrovai.

Didesnė publikos dalis būrių būriais plaukė į Ašbį, kur daugelis aukštakilmių svečių buvo apsistoję pilyje, o kiti buvo apsigyvenę pačiame mieste, jų tarpe ir daugelis riterių, dalyvavusių turnyre arba ketinančių dalyvauti rytojaus dieną. Jie jojo iš lėto, šnekučiuodamiesi apie tos dienos kovas, o minia juos sveikino garsiais šauksmais. Tokie pat šauksmai lydėjo ir princą Džoną, nors jie sveikino jį greičiau tik dėl apdaro puošnumo ir prašmatnios palydos šaunumo, o ne dėl paties nuopelnų.

Daug nuoširdesniais ir vieningesniais šauksmais buvo išlydėtas nugalėtojas, kuris skubėjo kuo greičiau pasitraukti žmonėms iš akių ir pasinaudojo heroldų maloniai pasiūlyta palapine, viena iš tų, kur stovėjo abiejuose arenos galuose. Kai tik jis įėjo į tą palapinę, tuoj išsiskirstė ir žmonių minia, susirinkusi paspoksoti į nugalėtoją ir pasidalyti įvairiausiais jo asmenį liečiančiais spėliojimais.

Triukšmas ir bruzdesys, neatskiriamai susijęs su gausingu žmonių sambūriu, palengva aprimo. Kurį laiką dar aidėjo sklindančių į visas puses žmonių klegesys, bet netrukus ir tas nutilo. Bebuvo girdėti tik tarnai, kurie rinko iš pakylos priegalvius bei kilimus ir ginčijosi dėl pusiau išgertų butelių bei likusių užkandžių, kuriais dienos metu vaišinosi žiūrovai.

Vejoje, už arenos, įsikūrė kalviai. Artėjančios nakties prietemoje kaskart vis skaisčiau žėrėjo kalvių žaizdrai, bylodami, kad ginklininkai kiaurą naktį sunkiai dirbs, taisydami ir tvarkydami rytojaus turnyrui reikalingus šarvus ir ginklus.

Stiprus ginkluotų sargybinių būrys, besikeičiąs kas dvi valandos, stovėjo aplink areną ir sergėjo ją per naktį.

X skyrius

Kaip juodas varnas — negandų nešėjas —
Skrajojąs naktimis slaptingai, tyliai,
Parodąs giltinei duris ligonių
Ir sėdamas sparnais ligas aplinkui,
Taip ujamas Barabas nelaimingas,
Krikščionis keikdamas, pailsęs bėga.

Marlo, „Maltos žydas"

Vos tik Netekęs Palikimo riteris įėjo į savo palapinę, visokie ginklanešiai ir pažai būriais atskubėjo, siūlydami savo paslaugas: vieni norėjo padėti jam nusiimti šarvus, kiti — atgabenti švarius drabužius, dar kiti — paruošti gaivinančią maudyklę. Šitoks jų paslaugumas tikriausiai buvo paskatintas noro sužinoti, kas tasai riteris, šitiek laurų vieną dieną laimėjęs ir nesutikęs pakelti antveidžio bei pasisakyti savo vardo, net pačiam princui Džonui liepiant. Tačiau įkyrus jų smalsumas nebuvo patenkintas. Netekęs Palikimo riteris nepriėmė jokių paslaugų, sakydamas turįs savo ginklanešį. Šis prasčiokiškos išvaizdos tarnas buvo plačiu tamsaus tūbo apsiaustu, su normaniška juodo kailio kepure, kurią, matyt, bijodamas, kad kas jo nepažintų, buvo giliai užsismaukęs ant akių. Išprašęs visus pašalaičius iš palapinės, tarnas nuėmė riteriui sunkius šarvus ir padėjo prieš jį valgį ir vyną, labai jam reikalingus po sunkių tos dienos kovų.

Vos spėjo riteris greitosiomis pasistiprinti, tarnas pranešė, kad pas jį atėję penki nepažįstami žmonės, kiekvienas žirgu su pilna kovos apranga vedinas. Riteris buvo apsigaubęs ilga mantija su dideliu gobtuvu, kuris galėjo pagal norą paslėpti veidą nė kiek ne blogiau kaip antveidis. Tačiau buvo jau tiek sutemę, jog slėpti veido nebereikėjo: riterį tebūtų galėjęs pažinti tik labai geras jo pažįstamas.

Todėl Netekęs Palikimo riteris drąsiai išėjo iš palapinės ir pamatė visų penkių turnyro pradėjėjų ginklanešius, kuriuos lengvai pažino iš rudos ir juodos spalvos drabužių ir iš to, kad kiekvienas laikė už pavadžio savo pono žirgą, o ant jų buvo padėti šarvai, kuriais tą dieną kautasi.

— Pagal riterijos nuostatus,— tarė pirmasis ginklanešys,— aš, Boldvinas de Oilėjus, narsingo riterio Briano de Bua-Gilbero

ginklanešys, atvykau jo vardu perduoti jums, vadinamam šiuo metu Netekusiu Palikimo riteriu, žirgą ir šarvus, kuriais minėtasis Brianas de Bua-Gilberas kovėsi šiandien įvykusiame turnyre. Jums paliekama teisė pasilikti juos sau arba paimti už juos išpirką,— šitokia yra turnyrų tvarka.

Keturi likusieji ginklanešiai pakartojo maždaug tuos pačius žodžius, ir visi, išsirikiavę į eilę, laukė, ką nuspręs Netekęs Palikimo riteris.

— Jums keturiems, ponai,— atsakė riteris,— ir jūsų garbingiems ir narsiems šeimininkams aš vienodai atsakysiu: perduokite prakilniesiems riteriams mano pasveikinimą ir pasakykite, kad blogai pasielgčiau, atimdamas jiems šarvus ir žirgus, kurie niekada jau neberastų narsesnių ir vertingesnių raitelių. Deja, vien šiuo pareiškimu negaliu pasitenkinti. Aš esu ne tik šitokiu vardu pasivadinęs, bet ir iš tikrųjų netekęs palikimo, todėl būsiu labai jūsų ponams dėkingas, jei jie teiksis išpirkti savo žirgus bei šarvus.

— Mums pavesta,— tarė Redžinaldo Fron de Befo ginklanešys,— pasiūlyti jums po šimtą cechinų išpirkos už kiekvieną žirgą su visais šarvais kartu.

— Šito visiškai pakanka,— tarė Netekęs Palikimo riteris.— Aplinkybės verčia mane paimti pusę sumos. Likusią pusę padalinkite į dvi dalis — vieną, ponai ginklanešiai, pasiimkite sau, o kitą atiduokite heroldams, pasiuntiniams, menestreliams ir tarnams.

Ginklanešiai nusiėmė kepures ir žemai nusilenkę pareiškė giliausią padėką už šitokį retą dosnumą. O riteris kreipėsi į Boldviną, Briano de Bua-Gilbero ginklanešį, ir tarė jam:

— Iš jūsų šeimininko nepriimu nei šarvų, nei išpirkos. Pasakykite jam mano vardu, kad mudviejų kova dar nesibaigė ir nesibaigs, kol mudu nesusikausime kardais ir ietimis, pėsti ir raiti. Į šią mirtiną kovą jis pats mane iššaukė, ir to aš niekada neužmiršiu. Težino, kad į jį žiūriu ne taip, kaip į jo draugus, su kuriais man malonu pasikeisti mandagiais žodžiais, bet kaip į žmogų, kurį laikau mirtinu savo priešu.

— Mano ponas,— atsakė Boldvinas,— moka už panieką atsakyti panieka, už smūgį — smūgiu, už mandagumą — mandagumu. Jei nenorite priimti bent dalies tos išpirkos, kokią paėmėte iš kitų riterių, aš turiu palikti šičia jo žirgą ir šarvus, nes esu

tikras, kad jis niekada nebesutiks sėstis ant šio žirgo ar užsidėti šiuos šarvus.

— Puikiai pasakyta, gerasis ginklanešy,— tarė Netekęs Palikimo riteris.— Jūsų žodžiuose skamba drąsa, pritinkanti tam, kas atsako už nesantįjį šeimininką. Ir vis dėlto nepalikite man nei žirgo, nei ginklų, grąžinkite šeimininkui. Ō jei jis nesutiks priimti, pasilaikykite juos, drauguži, sau ir sveikas naudokitės. Jei jie priklauso man, tai aš mielai jums dovanoju.

Boldvinas žemai nusilenkė ir drauge su kitais atsitolino, o Netekęs Palikimo riteris sugrįžo į palapinę.

— Iki šiol, Gurtai,— tarė jis savo tarnui,— Anglijos riterijai gėdos nepadariau.

— O aš,— tarė Gurtas,— būdamas saksas kiauliaganys, ne taip jau blogai suvaidinau normanų ginklanešio vaidmenį.

— Teisybė,— atsakė Netekęs Palikimo riteris,— tačiau aš visą laiką baiminausi, kad negrabi laikysena tavęs neišduotų.

— O aš nė kiek nebijojau,— tarė Gurtas,— nes mane tegalėtų pažinti vien juokdarys Vamba, kurio iki šiol dar nepermaniau ir nežinau, kas jis — kvailys ar nenaudėlis. Vis dėlto vos ištvėriau nesusijuokęs, kai mano šeimininkas praėjo pro pat mane, manydamas, be abejo, kad Gurtas gano jo kiaules už šimto mylių, Rotervudo brūzgynuose ir pelkėse. Jei mane pažins...

— Na, gana apie tai,— pertraukė jį riteris.— Tu gi žinai, ką prižadėjau.

— Apie tai nėra ko šnekėti! — tarė Gurtas.— Aš niekada neišduosiu draugo, bijodamas bausmės. Kailį turiu kietą, jis išlaikys ir rykštes, ir rimbą ne blogiau kaip bet kurio mano bandos meitėlio.

— Tikėk manim, Gurtai, mokėsiu tau atsilyginti už tai, kad dėl manęs rizikuoji,— tarė riteris.— O tuo tarpu imk dešimt auksinių.

— Aš dabar toks turtingas,— tarė Gurtas, kišdamas pinigus kišenėn,— koks niekada nėra buvęs nei vienas vergas ar kiauliaganys.

— O štai tą maišelį su auksu nunešk į Ašbį,— kalbėjo toliau jo šeimininkas.— Surask ten Izaoką iš Jorko. Tegu jis pasiima iš šių pinigų, kiek jam priklauso už žirgą ir šarvus, kuriuos man davė skolon.

— Ne, prisiekiu šventuoju Dunstanu, šito aš nedarysiu! — sušuko Gurtas.

— Kaipgi,— paklausė riteris,— tu drįsti neklausyti mano įsakymų?

— Aš visada klausau, jeigu jūsų įsakymai teisingi, protingi ir krikščioniški,— atrėžė Gurtas.— Bet šį kartą — viskas atvirkščiai! Leisti žydui pasiimti pačiam yra neteisinga, nes tuo būdu bus apgautas mano šeimininkas, neprotinga, nes tik kvailas gali tą leisti, ir nekrikščioniška, nes netikėlis žydas praturtės, apiplėšdamas krikščionį.

— Bent žiūrėk, kad jis būtų patenkintas, tu užsispyrėli,— tarė Netekęs Palikimo riteris.

— Tą tai padarysiu,— atsakė Gurtas ir, pasikišęs maišelį po apsiaustu, išėjo iš palapinės, murmėdamas: — Ne aš būsiu, jei nepriversiu jo pasitenkinti puse tų pinigų, kurių jis pareikalaus.

Jam išėjus, Netekęs Palikimo riteris liko vienas ir susimąstė apie savo asmeniškus reikalus; dėl daugelio priežasčių, kurių dar negalime paaiškinti skaitytojui, jo mintys buvo itin neramios ir liūdnos.

Dabar mes turime persikelti į Ašbio miestelį arba, tikriau sakant, į jo pakraščio namą, priklausantį turtingam žydui, pas kurį buvo apsistojęs Izaokas su dukteria ir tarnais.

Mažame, bet prabangiai Rytų stiliumi įrengtame kambaryje ant išsiuvinėtų pagalvių sėdėjo Rebeka. Neramiu ir meilingu žvilgsniu jinai stebėjo savo tėvą, kuris nervingai žingsniavo pirmyn ir atgal po kambarį ir atrodė labai nusiminęs. Tarpais jis grąžė rankas, tarpais pakeldavo aukštyn akis, kaip žmogus, prislėgtas didžios nelaimės.

— O Jokūbai! — šaukė jis.— O jūs dvylika šventųjų mūsų giminės protėvių! Argi aš neklausiau Mozės įstatymų, argi nepildžiau visų, kad ir pačių mažiausių jo priesakų, kad man dabar tenka patirti šitokius nuostolius? Penkiasdešimt cechinų vienu sykiu išplėšė iš manęs žiaurūs tirono nagai!

— Bet, tėve,— tarė Rebeka,— man pasirodė, kad tu mielu noru atidavei princui Džonui pinigus?

— Mielu noru? Kad jį Egipto piktšašiai apniktų! Tu sakai — mielu noru? Tokiu pat mielu noru aš kitąsyk per audrą Liono

įlankoje pats savo rankomis mečiau į jūrą prekes, kad palengvėtų laivas. Aš apgaubiau tada siautėjančias vilnis geriausiais savo šilkais, iškvėpinau sūriąsias putas mira ir alijošium, auksu išpuošiau gelmių uolas! Tai buvo neapsakomos širdgėlos valanda, nors aš pats savo rankomis šitokią auką aukojau!

— Bet juk auka buvo reikalinga mūsų gyvybei išgelbėti,— tarė Rebeka,— ir argi mūsų protėvių dievas vėliau nelaimino tavo prekybos ir nepagausino tavo turtų?

— Taip,— atsakė Izaokas,— bet jeigu tironas ir toliau kiš savo grobuonišką ranką ir plėšdamas dar vers mane šypsotis, kas tada? O dukterie, juk mes su tavim visų atstumti, paniekinti klajūnai! Didžiausia mūsų tautos nelaimė ir yra tai, kad tada, kai mes įžeidinėjami ir plėšiami, visi aplink tik juokiasi, o mes patys turime slėpti širdyje nuoskaudą ir nuolankiai šypsotis.

— Taip blogai negalvok, tėve,— tarė Rebeka.— Ir mes turime pranašumų. Tiesa, šitie krikščionys žiauriai mus engia, tačiau tam tikra dalimi jie patys priklauso nuo Siono vaikų, išblaškytų po visą žemę, persekiojamų ir niekinamų. Jei ne mūsų turtai, jie negalėtų nei išlaikyti kariuomenės, nei po pergalės puotų kelti. O auksas, kurį mes jiems skoliname, su kaupu grįžta į mūsų skrynias. Mes kaip ta žolė, kuri juo vešliau auga, juo labiau ji trypiama. Net šaunusis šios dienos turnyras neapsiėjo be niekinamo žydo pagalbos, be jo parūpintų išteklių.

— Mano dukterie,— tarė Izaokas,— tu užgavai kitą mano sielvarto stygą! Tas puikus žirgas ir brangūs šarvai, tas grynas pelnas, kurį man davė sandėris su Kirdžatu Džairamu iš Lesterio, nuėjo niekais. Taip, surijęs visos savaitės uždarbį. Na, bet gal dar ne viskas prarasta, nes jis toks geras jaunuolis.

— Bet tu,— tarė Rebeka,— neturėtum gailėtis, atsidėkojęs tam nepažįstamam riteriui už jo paslaugą.

— Taip, dukterie,— atsakė Izaokas.— Tačiau būtų tikras stebuklas, kad krikščionis, net pats geriausias, grąžintų žydui skolą savo noru, o ne teisėjo verčiamas.

Jis vėl ėmė žingsniuoti po kambarį, vis toks pat nusiminęs, o Rebeka, matydama, kad jos pastangos paguosti tėvą primena jam vis naujas bėdas, liovėsi jį raminusi.

Tuo tarpu visai sutemo, ir įėjęs tarnas pastatė ant stalo dvi užžiebtas lempas, pripiltas kvapiųjų aliejų; kitas tarnas atnešė

brangiausio vyno ir gardžiausių valgių ir padėjo ant nedidelio stalelio, padaryto iš juodmedžio, inkrustuoto sidabru. Tuo pat metu jis pranešė Izaokui, kad su juo norįs pasikalbėti kažkoks nazarietis (šitaip žydai vadino krikščionis). Tas, kuris gyvena iš prekybos, turi būti pasiruošęs bet kuriuo metu priimti lankytoją. Izaokas nė neparagavęs padėjo atgal ant stalo pakeltą prie lūpų graikiško vyno stiklą, skubiai tarė dukteriai: „Rebeka, užsileisk šydą" ir liepė tarnui pakviesti atvykėlį.

Vos tik spėjo Rebeka uždengti savo gražų veidą sidabrinio gazo šydu, atsidarė durys ir įėjo Gurtas. Jo išvaizda buvo labiau įtartina, negu patraukli, juolab kad įeidamas nenusiėmė kepurės, tik dar giliau užsismaukė ją ant niūrios kaktos.

— Ar tu Izaokas iš Jorko?— tarė Gurtas.

— Taip, aš,— atsakė Izaokas,— o kas tu?

— Nesvarbu,— tarė Gurtas.

— Man svarbu,— atrėžė Izaokas.— Kaipgi aš su tavim kalbėsiuos, nežinodamas, kas tu?

— Labai paprastai,— tarė Gurtas.— Mokėdamas pinigus, aš turiu žinoti, ar moku tam, kam reikia, o tau, aš manau, visai nesvarbu, iš kieno rankų juos gauni.

— O-o,— tarė žydas,— tu atnešei man pinigų? Na, tai visai kitas reikalas. Nuo ko gi tie pinigai?

— Nuo Netekusio Palikimo riterio,— atsakė Gurtas,— šios dienos turnyro nugalėtojo. Jis siunčia tau pinigus už šarvus, kuriuos pagal tavo raštelį jam išdavė Kirdžatas Džairamas iš Lesterio. Arklys jau stovi tavo arklidėje. Dabar aš noriu žinoti, kiek tau mokėti už šarvus.

— Aš sakiau, kad jis geras jaunuolis! — nesitverdamas džiaugsmu, sušuko Izaokas.— Vyno stiklinė tau nepakenks,— pridūrė jis, paduodamas kiauliaganiui taurę tokio gardaus gėrimo, kokio tas kaip gyvas dar nebuvo ragavęs.— O kiekgi tu atnešei pinigų?

— Kiek atnešiau pinigų? — pakartojo Gurtas. — Nedaug, bet tau turėtų užtekti. Pagalvok, Izaokai, reikia juk ir sąžinę turėti.

— Hm,— tarė Izaokas,— tavo šeimininkas stipria savo ietim laimėjo puikių žirgų ir brangių šarvų. Tad iš jo — aš žinau, kad jis geras jaunuolis — viską ir paimsiu, o kas bus viršaus, grąžinsiu pinigais.

— Mano šeimininkas jau viską pardavė,— tarė Gurtas.

— Na, tai be reikalo! — sušuko žydas.— Nė vienas iš čionykščių krikščionių neišsigalės supirkti šitiek arklių ir šarvų ir tinkamai už juos sumokėti. Bet tu čia šitam maišelyje turi kokį šimtą cechinų,— tęsė Izaokas, žvilgtelėjęs po Gurto apsiaustu.

— Čia strėlių antgaliai,— nė nemirktelėjęs sumelavo Gurtas.

— Na, gerai,— lėtai tarė Izaokas, susvyravęs tarp godumo ir staiga atsiradusio noro pasirodyti kilniaširdiškam,— jei aš pasakysiu, kad už puikųjį žirgą ir brangiuosius šarvus paimsiu tik aštuoniasdešimt cechinų, negaudamas pelno nė guldeno, tai ar turėsi šitiek pinigų man sumokėti?

— Gal kartais tiek ir bus,— atsakė lyg dvejodamas Gurtas, nors žydas pareikalavo daug mažiau, negu jis manė.

— Įsipilk dar stiklą vyno,— tarė Izaokas.— Ak, aštuoniasdešimt cechinų per mažai. Juk arklys toks puikus, ko gero, galėjo nukentėti. Oi, koks žiaurus ir pavojingas buvo susirėmimas!

— Arklys visiškai sveikas sveikutėlis,— atrėžė Gurtas,— pats gali jį apžiūrėti.

Gurtas padėjo ant stalo aštuoniasdešimt cechinų, o Izaokas, palengva suskaičiavęs pinigus, išdavė jam pakvitavimo lapelį už sugrąžintą arklį ir šarvus.

Gurtas sulankstė lapelį, rūpestingai įsidėjo į kepurę ir tarė:

— Na, žiūrėk, žyde, jei ką nors ne taip parašei, aš tau barzdą nurausiu.

Taip taręs, nelaukdamas pakvietimo, prisipylė trečią vyno stiklą, išgėrė ir neatsisveikinęs išėjo.

— Rebeka,— tarė Izaokas,— aš džiaugiuosi, kad riteris laimėjo sau ir aukso, ir sidabro, ir vis per savo arklio greitumą ir per tvirtumą savo ieties, kuri nelyginant Galijoto ietis galėjo lenktyniauti su audėjo šaudykle.

Jis pasisuko į dukters pusę, laukdamas jos atsakymo, bet pastebėjo, kad jos išeita, jam besiderant su Gurtu.

Tuo tarpu Gurtas, išėjęs į tamsų prieangį, dairėsi aplink, ieškodamas durų. Staiga pamatė baltai apsirengusią moterį, laikančią rankoj sidabrinę lempą. Ji davė jam ženklą eiti paskui ją į gretimą kambarį. Gurtas išsyk nenorėjo paklausyti. Būdamas

bebaimis ir smarkus kaip šernas ten, kur gresia žemiškos jėgos, jis drebėdavo, pagalvojęs galįs susidurti su miškiniais, šmėklomis, baltosiomis moterimis ir kitais saksų prietarų vaiduokliais. Tačiau, akimirką padvejojęs, paklausė vaiduoklio rodomų ženklų. Įėjęs paskui jį į kambarį, maloniai nustebo, pamatęs, kad tasai vaiduoklis — ta pati gražioji žydaitė, kurią ką tik matė Izaoko kambaryje ir kurią buvo pastebėjęs per turnyrą.

Rebeka paklausė, kaip jie su Izaoku susitarė, ir Gurtas viską smulkiai papasakojo.

— Mano tėvas tik pasijuokė iš tavęs, gerasis žmogau,— tarė Rebeka.— Jis tavo šeimininkui skolingas dešimteriopai, negu gali būti vertas koks nors žirgas ar kovos šarvai. Kiekgi tu sumokėjai mano tėvui?

— Aštuoniasdešimt cechinų,— atsakė Gurtas nustebęs.

— Šitoje piniginėje,— tarė Rebeka,— rasi šimtą cechinų. Grąžink savo šeimininkui tiek, kiek jam priklauso, o likusius pinigus pasiimk sau. O dabar eik. Eik greičiau! Negaišk laiko dėkodamas! Ir saugokis: eidamas per miestą greit gali netekti ne tik piniginės, bet ir gyvybės. Rubinai,— pašaukė ji tarną, suplojusi delnais,— pašviesk svečiui, išlydėk ir neužmiršk užsklęsti durų.

Rubinas paėmė fakelą, atidarė išlaukines duris ir, palydėjęs Gurtą per grįstą kiemą, išleido pro mažus vartelius, esančius šalia didžiųjų kiemo vartų. Paskui uždarė vartelius ir užsklendė vartus tokiais skląsčiais ir grandinėmis, kokios būtų pritikę ir kalėjimui.

— Prisiekiu šventuoju Dunstanu,— kalbėjo Gurtas, klupčiodamas ir apgraibomis ieškodamas kelio tamsoje,— tai ne žydaitė, o dangaus angelas! Dešimt cechinų gavau iš savo šaunuolio šeimininko ir dar dvidešimt iš tos Siono rožės. Kokia laiminga dienelė! Dar viena tokia diena, ir galas tavo vergijai, Gurtai! Sumokėsi išpirką ir būsi laisvas kaip bajoras! Na, tada atsisveikinsiu su savo ragu ir lazda — nebeganysiu daugiau kiaulių, pasiimsiu kardą bei skydą ir tarnausiu savo jaunam ponui iki mirties, nebeslėpdamas daugiau nei savo veido, nei vardo.

XI skyrius

Pirmasis plėšikas
Sustokite! Ir viską duokit šen!
Jei ne, mes šonus jums pačiupinėsim.

Spidas
Mes žuvę, sere! Juk tai jie — tie niekšai,
Kurie visiems keleiviams baimę kelia.

Valentinas
Draugužiai...

Pirmasis plėšikas
Ne, mes jūsų priešai, sere!

Antrasis plėšikas
Palauk! Tegu jis šneka.
Po šimts velnių! Šaunus vyrukas!

Šekspyras, „Du veroniečiai"

Gurto nuotykiai tą vakarą dar nebuvo pasibaigę, jis ir pats apie tai pagalvojo, kai, praėjęs pro keletą namų, pačiame miestelio pakraštyje atsidūrė gilioje lomoje, iš abiejų pusių tankiai apaugusioje bugieniais ir lazdynais ir kur ne kur palei taką stūksančiu plačiašakiu žemaūgiu ąžuolu. Atšlaičių augmenija buvo tokia tanki, kad rudens mėnesiena negalėjo visai prasiskverbti į lomą.

Iš miestelio buvo girdėti tolimas puotaujančių triukšmas — trankus juokas, šūkavimai, laukinės muzikos atgarsiai. Besiklausydamas tų garsų, Gurtas ėmė kiek nerimauti.

„Teisybę sakė žydaitė,— galvojo jis.— Tepadeda man dievas ir šventasis Dunstanas laimingai pareiti namo su visu savo lobiu! Šičia tiek susirinko visokių, nepasakyčiau, kad vagių, bet šiaip visokių bastūnų riterių, ginklanešių, vienuolių ir menestrelių, juokdarių ir lošikų, kad žmogui net su keliais skatikais kišenėje, ir tai būtų baugu, o ką bekalbėti apie vargšą kiauliaganį su maišeliu cechinų. Kad tik greičiau praeičiau pro tuos prakeiktus krūmus! Tada bent galėčiau tuos velnius pastebėti pirmiau, negu jie man užšoks ant sprando."

Gurtas paspartino žingsnį, norėdamas greičiau išeiti iš lomos į atvirą vietą. Tačiau jam nepasisekė. Pačiame lomos gale, kur krūmai buvo užvis tankiausi, prie jo prišoko keturi vyrai, po du iš kiekvienos pusės, ir pastvėrė už rankų.

— Duokš šen savo nešulį,— tarė vienas,— mes esame pakelės geradariai ir išvaduojame kiekvieną nuo naštos.

— Taip lengvai manęs neišvaduotumėte nuo mano naštos,— sumurmėjo dorasis Gurtas, kuris negalėjo pasiduoti net pavojaus akivaizdoje,— jei būčiau suspėjęs jus pasveikinti bent trimis smūgiais.

— Pažiūrėsime,— tarė plėšikas.— Vilkite jį į mišką,— kreipėsi į draugus.— Matyt, jis nori, kad mes ir pakaušį perskeltume, ir piniginę iškratytume.

Šiurkštokai pastvėrę Gurtą, nutempė į lomos atšlaitę, apaugusią tankiais medžiais. Norom nenorom jis turėjo sekti paskui savo atšiaurius vadovus į patį tankumyną, kur atviroje, mėnesienos nušviestoje pievelėje jie staiga sustojo. Šičia prie jų prisidėjo dar du vyrai, matyt, iš tos pačios gaujos. Prie šono jie turėjo trumpus kardus, rankose — sunkius vėzdus. Gurtas tik dabar pastebėjo, kad visi šeši su kaukėmis.

— Kiek turi pinigų, vyruti?— paklausė vienas.

— Trisdešimt cechinų savo nuosavų pinigų,— niūriai atsakė Gurtas.

— Atimkim, atimkim! — ėmė šūkauti plėšikai.— Saksas turi kišenėje trisdešimt cechinų ir grįžta blaivus iš miestelio! Nėra čia ko nė kalbėti! Atimkim viską iki paskutinio skatiko. Būtinai!

— Aš juos taupiau, norėdamas išsipirkti iš vergijos,— tarė Gurtas.

— Tai tu tikras asilas! — atrėžė vienas plėšikas.— Išgertum kvortą gero elio ir būtum laisvas kaip ir tavo šeimininkas, o gal ir laisvesnis, jei jis toks pat saksas, kaip tu.

— Liūdna teisybė,— atsakė Gurtas,— bet jeigu trisdešimčia cechinų galiu iš jūsų išsipirkti, paleiskite man rankas, ir aš jums tuojau juos atskaitysiu.

— Palauk,— tarė kitas, kuris atrodė lyg vadas.— Tame maišelyje, kurį užčiuopiau po tavo apsiaustu, yra daug daugiau cechinų, negu sakai.

— Tai mano šeimininko, gerojo riterio pinigai,— tarė Gurtas.— Apie juos nė žodeliu nebūčiau užsiminęs, jeigu būtumėte pasitenkinę tuo, kas man asmeniškai priklauso.

— Mat, koksai doras tarnas,— tarė plėšikas.— Gerai darai. Tačiau mes nesame taip atsidavę velniui, kad susigundytume

tais tavo trisdešimčia cechinų, tik sakyk mums visą teisybę. O kol kas duok šen savo maišelį.

Šiuos žodžius tardamas, jis ištraukė Gurtui iš užančio odinį maišelį, kuriame buvo ir Rebekos duota piniginė. Paskui kvotė toliau:

— Kas tavo šeimininkas?

— Netekęs Palikimo riteris,— atsakė Gurtas.

— Tai tas, kuris savo šaunia ietim laimėjo prizą šios dienos turnyre? — tarė plėšikas.— Kas jis toks ir iš kur kilęs?

— Jis nori tai laikyti paslaptyje,— atsakė Gurtas,— ir, žinoma, iš manęs jūs tos paslapties nesužinosite.

— O tu pats kuo vardu?

— Pasakydamas savo vardą, galiu atskleisti ir šeimininko paslaptį,— tarė Gurtas.

— Na ir akiplėša tu esi,— tarė plėšikas,— bet apie tai paskui pakalbėsime. Kokiu būdu šis auksas teko tavo šeimininkui? Palikimas, ar koks laimikis?

— Savo ietim jis uždirbo tą auksą,— atsakė Gurtas.— Šiuose maišeliuose — visa išpirka už keturis žirgus ir už pilną keturių riterių aprangą.

— Kiekgi čia iš viso?

— Du šimtai cechinų.

— Tiktai du šimtai cechinų! — tarė plėšikas.— Tavo šeimininkas kilniaširdiškai pasielgė su nugalėtais riteriais ir paėmė per mažą išpirką. Pasakyk vardus tų, iš kurių jis gavo šį auksą.

Gurtas pasakė,

— O kaipgi tamplieriaus Briano de Bua-Gilbero šarvai ir žirgas? Kiek išpirkos už juos paskyrė? Tu matai, kad manęs negalima apgauti.

— Mano šeimininkas,— atsakė Gurtas,— nenorėjo nieko imti iš tamplieriaus, nes trokšta tiktai jo kraujo. Jie yra mirtinai susipykę; tarp jų nebegali būti jokių taikingų santykių.

— Šit kaip! — tarė plėšikas ir truputį susimąstė.— O ką veikei dabar Ašbyje su šitokiu tau pavestu lobiu?

— Ėjau sumokėti Izaokui, žydui iš Jorko, už šarvus, kuriuos jis parūpino mano šeimininkui prieš šį turnyrą.

— Kiekgi sumokėjai Izaokui? Sprendžiant iš maišelio svorio, jame dar yra du šimtai cechinų.

— Aš sumokėjau Izaokui aštuoniasdešimt cechinų,— tarė Gurtas,— o jis už tai man davė šimtą.

— Kaip! Ką! — suriko išsyk visi plėšikai.— Tu drįsti juoktis iš mūsų, šitokius niekus taukšdamas?

— Viskas, ką aš sakau,— tarė Gurtas,— tokia pat tikra teisybė, kaip ir tai, kad mėnuo šviečia danguje. Galite patys patikrinti: šilkinėje piniginėje, skyrium nuo kitų pinigų, rasite lygiai šimtą cechinų.

— Užžiebkite tučtuojau šviesą,— tarė plėšikų vadas.— Aš pažiūrėsiu, kas čia tame jo maišelyje. Jei tasai vyrukas sako tiesą, tai šitoks žydo dosnumas — lygiai toks pat stebuklas, kaip ir tas iš uolos ištryškęs vanduo, kuris malšino dykumoje jo protėvių troškulį.

Akimoju buvo įžiebta šviesa, ir plėšikai ėmėsi apžiūrinėti maišelį. Kiti susigrūdo aplink jį, ir net tie du, kurie laikė Gurtą, ištiesė kaklus maišelio link, nebekreipdami dėmesio į belaisvį. Gurtas, pasinaudojęs tuo jų išsiblaškymu, staiga pasimuistė, išsiveržė iš jų rankų ir būtų galėjęs pasprukti, jei būtų ryžęsis palikti šeimininko pinigus plėšikams. Bet anaiptol neketino šitaip pasielgti. Ištraukęs vienam plėšikui iš rankų vėzdą, trenkė juo vadui per galvą kaip tik tuo metu, kai tas užvis mažiausiai šitokio užpuolimo tikėjosi. Nedaug betrūko, ir Gurtas būtų atgavęs savo lobį. Tačiau plėšikai buvo vikresni ir bematant vėl pačiupo ir maišelį, ir ištikimąjį ginklanešį.

— Ak, nenaudėli! — tarė atsikeldamas vadas.— Juk tu man galvą sugurinai! Pakliūtum tu kitiems tokiems, kaip mes, į rankas, gyvam kailį nuluptų už šitokią įžūlybę! Bet tu tuojau sužinosi, kas tavęs laukia. Tačiau pirmiau pakalbėsime apie tavo šeimininką, riterio reikalai svarbesni už jo ginklanešio reikalus, toks jau riterystės dėsnis. Stovėk ramiai! Jei tik pakrutėsi, visam amžiui tave nuraminsime. Bičiuliai,— kalbėjo jis toliau, kreipdamasis į savo gaują,— piniginė išsiuvinėta žydiškais rašmenimis, ir aš manau, kad tasai jomenas sako tiesą. Iš jo šeimininko, keliaujančio riterio, nieko neimsime. Jis per daug panašus į mus, kad pelnytumės jo sąskaita; juk ir šunes tarp savęs nesipjauna, kur daug lapių ir vilkų.

— Panašus į mus? — paklausė vienas iš plėšikų.— Norėčiau išgirsti kodėl.

— Kvailas tu esi žmogus! — tarė vadas.— Argi šis riteris ne toks pat visko netekęs vargšas, kaip ir mes? Argi jis neužsi-

dirba sau duonos kąsnio kardu, kaip ir mes? Ar ne jis sumušė Fron de Befą ir Malvuazeną taip, kaip ir mums norėtųsi juos sumušti? Ir ar ne jis pasiskelbė esąs mirtinas priešas Brianui de Bua-Gilberui, kurio mes patys dėl daugelio priežasčių turime bijoti? Tad mums reiktų neturėti nė tiek sąžinės, kiek turi tas netikėlis žydas, jei kitaip apie jį galvotume.

— Ne, tai būtų mums didelė gėda,— murmtelėjo kitas plėšikas.— Tačiau kai aš buvau to seno stipruolio Gandelino gaujoje, mes tokiais dalykais galvų sau nekvaršinome. O šis akiplėša vergas — argi ir jį šitaip paleisime sveiką ir gyvą?

— Pamėgink pats su juo susidoroti,— pasakė vadas.— Klausyk tu, mušeika,— tarė jis Gurtui,— jei toks greitas esi vėzdo griebtis, tai gal gerai moki jį ir vartoti?

— Tu geriau gali žinoti,— atsakė Gurtas.

— Na, tiesą sakant, mane pavaišinai geru smūgiu,— tarė vadas.— Trenk tokį pat ir šiam vyrukui ir keliauk sveikas, iš kur atėjęs, o jei jo neįveiksi... bet tu toks šaunuolis, kad aš turbūt pats sumokėsiu už tave išpirką. Imk savo vėzdą, Mileri, ir saugokis, o jūs, bičiuliai, paleiskite belaisvį ir duokite jam tokį pat vėzdą.

Vienodais vėzdais apsiginklavę, kovotojai išėjo į mėnesienos nušviestą aikštelės vidurį, o plėšikai sustojo aplinkui.

Mileris, pastvėręs savo vėzdą per pat vidurį ir greitai sukdamas jį virš galvos, pagyrūniškai šūkalojo:

— Eikš, liurbi, jei drįsti! Tuoj pajusi tvirtą Milerio ranką.

Abu priešininkai puolė vienas kitą ir keletą minučių vienodu smarkumu ir narsa gynėsi ir tvojo vienas kitam smūgį po smūgio. Tai buvo daroma su tokiu vikrumu ir greičiu, kad, girdint iš tolo šitokį trankymą, būtų buvę galima pamanyti, jog kaunasi mažiausiai po šešetą vyrų iš kiekvienos pusės. Mažiau įnirtingi ir net mažiau pavojingi mūšiai ne kartą buvo aprašomi skambiomis eilėmis, o Gurto ir Milerio kova taip ir liks neapdainuota, nes neatsirado poeto, kuris būtų tai padaręs. Vis dėlto, nors kautynės vėzdais jau nebemadingos, mes pasistengsime bent proza atvaizduoti jas taip, kaip nusipelnė aniedu narsūs kovotojai.

Ilgai jie kovėsi lygiomis. Pagaliau Mileris, sutikęs šitokį atkaklų pasipriešinimą ir girdėdamas savo draugų kvatojimą, pradėjo kaskart vis labiau niršti. Tokia dvasios būsena itin nepalanki šioms kilnioms žaidynėms, reikalaujančioms didžiau-

sio šaltakraujiškumo. Šiuo atžvilgiu daug pranašesnis buvo Gurtas, kuris be galo puikiai mokėjo pasinaudoti visomis savo priešininko klaidomis.

Mileris įnirtingai puolė, smogdamas pakaitomis vienu ir kitu vėzdo galu ir stengdamasis prisislinkti arčiau priešininko. Gurtas tuo tarpu vien tik gynėsi, ištiesęs rankas ir itin vikriai mojuodamas vėzdu. Šitokios gynimosi taktikos jis laikėsi tol, kol pastebėjo, kad priešininkas ima dusti, o tada užsimojo kaire ranka. Mileris norėjo atremti smūgį, bet staiga Gurtas mikliai permetė vėzdą dešinėn rankon ir iš visų jėgų tvojo jam per galvą. Mileris visu ūgiu išsitiesė žolėje.

— Valio! Puikus smūgis! — sušuko plėšikai.— Tegyvuoja teisinga kova ir senoji Anglija! Saksas išneš sveiką kailį ir piniginę, o Mileris bent sykį sutiko geresnį už save!

— Na, drauguži, gali eiti savais keliais,— tarė vadas,— aš tau duosiu du palydovus. Jie tave nuves trumpiausiu keliu iki tavo šeimininko palapinės ir apgins nuo naktibaldų, kurių sąžinė gali būti ne tokia jautri, kaip mūsų. Šiąnakt daug jų valkiojasi po šias vietas. Tačiau prisimink,— pridėjo jis griežtai,— tu mums nepasakei savo vardo, tai ir mūsų vardų neklausk ir nesiteirauk, kas mes ir iš kur. O jei mėginsi, žinokis — kitą kartą tau užsibaigs blogiau, negu šiandien.

Gurtas padėkojo vadui ir prižadėjo klausyti jo patarimų. Du plėšikai pasiėmė vėzdus ir nusivedė Gurtą aplinkiniu taku per tankumynus lomos linkui. Pagiry juos pasitiko du vyrai. Jie persitarė keliais žodžiais su Gurto palydovais ir vėl pasislėpė miško tankmėje. Iš to Gurtas suprato, kad gauja nemaža ir kad jos rinkimosi vieta budriai saugoma.

Išėjęs į atvirą, šilojais apaugusią lygumą, Gurtas būtų nežinojęs, į kurią pusę sukti, jei plėšikai nebūtų jo išvedę tiesiai į kalvos viršūnę. Iš ten buvo matyti tvora, supanti areną, abiejuose jos galuose dūluojančios mėnesienoje palapinės ir virš jų plevėsuojančios vėliavos.

Šičia plėšikai sustojo.

— Toliau mes nebeisime,— tarė vienas jų,— patys galėtume pakliūti. Prisimink įspėjimą: neprasitark, kas šiąnakt atsitiko, ir matysi,— viskas bus gerai. Bet jei užmirši mūsų patarimus, neišvengsi mūsų keršto, kad ir pačiame Tauere pasislėpęs.

— Labanakt, gerieji ponai,— tarė Gurtas.— Įspėjimo neužmiršiu ir tikiuos, kad jūsų neįžeisiu, palinkėdamas užsiimti saugesniu ir doresniu amatu.

Šitaip jie ir atsisveikino. Plėšikai pasuko atgal, o Gurtas sugrįžo į savo šeimininko palapinę ir, nepaisydamas ką tik gautų įspėjimų, papasakojo visus nuotykius.

Netekęs Palikimo riteris ne mažiau nustebo dėl Rebekos dosnumo, kaip ir dėl plėšikų kilniaširdiškumo. Tačiau ilgai negalvojo apie tuos keistus įvykius, norėdamas kuo greičiausiai atsigulti. Jam būtinai reikėjo gerai pasilsėti ir atgauti jėgas rytdienos rungtynėms.

Taigi riteris atsigulė į prabangų patalą, paklotą palapinėje, o ištikimasis Gurtas parkrito ant lokių kailiais nutiestos aslos prie palapinės angos, kad niekas negalėtų įeiti į vidų, jo nepabudinęs.

XII skyrius

Heroldų jodinėjant nematyti,
Nuaidi kovos ragas ir trimitai.
Arenos abiejuos galuos kariai
Suspaudžia ietis rankose tvirtai.
Ir puola priešais eilės įnirtingai,
Į skydą trenkia plieno smaigalys,
Pajunta skausmą paširdy karys,
Ore iškyla ieties šipuliai...
Sužvilga sidabru karių kardai,
Į šalmus aršiai smogdami jie kaujas,
Prapliumpa srovėmis raudonas kraujas.

Čoseris, „Kenterberio apsakymai"

Išaušo giedras, puikus rytas. Joks debesėlis netemdė skaisčios jo didybės. Vos tiktai saulė pakilo virš horizonto, žiūrovai vėl būriais ėmė plaukti arenos linkui, skubėdami užimti geresnes vietas. Netrukus pasirodė ir heroldai su savo palydovais ir šaukliais. Jie turėjo sudaryti bendro turnyro dalyvių sąrašą, nurodydami, kuris riteris kurioje pusėje ketina kautis. Tai buvo reikalinga atsargumo priemonė, leidžianti lygiomis paskirstyti kovotojus, neduodant skaičiaus atžvilgiu persvaros nei vienai, nei kitai pusei.

Netekęs Palikimo riteris buvo pripažintas pirmojo riterių būrio vadu; Brianui de Bua-Gilberui, kaip antrajam iš eilės ge-

riausiam vakardienos kovotojui, buvo pavesta vadovauti antrajam būriui. Prie jo, žinoma, prisidėjo ir kiti pradėjėjai, išskyrus tik Ralfą de Vipontą, kuris dar ne visai buvo atsigavęs po vakarykščio kritimo.

Bendri turnyrai buvo daug pavojingesni už pavienes grumtynes, tačiau riteriai juos labiau mėgo ir gausiau juose dalyvaudavo. Daugelis riterių, kurie nesiryždavo stoti į dvikovą su pagarsėjusiais kovotojais, kokie buvo pradėjėjai, norėdavo pasirodyti bendrame turnyre, kur galėjo pasirinkti sau lygų priešininką. Taip buvo ir šį kartą: į kiekvieną būrį užsirašė po penkiasdešimt riterių, ir heroldai, dideliam pavėlavusių apmaudui, paskelbė, kad daugiau jau nieko nebegali priimti.

Apie dešimtą valandą ryto visa lyguma buvo pilna skubančių į turnyrą raitelių ir pėsčiųjų. Neilgai trukus sutrimitavo trimitai, skelbdami atvykstant princą Džoną su palyda.

Maždaug tuo pačiu metu atvyko ir Sedrikas Saksas su ledi Rovena, bet be Atelstano. Šis aukštas ir stiprus saksas užsidėjo šarvus ir patraukė į kovotojų eiles, didžiai nustebindamas Sedriką, nes užsirašė į Briano de Bua-Gilbero būrį. Sedrikas griežtai protestavo prieš šitokį neprotingą pasirinkimą, tačiau Atelstanas, atsakydamas jam, parodė tiek savo atkaklumą, tiek ir nemokėjimą pateisinti savo poelgį.

Svarbiausią, o gal ir vienintelę priežastį, dėl kurios užsirašė į Briano de Bua-Gilbero būrį, Atelstanas iš atsargumo nutylėjo. Nors dėl vangaus būdo jis dar nebuvo pareiškęs savo jausmų ledi Rovenai, tačiau anaiptol nebuvo abejingas jos grožiui ir galvojo, kad jų santuoka jau neabejotina, nes Sedrikas ir kiti gražuolės giminaičiai jau buvo pareiškę savo sutikimą. Todėl išdidusis Koningsburgo valdovas su užslėptu nepasitenkinimu žiūrėjo, kaip vakarykštės dienos didvyris, pasinaudojęs nugalėtojo teise, išrinko Roveną iškilmių karaliene. Atelstanas pasišovė nubausti tą riterį už šitokį jo sumanymams prieštaraujantį pasirinkimą. Pasikliaudamas savo neįveikiama jėga, jis buvo pasiryžęs ne tik nesuteikti paramos Netekusiam Palikimo riteriui, bet, progai pasitaikius, visomis jėgomis smogti jam alebarda.

Princui užsiminus, kad norėtų užtikrinti pergalę pradėjėjams, de Brasį ir kiti princui artimi riteriai užsirašė į jų būrį. Tačiau daugelis šlovingų riterių užsirašė ir į priešingą būrį,

norėdami kautis, vadovaujant šitokiam šauniam kovotojui, koks, visų manymu, buvo Netekęs Palikimo riteris.

Kai tik princas Džonas pastebėjo, kad išrinktoji turnyro karalienė prijojo prie arenos, jis su didžiausiu mandagumu nušuoliavo jos pasitikti ir pats padėjo jai nulipti nuo arklio; jo palydovai visi nusiėmė kepures, o vienas iš kilmingiausių palydos riterių nulipo žemėn jos arklio palaikyti.

— Kaip matote,— tarė princas,— mes pirmi duodame pavyzdį, pareikšdami ištikimybę meilės ir grožio karalienei, ir patys pasodinsime ją į jos sostą. Kilniosios damos,— pridėjo jis, kreipdamasis į pakylą,— ateikite prie savo karalienės, jei norite irgi susilaukti šitokio pagerbimo.

Tai taręs, princas palydėjo ledi Roveną į sosto ložę, o gražiausios ir kilmingiausios damos būriais nuskubėjo paskui ją, norėdamos atsisėsti kuo arčiau savo laikinosios valdovės.

Vos tik ledi Rovena atsisėdo į savo sostą, suskambėjo iškilminga muzika ir ją stelbiantys sveikinančios karalienę minios šauksmai. Riterių ginklai ir jų šarvai akinamai spindėjo saulėje; kovotojai stovėjo abiejuose arenos galuose, gyvai svarstydami, kuriuo būdu geriausiai išsirikiuoti ir kaip laimėti kovą.

Paskui šaukliai pareikalavo tylos, kol bus skaitomos turnyro taisyklės. Šios taisyklės buvo nustatytos, norint kuo labiau sumažinti pavojus; šitoks atsargumas buvo tuo labiau reikalingas, kad riteriai turėjo kautis išgaląstais kardais ir aštriai nusmailintomis ietimis.

Kovotojams draudžiama durti kardu, o leidžiama tik kirsti. Jie turi teisę pavartoti vėzdą arba alebardą, tik nieku būdu ne durklą. Nukritusis nuo arklio gali tęsti kovą, bet priešininkas irgi turi nulipti nuo arklio. Raiteliams draudžiama pulti pėsčiąjį. Jei riteris nuvarys priešininką į kitą arenos galą, kur jis pats arba jo ginklai palies aptvarą, priešininkas privalo prisipažinti esąs nugalėtas ir atiduoti savo arklį ir šarvus nugalėtojui. Jei išmuštas iš balno riteris negalės pats atsikelti, tai jo ginklanešys arba pažas turi teisę įeiti į areną ir padėti savo šeimininkui iš bėdos išsigelbėti, bet šitokiu atveju riteris laikomas nugalėtu ir netenka ginklų ir žirgo. Kova turi būti nutraukta, kai tik princas Džonas numes į areną savo valdžios lazdą. Tai priemonė nereikalingam kraujo praliejimui sustabdyti tuo atveju, jei kautynės per ilgai užtruktų. Kiekvienas riteris, pažeidęs turnyro taisykles ar kaip kitaip nusikaltęs ri-

terystės nuostatams, už bausmę turės atiduoti šarvus, jam tuojau ant rankos bus uždėtas atbulai apverstas skydas, o jis pats pasodintas apžargomis ant aptvaro visų žiūrovų patyčioms.

Paskelbę visas šias taisykles, šaukliai pasitraukė į savo vietas. Riteriai, ilgomis voromis sujoję į areną iš abiejų galų, išsirikiavo vieni prieš kitus dvigubomis eilėmis. Vadai stovėjo ties priešakinių eilių viduriu.

Gražu, bet kartu ir kraupu buvo žiūrėti į tuos visus riterius ant šaunių žirgų, žvilgančiais brangiais šarvais, pasiruošusius pulti į siaubingą kovą. Tarytum geležinės statulos sėdėjo jie balnuose ir laukė kautynių signalo su tokiu pat nekantrumu, kaip ir jų smarkuoliai žirgai, kurie, garsiai žvengdami ir trypdami, rodė norą šuoliuoti pirmyn.

Riteriai pakėlė ilgas ietis, ir aštrūs jų antgaliai sužvilgo saulėje, o vėliavėlės suplevėsavo virš šalmus puošiančių plunksnų. Šitaip jie stovėjo, kol heroldai tikrino abiejų būrių gretas, norėdami įsitikinti, ar lygus jų kovotojų skaičius. Abiejuose būriuose rasta lygiai tiek pat riterių. Tada heroldai pasitraukė iš arenos, ir Viljamas de Vivilis griausmingu balsu sušuko:

— Jokite!

Suaidėjo trimitai. Ietys visos išsyk buvo nuleistos, pentinai įsmigo į žirgų šonus, priešakinės abiejų būrių eilės šuoliais nulėkė viena prieš kitą ir arenos viduryje susidūrė su tokiu smarkumu, kad trenksmas buvo girdėti net už mylios.

Tuojau pat leidosi saviškių paremti ir antrosios gretos.

Apie susirėmimo sėkmę išsyk nieko nebuvo galima spręsti, nes pakilo tirštas dulkių debesis. Tiktai po minutės susijaudinę žiūrovai tegalėjo įžiūrėti, kas vyksta kautynių lauke. Pasirodė, kad pusė riterių, tiek vieno, tiek kito būrio, buvo išmušti iš balnų. Vieni griuvo nuo taiklaus ieties smūgio, kiti nukrito išstumti priešininko jėgos ir svorio, vieni jų gulėjo arenoje, nebeturėdami jėgų atsikelti, kiti buvo spėję pašokti ant kojų ir susikibti su tais iš priešų, kuriuos ištiko toks pat likimas, dar kiti, sunkiai sužeisti, skepetomis stengėsi sulaikyti plūstantį iš žaizdų kraują ir mėgino kaip nors pasišalinti iš grumtynių vietos.

Likusieji raiteliai, netekę iečių, sutrupėjusių įnirtingai susirėmus, vėl suglaudė eiles ir, išsitraukę kardus, su kovos šūkiais kirto vieni kitiems tokius smūgius, tarytum nuo kautynių baigties būtų priklausiusi jų garbė ir gyvybė.

Sumaištis dar labiau padidėjo, kai į susirėmimo vietą atskubėjo antrosios gretos, puolusios gelbėti draugų. Briano de Bua-Gilbero šalininkai šaukė: „Už šventovę! Už tamplierius!" O jų priešininkai atsakinėjo šūksniais: „Dezdičado! Dezdičado!", pavertę vado skyde įrašytą devizą savo kovos šūkiu. Įnirtingos kautynės tęsėsi, ir sekėsi čia vieniems, čia kitiems. Ginklų žvangėjimas, kovojančiųjų šūksniai ir trimitų garsai pynėsi į vieną siaubingą ūžesį, nustelbiantį bejėgiškai besivartaliojančių arenoje sužeistųjų vaitojimus. Skeldėjo brangūs riterių šarvai, dabar apdulkėję ir kruvini, smarkiai kapojami kardų ir alebardų. Puikios plunksnos, nukirstos nuo šalmų, pleveno krisdamos it snaigės. Visa, kas gražu ir grakštu kariškoje riterių aprangoje, buvo išnykę, ir šitaip baisingai pasikeitusi jų išvaizda kėlė tik pasigailėjimą ir siaubą.

Bet tokia neįveikiama yra įpročio jėga, kad net aukštakilmės damos, būrių būriais susėdusios pakylose, žiūrėjo į kautynes su virpulingu susidomėjimu, neatitraukdamos akių nuo šito baisaus reginio. Tiesa, vienur kitur žavūs skruosteliai balo, pasigirsdavo tylus išgąstingas riktelėjimas, kai kurios nors damos mylimasis, brolis ar vyras nukrisdavo nuo arklio. Bet dauguma damų skatino kovotojus plodamos, mojavo šydais bei skepetaitėmis ir šaukė: „Šauni ietis! Geras kardas!", vos tik pastebėdavo taiklų smūgį.

Jeigu net gražioji lytis šitaip gyvai domėjosi kruvinomis žaidynėmis, tai galima įsivaizduoti, su kokiu įkarščiu stebėjo jas vyrai. Jų susijaudinimas reiškėsi garsiais šauksmais, sveikinančiais kiekvieną naują kautynių laimės posūkį; visų žvilgsniai, nė akimirką kitur nenukrypdami, sekė arenos įvykius; stebint žiūrovus, buvo galima pamanyti, kad jie patys kerta ir gauna smūgius. Triukšmui valandėlę atslūgus, buvo girdėti šauklių balsai, kurie šaukė:

— Kovokite, narsieji riteriai! Žmogus miršta, o šlovė gyvena! Kovokite! Geriau mirtis, negu pralaimėjimas! Kovokite, narsieji riteriai — gražiosios akys žvelgia į jūsų žygius!

Kiekvienas iš žiūrovų stengėsi susirasti akimis vadus, kurie, įsimaišę į pačią kovos tirštumą, drąsino saviškius šauksmais ir pavyzdžiu. Jie abu kovėsi nepaprastai narsiai, abu neturėjo sau lygių priešininkų. Degdami pagiežingu priešiškumu vienas kitam, žinodami, kad vieno iš vadų kritimas nulems pergalę, jiedu visą laiką ieškojo vienas kito, trokšdami susikauti. Tačiau

kautynių pradžioje visur buvo tokia grūstis ir sumaištis, kad visos jų pastangos ėjo niekais; juos tolydžio išskirdavo kiti turnyro dalyviai, kurie savo ruožtu stengėsi įsigyti garbės, galynėdamiesi su pačiu priešininkų būrio vadu.

Tačiau palengva kovotojų eilės ėmė retėti: vieni pripažino save nugalėtais, kiti buvo priremti prie arenos galo, dar kiti gulėjo sužeisti, ir tamplierius su Netekusiu Palikimo riteriu susitiko pagaliau akis į akį ir puolė vienas kitą su tokiu aršumu, kokį gali sukelti tik mirtina neapykanta drauge su riterišku garbės troškimu. Miklumas, su kuriuo jie kirto ir atmušinėjo smūgius, buvo toks neregėtas, kad visiems žiūrovams veržte veržėsi iš krūtinių vieningi susižavėjimo ir nuostabos šauksmai.

Bet kaip tik tuo momentu būrys, kuriam vadovavo Netekęs Palikimo riteris, atsidūrė labai sunkioje būklėje: viename sparne juos spaudė galiūniška Fron de Befo ranka, kitame galingasis Atelstanas klojo žemėn ir blaškė visus, kas tik pasitaikė kelyje. Pagaliau abu šie riteriai nugalėjo visus savo priešininkus ir, skubėdami į pagalbą tamplieriui, vienu sykiu pasuko arklius ir puolė Netekusį Palikimo riterį.

— Saugokis, saugokis, Netekęs Palikimo riteri! — sušuko jam iš visų pusių žiūrovai, ir todėl jis laiku pastebėjo naujus priešininkus.

Iš visų jėgų kirtęs smūgį tamplieriui, jis pavarė atgal savo žirgą atbulą, išvengdamas tuo būdu Atelstano ir Fron de Befo antpuolio. Abu šie riteriai vos vos nesusidūrė vienas su kitu ir, išsyk neįstengę sulaikyti įsibėgėjusių arklių, prašuoliavo pro varžovų tarpą. Tačiau jie tuojau pat sustabdė arklius, pasuko juos atgal ir drauge su Brianu de Bua-Gilberu užpuolė Netekusį Palikimo riterį.

Niekas nebūtų galėjęs jo išgelbėti, jei ne nuostabi jėga ir eiklumas jo kilnaus žirgo, kurį jis vakar buvo gavęs kaip prizą.

Ši aplinkybė teikė jam pranašumą ypač todėl, kad Bua-Gilbero arklys buvo sužeistas, o Atelstano ir Fron de Befo žirgai nualsinti milžiniškų, sunkiais šarvais raitelių. Netekęs Palikimo riteris su tokiu miklumu valdė savo žirgą, o kilnusis gyvulys buvo toks klusnus ir greitas, kad kurį laiką jis galėjo atsiginti išsyk net nuo trijų priešininkų. Sakalo greitumu jis išsisukinėjo

jų, puldamas tai vieną, tai kitą, kirsdamas kardu smūgį po smūgio ir pats nuostabiai vikriai jų smūgių išsilenkdamas.

Visi žiūrovai aistringai plojo vikriajam kovotojui, tačiau buvo aišku, kad galų gale jis vis dėlto turės būti nugalėtas; aplink princą Džoną susirinkę didikai vieningai ėmė maldauti jį nutraukti kovą ir neleisti narsiajam riteriui kristi, nugalėtam pernelyg didelio priešų skaičiaus.

— Na, ne, prisiekiu dangumi,— atsakė princas Džonas,— tasai pasipūtėlis, slepiąs savo vardą ir dargi paniekinęs mūsų vaišingumą, laimėjo jau vieną prizą, tegu dabar laimi kiti.

Sulig tais žodžiais nelauktas atsitikimas nulėmė turnyro baigtį.

Netekusio Palikimo riterio pusėje buvo vienas riteris juodais šarvais ir su juodu arkliu, tokiu pat tvirtu ir pajėgiu, kaip ir jo raitelis. Šis riteris, neturintis skyde jokio devizo, iki tol labai mažai tesidomėjo kovos eiga ir lengvai atmušinėjo tik jį puolančių priešininkų smūgius, o pats nieko nepuolė. Dėl šios aplinkybės žiūrovai praminė jį Juoduoju Slunkium. Tačiau, kai pamatė šitaip aršiai puolamą savo būrio vadą, jis tarytum išsyk nusikratė abejingumo. Paspaudęs žirgą pentinais, skriste nuskrido jam į pagalbą, skardžiu balsu riktelėjęs:

— Desdičado! Laikykis!

Pats laikas buvo jį gelbėti. Tuo metu Netekęs Palikimo riteris kovėsi su tamplieriumi, o Fron de Befas pripuolė prie pat jo ir užsimojo kardu. Tačiau suduoti jis nespėjo. Juodasis Riteris taip smogė jam per galvą, kad kardas nuslydo dailiu šalmo paviršiumi ir su baisingu smarkumu trenkėsi į žirgą, ir Fron de Befas kartu su arkliu griuvo žemėn. Juodasis Slunkius tada pasisuko į Koningsburgo Atelstaną. Metęs savo perlūžusį kardą, ištraukė drimbai saksui iš rankų sunkų kovos kirvį ir trenkė juo per šalmo skiauterę taip, kad Atelstanas be sąmonės išsiltiesė žemėje. Atlikęs šiuos du žygius, Juodasis Riteris tarytum vėl pasinėrė į savo vangų abejingumą, leisdamas vadui pačiam susidoroti su Brianu de Bua-Gilberu. Dabar tai jau nebebuvo taip sunku, kaip pirma. Netekęs daug kraujo, tamplieriaus arklys nebeatlaikė paskutinio susidūrimo su Netekusiu Palikimo riteriu ir pargriuvo. Brianas de Bua-Gilberas, nespėjęs ištraukti kojos iš kilpos, parkrito drauge. Jo priešininkas vienu akimirksniu nušoko nuo savo žirgo ir pakėlė lemtingą kardą virš priešo galvos, įsakydamas jam pasiduoti.

Tada princas Džonas, sujaudintas pavojaus, į kurį pateko tamplierius, išgelbėjo jį nuo pažeminimo prisipažinti nugalėtu. Jis metė į areną savo lazdą, tuo užbaigdamas rungtynes.

Tiesą sakant, paskutiniai kovos blykstelėjimai geso jau savaime, nes daugumas riterių, dar pasilikusių mūšio lauke, lyg susitarę liovėsi kovoti, palikdami vadams patiems spręsti būrių likimą.

Ginklanešiai, kurie per kautynių įkarštį iš apdairumo neskubėjo į pagalbą savo šeimininkams, dabar plūste užplūdo areną, rinkdami sužeistuosius.

Šitaip pasibaigė atmintinos Ašbi-de-la-Zušo žaidynės — vienas iš pačių šauniausių ano meto turnyrų. Tiesa, tik keturi riteriai mirė arenoje, o vienas paprasčiausiai užduso nuo kaitros savo šarvuose, tačiau daugiau kaip trisdešimt riterių buvo sunkiai sužeisti arba suluošinti; iš jų keturi ar penki taip pat mirė, o daugelis liko visą amžių luoši. Todėl senovės metraščiai vadina šį turnyrą: „Prakilniomis ir linksmomis Ašbio žaidynėmis".

Dabar princas Džonas turėjo išspręsti, kas už visus labiausiai pasižymėjo šios dienos kovoje, ir nusprendė pripažinti pirmenybę tam riteriui, kurį žiūrovai praminė Juoduoju Slunkium. Kai kurie riteriai mėgino protestuoti prieš šitokį princo nuosprendį, sakydami, kad pergalę faktiškai laimėjo Netekęs Palikimo riteris: jis vienas nugalėjo šešis priešininkus ir išmušė iš balno bei pargriovė žemėn priešininkų būrio vadą. Tačiau princas Džonas laikėsi savo nuomonės, tvirtindamas, kad Netekęs Palikimo riteris ir jo šalininkai būtų pralaimėję, jei į pagalbą nebūtų atskubėjęs galingasis juodais šarvais riteris, todėl jam ir turįs būti pripažintas prizas.

Tačiau kaip nustebo visi susirinkusieji, kai Juodojo Riterio niekur nebuvo galima rasti. Vos tik pasibaigė kova, jis tuojau paliko areną, ir kai kurie žiūrovai matė, kaip jis ramiai ir iš lėto įjojo į mišką ir dingo jame. Veltui dukart trimitavo trimitai ir garsiai šaukė šaukliai — riteris nebepasirodė. Dabar jau princui Džonui buvo nebepatogu toliau atidėlioti Netekusio Palikimo riterio teisių pripažinimą, tai jį ir paskelbė dienos didvyriu.

Per krauju aplaistytą, ginklų skeveldromis ir arklių lavonais nuklotą lauką heroldai nuvedė nugalėtoją prie princo Džono sosto papėdės.

— Netekęs Palikimo riteri,— tarė jam princas Džonas,— kadangi jūs vis dar nesutinkate pasakyti savo vardo, mes esame priversti šitaip kreiptis į jus, antrąkart pripažindami jus turnyro nugalėtoju ir pranešdami, kad turite teisę gauti iš meilės ir grožio karalienės rankų garbės vainiką, kurį savo narsa teisingai pelnėte.

Riteris pagarbiai ir grakščiai nusilenkė, bet neatsakė nė žodžio.

Vėl sugaudė trimitai, ir šaukliai griausmingai paskelbė garbę narsiesiems ir šlovę nugalėtojui. Damos mosavo šilkinėmis skepetaitėmis ir išsiuvinėtais šydais. Visų luomų žiūrovai vieningai reiškė šauksmais savo džiugesį, o heroldai iškilmingai vedė Netekusį Palikimo riterį prie ledi Rovenos garbės sosto.

Nugalėtojas buvo paklupdytas ant apatiniosios šio sosto pakopos. Atrodė, kad nuo to momento, kai pasibaigė kautynės, jis viską darė nebe savo valia, bet pagal aplinkinių žmonių nurodymus. Kai kurie pastebėjo, kad antrąkart vedant jį per areną, jis svirduliavo. Rovena, didingais ir grakščiais žingsniais nužengusi nuo pakylos, buvo jau bededanti vainiką ant riterio šalmo, bet heroldai vienu balsu sušuko:

— Šitaip negalima. Reikia nuimti šalmą!

Riteris silpnu balsu sumurmėjo keletą žodžių, kurie dusliai ir neaiškiai suskambėjo iš po antveidžio. Buvo galima suprasti tik tiek, kad jis prašo šalmo nenuimti.

Bet heroldai, nežinia, ar norėdami prisilaikyti visų formalumų, ar iš smalsumo, nepaklausė jo prašymo ir, perpjovę raiščius bei atsegę plieninį antkaklį, nuėmė šalmą. Ir tada pasirodė gražus šviesiaplaukio dvidešimt penkerių metų jaunuolio veidas. Šis veidas buvo keliose vietose kruvinas ir mirtinai išblyškęs.

Kai tik Rovena jį išvydo, jai iš krūtinės išsiveržė tylus riktelėjimas. Tačiau, sukaupusi visas jėgas, ji susitvardė ir, visa virpėdama iš staigaus susijaudinimo, prisivertė atlikti iki galo pavestą jai vaidmenį. Uždėjo ant nulinkusios prieš ją riterio galvos puikų vainiką, atpildą nugalėtojui, ir skambiu balsu aiškiai ištarė šiuos žodžius:

— Uždedu tau šį vainiką, sere riteri, kaip dovaną, skirtą narsiam nugalėtojui šios dienos turnyre.— Valandėlę patylėjusi, tvirtu balsu pridėjo: — Ir niekada dar riterystės vainikas nebuvo uždėtas ant labiau vertos galvos.

Riteris, žemai nulenkęs galvą, pabučiavo gražiosios karalienės ranką, apdovanojusią jį už narsumą, paskui dar labiau linktelėjo į priekį ir sukniubo prie jos kojų.

Aplinkiniai neteko žado. Sedrikas, iš pradžių apstulbęs iš nuostabos, šitaip staiga pasirodžius išvytajam sūnui, puolė į priekį, lyg norėdamas išskirti jį su Rovena. Bet heroldai pasiskubino greičiau už jį: atspėję Aivenho apalpimo priežastį, jie greit nuėmė jam šarvus ir pamatė jo šone žaizdą, gautą nuo ieties smūgio.

XIII skyrius

Lai čia kiekvienas apsukrus šaulys,—
Atridas tarė,— ranką išbandys.
Prieikite, geriausi iš visų,
Kuriems prašaut pro šalį nebaisu.
Riebiausias jautis skirtas šauliui tam,
Kurio strėlė pataikys šian ratan.

Poupas, „Iliada"

Vos tik buvo ištartas Aivenho Vilfredo vardas, jis, greit eidamas iš lūpų į lūpas, pasiekė princo Džono ir jo dvariškių ausis. Išgirdęs naujieną, princas paniuro, paskui apsidairė aplink ir tarė paniekinamai:

— Kaip jūs manote, ponai, o ypač jūs, sere priore, ar ne teisingai samprotauja mokslininkai apie mūsų įgimtas simpatijas ir antipatijas? Ne be reikalo išsyk pajutau neprielankumą šitam riteriui, nors ir nežinojau, kad po jo šarvais slepiasi mano brolio favoritas.

— Fron de Befas gaus atiduoti Aivenho dvarą tam riteriui,— tarė de Brasi, kuris, garbingai atlikęs savo pareigas turnyre, jau spėjo nusiimti šarvus bei šalmą ir sugrįžti į princo palydą.

— Taip,— tarė Valdemaras Ficursas,— šis narsuolis tikriausiai pareikalaus pilies ir dvaro, kuriuos jam buvo paskyręs Ričardas ir kurie paskui jūsų dosnumo dėka atiteko Fron de Befui.

— Fron de Befas,— atrėžė princas Džonas,— labiau yra linkęs pasigriebti dar tris tokius dvarus, kaip Aivenhas, negu bent vieną sugrąžinti. Pagaliau aš manau, ponai, kad nė vienas jūsų

neims neigti mano teisės dalyti dvarus ištikimiesiems savo tarnams, kurie susibūrė aplink mane, pasiruošę tarnauti, kaip dera kariams, ne taip, kaip anie pasaulio perėjūnai, besibastą po svetimas šalis ir nesugebą nei tinkamai tarnauti, nei savo ištikimybę parodyti.

Jį apsupę šalininkai taip buvo patys suinteresuoti tuo klausimu, jog nė vienas net nepagalvojo paneigti tariamos princo teisės.

— Dosnusis princas! Štai kur tikrai kilnus valdovas: jis laiko savo pareiga atsilyginti ištikimiems šalininkams.

Šitokiais žodžiais reiškė pritarimą princui jo palyda, nes kiekvienas savo ruožtu tikėjosi panašių dovanų, atimtų iš karaliaus Ričardo favoritų ir šalininkų, jei dar iki šiol nebuvo jų gavęs.

Valdemaras, iš smalsumo nuėjęs pasižiūrėti Aivenho, sugrįžo į princo ložę.

— Tasai narsuolis,— tarė jis,— vargiai bepridarys kokių nemalonumų jūsų aukštybei, o Fron de Befas gali ramiai valdyti savo dvarus — riteris labai sunkiai sužeistas.

— Šiaip ar taip,— tarė princas,— jis visgi yra šios dienos nugalėtojas, ir nors būtų pats pavojingiausias mūsų priešas arba pats ištikimiausias mūsų brolio bičiulis — kas turbūt yra tas pat,— jo žaizdas reikia išgydyti, mūsų gydytojas jį prižiūrės.

Tuos žodžius betariant, niaurus šypsnys pasirodė princo lūpose.

Valdemaras Ficursas pasiskubino pridėti, kad Aivenhas jau išneštas iš arenos savo draugų.

— Man buvo liūdna žiūrėti,— kalbėjo jis toliau,— į meilės ir grožio karalienės sielvartą: jai buvo skirta viešpatauti tik vieną dieną, ir ta pati per šitokį atsitikimą virto liūdesio diena. Šiaip aš ne toks žmogus, kurį moters raudos galėtų sujaudinti, bet toji ledi Rovena taip puikiai tvardo savo širdgėlą, kad apie ją tegalima spėti iš sunertų rankų ir sielvartingų akių, be ašarų žvelgiančių į leisgyvį riterį.

— Kas toji ledi Rovena, apie kurią šitiek kalbama?— paklausė princas Džonas.

— Jinai — aukštakilmė saksė, didžiulių turtų paveldėtoja,— atsakė prioras Eimeris,— tai žavumo rožė, gerumo perlas, gražuolių gražuolė, smilkalo grūdas, kvapsningoji mira.

— Mes nuraminsime jai širdgėlą,— tarė princas,— ir tuo pačiu pagerinsime jos giminės kraują, išleisdami ją už normano. Jinai atrodo nepilnametė, ir mes turime karališką teisę parinkti jai vyrą. Ką apie tai pasakysi, de Brasi? Ar nenorėtum įsigyti puikių dvarų ir didelių pajamų, vesdamas saksę?

— Jei dvarai bus pagal mano skonį,— atsakė de Brasi,— tai tikriausiai patiks ir sužadėtinė. Ir aš būsiu didžiai dėkingas jūsų aukštybei už šitokį gerą darbą, kuris su kaupu pateisins visus pažadus, duotus jūsų ištikimam tarnui ir vasalui.

— Mes pažadų neužmiršime,— tarė princas Džonas.— Ir kad galėtume tuoj pat imtis darbų, liepk mūsų senešalui pasirūpinti, jog šios dienos mūsų pokylyje būtų toji ledi Rovena. Pakvieskite ir tą stuobrį, jos globėją, o taip pat ir tą saksų bulių, kurį Juodasis Riteris nuvertė žemėn per turnyrą. De Bigo,— pridėjo jis, kreipdamasis į savo senešalą,— pasistenk perduoti jiems mūsų antrąjį pakvietimą tokia mandagia forma, kad jų saksiškas pasipūtimas būtų patenkintas ir kad jie neturėtų galimybės dar kartą atsisakyti. Nors, prisiekiu Beketo kaulais, rodyti jiems mandagumą — tai vis vien, kaip mėtyti kiaulėms perlus!

Tai taręs, princas Džonas jau buvo beketinąs duoti signalą palikti rungtynių vietą, bet netikėtai jam buvo įteiktas mažas laiškelis.

— Iš kur?— paklausė princas, žvilgtelėjęs į tarną, padavusį jam laiškelį.

— Iš užsienio, milorde, bet nežinau iš kur,— atsakė tarnas.— Šį laiškelį padavė prancūzas, kuris sakosi jojęs dieną ir naktį, norėdamas jį įteikti jūsų aukštybei.

Princas Džonas atidžiai apžiūrėjo adresą, paskui antspaudą ant šilkinio siūlo, kuriuo buvo apraizgytas laiškelis; antspaude buvo atvaizduotos trys lelijos. Aiškiai susijaudinęs, princas pagaliau atskleidė laiškutį. Perskaitęs dar labiau susijaudino. Laiškelyje tebuvo tik šie žodžiai:

„Saugokitės — velnias paleistas".

Princas išbalo it mirtis, iš pradžių nudelbė akis žemėn, paskui pakėlė jas į dangų, kaip žmogus, ką tik sužinojęs, kad jis nuteistas mirti. Atsipeikėjęs nuo pirmo sukrėtimo, pasivedėjo į šalį Valdemarą Ficursą ir de Brasi ir davė jiems perskaityti laiškelį.

— Tai reiškia,— tarė jis nusiminęs,— kad mano brolis Ričardas atgavo laisvę.

— Gal ta žinia neteisinga arba laiškas suklastotas?— paklausė de Brasi.

— Ne, tai paties Prancūzijos karaliaus rašysena ir antspaudas,— atsakė princas Džonas.

— Šitokiu atveju, pasiūlė Ficursas,— metas mums susitelkti kurioje nors vietoje, pavyzdžiui, Jorke. Po kelių dienų tikriausiai bus per vėlu. Jūsų aukštybė turi nutraukti šias žaidynes.

— Tačiau,— tarė de Brasi,— negalima, kad jomenai ir prastuomenė išsiskirstytų nepatenkinti, jog jiems nebuvo leista dalyvauti pramogose.

— Na ką gi,— tarė Valdemaras,— vakaras dar toli, tegu šauliai paleidžia į taikinį vieną kitą dešimtį strėlių, ir paskui bus galima jiems paskirti prizą. Tada net su kaupu bus tesėta, ką princas žadėjo tai saksų vergų bandai.

— Dėkui, Valdemarai,— tarė princas,— tu man, be to, priminei, kad turiu dar atsimokėti tam įžūliam juodnugariui, kuris vakar išdrįso įžeisti mūsų asmenį. Tegu ir pokylis praeina lygiai taip, kaip buvo numatyta. Nors tai būtų ir paskutinė mano viešpatavimo valanda, aš paskirsiu ją kerštui ir pramogai.

Netrukus trimitų garsai sušaukė atgal jau pradėjusius skirstytis žiūrovus. Tuojau pat buvo paskelbta, kad princas Džonas dėl svarbių ir neatidėliotinų valstybės reikalų yra priverstas atšaukti rytdienos šventę. Tačiau, nenorėdamas atleisti gerųjų jomenų, neišmėginęs jų miklumo, jisai teikėsi įsakyti, kad rytojaus dienai skirtos šaudymo iš lankų varžybos įvyktų tuojau pat, prieš nusileidžiant saulei. Geriausiam šauliui skiriamas prizas: sidabriniais aptaisais ragas ir šilkinė perpetė su puošniai išsiuvinėtu šventojo Huberto, medžioklės globėjo, medalionu.

Iš pradžių daugiau kaip trisdešimt jomenų pareiškė norą dalyvauti rungtynėse. Tarp jų buvo keli karališkieji girininkai iš Nidvudo ir Čarnvudo. Tačiau, kai šauliai suprato, su kuo teks rungtis, dvidešimt išsyk atsisakė, nenorėdami užsitraukti kone tikro pralaimėjimo nešlovę. Anais laikais kiekvienas pranašesnis šaulys buvo pagarsėjęs visoje apylinkėje, ir visi rungtyninin kai puikiai žinojo, ko gali laukti vieni iš kitų.

Tačiau dar ir po to varžovų sąraše liko aštuoni jomenai.

Norėdamas iš arti apžiūrėti tuos rinktinius šaulius, princas Džonas nusileido į areną. Patenkinęs smalsumą, jis ėmė dairytis aplink, ieškodamas jį supykinusio jomeno, ir pamatė jį ramiai bestovintį toje pačioje vietoje, kurioje stovėjo vakar dieną.

— Ei tu, pagyrūne! — tarė princas Džonas.— Taip ir maniau, kad tesi tik įžūlus plepys, o ne tikras lanko mėgėjas. Matau, kad nesiryžti stoti greta šitų šaunuolių.

— Prašau atleisti, sere,— atsakė jomenas,— aš turiu tam priežasčių.

— Kokių gi?— pasiteiravo princas Džonas. Jam net iki skausmo buvo smalsu klausinėti tą žmogų, nors pats nežinojo kodėl.

— Visų pirma,— atsakė jomenas,— aš nežinau, ar šie šauliai yra pratę šaudyti į tokius taikinius, į kokius pratęs aš; o antra, abejoju, ar jūsų šviesybei patiks, jeigu ir trečiasis prizas teks žmogui, netyčia užsitraukusiam jūsų nemalonę.

Princas Džonas paraudo ir paklausė:

— Kuo tu vardu?

— Lokslis,— atsakė jomenas.

— Na, tai klausyk, Loksli,— kalbėjo toliau princas,— tu būtinai dalyvausi varžybose tuoj po to, kai šie jomenai parodys savo miklumą. Jei laimėsi prizą, aš tau dar pridėsiu dvidešimt dukatų, bet jei praloši, tau bus nuvilktas šis žalias durtinys, ir tu būsi botagu išvytas iš arenos kaip akiplėša pagyrūnas.

— O jei aš nesutiksiu su šitokiomis sąlygomis? — tarė jomenas.— Jūsų šviesybė — galingas žmogus, ką ir bekalbėti! Jūs turite tokią daugybę ginkluotų sargybinių, kad nuplėšti man drabužius ir nučaižyti botagu jiems visai nesunku, bet jūs negalite priversti mane įtempti lanką ir iššauti.

— Jei atsisakysi mano pasiūlymo,— tarė princas,— arenos tvarkdarys sulaužys tavo lanką bei strėles ir išgins iš čia kaip silpnadvasį bailį.

— Jūs neteisingai elgiatės su manim, išdidusis prince,— tarė jomenas.— Verčiate mane varžytis su geriausiais Lesterio ir Stafordšyro šauliais, o man pralaimėjus grasinate šitokia nešlove. Bet aš vis dėlto nusilenksiu jūsų norui.

— Kariai, gerai jį prižiūrėkite!— tarė princas Džonas.— Jam jau dreba kinkos, o aš nieku būdu nenoriu, kad jis išsisuktų nuo varžybų. O jūs, šaunuoliai, šaudykite drąsiai. Keptas el-

nias ir statinė vyno lauks jūsų ana ten palapinėje, kai tik prizas bus laimėtas.

Taikinys buvo pastatytas ant kelio, vedančio į areną iš pietų pusės. Šauliai sustojo iš eilės kitame to kelio gale. Eilė buvo nustatyta burtais. Kiekvienas turėjo paleisti po tris strėles. Varžybas tvarkė žemesnės kilmės tvarkdarys, nes heroldai būtų laikę sau pažeminimu vadovauti jomenų žaidynėms.

Vienas po kito išeidami į priekį, šauliai tvirtai ir drąsiai laidė į taikinį strėles.

Iš dvidešimt keturių strėlių dešimt įsmigo į taikinį, o kitos — taip arti jo, kad taiklumą buvo galima pripažinti geru. Iš dešimties strėlių, pataikiusių į taikinį, dvi įsmigo į vidurinį skritulį, ir abi buvo paleistos Huberto, Malvuazeno girininko. Jis buvo paskelbtas nugalėtoju.

— Na, Loksli! — su piktu šypsniu tarė princas Džonas drąsiajam jomenui.— Ar nori varžytis su Hubertu, o gal iš karto atiduosi tvarkdariui savo lanką ir strėlinę?

— Jeigu kitaip nebegalima,— atsakė Lokslis,— išmėginsiu savo laimę. Tiktai su viena sąlyga: jei dusyk pataikysiu į Huberto taikinį, jis turės paskui šaudyti į tą taikinį, kurį aš jam pasiūlysiu.

— Teisingas reikalavimas,— tarė princas Džonas,— ir mes su juo sutinkame. Hubertai, jei tu nugalėsi šį pagyrūną, aš tau pripilsiu pilną ragą sidabro.

— Žmogus tegali padaryti tiek, kiek pajėgia,— atsakė Hubertas.— Mano senelis puikiai šaudė iš lanko Hastingso mūšyje, ir aš tikiuosi, kad nepadarysiu gėdos jo atminimui.

Pirmasis taikinys buvo nuimtas ir pastatytas toks pat kitas. Hubertas, kaip ankstesnės kovos nugalėtojas, šovė pirmas. Jis ilgai taikė, laikydamas įtemptą lanką. Pagaliau žengė žingsnį į priekį, pakėlė lanką ir paleido timpą. Strėlė suzvimbė ore ir įsmigo į skritulį, bet ne į patį jo centrą.

— Jūs neatsižvelgėte į vėją, Hubertai,— tarė jo varžovas, įtempdamas savo lanką,— būtumėte geriau pataikęs.

Šiuos žodžius tardamas, Lokslis atsistojo į paskirtą vietą ir visiškai nerūpestingai, tarsi nė netaikydamas, paleido strėlę. Tačiau jo strėlė įsmigo į taikinį per du colius arčiau centro, negu Huberto strėlė.

— Prisiekiu dangum,— tarė Hubertui princas Džonas,— jeigu duosies šitam bastūnui pralenkiamas, būsi vertas, kad tave pakartų.

Bet Hubertas visiems atvejams turėjo vieną atsakymą.

— Ar karsite mane, jūsų aukštybe, ar nekarsite,— tarė jis,— žmogus tegali padaryti tik tiek, kiek jis pajėgia. O štai mano senelis puikiai šaudė iš lanko...

— Tegu velniai rauna tą tavo senelį ir visus jo palikuonis! — pertraukė princas Džonas.— Šauk, verge, ir šauk kuo taikliausiai, kitaip tau bus blogai!

Šitokiu būdu paakintas, Hubertas vėl stojo į vietą; atsimindamas savo varžovo patarimą, atsižvelgė į ką tik pakilusį silpną vėjelį, prisitaikė ir iššovė taip sėkmingai, kad strėlė pataikė į pat taikinio centrą.

— Valio, Hubertai! Valio! — suriko minia, daug prielankesnė žinomam šauliui, negu nepažįstamajam.— Į pat vidurį! Į pat vidurį! Tegyvuoja Hubertas!

— Geriau jau nebepataikysi, Loksli,— tarė princas su piktdžiugiška šypsena.

— Na, tai aš numušiu nors jo strėlę,— atsakė Lokslis ir prisitaikęs perskėlė įsmigusią į taikinį Huberto strėlę.

— Tai turbūt ne žmogus, o velnias! — šnibždėjo vienas kitam jomenai.— Šitokio taiklumo niekas nėra matęs per visą tą laiką, kai Anglijoje vartojamas lankas.

— O dabar,— tarė Lokslis,— aš paprašysiu jūsų šviesybės leidimo pastatyti tokį taikinį, į kokį šaudoma pas mus, šiaurėje. Tegu pabando pataikyti į jį kiekvienas šaunus jomenas, kuris nori pelnyti savo mylimos gražuolės šypseną.

Jis pasisuko eiti iš arenos, bet atsigręžęs pridėjo:

— Tegul su manim eina sargybiniai, jeigu... Bet man reikia nusipjauti šakelę nuo artimiausio karklo.

Princas Džonas buvo jau beduodąs ženklą sargybiniams sekti paskui jį, bet iš visų pusių suskambėjo šauksmai: „Gėda, gėda!", ir princui teko atšaukti šitokį užgaulingą įsakymą.

Lokslis netrukus sugrįžo ir atsinešė tiesią vytį, piršto storumo ir kokių šešių pėdų ilgio. Paskui ėmė lupti nuo jos žievę, sakydamas, kad geram medžiotojui šaudyti į tokį taikinį, koks šičia buvo pastatytas,— gyvas pasityčiojimas. Jo gimtinėje kiekvienas pasakytų, kad tada geriau taikyti į apskritąjį karaliaus Artūro stalą, apie kurį susėsdavo šešiasdešimt žmonių.

— Pas mus,— kalbėjo jisai,— septynerių metų vaikas pataikys buka strėle į šitokį taikinį.

Oriu žingsniu jis nuėjo į kitą arenos galą, įsmeigė į žemę stačią vytį ir tarė:

— O tą, kuris pataikys į šią vytį iš šimto jardų, aš pavadinsiu vertu nešioti lanką ir strėlinę paties karaliaus akivaizdoje, tegu tai būtų ir patsai narsusis Ričardas.

— Mano senelis,— tarė Hubertas,— puikiai šaudė iš lanko Hastingso mūšyje, bet į tokius taikinius tai nemėgino — nemėginsiu ir aš. Jeigu šitas jomenas perskels tokią vytelę, aš mielai užleisiu pirmenybę jam ar, tikriau sakant, užleisiu pirmenybę tam kipšui, kuris jo striukę vilki, nes žmogus šitaip šaudyti negali. Žmogus tegali padaryti tiek, kiek pajėgia, ir aš nė nebandysiu šauti, tikrai žinodamas, kad nepataikysiu. Juk tai vis vien, ką šauti į peilio ašmenis, į šiaudą arba į saulės spindulį. Tas baltas brūkšnelis toks plonas, jog nė įžiūrėti negaliu.

— Bailusis šunie! — suriko princas Džonas.— Na, Loksli, šauk nors tu, ir jei pataikysi į šitokį taikinį, aš pasakysiu, kad tu pirmas žmogus, kuriam tai pasisekė. Nepakęsiu, kad girtumeisi savo pranašumu, jo neįrodęs darbu.

— Aš padarysiu tiek, kiek pajėgiu,— atsakė Lokslis,— daugiau iš žmogaus negalima reikalauti, kaip sako Hubertas.

Taip taręs, jis vėl pasiėmė lanką, bet visų pirma pakeitė timpą, nusprendęs, kad ji nebėra pakankamai tampri po dviejų ankstesnių šūvių. Šį kartą jis jau atidžiai taikė, ir minia, sulaikiusi kvapą, laukė, kas bus. Ir šaulys nenuvylė — strėlė perskėlė vytį, į kurią buvo nutaikyta. Minia džiūgavo, triukšmingai sveikindama nugalėtoją. Net patsai princas Džonas, žavėdamasis Lokslio mitrumu, užmiršo savo pyktį.

— Štai tau dvidešimt dukatų,— tarė jis,— ir medžioklinis ragas. Teisingai nusipelnei šio prizo. Mes tau duosime penkiasdešimt dukatų, jei sutiksi apsivilkti mūsų uniformą ir įstoti į mūsų asmens sargybą.

— Atleiskite man, kilnusis prince,— atsakė Lokslis.— Aš esu davęs priesaką, kad jei stosiu kada nors į tarnybą, tai tik pas jūsų brolį karalių Ričardą. Šiuos dvidešimt dukatų aš palieku Hubertui, kuris šiandien šaudė nė kiek ne blogiau kaip jo senelis Hastingso mūšyje. Jeigu Hubertas iš kuklumo nebūtų nuo varžybų atsisakęs, jis taipogi būtų perskėlęs šią vytelę, kaip ir aš.

Hubertas pakratė galvą, nenoromis priimdamas nepažįstamojo dovaną, o Lokslis, norėdamas kuo greičiausiai pasišalinti žmonėms iš akių, įsimaišė į minią ir pradingo.

Galbūt pergalingasis šaulys nebūtų taip lengvai nuo princo paspruk̨ęs, jei princui tuo metu nebūtų kvaršinusios galvą daug svarbesnės, nerimastingos mintys. Davęs ženklą užbaigti varžybas, jisai pasišaukė savo kamerherį ir įsakė tučtuojau joti į Ašbį ir surasti ten žydą Izaoką.

— Pasakyk tam šuniui,— tarė jis,— kad šiandien pat, dar iki saulės laidos, atsiųstų man du tūkstančius kronų. Jis žino, kokį duosiu užstatą, bet kad neabejotų, kieno vardu kalbėsi, parodyk jam štai šį žiedą. Likusius pinigus tegu pristato į Jorką ne vėliau kaip per šešias dienas. Jei to nepadarys, aš jam galvą nusuksiu. Ir žiūrėk atsidėjęs, kad neprasilenktum su juo kelyje, nes tasai bjaurybė netikėlis ką tik čia puikavosi savo prisiplėštais pagražais.

Princas užsėdo ant arklio ir pasuko į Ašbį, o jam išjojus, ėmė skirstytis ir visi kiti žiūrovai.

XIV skyrius

Senovės riteriai šio krašto
Mokėjo turnyrus atšvęsti,—
Puotas linksmiausias kėlė, ruošė;
Kariai ir damos išsipuošę
Suplaukia, būdavo, į menę,
Vos tik trimitas suskardena.

Vortonas

Ašbio pilis ir dvaras priklausė Rodžeriui de Kvinsiui, Vinčesterio grafui, kuris mūsų aprašomu metu drauge su Ričardu buvo Palestinoje. Princas Džonas užėmė jo pilį ir šeimininkavo be jokio sąžinės graužimo. Norėdamas visus apstulbinti savo vaišingumu, jis įsakė iškelti neregėto šaunumo puotą.

Princo tiekėjai, šia proga, kaip ir kitomis, remdamiesi, atseit, karaliaus valdžia, buvo nusiaubę visą apylinkę, kad tik nieko netrūktų puotos stalui. Svečių irgi buvo prikviesta daugybė. Princas Džonas, jausdamas būtiną reikalą įsigyti populiarumą vietinių gyventojų tarpe, pakvietė taip pat keletą didikų šeimų saksų ir danų kilmės. Tiesa, saksai buvo niekinami ir engiami,

bet didelė jų daugybė turėjo virsti rimta jėga per suirutę, kuri vis labiau artėjo, ir todėl politiniais sumetimais reikėjo būtinai užsitikrinti jų vadų paramą.

Dėlei to princas Džonas ketino būti su tais negeidžiamais svečiais saksais nepaprastai mandagus. O jis mokėjo lengvai palenkti savo jausmus savanaudiškiems reikalams, tik visa bėda, kad karštuoliškas lengvapėdiškumas tolydžio griovė ir ardė tai, ką laimėdavo jo veidmainybė.

Šitokį savo būdo nepastovumą jis ypatingai ryškiai parodė Airijoje, kur jį buvo nusiuntęs jo tėvas, Henrikas II, norėdamas, kad šios ką tik prijungtos šalies gyventojai susidarytų kuo puikiausią nuomonę apie Anglijos karalių. Užuot mandagiai sutikęs atėjusius jo pasveikinti airių vadus, princas Džonas ir jo palyda negalėjo atsispirti pagundai patąsyti juos už ilgų barzdų. Šitoks pasielgimas, žinoma, skaudžiai įžeidė aukštakilmius airių vadus ir turėjo lemtingų pasekmių anglų viešpatavimui Airijoje. Reikia turėti galvoje šį princo Džono nenuoseklumą, kad būtų galima suprasti jo poelgius ir šiame pokylyje.

Elgdamasis kaip buvo nusprendęs šaltu protu, princas Džonas sutiko Sedriką ir Atelstaną su ypatingu mandagumu ir teišreiškė apgailestavimą be jokio apmaudo, kai Sedrikas atsiprašė, sakydamas, kad ledi Rovena dėl nesveikatos negalėjusi pasinaudoti jo maloningu kvietimu.

Sedrikas ir Atelstanas buvo apsirengę senoviškais saksų drabužiais, kurie, nors anaiptol nebjaurūs ir šiuo atveju pasiūti iš labai brangios medžiagos, taip skyrėsi nuo kitų svečių apdaro, kad princas ir Valdemaras Ficursas, juos išvydę, negalėjo ištverti nesusijuokę. Tačiau, sveiko proto požiūriu, saksų trumpa, glaudžiai kūną aptempianti tunika ir ilga mantija buvo nepalyginamai gražesni ir patogesni drabužiai už normanų apdarą, susidedantį iš trumpos ir labai dukslios liemenės, ant kurios užsimetamas trumputėlis apsiaustas. Tasai apsiaustas nesaugojo nei nuo lietaus, nei nuo šalčio ir buvo tik tam reikalingas, kad būtų kur prisiūti tiek brangių kailių, tiek visokiausių nėrinių ir brangakmenių, kiek siuvėjui pasisekdavo sutalpinti. Karolis Didysis, kuriam karaliaujant šie apsiaustai pirmąkart pasirodė, buvo nustebintas jų absurdiškumo. „Sakykite dėl dievo,— kartodavo jis,— kam reikalingi tie trumpaskverniai ap-

siaustai? Miegant jie neapklos, ant arklio neapsaugos nuo vėjo ir lietaus, o sėdint neuždengs kojų nuo drėgmės ir šalčio."

Vis dėlto, nepaisant nė karaliaus papeikimo, trumpi apsiaustai tebebuvo tuo metu madingi, ypač Anžu giminės princų dvaruose. Todėl jie buvo mėgstami ir princo Džono palydos, ir, aišku, ilgos mantijos, tas viršutinis saksų apdaras, atrodė princo dvariškiams labai juokingas.

Svečiai sėdėjo už stalų, lūžtančių nuo skaniausių valgių. Būrys princo virėjų, stengdamiesi kuo labiau paįvairinti duodamus į stalą valgius, įsimanė juos patiekti taip, kad atrodytų visiškai nepanašūs į tikruosius. Šalia namie pagamintų patiekalų čia buvo ir įvairiausių skanskonių, pargabentų iš svetimų kraštų. O kur dar brangiausi vynai, tiek vietiniai, tiek ir užsieniniai!

Normanai laikė apsirijimą ir girtavimą būdingomis nugalėtųjų saksų savybėmis. Tačiau princas ir jo dvariškiai, mėgdžioją jo silpnybes, patys buvo linkę į nesaikingumą ir mėgavimąsi skaniais valgiais bei gėrimais. Kaip žinoma, princas Džonas ir mirė, persivalgęs persikų su šviežiu alumi.

Su klastinga rimtimi, tik retkarčiais susirodydami slaptais ženklais, normanų riteriai ir bajorai stebėjo paprastą Sedriko ir Atelstano laikyseną per pokylį, prie kokių jie nebuvo pratę. Šitie nemokslingi saksai keletą kartų nusižengė taisyklėms, kurių anuomet paisė aukštuomenė. Sedrikas, nusiplovęs rankas, nusišluostė rankšluosčiu, užuot tik grakščiai jomis pamojavęs, kad pačios išdžiūtų, ir tuo normanus prajuokino daug labiau, negu Atelstanas, pats vienas sukirsdamas milžinišką pyragą, sutaisytą iš puikiausių užsieninių skanėstų. Bet kai po rimto apklausinėjimo paaiškėjo, kad Koningsburgo tanas neturėjęs nė mažiausio supratimo, ką valgė, laikydamas pyrago įdarą balandiena ir vieversiena, nors iš tikrųjų ten buvo lakštingalų mėsa, jo neišmanymas sukėlė kur kas daugiau patyčių, negu rajumas.

Ilga puota pagaliau pasibaigė. Leisdami taurę aplinkui, svečiai įsišneko apie praėjusio turnyro kovas, apie nepažįstamąjį šaulį, varžybų nugalėtoją, apie Juodąjį Riterį, atsisakiusį nusipelnytos garbės, ir apie narsųjį Aivenhą, šitokia brangia kaina sumokėjusį už pergalę. Vienas tik princas Džonas sėdėjo paniuręs, buvo matyti, kad sunkus rūpestis slegia jo sielą. Tie-

sa, retkarčiais savo palydos paakintas, jis kurį laiką tarsi susidomėdavo tuo, kas vyksta aplinkui. Tada krūptelėjęs stverdavo nuo stalo vyno taurę, vienu mauku ją išgerdavo ir įsiterpdavo į bendrą pašnekesį, dažnai kaip reikiant nepataikydamas.

— Šią taurę,— tarė jis,— mes keliame už Aivenho Vilfredą, šio turnyro nugalėtoją. Labai gaila, kad dėl žaizdos jis negali dalyvauti mūsų pokylyje. Tegu visi išgeria drauge su manim už jo sveikatą. O ypatingai Rotervudo Sedrikas, pagarbusis šio viltingo sūnaus tėvas.

— Ne, valdove,— atrėžė Sedrikas, atsistodamas ir statydamas ant stalo neišgertą taurę,— aš nebelaikau sūnumi šio neklaužados jaunuolio, kuris nepaisė mano įsakymų ir atsižadėjo savo sentėvių papročių.

— Negali būti! — sušuko princas Džonas su gerai suvaidintu nusistebėjimu.— Argi galimas daiktas, kad šitoks narsus riteris būtų neklusnus ir negarbingas sūnus!

— Taip, valdove,—atsakė Sedrikas.— Šitoks yra Vilfredas. Jis paliko savo tėvo namus ir prisidėjo prie lengvapėdžių bajorų, jūsų brolio dvariškių. Ten jisai ir išmoko visų tų jodinėjimo įmantrybių, kurias jūs taip aukštai vertinate. Jis paliko namus, nepaisydamas mano draudimo. Karaliaus Alfredo laikais šitoks poelgis būtų buvęs laikomas griežtai baustinu nusikaltimu.

— Deja,— tarė princas Džonas su giliu veidmainiškos užuojautos atodūsiu,— kadangi jūsų sūnus susidėjo su mano nelaimingu broliu, tai nėra ko nė klausti, kur ir iš ko jis išmoko negerbti tėvų!

Ir šitaip kalbėjo princas Džonas, tyčia užmiršdamas, kad iš visų Henriko II sūnų kaip tik jis ir buvo nepaklusniausias ir nedėkingiausias.

— Man rodos,— tarė jis, kiek patylėjęs,— mano brolis buvo ketinęs padovanoti savo favoritui didelį Aivenho dvarą.

— Jis taip ir padarė,— atsakė Sedrikas.— Viena iš pačių svarbiausių priežasčių, dėl ko susikivirčijau su sūnum, kaip tik ir buvo jo sutikimas priimti vasalo teisėmis tas pačias žemes, kurias jo protėviai valdė laisvai ir nepriklausomai.

— Vadinasi, jūs neprieštarausite, gerasis Sedrike,— tarė princas,— jei mes dovanosime šį dvarą žmogui, kuris nesijaus pa-

žemintas, gavęs jį dovanų iš britų karališkojo sosto. Sere Redžinaldai Fron de Befai,— kalbėjo jis toliau, kreipdamasis į baroną,— tikiuos, kad jūs sutiksite išlaikyti savo rankose Aivenho dvarą. Tada seras Vilfredas neužsitrauks antrąkart tėvo rūstybės, imdamas jį vėl valdyti.

— Prisiekiu šventuoju Antonijum,— atsakė juodbruvys milžinas,— tegul jūsų aukštybė laiko mane saksu, jei Sedrikas ar Vilfredas, ar pats narsiausias iš visų grynakraujų anglų paveržtų iš manęs dvarą, kurį man teikiatės dovanoti!

— Ne, sere barone,— tarė dėl šių žodžių įsižeidęs Sedrikas,— jei kas jus pavadintų saksu, jums tai būtų per didelė ir nepelnyta garbė.

Fron de Befas norėjo atsikirsti, bet princas Džonas su būdingu jam lengvapėdišku irzlumu jį pertraukė.

— Žinoma, ponai,— tarė jis,— kilnusis Sedrikas visiškai teisus: jų giminė pranoksta mūsiškę tiek savo giminės sąrašų, tiek ir apsiaustų ilgumu.

— Ir kautynių lauke mūsų priešaky bėga,— pridūrė Malvuazenas,— kaip elniai prieš šunis.

— Jiems ir dera eiti mūsų priešakyje,— tarė prioras Eimenis.— Neužmirškite jų manierų pranašumo ir nusituokimo apie mandagumo taisykles.

— O taip pat jų nuosaikumo valgant ir geriant,— pridėjo de Brasi, užmiršęs, kad jam pažadėta saksų mergaitė.

— Ir narsumo, kuriuo jie pasižymėjo prie Hastingso ir kitur,— tarė Brianas de Bua-Gilberas.

Kai dvariškiai, sekdami princo pavyzdžiu, ėmė šitaip vienas per kitą berti patyčias su meilia šypsena lūpose, Sedriko veidas užsiplieskė pykčiu ir jis ėmė įdūkęs žvilgčioti čia į vieną, čia į kitą įžeidėją. Nelyginant įsiutintas bulius, kankintojų apstotas, jis tarsi išsyk negalėjo nuspręsti, kuriam iš jų išgiežti savo apmaudą.

Pagaliau įniršio smaugiamu balsu kreipėsi į princą Džoną.

— Kad ir kokios būtų mūsų giminės ydos bei trūkumai,— tarė jis,— bet kuris saksas laikytų sau didžiausia gėda, jei savo namuose leistų šitaip elgtis su svečiu, kaip jūsų aukštybė leidžiate elgtis su manimi. Be to, kad ir kokie būtų mūsų sentėvių nepasisekimai Hastingso lauke, tegu jų nemini bent tie (jis žvilg-

telėjo į Fron de Befą ir Bua-Gilberą), kuriuos sakso ietis vos prieš kelias valandas buvo ne sykį išmušusi iš balno.

— Dievaži, kandus juokas! — tarė princas Džonas.— Kaip jums tai patinka, ponai? Mūsų valdiniai saksai tobulėja ir sąmoju, ir narsumu. Štai kokie užėjo laikai! Ką jūs pasakysite, milordai? Prisiekiu saule, ar ne geriau būtų mums sėsti į laivus ir, kol dar laikas, grįžti atgal į Normandiją?

— Ar bijant saksų?!— tarė juokdamasis de Brasi.— Mums nereikia kito ginklo kaip tik medžioklinių ragotinių šitiems šernams nualsinti.

— Liaukitės juokavę, ponai riteriai,— tarė Ficursas,— o jūsų aukštybei būtų metas įtikinti gerbiamąjį Sedriką, kad šituose juokuose nėra jam jokio įžeidimo, nors nepratusiam jie ir gali pasirodyti užgaulūs.

— Įžeidimo?— pakartojo princas Džonas, vėl pasidarydamas nepaprastai mandagus.— Tikiuos, niekas nė nepamanys, jog aš leisiu savo akivaizdoje įžeidinėti svečią. Štai aš vėl pripilu taurę ir geriu už paties Sedriko sveikatą, jeigu jisai atsisako išgerti už savo sūnų.

Ir visi pakėlė taures su vaidmainingo pritarimo žodžiais, kurie tačiau nepaveikė Sedriko taip, kaip to buvo norėta. Nors iš prigimties jis nebuvo labai mumanus, vis dėlto labai apsiriktų tie, kurie pamanytų, kad meilūs princo žodžiai išdildė jo širdyje nuoskaudą. Jis tylomis išklausė sekantį princo tostą „Už Koningsburgo Atelstano sveikatą!" ir išgėrė drauge su visais.

Pats Atelstanas tiktai nusilenkė ir, atsakydamas į tostą, vienu mauku išgėrė iki dugno didžiulę taurę.

— Na, o dabar, ponai,— tarė princas Džonas, kuriam nuo išgerto vyno jau ėmė ūžti galvoje,— pagerbę kaip dera mūsų saksus, paprašysime juos atsimokėti mums tuo pačiu. Pagarbusis tane,— kalbėjo jisai toliau, kreipdamasis į Sedriką.— Ar nemalonėtumėte mums nurodyti šitokį normaną, kurio vardas jums mažiausiai būtų nemalonus. O jeigu tasai vardas vis dėlto paliktų dar šiek tiek kartumo jūsų lūpose, galėsite jį nuplauti gero vyno taure.

Ficursas pakilo iš savo vietos ir, sustojęs už Sedriko kėslo, pašnibždėjo jam į ausį, kad nepraleistų patogios progos

pašalinti abiejų tautų nesantaiką ir paminėtų princo Džono vardą.

Saksas nieko neatsakė į šį diplomatišką patarimą ir, prisipylęs skliding taurę vyno, kreipėsi į princą Džoną šitokiais žodžiais:

— Jūsų aukštybė pageidavote, kad ištarčiau normano vardą, vertą paminėti šitame pokylyje. Tatai man gana sunkus uždavinys,— tai tas pat, kaip vergui liaupsinti savo valdovą arba nugalėtam, kenčiančiam visas užkariavimo pasekmes, garbinti savo nugalėtoją. Tačiau aš noriu paminėti šitokį normaną — pirmąjį iš narsiųjų ir patį aukščiausią savo kilme, geriausią ir kilniausią savo giminės atstovą. Jei kas sumanytų paneigti jo teisingai nusipelnytą šlovę, tą pavadinsiu melagiu bei negarbingu žmogum ir esu pasiruošęs už tai atsakyti savo gyvybe. Keliu šią taurę už Ričardą Liūtaširdį!

Princas Džonas, tikėjęsis, kad saksas užbaigs savo kalbą, paminėdamas jo vardą, krūptelėjo, taip nelauktai išgirdęs minint savo įžeistąjį brolį. Jis nejučiomis kilstelėjo taurę prie lūpų ir tučtuojau pastatė atgal ant stalo, norėdamas pažiūrėti, kaip elgsis visi svečiai, pasiūlius šitokį netikėtą tostą. Kai kurie dvariškiai, senesni ir labiau patyrę, pasielgė taip, kaip ir pats princas, kilstelėjo taurę prie lūpų ir pastatė atgal. Daugelis, vadovaudamiesi kilnesniais jausmais, sušuko: „Tegyvuoja karalius Ričardas! Duok dieve jam kuo greičiausiai sugrįžti!" O keletas, jų tarpe Fron de Befas ir tamplierius, pažvelgė su niauria panieka ir net nepalietė savo taurių. Tačiau nė vienas neišdrįso atvirai pasipriešinti tostui, pasiūlytam už teisėto karaliaus sveikatą.

Kiek pasidžiaugęs savo triumfu, Sedrikas kreipėsi į Atelstaną.

— Eikime, kilnusis Atelstanai,— tarė jis.— Mes išbuvome šičia gana ilgai, priimdami malonę iš princo Džono, pakvietusio mus į savo vaišingą pokylį. Jei kas panorėtų arčiau susipažinti su mūsų saksiškais papročiais, tegu atvyksta į mūsų tėvų pastogę. O mes pakankamai jau prisižiūrėjome karališkųjų pokylių. Užtenka jau mums normaniško mandagumo.

Taip taręs, jis atsistojo ir išėjo iš pokylio menės kartu su Atelstanu ir keletu kitų svečių saksų, kurie taip pat jautėsi įžeisti princo Džono ir jo dvariškių patyčių.

— Prisiekiu šventojo Tomo kaulais,— tarė princas, jiems išėjus,— šitie saksų stuobriai pasižymėjo šios dienos turnyre ir dargi iš pokylio išėjo kaip nugalėtojai.

— Na,— tarė prioras Eimeris,— ir išgėrėme, ir parėkavome — metas jau palikti ramybėj mūsų taures.

— Turbūt vienuolis ruošiasi šiąnakt klausyti išpažinties kokios nors gražuolės, kad šitaip skuba iš pokylio,— tarė de Brasi.

— Ne, klystate, sere riteri,— atsakė prioras,— man būtinai reikia šiandien pat išvykti namo.

— Jau sprunka,— pašnibždomis tarė Ficursui princas.— Iš anksto pabūgo! Ir šis niekingasis prioras pirmasis atsimeta nuo manęs.

— Nesibijokite, valdove,— tarė Valdemaras,— aš pateiksiu jam tokių argumentų, kad jis būtinai prisidės prie mūsų, kai susirinksime Jorke... Sere priore, kol dar neužsėdote ant arklio, man reikia su jumis vienu pasikalbėti.

Tuo tarpu ir kiti svečiai ėmė greit skirstytis. Liko tik princo šalininkai ir jo palyda.

— Štai jūsų patarimų pasekmės,— rūsčiai tarė princas Ficursui,— už mano paties stalo iš manęs pasityčiojo kvailys saksas, o kiti, išgirdę vien mano brolio vardą, išbėgiojo nuo manęs kaip nuo raupsuotojo!

— Turėkite kantrybės, valdove,— pasakė jo patarėjas,— aš galėčiau pasiteisinti, remdamasis tuo, kad jūsų paties lengvapėdiškumas suardė mano planus, o jus pastūmėjo peržengti atsargumo ribas. Bet dabar ne metas vienas kitam priekaištauti. De Brasi ir aš tučtuojau nuvyksime pas tuos bailius ir įtikinsime, jog jie jau per toli nuėję, kad atsimestų nuo mūsų.

— Be reikalo,— tarė princas Džonas, kuris didžiai susijaudinęs vaikštinėjo po menę,— nieko iš to nebus. Jie jau pamatė išrašytus ant sienos žodžius, išvydo smėlyje liūto letenos pėdsaką, išgirdo per mišką artėjant liūto riaumojimą. Dabar jau niekas nebeatgaivins jų drąsumo.

— Duok dieve, kad jo paties drąsumo nereiktų gaivinti,— sušnibždėjo Ficursas, pasisukęs į de Brasi.— Vien išgirdus brolio vardą, jį nukrečia šiurpas! Sunku būti patarėju princui, kuriam trūksta pastovumo ir ištvermės tiek geruose, tiek ir bloguose darbuose.

XV skyrius

Ir jis galvoja — cha cha cha! — galvoja,
Kad aš tik įrankis, jo valios tarnas.
Na ką, tegu! Tačiau per suirutę,
Kurią sukels jo sąmokslai ir klastos,
Aš prasiveršiu prie aukštų tikslų.
Ir kas mane pasmerks?

„Bazilis", tragedija.

Dar niekada voras nėra padėjęs šitiek vargo savo sutraukytam tinklui pataisyti, kiek padėjo Valdemaras Ficursas išsibėgiojusius princo Džono šalininkus rinkdamas. Ficursui teko jiems priminti tas visas privilegijas, kuriomis jie iki tol naudojosi, ir parodyti, ko gali tikėtis ateityje.

Patvirkusius jaunus bajorus jis masino nežabotos laisvės ir lėbavimo vaizdais; garbėtroškoms žadėjo valdžią, gobšiams — turtų ir daugiau žemių. Samdininkų vadai gavo piniginių dovanų. Žodžiu, buvo padaryta visa, kas tik galėjo įkvėpti ryžtingumo svyruojantiems ir padrąsinti silpnadvasius.

Ficursas sakė, kad karalius Ričardas nieku būdu negrįšiąs, tai neįmanoma, bet, matydamas, kad jų galvose tik vien ta mintis, ėmė drąsiai juos įtikinėti, kad jeigu taip ir atsitiktų, tas neturės politinės reikšmės.

— Jei Ričardas sugrįš,— kalbėjo Ficursas,— tai sugrįš pats vienas, be draugų ir šalininkų. Palestinos smiltynai nubarstyti jo narsiosios kariuomenės kaulais, o tie jo šalininkai, kurie sugrįžo į tėvynę, dabar bėra nuskurdę valkatos kaip Vilfredas Aivenhas. Ir kam jūs kalbate apie Ričardo teises į sostą?— sakė jis tiems, kuriuos baugino šis klausimas.— Argi hercogas Robertas, vyriausias Vilhelmo Užkariautojo sūnus, neturėjo lygiai tokių pat teisių? Ir vis dėlto sostą užėmė jaunesnieji jo broliai, o jis pats mirė kaip belaisvis Kardifo pilyje. Mes turime teisę išsirinkti iš karališkojo kraujo princų tą, kuris, tapęs karaliumi, bus labiau už kitus naudingas. Galimas daiktas, kad Ričardas pranoksta Džoną savo asmens verte. Bet, jei turėsime galvoje, kad Ričardas sugrįš su kerštu kardu rankoje, o Džonas duos mums dovanų, lengvatų, teisių, privilegijų, turtų ir garbės, mes suprasime, katrą iš jų turi paremti aukštuomenė.

Šitokie argumentai padarė reikiamą įspūdį princo Džono šalininkams. Dauguma jų sutiko atvykti į Jorką, kur turėjo susitarti dėl princo Džono vainikavimo.

Buvo jau vėlus vakaras, kai Valdemaras Ficursas, visų tų reikalų ir rūpesčių išvargintas, bet patenkintas savo triūso rezultatais, sugrįžo į Ašbio pilį. Įėjęs į menę, sutiko de Brasi, kuris buvo nusivilkęs prabangius pokylio drabužius ir apsirengęs žalia trumpa liemene ir tokios pat spalvos kelnėmis, užsidėjęs odinę kepuraitę, prisikabinęs prie šono trumpą kardą, persimetęs per petį medžioklinį ragą, už diržo užsikišęs strėlių, o rankose nešėsi ilgą lanką. Sutikęs kur lauke, Ficursas būtų praėjęs pro šalį, manydamas, kad tai paprastas sargybinis. Bet, radęs jį menėje, atidžiai pasižiūrėjo ir pažino, kad tais anglų jomeno rūbais yra apsivilkęs normanų riteris.

— Kas čia vėl per išdaigos, de Brasi?— pyktelėjęs paklausė Ficursas.— Atrado, mat, laiką persirengimams kaip per kokias kalėdas, kada sprendžiamas mūsų vado, princo Džono, likimas! Kodėl nėjot su manim pas tuos silpnadvasius bailius, bijančius karaliaus Ričardo kaip tie saracėnų vaikai, kurie išsigąsta, vien jo vardą paminėjus?

— Aš buvau užsiėmęs savo reikalais,— atsakė de Brasi,— kaip jūs, Ficursai,— savo.

— Aš buvau užsiėmęs savo reikalais! — sušuko Valdemaras.— Ne, aš tvarkiau mūsų visų patrono, princo Džono, reikalus.

— Bet argi, tvarkydamas juos,— atkirto de Brasi,— turėjot ką nors kita galvoje, o ne vien tik savo asmeniškus tikslus? Ką ir bekalbėti, Ficursai, mudu juk puikiai vienas kitą pažįstame. Jūs vaduojatės garbės siekimu, aš ieškau smagumų. O apie princą Džoną mudu vienaip galvojame. Jis per daug silpnas, kad būtų ryžtingas monarchas, per daug despotiškas, kad būtų malonus monarchas, per daug įžūlus ir pasitikįs savim, kad būtų populiarus monarchas, ir per daug nepastovus ir bailus, kad išbūtų monarchas ilgesnį laiką. Tačiau jis yra tasai monarchas, kuriam viešpataujant Ficursas ir de Brasi tikisi iškilti ir suklestėti, todėl jūs padėkite jam savo politika, o aš jį paremsiu savo laisvūnų ietimis.

— Puikus sąjunginiinkas,— tarė nekantriai Ficursas.— Lemiamą valandą vaidina juokdarį. Sakykit, meldžiamasis, kuriems galams tokiu rimtu momentu šis absurdiškas maskaradas?

— Kuriems galams? Kad gaučiau žmoną,— šaltakraujiškai atsakė de Brasi.

— Kad gautumėt žmoną?— pakartojo Ficursas.— Ką gi tai reiškia?

— Tai reiškia,— atsakė de Brasi,— kad šitaip apsitaisęs aš ketinu užpulti išvykusių šiandien iš Ašbio tų galvijų saksų bandą ir atimti jiems gražuolę Roveną.

— Ar tu išprotėjai, de Brasi! — tarė Ficursas.— Tik pagalvok, juk šitie žmonės turtingi ir įtakingi. Jų tėvynainiai žiūri į juos su didele pagarba, tuo labiau kad jau nebedaug beliko kilmingų saksų.

— O reikia, kad nė vieno nebeliktų,— tarė de Brasi,— reikia galutinai juos pavergti.

— Šiaip ar taip, dabar ne laikas tuo rūpintis,— tarė Ficursas.— Padėtis darosi sunki, ir mums būtinai reikia užsitikrinti žmonių pritarimą. Turėk galvoje, kad princui Džonui teks nubausti kiekvieną, kas tik įžeis žmonių numylėtus didžiūnus.

— Pažiūrėsime, kaip jis išdrįs tą padaryti,— tarė de Brasi.— Tada jis patirs, koks skirtumas tarp šitokių šaunuolių, kaip maniškiai, ir tų bailių saksų. Beje, pasisakyti, kas esu, aš nė nemanau. Argi šitaip apsirengęs nesu panašus į drąsų medžiotoją, kuris linksmai pučia medžioklės ragą? Visa kuo bus apkaltinti Jorkšyro miškų plėšikai. Aš turiu patikimų šnipų ir žinau, kaip ir kuriuo keliu keliaus saksai. Šiąnakt jie nakvoja šventojo Vitoldo vienuolyne Bertone prie Trento. O ryt jos kaip tik pro tą vietą, kur mes jų tykosim pasislėpę ir kaip sakalai užpulsim. O netrukus aš staiga pasirodysiu jiems savo įprastiniu apdaru, suvaidinsiu mandagaus riterio rolę ir išvaduosiu gražuolę iš šiurkščių grobikų. Paskui ją palydėsiu į Fron de Befo pilį arba į Normandiją, jeigu prireiks, ir neparodysiu jos giminėms tol, kol jinai taps teisėta Moriso de Brasi žmona.

— Ką ir besakysi, nuostabiai gudrus planas,— tarė Ficursas,— ir aš net pradedu manyti, kad ne pats vienas jį sugalvojai. Klausyk, de Brasi, pasisakyk atvirai, kas tau padėjo visa tai suplanuoti ir kas padės įvykdyti? Juk tavo paties būrys, rodos, tolokai nuo čia, bene prie pat Jorko?

— Jei jau taip nori žinoti,— tarė de Brasi,— galiu pasakyti, kad tai Briano de Bua-Gilbero sumanymas. Jis man padės ir užpulti: jis su savo tarnais vaidins plėšikus, o aš paskui, pakeitęs drabužius, išvaduosiu iš jų gražuolę.

— Prisiekiu savo išganymu,— tarė Ficursas,— šis planas iš tikrųjų parodo judviejų išmintį! Tavo atsargumas, de Brasi, irgi neišpasakytas — ketini atiduoti gražiąją ledi į savo pagarbaus bendrininko rankas! Galimas daiktas, kad tau pasiseks ją atimti iš saksų, bet kur kas labiau abejotina, ar paskui ją išvaduosi iš Bua-Gilbero nagų. Jis — toks sakalas, kuris pats yra papratęs čiupti kurapkas ir tvirtai laikyti savo grobį.

— Juk jis tamplierius,— tarė de Brasi,— jam nevalia vesti, todėl jis negali būti mano varžovas. Na, o jei jis sumanytų iškrėsti kokią šunybę būsimai de Brasi nuotakai... Prisiekiu dangum, jis nedrįstų šitaip pasielgti, nors jį užstotų ir visas jo ordinas!

— Na, aiškiai matau,— tarė Ficursas,— kad tavęs nebeperkalbėsiu. Pažįstu tavo užsispyrimą. Tai bent negaišk veltui laiko, ir tegu tasai tavo žaidimas kuo greičiau pasibaigia.

— Duodu žodį,— tarė de Brasi,— kad per kelias valandas viskas bus baigta. Aš laiku atvyksiu į Jorką su savo narsuoliais ir paremsiu visus tavo drąsius planus... Bet mano draugai jau turbūt susirinko. Girdžiu užpakaliniame kieme žvengiant ir trypiant arklius. Lik sveikas! Kaip tikras riteris einu pelnyti gražuolės šypsnio.

— „Kaip tikras riteris!"— pakartojo Ficursas, žiūrėdamas jam iš paskos.— Tikriau sakant, kaip kvailys, kaip vaikas, kuris meta svarbų darbą ir nusiveja pro šalį skriejantį dagio pūkelį. Štai su kokiais žmonėmis turiu dirbti, ir kieno naudai? Kad padėčiau laimėti karūną tokiam pat neprotingam, kaip ir ištvirkusiam princui, kuris tikriausiai bus toks pat nedėkingas monarchas, koks buvo neklusnus sūnus ir neištikimas brolis. Tačiau ir jis tėra ne daugiau kaip įrankis mano rankose. Kad ir kaip jis didžiuotųsi, tegu tik pasielgia prieš mano norą, aš tuojau pat duosiu jam tai pajusti.

Tuo metu šio valstybės veikėjo apmąstymus pertraukė paties princo balsas, pasigirdęs iš vidinių pilies kambarių:

— Kilnusis Valdemarai Ficursai!

Nusiėmęs kepurę būsimasis kancleris — nes šitokios aukštos vietos siekė šis gudrusis normanas — nusiskubino pas būsimąjį monarchą.

XVI skyrius

Toli nuo žemės rūpesčių paikų
Gyveno sau vienuolis tarp miškų.
Jo guolis — samanos, ola — jo celė,
Jo maistas — vaisiai, gurkšnis vandenėlio.
Žmonių nematė jau seniai, seniai,—
Vien dievą garbino maldom šventai.

Parnelis

Skaitytojas turbūt nepamiršo, kad turnyro baigtį nulėmė niekam nepažįstamas riteris, kurį už jo vangumą ir abejingumą kautynių metu žiūrovai praminė Juoduoju Slunkium. Padėjęs Aivenhui nugalėti, šis riteris tučtuojau paliko areną, ir niekur nebuvo galima jo surasti, kai reikėjo įteikti dovaną už narsumą.

Šaukliams tebešaukiant ir trimitams tebegaudžiant, riteris įjojo į pat miško gilumą ir jojo tolyn į šiaurę, vengdamas didesnių takų. Nakčiai užėjus, jis apsinakvojo mažutėje smuklėje, stovinčioje atokiau nuo vieškelio. Ten jis sužinojo iš keliaujančio menestrelio, kaip turnyras pasibaigė.

Kitą rytą riteris išjojo anksti, pasiryžęs per dieną toli nukeliauti; vakar jis taip rūpestingai buvo tausojęs arklio jėgas, kad dabar galėjo joti ilgą laiką nesustodamas. Tačiau nepaprastai klaidūs takeliai, kuriais jojo, jį sugaišino, ir temstant jis tepasiekė tik vakarinę Jorkšyro ribą. Raitelis ir jo arklys jau buvo nuvargę, ir reikėjo būtinai dairytis nakvynės, nes ir naktis sparčiai artėjo.

Tačiau atrodė, kad tose vietose, kur atsidūrė tuo metu riteris, neįmanoma rasti pastogę nakvynei ir vakarienę, nebent tik paleistum arklį ganytis, o pats atsigultum po ąžuolu.

Saulė, kuria iki šiol riteris vadovavosi kelionėje, pasislėpė už Devonšyro kalnų, ir jis dabar lengvai galėjo paklysti. Veltui jis mėgino rinktis labiausiai pramintus takus, tikėdamasis užtikti piemenų palapinę ar eigulio trobelę. Pagaliau, nebeišmanydamas, į kurią pusę sukti, riteris ryžosi pasikliauti savo arklio nuovoka. Iš patyrimo jis gerai žinojo, kad šie gyvuliai yra nepaprastai protingi ir dažnai kritišką valandą išgelbsti save ir savo šeimininką.

Kai tik gerasis žirgas, nuilsęs nuo sunkaus, kovos šarvais apsivilkusio raitelio, pajuto atleistą pavadį ir suprato, kad palie-

kamas savo paties valiai, jo jėgos tarytum padvigubėjo. Iki šiol jis tik gailiai sužvengdavo, raitelio pentinų paragintas, bet dabar, tarytum didžiuodamasis parodytu pasitikėjimu, pastatė ausis ir ėmė žengti daug sparčiau. Jo pasirinktas takas pasuko išsyk visai kita kryptim, negu ta, kurios riteris laikėsi visą dieną. Tačiau, matydamas, su kokiu ryžtingumu žirgas žengia, raitelis nesipriešino.

Pasekmės pateisino šitokį pasitikėjimą. Takas netrukus virto platoku, gerai pramintu keliuku. Pasigirdęs nedidelio varpo skambesys bylojo, kad netoliese turi būti koplyčia ar kokio atsiskyrėlio būstinė.

Neilgai trukus riteris įjojo į laukymę; kitoje jos pusėje stūksojo didžiulė pilka uola stačiais, vėjų išgraužtais šlaitais. Uolą dengė tankios gebenės; vienur kitur ant jos augo ąžuolai ir bugieniai, kurie, tykiai siūbuodami tarytum plunksnos ant riterio šalmo, teikė grakštumo šiai niūriai ir atšiauriai uolai. Papėdėje stovėjo trobelė, pastatyta iš netašytų, aplinkiniame miške sukirstų rąstų. Prieš jos duris į žemę buvo įsmeigta nugenėta pušaitė su perdėtu viršuje skersiniu — pats paprasčiausias kryžius. Truputį toliau į dešinę iš uolos tryško tyriausio vandens šaltinis ir krito ant plataus lyg taurė įdubusio akmens.

Šalia šaltinio tamsavo mažutė, susmukusiu stogu, baigianti sugriūti koplytėlė. Įėjimas į šią senovinę maldyklą — žema arka — buvo papuoštas iškaltais iš akmens pagražinimais, panašiais į ryklio dantis. Keturios nedidelės kolonos laikė varpinę, kurioje kybojo nuo laiko ir darganų pažaliavęs varpas. Jo skambčiojimą tad ir girdėjo Juodasis Riteris.

Šis vaizdas, tykus ir ramus, atsivėrė prietemoje prieš keleivio akis, ir jis suprato, kad nakvynę turės, nes viena iš svarbiausiųjų miškuose gyvenančių atsiskyrėlių pareigų — priglausti nakties užkluptus ar paklydusius pakeleivius.

Nušokęs nuo arklio, riteris padėkojo šventajam Julijonui, keleivių globėjui, atvedusiam jį į šią užuoglaudą, ir ieties kotu pasibeldė į trobelės duris.

Gana ilgai niekas neatsiliepė. Pagaliau iš vidaus pasigirdo žemas kimus balsas:

— Eik pro šalį, netrukdyk dievo ir šventojo Dunstano tarnui kalbėti vakarinių maldų.

— Garbusis tėve,— tarė riteris,— aš vargšas pakeleivis, pasiklydęs šiuose miškuose; pasinaudok proga parodyti gailestingumą ir vaišingumą.

— Gerasis mano broli,— atsakė trobelės gyventojas,— švenčiausios mergelės ir šventojo Dunstano valia aš gyvenu taip, kad pats turėčiau prašyti gailestingumo, o ne kitiems jį rodyti. Mano valgis toks, kad ir šuo nusigręžtų, o mano patalą paniekintų bet kuris poniškos arklidės arklys. Todėl eik savo keliu, ir tepadeda tau dievas!

— Bet kaip aš susirasiu kelią,— atsakė riteris,— šitokiame miške, kai jau visiškai sutemo? Prašau tave, gerbiamasis tėve, jei esi krikščionis, atidaryk duris ir bent parodyk, į kurią pusę joti.

— O aš tave prašau, gerasis broli Kristuje,— tarė atsiskyrėlis,— atstok nuo manęs ir netrukdyk melstis. Tu ir taip jau pertraukei mano maldas, kurias aš, nevertas nusidėjėlis, turėjau atkalbėti pagal savo apžadus iki mėnulio patekėjimo.

— Kelią! Parodyk man kelią! — suriko riteris.— Bent kelią parodyk man, jei nieko kito iš tavęs nesusilauksiu.

— Kelią, — atsakė atsiskyrėlis,— nesunku parodyti. Kai išeisi taku iš miško, rasi pelkę, o už pelkės — upę, kurią turbūt galėsi perbristi, nes lietaus šiomis dienomis nebuvo; ją perbridęs, pasuk kairiuoju krantu. Tik žiūrėk, nenuriedėk, nes krantas status. Ir dar aš girdėjau, kad vienur kitur takas nuguręs...

— Takas nuguręs, krantas status, brasta ir pelkė! — pertraukė jį riteris.— Klausyk, sere atsiskyrėli, kad tu ir trigubai būtum šventas, nepriversi manęs naktį leistis į šitokį kelią. Tu gyveni iš kaimynų išmaldos ir neturi teisės neįsileisti nakvynei paklydusio pakeleivio. Greičiau atidaryk duris, o jei ne, tai, prisiekiu dangum, aš jas išlaušiu!

— Ak mielas drauge,— atsakė atsiskyrėlis,— atsitrauk nuo manęs! Jei mane priversi gintis pasaulietišku ginklu, tau pačiam bus blogiau.

Tuo metu slopus šunų urzgesys ir vampsėjimas, kurį keleivis jau seniai girdėjo, virto įnirtingu lojimu. Riteris suprato, kad atsiskyrėlis, išsigandęs jo grasinimo įsiveržti jėga, pasišaukė į pagalbą laikomus viduje šunis. Įsiutęs ant atsiskyrėlio už tokį pasiruošimą, riteris trenkė koja į duris taip smarkiai, kad pirkelės sienos sudrebėjo.

Atsiskyrėlis, matyt, nenorėdamas, kad durys antrąkart susilauktų šitokio smūgio, garsiai suriko:

— Turėk gi kantrybės! Palauk, gerasis keleivi, aš pats atidarysiu, nors gal tau iš to tebus ir nedidelis malonumas.

Durys atsidarė, ir prieš riterį stojo atsiskyrėlis, augalotas, tvirto sudėjimo vyras su ilga ašutine, perjuosta šiaudų pyne. Vienoje rankoje jis laikė užžiebtą deglą, kitoje — storą ir sunkų vėzdą. Du dideli gauruoti šunys stovėjo jam iš šalių, pasiruošę, šeimininkui įsakius, tučtuojau pulti neprašytąjį svečią. Tačiau, kai deglo šviesoje sužvilgo aukštas riterio šalmas ir aukso pentinai, atsiskyrėlis pakeitė savo sumanymą. Jis sutramdė įnirtusius šunis ir mandagiai pakvietė riterį į vidų, pasiteisindamas, jog išsyk neatidaręs durų dėl to, kad bijąs vagių ir plėšikų, negerbiančių nei švenčiausios dievo motinos, nei šventojo Dunstano, nei jiems atsidavusių šventųjų atsiskyrėlių.

— Tačiau, gerasis tėve,— tarė riteris, apsidairęs po skurdų trobelės vidų, kur tebuvo tik sausų lapų guolis, medinis kryželis, maldaknygė, stalas su pora suolų ir dar koks palaikis baldas,— jūsų neturtas turėtų būti geriausias sargas nuo plėšikų; be to, jūsų šunys tokie stiprūs, kad, mano manymu, galėtų patiesti ir elnią, ne tik žmogų.

— Miško sargas,— atsakė atsiskyrėlis,— geras žmogus, atvedė man šiuos šunis, kad saugotų mano vienatvę, kol ateis ramesni laikai.

Tai taręs, įkišo deglą į sulenktą geležinį virbą, atstojantį žvakidę, pastatė trikojį ąžuolinį stalą arčiau židinio, užmetė sausų pliauskų ant gęstančių žarijų, pristūmė prie stalo suolą ir rankos mostu pakvietė riterį.

Susėdę jiedu rimtai pasižiūrėjo vienas į kitą. Kiekvienas pats sau galvojo, kad nedaug tėra matęs žmonių, stipresnių už tą, kuris šiuo momentu sėdi priešais.

— Garbusis atsiskyrėli,— prabilo riteris, ilgai ir atidžiai apžiūrėjęs šeimininką,— leiski man dar kartą pertraukti tavo dievobaimingus apmąstymus. Aš norėčiau paklausti trijų dalykų: pirma, kur man pastatyti arklį, antra, ko galėčiau pavalgyti vakarienės, ir trečia, kur man atsigulti?

— Aš tau atsakysiu mostais,— tarė atsiskyrėlis,— nes laikausi taisyklės nevartoti žodžių ten, kur galima parodyti ženklu.— Jis parodė į vieną, po to į antrą trobelės kampą ir pasakė: — Šit tau arklidė, šit patalas, o šit ir vakarienė,— užbaigė jis

imdamas nuo lentynos lėkštę su pora saujų džiovintų žirnių ir dėdamas ant stalo.

Riteris gūžtelėjo pečiais, išėjo iš trobos, įsivedė arklį, kurį buvo palikęs pririštą prie medžio, rūpestingai jį nubalnojo ir uždengė savo apsiaustu.

Atsiskyrėlį, matyt, sujaudino riterio rūpestingumas ir meilumas su savo žirgu. Sumurmėjęs kažką apie pašarą, likusį nuo sargo arklio, jis iš kažkur ištraukė šieno ryšulį ir padėjo prieš riterio žirgą, paskui atnešė sausų paparčių glėbį ir pametė tame kampe, kur turėjo miegoti riteris. Riteris jam mandagiai už tai padėkojo. Paskui juodu vėl susėdo prie stalo, ant kurio stovėjo lėkštė su žirniais. Atsiskyrėlis sukalbėjo ilgą maldą ir baigęs parodė svečiui pavyzdį, kukliai įsidėdamas į burną, kurioje žibėjo balti ir stiprūs dantys, panašūs į šerno iltis, tris ar keturis džiovintus žirnius — pernelyg menką malinį šitokiam dideliam ir stipriam malūnui.

Norėdamas pasekti šitokiu girtinu pavyzdžiu, svečias nusiėmė šalmą bei didesnę šarvų dalį, ir atsiskyrėlis pamatė šaunų karį tankiais ir garbanotais gelsvais plaukais, mėlynomis, žvaliai spindinčiomis akimis ir gražia burna, paryškinta tamsesniais už plaukus ūsais; visas jo stotas rodė jį esant drąsų ir ryžtingą žmogų.

Atsiskyrėlis, tarytum norėdamas atsakyti pasitikėjimu į svečio pasitikėjimą, taip pat nusimetė gobtuvą, ir pasirodė apvali kaip rutulys jauno vyro galva. Jo skustas viršugalvis, apjuostas šiurkščių juodų plaukų, buvo panašus į parapijos avių ganyklą, aptvertą aukšta gyvatvore. Veidas toli gražu neatspindėjo nei vienuoliško griežtumo, nei asketiškų įpročių. Priešingai, tai buvo drąsus ir atviras veidas, juodais antakiais, gražios formos kakta ir išsipūtusiais skaisčiai raudonais žandais, apžėlusiais juoda garbanota barzda. Šitoks veidas, taip pat ir stiprus, raumeningas stuomuo bylojo greičiau apie sultingus mėsos kąsnius ir kumpius, negu apie žirnius ir pupas. Tasai neatitikimas neliko svečio nepastebėtas.

Su dideliu vargu sukramtęs saują džiovintų žirnių, jis paprašė savo dievobaimingą šeimininką ko nors užsigerti. Tada atsiskyrėlis pastatė prieš jį ąsotį tyriausio šaltinio vandens.

— Iš šventojo Dunstano šaltinio,— tarė jis,— kuriame per vieną dieną, nuo saulės užtekėjimo iki nusileidimo, jis pakrikš-

tijo penkis šimtus stabmeldžių — danų ir britų, tebūnie jis palaimintas.

Taip taręs, prikišo prie ąsočio juodą barzdą ir nugėrė mažą gurkšnelį.

— Man rodos, garbusis tėve,— tarė riteris,— kad tavo menkas valgis bei švęstas, tik prėskas gėrimas, kuriuo malšini troškulį, tau nuostabiai eina į sveikatą. Žiūrint į tave, atrodo, kad kur kas geriau tinki eiti kumštynių, muštis ar kautis kardais, negu gyventi atsiskyręs, melstis ir misti džiovintais žirniais ir šaltu vandeniu.

— Sere riteri,— atsakė atsiskyrėlis,— jūsų mintys kūniškos, kaip ir visų neišmanėlių pasauliečių. Mūsų užtarėja dievo motina ir šventasis mano globėjas teikėsi palaiminti mano menką maistą.

— Šventasis tėve,— tarė riteris,— taip stebuklingai dievo globojamas, gal leistum man, nuodėmingam pasauliečiui, sužinoti savo vardą.

— Gali mane vadinti,— atsakė atsiskyrėlis,— Kopmanhersto vienuoliu, nes šitaip mane žmonės čia vadina. Tiesa, jie dar prideda prie mano vardo žodį „šventasis", bet aš to nereikalauju, nes nesijaučiu vertas šitokio titulo. Na, o tu, narsusis riteri, ar nepasakysi, kuo vardu mano garbingasis svečias?

— Matai, šventasis Kopmanhersto vienuoli,— tarė riteris,— šiame krašte žmonės mane vadina Juoduoju Riteriu; daugelis prideda dar titulą Slunkius, bet aš šia pravarde nelabai tesididžiuoju.

Atsiskyrėlis vos ištvėrė nešyptelėjęs, kai išgirdo šitokį savo svečio atsakymą.

— Matau, Riteri Slunkiau, kad tu apdairus ir protingas žmogus,— tarė jis,— ir matau, kad tau ne itin skanus mano vienuoliškas valgis, nes gal esi pripratęs prie dvaro gausumo ir prie miestų prabangos. Aš prisiminiau, sere Slunkiau, kad gailestingasis miško sargas, kai atvedė šiuos šunis ir pasidėjo prie koplytėlės pašarą savo arkliui, rodos, paliko man ir maisto. Bet kadangi man šitoks maistas netinka, tai aš ir užmiršau.

— Prisiekiu, kad taip ir bus! — tarė riteris.— Nuo tos akimirkos, kai nusimetei gobtuvą, šventasis vienuoli, aš supratau, kad tavo celėje turi būti geresnio maisto, negu tie žirniai. Man rodos, kad tas tavo sargas — geras ir linksmas žmogus. Bet ir kiekvienas kitas, pamatęs, kaip tavo stiprūs dantys kram-

to tuos žirnius ir kaip tavo gerklę skalauja tasai gėlas skystimas, negalėtų tavęs pasmerkti šitokiam arklių maistui ir aprūpintų sotesniu. Na, greičiau rodyk, ko ten tau atnešė sargas.

Atsiskyrėlis susimąstęs pasižiūrėjo į riterį, ir buvo matyti, kad jis dvejoja, nežinodamas, ar protinga būtų pasitikėti šiuo nepažįstamu svečiu.

Tačiau drąsusis riteris buvo tokio nuoširdaus veido ir šyptelėjo taip geraširdiškai ir linksmai, kad šeimininkas norom nenorom pajuto jam simpatiją ir pasitikėjimą.

Tylomis keletą kartų pažvelgęs svečiui į akis, atsiskyrėlis nuėjo į kitą lūšnos galą, atidarė slaptą sandėliuką ir ištraukė didžiulį alaviniame dubenyje iškeptą pyragą. Šį milžinišką patiekalą jisai pastatė ant stalo, ir svečias, negaišdamas laiko, tučtuojau durklu prapjovė plutelę, norėdamas susipažinti su jo įdaru.

— Ar seniai buvo šičion atėjęs gerasis sargas?— paklausė riteris, skubiai nurijęs keletą šio papildomo patiekalo kąsnių.

— Jau bus kokie du mėnesiai,— greitai atsakė atsiskyrėlis.

— Prisiekiu dievu,— tarė riteris,— toje tavo trobelėje dedasi tikri stebuklai! Galvą dedu, kad riebus elnias, patekęs į šį įdarą, dar prieš kelias dienas bėginėjo po mišką.

Atsiskyrėlis visai suglumo, nors ir šiaip atrodė gana apgailėtinas, kai šitaip nusiminęs žiūrėjo, kaip greitai mažėja pyragas, kurį svečias dorojo su neregėtu apetitu. Po viso to, ką buvo prišnekėjęs apie savo sausus pasninkus, pats jau nebedrįso kartu valgyti.

— Aš buvau Palestinoje, sere vienuoli,— tarė riteris, staiga liovęsis valgyti,— ir prisimenu, kad pagal tenykščius papročius kiekvienas šeimininkas, vaišindamas svečią, turi pats kartu valgyti, kad parodytų valgiuose nesant nuodų. Man, žinoma, nė į galvą neateina įtarti šitokį šventą žmogų, tačiau būčiau didžiai dėkingas, jei pasektum tuo rytietišku papročiu.

— Kad išblaškyčiau tuos nereikalingus būgštavimus, sere riteri, aš sutinku šį kartą nukrypti nuo savo taisyklių,— atsakė atsiskyrėlis ir, kadangi anais laikais šakučių nebuvo, tučtuojau pirštais kibo į pyragą.

Kai ceremonijų ledas buvo šitaip pralaužtas, svečias su šeimininku pradėjo lenktyniauti, ir nors svečias buvo gal ilgiau pasninkavęs, atsiskyrėlis suvalgė daug daugiau už jį.

— Šventasis vienuoli,— tarė riteris, numalšinęs alkį.— Kertu lažybų iš savo žirgo prieš cechiną, kad tas pats doras sargas, kuriam turime būti dėkingi už elnieną, paliko ir statinaitę kanariško vyno ar šiaip ką nors, ko būtų galima užsigerti po šio gardaus pyrago. Žinoma, šitoks menkniekis galėjo ir neišlikti tokio griežto pasninkautojo atmintyje, bet jei gerai paieškotum anoje kertėje, tai matytum, kad šitaip spėdamas neklystu.

Atsiskyrėlis, užuot ką atsakęs, tik nusišypsojo ir ištraukė iš savo podėlio odinį butelį pusės kibiro talpos. Paskui atnešė dvi didžiules stumbro ragų taures sidabro aptaisais, manydamas, kad dabar jau galima nebesivaržyti, pripylė jas sklidinas ir, taręs: „Į tavo sveikatą, sere Riteri Slunkiau!", vienu ypu išlenkė savąją.

— Į tavo sveikatą, šventasis Kopmanhersto vienuoli,— atsakė riteris ir taip pat išlenkė iki dugno savo taurę.

— Žinai ką, šventasis vienuoli,— pasakė atvykėlis,— aš niekaip negaliu atsistebėti, ko šitoks pilnas jėgų ir sveikatos žaliūkas ir toks šaunus valgytojas gyvena šitoje dykynėje. Mano manymu, tau daug geriau pritiktų gyventi pilyje, riebiai valgyti, stipriai išgerti, o ne misti ankštimis ir vandeniu arba net kažkokio sargo išmalda. Tavim dėtas, aš bent pramogos pasidaryčiau ir naudos apturėčiau, medžiodamas karaliaus žvėris. Ar maža puikių kaimenių šiuose miškuose, ir niekas nė nepasigestų elnio, kurį susimedžiotų šventojo Dunstano tarnas.

— Sere Riteri Slunkiau,— atsakė vienuolis,— tavo žodžiai pavojingi ir geriau jų netark. Aš — tikras atsiskyrėlis ir prieš karalių, ir prieš įstatymus. Jei sumanyčiau pasinaudoti savo valdovo žvėriena, nė mano ašutinė neišgelbėtų manęs nuo kalėjimo, o gal ir nuo kartuvių.

— O vis dėlto,— tarė riteris,— tavim dėtas išeičiau mėnesienos naktį, kai girininkai ir sargai skaniai miega, ir, barškindamas savo rožančių, imčiau ir paleisčiau kokią strėlę į palšų elnių kaimenę, besiganančią žalioje pievelėje. Išsklaidyk mano abejones, šventasis vienuoli: nejaugi tu niekada nepasidarai sau šitokios pramogėlės?

— Bičiuli Slunkiau,— atsakė atsiskyrėlis,— tu jau žinai apie mano namų ūkį viską, kas tau reikia, ir net daugiau, negu verta žinoti neprašytam, jėga įsiveržusiam svečiui. Patikėk manim, geriau naudokis gėrybėmis, kurias tau siunčia dievas,

ir nesiteirauk be reikalo, kaip ir iš kur kas atsirado. Na, pilkis ir gerk į sveikatą, bet malonėk daugiau manęs šitaip akiplėšiškai nebekamantinėti. Antraip aš tau parodysiu, kad jei pats gera valia nebūčiau sutikęs, tu nebūtum šičia gavęs nakvynės.

— Dievaži, dabar dar labiau padilginai mano smalsumą,— tarė riteris.— Tu esi pats paslaptingiausias iš visų vienuolių, kokius tik esu matęs, bet, kol atsiskirsim, aš geriau su tavim susipažinsiu. O dėl tavo grasinimų, tai žinok, šventasis žmogau, jog mano amatas kaip tik ir yra toks — ieškau pavojų visur, kur tik jų galima rasti.

— Sere Riteri, geriu už tavo sveikatą,— tarė atsiskyrėlis.— Aš didžiai vertinu tavo narsą, bet esu visai ne kokios nuomonės apie tavo kuklumą. Jei nori su manim kautis vienodais ginklais, tai aš bičiuliškai ir iš broliškos meilės taip tave pašventinsiu, kad ištisus dvylika mėnesių nebenusidėsi nereikalingu smalsumu.

Riteris išgėrė su juo ir paprašė nurodyti ginklus.

— Nėra tokio ginklo,— tarė atsiskyrėlis,— kuriuo kaudamasis būčiau silpnesnis už tave. Bet jei leidi pasirinkti, tai ką pasakysi, drauguži, jei pasiūlysiu va šitokius?

Sulig tais žodžiais jis atidarė kitą podėlį ir išėmė iš jo du kalavijus ir du skydus, kokius paprastai vartoja jomenai. Riteris, sekęs jo judesius, pastebėjo antroje slėptuvėje du ar tris puikiausius lankus, arbaletą, ryšulį šaudmenų pastarajam ir šešias strėlines su strėlėmis. Tarp kitų daiktų, anaiptol nepritinkančių dvasiškiui, jam krito į akis arfa.

— Na, broli vienuoli, prižadu daugiau nebeerzinti savo klausimais,— tarė riteris.— Tai, ką matau šioje spintoje, man aiškiai atsako į visus abejojimus. Be to, aš ten pastebėjau vieną ginklą,— jis pasilenkė ir pats ištraukė arfą,— kuriuo rungsiuos mieliau, negu kardu.

— Man rodos, sere riteri,— tarė atsiskyrėlis,— kad visai be reikalo esi pramintas Slunkium. Prisipažįstu, tu man labai įtartinas atrodai. Tačiau esi mano svečias, ir aš nemėginsiu tavo nansumo, jei pats to nepanorėsi. Sėskis, prisipilk taurę — gerkime, dainuokime ir linksminkimės. Jei moki padainuoti gerų dainų, visada būsi mielas svečias Kopmanherste, kol tik aš tarnausiu prie šventojo Dunstano altoriaus, o tai, duos dievas, truks iki pat to laiko, kai jau mane vietoj šios pilkos ašutinės

pridengs žalioji velėna. Na, kodėl gi nebegeri? Pilkis pilnesnę taurę, nes taip greit šios arfos nesuderinsi, o niekas taip nepataiso balso ir klausos, kaip gero vyno taurė. Aš bent mėgstu, kad vynas mane nusmelktų iki pat pirštų galų, tada tik moku virpinti stygas.

XVII skyrius

Kai vakaras sutemsta jau,
Aš knygą celėje skaitau,
Gėriuos garsėjusiais kadais
Šventųjų žygdarbiais kilniais.
Paskui jau žvakę gesinu
Ir šventą giesmę traukt imu.

Kaipgi ši celė nevilios
Sielos, tuštybėm sužeistos,
Ir kaip į tylą nemainys
Šios žemės rūpesčių širdis?

Vortonas

Svečias mielu noru įvykdė vaišingojo atsiskyrėlio patarimą, bet vis dėlto dar ilgokai negalėjo suderinti arfos.

— Man rodos,— tarė jis,— šičia trūksta vienos stygos, o kitos gerokai ištampytos.

— Aha! Pastebėjai?— tarė atsiskyrėlis.— Vadinasi, išmanai šį dalyką. Vynas ir nesaikingumas,— pridėjo jis oriai, pakeldamas aukštyn akis.— Visa kuo kaltas vynas ir nesaikingumas. Sakiau Alenui iš Lomos, tam šiaurės menestreliui, kad po septintos taurės nebeliestų arfos, nes, ko gero, tikrai ją sulaužys, bet jo neperkalbėsi... Bičiuli, geriu už sėkmingą tavo dainos skambesį.

Tai taręs, jis su dideliu orumu išgėrė vyną, vis linguodamas galvą dėl škotų dainiaus nesaikingumo.

Tuo metu riteris šiek tiek suderino arfą ir po trumpos preliudijos paklausė šeimininką, ką jam geriau padainuoti, ar provansišką sirventą, ar prancūzišką virelę, ar anglišką baladę.

— Baladę, baladę,— tarė atsiskyrėlis,— aš gryniausias anglas, kaip ir mano globėjas, šventasis Dunstanas. Mano celėje dainuojamos vien tik angliškos dainos.

— Na, gerai,— sutiko riteris,— pamėginsiu prisiminti baladę, sukurtą vieno sakso, su kuriuo buvau Šventojoje Žemėje.

Greitai paaiškėjo, kad riteris, nors ir nebuvo visiškai įgudęs menestrelis, skonį turėjo geriausių mokytojų išugdytą. Jo balsas, iš prigimties šiurkštokas ir nedidelio diapazono, buvo gerai išlavintas. Todėl jo dainavimas būtų galėjęs patenkinti ir reiklesnį kritiką, negu atsiskyrėlis.

KRYŽIUOČIO GRĮŽIMAS

Iš Palestinos grįžo jis,
Su žygių šlove karžygys,
Jo kryžiui ant pečių stiprių
Regėti teko daug audrų,
Šauniam skyde randų randai —
Vis smūgių atremtų ženklai.
Ties balkonu, kur mylima,
Sutemus skamba jo daina:

„O mylima! Akis pakelk,
Į savo riterį pažvelk!
Namo be grobio grįžo jis;
Jo turtas visas — jo arklys,
Jo ietis, kardas jo švitrus,
Juo priešus triuškino piktus,—
Tegu didžiausia dovana
Jam bus tavoji šypsena!

O mylima! Sava širdim
Tu skatinai mane pultin.
Tau rūmuos pridera vieta,
Gražuole būsi išrinkta;
Heroldai skelbs balsu skardžiu:
„Jinai — valdovė mūs širdžių,
Dėl jos kovota turnyre
Ir grumtasi žiauriam kare.

Užbūrė kardą ji šypsniu,
Našlėm padarė tiek žmonų,
Kai saracėnams teko žūt,
Krikščionies rankosna pakliūt.
Antai kalp spindi jos plaukai,
Kalp švyti kaklas jos baltai,—

Ir šitas grožis nuostabus
Stabmeldžius guldė į kapus."

O mylima! Šlovė mana
Priklauso tau; — ne man ji, ne!
Atverki vartelius greičiau,
Sode rasa, vėloka jau;
Kankintas Sirijos kaitros,
Dabar drebu aš nuo vėsos.
Tavim, o meile, gyvenu.
Nešu tau šlovę dovanų."

Riteriui dainuojant šią baladę, atsiskyrėlis klausėsi kaip garsus mūsų laikų kritikas operos premjeroje. Atsilošęs savo suole, prisimerkęs, jis tai sukiojo nykščius vieną apie kitą, tai išskėsdavo rankas, tai vėl mojuodavo jomis į muzikos taktą. Vienoje kitoje vietoje, kur jam atrodė, kad riterio balsas nesugebės iškelti melodijos į reikiamą aukštį, jis pats paskubėdavo jam padėti. Kai riteris baigė dainuoti, atsiskyrėlis ryžtingai pareiškė, kad baladė graži ir puikiai padainuota.

— Tik štai ką tau pasakysiu,— tarė jis,— man rodos, kad mano tautiečiai saksai, ilgai begyvendami su normanais, pradeda jų pavyzdžiu liūdnas dainas dainuoti. Ko tas gerasis riteris iškeliavo iš namų? Ir negi galėjo tikėtis, kad jo mylimoji neištekės už jo varžovo? Na, vis vien, sere riteri, geriu už tave ir už visus tikrus įsimylėjėlius. Bet tu, ko gero, ne iš jų tarpo,— pridėjo jis, matydamas, kad riteris, pajutęs galvoje ūžiant nuo tiek išgertų taurių, prisipylė nebe vyno, bet vandens iš ąsočio.

— Betgi,— tarė riteris,— sakei, kad čia vanduo iš šaltinio, kuriuo naudojosi tavo globėjas, šventasis Dunstanas.

— Taip tai taip,— atsakė atsiskyrėlis,— jis ne vieną šimtą pagonių tuo vandeniu pakrikštijo. Tik niekada nesu girdėjęs, kad pats jį būtų gėręs. Kiekvienas daiktas turi savo vietą ir savo paskirtį šiame pasaulyje. Šventasis Dunstanas žinojo, kaip ir mes žinome, linksmo vienuolio teises.

Jis paėmė arfą ir padainavo svečiui tokią dainelę:

BASAS VIENUOLIS

Drauguži, gali apkeliaut, jei patinka,
Ispaniją, visą Europą aplinkui,—

Nerasi pasauly, ieškodamas uoliai,
Žmogaus, laimingesnio už basą vienuolį.

Kiek riterių leidžias į žygį dėl damos,
Juos sužeistus parvelka tarnas sutemus;
Išgelbėt jo sielą dama mels pripuolus,
Ir jį nuramins tiktai basas vienuolis.

O princai kieksyk metė mantiją brangią,
Pakeisti prastu abitu jos nevengė,
Bet rūmuose sėst į karališkus suolus
Netroško nė vienas basas vienuolis.

Vienuolis sau laisvas. Kur tik jis užklysta,
Ten nieko jam nieks atsakyti nedrįsta;
Priims jį ir turčius, ir vargšas prastuolis,
Visad gauna prieglobstį basas vienuolis.

Visi pavaišinti jį stengias, kaip gali,
Jam taiko vis patį skaniausią kąsnelį;
Gardžiuojas jis valsiais, sultingais meduoliais.
Vis svečias garbingas — basas vienuolis.

Užeis vakare — jam tuoj riekia pyragą,
Kvapniausio midaus pilną pripila ragą;
Užleidžiamas jam tuoj šeimos šiltas guolis,—
Saldžiausiai išmiega basas vienuolis.

Garbė jums, sandaliai, garbė kapišonui,
Garbė Romos valdžiai ir baimei šėtono!
Rožes skint lengvai, be dyglių, aš vikruolis,
Tą moku aš vienas — basas vienuolis.

— Iš tiesų,— tarė riteris,— gražiai ir linksmai padainavai ir deramai savo luomą pašlovinai. Bet, kalbant apie šėtoną, šventasis vienuoli, argi nebijai, kad jis kada nors tavęs neaplankytų šitaip nuodėmingai bepramogaujant?

— Nuodėmingai! — nustebo atsiskyrėlis. — Argi aš neatlieku savo pareigų? Kasdien savo koplyčioje atlaikau teisingai ir sąžiningai po dvejas mišias rytą ir vakare, atkalbu visas primas, nonas, mišparus.

— Išskyrus tik mėnesienos naktis, kai elniai jau tinkami medžioti,— pastebėjo svečias.

— *Exceptis excipiendis*,[1] — atsakė atsiskyrėlis, — kaip mūsų senasis abatas išmokė mane atsakyti, jei koks akiplėša pasaulietis imtų mane kamantinėti, ar aš tvirtai laikausi visų kanono taisyklių.

— Teisybė, šventasis tėve, — tarė riteris, — tačiau tokių išskirtinų atvejų velnias tik ir laukia. Tu gi žinai, kad jis slankioja visur kaip riaumojantis liūtas.

— Tegu sau riaumoja, jei drįsta, — tarė vienuolis. — Nuo mano virvės jis sucyps ne mažiau, kaip kad cypė nuo šventojo Dunstano žnyplių. Aš niekada nebijojau jokio žmogaus, nebijau nei velnio, nei jo išperų. Mane sergsti šventasis Dunstanas, šventasis Dubrikas, šventieji Vinibaldas ir Vinifredas, šventieji Svibertas ir Vilikas, o taip pat ir šventasis Tomas iš Kento, be to, ir pats turiu šiokių tokių nuopelnų dievui, todėl nepaisau jokių velnių, tiek uodeguotų, tiek ir beuodegių. Bet kaip paslaptį pasakysiu, mielas bičiuli, kad niekada jų neminiu anksčiau kaip po rytinių mišių.

Jis pakeitė pašnekesio temą, ir gėrynės ėjo vis smagyn ir smagyn. Daug dainų jau buvo abiejų sudainuota, tik staiga šias linksmybes pertraukė smarkus beldimas į duris.

Kas buvo šio sutrukdymo kaltininkas, tegalėsime paaiškinti, sugrįžę prie kitų mūsų pasakojimo veikėjų.

XVIII skyrius

— Pirmyn! Mūs kelias tiesiasi per girią,
Kur dar maži elniukai seka elnę,
Kur ąžuolas, plačias šakas išskėtęs,
Užstoja spinduliams pasiekti veją.
Greičiau pirmyn! Smagu šitais takeliais
Keliaut, kol saulė sėdi savo soste,—
Jie taps nesaugūs, niūrūs, kai Diana
Danguj užžiebs blankios šviesos žibintą.

„Etriko giria"

Kai Sedrikas Saksas pamatė savo sūnų, kritusį be sąmonės Ašbio arenoje, pirmas jo noras buvo liepti tarnams, kad juo pasirūpintų, tačiau lūpos negalėjo tų žodžių ištarti. Šitokios gausingos publikos akivaizdoje jis negalėjo prisiversti atleisti

[1] Exceptis excipiendis — išskyrus tai, kas reikia išskirti *(lot.)*.

sūnui, kurį buvo išvijęs iš namų, atimdamas paveldėjimo teisę. Tačiau jis įsakė Osvaldui nepaleisti Aivenho iš akių ir su dviem tarnais parnešti jį į Ašbį, kai tik išsiskirstys minia. Bet Osvaldas nebespėjo įsakymo įvykdyti. Kai minia išsiskirstė, riterio niekur nebebuvo matyti.

Veltui Sedriko tauriningas dairėsi į visas puses, ieškodamas savo jaunojo pono; jis matė kruviną žemę toje vietoje, kur ką tik gulėjo jaunuolis, bet jo paties nebebuvo, sakytum burtininkės jį būtų nusinešusios. Ko gero, Osvaldas taip būtų ir išsiaiškinęs Aivenho dingimą (nes saksai buvo labai prietaringi), jei atsitiktinai nebūtų jam kritęs į akis vienas ginklanešys, kurį jis pažino esant savo draugą, tarną Gurtą. Susirūpinęs savo ponu ir nusiminęs dėl staigaus jo dingimo, buvęs kiauliaganys ieškojo jo visur, pamiršęs bet kokį atsargumą ir pačiam gresiantį pavojų. Osvaldas laikė savo pareiga suimti Gurtą kaip pabėgusį vergą.

Toliau klausinėdamas visų praeivių, ar kas nežino, kur dingo Aivenhas, tauriningas galų gale sužinojo, kad keletas gražiai apsirengusių tarnų rūpestingai paėmę sužeistąjį, įkėlę į neštuvus, priklausančius vienai turtyre buvusiai damai, ir tučtuojau išnešę iš arenos. Tiek sužinojęs, Osvaldas ryžosi sugrįžti pas savo šeimininką pasiklausti, ką toliau daryti.

Sedrikas Saksas nepaprastai jaudinosi dėl sūnaus. Prigimtis pareiškė savo teises, ir jo širdyje vėl pabudo tėviška meilė, nustelbdama patriotizmą, dėl kurio buvo sūnaus atsižadėjęs. Tačiau vos tik sužinojo, kad Aivenhas paimtas rūpestingų ir, kaip matyt, draugiškų žmonių, jo nerimą užgožė įžeista puikybė, apmaudas dėl sūnaus nepaklusnumo.

— Teeina savo keliu,— tarė.— Tegu tie ir gydo jo žaizdas, per kuriuos jas gavo. Jis geriau moka visokius normanų riterių triukus, negu ginti Anglijos sentėvių garbę ir šlovę kardu ir kirviu, gerais senais mūsų šalies ginklais.

— Jei savo sentėvių garbei ir šlovei ginti,— tarė Rovena, girdėjusi šiuos žodžius,— užtenka būti išmintingam taryboje ir drąsiam kovoje, jei užtenka būti narsiausiam iš narsiųjų ir kilniausiam iš kilniųjų, nežinau, kas galėtų pasakyti, išskyrus jo tėvą, kad...

— Nutilkite, ledi Rovena! Aš nenoriu su jumis apie tai kalbėti! Ruoškitės į princo pokylį. Šį kartą mus kviečia su tokia pagarba ir mandagumu, kokį po anos lemtingos Hastingso kau-

tynių dienos normanai retai kada mums beparodo. Aš eisiu jau vien todėl, kad tie išpuikę normanai pamatytų, kaip mažai saksą jaudina likimas sūnaus, kuris nugalėjo marsiausius jų karius.

— O aš,— atsakė ledi Rovena,— neisiu, ir prašau įsidėmėti, kad tai, ką laikote tvirtumu ir narsa, galima stačiai pavadinti širdies kietumu.

— Tai ir pasilik namie, nedėkingoji! — atrėžė Sedrikas.— O širdis kieta yra tavo pačios, jeigu nelaimingos engiamos tautos gerovę išmainai į tuščią ir neteisėtą susižavėjimą. Einu pas prakilnųjį Atelstaną ir drauge su juo vyksiu į princo Džono puotą.

Ir jis išvyko į puotą, kurios svarbiausius įvykius jau nupasakojome. Sugrįžę iš pilies, saksų tanai su visa palyda tuč-tuojau sėdo ant arklių. Kaip tik per tą sambrūzdį bėglys Gurtas ir pakliuvo Sedrikui į akis. Kilnusis saksas, kaip jau žinome, sugrįžo iš pokylio anaiptol ne maloniai nusiteikęs, ir jam tereikėjo dingsties išgiežti ant ko nors apmaudą.

— Grandines, grandines jam uždėti! — suriko jis.— Osvaldai! Hundibertai! Niekingi šunys! Kodėl šis nenaudėlis dar be grandinių!

Nedrįsdami prieštarauti, Sedriko draugai surišo Gurtą šikšniniu pavadžiu, pakliuvusiu po ranka. Gurtas davėsi surišamas, visai nesipriešindamas, tik priekaištingai žvilgtelėjo į savo šeimininką ir tarė:

— Taip atlyginama už tai, kad jūsų kūną ir kraują myliu labiau, negu save.

— Ant arklių, ir pirmyn! — sušuko Sedrikas.

— Seniai jau metas,— tarė kilnusis Atelstanas.— Jeigu nepaskubėsime, pas pagarbųjį abatą Valtofą suges visi naktipiečių valgiai.

Tačiau keleiviai jojo taip greit, kad švento Vitoldo vienuolyną pasiekė pirmiau, negu atsitiko tai, ko bijojo Atelstanas. Abatas, pats kilęs iš senovinės saksų giminės, buvo ištaisęs tokias gausias vaišes ir priėmė saksų didikus su tokiu nuoširdumu, kad svečiai prasėdėjo prie stalo iki vėlyvos nakties arba, tikriau sakant, iki ankstyvo ryto. Ir kitą dieną vaišingasis šeimininkas juos teišleido tik po prašmatnių pusryčių.

Vilkstinei jojant iš vienuolyno, vienas dalykas sukėlė saksams baimę, mat, saksai iš visų tautų, gyvenusių anuomet Eu-

ropoje, labiausiai paisė visokių prietaringų ženklų ir jais tikėjo.

Šiuo atveju artėjančią nelaimę pranašavo itin menkas pranašas — didžiulis liesas juodas šuo, kuris, pirmiesiems raiteliams jojant pro vartus, pradėjo atsitūpęs gailiai kaukti. O paskui staiga ėmė padūkusiai loti ir puldinėti į visas puses, tarsi norėdamas sekti paskui raitelius.

— Nemėgstu aš šios muzikos, tėve Sedrikai,— tarė Atelstanas, kuris Sedriką taip pagarbiai vadindavo.

— Ir aš nemėgstu, dėdžiau,— tarė Vamba.— Kad tik mums netektų už ją atkentėti.

— Mano nuomone, — tarė Atelstanas, kurio mintyse abato elis paliko malonų įspūdį,— mano nuomone, geriau būtų sugrįžti ir paviešėti pas abatą iki pietų. Nedera leistis į kelionę, jei kelią perėjo vienuolis, perbėgo zuikis arba jei sustaugė šuo. Reikia palaukti, dar kartą pavalgyti, ir tik tada keliauti.

— Niekai! — tarė nekantriai Sedrikas.— Mes ir taip per daug sugaišome. O šitą šunį aš pažįstu. Jis yra to bėglio vergo, Gurto. Toks pat dykaduonis, kaip ir jo šeimininkas.

Taip taręs, Sedrikas pasistojo kilpose ir paleido ietį į vargšą Fangsą, nes tai buvo iš tikrųjų Fangsas, sekiojęs visur paskui savo šeimininką. Ietis sužeidė šuniui petį ir vos neprismeigė jo prie žemės. Vargšas šuo dar gailiau sustaugė ir spruko iš kelio įsiutusiam tanui.

Gurtui baisiai suspaudė širdį, pamačius, kad Sedrikas norėjo nužudyti jo ištikimą draugą ir pagalbininką, ir tai jį įžeidė daug skaudžiau, negu žiauri bausmė, ką tik uždėta jam pačiam. Jis norėjo nusišluostyti akis, bet negalėjo, tai tarė Vambai, kuris, matydamas blogą savo pono nuotaiką, iš apdairumo jojo toliau nuo jo pasitraukęs:

— Būk toks geras ir nušluostyk man akis savo apsiausto skvernu. Dulkės jas graužia, o tos šikšnos neleidžia rankų pakelti.

Vamba padarė, ko prašomas, ir kurį laiką juodu tylėdami jojo šalia vienas kito. Gurtas buvo tylus ir paniuręs. Pagaliau, nebegalėdamas sutramdyti jausmų, jis šitaip ėmė kalbėti.

— Mielas Vamba,— tarė jis,— iš visų kvailių, tarnaujančių Sedrikui, tu vienas esi toks apsukrus, kad moki įtikti jam savo kvailumu. Todėl eik ir pasakyk, kad Gurtas nei iš meilės, nei iš baimės jam nebetarnaus. Jis gali man nukirsti galvą, gali

rimbais mane sukapoti, gali grandinėmis apkalti, bet nuo šiol aš jam nebe tarnas. Eik ir pasakyk, kad Gurtas, Beovulfo sūnus, atsisako jam tarnauti.

— Nors aš ir kvailys,— atsakė Vamba,— bet šitokios kvailos kalbos nė nemanau jam persakyti. Sedrikas turi dar už diržo ne vieną ietį, ir tu žinai, kaip gerai jis moka pataikyti.

— O man vis vien,— tarė Gurtas,— tegu jis nors tučtuojau mane nudeda. Vakar jis paliko kraujo klane mano jaunąjį poną Vilfredą, o šiandien norėjo nužudyti vienintelį man brangų padarą. Prisiekiu šventuoju Edmundu, šventuoju Dunstanu, šventuoju Vitoldu, šventuoju Edvardu Išpažintoju ir visais kitais saksų kalendoriaus šventaisiais (Sedrikas niekada neminėjo nesaksiškos kilmės šventųjų, ir visi jo šeimynykščiai sekė jo pavyzdžiu),— aš niekada jam to neatleisiu!

— O mano manymu,— tarė Vamba, kuris dažnai imdavosi taikintojo rolės,— Sedrikas visai neketino nudėti Fangso, tik norėjo pabaidyti. Matei, kaip jis pasikėlė kilpose, lyg norėdamas permesti ietį šuniui per galvą, bet lyg tyčia Fangsas tuo metu pašoko aukštyn. Na, tai jam ir kliuvo, bet šį įdrėskimą apsiimu išgydyti gumulėliu deguto.

— O, kad šitaip būtų!— tarė Gurtas.— O, kad galėčiau šitaip galvoti!.. Bet ne! Aš mačiau, kaip gerai jis nusitaikė, kaip ietis suzvimbė ore tarsi įniršusi, lygiai kaip ir tas, kuris ją paleido, ir paskui, įsmigusi žemėn, vis dar tebevirpėjo, tarytum iš apmaudo, kad nepataikė. Ne, prisiekiu švento Antano numylėtu šernu, aš jam daugiau netarnausiu!

Ir pasipiktinęs kiauliaganys vėl toliau niūriai tylėjo, net juokdarys nebeįstengė jo prakalbinti.

Tuo tarpu Sedrikas ir Atelstanas, jodami būrio priešakyje, šnekėjosi apie šalies būklę, apie karališkosios šeimos nesantaiką, apie vaidus ir kivirčus tarp normanų bajorų, svarstė, kokiu būdu saksai galėtų nusimesti normanų jungą, pasinaudodami pilietiniu karu, kuris, atrodė, tikrai bus. Kalbėdamas šia tema, Sedrikas visada pagyvėdavo. Atgauti saksų nepriklausomybę buvo brangiausia jo širdies svajonė, kuriai jis paaukojo savo šeimos laimę ir sūnaus likimą. Bet kad būtų galima įvykdyti šį didį perversmą senųjų Anglijos gyventojų naudai, reikėjo jiems visiems susivienyti ir klausyti vieno visų pripažinto vado. Ir tasai vadas turėjo būti kilęs iš senos karališkos giminės. To reikalavo visi, kam tik Sedrikas atidengdavo savo slaptus

planus ir viltis. Atelstanas atitiko šį reikalavimą. Tiesa, jis nepasižymėjo nei didžiu sumanumu, nei kokiais nors vado talentais, bet buvo gana orios išvaizdos, ne bailys, nusimanė apie visokias kariškas pratybas ir atrodė visada linkęs mielai paklausyti patarimo išmintingesnių už jį patarėjų. Be to, visiems buvo žinoma, kad jis dosnus, vaišingas ir geras žmogus. Bet kad ir kokie būtų buvę Atelstano pranašumai, daugelis saksų vis dėlto buvo linkę atiduoti pirmenybę ledi Rovenai. Ji buvo karaliaus Alfredo palikuonė, o jos tėvas taip buvo pagarsėjęs savo išmintimi, drąsa ir būdo kilnumu, kad jo atminimą didžiai gerbė visi tautiečiai.

Sedrikas panoręs būtų lengvai galėjęs atsistoti priešakyje trečiosios partijos, lygiai tokios pat galingos, kaip ir anos dvi. Karališkajai Atelstano ir ledi Rovenos kilmei jis galėjo priešpastatyti savo narsą, veiklų būdą ir, svarbiausia, tą savo aistringą atsidavimą tautai, dėl kurio tautiečiai jį praminė Saksu. O kilmės jis taip pat buvo labai aukštos ir tuo atžvilgiu pirmenybę galėjo užleisti tik Atelstanui ir ledi Rovenai. Tačiau Sedrikas neturėjo nei krislo savanaudiškumo ir, užuot dar labiau skaldęs savo ir šiaipjau silpną tautą, sukurdamas atskirą partiją, stengėsi sujungti visus krūvon, išleisdamas ledi Rovenų už Atelstano. Tai jo brangiausiai svajonei įvykdyti didžiausią kliūtį sudarė meilė, kilusi tarp jo globotinės ledi Rovenos ir sūnaus, kas ir buvo svarbiausia priežastis, dėl kurios Vilfredas buvo išvarytas iš tėvo namų.

Šios griežtos priemonės Sedrikas griebėsi, vildamasis, kad, Vilfredui išvykus, Rovena užmirš savo mylimąjį, bet apsiriko. Rovena buvo nepalenkiama, ką iš dalies galima išaiškinti ypatingu jos auklėjimu. Sedrikas, kurio akyse karalius Alfredas buvo nelyginant kokia dievybė, į paskutinę šio didžiojo karaliaus palikuonę žiūrėjo taip pat su didžiausia pagarba ir nuolankumu. Jo namuose kiekvienas Rovenos noras buvo įstatymas, ir pats Sedrikas didžiavosi esąs pirmasis jos valdinys.

Tuo būdu Rovena įprato iš mažumės elgtis tik pagal savo norą ir atkakliai priešinosi bet kokioms Sedriko pastangoms tvarkyti jos likimą. Ji visada drąsiai reiškė savo nuomonę, ir vargšas jos globėjas, įpratęs visais atvejais jai nusilenkti, nebežinojo nė ką bedaryti.

Veltui jis mėgino ją įkalbinėti, kad ateity būsianti karalienė. Rovena, kuriai anaiptol netrūko sveiko proto, laikė Sedriko

planus neįvykdomais ir sau asmeniškai nepageidaujamais. Ji nė nemanė slėpti savo jausmo Vilfredui Aivenhui ir ne kartą jau buvo pareiškusi, kad greičiau įstosianti į vienuolyną, negu sutiksianti būti karaliene su Atelstanu, kurio visą laiką nemėgo, o dabar, per jį susilaukusi šitiek sielvarto, pradėjo stačiai neapkęsti.

Tačiau Sedrikas, ne per daug tetikįs moterų atkaklumu, stengėsi panaudoti visas jam prieinamas priemones šiai santuokai įvykdyti, tardamasis tuo daręs didžiulę paslaugą saksų tautai. Staigų sūnaus pasirodymą Ašbio turnyre jis ne be pagrindo laikė mirtinu smūgiu visoms savo viltims. Tiesa, vieną akimirką tėviškoji meilė buvo nustelbusi jo puikybę ir patriotizmą. Bet tučtuojau šie du jausmai vėl visai užvaldė jo širdį, ir jis nusprendė visomis jėgomis pagreitinti Atelstano ir Rovenos sąjungą.

Dabar jis ir kalbėjosi su Atelstanu apie saksų nepriklausomybę ir ne sykį gavo pasigailėti, kad tuos didžius darbus vykdyti lemta tokiam lėtapėdžiui. Atelstanas nebuvo visai be savimeilės, jis mėgo klausytis kalbų apie savo aukštą kilmę ir apie tai, kad pagal savo gimimą turįs teisę į visų pagarbą ir į valdžią. Bet tą jo tuštybę visiškai patenkindavo toji pagarba, kurią jam rodė jo šeimynykščiai ir visi aplinkiniai saksai. Atelstanas drąsiai pasitikdavo pavojų, bet buvo per daug tingus, kad pats savo noru jo ieškotų. Jis visiškai sutiko su Sedriku, kad saksai turi atsikariauti nepriklausomybę, dar mieliau sutiko jiems viešpatauti, kai nepriklausomybė bus jau atgauta, bet vos tiktai užsiminus, kaip to pasiekti, jis tučtuojau tapdavo Atelstanu Nerangiuoju — nepaslankiu, neryžtingu ir nesumaniu. Aistringos ir karštos Sedriko kalbos taip menkai teveikė jo vangų būdą, kaip įkaitintas sviedinys vandenį: sušnypščia, pakyla dūmai ir tuoj pat atvėsta.

Matydamas, kad įtikinėti Atelstaną — tas pats, kaip raginti pentinais nuvarytą kuiną ar kalti šaltą geležį, Sedrikas prijojo prie savo augintinės, bet pasikalbėjimas su ja buvo ne ką malonesnis. Kadangi jis sutrukdė ledi Rovenos pašnekesį su mylimąja tarnaite apie narsųjį Vilfredą ir jo likimą, Eldžita atsikeršydama tučtuojau priminė, kaip išmuštas iš balno Atelstanas voliojosi arenoje, o Sedrikui bet kokia užuomina apie tą apgailėtiną įvykį buvo be galo nemaloni. Tuo būdu ši kelionė atkakliajam saksui buvo pilnutėlė visokiausių nemalonumų

ir nerimasčių. Ne sykį jis širdyje keikė turnyrą ir tą, kas jį sumanė, o podraug save patį už kvailumą, kad į tą turnyrą jojo.

Vidurdienį, Atelstanui pasiūlius, keleiviai sustojo giraitėje ant upelio kranto pasiganyti arklių ir pasistiprinti maistu, vaišingojo abato jiems kelionei įdėtu. Poilsis ilgokai užtruko, o kadangi buvo ir kitų kliūčių, tai jie neteko vilties su šviesa pasiekti Rotervudą. Ši aplinkybė privertė juos pasiskubinti ir joti daug greičiau, negu pirma.

XIX skyrius

Kariai, kurie kilmingą damą lydi
(Kaip aš patyriau, pasiklausęs jų
Slapta, prajojant jiems pro šalį),
Yra jau netoli pilies ir tikisi
Apsinakvot joje.

„Ora", tragedija

Keleiviai dabar prijojo mišką, o miškai anuomet buvo laikomi labai pavojingais dėl daugybės plėšikų. Priespaudos ir skurdo įstumti į nevilį, žmonės miškuose susibūrdavo į tokius stiprius ir didžiulius būrius, kad silpni tų laikų tvarkos prižiūrėtojai nepajėgė jų sudrausti. Tačiau Sedrikas ir Atelstanas, nors buvo ir vėlus metas, turėdami dešimties gerai ginkluotų tarnų palydą, nelabai tebijojo šių plėšikų. Be savo drąsos, jie dar pasikliovė ir ta aplinkybe, kad dauguma šių plėšikų buvo saksų kilmės valstiečiai ir jomenai, priversti gyventi šitokį baisų klajoklišką gyvenimą dėl žiaurių medžioklės įstatymų; jie paprastai nieko nedarydavo savo tautiečiams.

Staiga mūsų keleiviai išgirdo kažką šaukiant pagalbos ir, prijoję arčiau prie tos vietos, iš kur buvo girdėti šauksmai, nustebo, pamatę gulinčius ant žemės arklinius neštuvus. Šalia neštuvų sėdėjo jauna mergaitė, apsirengusi prabangiais drabužiais pagal žydų madą, o kiek toliau laužydamas rankas vaikščiojo senis, kuris, sprendžiant iš geltonos kepurės, taip pat buvo žydas.

Iš pradžių į visus Atelstano ir Sedriko klausimus senis žydas tegalėjo atsakyti visokiais bibliškais prakeiksmais. Pagaliau atsikvošėjęs, Izaokas iš Jorko (nes tai buvo mūsų senasis pa-

žįstamas) paaiškino, kad jis Ašbyje buvo pasisamdęs šešis ginkluotus sargybinius ir arklių neštuvus sergančiam draugui gabenti; pasamdytieji žmonės turėję juos palydėti iki Donkasterio. Iki šios vietos jie atkeliavę laimingai, bet sutiktas miško kirtėjas pasakęs, kad miške tykanti didžiulė plėšikų gauja. Pasamdytieji tarnai taip išsigandę, kad pasiėmę arklius ir pabėgę, palikdami jį su dukteria likimo valiai.

— Jei jūsų malonybė teiktųsi,— pasakė Izaokas su didžiausiu nusižeminimu,— leisti mums toliau keliauti su jūsų apsauga, prisiekiu mūsų priesakų lenta, mes atsilyginsime kuo dosniausiai.

— Ak, tu šunie! — tarė Atelstanas, kuris ypatingai gerai atsimindavo visokius smulkius įžeidimus.— Aš dar neužmiršau, kaip tu akiplėšiškai elgeisi pakyloje prieš areną! Nori — girkis, nori — bėk ar išsipirk iš plėšikų, bet iš mūsų pagalbos nelauk. Jei plėšikai plėštų tik jus, plėšiančius visą pasaulį, aš juos laikyčiau doriausiais žmonėmis!

Sedrikas nesutiko su tokiu griežtu Atelstano nuosprendžiu.

— Mes geriau štai ką padarysim,— tarė jis,— duosime jiems du vyrus iš mūsų palydos ir porą arklių, tegu palydi iki artimiausio kaimo. Mums dėl to nebus didelio nuostolio — kai stosi tu, kilnusis Atelstanai, su kardu bei likusieji tarnai, mes lengvai susidorosime kad ir su dviem šių valkatų dešimtimis.

Rovena, kad ir pabūgusi tykančių miške plėšikų, karštai parėmė savo globėjo pasiūlymą. Tada Rebeka, tyliai iki tol sėdėjusi, staiga atsistojo, pro būrį tarnų priėjo prie Rovenos arklio, atsiklaupė ir rytietišku papročiu pabučiavo saksų princesės drabužio kraštą. Paskui atsistojo, pakėlė nuo veido šydą ir ėmė maldauti vardan didžiojo dievo, kurį jos abi garbina, pasigailėti jų ir leisti keliauti drauge.

— Aš ne dėl savęs prašau šitokios malonės,— kalbėjo Rebeka,— ir net ne dėl vargšo seno tėvo. Aš žinau, kad skriausti ir plėšti mūsų tautą krikščionims tėra maža nuodėmė, o gal net ir nuopelnas. Bet prašau dėl ligonio, kuris toks brangus daugeliui ir net jums. Maldauju, leiskite, kad jis keliautų toliau jūsų globojamas. Jei jam atsitiks nelaimė, jums teks jo gailėtis visą gyvenimą.

Iškilmingas tų žodžių tonas padarė gilų įspūdį saksų gražuolei.

— Tasai žmogus toks senas ir silpnas,— tarė ji savo globėjui,— o mergaitė tokia jauna ir graži. Ir jų draugas pavojingai serga. Nors jie ir žydai, bet mes, būdami krikščionys, neturime palikti jų šitokioje bėdoje. Liepkite nuimti nešulius nuo dviejų mulų. Mulus galima prikinkyti prie neštuvų, o seniui ir jo dukteriai duokim porą atsarginių arklių.

Sedrikas tuoj sutiko su šiuo pasiūlymu, o Atelstanas pareikalavo, kad žydai jotų visų užpakalyje ir kad juos lydėtų Vamba su kumpio skydu.

— Aš palikau savo skydą arenoje,— atkirto juokdarys.— Šitaip atsitiko ne vienam riteriui, geresniam už mane.

Atelstanas smarkiai paraudo, nes šitoks likimas buvo ištikęs ir jį patį antrąją turnyro dieną. O Rovena taip pat smarkiai apsidžiaugė ir, tarsi norėdama atsilyginti už šiurkštų savo nemielo garbintojo pajuokavimą, paprašė Rebeką, kad jotų šalia jos.

— Man nederėtų šito daryti,— atsakė Rebeka su išdidžiu nuolankumu,— nes mano draugija galėtų būti laikoma pažeminimu mano užtarėjai.

Nešuliai buvo labai greit perkrauti, nes vien tik žodis „plėšikai" darė visų judesius skubesnius, o dėl artėjančių sutemų šis žodis rodėsi vis šiurpesnis. Besitvarkant Gurtui buvo liepta nulipti nuo arklio, ir jis, pasinaudojęs proga, paprašė Vambą palaisvinti virvę, rišančią jo rankas. Vamba išpildė jo prašymą ir galbūt tyčia taip nerūpestingai surišo iš naujo mazgus, kad Gurtas be didelio vargo ištraukė rankas ir šmurkštelėjo į krūmus. Niekas neatkreipė dėmesio į jo pabėgimą, taip visi buvo sunerimę, laukdami, kada čia tie plėšikai užpuls.

Tuo tarpu takas, kuriuo jojo keleiviai, pasidarė toks siauras, kad juo tegalėjo joti tik du raiteliai šalia vienas kito. Šis takas leidosi į gilią lomą, kur tekėjo upokšnis skardingais ir klampiais krantais. Sedrikas ir Atelstanas, jodami priešakyje, suprato, koks pavojingas būtų užpuolimas šioje tamsioje lomoje. Tačiau nei vienas, nei kitas neturėjo pakankamai kovinio patyrimo ir manė, kad užvis geriausia brastą prajoti kuo greičiau. Nesilaikydamas jokios tvarkos, būrys nušuoliavo į priekį. Bet vos tik abu vadai su dalimi palydovų persikėlė per upokšnį, plėšikai užpuolė iš visų pusių ir taip staigiai, kad bet koks pasipriešinimas buvo neįmanomas. Aplink skambėjo saksų karo šūkiai: „Už baltąjį slibiną!" „Už baltąjį slibiną!" „Šventa-

sis Jurgis už senąją Angliją!", kuriuos, apsimetę saksais, šūkavo užpuolikai.

Abu saksų vadai pakliuvo į nelaisvę vienu metu. Pastebėjęs pirmąjį priešą, Sedrikas sviedė į jį ietį ir taip gerai pataikė, kad prismeigė užpuoliką prie ąžuolo, pro kurį šis ėjo. Nugalėjęs vieną, Sedrikas išsitraukė kardą ir puolė kitą. Tačiau taip atsivėdėjo, kad užkabino kardu storą šaką virš galvos ir tuo nevykusiu smūgiu pats save nuginklavo. Du ar trys plėšikai užpuolė jį, nutraukė nuo arklio ir paėmė į nelaisvę. Atelstanas buvo suimtas beveik tuo pačiu metu, kaip ir Sedrikas. Jis nespėjo nė atsikvošėti, o užpuolikai nutraukė jį nuo balno ir surišo.

Iš viso būrio vienam tik Vambai pasisekė išsigelbėti. Ir jis parodė šia proga daug daugiau narsumo, negu tie, kurie buvo laikomi už jį protingesni. Jis pačiupo kardą iš vieno tarno, nevikraus ir lėto, ir, mojuodamas juo, privertė užpuolikus pasitraukti, o paskui dar pamėgino drąsiai, bet nesėkmingai nusigauti į pagalbą savo ponui. Supratęs, kad tai nebeįmanoma, Vamba nutykojo patogų momentą, nušoko nuo arklio ir dingo krūmuose.

Bet ir ištrūkęs iš pavojaus, narsusis juokdarys vis dar svarstė, ar ne geriau būtų sugrįžti ir kentėti nelaisvės vargus bendrai su savo ponu, prie kurio buvo nuoširdžiai prisirišęs.

— Girdėdavau ne sykį žmones giriant laisvę,— tarė jis pats sau,— o štai dabar noréčiau, kad koks išminčius pamokytų mane, ką su tąja laisve veikti!

Jis ištarė šiuos žodžius gana garsiai ir staiga išgirdo visiškai arti savęs balsą atsargiai ir tyliai tariant: „Vamba!" Tuo pat metu prie jo pripuolė juodas šuo, ir jis išsyk pažino Fangsą.

— Gurtai! — taip pat atsargiai sušnibždėjo Vamba.

Ir kiauliaganys tučtuojau išdygo prieš jį.

— Kas atsitiko? — skubiai paklausė Gurtas.— Ką reiškia tie šauksmai ir kardų žvangėjimas?

— Paprastas šiais laikais atsitikimas,— atsakė Vamba.— Visi paimti į nelaisvę.

— Kas paimti?— suriko nekantriai Gurtas.

— Mūsų ponas ir ledi Rovena, ir Atelstanas, ir Osvaldas, ir Hundibertas — visi!

— Pasigailėk, viešpatie! — sušuko Gurtas.— Kaipgi jie pateko į nelaisvę ir į kieno nelaisvę?

— Mūsų ponas tuoj puolė kautis,— atsakė juokdarys,— o Atelstanas nesuspėjo, kaip ir visi kiti. O paėmė juos žmonės žaliais durtiniais ir juodomis kaukėmis. Dabar visi guli surišti žalioje pievoje kaip tie miškiniai obuoliai, kurių tu nupurtai nuo medžio savo kiaulėms. Net juokinga pažiūrėti! — tarė dorasis juokdarys.— Aš juokčiausi, jei ne ašaros!

Ir jis pravirko.

Gurto veidas užsiplieskė.

— Vamba,— tarė jis,— tu turi ginklą, o drąsos visada turėjai daugiau, negu proto. Mes tik dviese tesame, bet staigus ryžtingų žmonių užpuolimas gali daug ką pakeisti. Eime!

— Kur ir ko? — paklausė juokdarys.

— Vaduoti Sedriko.

— Bet juk ką tiktai atsižadėjai jam tarnauti.

— Tada buvo visai kas kita,— atrėžė Gurtas,— o dabar jis bėdos ištiktas... Eime!

Juokdarys buvo jau beketinąs paklausyti, bet staiga prieš juos atsirado kažkoks žmogus ir liepė sustoti. Spręsdamas iš jo drabužių ir ginklų, Vamba išsyk buvo bepamanąs, kad tai vienas iš plėšikų, paėmusių į nelaisvę jo šeimininką. Tačiau iš prabangios perpetės su puikiu medžioklinių ragu, iš ramios ir valdingos laikysenos ir balso jis tučtuojau pažino tą patį jomeną, vardu Lokslis, kuris nugalėjo šaulių varžybose.

— Ką reiškia šis triukšmas?— paklausė jis.— Kas drįsta smurtauti šiuose miškuose?

— Pasižiūrėk iš arti į jų durtinius,— atsakė Vamba,— ir pamatysi, ar kartais jie nepriklauso tavo vaikams, nes jų durtiniai taip panašūs į tavąjį, kaip dvi žalių žirnių ankštys viena į kitą.

— Tą aš tučtuojau sužinosiu,— tarė Lokslis,— o tuo tarpu draudžiu jums pasijudinti iš vietos. Būkite čia, kol sugrįšiu. Ir jums, ir jūsų ponams bus geriau, jei manęs paklausysite. Bet palaukite, aš turiu pirma pasidaryti visiškai panašus į tuos plėšikus.

Taip taręs, jis nusiėmė perpetę su ragu, nutraukė plunksną nuo savo kepurės ir viską padavė Vambai. Paskui išsiėmė iš maišelio kaukę, užsidėjo ir, pakartojęs savo įsakymą nesijudinti iš vietos, nuėjo pasižvalgyti.

— Kaip, Gurtai, lauksime,— paklausė Vamba,— ar mausime į krūmus? Mano galva, vargu ar jis doras žmogus, kad turi visą plėšikų aprangą.

— Tegu jis būna ir pats velnias,— atrėžė Gurtas,— bala jo nematė. Mums blogiau nebus, jei palauksime. Jeigu jis iš tos pačios gaujos, tai jau dabar juos įspėjo, ir mums nebepasiseks nei jų užpulti, nei pabėgti. Be to, aš pastaruoju metu įsitikinau, kad tikrieji plėšikai anaiptol ne patys blogiausi žmonės.

Už kelių minučių jomenas sugrįžo.

— Drauguži Gurtai,— tarė jis,— aš buvau įsimaišęs tarp jų ir dabar žinau, kas jie ir kur vyksta. Man rodos, kad jie nežada nieko bloga daryti savo belaisviams. Pulti juos trise būtų tikra beprotybė, nes tai geri ir prityrę kariai; jie išstatė sargybinius, kurie, jei tik kas pamėgintų prisiartinti, tuoj pakeltų aliarmą. Bet aš tikiuosi surinkti tokį būrį, kuris juos vis tiek įveiks, kad ir kokie jie būtų atsargūs. Jūs abu esate tarnai ir, kaip man rodos, ištikimai tarnaujate Sedrikui Saksui, anglų teisių gynėjui. Atsiras užtenkamai anglų jam iš bėdos išvaduoti. Tad eime, o paskui rasim daugiau pagalbininkų.

Jis greit ėmė žengti mišku, o kiauliaganys ir juokdarys tylėdami sekė paskui jį. Tačiau Vamba negalėjo ilgai tylėti.

— Man rodos,— tarė jis, apžiūrinėdamas perpetę ir ragą, kuriuos vis dar tebelaikė rankoje,— kad esu savo akimis matęs, kaip lėkė strėlė, laimėjusi šį prizą, ir tai buvo visai neseniai.

— O aš galiu prisiekti savo išganymu,— tarė Gurtas,— kad esu girdėjęs šio laimėtojo, šio gerojo jomeno balsą ne tik dieną, bet ir nakties metu ir mėnuo nuo to laiko paseno ne daugiau kaip per tris dienas.

— Mano mieli draugai,— atsigręžė į juos jomenas,— visai nesvarbu, kas aš ir iš kur. Jei man pasiseks išvaduoti jūsų šeimininką, jūs teisingai mane laikysite geriausiu savo draugu. O kuo aš vardu, ar tikrai moku šaudyti iš lanko geriau už kokį nors piemenį, kada mėgstu vaikščioti, dieną ar naktį,— tai vis tokie klausimai, kurie jums neturi rūpėti, todėl ir nesukite dėl jų sau galvos.

— Na, mes pakliuvome liūtui į nasrus,— pašnibždomis tarė Vamba savo draugui.— Kaip čia ištrūkus?

— Cit! Tylėk! — tarė Gurtas.— Tik neužrūstink jo savo kvailiojimais ir pamatysi, kad viskas baigsis laimingai.

XX skyrius

Kada keleivis naktį juodą
Atsiduria miškų gelmėj,
Kokia saldi, džiugi paguoda
Jam — atsiskyrėlio giesmė!

Jis girdi, lyg giedotų siela,
Išskleidus skambančius sparnus,
Ir, šlovindama saulę mielą,
Plazdentų į dangaus skliautus.

„Šv. Klementijaus šaltinio atsiskyrėlis"

Sekdami paskui savo paslaptingąjį vadovą, Sedriko tarnai po trijų valandų pasiekė nedidelę miško laukymę.

Jos viduryje stovėjo milžiniškas ąžuolas, į visas puses išskėtęs gumbuotas šakas. Po medžiu gulėjo keturi ar penki jomenai, o dar vienas, sargybinis, vaikštinėjo iš lėto šalia.

Išgirdęs artėjančius žingsnius, jis tučtuojau paskelbė pavojų. Miegantieji tą pačią akimirką pašoko, ir visi vienu sykiu įtempė lankus. Šešios strėlės, įremtos į timpas, nukrypo į tą pusę, iš kurios pasigirdo žingsniai, bet kai tik šauliai pažino vadovą, ėmė jį sveikinti maloniai ir pagarbiai.

— Kur Mileris?— buvo pirmas jo klausimas.

— Prie kelio į Roterhemą.

— Kiek su juo žmonių?— paklausė vadas, nes viskas rodė jį tokį esant.

— Šeši vyrai, ir yra vilties gerai pasipelnyti, jei padės šventasis Mikalojus.

— Dievobaimingai pasakyta! — tarė Lokslis.— O kur Alenas iš Lomos?

— Nuėjo prie Votlingo kelio patykoti Žorvo prioro.

— Irgi gerai sugalvota,— tarė vadas.— O kur vienuolis?

— Savo celėje.

— Tai aš einu pas jį! — tarė Lokslis.— O jūs išsiskirstykite į visas puses ir surinkite draugus. Pasistenkite sutelkti kuo daugiau žmonių, nes susektas pėdsakas žvėries, kurį nelengva bus sumedžioti. Susitiksime čia brėkštant. Beje,— pridėjo jis,— buvau bepamirštąs tai, kas svarbiausia. Du iš jūsų tuojau pat skubėkit link Torkilstono, Fron de Befo pilies. Būrys didikų, persirengusių tokiais pat drabužiais, kaip mūsų, gabena ten keletą belaisvių. Sekite juos neatsitraukdami. Netgi tuo

atveju, jei jie pasieks pilį, mums dar nespėjus sutelkti jėgų, vis tiek turime juos nubausti — tai mūsų garbės reikalas. Todėl sekite juos kuo akyliausiai, ir tegu greičiausias iš jūsų atneš man žinių, kas ten pas juos dedasi.

Šauliai prižadėjo viską tiksliai įvykdyti ir skubiai iškriko į visas puses. O jų vadas ir Sedriko tarnai, kurie dabar žiūrėjo į jį su didele pagarba ir net kiek su baime, spėriai nužygiavo mišku Kopmanhersto koplyčios link.

Kai jie pasiekė mėnesienos nušviestą aikštelę ir pamatė apgriuvusią koplyčią, o šalia jos skurdžią atsiskyrėlio lūšną, bylojančią apie griežtą jos gyventojo pamaldumą, Vamba pašnibždėjo Gurtui į ausį:

— Jeigu šičia gyvena plėšikas, tai, vadinasi, tiesą sako senoji patarlė, kad juo arčiau bažnyčia, juo toliau dievas. Galiu eiti lažybų iš savo kepurės, kad taip ir yra. Tik paklausyk, kas ten dainuojama atsiskyrėlio celėje!

Tuo metu atsiskyrėlis ir jo svečias visa gerkle traukė senovišką užstalės dainą su tokiu refrenu:

Šen taurę duoki,
Linksmai dainuoki!
Drauguži mielas,
Drauguži mielas!
Šen taurę duoki,
Linksmai dainuoki!
Ei, Dženkai, Dženkine,
Šaunus vaikine,
Šen taurę duoki,
Linksmai dainuoki!

— Dievaži, neblogai išeina,— tarė Vamba, mėgindamas pritarti.— Bet sakyk, meldžiamasis, kas gi galėtų tikėtis išgirsti šitokią smagią dainą atsiskyrėlio celėje patį vidurnaktį?

— Nieko čia nuostabaus,— tarė Gurtas.— Visi žino, kad čionykštis vienuolis — linksmas vyras, jis iššaudo gerą pusę visų elnių, kurie slapta sumedžiojami šiose vietose. Sako, kad miško sargas jau apskundęs jį vyresnybei ir jeigu atsiskyrėlis neims padoriau elgtis, tai jam nuvilks apsiaustą su visu gobtuvu.

Šitaip jiems besikalbant, Lokslis taip trankiai beldėsi į duris, kad atsiskyrėlis ir jo svečias pagaliau išgirdo.

— Prisiekiu šventuoju rožančium,— tarė atsiskyrėlis, staiga nutilęs per vidurį skambios dainos.— Vėl kažkas beldžiasi! Dėl vienuoliško savo apdaro nenorėčiau, kad kas mus užtiktų šitaip maloniai laiką beleidžiant. Kiekvienas žmogus turi priešų, gerbiamasis Slunkiau, atsiras dar tokių piktakalbių šmeižikų, kurie šias mano vaišes, pastiprinusias jus, pavargusį pakeleivį, ir palinksminusias per tas tris trumpas valandas, pavadins gal girtuokliavimu ir ištvirkimu,— ydomis, taip nederančiomis mano luomui.

— Niekingi šmeižikai! — tarė riteris.— Norėčiau juos pamokyti! Ir tiesą tu sakai, šventasis vienuoli, kiekvienas žmogus turi priešų. Va net šiame krašte yra tokių žmonių, su kuriais man geriau kalbėti pro antveidžio grotelius, negu atidengtu veidu.

— Tai maukis ant galvos tą savo geležinę puodynę, drauguži Slunkiau, ir paskubėk, kiek įmanydamas. O aš tuo tarpu sutvarkysiu tuos alavinius indus. Ir kad nebūtų girdėti jų čerškant, nes, matai, man lyg trupučiuką dreba rankos, padėk man giedoti giesmę, kurią aš pradėsiu. Žodžiai nesvarbu. Aš pats nelabai temoku.

Tai taręs, jis griausmingu balsu užtraukė psalmę: „Iš gilybių šaukiuosi tavęs, viešpatie..." ir ėmė naikinti puotos pėdsakus. Riteris, leipdamas juokais, dėjosi šarvus, uoliai pritardamas šeimininkui kiekvieną kartą, kai tik jam pasisekdavo sutramdyti juoką.

— Kokios čia velnio rarotos šitokiu metu?— paklausė balsas anapus durų.

— Teatleidžia jums dievas, sere keleivi,— atsakė vienuolis, kuris per savo giedojimą, o gal nuo išgerto vyno nebepažino to gerai pažįstamo balso,— eikite savo keliu, dievo ir šventojo Dunstano vardu aš jus prašau, netrukdykite man ir šventam mano draugui kalbėti maldų.

— Ar tu padūkai, vienuoli?— atsakė balsas iš lauko pusės.— Atidaryk — tai aš, Lokslis!

— A-a! Na, tai gerai, viskas tvarkoj! — tarė atsiskyrėlis savo svečiui.

— Bet kas gi jis toks? — paklausė Juodasis Riteris.— Man reikia žinoti.

— Kas jis toks? Sakau juk tau, kad draugas,— atsakė atsiskyrėlis.

— Koks draugas? — spyrėsi riteris.— Gal tau draugas, o man priešas.

— Koks draugas?— tarė atsiskyrėlis.— Tai, žinai, toks klausimas, kurį lengviau paklausti, negu į jį atsakyti. Koks draugas? Na... dabar pradedu trupučiuką prisiminti... tas dorasis sargas, apie kurį tau pasakojau.

— Aha,— tarė riteris,— toks pat doras sargas, koks tu dievobaimingas vienuolis. Atidaryk gi duris, nes jis nuplėš jas nuo sąvarų.

Šunys, iš pradžių baisiai loję, dabar tarytum pažino ateivio balsą. Jie nustojo loti, pradėjo draskyti nagais duris ir unkšti, tarytum norėdami, kad šeimininkas greičiau atvykėlį įsileistų. Atsiskyrėlis atsklendė duris ir įleido Lokslį su jo bendrakeleiviais.

— Klausyk, atsiskyrėli,— paklausė jomenas, įėjęs ir pamatęs riterį,— kas gi tas tavo linksmybės draugas?

— Tai mūsų ordino vienuolis,— atsakė atsiskyrėlis,— mudu su juo meldėmės kiaurą naktį.

— Jis turbūt kariaujančios bažnyčios tarnas,— tarė Lokslis,— šitokių broliukų dabar visur sutiksi. Klausyk, vienuoli, mesk į šalį rožančių ir imkis vėzdo. Mums dabar reikalingi visi — tiek dvasininkai, tiek pasauliečiai. Bet juk tu iš proto išsikraustei,— pridėjo tyliau Lokslis, pasivedėjęs atsiskyrėlį į šalį.— Kaipgi tu galėjai priimti nepažįstamą riterį? Argi užmiršai mūsų įstatus?

— Nepažįstamą?! — drąsiai atkirto vienuolis.— Aš jį pažįstu taip gerai, kaip elgeta savo lazdą.

— Kas jis toks?— paklausė Lokslis.

— Kas?— pakartojo atsiskyrėlis.— Seras Antonis Skreblstonas — štai kas. Imsiu, mat, aš gerti su žmogum, nežinodamas, kas jis!

— Tu per daug šiandien išgėrei, brolyti,— tarė jomenas,— ir, ko gero, per daug išsiplepėjai.

— Drauguži,— tarė riteris, prieidamas prie jų,— nepyk ant mano linksmojo šeimininko. Jis vaišingai mane priėmė, tai tiesa, bet jei jis nebūtų sutikęs manęs priimti, būčiau jį privertęs tai padaryti.

— Tu būtum mane privertęs? — tarė atsiskyrėlis. — Na,

palauk, tuoj aš pakeisiu šią savo pilką ašutinę žaliuoju durtiniu, ir tegu nebūsiu nei doras vienuolis, nei geras medžiotojas, jei tau neperskelsiu galvos savo vėzdu.

Tai taręs, jis nusimetė vienuolio drabužius ir vienu akies mirksniu užsivilko žalią durtinį ir tos pačios spalvos kelnes.

— Padėk man užvarstyti tas kilpas,— paprašė jis Vambą,— o už vargą aš tave pavaišinsiu stipraus vyno taure.

— Dėkui už gerą širdį,— atsakė Vamba,— tiktai ar nebus man nuodėmė, jei padėsiu šventam atsiskyrėliui pavirsti nuodėmingu miško broliu?

— Nebijok,— tarė atsiskyrėlis.— Žaliojo durtinio nuodėmes išpažinsiu savo pilkajai ašutinei, ir vėl bus tvarka.

— Amen! — tarė juokdarys.— Gelumbiniam nusidėjėliui pritinka maršk onis nuodėmklausys, tai tegu tavo ašutinė podraug atleidžia nuodėmes ir mano striukei.

Šitaip kalbėdamas, jis padėjo vienuoliui raišioti begalę raištelių, kuriais kelnės buvo pritaisomos prie liemenės.

Taip jiems besidarbuojant, Lokslis pasivedėjo į šalį riterį ir tarė jam:

— Nesiginkite, sere riteri, jūs esate tas pats karžygys, kuris padėjo anglams laimėti pergalę antrąją Ašbio turnyro dieną.

— Ir kas iš to, jei atspėjai, drauguži?— paklausė riteris.

— Šitokiu atveju,— atsakė jomenas,— aš galiu jus laikyti silpnesniųjų draugu.

— Tai kiekvieno tikro riterio pareiga,— tarė Juodasis Riteris,— ir man būtų nemalonu, jei apie mane kitaip kas galvotų.

— Bet mano tikslams,— tarė jomenas,— maža to, kad būtum geras riteris. Reikia, kad būtum ir geras anglas. Tai, apie ką aš noriu pakalbėti, turėtų rūpėti gal ir kiekvienam doram žmogui, bet ypač — kiekvienam tikram anglui.

— Vargu ar yra žmogus,— tarė riteris,— kuriam Anglija ir kiekvieno anglo gyvybė būtų brangesnė, negu man.

— Mielai tuo tikiu,— tarė jomenas.— Niekada dar mūsų šaliai taip nereikėjo paramos tų, kurie ją myli. Paklausyk, aš tau papasakosiu apie vieną žygį, kuriame galėsi garbingai dalyvauti, jeigu iš tikrųjų esi toks, koks man atrodai. Niekšų gauja pasigrobė į nelaisvę anglų didžiūną Sedriką Saksą kartu su jo

augintine ir jo draugu Koningsburgo Atelstanu ir nugabeno į artimiausią pilį, vadinamą Torkilstonu. Sakyk man, kaip geras riteris ir geras anglas, ar nori mums padėti juos išvaduoti?

— Mano įžadai įpareigoja mane tai padaryti,— atsakė riteris,— bet norėčiau žinoti, kas tu toks, kad mane prašai jiems padėti?

— Aš,— atsakė jomenas,— bevardis žmogus, bet myliu savo tėvynę ir visus, kuriems ji brangi. Pasitenkinkite tuo tarpu šitomis žiniomis apie mano asmenį, juo labiau kad ir pats norite pasilikti nežinomas. Tačiau žinokite, kad mano garbės žodis toks pat patikimas, kaip ir tų, kurie nešioja aukso pentinus.

— Tuo aš mielai patikėsiu,— tarė riteris.— Tavo veidas rodo tave esant teisingą ir tvirtavalį žmogų. Todėl daugiau tavęs nebeklausinėsiu ir padėsiu vaduoti tuos nelaimingus belaisvius. O paskui, tikiuosi, mudu arčiau susipažinsime ir skirdamiesi būsime vienas kitu patenkinti.

Tuo tarpu atsiskyrėlis pagaliau apsirengė, ir Vamba, pereidamas į kitą trobos galą, išgirdo šio pokalbio pabaigą.

— Šit kaip,— pašnibždėjo jis Gurtui,— vadinasi, mes turėsime naują sąjungininką. Reikia tikėtis, kad riterio narsumas nebus toks netikras pinigas, kaip atsiskyrėlio pamaldumas arba jomeno dora. Tasai Lokslis man atrodo apsigimęs svetimų žvėrių medžiotojas, o vienuolis — linksmas veidmainys.

— Patylėk, Vamba! — tarė Gurtas.— Gal tu ir teisybę sakai, bet jeigu ir pats raguotasis velnias pasiūlytų mums padėti Sedriką ir ledi Roveną išvaduoti, manau, kad man, ko gero, neužtektų dievobaimingumo atsisakyti jo pagalbos.

Per tą laiką atsiskyrėlis apsiginklavo kaip tikras jomenas kardu, skydu, lanku ir strėline su strėlėmis, o ant peties užsimetė sunkų kovos kirvį. Jis pirmasis išėjo iš lūšnos, o paskui rūpestingai užrakino duris ir raktą pakišo po slenksčiu.

— Na ką, brolau, ar jau galėsi mums padėti,— paklausė Lokslis,— ar tau vis dar vynas po galvą tebesiaučia?

— Man atsigaivinti tereikia vieno gurkšnelio vandens iš šventojo Dunstano šaltinio,— atsakė vienuolis.— Galvoje, tiesa, kažkas zvimbia ir kojos nelabai teklauso, bet tučtuojau praeis.

Taip taręs, jis priėjo prie įdubusio akmens ir pasilenkęs gėrė ilgai ilgai, tarsi norėdamas išgerti visą šaltinio vandenį.

— Ar esi dar kada šitiek vandens išgėręs, šventasis Kopmanhersto vienuoli?— paklausė Juodasis Riteris.

— Tik vieną kartą. Tai buvo tada, kai mano statinaitė su vynu pердžiūvo ir vynas nutekėjo neteisėtu keliu. Ir man beliko gerti vien tik vanduo.

Sulig šiais žodžiais jis panėrė į vandenį rankas, o paskui panardino ir galvą, šitaip nuplaudamas visus nakties gertuvių pėdsakus.

Galutinai išsipagiriojęs, linksmasis atsiskyrėlis pastvėrė savo sunkų kirvį ir, sukdamas virš galvos kaip nendrelę, sušuko:

— Kur tie niekingi grobikai, kurie varu pasigauna mergaites? Tegu velniai mane rauja, jei neišguldysiu viso jų tuzino!

— Tai tu ir keiktis bemokąs, šventasis tėve?— tarė Juodasis Riteris.

— Nebevadink manęs šventuoju tėvu! — atrėžė persimainęs vienuolis.— Prisiekiu šventuoju Jurgiu ir jo šlibinu, aš tiktai tol vienuolis, kol ašutinė man ant pečių. O kai užsivelku žaliąjį durtinį, galiu girtuokliauti, keikti, meilintis merginoms ne blogiau už bet kurį medžiotoją.

— Eime,— tarė Lokslis,— ir patylėk bent valandėlę, tu šiandien triukšmauji kaip visas vienuolynas per kūčias, viršininkui nuėjus gulti. Eime ir judu, vyručiai, nėra kada gaišti. Turim sutelkti visas jėgas, jų reikės nemažai, jei pulsime Redžinaldo Fron de Befo pilį.

— Ką?— sušuko Juodasis Riteris,— Tai Redžinaldas Fron de Befas užpuldinėja keleivius ir ima į nelaisvę ištikimuosius karaliaus valdinius? Argi jis pasidarė vagis ir engėjas?

— Engėjas jis visada buvo,— atsakė Lokslis.

— O dėl vagystės,— tarė vienuolis,— tai gerai būtų, kad jis nors perpus būtų toks doras, kaip daugelis man pažįstamų vagių.

— Eik eik, vienuoli, ir tylėk! — tarė jomenas.— Geriau vesk mus kuo skubiausiai į rinkimosi vietą ir nekalbėk tokių dalykų, kurių nedera kalbėti ne tik dėl padorumo, bet ir dėl atsargumo.

XXI skyrius

O, kiek jau metų praeitin nuslinko
Nuo tų dienų, kai čia sėdėjo žmonės
Ir mirkčiojo ant skobnių vaško žvakės!
Bet ir dabar šioj prieblandoj skliautuotoj,
Man rodos, girdis — šnibždesys senovės,
Lyg tebeaidintys balsai žmonių,
Kurie seniai jau miega kapuose.

„Ora", tragedija

Tuo tarpu, kai šitaip buvo ruošiamasi vaduoti Sedriką ir jo artimuosius, ginkluotas būrys, paėmęs juos į nelaisvę, skubėjo į sustiprintą pilį, kur buvo ketinama juos įkalinti. Tačiau netrukus visiškai sutemo, o miško takai, matyt, buvo menkai tepažįstami grobikams. Keletą sykių jiems teko sustoti ir vieną ar du kartus atgal sugrįžti. Vasaros aušra išaušo pirmiau, negu jie susirado tikrąjį kelią, ir užtat dabar būrys labai greitai ėmė žygiuoti į priekį. Tuo metu tarp dviejų šio būrio vadų prasidėjo šitoks pašnekesys:

— Tau metas mus palikti, sere Morisai,— kalbėjo tamplierius riteriui de Brasi.— Tu juk turi suvaidinti išvaduotoją.

— Ne, aš apsigalvojau,— tarė de Brasi.— Aš su tavim nesiskirsiu tol, kol grobis bus nugabentas į Fron de Befo pilį. Tada pasirodysiu ledi Rovenai tikrąja savo išvaizda ir tikiuosi, kad, pamačiusi mano aistrą, atleis man už smurtą, kuriuo jai nusikaltau.

— O kodėl gi tu pakeitei ankstesnį planą?— paklausė templierius.

— Tas tau neturi rūpėti,— atsakė jo bendras.

— Bet aš visgi tikiuosi, sere riteri,— tarė templierius,— jog šitaip nusprendei ne dėl to, kad būtum mane įtaręs kokiais negarbingais kėslais, kaip tave bandė įtikinti Ficursas?

— Ką aš galvoju, tai mano reikalas,— atsakė de Brasi.— Sakau, kad velnias juokiasi, kai vagis apvagia vagį. Bet visi žino, kad jokie velniai nesutrukdys templieriui savaip pasielgti.

— O samdininkų vadui,— atkirto templierius,— taip pat niekas netrukdo įtarinėti draugą neteisybėmis, kokias pats pratęs daryti visiems.

— Nepriekaištaukime be reikalo vienas kitam,— tarė de Brasi.— Tik tiek aš tau pasakysiu, kad puikiai pažįstu templierių

ordinui priklausančių riterių dorovingumą ir nenoriu sudaryti tau progos atimti man gražuolę, dėl kurios ryžausi šitaip rizikuoti.

— Niekai,— atsakė tamplierius.— Ko tau bijoti? Juk žinai, kokių įžadų reikalauja mūsų ordinas.

— Kur nežinosiu,— atsakė de Brasi,— ir žinau taip pat, kaip jų laikomasi. Visi juk žino, kad į meilės romanus Palestinoje labai laisvai žiūrima. Ir pasakysiu atvirai, kad šituo atžvilgiu nieku būdu nepasikliausiu tavo sąžine.

— Na, tai žinok,— tarė tamplierius,— kad aš visai nesidomiu tavąja mėlynake. Šitam belaisvių būry yra kita, kuri man labiau patinka.

— Nejaugi kalbi apie žaviąją žydaitę?

— O jeigu ir taip,— tarė Bua-Gilberas,— kas man gali sukliudyti?

— Kiek žinau — niekas,— atsakė de Brasi,— nebent tavo skaistybės įžadai. Arba tiesiog sąžinė neleis prasidėti su žydaite.

— Na, dėl įžadų,— tarė tamplierius,— tai aš turiu mūsų grosmeisterio leidimą, o dėl sąžinės, tai žmogui, kuris pats savo ranka nužudė apie tris šimtus saracėnų, nėra ko rūpintis smulkiomis nuodėmėlėmis. Juk aš — ne kaimo mergelė, einanti pirmąkart išpažinties didįjį ketvirtadienį.

— Tu pats geriausiai žinai, kas tau galima,— tarė de Brasi,— bet aš galėčiau prisiekti, kad senojo lupikautojo pinigų maišai vilioja tave labiau, negu jo dukters juodos akys.

— Ir pinigai, ir akys mane žavi,— atsakė Bua-Gilberas.— Bet senis žydas tik pusiau mano grobis. Juo teks pasidalinti su Fron de Befu. Juk jis neleis mums už dyką naudotis savo pilimi. O aš noriu turėti savo dalį iš šio mūsų žygio, todėl nusprendžiau, kad žavioji žydė bus mano nedalomas grobis. Na, dabar jau žinai mano ketinimus, tad gal darysi, kaip buvai iš pradžių nusprendęs? Pats matai, kad tau nėra ko bijoti mano įsikišimo.

— Ne,— atsakė de Brasi,— aš vis dėlto pasiliksiu arčiau savo grobio. Visa, ką tu sakai, yra tiesa, bet man nepatinka grosmeisterio tau duotas leidimas ir tos ypatingos teisės, kurias tau suteikė trijų šimtų saracėnų nužudymas. Tu taip įsitikinęs, kad tau viskas bus atleista, jog dėl menkniekių nedarysi jokių ceremonijų.

Šitaip riteriams besikalbant, Sedrikas mėgino visokiais būdais išgauti iš savo sargybinių, kas jie tokie ir kokiu tikslu juos užpuolę.

— Iš pažiūros jūs anglai,— kalbėjo jis,— o užpuolėte savo tautiečius kaip tikri normanai. Jeigu jūs mano kaimynai, tai tuo pačiu ir mano bičiuliai: kas gi iš mano kaimynų anglų kada nors vaidijosi su manim? Sakau jums, jomenai, net tie, kurie savo garbę yra suteršę plėšikavimu, visada naudojasi mano globa, aš atsižvelgiu į jų skurdą ir draugę su jais keikiu jų engėjus, tironus bajorus. Ko gi jums reikia iš manęs? Ir kokią naudą turėsite iš šio smurto? Jūsų darbai rodo, kad esate ne geresni už žvėris. Nejaugi norite ir šitokiu savo tylėjimu būti panašūs į nebylius gyvulius?

Tačiau veltui jis šitaip graudeno sargybinius; jie turėjo daug svarbių priežasčių tylėti, todėl jis negalėjo jų paveikti nei piktumu, nei graudenimais. Jie ragino jį skubėti ir greitai keliavo pirmyn, kol pagaliau plačios alėjos gale pasirodė Torkilstonas, senovinė pilis, nūnai priklausanti Fron de Befui. Tai buvo nedidelė tvirtovė, kurią sudarė aukštas keturkampis bokštas, apsuptas žemesnių pastatų ir iš lauko pusės apsaugotas stipriomis sienomis. Aplink šias sienas ėjo gilus griovys, pilnas vandens. Fron de Bėfas dažnai vaidijosi su savo kaimynais, todėl papildomai sustiprino pilį, pastatydamas ties kiekvienu išlaukinės sienos kampu dar po vieną bokštą. Į pilį kaip ir į visas tų laikų tvirtoves buvo patenkama pro skliautuotą įtvirtinimą, apsaugotą iš abiejų pusių nedideliais bokšteliais.

Kai tik Sedrikas pamatė samanotų pilkų pilies sienų apybraižas, dunksančias virš aplinkinių miškų, jis išsyk aiškiai suprato, kas iš tikrųjų įvyko.

— Kaip neteisingai pasielgiau,— tarė jis,— pagalvojęs, kad šie banditai — mūsų miškų plėšikai. Tai vis vien, kaip kad būčiau palyginęs mūsų miškų lapes su plėšriaisiais Prancūzijos vilkais. Sakykite, niekingi šunys, ko nori jūsų šeimininkas: mano mirties ar mano turtų? Jam turbūt apmaudu, kad šioje žemėje, kur kitąsyk visa priklausė mūsų tautai, užsiliko dar du saksų žemvaldžiai — aš ir kilnusis Atelstanas. Na, tai nužudykite mus, užbaikite savo tironišką žygį. Atėmėte laisvę, atimkite ir gyvybę. Jei Sedrikas Saksas nebegali išvaduoti Anglijos, tai jis bent pasiruošęs numirti už ją. Pasakykite tam kraugeriui, savo šeimininkui, kad aš teprašau vieno dalyko — te-

paleidžia be jokios nuoskaudos ledi Roveną. Jinai moteris, ir jam nėra reikalo jos bijoti, o su mumis mirs paskutinieji kariai, kurie drįsta ją užstoti.

Sargybiniai ir šią kalbą išklausė tylėdami; tuo metu jie sustojo prieš pilies vartus. De Brasi triskart sutrimitavo ragu, ir šauliai, kurie, jiems priartėjant, buvo sulipę ant sienos, dabar skubiai nusigavo apačion, nuleido kilnojamąjį tiltą ir pakvietė svečius į pilį. Sargybiniai liepė belaisviams nulipti nuo arklių ir nuvedė juos į menę, kur jiems buvo paduoti pusryčiai, tačiau niekas, išskyrus Atelstaną, jų nė nepalietė. Bet ir karaliaus Išpažintojo palikuoniui nebebuvo laiko tinkamai įvertinti paduotų valgių, nes sargybiniai pareiškė jam ir Sedrikui, kad jie bus uždaryti atskirai nuo ledi Rovenos. Priešintis nebuvo prasmės. Juos nuvedė į didžiulį kambarį, kuris dėl skliautuotų lubų, paremtų gremėzdiškomis saksiškomis kolonomis, buvo panašus į valgomąsias menes, kokias dar nūdien galima užtikti seniausiuose mūsų vienuolynuose.

Paskui ir ledi Rovena buvo atskirta nuo savo tarnaičių ir nuvesta labai mandagiai, bet visiškai neatsiklausus jos pačios noro, į atskirą kambarį. Šitokios pat abejotinos pagarbos susilaukė ir Rebeka, nežiūrint jos tėvo maldavimų. Sielvarto pagautas senis siūlė net pinigų, kad tik jo dukteriai būtų leista pasilikti su juo.

— Šlykštus netikėli,— tarė jam vienas sargybinis,— kai pamatysi, kokia lindynė tavęs laukia, pats nebenoresi, kad duktė su tavim pasiliktų.

Ir be jokių kalbų senis Izaokas buvo nutemptas į priešingą pusę, negu visi kiti belaisviai. Tarnai, rūpestingai iškratyti ir nuginkluoti, atsidūrė atskiroje patalpoje. Ledi Rovena liko net be savo kambarinės Eldžitos.

Kambarys, į kurį pateko abu saksų vadai, tuo metu buvo sargybinė, nors senovėje čia buvo didžioji pilies menė. Dabartinis pilies valdovas sau buvo įsirengęs naują, puikiai normaniškais ornamentais išpuoštą menę, kurios skliautuotas lubas rėmė lengvos ir grakščios kolonos.

Nesitverdamas apmaudu, Sedrikas vaikščiojo pirmyn ir atgal po kambarį, o tuo tarpu Atelstanui prigimtoji apatija, kaip kitam kantrybė ir filosofija, padėjo abejingai žiūrėti į viską, išskyrus tik smulkius nepatogumus. Tačiau ir juos ne itin juto

ir beveik visą laiką tylėjo, retkarčiais teatsiliepdamas į sujaudinto Sedriko karštą šneką.

— Taip,— kalbėjo Sedrikas, iš dalies pats sau, iš dalies Atelstanui.— Štai čia, toje pačioje menėje, mano senelis puotavo su Torkiliu Volfgangeriu, kuris vaišino narsųjį ir nelaimingąjį Haroldą, žygiuojantį prieš norvegus, susidėjusius su maištininku Tosčiu. Šitoje menėje Haroldas priėmė savo sukilusio brolio pasiuntinį. Kiek kartų mano tėvas su didžiausiu pasigėrėjimu man pasakojo apie šį įvykį! Tosčio pasiuntinys buvo įvestas į menę, pilnintėlę aukštakilmių saksų vadų, kurie siurbčiojo raudonąjį vyną, susibūrę aplink savo monarchą.

— Tikiuosi,— tarė Atelstanas, susidomėjęs šia smulkmena,— kad jie neužmirš mums atsiųsti vyno ir ko nors pavalgyti. Iš ryto vos spėjome paragauti pusryčių. Be to, valgis man neina į sveikatą, jei aš valgau, tuojau pat nulipęs nuo arklio, nors gydytojai ir tvirtina, kad tai esą sveika.

Sedrikas neatkreipė dėmesio į šią pastabą ir pasakojo toliau:

— Tosčio pasiuntinys perėjo per visą menę, nepabūgęs niūrių žvilgsnių, nukreiptų į jį iš visų pusių, ir, sustojęs prieš karaliaus Haroldo sostą, nusilenkė.

„Tarki, valdove,— prabilo jisai,— kokių sąlygų gali tikėtis tavo brolis Tostis, jeigu padės ginklą ir prašys tave taikos?"

„Mano broliškos meilės,— sušuko kilniaširdis Haroldas,— ir puikiosios Nortumberlendo grafystės."

„O jeigu Tostis priims šias sąlygas,— kalbėjo toliau pasiuntinys,— tai kokias žemes tu padovanosi jo ištikimam sąjungininkui Hardradai, Norvegijos karaliui?"

„Septynias pėdas Anglijos žemės! — atsakė Haroldas, užsiliepsnojęs pykčiu.— O jeigu tiesa, kad tasai Hardrada milžiniško ūgio, tai galime pridėti dar dvylika colių."

Visa menė suskambo nuo pritarimo šauksmų, taurės ir ragai buvo pripilti vyno; vadai gėrė už tai, kad norvegas kuo greičiausiai gautų savo žemę Anglijoje.

— Ir aš su didžiausiu malonumu išgerčiau,— tarė Atelstanas,— nes jau man liežuvis pridžiūvo prie gomurio.

— Sumišęs pasiuntinys,— pasakojo toliau Sedrikas su dideliu dvasios pakilimu, nors jo klausytojas ir nerodė jokio susidomėjimo tuo pasakojimu,— išėjo pranešti Tosčiui ir jo sąjun-

gininkui lemtingą jo įžeisto brolio atsakymą. Ir štai tada Jorko bokštai ir krauju patvinusio Dervento bangos regėjo žiaurųjį mūšį, kuriame parodę neregėtą narsumą krito ir Norvegijos karalius, ir Tostis, o su jais dešimt tūkstančių geriausios jų kariuomenės. Ir kas būtų pagalvojęs, kad tą pačią didžiosios pergalės dieną tas pats vėjas, kuris plazdeno pergalingas saksų vėliavas, išpūs ir normanų bures ir lemtingai atvarys jų laivus link Sasekso krantų! Kas būtų pagalvojęs, kad po kelių dienų patsai Haroldas neteks savo karalystės ir jos vietoj gaus tiek pat žemės, kiek buvo paskyręs norvegų karaliui! Ir kas būtų pagalvojęs, kad tu, kilnusis Atelstane, tu, narsaus Haroldo palikuoni, ir aš, sūnus vieno iš drąsiausių saksų karalystės gynėjų, pateksime į niekingo normano nelaisvę ir kad mus įkalins kaip tik toje pačioje menėje, kurioje mūsų tėvai kėlė šitokias šaunias ir iškilmingas puotas!

— Taip, tai gana liūdna,— atsiliepė Atelstanas,— bet aš tikiuosi, kad jie paskirs ne per daug didelę išpirką. Šiaip ar taip, jie turbūt neketina mūsų marinti badu. Tačiau jau gal pats vidurdienis, o aš dar nematau jokių pasiruošimų pietums. Pažiūrėkite pro langą, kilnusis Sedrikai, gal jūs iš saulės numanysite, ar toli vidurdienis.

— Gal ir nebetoli,— atsakė Sedrikas,— bet aš, žiūrėdamas į tuos spalvotus lango stiklus, galvoju ne apie dabartinį momentą ir jo vargus. Man galvoje kyla kitos mintys. Kai tas langas buvo mūrijamas, mano kilnusis drauge, narsieji mūsų sentėviai nemokėjo stiklų gaminimo ir jų spalvinimo meno. Išdidusis Volfgangerio tėvas pasikvietė iš Normandijos dailininką, kad papuoštų šią menę naujais stiklais, kuriuos auksinė dievo palaimintos dienos šviesa nuspalvina visokiausiomis prašmatniausiomis spalvomis. Svetimšalis atvyko čia kaip nuskurdęs elgeta, kaip įtaikus, šliaužiojąs vergas, pasiruošęs lankstytis prieš kiekvieną menkiausią šeimynykštį. O išvažiavo nutukęs bei išpuikęs ir papasakojo gobšams savo tautiečiams apie didžius saksų bajorų turtus ir apie jų atviraširdiškumą. Tai buvo didelė klaida, Atelstanai, tai buvo beprotybė, kurią nujautė ir numatė kai kurie Hengisto ir jo narsiųjų draugų palikuonys, tvirtai pasiryžę laikytis paprastų senovinių papročių. Mes priimdavome šiuos svetimšalius į savo artimiausių draugų, išti-

kimiausių tarnų tarpą. Mes mokėmės jų amatų, kvietėmės jų meistrus. Galų gale pradėjome niekinti dorovingą savo garsiųjų sentėvių paprastumą, normanų menas išlepino mus daug anksčiau, negu jų kardas mus nugalėjo. Daug geriau mums būtų buvę taikingai ir laisvai misti namie pagamintais valgiais, negu pratintis prie užjūrio skanėstų.

— Man dabar ir pats paprasčiausias valgis atrodytų kaip skanėstas,— tarė Atelstanas.— Aš stebiuosi, kilnusis Sedrikai, kaip jūs taip puikiai prisimenate praeitį, o užmirštate, kad jau metas pietauti!

— Tik be reikalo gaišti laiką,— irzliai sumurmėjo pats sau Sedrikas,— jei kalbi jam apie ką nors kita, o ne apie valgį! Matyt, Hardikanuto vėlė apsigyveno jame. Jis tik galvoja, kaip prisivalgyti ir prisigerti. Deja,— liūdnai mąstė, su sielvartu žiūrėdamas į Atelstaną,— kaip gaila, kad tokia vangi dvasia apsigyveno šitokiame didingame kūne! Ir reikėjo gi, kad šitoks didelis darbas, kaip Anglijos atkūrimas, pasidarytų priklausomas nuo šitokio niekam tikusio sverto! Jei jis vestų Roveną, jos kilnesnė dvasia dar galėtų pažadinti apmirusias geresnes jo prigimties savybes. Bet kokios gi čia vedybos, jei mes visi — ir Rovena, ir Atelstanas, ir aš pats — to nuožmaus plėšiko nelaisvėje!

Saksui šitaip liūdnai bemąstant, kalėjimo durys atsidarė ir įėjo rūmininkas su balta lazda rankoje. Tasai svarbus pareigūnas oriai įžengė į menę, o paskui jį keturi tarnai įnešė stalą, apkrautą valgiais, kurių vaizdas ir kvapas bematant išsklaidė Atelstano širdyje visus pirmykščius įspūdžius. Atnešusieji pietus tarnai buvo užsidėję kaukes ir apsigaubę apsiaustais.

— Koks gi čia maskaradas?— tarė Sedrikas.— Negi jūs vaizduojatės, kad mes, patekę į jūsų šeimininko pilį, nežinosime, kas mus paėmė į nelaisvę? Perduokite Redžinaldui Fron de Befui,— kalbėjo jis toliau, pasinaudodamas proga pradėti derybas,— kad vienintele padaryto mums smurto priežastimi mes laikome jo nusikalstamą norą prasigyventi mūsų sąskaita. Pasakykite, kad mes pasiruošę patenkinti jo gobšumą lygiai taip, kaip kad būtume padarę, jei panašiomis aplinkybėmis būtume susidūrę su tikru plėšiku. Tegu jis paskiria išpirką už mūsų

laisvę, ir, jeigu toji suma neviršys mūsų išgalių, mes jam sumokėsime.

Rūmininkas nieko neatsakė, tik linktelėjo galvą.

— Ir dar pasakykite Redžinaldui Fron de Befui,— tarė Atelstanas,— kad aš jį kviečiu į mirtiną dvikovą — po aštuonių dienų nuo mūsų paleidimo. Jei jis tikras riteris, tai neišdrįs atsisakyti arba dvikovą atidėti.

— Perduosiu riteriui jūsų iššūkį,— atsakė rūmininkas,— o tuo tarpu siūlau pavalgyti.

Atelstanas savo iššūkį pareiškė ne pėr daug imponuojamai: jis buvo prisikimšęs pilną burną, dėl to dar lėčiau kalbėjo, negu paprastai, ir iššūkis nuskambėjo gana blankiai. Bet Sedrikas vis tiek labai nudžiugo, įžvelgęs čia ženklą, rodantį atbundant jo draugo širdyje karingumą. Reikšdamas savo pritarimą, jis ėmė iš visos širdies spausti jam ranką, bet šiek tiek nuliūdo, kai Atelstanas pasakė, kad „mielai susigrumtų su visu tuzinu šitokių narsuolių, kaip Fron de Befas, kad tik tuo būdu galėtų greičiau pasprukti iš šios pilies, kur į sriubą dedama tiek daug česnakų".

Nebepaisydamas Atelstano, kuriam vėl niekas daugiau nerūpėjo, kaip tik valgis, Sedrikas atsisėdo prieš jį ir netrukus parodė, kad nors ir užmiršdavo alkį, sielodamasis dėl tėvynės nelaimių, bet prie valgiais apkrauto stalo bematant atgaudavo puikų apetitą, paveldėtą iš sentėvių saksų kartu su kitomis jų savybėmis.

Belaisviai dar nebuvo kaip reikiant pasigardžiavę pateiktais jiems valgiais, staiga jų dėmesį nuo šio svarbaus užsiėmimo atitraukė rago garsai, suskambėję prie pilies vartų. Tie garsai pasikartojo trissyk ir su tokiu smarkumu, tarytum ragą būtų pūtęs užkerėtas pasakų riteris, sustojęs prieš užburtą pilį, kuri, šiems garsams skambant, turėtų išnykti su visomis dantytomis sienomis, bokštais ir menėmis, kaip išnyksta saulėje rytmečio rūkas.

Saksai krūptelėjo, pašoko iš savo vietų ir nuskubėjo prie lango, bet nieko ten neišvydo, nes pro langą tebuvo matyti tik pilies kiemas. Tačiau, sprendžiant iš to, kad tuo pačiu metu pilyje pakilo nemažas sambrūzdis, buvo aišku, kad įvyko kažkas svarbaus.

XXII skyrius

Mano duktė! Duktė! Dukatai mano!
Krikščioniški dukatai! Kur teisybė?
Ir kur įstatymai? Duktė!.. Dukatai!
Šekspyras, „Venecijos pirklys"

Palikime saksų vadus, sugrįžusius prie pertrauktų pietų, ir pasižiūrėkime į dar nelaimingesnį belaisvį — Izaoką iš Jorko. Vargšas žydas buvo įmestas į drėgną, giliai po žeme įrengtą kalėjimą. Šviesa ten patekdavo tik pro vieną ar dvi nedideles angas, kurių belaisvis negalėjo pasiekti. Net per patį vidurdienį šios angos tepraleisdavo labai maža šviesos, todėl rūsyje visiškai sutemdavo, saulei dar nenusileidus. Grandinės ir pančiai, pasilikę nuo kitų kalinių, kybojo ant kalėjimo sienų. Vienų pančių grandyse tebestyrojo du pusiau sutrūniję kojos kaulai, tarytum kalinys būtų spėjęs čionai ne tik numirti, bet ir pavirsti griaučiais.

Viename šio kraupaus požemio gale buvo platus židinys, kurį iš viršaus dengė surūdijusios geležinės grotos.

Kraupulingas rūsio vaizdas galėjo išgąsdinti ir drąsesnį už Izaoką žmogų. Tačiau dabar, tikro pavojaus akivaizdoje, jis buvo daug ramesnis, negu pirma, kai tas baisybes dar įsivaizdavo. Be to, Izaokui jau ne kartą buvo tekę pakliūti į panašią bėdą. Jis buvo visko matęs ir tikėjosi, kad ir šį sykį pasiseks kaip nors išsikapanoti.

Apsigaubęs apsiaustu nuo drėgmės, Izaokas atsisėdo viename požemio kampe. Jo sunertos rankos, susitaršę plaukai ir barzda, kailinis apsiaustas ir aukšta kepurė blausioje ir išskydusioje rūsio šviesoje galėjo būti puikus modelis Rembrantui. Šitaip, nekeisdamas pozos, Izaokas prasėdėjo kiauras tris valandas. Staiga jis išgirdo žingsnius, artėjančius požemin vedančiais laiptais. Subraškėjo atstumiami skląsčiai, sugirgždėjo surūdiję vyriai, žemos durys atsidarė, ir į kalėjimą įėjo Redžinaldas Fron de Befas su dviem Bua-Gilbero vergais saracėnais.

Fron de Befas buvo aukštas ir stiprus vyras. Visas jo gyvenimas praslinko kariaujant ir besivaidijant su kaimynais — savo feodalinei galybei praplėsti jis nedvejodamas naudojosi bet kuriom priemonėm. Jo veido bruožai atitiko jo piktą ir žiaurų būdą. Gausūs randai darė jo veido išraišką dar nuožmesnę ir didino jo keliamą siaubą. Baisingasis baronas buvo apsivilkęs

glaudžia odine striuke, visa šarvų subraižyta ir sudėmėta. Kito ginklo jis neturėjo, išskyrus durklą, užkištą už diržo tarsi tam, kad atsvertų sunkų raktų ryšulį, pakabintą iš dešinės pusės.

Tamsiaodžiai vergai, atėję drauge su baronu, buvo be puošniųjų drabužių, vienais tik ilgais storos drobės marškiniais ir kelnėmis. Rankovės buvo paraitytos virš alkūnių kaip mėsininkų, kada tie imasi darbo skerdykloje. Abudu laikė rankoje po pintinėlę. Įėję į kalėjimą, jie sustojo prie durų, kurias Fron de Befas pats savo ranka rūpestingai uždarė ir užrakino. Tai padaręs, jis iš lėto ėmė eiti per visą požemį link Izaoko, įsmeigęs į jį akis. Šiuo žvilgsniu jis tarytum norėjo atimti žydui valią. Ir iš tiesų buvo galima pagalvoti, kad barono akys turi šitokios galios nelaimingajam belaisviui. Izaokas sėdėjo nejudėdamas, išsižiojęs ir su tokiu siaubu žiūrėjo į nuožmųjį baroną, kad visas jo kūnas tarytum gūžėsi ir rietėsi į kamuolį nuo įsmeigto į jį kraupulingo žvilgsnio, kuriuo jį vėrė siaubūnas normanas. Nelaimingasis Izaokas nepajėgė ne tik atsistoti ir nusilenkti, jis negalėjo net nusiimti kepurės ar ištarti bent vieną maldaujamą žodį: jis buvo įsitikinęs, kad tučtuojau jį pradės kankinti, o gal ir nužudys.

Riteris sustojo per tris žingsnius nuo tos kertės, kurioje nelaimingasis žydas buvo susigūžęs, ir rankos mostu pašaukė vieną iš vergų. Tamsiaodis priėjo, išėmė iš savo pintinės dideles svarstykles ir keletą svarsčių, padėjo juos prie Fron de Befo kojų ir vėl pasitraukė prie durų.

Fron de Befas visų pirma kreipėsi į liūdno likimo ištiktą belaisvį šitokiais žodžiais:

— Tu prakeiktas šunie! — Žemas niaurus jo balsas gūdžiai nuaidėjo požemio paskliautėse.— Ar tu matai šias svarstykles?

Nelaimingasis Izaokas tik nulenkė galvą.

— Šitomis svarstyklėmis,— tarė negailestingasis baronas,— tu man kuo tiksliausiai atsversi tūkstantį svarų sidabro pagal taisykles, nustatytas Matų ir svorio rūmų Londone.

— Sentėvi Abraomai! — sušuko žydas.— Ar kas kada girdėjo, kad šitokios sumos būtų reikalaujama? Net menestrelių dainose nedainuojama apie tūkstantį svarų sidabro. Ar matė kada nors žmogaus akys šitokį stebuklingą reginį? Visame Jorko mieste, iškratyk nors visą mano namą ir visų mano tautie-

čių namus, nerasi nė dešimtosios dalies to sidabro, kurio iš manęs reikalauji!

— Aš žmogus su protu,— atsakė Fron de Befas,— ir, jei tau pritrūks sidabro, pasitenkinsiu auksu. Skaitydamas po vieną auksinę markę už šešis svarus sidabro, tu gali išpirkti savąjį nekrikšto kailį nuo tokios bausmės, kokios dar nė sapnuoti nesi sapnavęs.

— Pasigailėk manęs, kilnusis riteri! — sušuko Izaokas.— Aš senas, beturtis ir bejėgis. Šitokį nugalėjus nedaug tebus šlovės. Nedidelis nuopelnas sutraiškyti kirminą.

— Kad tu senas, tai tiesa,— atsakė riteris.— Kad tu silpnas, taip pat galbūt teisinga. Bet kad tu turtingas, tą visi žino.

— Prisieku, kilnusis riteri,— tarė Izaokas,— prisiekiu visu tuo, kuo aš tikiu, ir tuo, kuo mes abu tikime...

— Nepriesaikauk melagingai,— pertraukė jį normanas,— ir savo užsispyrimu nenulemk sau iš anksto lemties, bet pirma sužinok ir gerai apsvarstyk tave laukiantį likimą. Nemanyk, Izaokai, kad noriu tik įbauginti tave ir pasinaudoti tavo niekingu bailumu. Prisiekiu tuo, kuo tu netiki,— tąja evangelija, kurią skelbia mūsų bažnyčia, tais raktais, kurie jai duoti, idant ji surištų ir išrištų,— kad mano nusistatymas tvirtas ir nepakeičiamas. Šis požemis — ne juokų vieta. Šičia kalėjo žmonių, kilmingesnių už tave dešimt tūkstančių kartų, ir jie čia mirė, ir niekas apie tai niekada nesužinojo. Bet tavęs laukia lėta ir sunki mirtis — palyginus su tavimi, jiems buvo lengva mirti.

Jis vėl rankos mostu pašaukė vergus ir kažką jiems tyliai pasakė jų kalba, nes ir Fron de Befas buvo buvęs Palestinoje, kur, ko gero, išmoko ir barbariškų žiaurumų. Saracėnai išėmė iš savo pintinių truputį akmens anglių, dumples ir alyvos butelį. Vienas jų išskėlė ugnį, kitas sudėjo anglis plačiame židinyje, kurį anksčiau minėjome, ir tol pūtė dumples, kol anglys raudonai įsidegė.

— Matai, Izaokai, tas geležines grotas virš degančių žarijų?— paklausė Fron de Befas.— Tu būsi paguldytas nuogas į šitą šiltą patalą. Vienas šių vergų kurstys po tavim ugnį, o kitas laistys tave alyva, kad kepdamas neprisviltum. Pasirink, kas tau geriau: gulti į šį karštą patalą ar sumokėti man tūkstantį svarų sidabro. Prisiekiu savo tėvo galva, kad kito pasirinkimo tau nėra.

— Negalimas daiktas! — suriko nelaimingasis žydas.— Negali būti, kad šitaip iš tikrųjų būtumėte sumanęs! Gailestingasis kūrėjas nesutvėrė širdies, galinčios įvykdyti šitokią žiaurybę!

— Be reikalo šitaip galvoji, Izaokai,— tarė Fron de Befas,— tai didelė tavo klaida. Nejaugi įsivaizduoji, kad aš, matęs, kaip buvo plėšiami ištisi miestai, kaip tūkstančiai mano brolių krikščionių žuvo nuo kardo, ugnies ir potvynio, atsižadėsiu savo sumanymo dėl kažkokio žydo riksmų ir vaitojimų? Turėk proto, seni, atsiskirk su dalim savo turtų. Jei nuo to ir pernelyg suplonėtų tavo piniginė, tu sugalvosi, kaip ją pripildyti. O tokio gydytojo bei tokio vaisto, kuris užgydytų tavo apdegusį kailį ir mėsą, kai tau teks pagulėti ant šių grotų, tikrai nėra. Sutik greičiau su mano pasiūlymu ir džiaukis, taip lengvai ištrūkęs iš šio kalėjimo, iš kurio retas teišeina gyvas. Na, nebeaušinsiu daugiau burnos, kalbėdamas su tavim. Pasirink, kas tau brangiau: tavo auksas ar tavo kūnas ir kraujas. Kaip nuspręsi, taip ir bus.

— Tepadeda man Abraomas, Jokūbas ir visi mūsų giminės tėvai,— tarė Izaokas.— Aš negaliu pasirinkti, nes neturiu kaip patenkinti jūsų besaikiškų reikalavimų.

— Čiupkite jį, vergai,— įsakė riteris,— ir tegu jo protėviai padeda jam, kaip išmano!

Vergai priėjo prie Izaoko, pastvėrė nelaimingąjį, pakėlė nuo aslos ir, laikydami už parankių, žiūrėjo į šeimininką, laukdami tolesnių įsakymų. Vargšas žydas žvilgčiojo jiems ir baronui į akis, vildamasis pastebėti nors kibirkštėlę gailesio, bet Fron de Befas žiūrėjo į jį su tokiu pat šaltu ir niauriu šypsuliu, su kokiu ir pradėjo šį žiaurų darbą, o laukiniuose saracėnų žvilgsniuose tebuvo matyti lyg koks džiugus artėjančios pramogos lūkestis. Tada Izaokas žvilgtelėjo į įkaitintą židinį, ant kurio buvo ruošiamasi jį guldyti, ir, įsitikinęs, kad jo kankintojas nepermaldaujamas, nebeteko viso ryžtingumo.

— Aš sumokėsiu tūkstantį svarų sidabro,— tarė jis ir, kiek patylėjęs, pridėjo: — žinoma, su savo tautiečių pagalba, nes man teks kaip elgetai prašyti išmaldos prie mūsų sinagogos durų, kad galėčiau surinkti šitokią negirdėtą sumą. Kada ir kur aš turiu ją įmokėti?

— Šičia,— atsakė Fron de Befas.— Va čia tu ją sumokėsi — susversi ir suskaičiuosi va ant šios aslos. Nejaugi manai, kad aš tave paleisiu, prieš gaudamas išpirką?

— O kas man užtikrins, kad atgausiu laisvę, kai išpirka bus sumokėta?— paklausė Izaokas.

— Užteks normanų bajoro žodžio, tu lupikautojau,— atsakė Fron de Befas,— normanų bajoro garbė grynesnė už visą tavo giminės auksą ir sidabrą.

— Meldžiu atleisti, kilnusis riteri,— baugiai tarė Izaokas,— bet kodėl aš turiu pasikliauti vien jūsų žodžiu, jei jūs manim nė truputėlio nepasitikite?

— O todėl, žyde, kad tau nieko kito nebelieka,— atsakė griežtai riteris.— Jei būtum šiuo momentu savo lobių kambary, Jorke, ir aš ateičiau pas tave prašyti, kad paskolintum šekelių, tavo reikalas būtų paskirti skolos grąžinimo terminą ir laidavimo sąlygas. Bet šičia mano namai. Tu mano valioje, ir aš nebekartosiu sąlygų, kuriomis grąžinsiu tau laisvę.

Izaokas gailiai suvaitojo.

— Grąžindamas laisvę man,— tarė jis,— grąžink visiems, su kuriais kartu keliavom. Jie niekino mane kaip žydą, bet vis dėlto pasigailėjo manęs, bejėgio senio, dėl manęs sugaišo kelionėje, todėl ir juos ištiko ta pati nelaimė. Be to, gal jie šiek tiek prisidės ir prie mano išpirkos.

— Jei turi galvoje tuos saksų stuobrius, tai žinok, kad iš jų bus reikalaujama kitokios išpirkos, negu iš tavęs,— atrėžė Fron de Befas.— Ir žiūrėk, žyde, tik savęs, o svetimais nesirūpink!

— Tai tu,— tarė Izaokas,— paleidi laisvėn tik mane ir mano sužeistąjį draugą?

— Nejaugi aš turėsiu dusyk kartoti Izraelio sūnui,— sušuko Fron de Befas,— kad žiūrėtų, kas jam priklauso, o į svetimus reikalus nesikištų? Jei jau apsisprendei, tai mokėk išpirką, ir kuo greičiausiai.

— Klausyk,— tarė žydas,— kad gautum tą išpirką, kurios iš manęs reikalauji, pamindamas...— nutilo jis, bijodamas užrūstinti nuožmųjį normaną.

Bet Fron de Befas tiktai nusijuokė ir pats pasakė tai, ką žydas bijojo ištarti.

— Pamindamas savo sąžinę,— norėjai pasakyti, Izaokai? Ko gi tu nutilai? Aš juk sakiau, kad esu protingas žmogus ir moku kantriai klausytis priekaištų iš pralaimėjusios pusės net tada, kada pralaimėjusis yra žydas. Bet tu nebuvai toks kantrus, Izaokai, paduodamas skundą prieš Žaką Ficdotrelį už tai, kad

pavadino tave siurbėle ir lupikautoju, kai savo lupikavimu įstūmei jį į visišką skurdą.

— Prisiekiu talmudu,— sušuko žydas,— jūsų prakilnybė klysta: Ficdotrelis užsimojo ant manęs durklu mano paties kambaryje už tai, kad paprašiau sugrąžinti man skolą. Skola turėjo būti sumokėta jau prieš velykas.

— Na, man vis vien,— tarė Fron de Befas,— man svarbu, kada aš gausiu savo sidabrą. Kada gi pristatysi šekelius, Izaokai?

— Tegu mano duktė Rebeka nuvyksta į Jorką,— atsakė Izaokas,— saugoma jūsų tarnų palydos, kilnusis riteri, ir po tiek laiko, kiek reikia raiteliui atgal iš ten sugrįžti, pinigai bus čia pristatyti, ir jūs galėsite juos susverti va čia ant aslos.

— Tavo duktė? — tarė Fron de Befas lyg nustebęs.— Dievaži, Izaokai, gaila, kad aš to nežinojau. Aš maniau, kad ta juodbruvė mergaitė — tavo sugulovė, ir atidaviau ją už tarnaitę serui Brianui de Bua-Gilberui.

Klyksmas, kuris išsiveržė Izaokui iš krūtinės, kai riteris ištarė šiuos žodžius, nuaidėjo visuose skliauto kampuose ir taip nustebino abu saracėnus, kad tie net paleido iš rankų nelaimingąjį žydą. Jis pasinaudojo tuo ir, parpuolęs ant žemės, apkabino Fron de Befo kelius.

— Sere riteri,— tarė jis,— imk visa tai, ko pareikalavai, imk dešimteriopai daugiau, atimk man viską, padaryk mane elgeta. Arba nusmeik mane durklu, sudeginк šioje ugnyje, bet tik pasigailėk mano dukters, paleisk ją be nuoskaudos! Vardan tos moters, kuri tave pagimdė, maldauju — neatimk garbės beginklei mergaitei. Jinai gyvas mano mirusios Rachelės paveikslas! Neišplėšk vienišam našliui vienintelės jo paguodos! Nejaugi tu norėtum, kad pats tėvas gailėtųsi, jog vienturtė jo duktė neguli šalia motinos savo sentėvių rūsyje?

— Gaila,— tarė normanas, trupučiuką lyg ir susigraudinęs,— gaila, kad anksčiau to nežinojau. Aš maniau, kad jūsų tautos žmonės nemyli daugiau nieko, tik savo pinigų maišus.

— Negalvok taip blogai apie mus, nors mes ir žydai,— tarė Izaokas, skubėdamas pasinaudoti tariamos užuojautos momentu.— Juk ir užguita lapė, ir nukamuota laukinė katė myli savo jauniklius, taip ir paniekinti, persekiojami Abraomo palikuonys myli savo vaikus.

— Sakysim, kad taip,— tarė Fron de Befas,— ateity žinosiu, Izaokai. Bet dabar jau vėlu. Aš nebegaliu pakeisti to, kas

jau atsitiko arba turi atsitikti. Aš daviau žodį savo ginklo draugui, o žodžio nekeisiu ir dėl dešimties žydų su dešimtimi žydaičių priedo. Be to, kodėl gi tu galvoji, kad mergaitei atsitiks nelaimė, jei ji teks Bua-Gilberui?

— Būtinai atsitiks! — sušuko Izaokas, sielvartingai grąžydamas rankas.— Ko gi kito galima laukti iš tamplieriaus, jei ne nuožmumo vyrams ir negarbės moterims!

— Niekingas nekrikšte! — tarė Fron de Befas, žybtelėjęs akimis ir galbūt nudžiugęs, kad rado dingstį pykčiui,— nedrįsk įžeidinėti šventojo Siono šventovės ordino! Galvok greičiau, kaip sumokėti išpirką, kitaip užkimšiu tau burną!

— Plėšike, niekše! — suriko žydas.— Nieko aš tau neduosiu! Nė vieno sidabrinio penso negausi iš manęs nė pamatyti, kol nesugrąžinsi man dukters nenuskriaustos ir nepažemintos!

— Ar tu proto netekai, žyde?— griežtai tarė normanas.— Ar gal tavo kūnas ir kraujas užkerėti, kad nesibijo įkaitintos geležies ir verdančios alyvos?

— Man vis vien! — sušuko žydas, dėl dukters puolęs į baisiausią nevilį.— Daryk man pačiam, ką tik nori. Duktė — taip pat mano kūnas ir kraujas, ir tūkstantį kartų brangesnis už tą seną mano kūną, kurį tu žadi nukankinti. Nematysi tu mano sidabro! Nė vieno sidabrinio pinigėlio aš tau neduosiu, nors nuo jo priklausytų išganymas prakeiktos tavo sielos, pasmerktos amžinai prapulčiai už nusikaltimus. Imk mano gyvybę, jei nori, ir paskui pasakok, kaip žydas, jokių kankynių nepaisydamas, mokėjo apvilti krikščionį.

— Pažiūrėsime,— tarė Fron de Befas,— prisiekiu palaimintu kryžium, kuriuo bjaurisi tavo prakeiktoji giminė, kad paragausi ir ugnies, ir plieno. Nurenkite jį, vergai, ir pririškite grandinėmis prie grotų.

Nors senis vis dėlto priešinosi, saracėnai nutraukė nuo jo viršutinius drabužius ir buvo jau benorį visiškai jį nurengti, bet staiga suskambėjo trimito garsai ir pasikartojo trissyk taip smarkiai, kad pasiekė net požemio gelmes. Tuo pačiu momentu pasigirdo balsai, šaukią Redžinaldą Fron de Befą. Nenorėdamas būti užtiktas prie šitokio pragariško darbo, nuožmusis baronas liepė vergams vėl aprengti žydą ir drauge su jais išėjo iš kalėjimo, palikdamas Izaoką dėkoti dievui už išgelbėjimą ar raudoti dėl nelaimingos dukters likimo.

XXIII skyrius

Bet jei jausmingi, švelnūs mano žodžiai
Palenkti neįstengs man jūs širdies,
Tada aš kaip karys,— ne mylimasis,—
Jėga priversiu jus pamilt mane.

Šekspyras, „Du veroniečiai"

Kambarys, į kurį sargybiniai įvedė ledi Roveną, buvo įrengtas su aiškia pretenzija į puošnumą ir prabangą. Skiriant jai šį kambarį, matyt, buvo norėta ypatingai ją pagerbti ir parodyti didesnį atidumą, negu kitiems belaisviams. Tačiau Fron be Befo žmona, kuri anksčiau gyveno šitame kambaryje, buvo jau seniai mirusi, ir negausūs papuošimai, padaryti pagal jos skonį, spėjo jau geroka aptriušti. Apmušalai vietomis karojo atplyšę nuo sienų, kitur jie buvo saulės išblukinti ar nugeltę ir sudūlėję iš senumo. Tačiau, nors šitaip apleistas ir nuskaręs, šis kambarys buvo vienintelė pilyje vieta, tinkama saksų paveldėtojai apgyvendinti. Šičia ji ir buvo palikta spėlioti, kas jos laukia, kolei šios gėdingos dramos aktoriai ruošėsi vaidinti savo vaidmenis. O šiuos vaidmenis paskirstė suėję pasitarti Redžinaldas Fron de Befas, de Brasi ir tamplierius. Jie ilgai ir karštai ginčijosi dėl visokeriopo pelno, tenkančio kiekvienam iš šio akiplėšiško sumanymo, ir pagaliau išsprendė belaisvių likimą.

Apie vidurdienį de Brasi, kuris ir buvo suplanavęs visą šį žygį, įėjo į ledi Rovenos kambarį, ketindamas įvykdyti savo kėslus — laimėti jos ranką ir kraitį.

Buvo matyti, kad jis ne visą laiką sugaišo, tardamasis su savo bendrininkais, nes spėjo pasipuošti pagal paskutinę tų laikų madą. Žaliasis durtinis ir kaukė buvo padėti į šalį, ir jo ilgi tankūs plaukai krito vešliomis garbanomis ant prabangaus, kailiais apvedžioto apsiausto. Barzdą jis buvo švariai nusiskutęs. Tunika siekė žemiau kelių, o diržas, prie kurio kabojo sunkus kalavijas, buvo išsiuvinėtas auksu ir susegtas auksine sagtimi. Mes jau minėjome, koks prašmatnus buvo anų laikų madingas apavas, o Moriso de Brasi pusbačių galiukai, pakelti į viršų ir išriesti kaip avino ragai, būtų galėję gauti pirmąjį prizą madingiausių varžybose. Šitoks buvo anų laikų dabitos apdaras, o šiuo atveju jis atrodė dar gražesnis dėl paties riterio

gražios išvaizdos ir laikysenos, kuri buvo kupina dvariškiui būdingo grakštumo ir kario tiesumo.

Jis pasveikino ledi Roveną, nusiėmęs aksominę kepuraitę, papuoštą auksine sage su arkangelo Mykolo atvaizdu, ir grakščiu rankos mostu pakvietė ją sėsti. O kadangi ji vis stovėjo, riteris nusimovė dešinės rankos pirštinę ir jau norėjo privesti ją prie kréslo. Tačiau ledi Rovena mostu atsisakė nuo šios mandagios paslaugos ir tarė:

— Jei aš esu savo kalintojo akivaizdoje, sere riteri,— o šiomis aplinkybėmis negaliu kitaip galvoti,— kalinei dera stovint išklausyti nuosprendį dėl savo likimo.

— Deja, žavioji Rovena,— atsakė de Brasi,— jūs ne kalintojo, bet savo belaisvio akivaizdoje. Jūsų gražiosios akys turi ištarti nuosprendį pačiam de Brasi.

— Aš jūsų nepažįstu, sere,— tarė ledi, iškėlusi galvą su visu įžeistos aukštakilmės gražuolės išdidumu,— aš jūsų nepažįstu, o tasai įžūlus familiarumas ir kreipimasis į mane trubadūrų žargonu neatperka to, kad pasielgėte kaip plėšikas.

— Jūsų grožis privertė mane pasielgti be deramos pagarbos tai, kurią išsirinkau savo širdies karaliene ir savo akių kelrode žvaigžde.

— Sakau jums dar kartą, sere riteri, kad aš jūsų nepažįstu ir kad nė vienas vyras, nešiojąs riterio grandinę ir pentinus, neprivalo šitokiu būdu primesti savo draugijos beginklei damai.

— Kad jūs manęs nepažįstate,— tarė de Brasi,— tai iš tikrųjų mano nelaimė, tačiau leiskite man tikėtis, kad de Brasi vardas nelieka nepaminėtas, kada menestreliai bei šaukliai šlovina riterių žygius turnyre ir mūšio lauke.

— Tai tegu menestreliai bei šaukliai ir šlovina jus, sere riteri,— tarė Rovena.— Jiems tai geriau pritinka, negu jums pačiam. Sakykit, kas iš jų įamžins dainoje ar raštuose atmintiną šios nakties užpuolimą, kai buvo nugalėtas senis su baugių tarnų saujele, ir tą nugalėtojui tekusį grobį — nelaimingą mergaitę, varu nugabentą į plėšikų pilį?

— Jūs neteisi, ledi Rovena,— atsakė riteris, suglumęs kramtydamas lūpas; dabar jis prabilo daug natūraliau, be pirmykščio dirbtinio meilumo,— jūsų širdies nedegina aistra, todėl nenorite pateisinti kito žmogaus aistros, nors ji būtų jūsų grožio sužadinta.

— Aš jus prašau, sere riteri,— tarė Rovena,— mesti šias kalbas, kurias yra nuvalkioję keliaujantieji menestreliai ir kurios nepritinka riterių ir bajorų lūpoms. Aš iš tiesų turėsiu atsisėsti, nes jūs, matyt, niekada nebaigsite tų banalybių, kokių kiekvienas gatvės juokdarys tiek moka, kad iki pat kalėdų neišsakytų.

— Išdidžioji ledi,— su apmaudu tarė de Brasi, matydamas, kad į visą jo įmantrų meilinimąsi ji atsako tik panieka,— išdidžioji ledi, aš jums įrodysiu, kad ir mano išdidumas ne mažesnis už jūsų. Žinokit, kad aš pasipiršau kaip tik tuo būdu, kuris atitinka jūsų charakterį. Tokį lengviau nugalėti su ginklu rankoje, negu švelniais ir mandagiais žodžiais pagal visų priimtus papročius.

— Švelnūs žodžiai,— tarė Rovena,— kuriais dangstomi storžieviški darbai — tai riterio diržas, apjuosęs niekingo vergo liemenį. Aš nesistebiu, kad tvardytis jums sunku,— verčiau būtumėt pasilikęs plėšiko apdarą ir jo šnektą, užuot plėšikų darbus dangstęs švelniomis manieromis ir mandagiais žodžiais.

— Jūs gerai patariat,— tarė normanas.— Taigi drąsia kalba, kuri geriausiai pateisina drąsų darbą, sakau: tu arba visai neišeisi iš šios pilies, arba išeisi kaip Moriso de Brasi žmona. Aš nesu pratęs, kad kas užkirstų kelią mano kėslams, ir normanų bajorui nėra reikalo teisintis prieš saksę, kuriai jis daro garbę pasipiršdamas. Tu išdidi, Rovena, ir tuo dar labiau tinki būti mano žmona. Kokiu gi kitu būdu galėtum iškilti į tokią aukštą ir garbingą vietą, į kokią tave iškels santuoka su manim? Kaipgi kitaip tu išsigelbėsi iš to gyvenimo menkame kaimiškame tvarte, kur saksai miega kartu su kiaulėmis, vieninteliu savo turtu? Kaipgi kitaip užimsi tau deramą garbingą vietą tarp tų žmonių, kurie Anglijoje pasižymi grožiu ir galia?

— Sere riteri,— atsakė Rovena,— tasai tvartas, kurį su tokia panieka paminėjote, buvo man saugi prieglauda nuo pat kūdikystės dienų. Tikėkite manim, jei kada nors jį paliksiu, tai tik su tokiu žmogum, kuris neniekins namų, kur aš buvau užauginta ir išauklėta.

— Aš numanau jūsų mintį, ledi,— tarė de Brasi,— nors jūs galbūt tariatės perdaug neaiškiai ją išreiškusi, kad galėčiau suprasti. Bet nesvajokite, kad Ričardas Liūtaširdis sugrįš kada į savąjį sostą. Dar mažiau įtikėtina, kad Vilfredas Aivenhas atsivestų jus prie sosto, kur būtumėt priimta kaip karaliaus

numylėtinio žmona. Mano pasiryžimo negali paveikti mintis apie šią vaikišką ir beviltišką aistrą. Žinokite, ledi, kad tasai varžovas kaip tik dabar yra mano rankose, ir nuo manęs priklauso, ar apie jo buvimą šioje pilyje pranešiu Fron de Befui, kurio pavydas bus jam labiau pražūtingas už manąjį.

— Vilfredas šičia?— tarė paniekinamai ledi Rovena.— Tai tokia pat tiesa, kaip ir tai, kad Fron de Befas — jo varžovas.

De Brasi atsidėjęs į ją pažiūrėjo.

— Argi tu iš tikrųjų būtum apie tai nežinojusi? — tarė jis.— Negi nežinojai, kad Izaoko neštuvuose buvo nešamas Vilfredas Aivenhas? Pritinkamas keliavimo būdas kryžiuočiui, pasišovusiam savo nenugalima ranka išvaduoti šventąjį karstą! — Ir jis paniekinamai nusijuokė.

— Bet jeigu jis čia ir būtų,— tarė Rovena, prisiversdama kalbėti abejingai, nors visa drebėjo, baisingų nuojautų apnikta,— dėl ko turėtų varžytis su Fron de Befu, ir ko turėtų bijoti, išskyrus laikiną įkalinimą šioje pilyje, iš kur bus paleistas už įšpirką, kaip kad paprastai esti riterių tarpe?

— Nejaugi ir tu, Rovena,— tarė de Brasi,— kaip ir visos moterys, galvoji, kad pasaulyje nebėra dėl ko daugiau varžytis, kaip tik dėl jūsų grožio? Argi nežinai, kad turtų ir garbės troškimas sukelia ne mažesnį pavydą kaip ir meilė? Mūsų šeimininkas, Fron de Befas, gins savo teises į turtingą Aivenho dvarą su tokiu pat uolumu ir įkarščiu, su kokiu varžytųsi dėl kokios nors mėlynakės mergaitės. Bet nusišypsok, pažiūrėk palankiai į mano piršlybas, ir sužeistam riteriui nebereikės bijoti Redžinaldo Fron de Befo. Priešingu atveju tau teks jo gedėti, nes jis rankose žmogaus, kuris nepažįsta gailestingumo.

— Išgelbėkit jį dėl dievo meilės! — tarė Rovena, netekdama viso savo tvirtumo ir su siaubu galvodama apie gresiantį jos mylimajam pavojų.

— Tą aš galiu ir padarysiu,— atsakė de Brasi.— Kai Rovena sutiks būti de Brasi žmona, kas tada išdrįs pakelti ranką prieš jos giminaitį, jos globėjo sūnų, vaikystės draugą? Bet tik už savo meilę gali nupirkti jam išgelbėjimą. Aš nesu toks kvailys, kad gelbėčiau gyvybę žmogui, kuris gali tapti laimingu mano varžovu. Pasistenk mane palenkti, ir jis bus išgelbėtas. Bet jei nenorėsi šitaip pasielgti, Vilfredas mirs, o tu vis tiek nepasidarysi laisvesnė.

— Šaltame jūsų kalbos atvirume,— tarė Rovena,— esama kažko, kas nesiderina su siaubinga jos prasme. Aš netikiu, kad jūsų kėslai būtų tokie pikti ir kad jūsų galybė būtų tokia didelė.

— Na, tai džiaukis tąja viltim, kol įsitikinsi jos netikrumu,— tarė de Brasi.— Tavo mylimasis guli sužeistas šioje pilyje. O jis stovi kaip kliūtis tarp Fron de Befo ir to, kas Fron de Befui brangiau už garbę ir grožį. Ką jam reiškia vienu durklo ar ieties smūgiu pašalinti šią kliūtį? O jeigu Fron de Befas ir nesiryžtų šitaip atvirai pasielgti, tai užteks tik gydytojui apsirikti, paduodant vaistų, ar slaugei ištraukti ligoniui iš po galvos priegalvį, ir tatai įvyks be kraujo praliejimo. Vilfredas dabar tokioje būklėje, kad ir nuo to gali numirti. Sedrikas taip pat...

— Ir Sedrikas taip pat...— pakartojo Rovena.— Mano kilnusis, didžiadvasis globėjas. Aš nusipelniau ištikusios mane nelaimės, jei galėjau užmiršti Sedriko likimą, galvodama apie jo sūnų.

— Sedriko likimas taip pat priklauso nuo tavo apsisprendimo,— tarė de Brasi,— tad patariu gerai apie tai pagalvoti.

Iki šiol Rovena laikėsi nepajudinamai tvirtai, mat, nenumanė, kad pavojus toks rimtas ir neišvengiamas. Iš prigimimo ji buvo švelni ir drovi, tačiau dėl auklėjimo buvo pasidariusi griežtesnė. Visų pataikaujama ir lepinama, jinai įsigijo drąsos ir savikliovos. Ji neįsivaizdavo, kad būtų galima pasipriešinti jos valiai arba neįvykdyti jos prašymo ar noro. Tačiau po tąja didinga jos savikliova slypėjo švelni ir jautri siela. Todėl, kai ledi Roveną ištiko nelaimė, kai baisūs pavojai ėmė grėsti jai ir jos artimiesiems ir kai jos valia susidūrė su tvirto, ryžtingo ir negarbingo žmogaus valia, ji neteko visos savo drąsos ir savikliovos.

Ji apsidairė aplinkui, tarytum ieškodama pagalbos, kelissyk suaimanavo ir, pakėlusi į dangų sunertas rankas, paplūdo karštomis nenumalšinamo sielvarto ašaromis. Neįmanoma buvo žiūrėti į šios žavios būtybės širdgėlą ir jos neužjausti. Ir de Brasi susijaudino, nors buvo labiau sumišęs, negu susigraudinęs. Jis vaikštinėjo pirmyn ir atgal po kambarį, veltui mėgindamas suraminti įbaugintą merginą ir svarstydamas, ką dabar daryti.

„Jeigu aš,— galvojo jis,— susigraudinsiu dėl šios merginos ašarų, kas man atlygins už visas pražuvusias puikias viltis, dėl kurių ryžausi šitaip rizikuoti? Negana to, dar tyčiosis princas Džonas su savo linksmais bendrais. Ir vis dėlto jaučiuosi netinkąs pasirinktam vaidmeniui. Negaliu abejingai žiūrėti į tą žavųjį veidą, nukamuotą širdgėlos, į tas nuostabias akis, skęstančias ašarose. Geriau jau ji būtų išlaikiusi savo pirmykštį išdidumą arba aš turėčiau bent dalį Fron de Befo kietaširdiškumo."

Šių minčių jaudinamas, jis vis tebemėgino suraminti nelaimingąją Roveną, aiškindamas jai, kad kol kas dar nesą jokio pagrindo šitaip nusiminti. Bet šias jo kalbas staiga pertraukė skambūs rago garsai, nutraukę ir kitų pilies įnamių veiksmus. De Brasi iš visų turbūt mažiausiai nusiminė, kad buvo sutrukdytas, nes jo pašnekesys su ledi Rovena pakrypo tokia linkme, kad jam lygiai sunku buvo tiek laikytis savo kėslų, tiek ir jų atsisakyti.

XXIV skyrius

Kaip liūtas nuotaką laimėsiu ašen.
Duglas

Kolei mūsų čia atvaizduotos scenos vyko įvairiose pilies dalyse, žydaitė Rebeka tolimame ir nuošaliame bokšte laukė išsisprendžiant savo likimo. Čia ją atvedė du tarnai su kaukėmis, ir čia ji susidūrė akis į akį su sena ragana, kuri verpdama niūniavo saksišką dainą į taktą su besisukančia asloje verpste. Rebekai įeinant, senė pakėlė galvą ir nužvelgė gražiąją žydaitę su tuo piktu pavydu, su kuriuo senatvė ir bjauris žvelgia į jaunystę ir grožį.

— Nešdinkis iš čia, senoji svirple! — tarė vienas iš tarnų.— Taip įsakė mūsų kilnusis šeimininkas. Palik šį kambarį šaunesnei už tave viešniai.

— Taip,— suniurzgė senė,— štai tau ir atlyginimas už tarnybą. Kitąsyk vieno mano žodžio pakakdavo geriausiam iš jūsų nusodinti nuo balno ir pavaryti iš tarnybos. O dabar man pačiai tenka nešdintis, pirmam pasitaikiusiam tarnui įsakius.

— Nėra čia ko daug šnekėti, Urfrida,— tarė antrasis tarnas,— stokis ir eik lauk! Ponų įsakymus reikia greitai vykdyti. Matei ir tu gerų dienelių, bet dabar jau tavo saulutė nusileido. Tu dabar nelyginant senas kovos arklys, paleistas ganytis į sausus šilojus. Gerai kitąsyk šuoliavai, o nūnai ristele bindzink, ir tai bus gerai. Na, nešdinkis greičiau!

— Kad jūs nematytumėt šviesios dienos! — tarė senė.— Kad judu abu pastiptumėte kaip šunys būdoje! Tegu nelabasis išnarsto mano sąnarius, jeigu aš išeisiu iš savo kambario, nepabaigusi verpti kuodelio!

— Na, tai aiškinkis pati šeimininkui, sena ragana,— atsakė tarnas ir išėjo su savo draugu, palikdamas Rebeką su sene.

— Kokius čia pragaro darbus jie vėl bus sugalvoję?— murmėjo senė sau panosėje, piktomis akimis skersakiuodama į Rebeką.— Tiesą sakant, tai nesunku numanyti: gražios akutės, juodos garbanos, oda kaip baltas popierius. Taip, lengva atspėti, kam ji čia atvesta į šį nuošalų bokštą. Čia tavo kaimynės tebus vien pelėdos, gražuolėle. Į tavo šauksmus bus atkreipta ne daugiau dėmesio kaip į jų ūbavimą. Svetimšalė, rodos,— kalbėjo ji toliau, nužvelgusi Rebekos apdarą.— Iš kokio krašto? Saracėnė? Ar egiptietė? Kodėl gi neatsakai? Jei moki verkti, tai gal moki ir kalbėti.

— Nepyk, močiute,— tarė Rebeka.

— Ne, daugiau nė klausti nereikia,— tarė Urfrida,— žydaitę iš kalbos tuojau pat pažinsi.

— Būk tokia gera,— tarė Rebeka,— pasakyk, kas manęs laukia, taip varu čia atgabentos — gal jie ketina mane nužudyti, kad išpažįstu žydų tikėjimą? Jeigu taip, tai aš su džiaugsmu atiduosiu už jį savo gyvybę.

— Gyvybę, meilute!— atsakė senė.— Koks jiems malonumas atimti tau gyvybę? Ne, tikėk manim, tavo gyvybei negresia pavojus. O pasielgs jie su tavimi taip, kaip elgėsi ir su kilmingomis saksėmis. Argi žydaitė skųstųsi tuo likimu, kuris buvo pakankamai geras saksei? Pažiūrėk į mane: ir aš buvau jauna, ir dukart gražesnė už tave, kada Fron de Befas, šio Redžinaldo tėvas, su savo normanais šturmu paėmė šią pilį. Mano tėvas ir septyni jo sūnūs atkakliai gynė savo būstinę. Nebuvo nei vieno kambario, nei vienų laiptų, kur nebūtų buvę slidu nuo pralieto kraujo. Jie žuvo, mirė visiteli, ir nespėjo jų kūnai at-

šalti, jų kraujas išdžiūti, o aš tapau paniekinta jų nugalėtojo auka.

— Argi negalima kaip nors išsigelbėti? Argi aš negalėčiau kokiu nors būdu pabėgti iš čia?— paklausė Rebeka.— Aš dosniai, labai dosniai atsilyginčiau tau už pagalbą!

— Nė negalvok apie tai,— tarė senė.— Išvaduoti iš čia gali tik mirtis, o mirtis ilgai ilgai neateina,— pridėjo ji, linguodama žilą galvą.— Viena tėra paguoda — galvoti, kad po mūsų mirties kiti bus tokie pat nelaimingi, kaip mes kad buvome. Na, lik sveika, žydaite! Žydaitė ar krikščionė — tavo likimas bus toks pats, nes patekai į nagus tokiems žmonėms, kurie neturi nei gailesio, nei sąžinės. Lik sveika! Mano verpalas suverptas, o tavo dar tik prasideda.

— Palauk, dėl dievo, palauk! — ėmė maldauti Rebeka.— Pasilik čia! Plūsk mane, koneveik, tik neišeik! Man saugiau, kol tu čia!

— Nė pati dievo motina čia nieko neapsaugo,— atsakė senė, rodydama į nevykusiai iškaltą mergelės Marijos statulą.— Štai šičia ji stovi — pamatysi, ar ji tave išgelbės nuo tavo likimo.

Tai tarusi jinai išėjo, piktdžiugiškai šypsodamasi. Išėjusi užsklendė duris, ir Rebeka dar ilgai girdėjo, kaip, leisdamasi stačiais laiptais, ji keikė juos už statumą.

Rebekai grėsė daug baisesnis likimas, negu ledi Rovenai. Turtinga saksų paveldėtoja vis turėjo pagrindo tikėtis šiek tiek mandagesnio elgesio, bet kokio atjautimo ir kokių mandagumų galėjo laukti persekiojamos tautos mergina? Tačiau žydaitė buvo pranašesnė prigimtu savo valios tvirtumu ir pastabiu protu. Toji prabanga, kurią ji matė savo tėvo ir kitų turtingų žydų namuose, netrukdė jai aiškiai suvokti, kokia netvirta ir pilna pavojų jos tautos būklė. Nelyginant Damoklas aname garsiame pokylyje Rebeka tarp visų turtų tolydžio regėjo kardą, kybantį ant plaukelio virš jos tautiečių galvų. Šita nuojauta išmokė ją sveikai protauti ir sušvelnino jos būdą, kuris kitomis sąlygomis būtų galėjęs tapti išdidžiu ir atkakliu.

Dėl tėvo pavyzdžio ir jo pamokymų Rebeka buvo mandagi su visais, tik negalėjo taip pataikauti ir meilikauti, kaip jis, nes jai buvo svetimas bailumas. Jos elgesyje buvo po lygiai išdidumo ir nuolankumo, tarsi išreiškiančių jos nusilenkimą tom sunkiom aplinkybėm, kuriose buvo dėl priklausymo pa-

niekintai tautai, bet kartu rodančių jos žinojimą, kad yra verta aukštesnės padėties, negu ta, kurią jai skyrė despotiška religinių prietarų valia.

Visų pirma ji atidžiai apžiūrėjo kambarį ir suprato, kad veltui tikėtųsi iš čia pabėgti. Kambaryje nebuvo jokių slaptų durų; įrengtas tarp storų nuošalaus bokšto sienų, jis, matyt, neturėjo susisiekimo su kitomis pilies patalpomis. Iš vidaus nebuvo galima durų nei užrakinti, nei užsklęsti. Vienintelis langas atidaromas į aikštelę virš dantytos sienos. Bet toji aikštelė buvo lyg koks balkonas, aptvertas parapetu su ambrazūromis.

Tuo būdu Rebekai beliko tik pasikliauti kantrybe ir narsumu.

Kalinė krūptelėjo ir išblyško, išgirdusi ant laiptų žingsnius. Durys tykiai atsidarė, ir aukštas vyras, apsirengęs kaip ir visi plėšikai, buvę jos nelaimės priežastimi, palengvėle įėjo į kambarį ir uždarė duris. Užsmaukta ant kaktos kepurė dengė viršutinę veido dalį. Apsigaubęs apsiaustu, jis tylomis stovėjo prieš Rebeką ir tarytum pats gėdijosi to, ką kėsinosi daryti, nemokėdamas surasti žodžių savo atėjimo tikslui paaiškinti. Pagaliau Rebeka pati ryžosi pradėti pokalbį. Ji atlošo plėšikui dvi brangias apyrankes ir karolius, kuriuos jau anksčiau buvo nusiėmusi.

— Imk,— tarė ji,— gerasis žmogau, ir, dėl dievo, pasigailėk manęs ir mano senojo tėvo. Tai brangūs daiktai, bet jie tik menkniekiai, palyginus su tais, kuriuos tau duos mano tėvas, jei be skriaudos išleisi mus iš šios pilies.

— Gražioji Palestinos gėlele,— atsakė plėšikas,— šie rytų perlai ne baltesni už tavo dantis. Šitie deimantai žvilga, bet jie neprilygsta tavo akimis. Nuo to laiko, kai ėmiausi šio atšiauraus amato, aš pasižadėjau visada labiau vertinti grožį, negu turtą.

— Nežudyk savo sielos šitokia nuodėme,— tarė Rebeka,— paimk išpirką ir būk gailestingas! Auksas tau suteiks visokeriopų malonumų, o nuskriaudęs mus tik jausi sąžinės priekaištus. Mano tėvas mielai tau duos visko, ko tik tu paprašysi. Turėdamas pinigų, vėl užimsi vietą tarp dorų žmonių, tau bus atleistos visos pirmykštės kaltės, ir nebereikės vėl nusikalsti.

— Gerai pasakyta,— tarė plėšikas prancūziškai,— bet žinok, šviesioji lelija, kad tavo tėvas pateko į sumanaus alchemiko rankas. Tasai alchemikas mokės paversti sidabru ir auksu net

surūdijusias kalėjimo židinio grotas. Garbusis Izaokas bus pašutintas tokiame katile, kuris išsunks iš jo viską, ką tik jis turi brangaus, ir be mano prašymo ar tavo maldavimų. O tavoji išpirka turi būti sumokėta grožiu ir meile. Jokio kito atsiskaitymo aš nepripažįstu.

— Tu ne plėšikas,— atsakė Rebeka taip pat prancūziškai,— nė vienas plėšikas neatsisakytų šitokių pasiūlymų. Nė vienas plėšikas šiame krašte nemoka kalbėti tavo kalba. Tu ne plėšikas, bet normanas ir gal prakilnios giminės. Tad būk prakilnus ir savo darbais ir nusimesk šią baisią žiaurumo ir smurto kaukę!

— O tu, kuri taip gerai moki spėti,— tarė Brianas de Bua-Gilberas, atskleisdamas nuo veido apsiaustą,— esi nė paprasta Izraelio dukra, bet Endoro burtininkė, nors ir tokia jauna bei graži. Taip, aš ne plėšikas, žavioji Šarono rože. Aš žmogus, kuris yra labiau linkęs papuošti tavo rankas ir kaklą perlais bei deimantais, negu atimti tau šias gražmenas.

— Tai ko gi tu nori nuo manęs,— tarė Rebeka,— jei ne turto? Tarp mūsų negali būti nieko bendra: tu krikščionis, o aš žydė. Mūsų santuoka būtų lygiai neteisėta tiek pagal jūsų bažnyčios, tiek ir pagal mūsų sinagogos įstatymus.

— Visiškai teisingai,— tarė templierius juokdamasis.— Santuoka su žyde! O ne, nors tai būtų ir pati Sabos karalienė! Be to, žinoki, gražioji Siono dukra: net jeigu pats krikščioniškiausias iš karalių man pasiūlytų savo krikščioniškiausios dukters ranką ir duotų kuo didžiausią kraitį, vis tiek negalėčiau jos vesti. Aš daviau įžadus nesusirišti santuokos saitais, tačiau aš myliu tave. Aš — templierius. Pažiūrėk — štai mano šventojo ordino kryžius.

— Ir drįsti jį minėti šitokiu momentu! — sušuko Rebeka.

— Jei aš taip darau,— tarė templierius,— tai ko tau jaudintis? Juk tu netiki šiuo palaimintu mūsų išganymo simboliu.

— Aš tikiu tuo, ko esu išmokyta,— atkirto Rebeka,— ir teatleidžia man dievas, jei mano tikėjimas klaidingas. Bet koks gi jūsų tikėjimas, sere riteri, jeigu jūs, laužydamas iškilmingiausius savo įžadus, remiatės didžiausia savo šventenybe?

— Tu labai iškalbingas pamokslininkas, o Siracho dukra! — tarė templierius.— Bet, mano gražusis teologe, tavo žydiški prietarai neleidžia tau matyti mūsų aukštų privilegijų. Santuoka būtų rimtas nusikaltimas templieriui, bet už smulkias nuodė-

mėles aš beregint gausiu atleidimą artimiausioje mūsų ordino klausykloje. Saliamono šventovės gynėjams leidžiama mėgautis pramogomis, kurias yra apdainavęs išmintingiausias jūsų karalius Saliamonas.

— Jei tiktai tam skaitai šventąjį raštą,— tarė žydaitė,— kad rastumei jame pateisinimą savo ištvirkimui ir savivaliavimui, tai nusikalsti lygiai taip, kaip tas, kuris gamina nuodus iš sveikiausių ir naudingiausių žolių.

Tamplieriaus akys žybtelėjo pykčiu, išgirdus šį priekaištą.

— Klausyk, Rebeka,— tarė jis,— iki šiol aš švelniai su tavim kalbėjau. Bet dabar kalbėsiu kaip nugalėtojas. Aš užkariavau tave savo lanku ir ietimi, ir pagal visų kraštų ir tautų įstatymus tu turi paklusti mano valiai. Aš neketinu atsisakyti nė per plauką savo teisių ir nepabijosiu jėga priversti tave, jei atstumi mano prašymus.

— Pasitrauk,— tarė Rebeka,— pasitrauk ir išklausyk mane, prieš pasiryždamas daryti šitokią mirtiną nuodėmę! Žinoma, tu gali mane įveikti, nes dievas sutvėrė moterį silpną, pavesdamas ją vyro globai. Bet aš pagarsinsiu, tamplieriau, tavo niekšybę visoje Europoje. Aš pasinaudosiu tavo brolių prietaringumu, nes gailestingumo iš jų nesulauksi. Kiekviena tavo ordino kapitula sužinos, kad tu kaip eretikas nusidėjai su žyde. Ir tie, kurie nesudrebės dėl tavo kaltės, vis dėlto apkaltins tave, kam išniekinai kryžių, kurį nešioji, susidėdamas su mano tautos dukteria.

— Kokia tu protinga, Rebeka! — sušuko tamplierius, puikiai suprasdamas, kad ji sako tiesą: jo ordino reguloje iš tiesų buvo nuostatų, kurie, grasindami sunkiomis bausmėmis, draudė panašius dalykus.— Tu labai protinga, bet pernelyg garsiai teks tau šaukti, jei norėsi, kad tavo balsas būtų girdimas už šios pilies sienų. O šioje pilyje gali verkti, vaitoti, šaukti pagalbos, kiek tik nori, vis vien į tavo šauksmus niekas neatsilieps. Vienas tau tėra išsigelbėjimas, Rebeka. Pasiduok savo likimui ir priimk mūsų tikėjimą. Tada tu užimsi tokią vietą, jog ne viena dama ims pavydėti grožio ir prašmatnumo tai, kurią geriausias iš narsiųjų tamplierių išsirinks savo mylimąja.

— Pasiduoti likimui! — sušuko Rebeka.— Priimti tavo tikėjimą! Ir koksai gi tas tikėjimas, jei globoja šitokį niekšą! Tu — geriausias iš tamplierių?! Niekingas riteris, sulaužęs priesaiką

vienuolis! Aš niekinu tave, bjauriuosi tavimi! Abraomo dievas rodo man kelią net iš šio gėdos pragaro!

Tai tarusi, ji atidarė grotuotą langą, išeinantį į viršutinę bokšto aikštelę, užšoko ant parapeto ir sustojo ant jo krašto. Nesitikėjęs šitokio desperatiško poelgio, Bua-Gilberas nespėjo jos sulaikyti. Jis buvo bepuoląs prie jos, bet ji sušuko:

— Pasilik vietoje, išdidusis tamplieriau, arba prieik, jei nori. Bet vienas tavo žingsnis artyn — ir aš šoksiu į bedugnę. Mano kūnas ištiks į šio kiemo akmenis, bet nebus tavo brutalumo auka.

Tai sakydama, jinai pakėlė sunertas rankas, tartum melsdama dangų išganymo sielai. Tamplierius suabejojo ir, nors jo nepalauždavo nei gailestis, nei ašaros, dabar pasidavė, susižavėjęs jos dvasios tvirtumu.

— Nulipk,— tarė jis.— Lipk žemyn, beprote. Prisiekiu žeme, jūra ir dangum, aš tau nepadarysiu jokios skriaudos.

— Aš tavim netikiu, tamplieriau,— tarė Rebeka,— nes parodei, ko vertos tavo ordino dorybės. Artimiausioje klausykloje tu būsi atleistas nuo priesaikos, duotos paniekintai žydų merginai.

— Tu neteisingai mane smerki! — karštai sušuko tamplierius.— Prisiekiu tau savo vardu, kryžiumi ant krūtinės, kardu, bajorišku savo sentėvių herbu! Prisiekiu, kad nedarysiu tau nieko pikta! Jei ne dėl savęs, tai nors dėl savo tėvo nulipk žemyn. Aš būsiu jam draugas, o šičia, šioje pilyje, jam reikia galingo draugo.

— Deja,— tarė Rebeka,— aš tai žinau. Bet ar galima tavimi pasitikėti?

— Tegu mano herbas bus apverstas atvirkščiai, tegu bus viešai išniekintas mano vardas,— tarė Brianas de Bua-Gilberas,— jei tu turėsi pagrindo manim nusiskųsti. Aš esu daug įstatymų peržengęs ir ne vieną priesaiką sulaužęs, bet savo žodžio nelaužau niekada.

— Na gerai, aš tikiu tavim,— tarė Rebeka, nušokdama nuo parapeto ir atsistodama prie vienos iš ambrazūrų.— Aš stovėsiu čia, o tu stovėk ten, kur stovi. Bet jei žengsi nors vieną žingsnį link manęs, pamatysi, kad žydė greičiau atiduos savo sielą dievui, negu savo garbę — tamplieriui.

Rebekai šitaip kalbant, didingas ir narsus jos ryžtas teikė jos išvaizdai, balsui ir elgsenai tiek kilnumo, kad ji atrodė

beveik nežemiška būtybė. Jos žvilgsnis nesutriko, skruostai nepabalo šitokios staigios ir baisios mirties akivaizdoje, priešingai — mintis, kad jinai dabar jau pati savo likimo valdovė, skaisčiai nutvieskė jos veidą ir įžiebė naują spindesį akyse. Bua-Gilberas, išdidus ir narsus vyras, pagalvojo, kad jis dar niekada nėra matęs tokio įkvėpto ir didingo grožio.

— Susitaikykim, Rebeka,— tarė jis.

— Susitaikykim, jei nori,— atsakė Rebeka,— susitaikykim, bet tik per šitokį atstumą.

— Tau jau nebereikia manęs bijoti,— tarė Bua-Gilberas.

— Aš ir nebijau tavęs,— atsakė ji.— Man išeitį parodė tas, kuris pastatė šį aukštą bokštą, ir Izraelio dievas, todėl tavęs nebijau.

— Tu neteisingai smerki mane,— tarė tamplierius.— Prisiekiu žeme, jūra ir dangum, tu smerki mane neteisingai! Aš iš prigimimo visai ne toks, kokį mane matai — atšiaurų, savanaudį ir negailestingą. Moteris išmokė mane žiaurumo, todėl aš visada ir keršijau moterims, bet ne tokioms, kaip tu. Išklausyk mane, Rebeka. Nė vienas riteris, kuris stojo su ietim kovon, nebuvo labiau atsidavęs savo damai, kaip kad buvau atsidavęs savo mylimajai aš. Ji buvo nusigyvenusio barono duktė. Visas jų turtas buvo pusiau apgriuvusi pilis, nederlingas vynuogynas ir keletas akrų nualintos žemės Bordo apylinkėje. Bet jos vardas tapo garsesnis už vardus daugelio mergaičių, kurių kraičiui buvo skiriamos grafystės. Taip,— kalbėjo jis susijaudinęs, žingsniuodamas pirmyn ir atgal siaura aikštele ir tarytum užmiršęs Rebekos buvimą,— taip, mano žygiai, mano pergyventi pavojai, pralietas kraujas išgarsino Adelaidos de Montemar vardą nuo Kastilijos iki Bizantijos. Ir kaip ji man už tai atsilygino? Kai pas ją sugrįžau, parsinešęs brangia kraujo ir vargo kaina įsigytą garbę, ji buvo ištekėjusi už smulkaus Gaskonijos bajoro. O aš tikrai ją mylėjau ir žiauriai atkerščiau už sulaužytą ištikimybę. Bet mano kerštas brangiausiai atsiėjo man pačiam. Sulig ta diena aš atsisakiau gyvenimo ir visų jo džiaugsmų. Niekada aš nepažinsiu namų židinio. Senatvėje neturėsiu sau šilto kampelio. Palaidos mane vienišą. Ir neliks po manęs įpėdinio, kuris nešiotų senovinį Bua-Gilberų vardą. Prie savo ordino viršininko kojų aš sudėjau visas savarankiškos veiklos teises ir atsisakiau nepriklausomybės. Tamplierius tiktai

vardu ne vergas, o iš tikrųjų jis gyvena, veikia, kvėpuoja pagal kito valią ir įsakymus.

— Ak,— tarė Rebeka,— ir koks gi gali būti atpildas už šitokį visišką savęs atsižadėjimą?

— Galimybė keršyti, Rebeka,— atsakė tamplierius,— ir laisvas kelias siekti garbės.

— Blogas atpildas,— tarė Rebeka,— už atsižadėjimą visų brangiausių žmogaus teisių.

— Nesakyk taip! — sušuko tamplierius.— Ne, kerštas — tai dievų džiaugsmas. Ir, jei tikėsim dvasininkais, šią teisę dievai pasiliko patys sau, nes ji pernelyg daug džiaugsmo suteiktų paprastiems mirtingiesiems. O garbė! Tai tokia pagunda, kuri gali sudrumsti žmogui net dangaus laimės ramybę.

Jis kiek patylėjo, paskui vėl ėmė kalbėti.

— Prisiekiu dievu, Rebeka, toji, kuriai mielesnė mirtis, negu negarbė, turi turėti išdidžią ir tvirtą širdį. Tu privalai būti mano. Ne, nebūgštauk,— pridėjo jis,— tu pati turi sutikti kartu su manim puoselėti viltis ir siekius, aukštesnius už tuos, kuriuos galima išvysti iš karališkojo sosto aukštybių. Išklausyk mane, prieš atsisakydama, ir pagalvok, prieš atmesdama mano pasiūlymus. Tamplierius, kaip tu pasakei, neturi visuomeninių teisių ir galimybės savarankiškai veikti, bet jis yra narys galingos sąjungos, prieš kurią net sostai pradeda drebėti. O aš anaiptol ne paskutinis šio galingo ordino narys. Aš vienas iš jo vyresniųjų, ir vieną dieną man gali tekti grosmeisterio lazda. Tamplieriui negana užlipti monarchui ant sprando — kiekvienas sandalais avįs vienuolis gali tai padaryti. Ne, mūsų šarvuotos kojos pakils sostų pakopomis, mūsų geležinės pirštinės išplėš skeptrus karaliams iš rankų. Net jūsų veltui laukiamo Mesijo karaliavimas nežada išblaškytoms jūsų giminėms tokios galybės, kokios siekia mano planai. Aš tik ieškojau sau artimos sielos ir ją atradau tavyje.

— Ir tą sakai mano tautos moteriai! — sušuko Rebeka.— Apsigalvok!

— Neatsikalbinėk,— pertraukė ją tamplierius,— mūsų tikėjimų skirtingumu. Slaptuose ordino pasitarimuose mes juokiamės iš šių vaikiškų pasakų. Negalvok, kad mes ilgai buvome akli, nematydami juokingo kvailumo savo ordino įsteigėjų, kurie liepė atsisakyti visų gyvenimo malonumų dėl kankinio vainiko. Mūsų ordinas greitai ėmė drąsiau ir plačiau žiūrėti į gy-

venimą. Didžiuliai mūsų dvarai visose Europos karalystėse, karžygiška šlovė, aidinti po visas šalis ir traukianti į mūsų eiles viso krikščioniškojo pasaulio riterijos žiedą — visa tai tarnauja tikslams, apie kuriuos nė sapnuoti nesapnavo mūsų dievobaimingi įsteigėjai. Bet gana, ir taip atidengiau per daug mūsų paslapčių. Girdžiu trimitą gaudžiant. Gal manęs ten reikia. Pagalvok apie tai, ką pasakiau. Lik sveika! Neprašau atleidimo, kad smurtu tau grasinau, nes tuo būdu pažinau tavo sielą. Tik prabos akmuo padeda pažinti auksą. Aš greit sugrįšiu, ir mudu dar pasikalbėsime.

Jis perėjo per kambarį ir ėmė leistis laiptais, palikęs Rebeką vieną. Net akivaizdoje baisingos minties, į kurios prieglobstį buvo beketinanti pulti, Rebeka nejautė tokio siaubo, kaip išvydusi nenumaldomus siekius to drąsaus piktadario, kurio naguose taip nelaimingai buvo atsidūrusi. Sugrįžusi į bokšto kambarį, ji pirmiausia karštai padėkojo dievui už išgelbėjimą ir ėmė melstis, kad ir toliau sergėtų ją ir jos tėvą. Dar vienas vardas nejučiomis įsipynė į jos maldas — vardas sužeisto krikščionies, kurį likimas įdavė į kraugeriškų žmonių, jo asmeniškų priešų rankas. Tiesa, jai dilgtelėjo per širdį, kam, net kreipdamasi malda į dievą, ji paminėjo žmogų, kurio likimas niekada negalėtų būti susietas su jos — nazarietį ir savo tikėjimo priešą. Bet malda buvo atkalbėta, ir Rebekai visiškai nesinorėjo jos išsižadėti.

XXV skyrius

Kaip gyvas nesu matęs tokio bjauraus prikeverzojimo! Čia pats velnias nusilaužtų ragus!

Goldsmitas, „Klaidų naktis"

Įėjęs į didžiąją pilies menę, tamplierius ten jau rado de Brasi.

— Jūsų meilės nuotykius,— tarė de Brasi,— kaip ir manuosius, turbūt pertraukė šie triukšmingi garsai. Bet jūs atėjote vėliau už mane ir nenoromis, todėl sprendžiu, kad jūsų pasimatymas buvo daug malonesnis, negu mano.

— Vadinasi, jūsų piršlybos saksų paveldėtojai buvo nesėkmingos? — paklausė tamplierius.

— Prisiekiu Tomo Beketo kaulais,— atsakė de Brasi,— toji ledi Rovena turbūt buvo girdėjusi, kad aš negaliu žiūrėti į moterų ašaras.

— Štai tau! — tarė tamplierius.— Laisvūnų būrio vadas kreipia dėmesį į moterų ašaras! Nuostabu! Jei keletas lašų ir nulašės ant meilės fakelo, tai jo liepsna dar karščiau ims liepsnoti.

— Dėkui už keletą lašų! — atkirto de Brasi.— Toji mergina išliejo tiek ašarų, kad jomis užgesintų ir laužą. Tokios širdgėlos, tokio ašarų srauto niekas dar nėra matęs nuo pat šventosios Niobės dienų, apie kurias mums pasakojo prioras Eimeris.[1] Tarytum pats kipšas būtų apsėdęs gražiąją saksę.

— O manąją žydaitę turbūt apsėdo visas kipšų legionas,— tarė tamplierius,— nes vienas kipšas, kad ir pats Apolijonas, vargu ar būtų galėjęs įkvėpti šitiek nesutramdomos puikybės ir ryžtingumo. Bet kurgi Fron de Befas? Tasai ragas vis skardžiau ir skardžiau trimituoja.

— Jis turbūt veda derybas su Izaoku,— šaltai tarė de Brasi.— Gal Izaoko klyksmas nustelbia rago aidesį. Tačiau metas jį pakviesti.

Netrukus prie jų atskubėjo ir Fron de Befas, kurio žiaurųjį darbą sutrukdė skaitytojui žinoma priežastis ir kuris kiek sugaišo, duodamas tarnams paliepimus.

— Pažiūrėsime, po velnių, kas čia per triukšmas,— tarė jis.— Štai laiškas; jei neklystu, jis parašytas saksų kalba.

Jis žiūrėjo į laišką, sukiodamas jį rankose, tarsi būtų tikėjęsis tuo būdu suvokti jo prasmę. Pagaliau padavė jį Morisui de Brasi.

— Nežinau, kokie čia magiški ženklai,— tarė de Brasi, nes kaip dauguma anų laikų riterių jis buvo neraštingas.— Mūsų kapelionas mėgino išmokyti mane rašto,— pridėjo jis,— bet raidžių vietoje man išeidavo iečių antgaliai bei kardų ašmenys, ir senasis ilgaskvernis metė mane mokęs.

— Duokite man laišką,— tarė tamplierius.— Mes nors tuo panašūs į vienuolius, kad esame bent kiek pamokyti.

— Tai mes pasinaudosime garbingu jūsų mokslu,— tarė de Brasi.— Ką gi sako šis popiergalis?

---

[1] Autorius pašiepia vienuolius, kurie antikinės mitologijos personažus paverčia šventaisiais.

— Tasai laiškas — formalus iššūkis į kovą,— atsakė tamplierius.— Bet, prisiekiu Betliejaus dievo motina, tai pats keisčiausias iššūkis, koks tik kada nors buvo siųstas baronų pilies kilnojamuoju tiltu, jei tai nėra vien kvaili juokai.

— Juokai!— suriko Fron de Befas.— Norėčiau sužinoti, kas išdrįso šitokiu būdu su manim pajuokauti! Skaityk, sere Brianai.

Tamplierius pradėjo garsiai skaityti:

„Aš, Vamba, Vitliso sūnus, juokdarys, tarnaująs kilniam ir kilmingam bajorui Rotervudo Sedrikui, vadinamam Saksu, ir aš, Gurtas, Beovulfo sūnus, kiauliaganys..."

— Tu išprotėjai! — pertraukė jį Fron de Befas.

— Prisiekiu šventuoju Luku, šičia taip parašyta,— atsakė tamplierius ir skaitė toliau: — „...aš, Gurtas, Beovulfo sūnus, kiauliaganys, tarnaująs aukščiau minėto Sedriko dvare, drauge su mūsų vienamin čiais ir sąjungininkais, einančiais su mumis išvien šitoje kovoje, būtent su narsiuoju riteriu, vadinamu Juoduoju Riteriu, ir šauniuoju jomenu Robertu Loksliu, vadinamu Taikliuoju Šauliu, pranešame jums, Redžinaldai Fron de Befai, ir visiems jūsų bendrininkams ir talkininkams: kadangi jūs be jokios nurodytos priežasties ir be jokio kovos paskelbimo apgaule ir klasta pasigrobėte į nelaisvę mūsų šeimininką ir valdovą, anksčiau minėtąjį Sedriką, o taipogi aukštakilmę jo globotinę Hargotstandstido ledi Roveną, o taipogi prakilnųjį bajorą Koningsburgo Atelstaną, o taipogi ir keletą laisvojo gimimo žmonių, jų šeimynykščių, kaip ir keletą jų tarnų baudžiauninkų, o taipojau ir žydą Izaoką iš Jorko su dukteria, o taipojau arklius ir mulus, ir kadangi visi šie paminėtieji aukštakilmiai asmenys su savo tarnais ir vergais, arkliais ir mulais, o taipojau paminėtieji žydas su žydaite nieku nenusikalto jo didenybei, bet taikingai keliavo karališkuoju vieškeliu, kaip pridera ištikimiems karaliaus valdiniams, to dėlei įsakome ir reikalaujame, idant aukščiau paminėtieji aukštakilmiai asmenys, būtent, Rotervudo Sedrikas, Hargotstandstido Rovena ir Koningsburgo Atelstanas su savo tarnais, vergais, arkliais, mulais, žydu su žydaite, o taipojau visa jų manta ne vėliau kaip po vienos valandos, gavus šitąjį raštą, būtų atiduoti mums arba tiems, kam mes įsakysime priimti juos sveikus ir nepaliestus, o taipogi ir jų turtą. Priešingu atveju pareiškiame, kad laikome jus išdavikais ir plėšikais ir stosime su jumis į kovą — ap-

supsime jūsų pilį, šturmuosime ar dar ką darysime, kol jus visai nuvarginsime ir nugalėsime. Todėl tepadeda jums dievas. Rašyta šventojo Vitoldo dienos išvakarėse po Didžiuoju Ąžuolu prie Elnio kalvos, o surašė šituosius žodžius dievobaimingas žmogus, dievo, dievo motinos ir šventojo Dunstano tarnas, Kopmanhersto koplyčios vienuolis."

Šio dokumento apačioje buvo iškraigliotas piešinys, vaizduojąs gaidžio galvą su stačia skiautere ir parašu, kad toks esąs Vambos, Vitliso sūnaus, antspaudas. Kryžiukas žemiau šios garbingos emblemos reiškė Gurto, Beovulfo sūnaus, parašą, paskui sekė stambia ir drąsia rašysena parašyti žodžiai „Juodasis Riteris", o dar žemiau gana vykusiai atvaizduota strėlė atstojo jomeno Lokslio parašą.

Riteriai išklausė iki galo šį nepaprastą dokumentą ir nustebę žvilgtelėjo vienas į kitą, nežinodami, ką tai reiškia. De Brasi pirmas pertraukė tylą, prapliupdamas nesulaikomai kvatoti, tamplierius pasekė jo pavyzdžiu. Bet Fron de Befui nepatiko šis nederamu laiku prasiveržęs linksmumas.

— Įspėju jus, ponai,— tarė jis,— kad šiomis aplinkybėmis mums reikia rimtai pagalvoti, kas darytina, o ne kvatoti visiškai tam netinkamu metu.

— Fron de Befas dar negali atsikvošėti po to, kai buvo nuverstas nuo arklio,— tarė de Brasi tamplieriui.— Jam dreba pakinkliai, vien išgirdus iššūkį, nors tai tik juokdario ir kiauliaganio iššūkis.

— Prisiekiu šventuoju Mykolu,— tarė Fron de Befas,— norėčiau, kad tau pačiam vienam tektų už tą viską atsakyti, de Brasi! Šitie žmogpalaikiai niekada nebūtų išdrįsę kreiptis į mane su tokiu negirdėtu įžūlumu, jeigu jų nebūtų parėmusios stiprios plėšikų gaujos. Šitame miške devynios galybės valkatų, pykstančių ant manęs, kam saugoju žvėris. Kartą aš vieną sučiupau nusikaltimo vietoje ir liepiau pririšti prie elnio ragų,— tai per penkias minutes viskas buvo baigta. Ir nuo to laiko jie į mane laido strėles, tarsi aš būčiau tasai taikinys, kursai stovėjo Ašbio arenoje. Ei, tu,— šūktelėjo jis vienam iš tarnų,— ar liepei kam pažiūrėti, kokios pajėgos tų, kurie atsiuntė šį iššūkį?

— Mažiausia du šimtai žmonių susirinkę miške,— atsakė tarnas.

— Puiku!— tarė Fron de Befas.— Štai ką reiškia leisti naudotis pilimi žmonėms, kurie nemoka patyliukais atlikti savo žygių! Labai jau reikėjo sukiršinti tą širšių lizdą!

— Širšių lizdą! — tarė de Brasi.— Tiktai tranų, kurie neturi geluonių. Juk jie visi — tinginiai vergai, kurie, nenorėdami dirbti darbo, bėga į miškus ir verčiasi plėšikavimais.

— Neturi geluonių? — atkirto Fron de Befas.— Strėlė dvišaku galu, trijų pėdų ilgio, pataikanti net į smulkų prancūzišką pinigą — neblogas geluonis!

— Gėdykitės, sere riteri! — sušuko tamplierius.— Surinksime savo vyrus ir išsiveršime. Vienas riteris ir net vienas gerai ginkluotas karys vertas dvidešimties tokių valkatų.

— Žinoma! — tarė de Brasi.— Man gėda kautis su jais ietimi.

— Taip ir būtų,— tarė Fron de Befas,— jeigu jie būtų turkai arba maurai, sere tamplieriau, arba bailūs prancūzų valstiečiai, narsusis de Brasi, bet čia kalbama apie anglų jomenus. Vienintelis mūsų pranašumas — riterio apranga ir kovos žirgai, bet miško proskynose menka iš jų nauda. Sakot, išsiveršime iš pilies. Bet mums vargiai užteks žmonių net piliai apginti iš vidaus. Geriausieji iš maniškių — Jorke, visas jūsų būrys, de Brasi, taip pat ten. Pilyje tėra vos dvidešimt žmonių, neskaitant tos saujelės, kuri dalyvavo tame beprotiškame užpuolime.

— Nejau bijot,— paklausė tamplierius,— kad jų gali būti susirinkę tiek, jog pajėgtų užpulti pilį?

— Ne, sere Brianai,— atsakė Fron de Befas.— Šitie plėšikai, tiesa, turi labai drąsų ir ryžtingą vadą, bet be apgulos mašinų, be priduriamų kopėčių, be patyrusių vadovų jie nieko nepadarys mano piliai.

— Tai išsiųskit žygūnus pas kaimynus,— tarė tamplierius,— tepasiskubina į pagalbą trims riteriams, apgultiems juokdario ir kiauliaganio didžiūno Fron de Befo pilyje.

— Jūs juokaujate, sere riteri! — atsakė baronas.— Pas ką gi pasiųsti? Malvuazenas su savo žmonėmis tikriausiai bus jau išvykęs į Jorką, taip pat ir kiti mano talkininkai. Ir man pačiam reiktų ten būti, jei ne ši jūsų prakeikta avantiūra!

— Tai siųskit žygūną į Jorką mūsų žmonių atšaukti,— tarė be Brasi.— Jei šitie valkatos neišbėgios, pamatę mano vėliavą ir mano šaulius, tai aš pasakysiu, kad jie patys narsieji iš visų plėšikų, laidžiusių kada nors strėles žaliosiose giriose.

— O kas nuneš šitokį kvietimą?— tarė Fron de Befas.— Jie tykos prie kiekvieno tako, pačiups žygūną ir ištrauks jam iš užančio laišką... Štai ką aš sugalvojau,— pridėjo jis, kiek patylėjęs.— Sere tamplieriau, jūs mokat ne tik skaityti, bet ir rašyti. Kad tik rastume rašymo reikmenis, kuriuos turėjo mano kapelionas, miręs pernai besilinksmindamas per pat kalėdas.

— Atleiskite, jūsų prakilnybe,— įsikišo ginklanešys, vis dar tebestovįs prieš savo poną,— senoji Urfrida, rodos, laiko juos, kaip savo nuodėmklausio atminimą.

— Tai eik ir atnešk, Engelrede,— tarė Fron de Befas,— o jūs, sere tamplieriau, parašykit atsakymą į jų įžūlų iššūkį.

— Man mieliau būtų atsakyti jiems kardu, o ne plunksna,— tarė Bua-Gilberas,— bet teesie taip, kaip jūs norite.

Jis atsisėdo prie stalo ir prancūzų kalba parašė šitokį laišką:

„Seras Redžinaldas Fron de Befas ir prakilnieji riteriai, jo vienaminčiai ir sąjungininkai, nepriima iššūkio iš vergų, baudžiauninkų ir bėglių. Jeigu tasai asmuo, kuris save vadina Juoduoju Riteriu, iš tikrųjų turi garbės priklausyti riterių luomui, tai jam turėtų būti žinoma, kad, stodamas į šitokią sąjungą, jis pažemino save ir nebeturi teisės reikalauti pagarbos iš aukštos kilmės žmonių. O dėl belaisvių, tai mes, prisilaikydami krikščioniško gailestingumo, prašome jus atsiųsti kokį nors dvasininką, kuris išklausytų jų išpažinties ir sutaikytų juos su dievu, nes mes nutarėme nukirsdinti juos šiandien iki vidurdienio ir išstatyti jų galvas ant pilies sienų, idant parodytume visiems, kaip maža paisome tų, kas imasi juos vaduoti. Ir todėl, kaip jau pasakyta, prašome atsiųsti dvasininką, kuris paruoštų juos mirčiai. Išpildydami šį prašymą, padarysite jiems paskutinę šioje žemėje paslaugą."

Sulankstęs laišką, Fron de Befas padavė jį ginklanešiui, kad įteiktų pasiuntiniui, tebelaukiančiam prie vartų atsakymo į atneštą iššūkį.

Jomenas, atlikęs prie pilies savo uždavinį, sugrįžo į vyriausiąją sąjungininkų būstinę po senu skėstašakiu ąžuolu, per tris lanko šūvius nuo pilies. Šičia Vamba, Gurtas, Juodasis Riteris ir Lokslis, o taip pat ir linksmasis atsiskyrėlis nekantriai laukė atsakymo į savo iššūkį. Kiek tolėliau buvo matyti nemaža drąsių jomenų, kurių žali drabužiai ir vėjo nugairinti veidai rodė, kokio jie visi amato. Jų buvo jau daugiau kaip du šimtai, o nauji būriai vis ėjo ir ėjo.

Be šitų būrių vaduoti Sedriko rinkosi saksai iš artimiausių miestelių, taip pat baudžiauninkai ir tarnai iš didelių Sedriko dvarų. Jie buvo apsiginklavę daugiausia šakėmis, dalgiais bei spragilais ir kitokiais ūkio padargais, nes normanai, laikydamiesi įprastinės užkariautojų politikos, draudė nugalėtiems saksams vartoti kardus ir ietis. Dėl šitos priežasties saksai anaiptol nebuvo baisūs apsiaustiesiems, kaip galėtų atrodyti, žiūrint į tvirtą jų sudėjimą, jų gausingumą, taip pat ir į nepaprastą jų įkarštį, stojant į kovą už teisybę.

Šios margos kariuomenės vadams ir buvo įteiktas templiečiaus laiškas. Pirmiausia jis buvo paduotas atsiskyrėliui, kad tasai perskaitytų visiems.

— Prisiekiu šventojo Dunstano lazda,— tarė šis garbusis vienuolis,— o tąja lazda jis surinko daugiau avelių į savo avidę už bet kurį kitą rojaus šventąjį,— prisiekiu, kad ne tik negaliu perskaityti jums šio laiško, bet neišmanau net, ar jis prancūziškai, ar arabiškai parašytas.

Tai taręs, atidavė laišką Gurtui, kuris, niūriai krestelėjęs galvą, perdavė jį Vambai. Gudriai šaipydamasis, juokdarys apžiūrėjo visus keturis jo kampus, paskui pasišokėjo aukštyn ir atidavė laišką Robertui Loksliui.

— Jeigu ilgosios raidės būtų lankai, o trumposios — strėlės, tai gal ką nors ir išmanyčiau,— tarė dorasis jomenas.

— Teks jau man perskaityti,— tarė Juodasis Riteris ir, paėmęs laišką iš Lokslio, peržvelgė jį pirma patyliais, o paskui perskaitė garsiai visiems.

— Nužudys prakilnųjį Sedriką! — sušuko Vamba.— Prisiekiu kryžium, tu tikriausiai apsirikai, sere riteri.

— Ne, mano garbusis drauge,— tarė riteris,— aš jums tiksliai perskaičiau viską, kas čia parašyta.

— Šitokiu atveju,— tarė Gurtas,— prisiekiu šventuoju Tomu, mes turime paimti pilį, nors mums tektų plikomis rankomis ją išgriauti.

— Mudu tik šias rankas ir teturime jai griauti,— tarė Vamba,— tik manosios vargiai tetiks šitokiam darbui.

— Jie tik taip šneka, kad laimėtų laiko,— tarė Lokslis.— Jie neišdrįs šitaip pasielgti, nes paskui turės savo galva atsakyti.

— Būtų gerai,— tarė Juodasis Riteris,— kad kas nors iš mūsų įsigautų į pilį ir sužinotų, kokia ten padėtis. Jie prašo atsiųsti dvasininką išpažinties išklausyti; man rodos, mūsų šventasis vienuolis galėtų atlikti šią šventą pareigą ir drauge parnešti mums reikalingų žinių.

— Tegu tave velniai su visais tavo patarimais! — sušuko šventasis atsiskyrėlis.— Aš gi tau sakiau, sere Slunkiau, kad nusivilkdamas ašutinę, nusimetu kartu ir savo dvasininkystę, todėl visas mano šventumas ir net lotynų kalba išgaruoja. Apsivilkęs žaliuoju durtiniu, aš labiau linkęs pašauti dvidešimt elnių, negu išklausyti vieno krikščionio išpažinties.

— Deja,— tarė Juodasis Riteris,— man rodos, kad šičia neatsiras kito žmogaus, kuris tiktų apsimesti nuodėmklausiu.

Visi pasižiūrėjo vieni į kitus ir tylėjo.

— Na, aš matau,— tarė Vamba po trumpos pauzės,— kad kvailiui taip ir lemta likti kvailiu ir kišti sprandą po jungu, nuo kurio protingieji atsisako. Žinokite, mielieji broliai ir tautiečiai, kad buvo toks laikas, kai aš dėvėjau rudais drabužiais ir ruošiausi būti vienuoliu, bet paskui susirgau smegenų karštine ir man beliko proto tik tiek, kad tapčiau kvailiu. Manau, kad padedamas to šventumo, dievobaimingumo ir mokslo, kurie yra užsiūti gerojo atsiskyrėlio gobtuve, aš mokėsiu suteikti tiek žemišką, tiek ir dvasinę paguodą mūsų šeimininkui, prakilniajam Sedrikui, ir jo nelaimės draugams.

— Kaip tu manai, ar jis tam tinka?— paklausė Gurtą Juodasis Riteris.

— Nežinau,— atsakė Gurtas,— bet jeigu pasirodys netinkamas, tai bus pirmas sykis, kad jo protas nesuspės į pagalbą jo kvailumui.

— Na, tai vilkis apsiaustą, gerasis žmogeli,— tarė Juodasis Riteris,— ir tegu tavo šeimininkas atsiunčia mums per tave žinių, kokie ten jų reikalai. Ten turbūt maža tėra žmonių, todėl staigus ir drąsus antpuolis galėtų puikiai pasisekti. Bet laikas bėga — paskubėk!

— O mes tuo tarpu,— tarė Lokslis,— apsiausime pilį taip glaudžiai, kad nė musė neišlėktų be mūsų žinios. O tu, mano drauge,— pridėjo jis, kreipdamasis į Vambą,— pasakyk tiems piktadariams, kad už bet kokį smurtą, padarytą belaisviams, jiems bus tuo pačiu atsimokėta dešimteriopai.

— *Pax vobiscum!* [1] — tarė Vamba, jau spėjęs apsivilkti vienuolio drabužiais.

Šiuos žodžius jis ištarė rimtai ir oriai kaip tikras vienuolis ir iškilmingais žingsniais nuėjo vykdyti savo misijos.

XXVI skyrius

Kaip žirgas retkarčiais risnoja,
O kuinas lekia šuoliais,
Taip tampa juokdarys šventuoju,
Ir juokdariu — vienuolis.

Senovės daina

Kai juokdarys, apsivilkęs vienuolio apsiaustą su gobtuvu ir susijuosęs mazguota virve, sustojo prieš Redžinaldo Fron de Befo pilies vartus, vartininkas paklausė, kuo jis vardu ir ko atvykęs.

— *Pax vobiscum!* — atsakė juokdarys. — Aš, nusižeminęs pranciškonų ordino vienuolis, atėjau suteikti dvasiškos paguodos nelaimingiems kaliniams, laikomiems šioje pilyje.

— Tai tu esi drąsus vienuolis, — tarė vartininkas, — jei išdrįsai ateiti į tokią vietą, kur, išskyrus nusigėrusį kapelioną, jau dvidešimt metų negiedojo tokie paukščiai, kaip tu.

— Prašau tave, būk geras, — paprašė tariamasis vienuolis, — pranešk apie mane savo šeimininkui. Patikėk, jis mielai mane priims. O aš užgiedosiu taip trankiai, kad visoje pilyje bus girdėti.

— Ačiū! — tarė vartininkas. — Bet jei man klius, kad dėl tavęs palikau savo vietą, tai pašausiu tave, nežiūrėdamas, kad tu ir vienuolis.

Šitaip pagrasinęs, vartininkas išėjo iš savo bokštelio ir nunešė į menę nepaprastą žinią, kad prie vartų stovi šventas vienuolis ir prašosi tuojau pat įleidžiamas į pilį. Jis gerokai nustebo, kai šeimininkas įsakė tučtuojau įvesti šventąjį vyrą, ir vartininkas, pastatęs į savo vietą sargybinius vartų saugoti, be tolesnių samprotavimų ėmėsi vykdyti gautąjį įsakymą.

Viso beprotiško narsumo, paskatinusio Vambą imtis tokios pavojingos užduoties, jam vos beužteko, kad nesutriktų akivaizdoje tokio žmogaus, koksai buvo baisingasis Fron de Befas.

[1] Pax vobiscum — ramybė jums *(lot.)*.

Vargšas juokdarys ištarė savo *„pax vobiscum"* drebančiu ir silpnu balsu. Bet Fron de Befas buvo pratęs, kad visokių luomų žmonės prieš jį drebėtų, todėl tariamojo vienuolio baugumas nesukėlė jam jokių įtarimų.

— Kas tu, vienuoli, ir iš kur?— paklausė jis.

— *Pax vobiscum!* — pakartojo juokdarys.— Aš, vargingas šventojo Pranciškaus tarnas, ėjau per šiuos miškus ir pakliuvau plėšikams, kurie atsiuntė mane į šią pilį atlikti šventąją pareigą dviem asmenims, pasmerktiems mirti jūsų didžiai gerbiamo teisingumo.

— Taip, taip,— tarė Fron de Befas.— O ar negali man pasakyti, šventasis tėve, kiek ten tų banditų?

— Narsusis pone,— atsakė Vamba,— jų vardas — legionas.

— Pasakyk aiškiai, kiek jų ten yra, kitaip nei tavo apsiaustas, nei virvė tavęs neišgelbės.

— Ak,— atsakė tariamasis vienuolis,— aš vos nenumiriau iš baimės. Bet, man rodos, kad visų — ir jomenų, ir prastuolių,— ten bus mažų mažiausiai penki šimtai žmonių.

— Kaip! — sušuko tamplierius, tuo metu įėjęs į menę.— Nejaugi tų vapsvų šitiek sulėkė? Tai jau metas sutraiškyti tą jų žalingą spiečių.

Jis pasivedėjo į šalį šeimininką ir paklausė:

— Ar pažįstat šį vienuolį?

— Ne,— atsakė Fron de Befas,— jis ne vietinis, iš tolimo vienuolyno. Aš jo nepažįstu.

— Tai nesakykit žodžiu to, ką norėjot pavesti,— tarė templierius.— Tegu jis nuneša laišką de Brasi laisvūnams, kad pasiskubintų čionai. O tuo tarpu, kad tasai ilgaskvernis nieko nenumanytų, leiskit jam atlikti jo pareigą ir paruošti tuos saksų meitėlius skerdyklai.

— Gerai, teesie taip,— atsakė Fron de Befas ir liepė vienam tarnui nuvesti Vambą į tą kambarį, kur buvo kalinami Sedrikas ir Atelstanas.

Tuo tarpu Sedriko nekantrumas vis labiau didėjo. Jis vaikščiojo iš vieno menės galo į kitą, lyg žmogus, ruošdamasis pulti priešą arba įsiveržti pro pralaužtą spragą į apgultą pilį. Tarpais šūkteldavo kažką jam vienam tesuprantama, tarpais kreipdavosi į Atelstaną, kuris su stoišku šaltakraujiškumu laukė šio nuotykio baigties, kuo ramiausiai virškindamas sočius pietus ir, matyt, pernelyg nesirūpindamas, ar ilgai užtruks jų kalinimas,

kuris, jo išmanymu, turėjo kada nors baigtis kaip ir visos žemiškos blogybės.

— *Pax vobiscum,*— tarė juokdarys, įeidamas pro duris.— Telaimina jus šventasis Dunstanas, šventasis Denisas, šventasis Diutokas ir visi kiti šventieji.

— Sveikas,— atsakė Sedrikas tariamajam vienuoliui.— Ką gero pasakysi?

— Aš atėjau paruošti jus mirčiai,— atsakė juokdarys.

— Negali būti! — sušuko Sedrikas.— Jie pikti ir beatodairiški žmonės, bet tokio žiauraus ir neteisingo darbo neišdrįs padaryti.

— Deja,— tarė juokdarys,— jų žmoniškumo tiek teprisišauktum, kiek šilkinio siūlo pavadžiu sulaikytum padūkusį arklį. Todėl prisimink gerai, kilnusis Sedrikai, taip pat ir tu, narsusis Atelstanai, kuo nusidėjote dievui, nes šiandien pat judu stosite prieš aukštąjį jo teismą.

— Aš pasiruošęs,— tarė Atelstanas,— iškęsti visa, ką tik gali sugalvoti jų pyktis, ir eisiu mirti ramiai, kaip kad eičiau pietauti.

— Tai atlikime šventąją pareigą, tėve,— tarė Sedrikas.

— Palūkėk gi, dėdyte,— tarė juokdarys savo įprastu balsu,— ko taip skubi? Geriau apsidairyk, prieš šokdamas į amžiną patamsį.

— Dievaži,— tarė Sedrikas.— Aš pažįstu tavo balsą!

— Tai jūsų ištikimo vergo ir juokdario balsas,— atsakė Vamba, nusimesdamas nuo galvos gobtuvą.— Jei būtumei pirma paklausęs kvailio patarimo, tai nebūtumei čion patekęs. Paklausyk kvailio patarimo dabar, tai ilgai šičia nepasiliksi.

— Kaip tai suprasti?— paklausė Sedrikas.

— O štai kaip,— atsakė Vamba.— Imk šį apsiaustą ir virvę, tuos vienuolio daiktus, ir kuo ramiausiai eik sau iš šios pilies, o man palik savo apsiaustą ir diržą, kad aš galėčiau užimti tavo vietą ir atsidurti ten, kur reikės.

— Užimti mano vietą?— tarė Sedrikas, nustebęs dėl šitokio pasiūlymo.— Bet juk jie tave pakars, tu paikšeli!

— Tegu daro, ką nori — kaip dievas duos, taip bus,— atsakė Vamba.— Aš tikiuosi, kad Vamba, Vitliso sūnus, galės kyboti ant grandinės su tokiu pat orumu, su kokiu grandinė kybojo ant kaklo jo sentėviui oldermenui.

— Gerai, Vamba, aš sutinku priimti tavo pasiūlymą, bet su viena sąlyga,— tarė Sedrikas.— Pasikeisk drabužius ne su manim, bet su lordu Atelstanu.

— Ne, ne, mato šventasis Dunstanas,— atsakė Vamba,— kad taip negalima. Vitliso sūnus sutinka nukentėti, kad galėtų išgelbėti Harvardo sūnų, bet kokia man nauda mirti už žmogų, kurio tėvas nebuvo pažįstamas su mano tėvu?

— Nenaudėli,— tarė Sedrikas.— Atelstano sentėviai buvo Anglijos karaliai.

— Man vis vien, kas jie buvo,— atkirto Vamba,— bet aš nenoriu, kad man nusuktų sprandą dėl jo sentėvių. O todėl, mano gerasis pone, sutik greičiau su mano pasiūlymu arba leisk man laisvam išeiti iš šio kalėjimo.

— Palik seną medį, tebaigia jis džiūti,— tęsė Sedrikas,— išgelbėk prakilnųjį Atelstaną, mano ištikimasis Vamba. Kiekvienas žmogus, kurio gyslomis teka saksų kraujas, privalo tai padaryti. Mudu abu drauge tapsime mūsų žiaurių pagrobėjų įniršio auka, o jis, išsivadavęs iš nelaisvės, sukels mūsų tautiečius ir atkeršys už mus.

— Ne, gerasis Sedrikai,— tarė Atelstanas, spausdamas jam ranką.— Aš verčiau išsėdėsiu visą savaitę šioje menėje, misdamas duona ir vandeniu, negu sutiksiu pasinaudoti priemonėmis, kurias ištikimas tarnas sugalvojo savo šeimininkui išgelbėti.

— Judu, ponai, esate laikomi išmintingais žmonėmis,— tarė Vamba,— o aš tesu kvailys. Tačiau, dėde Sedrikai ir pusbroli Atelstanai, kvailys išspręs jūsų ginčą, ir jums patiems nebereikės. Aš — nelyginant anoji Džono kumelė, kuri nieko neprisileidžia užsėsti, tik Džoną. Aš atėjau šičion išgelbėti savo šeimininko. Jeigu jis nenori — galiu išeiti. O pakartas sutinku būti tik už savo poną.

— Eikite, prakilnusis Sedrikai,— tarė Atelstanas.— Jūsų išsigelbėjimas padrąsins mūsų draugus ir pagreitins mūsų išvadavimą, o jeigu liksite čia, tai visiems galas.

— Argi už šios pilies sienų tikimasi mus išgelbėti?— paklausė Sedrikas, žvilgtelėjęs į juokdarį.

— Ir dar kaip! — sušuko Vamba.— Žinokite, kad, vilkdamasis šį mano apsiaustą, jūs velkatės generolo apdarą. Penki šimtai žmonių susirinkę prie šios pilies sienų, ir rytą aš buvau vienas iš vyriausiųjų vadų. Kvailio kepurė man atstojo šalmą, o

barškalas — maršalo lazdą. Na, pamatysime, ar daug jie laimės, pakeitę kvailį protingu žmogumi. Kad tik jie, įgavę per daug išminties, neprarastų narsumo. Taigi lik sveikas, šeimininke, būk maloningas Gurtui ir šuniui Fangsui, o mano kepurę pakabink Rotervudo menėje, kaip prisiminimą, kad atidaviau savo gyvastį už šeimininką, kaip ir dera ištikimam... kvailiui.

Paskutinį žodį jis ištarė kažkaip dviprasmiškai — pusiau rimtai, pusiau juokais. Ašaros pasirodė Sedriko akyse.

— Tavo atminimas gyvuos tol,— tarė jis,— kol ištikimybė ir meilė bus laikomos pagarboje šiame pasaulyje. Jei negalvočiau, kad rasiu priemonių, kaip išgelbėti Roveną ir tave, Atelstanai, taip pat ir tave, mano vargšeli Vamba, tikrai nesiduočiau prikalbamas.

Jie pasikeitė drabužiais, bet Sedrikui staiga dingtelėjo į galvą nauja kliūtis.

— Aš jokių kitų kalbų nemoku, tik savo gimtąją kalbą ir keletą normaniškų žodžių, kaipgi tad galiu dėtis vienuoliu?

— Visa gudrybė dviejuose žodžiuose,— tarė Vamba.— Kad ir ką tau sakytų, tu kartok *pax vobiscum!* Pasisveikindamas, laimindamas ar prakeikdamas, kartok *pax vobiscum,* ir to pakaks. Vienuoliui šie žodžiai tokie pat būtini, kaip šluota raganai ar lazdelė burtininkui. Tark tik storu ir oriu balsu *pax vobiscum,* ir niekas tavęs nesulaikys. Sargybinis ar vartininkas, riteris ar ginklanešys, pėsčias ar raitas — visus vienodai veiks tas burtažodis. Jei mane ves rytoj karti (kas dar labai abejotina), aš būtinai išmėginsiu šių žodžių galią budeliui.

— Jei taip,— tarė Sedrikas,— tai aš beregint pavirsiu vienuoliu. *Pax vobiscum!* Tikiuosi, kad neužmiršiu šio slaptažodžio. Prakilnusis Atelstanai, lik sveikas. Lik sveikas ir tu, mano vargšeli, turintis tokią širdį, kuri vertesnė už bet kurią protingą galvą. Aš jus išvaduosiu arba sugrįšiu ir mirsiu drauge su jumis. Karališkasis saksų valdovų kraujas nebus pralietas, kol dar manasis teka gyslomis. Neleisiu nė vienam plaukeliui nukristi nuo tavo galvos, gerasis mano tarne, nors tektų ir gyvybę dėl to atiduoti. Lik sveikas.

— Keliaukite sveikas, prakilnusis Sedrikai,— tarė Atelstanas.— Nepamirškite, kad vienuoliai niekada neatsisako, jei jiems pasiūloma pasistiprinti.

— Sudiev, dėdyte! — pridėjo Vamba.— Neužmiršk *pax vobiscum!*

Šitaip išlydėtas, Sedrikas išėjo ir gana greitai gavo išmėginti galybę burtažodžio, kurio jį buvo išmokęs juokdarys. Eidamas žemu skliautuotu koridoriumi į didžiąją menę, jis staiga išvydo priešais save moterį.

— *Pax vobiscum!* — pasveikino ją tariamasis vienuolis, stengdamasis kuo greičiau praeiti pro šalį.

— *Et vobis, pater reverendissime!* [1] — atsakė jam švelnus moteriškas balsas.

— Aš truputį kurčias,— tarė Sedrikas saksiškai ir murmtelėjo sau panosėje: — Tai kad išmokė prakeiktas kvailys! Pirmąkart šoviau ir nepataikiau.

Tačiau ir anais laikais gana dažnai pasitaikydavo, kad dvasininkai menkai tesuprasdavo lotyniškai, ir Sedriko pašnekovė tai žinojo.

— Garbusis tėve,— kalbėjo ji toliau saksiškai,— būkite gailestingas, aplankykite sužeistą belaisvį ir suteikite jam paguodos. Už šį darbą jūsų vienuolynas gaus dosnią išmaldą, kokios dar niekada nėra gavęs.

— Mano dukterie,— atsakė Sedrikas, didžiai sumišęs,— man nevalia užgaišti šioje pilyje, atliekant įprastas pareigas. Aš turiu tučtuojau iš čia išvykti. Daugelio gyvybė ir mirtis nuo to priklauso.

— Gerasis tėve, maldauju jus vardan visų jūsų apžadų, neapleiskite nelaimingojo, nepalikite jo be paguodos ir patarimų,— maldavo prašytoja.

— Tegu nelabasis mane pagauna ir nuneša į Ifriną drauge su Odino ir Toro vėlėmis! — sušuko suirzęs Sedrikas.

Gal jam būtų išsprūdę ir daugiau tokių dvasininkui nederamų žodžių, bet staiga šį pašnekesį pertraukė kimus balsas, nes įsiterpė Urfrida, bokšte gyvenanti senė.

— Ką tai reiškia, meilute?— kreipėsi ji į Sedriko pašnekovę.— Tai tu šitaip atsimoki man už gerą širdį, už tai, kad leidau išeiti iš bokšto kambarėlio. Tiek supykdei šventą žmogų, kad jis net plūstis ėmė, nebegalėdamas atsikratyti įkyria žyde.

— Žyde! — sušuko Sedrikas, pasinaudodamas proga pasprukti nuo jų abiejų.— Praleisk mane, moterie! Leisk man pra-

[1] Ir jums taip pat, pagarbusis tėve! *(Lot.)*

eiti ir nebegaišink manęs. Aš ką tik atlikau šventąją pareigą ir nenoriu susiteršti.

— Eime, tėve,— tarė senė.— Tu čia ne vietinis ir be palydovo neišeisi iš šios pilies. Eime, aš noriu su tavim pasikalbėti. O tu eik pas ligonį ir slaugyk, kol grįšiu. Ir vargas tau, jei išdrįsi dar kartą išeiti be mano leidimo!

Rebeka pasišalino.

Urfrida, be paliovos maldaujama, buvo leidusi Rebekai išeiti iš bokšto, o paskui pristatė ją slaugyti sužeistąjį Aivenhą. Rebeka, puikiai suprasdama, kokie pavojai jiems gresia, stengėsi nepraleisti nė mažiausios progos išsigelbėti. Išgirdusi, kad į šią bedievišką pilį pateko dvasininkas, ji tikėjosi, gal jis ką padės. Tuo tikslu ir laukė jo koridoriuje. Bet, kaip matėme, šis jos mėginimas baigėsi nesėkmingai.

XXVII skyrius

Ko, nusidėjėle, tyli?
Likimą savo juk žinai...
Ką kita tu bylot gali,
Jei šitaip gėdoj gyvenai!
— — — — — — — — — —
Kalčių baisesnių aš turiu,
Nuo jų širdy man dar klaikiau,
Degu viena skausmu aitriu,
Bet aš pagalbos neprašau,—
Tik išklausyk išpažinties,
Suteik nors žiežirbą vilties!

Krabas, „Teisingumo rūmai"

Nuvariusi Rebeką atgal į ligonio kambarį, Urfrida įsitempė Sedriką į mažą kamaraitę ir gerai uždarė duris. Paskui, paėmusi nuo lentynos butelį vyno ir dvi taures, pastatė ant stalo ir tarė:

— Tu saksas, mano tėve? Nesigink,— kalbėjo ji toliau, pastebėjusi, kad Sedrikas nesiskubina atsakyti,— gimtosios kalbos garsai mieli mano ausiai, nors aš ir retai juos tegirdžiu, nebent tik iš niekingų pažemintų vergų lūpų. Tu saksas, tėve, ir laisvas žmogus, nors ir dievo tarnas. Malonu pasiklausyti tavo kalbos.

— Argi saksų dvasininkai nesilanko šioje pilyje?— paklausė Sedrikas.— Man rodos, kad tiesioginė jų pareiga — guosti suvargusius ir engiamus mūsų žemės vaikus.

— Ne, nesilanko,— atsakė Urfrida,— o jei kada ir užeina, tai jiems mieliau puotauti už nugalėtojų stalo, negu klausytis savo tautiečių aimanų. Taip bent kalbama apie juos, aš pati maža ką tepamatau. Jau dešimt metų, kai šioje pilyje nebuvo atsilankęs nė vienas dvasininkas, išskyrus tą ištvirkėlį normaną, kuris čia buvo kapelionas ir per naktis girtuokliavo su Redžinaldu Fron de Befu. Bet ir jis seniai jau nusikraustė į aną pasaulį atsiskaityti už savo ganytojišką veiklą. O tu saksas, dargi saksų dvasininkas, ir man reikia paklausti tave vieno dalyko.

— Taip, aš saksas,— atsakė Sedrikas,— bet nevertas vadintis dvasininku. Leisk man eiti! Prisiekiu, kad aš grįšiu arba atsiųsiu tau kitą nuodėmklausį, labiau vertą išklausyti tavo išpažinties.

— Pabūk dar bent kiek,— tarė Urfrida,— netrukus balsas, kurį tu girdi, nutils po pilkąja žeme. Bet aš nenoriu eiti ten, neišpažinusi savo nuodėmių. Tegu vynas duoda man jėgų papasakoti tau visas mano gyvenimo baisybes.

Ji prisipylė taurę ir godžiai išgėrė iki dugno, tarytum bijodama palikti joje bent vieną lašelį. Išgėrusi vyną, pakėlė aukštyn akis ir prabilo:

— Jis svaigina, bet nupuolusios dvasios pakelti negali. Išgerk ir tu, mano tėve, kitaip neištversi ir parkrisi ant žemės, išgirdęs tai, ką aš tau ketinu papasakoti.

Sedrikas mielai būtų atsisakęs šitokio pragaištingo pakvietimo, bet jos mostas rodė tokį nekantravimą ir sielvartą, kad jis nusileido ir išgėrė didžiulę taurę. Lyg nuraminta senė pradėjo pasakoti.

— Kadaise,— tarė ji,— aš buvau visai ne toks pasigailėtinas padaras, kaip mane nūnai matai, tėve. Aš buvau laisva, laiminga, gerbiama, mylima ir pati mylėjau. Dabar aš vergė, nelaiminga ir pažeminta. Kol buvau graži, aš turėjau lyg žaisliukas tenkinti ponų aistras, o dabar, grožiui suvytus, teregiu iš jų vien neapykantą ir panieką. Argi nuostabu, mano tėve, kad ėmiau neapkęsti visos žmonių giminės, o užvis labiau tos tautos, per kurią šitaip pasikeitė mano gyvenimas? Argi sukempėjusi, susiraukšlėjusi senė, bejėgiškais keiksmais giežianti savo nirtulį, gali užmiršti, kad jinai kadaise buvo duktė kilmingojo Torkilstono tano, prieš kurį drebėjo tūkstančiai vasalų?

— Tu Torkilio Volfgangerio duktė! — tarė Sedrikas, pasitraukdamas atbulas nuo jos.— Tu... tu tikra duktė prakilnaus sakso, mano tėvo bičiulio ir jo kovų draugo?

— Tavo tėvo draugo! — sušuko Urfrida.— Vadinasi, tu Sedrikas, pramintas Saksu, nes prakilnusis Rotervudo Hervardas teturėjo vieną sūnų, kurio vardas plačiai išgarsėjo tarp visų jo tautiečių. Bet jei tu tikrai Rotervudo Sedrikas, ką reiškia šis vienuoliškas apdaras? Nejaugi ir tu netekai vilties išgelbėti savo tėvynę ir susiradai nuo priespaudos prieglobstį tarp vienuolyno sienų?

— Nesvarbu, kas aš,— tarė Sedrikas,— pasakok toliau, nelaimingoji, apie savo siaubingus nusikaltimus. Aš žinau, kad tu nusikaltėlė. Net tai, kad pasilikai gyva ir dabar apie tai pasakoji,— nusikaltimas.

— Taigi taigi,— atsakė nelaimingoji senė.— Baisūs, tamsūs, prakeikti nusikaltimai lyg sunkus akmuo slegia man krūtinę, net pomirtinių kančių liepsnos jų neišdildys. Taip, šitose pačiose menėse, aptaškytose kilniu ir tyru mano tėvo ir brolių krauju, aš gyvenau, būdama jų žudiko meilužė, jo įgeidžių vergė, jo pomėgių dalyvė. Todėl kiekvienas mano atodūsis, kiekviena mano gyvenimo akimirka buvo nusikaltimas ir prakeiksmas.

— O nelaimingoji moterie! — sušuko Sedrikas.— Vadinasi, tuo metu, kai tavo tėvo draugai, melsdamiesi už jo ir jo sūnų vėles, neužmiršdavo savo maldose paminėti nužudytosios Ulrikos vardo, kai mes gedėjome mirusiųjų, gerbdami jų atminimą, tu gyvenai! Gyvenai, susijungusi neteisėtais meilės ryšiais su niekingu tironu, nužudžiusiu visus artimiausius ir brangiausius tau žmones, su tironu, praliejusiu kūdikių kraują, kad tik nepaliktų nė vieno šlovingosios Torkilio Volfgangerio giminės palikuonio!

— Gyvenau, susijungusi neteisėtais ryšiais — taip, bet tai nebuvo meilės ryšiai,— atsakė senė.— Greičiau pragare atsirastų meilei vieta, negu čia, po tais nelemtais skliautais. Ne, to aš negaliu sau prikišti. Aš nekenčiau Fron de Befo ir visos jo giminės visą laiką.

— Nekentei jo, o vis dėlto gyvenai! — sušuko Sedrikas.— Nedorėlė! Argi tu neturėjai po ranka nei peilio, nei durklo? Tavo laimė, kad normanų pilies paslaptys — vis vien kaip ir kapų paslaptys. Jeigu aš būčiau nors susapnavęs, kad Torkilio

duktė gyvena, niekšiškai susidėjusi su savo tėvo žudiku, tikrojo sakso kardas būtų tave suradęs ir meilužio glėbyje.

— Argi tu iš tikrųjų būtum užsistojęs už Torkilio giminės garbę?— tarė Ulrika, nes dabar jau galime atmesti jos antrąjį vardą — Urfrida.— Vadinasi, tiesa, kad tu tikras saksas — toks, kokį tave šlovina žmonės, nes tarp šių prakeiktų sienų skambėjo Sedriko vardas, ir aš, nelemtas, prakeiktas padaras, džiaugiausi, kad gyvas dar pasaulyje nors vienas mūsų nelaimingosios tautos keršytojas. Ir aš taip pat turėjau kerštо valandų. Aš kurščiau vaidus tarp mūsų priešų ir paversdavau jų lėbavimą kruvinomis žudynėmis. Aš matydavau, kaip liejasi jų kraujas, girdėdavau jų priešmirtinius vaitojimus. Dirstelėk į mane, Sedrikai,— argi suvytusiame bjauriame mano veide nėra jokių Torkilio bruožų?

— Neklausk to manęs, Ulrika,— atsakė Sedrikas su širdgėla ir pasibjaurėjimu.— Tavo bruožai tiek tepanašūs į Torkilio, kiek numirėlis, velnio prikeltas iš kapų, panašus į gyvą žmogų.

— Gal ir taip,— atsakė Ulrika,— tačiau šitas numirėlio veidas galėjo kitąsyk sukelti mirtiną vaidą tarp Fron de Befo ir jo sūnaus Redžinaldo. Tą, kas paskui atsitiko, amžiams turėtų paslėpti pragaro tamsybės, bet aš praskleisiu paslapties šydą ir parodysiu tau tai, nuo ko numirėliai keliasi iš kapų ir vaitoja. Ilgai ruseno nesantaikos ugnis tirono tėvo ir jo atšiauraus sūnaus širdyse. O vieną kartą girtiems besiaučiant ji įsiliepsnojo, ir už savo paties stalo mano pavergėjas krito, tikro sūnaus rankos nužudytas... Štai kokios paslaptys slypi po šios pilies stogu. Sugurkite, prakeikti skliautai,— ji pridėjo, pakėlusi rankas aukštyn,— ir griūdami palaidokite visus, kas tik žino šią kraupią paslaptį!

— O tu, nelemta nusikaltėle,— tarė Sedrikas,— kaip toliau gyvenai po savo meilužio mirties?

— Spėliok, bet neklausk. Aš pasilikau čia ir gyvenau, kol senatvė, ankstyva senatvė, paženklino man veidą savo šiurpiu antspaudu. Tada visi ėmė mane niekinti ir užgaulioti, man beliko tenkinti savo kerštą smulkiomis nepatenkintos tarnaitės intrigomis ir tuščiais bejėgės senės keiksmais bei klausytis iš bokšto, kaip rauda naujos plėšrūno aukos.

— Ulrika,— tarė Sedrikas,— man rodos, širdies gilumoje tu tebesigaili tų džiaugsmų, kuriuos patyrei per savo piktadarybes. Tai kaipgi drįsti kreiptis į žmogų, vilkintį šį šventąjį ap-

darą? Pagalvok, nelaimingoji, jeigu net patsai šventasis Edvardas šičia prieš tave atsistotų, ką gi jis tau galėtų padėti?

— Nenusigręžk nuo manęs, rūstusis pranašautojau! — sušuko Ulrika.— Pasakyk, ką reiškia tie nauji ir baisūs jausmai, kurie pastaruoju metu drasko man vienišą širdį? Kodėl seniai padaryti darbai vaidenasi man akyse, sukeldami naują, neįveikiamą siaubą? Kokia lemtis ištiks po mirties tą, kuriai dievas paskyrė šioje žemėje šitiek kančių ir pikto? Ar ne geriau man būtų kreiptis į mūsų nekrikštytų sentėvių dievybes, negu kentėti tas baisingas nuojautas, kurios mane kamuoja ir dieną, ir naktį per sapnus?

— Aš ne dvasininkas,— tarė Sedrikas, nusigręždamas nuo jos su pasibjaurėjimu,— aš ne dvasininkas, nors ir vilkiu vienuolio apdarą.

— Ar tu vienuolis, ar pasaulietis, man vis vien,— atsakė Ulrika.— Per pastaruosius dvidešimt metų čia tu esi pirmas, kuris bijo dievo ir gerbia žmogų,— tad sakyk, nejau man nebėra išganymo vilties?

— Tau reika atgailauti,— tarė Sedrikas.— Melskis ir atgailauk, ir teatleidžia tau dievas. Bet aš negaliu ir nenoriu su tavim ilgiau čia būti.

— Palauk dar,— tarė Ulrika,— nepalik dar manęs, mano tėvo draugo sūnau, nes tasai demonas, kuris valdė mane visą gyvenimą, gali sugundyti, kad tau atkeršyčiau už tavo panieką ir širdies kietumą. Kaip manai, ar ilgai betektų tau gyventi šiame pasaulyje, jei Fron de Befas užtiktų Sedriką Saksą savo pilyje šitokiu apdaru? Jau ir taip jis žvilgčiojo į tave kaip plėšrusis sakalas į savo grobį.

— Na ir kas,— tarė Sedrikas.— Tegu jis sudrasko mane ir snapu, ir nagais, bet mano lūpos neištars nė vieno žodžio, kurio nepatvirtintų mano širdis. Aš mirsiu, būdamas saksas, teisus žodžiais, atviras darbais. Eik šalin! Neliesk manęs ir netrukdyk. Patsai Redžinaldas Fron de Befas ne toks šlykštus mano akims, kaip tu, niekingas ir išsigimęs padare.

— Teesie taip,— tarė Ulrika.— Eik savo keliu ir užmiršk, didžiuodamasis savo pranašumu, kad stovinti prieš tave senė yra tavo tėvo draugo duktė. Eik savo keliu! Aš liksiu viena. Viena ir atkeršysiu. Niekas man nepadės, bet visi išgirs apie tą darbą, kurį aš išdrįsiu padaryti. Lik sveikas! Tavoji panieka man nutraukė paskutinį saitą, rišantį mane su mano tauta. O aš

tikėjausi, kad mano nelaimės sužadins užuojautą mano tautiečių širdyse.

— Ulrika,— tarė Sedrikas, sujaudintas jos žodžių,— tu tiek daug patyrei ir iškentėjai savo gyvenime, tai nejaugi pulsi į nevilti dabar, kai tavo akys praregėjo, pamatė visą tavo nusikaltimų baisybę ir kai atgaila turi tapti svarbiausiu tavo rūpesčiu?

— Sedrikai,— atsakė Ulrika,— tu menkai tepažįsti žmogaus širdį. Kas gyveno taip, kaip aš gyvenau, to sieloje turi slypėti beprotiškas pomėgių ir keršto troškulys. Tai pernelyg nuodingas žmogaus širdžiai gėrimas, bet jo atsisakyti neturiu jėgų. Senatvė nebeturi džiaugsmų, raukšlės nebeturi valdžios, ir kerštingumas išsieikvoja bejėgiškais keiksmais. Tada prasideda sąžinės priekaištai, o su jais tušti apgailestavimai dėl praeities, neviltis dėl ateities, ir atgailai nelieka laiko... Tačiau tavo žodžiai mano širdyje pažadino naują žmogų. Tiesą tu pasakei, kad tie, kam mirtis nebaisi, viską gali padaryti. Tu man parodei, kaip keršyti, ir būk tikras — aš tuo pasinaudosiu. Iki šiol išdžiūvusioje mano krūtinėje buvo ir kitokių jausmų — dabar vien tik kerštas joje viešpataus. Tu pats pasakysi, kad Ulrika, nors jos gyvenimas buvo ar šioks, ar toks, mirė taip, kaip ir dera kilniojo Torkilio dukteriai. Prie šios prakeiktos pilies sienų susirinko į kovą būriai — eik ir vesk juos greičiau į ataką. O kai pamatysi raudoną vėliavą plevėsuojant ant bokšto rytiniame tvirtovės kampe, pulk drąsiau — normanai tada turės užtenkamai ką veikti pilies viduje, ir jūs galėsite įsiveržti, nepaisydami jų strėlių ir mėtyklių. Eik! Vykdyk, kas tau skirta, o mane palik manajai lemčiai.

Sedrikas mielai būtų smulkiau pasiteiravęs, ką ji ketina daryti, bet tuo metu pasigirdo niaurus Fron de Befo balsas:

— Kur dingo tasai valkata vienuolis? Prisiekiu dievu, aš padarysiu iš jo kankinį, jei jis atsivilko šičia kurstyti mano šeimynykščių!

— Kaip teisingai spėja negryna sąžinė! — tarė Ulrika.— Bet tu nepaisyk jo, eik greičiau pas savuosius. Sušuk saksų kovos šūkį, ir tegu jie uždainuoja savo karo dainą. Mano kerštas jiems pritars.

Tai tarusi, ji spruko pro šalines duris, o Redžinaldas Fron de Befas įėjo į kambarį.

— Ilgai tave užlaikė atgailaujantieji nusidėjėliai, mano tėve! — tarė jis.— Tuo geriau jiems, nes tai paskutinė jų išpažintis. Ar paruošei juos mirčiai?

— Aš radau juos,— tarė Sedrikas, stengdamasis šiaip taip išsireikšti prancūziškai,— pasiruošusius pačiam blogiausiam likimui, nes jie žino, į kieno rankas pateko.

— Kaipgi čia yra, vienuoli! Tu kalbi panašiai kaip saksas! — sušuko Fron de Befas.

— Aš mokiausi šventojo Vitoldo vienuolyne, Bertone,— atsakė Sedrikas.

— Šit kaip,— tarė baronas.— Geriau būtų, kad būtum normanas. Bet nieko nepadarysi — kitų pasiuntinių nėra. Tasai Vitoldo vienuolynas Bertone stačiai apuokų lizdas. Seniai metas jį išgriauti iki pat pamatų. Netrukus ateis laikas, kad nei ašutinė, nei šarvai nebeišgelbės sakso.

— Teesie dievo valia,— ištarė Sedrikas drebančiu nuo tvardomo įniršio balsu.

Bet Fron de Befas palaikė tatai baimės ženklu.

— Matau,— tarė jis,— kad tu jau drebi, įsivaizduodamas, kaip mūsų kariai įsiverš į jūsų valgomąjį ir šeimininkaus po jūsų rūsius. Bet padaryk man šiandien vieną paslaugą, ir aš prižadu tau, kad galėsi gyventi saugiai kaip sraigė savo kiaukute, nors kitiems tavo broliams kažin kas nutiktų.

— Malonėkite įsakyti,— tarė Sedrikas, tramdydamas susijaudinimą.

— Na, tai eikš paskui mane, aš tave išleisiu pro šoninius vartus.

Dideliais žingsniais žengdamas priešakyje, Fron de Befas ėmė aiškinti vienuoliui, ką tas turi daryti.

— Tu matei, vienuoli, tą kiaulių saksų bandą, išdrįsusią apgulti manąją Torkilstono pilį? Prišnekėk jiems, ką nori, apie šios tvirtovės silpnumą ar šiaip papasakok, ką sugalvosi, kad tik jie dar parą išstovėtų šičia prie sienų. O tuo tarpu nunešk štai šį laišką. Bet palauk — sakyk, ar moki skaityti?

— Nė trupučio,— atsakė Sedrikas.— Skaitau tik savo brevijorių, nes moku atmintinai per dievo motinos ir šventojo Vitoldo malonę.

— Na, tuo geriau. Taigi nunešk šį laišką į Filipo de Malvuazeno pilį. Pasakyk, kad laiškas nuo manęs, o rašė jį tamplierius Brianas de Bua-Gilberas, ir paprašyk jį kuo greičiausiai nu-

siųsti į Jorką. Beje, pasakyk jam, kad labai nesirūpintų mūsų ligumu. Gėda ir pagalvoti, kad mes esame priversti slėptis nuo saujelės valkatų, kurie paprastai sprunka, išgirdę mūsų arklių kanopų dundesį. Aš tau sakau, vienuoli, panaudok visą savo iškalbą, kad sulaikytum vietoje tuos niekšus, kol atvyks mūsų talkininkai. Mano kerštingumas pabudo, o jis yra toksai sakalas, kuris neužmigs, nepasisotinęs grobiu.

— Prisiekiu savo šventuoju globėju,— tarė Sedrikas su tokia energija, kokios sunku buvo tikėtis iš nuolankaus vienuolio,— prisiekiu ir visais kitais šventaisiais, gyvenusiais ir mirusiais Anglijoje, jūsų įsakymai bus įvykdyti! Nė vienas saksas nepasitrauks nuo šių sienų, jei mano iškalba ir įtaka galės juos sulaikyti.

— E, vienuoli,— tarė Fron de Befas,— tu pakeitei toną ir kalbi drąsiai ir ryžtingai, tarytum visa širdimi trokštum išskersti saksų bandą, o juk tos kiaulės tavo padermės.

Sedrikas nelabai temokėjo apsimesti ir šiuo metu iš širdies pasigailėjo, kad greta nėra Vambos, kuris tikriausiai būtų mokėjęs sugalvoti jam atsakymą. Bet bėda miklina protą, ir jis sumurmėjo, kad jeigu žmonės plėšikauja, tai bažnyčia juos ekskomunikuoja ir valstybė paskelbia už įstatymų ribų.

— Prisiekiu dievu,— tarė Fron de Befas,— tu sakai tikrą tiesą. Aš buvau pamiršęs, kad šitie niekšai moka apiplėšti riebų abatą nė kiek ne blogiau už to paties amato prancūzus. Juk tai jie, rodos, pačiupo šventojo Ivo vienuolyno viršininką, pririšo prie ąžuolo ir liepė giedoti, kol patys naršė po jo skrynias ir maišus? Ak, ne, šią išdaigą iškrėtė Gotje iš Midltono, vienas iš mūsiškių riterių. Bet tie, kurie apiplėšė Sen Bi koplyčią ir išnešė taures bei žvakides, juk buvo saksai, ar ne tiesa?

— Jie buvo bedieviai,— atsakė Sedrikas.

— Ir dar išgėrė visą vyną ir alų, kurį jūs geriat slapta nuo kitų. Vienuoli, tavo pareiga atkeršyti jiems už šitokią šventvagystę.

— Aš tikrai atkeršysiu,— murmtelėjo Sedrikas.— Šventasis Vitoldas mato mano širdį.

Tuo tarpu Fron de Befas išvedė jį pro vartelius prie griovio, per kurį tebuvo permesta viena lenta. Perėję griovį, jie pasiekė nedidelį išorinės sienos kyšulį, iš kur požeminiu keliu buvo išeinama į atvirą lauką.

— Dabar eik greičiau,— tarė Fron de Befas.— Įvykdyk, ką tau įsakiau, ir pamatysi, kad saksų mėsa bus šičia tokia pigi, kaip kiauliena Šefildo skerdyklose. Tiesa, tu atrodai gana linksmas vienuolis, tai ateik po skerdynių — gausi tiek malvazijos, kad visam jūsų vienuolynui užtektų pasigerti.

— Žinoma, mes dar susitiksime,— atsakė Sedrikas.

— O tuo tarpu še tau,— pridūrė normanas prie paskutiniųjų durų, įbrukdamas Sedrikui į ranką auksinę monetą.— Bet atmink: jei neįvykdysi mano įsakymų, aš tau nulupsiu ir ašutinę, ir tavo paties kailį.

— Galėsi nulupti,— tarė Sedrikas, išeidamas iš požeminio urvo ir džiaugsmingai žingsniuodamas per atvirą lauką,— jei sekantį kartą, kai mudu susitiksime, aš nenusipelnysiu iš tavęs nieko geresnio.

Jis piktai atsigręžė į pilį, sviedė auksinį pinigą žemėn ir sušuko:

— Kad tu prasmegtum su savo pinigais, klastingasai normane!

Fron de Befas nebenugirdo šių žodžių, bet mostas pasirodė jam įtartinas.

— Ei, šauliai,— riktelėjo jis sargybiniams, stovintiems sargyboje prie išorinių sustiprinimų.— Paleiskite strėlę į tą vienuolį! Bet ne, palaukite,— pridėjo jis, matydamas, kad jie jau įtempė lankus.— Nereikia. Juk kito pasiuntinio nėra — tenka pasitikėti šituo. Man rodos, jis neišdrįs manęs apgauti. Blogiausiu atveju teks pradėti derybas su tais saksų šunimis, kuriuos laikau saugiai uždarytus būdoje. Ei, Džailsai,— pašaukė jis kalėjimo prižiūrėtoją,— liepk pas mane atvesti Rotervudo Sedriką ir tą antrąjį stuobrį, jo draugą iš Koningsburgo... Atelstaną, ar kaip kitaip. Jų vardai tokie, kad normanų riteriui nė ištarti nelengva, ir burnoje nuo jų palieka kiaulienos skonis. Duokite man vyno burnai išskalauti po tų vardų, kaip sako linksmasis princas Džonas. Atnešk vyno į ginklų menę ir atvesk ten belaisvius.

Įsakymas buvo įvykdytas. Įėjęs į menę, nukabinėtą daugybe visokiausių ginklų, laimėtų kautynėse jo paties ir jo tėvo, Fron de Befas jau ten rado abu saksus. Ant masyvaus ąžuolinio stalo stovėjo vynas. Fron de Befas išgėrė taurę ir paskui atsisuko į belaisvius.

Vamba buvo su šeimininko apdaru, užsismaukęs kepurę iki pat akių, ir blankioje šviesoje nuožmusis baronas nepastebėjo, kad svarbiausio belaisvio nėra.

— Na, saksų narsuoliai,— tarė Fron de Befas,— kaip jums patinka viešėti Torkilstone? Ar jau supratote, ką reiškia tyčiotis iš Anžu giminės princo vaišių? Atsimenate, kaip atsilyginote mūsų karališkajam princui Džonui už maloningą jo vaišingumą? Prisiekiu dievu ir šventuoju Denisu, jei nesumokėsite geros išpirkos, aš jus pakarsiu už kojų ant šių geležinių langų grotų, ir jūs ten kybosite, kol pesliai ir varnos sules ir beliks vieni griaučiai... Sakykite, saksų šunes, ar daug duosite už savo niekingą gyvybę? Ką pasakysi tu, Rotervudo Sedrikai?

— Aš tai nė skatiko neduosiu,— atsakė vargšas Vamba,— o kad žadate mane pakarti už kojų, tai gal ir neblogai būtų. Sako, kad mano smegenys apsivertė aukštyn kojomis nuo to laiko, kai man buvo uždėta kvailio kepurė. Ir, jei aš būsiu pakartas žemyn galva, tai gal smegenys vėl atsivers.

— Šventoji Ženevjeva! — sušuko Fron de Befas.— Kas gi čia toks?

Jis numušė Sedriko kepurę juokdariui nuo galvos, atvertė apykaklę ir pamatė ant jo kaklo lemtingąją vergystės žymę — sidabrinį antkaklį.

— Džailsai! Klimentai! Prakeikti šunes! — suriko įsiutęs normanas.— Ką čia man atvedėte?

— Man rodos, kad aš galiu atsakyti,— tarė de Brasi, ką tik įėjęs į menę.— Jis yra Sedriko juokdarys, tas pats, kuris per turnyrą taip narsiai rungėsi su Izaoku iš Jorko.

— Na, ir puiku,— tarė Fron de Befas: — aš juodu pakarsiu ant tų pačių kartuvių, jei jo šeimininkas ir tasai meitėlis iš Koningsburgo jų neišpirks už brangią kainą. Bet vien pinigais jie dar neišsivaduos: tegu pasižada nusivesti apgulusių pilį valkatų minią, pasirašo atsisakymą nuo visų savo teisių ir privilegijų ir tepripažįsta save mūsų vasalais. Jiems ir taip per daug bus laimės, jei prie naujos tvarkos mes jiems paliksime teisę kvėpuoti... Eikite,— tarė jis dviem iš savo tarnų,— ir atveskite man tikrąjį Sedriką. Šį kartą aš jūsų nebausiu už apsirikimą, nes iš tikrųjų sunku atskirti kvailį nuo saksų franklino.

— Bet jūsų riteriškoji šviesybė greit sužinos, kad kvailių čia yra daugiau, negu franklinų,— tarė Vamba.

— Ką tas nenaudėlis plepa?— paklausė Fron de Befas, žiūrėdamas į tarnus, kurie baugiai ir neryžtingai sulemeno, kad, jeigu čia ne Sedrikas, jie nežiną, kur tas dingęs.

— Dangaus šventieji! — suriko de Brasi.— Jis turbūt pabėgo, persirengęs vienuoliu!

— Po velnių! — nusikeikė Fron de Befas.— Vadinasi, aš pats palydėjau Rotervudo meitėlį ir savo rankomis išleidau jį iš pilies! O tave,— kreipėsi jis į Vambą,— kurio kvailumas pralenkė didesnių už tave idiotų išmintį,— tave įšventinsiu į vienuolius! Liepsiu išskusti tau makaulę pagal visas taisykles. Ei, nulupkit jam nuo galvos odą ir numeskit jį nuo bokšto sienos!.. Na, juokdary, pažiūrėsime, kaip tu dabar pajuokausi.

— Ką gi, kilnusis riteri,— atkė vargšas Vamba, kuris iš įpratimo juokavo net prieš mirtį,— jūsų darbai geresni už jūsų žodžius. Jei jūs tikrai papuošite mane raudona kepuraite, tai iš paprasto vienuolio pakelsite į kardinolus.

— Vargšelis,— tarė de Brasi,— jis iki pat mirties ištikimas savo profesijai! Fron de Befai, nežudykite jo, o padovanokite man. Tegu jis linksmina mano laisvūnus. Ką tu pasakysi, verge? Ar prisikaupęs drąsos vyksi su manim į karą?

— Kodėl ne, tik reikia šeimininko atsiklausti, nes matai,— tarė Vamba, rodydamas savo antkaklį,— be jo leidimo negaliu šio antkaklio nusiimti.

— Normaniškas pjūklas beregint perpjaus saksišką antkaklį,— tarė de Brasi.

— Kurgi ne, jūsų malonybe,— tarė Vamba,— dėl to turbūt ir žmonės ir sako:

Iškirto Anglijos miškus normanų kirvis,
Ir anglo kaklą užveržė normanų virvės;
Normanai anglams valdžią primetė iš aukšto,
Ir Anglija tol neregės dienos šviesios,
Kol bus laisva nuo kirvio, virvės, jų valdžios.

— Gerai jūs darot, de Brasi,— tarė Fron de Befas.— Stovit ir klausotės kvailio plepalų, kai mums gresia pavojus. Argi nematot, kad jie mus apmulkino? Juk per šitą patį juokdarį, su kuriuo jūs taip linkęs susibičiuliauti, mums nepavyko susisiekti su pagalbininkais. Ko gi mums daugiau tikėtis, jei ne bematant prasidėsiančio šturmo?

— Tad stokime prie šaunamųjų angų,— tarė de Brasi.— Kada gi jūs matėt, kad aš būčiau nuliūdęs prieš mūšį? Pašaukit tamplierių, tegu jis pakovoja nors perpus taip narsiai už savo gyvybę, kaip kovoja už savo ordiną. Jūs irgi eikit ant sienos. Šalia stosiu aš, ir užtikrinu, kad saksų plėšikams nepavyks užkopti ant Torkilstono sienų lygiai taip, kaip kad nepasisektų, jei mėgintų įlipti į debesis. O jei norėtumėt pradėti derybas su tais banditais, tai galima tarpininku panaudoti štai šitą garbingąjį frankliną, kuris taip susimąstęs žiūri į vyno butelį. Ei sakse,— kreipėsi jis į Atelstaną ir padavė taurę,— pasiskalauk gerklę šiuo kilniu gėrimu ir pasakyk, kiek pasiūlytum už savo laisvę?

— Tiek, kiek galėsiu sumokėti,— atsakė Atelstanas,— kiek leis mano garbė ir vyriškumas. Paleisk į laisvę mane bei visus, kuriuos pagrobei kartu su manimi, ir aš duosiu tūkstantį markių išpirkos.

— Be to, turi prižadėti, kad nedelsdami pasitrauks visi tie valkatos, kurie spiečiasi aplink mano pilį, nepaisydami nei dievo, nei karaliaus,— tarė Fron de Befas.

— Kiek galėsiu,— atsakė Atelstanas,— pasistengsiu juos pašalinti; neabejoju, kad ir mano tėvas Sedrikas padės man tai padaryti.

— Vadinasi, sutarta,— tarė Fron de Befas,— tave ir visus taviškius paleisime į laisvę, o tu mums už tai sumokėsi tūkstantį markių. Tai nedidelė suma, ir tu turi būti mums dėkingas, sakse, kad pasitenkiname šitokiu menkniekiu už jūsų laisvę. Tik žinok, kad šis susitarimas neliečia žydo Izaoko.

— Ir jo dukters,— tarė tamplierius, įeidamas į menę.

— Jie nepriklauso šiam saksui,— tarė Fron de Befas.

— Jei jie būtų mūsiškiai,— tarė Atelstanas,— man būtų gėda vadintis krikščioniu. Darykite, ką tik norite, su tais nekrikštais.

— Išpirka neliečia taip pat ir ledi Rovenos,— tarė de Brasi.— Tegu niekas nesako, kad atsisakiau šitokio grobio, gerokai už jį nepakovojęs.

— Mūsų sandėris,— įsikišo Fron de Befas,— neliečia taip pat ir to prakeiktojo juokdario. Aš jį pasilieku sau ir nubausdamas jį parodysiu visiems pavyzdį, kas būna tam, kuris sumano su manimi krėsti juokus.

— Ledi Rovena,— tarė Atelstanas su nepajudinama ramybe,— mano sužadėtinė. Aš greičiau leisiuosi sudraskomas į gabalėlius, negu sutiksiu su ja atsiskirti. O vergas Vamba išgelbėjo šiandien gyvybę mano tėvui, Sedrikui. Todėl aš veikiau pats žūsiu, negu leisiu paliesti jam nors plaukelį.

— Tavo sužadėtinė? Ledi Rovena šitokio, kaip tu, vasalo sužadėtinė? — tarė de Brasi.— Tu gal įsivaizduoji, sakse, kad sugrįžo jūsų septynių karalysčių laikai! Žinok, kad Anžu giminės princai neišleidžia savo globotinių už tokių žemos kilmės vyrų, kaip tu.

— Mano giminė,— tarė Atelstanas,— daug senesnė ir tauresnė, negu kokio nususio prancūzo, kuris tuo tik ir gyvena, kad prekiauja valkatų ir vagių krauju, telkdamas juos po savo nešlovinga vėliava. Mano sentėviai buvo karaliai; galingi kovoje, išmintingi taryboje, jie kasdien vaišino prie savo stalo keleriopai daugiau žmonių, negu tu vedžiojiesi paskui save. Jų vardus šlovino menestreliai, jų įstatymus tvirtino seniūnų taryba, juos laidojant giedojo šventieji, virš jų palaikų pastatytos katedros.

— Še tau, de Brasi,— tarė Fron de Befas, džiaugdamasis atkirčiu, kurį gavo jo bičiulis.— Taikliai grybštelėjo tave saksas.

— Taip taikliai, kiek gali belaisvis,— atsakė de Brasi su dirbtiniu atsainumu.— Kieno rankos surištos, tas bent liežuviui duoda valią. Bet tu nors ir liežuvingas, drauguži,— tęsė jis, kreipdamasis į Atelstaną,— ledi Rovenos tuo neišvaduosi.

Atelstanas, ką tik išdrožęs pagal save neįprastai ilgą kalbą, nieko neatsakė į šią pastabą. Bet tuo metu pašnekesį pertraukė įėjęs tarnas, kuris pranešė, kad prie vartų stovi vienuolis ir prašosi įleidžiamas.

— Vardan šventojo Beneto, šių elgetų globėjo,— tarė Fron de Befas,— norėčiau žinoti, ar tai tikras vienuolis, ar vėl koks persirengęs apgavikas. Iškratykite jį, vergai, nes jeigu ir šitas jus apmulkins, liepsiu jums išlupti akis ir į akiduobes pridėti karštų žarijų.

— Tegu užsitrauksiu jūsų rūstybę, milorde, jei tai ne tikras ilgaskvernis,— tarė Džailsas.— Jūsų ginklanešys Džoslinas jį pažįsta ir dievagojasi, kad tai tėvas Ambraziejus — vienuolis, tarnaujantis Žorvo priorui.

— Atveskit jį,— įsakė Fron de Befas.— Greičiausiai jis mums atneša žinių iš savo linksmojo šeimininko. Turbūt nūdien

velniams šventė, ir vienuoliai laikinai atleisti nuo pareigų, jei jų šitiek visur valkiojasi. Išveskite belaisvius. O tu, sakse, gerai pagalvok apie tai, ką čia girdėjai.

— Aš reikalauju,— tarė Atelstanas,— kad būčiau garbingai kalinamas ir kad būtų deramai rūpinamasi mano valgiu ir guoliu, kaip to reikalauja mano rangas ir kaip privalu elgtis su asmeniu, su kuriuo deramasi dėl išpirkos. Pareiškiu, kad tas iš jūsų, kuris save laiko vyresniu, atsakys man asmeniškai už pasikėsinimą į mano laisvę. Aš jau siunčiau jums iššūkį per rūmininką, jūs jį gavot ir dabar privalot atsakyti. Štai mano pirštinė.

— Aš neatsakau į savo belaisvio iššūkį,— atsakė Fron de Befas.— Ir tu taip pat neprivalai atsakyti, Morisai de Brasi. Džailsai,— paliepė jis tarnui,— pakabink franklino pirštinę ant elnio ragų ten, ant sienos. Tegu kybo, kol jos savininkas atgaus laisvę. O tada, jei jis susigalvos jos pareikalauti arba pasakys, kad neteisėtai buvau paėmęs jį į nelaisvę, prisiekiu šventojo Kristupo diržu, jis galės suremti ginklą su žmogum, kuris dar niekada nėra atsisakęs susitikti su priešu.

Belaisviai buvo išvesti iš menės ir tuo pačiu metu įleistas vienuolis Ambraziejus, kuris atrodė didžiai išsigandęs.

— Šitas tai tikras *pax vobiscum*!— tarė Vamba, praeidamas pro vienuolį.— O visi kiti buvo apsimetėliai.

— Švenčiausioji dievo motina,— tarė vienuolis, dairydamasis į susirinkusius riterius,— pagaliau aš saugus ir tarp tikrų krikščionių!

— Saugus,— tarė de Brasi,— o dėl krikščioniškumo tai irgi teisybė: va galingasis baronas Redžinaldas Fron de Befas iki koktumo bjaurisi žydais, va gerasis tamplierius Brianas de Bua-Gilberas, negailestingas saracėnų naikintojas,— geresnių ir tikresnių krikščionių niekur nerasi.

— Jūs esate draugai ir sąjungininkai mūsų gerbiamojo tėvo Kristuje, prioro Eimerio iš Žorvo abatijos,— tarė vienuolis, nepastebėjęs ironijos de Brasi atsakyme.— Pagal riterystės apžadus ir krikščioniškąjį gailestingumą jūsų pareiga jį išgelbėti, nes, kaip sako palaimintasis Augustinas...

— Velniop tą palaimintąjį!— pertraukė jį Fron de Befas.— Sakyk greičiau, ko atėjai, vienuoli. Mes neturime laiko klausytis, ką šventieji tėvai kalbėjo.

— Viešpatie dieve! — sušuko tėvas Ambraziejus.— Kaip greit tie nuodėmingi pasauliečiai supyksta! Bet teesie jums žinoma, narsieji riteriai, kad kažkokie nuožmūs piktadariai, užmiršę dievo baimę ir pagarbą bažnyčiai ir nebijodami šventojo popiežiaus sosto...

— Klausyk, tėve,— tarė tamplierius,— visa tai mes patys žinome arba numanome. Geriau sakyk tiesiai, kas atsitiko tavo šeimininkui: ar jis nelaisvėje ir pas ką?

— Žinoma,— atsakė Ambraziejus,— jis dabar šėtono tarnų rankose. Jų pilni čionykščiai miškai, ir jie nė girdėti nenori, kad šventame rašte pasakyta: „Neliesk mano pateptojo ir nedaryk nieko blogo mano pranašams."

— Štai dar naujas darbas mūsų kardams, serai,— tarė Fron de Befas.— Užuot mums atsiuntęs į talką žmonių, prioras Eimeris pats laukia iš mūsų pagalbos. Bet pasakyk, vienuoli, trumpai ir aiškiai, ko tavo šeimininkas nori iš mūsų?

— Teikitės išklausyti,— tarė Ambraziejus.— Smurtu sulaikę garbųjį mūsų viršininką, šitie šėtono išperos išplėšė visas jo skrynias ir dėžes, atėmė du šimtus gryniausio aukso markių ir dar reikalauja didelės pinigų sumos, be kurios nesutinka išleisti iš savo nuodėmingų rankų. Ir todėl gerbiamasis mūsų tėvas kreipiasi į jus, savo draugus, prašydamas išgelbėti jį — sumokėti reikalaujamą išpirką arba ginklu išvaduoti iš priešų.

— Tegu jį velniai, tą tavo priorą! — tarė Fron de Befas.— Jis turbūt širyt per smarkiai siurbtelėjo. Argi kas matė, kad normanų baronas tuštintų savo piniginę, norėdamas išvaduoti vienuolį, kuris turi dešimteriopai daugiau pinigų. Ir kaipgi mes galime jam padėti ginklu, jei patys esame apsupti gausybės priešų, kurie kiekvieną akimirką gali pradėti puolimą.

— Aš ir tai norėjau jums pasakyti,— tarė vienuolis,— bet jūs taip skubate ir neleidžiate man baigti. Bet, viešpatie pasigailėk, aš jau senas, o tie bedieviški užpuolimai visai mane išmuša iš vėžių. Tačiau man atrodo, kad jie apgulė pilį ir jau artinasi prie sienų.

— Na, tai eikime į bokštą,— sušuko de Brasi,— pažiūrėkime, ką tie niekšai daro!

Jis atidarė grotuotą langą, išeinantį į vieno bokšto aikštelę, ir tučtuojau iš ten sušuko tiems, kurie pasiliko menėje:

— Prisiekiu šventuoju Denisu, senis vienuolis sako tiesą! Jie neša didelius skydus, o jų šauliai pagiryje juoduoja it audros debesis.

Redžinaldas Fron de Befas taip pat žvilgtelėjo pro langą, tada čiupo už rago, skardžiai sutrimitavo ir liepė savo žmonėms stoti į vietas.

— De Brasi, saugok rytų pusę, kur sienos žemesnės už kitas. Kilnusis Bua-Gilberai, tu įgudęs puolimo ir gynimosi moksle, prižiūrėk vakarų pusę. Aš pats stovėsiu prie išorinių sustiprinimų. Bet, kilnieji mano draugai, ginkime ne vieną kurią vietą. Šiandien mes turime suspėti visur, padėti visiems, kam tik bus sunkiausia. Mūsų labai maža, bet narsa ir vikrumu galime išlyginti šį trūkumą. Neužmirškite, kad mūsų priešai — niekingi prastuoliai!

— Bet, kilnieji riteriai! — sušuko tėvas Ambraziejus per tą staiga kilusį sambrūzdį.— Nejaugi niekas iš jūsų neišklausys garbaus tėvo prioro Eimerio iš Žorvo! Maldauju, kilnusis sere Redžinaldai, išklausyk mane!

— Atstok! Eik ir prašyk pagalbos iš dangaus,— atsakė įsikarščiavęs normanas,— o mums, žemėje, nėr kada tavo maldavimų klausytis... Ei, Anzelmai, liepk užvirinti dervą ir aliejų, pilsime tiems nenaudėliams ant galvų! Prižiūrėk, kad visi gautų arbaletus! Iškabinkit ant bokšto mano vėliavą su jaučio galva. Tie niekšai netrukus sužinos, su kuo jie šiandien susidurs.

— Narsusis sere,— neatstojo tėvas Ambraziejus,— aš juk esu pasižadėjęs klausyti vyresniųjų, tai turiu vykdyti savo viršininko valią. Leisk tau pranešti...

— Išveskite tą plepį! — riktelėjo Fron de Befas.— Uždarykite jį koplyčioje, tebarškina savo rožančių, kol pasibaigs mūšis. Torkilstono šventiesiems bus didelė naujiena pasiklausyti „tėve mūsų" ir „sveikamarijų". Tokios pagarbos jiems gal niekas nėra parodęs nuo pat to laiko, kai jie iškalti iš akmens.

— Neįžeidinėk šventųjų, sere Redžinaldai,— tarė de Brasi,— mums gal prireiks jų pagalbos, dar tai gaujai nespėjus išsiskirstyti.

— Na, iš jų jokios pagalbos nelaukiu,— atsakė Fron de Befas.— Nebent atitemptume juos prie šaudymo angų ir nuverstume ant galvų užpuolikams. Šventasis Kristupas yra toks milžiniškas ir sunkus, kad vienas galėtų sutraiškyti visą būrį.

Tuo tarpu tamplierius stebėjo priešą daug atidžiau, negu žiaurusis Fron de Befas ir jo lengvabūdis bičiulis.

— Prisiekiu savo ordino garbe,— tarė jis,— šitie žmonės artinasi tokia pavyzdinga tvarka, kokios iš jų sunku tikėtis. Pažiūrėkite, kaip sumaniai jie naudojasi kiekvienu medžiu bei krūmu ir kaip sėkmingai slepiasi nuo mūsų strėlių. Nematau ten nei vėliavų, nei ženklų, bet galiu kirsti lažybų iš savo auksinės grandinės, kad jiems vadovauja koks nors riteris ar kilmingas bajoras, prityręs kare.

— Aš jį matau,— tarė de Brasi,— štai šmėžuoja jo riteriško šalmo plunksnos ir žvilga skydas. Ar matote tą aukštą žmogų juodais šarvais? Va kur veda tolimąjį tų niekšų jomenų būrį. Prisiekiu šventuoju Denisu, tai tas pats riteris, kurį praminėme Juoduoju Slunkiu m ir kuris išmušė tave, Fron de Befai, iš balno Ašbio turnyre.

— Labai gerai,— tarė Fron de Befas,— vadinasi, jis pats ateina, kad galėčiau jam atkeršyti. Tai turbūt koks bailys, nes pabūgo pasilikti arenoje ir nepasiėmė atsitiktinai tekusio prizo. Veltui būčiau jo ieškojęs tarp kilmingų ir tikrų riterių, ir aš labai džiaugiuosi, kad jis vis dėlto pasirodė tarp tų niekingų jomenų.

Pokalbis nutrūko, nes priešas ryžtingai pradėjo artėti. Kiekvienas iš riterių stojo į savo vietą ir su negausiu būreliu žmonių, kuriuos jiems pasisekė surinkti pilies gynybai, ramiai ir drąsiai ėmė laukti gresiančio užpuolimo.

XXVIII skyrius

Tauta, paniekinta, klajojus amžiais,
Daug nuostabių žinių sukaupus turi:
Jie moka jūrose, miškuos ir tyruos
Slaptus turtus surasti ir pažinti;
Jų rankose įgyja burtų galią
Net paprasčiausios gėlės ir žolelės.

Marlo, „Maltos žydas"

Dabar turime šiek tiek sugrįžti atgal, kad pateiktume skaitytojui žinių, būtinai reikalingų tolesniam pasakojimui suprasti. Skaitytojas, žinoma, jau ir pats bus atspėjęs, kad Rebeka prisprašė savo tėvą paimti iš arenos sužeistą riterį Aivenhą ir par-

gabenti į tuos namus Ašbio priemiestyje, kur juodu laikinai buvo apsigyvenę.

Kitokiomis aplinkybėmis nesunku būtų buvę prikalbėti Izaoką tai padaryti. Iš prigimimo jis buvo geras žmogus, niekada neužmiršta padarytos jam geradarystės. Bet jį slėgė įsisenėję jo persekiojamos tautos prietarai.

— Šventasis Abraomai! — sušuko žydas.— Jis geras jaunuolis, ir man širdis plyšta, žiūrint, kaip kraujas sunkiasi pro jo išsiuvinėtą striukę ir teka per šarvus, kurie nepigiai atsiėjo. Bet kaip jį imsi į namus?.. Pagalvok gerai, ką tu kalbi! Juk jis krikščionis, o mūsų įstatymai teleidžia sueiti į santykius su kitatikiais ir pagonimis tik prekybos reikalais.

— Nekalbėk taip, brangusis tėveli,— atsakė Rebeka.— Tiesa, mums nevalia dalyvauti jų pokyliuose ir linksmybėse, bet kai kitatikis sužeistas ir yra nelaimėje, jis tampa žydo broliu.

— Gaila, kad aš nežinau, ką šitokiu atveju pasakytų rabinas Jakobas Ben Tudela! — tarė Izaokas.— Bet šiaip ar taip, negalima leisti, kad tas gerasis jaunuolis mirtų, netekęs kraujo! Pašauk Setą ir Rubiną, teneša jį į Ašbį.

— Ne, tėveli,— tarė Rebeka,— teįkelia jį į mano neštuvus, o aš josiu raita.

— Bet tada spoksos į tave visi tie nelemti šunys! — tarė pašnibždomis Izaokas, nirtingai žvilgčiodamas į riterius ir jų ginklanešius.

Rebeka, skubėdama vykdyti savo gailestingąjį žygdarbį, jau nebesiklausė jo, bet Izaokas pastvėrė ją už rankovės ir pasibaisėjęs tarė:

— Šventasis Aaronai! O jeigu jaunuolis nepasveiks? Jei jis mirs mūsų pastogėje, mes būsime dėl to apkaltinti, ir žmonės sudraskys mus į gabalėlius.

— Jis nemirs, tėveli,— atsakė Rebeka, atsargiai ištraukdama rankovę tėvui iš pirštų,— jis liks gyvas, jei mes jį paimsime. Bet jei to nepadarysime, tai iš tikrųjų turėsime atsakyti už jo mirtį prieš dievą ir prieš žmones.

— Ak,— tarė Izaokas,— man skaudu žiūrėti, kaip srūva jo kraujas! Ir aš juk žinau, kad dievobaimingoji Miriama, Bizantijos rabino Manasijaus duktė, išmokė tave gydyti ir tu puikiai pažįsti žolių savybes ir eliksyrų galią. Taigi daryk, kaip nori. Tu gera mergaitė, tu dievo palaima, džiaugsmo giesmė ir man, ir mano namams, ir visai mano tautai...

Tačiau Izaokas būgštavo ne be reikalo. Per savo kilnumą ir gerą širdį jodama raita, Rebeka patraukė plėšrų Briano de Bua-Giibero žvilgsnį. Dusyk jis pasuko arklį, norėdamas dar ir dar kartą pasigrožėti žaviąja žydaite.

Rebeka, negaišdama nė minutės, pargabeno ligonį į namus ir pati savo rankomis nuplovė ir aptvarstė jo žaizdas. Anais laikais moterys žinojo gydymo mokslo paslaptis, ir neretai atsitikdavo, kad sužeistuosius riterius slaugydavo gražuolės, kurių žvilgsniai dar skaudžiau sužeisdavo narsuolių širdis.

Bet žydai ypatingai gerai išmanė mediciną, ir sunkiai sužeisti ar susirgę anų laikų monarchai ar galingieji baronai dažnai kreipdavosi į juos, prašydami pagalbos.

Gražioji Rebeka stropiai mokėsi viso to, ko ją galėjo išmokyti jos tautiečiai. Ji įgijo medicinos žinių ir išmoko gydymo meno iš senos moteriškės, vardu Miriama, garsaus žydų rabino ir daktaro dukters. Buvo kalbama, kad Miriama perdavusi Rebekai visą tą slaptąjį mokslą, kurį pati buvo gavusi iš savo išmintingojo tėvo. Miriama žuvo kaip žiauraus tų laikų fanatizmo ir prietarų auka. Bet jos gydymo paslaptis paveldėjo gabi mokinė. Rebeka, šitaip gausiai apdovanota ne tik grožiu, bet ir mokslo žiniomis, buvo nepaprastai savo tautiečių gerbiama. Mylintis tėvas dažnai nusileisdavo jos nuomonei ir duodavo jai daug didesnę laisvę, negu buvo įprasta jų tarpe.

Atneštas į Izaoko būstinę, Aivenhas vis dar neturėjo sąmonės, nes buvo netekęs labai daug kraujo. Rebeka apžiūrėjo jo žaizdas, uždėjo vaistų ir pasakė tėvui, kad jei ligonis neims karščiuoti ir jei senosios Miriamos balzamas nebus nustojęs savo gydomosios galios, tai jų svečio gyvybei negresiąs joks pavojus ir jis galėsiąs sekančią dieną išvykti su jais į Jorką. Izaokas sumišo, tai išgirdęs. Jo labdarybė turėjo baigtis Ašbyje, arba blogiausiu atveju jis būtų sutikęs sužeistąjį krikščionį palikti slaugyti tiems žydams, pas kuriuos jie buvo apsistoję. Bet Rebeka ryžtingai atmetė šitokį pasiūlymą, nurodydama visą eilę svarbių priežasčių. Visų pirma, ji griežtai atsisakė atiduoti į svetimas rankas brangųjį balzamą, bijodama, kad šitokiu atveju kas nesužinotų šios svarbios gydymo paslapties. Be to, ji priminė tėvui, kad Aivenhas — Ričardo Liūtaširdžio favoritas. O jeigu kartais Ričardas sugrįžtų į Angliją, Izaokui, kuris savo pinigais rėmė maištingąjį jo brolį Džoną, labai praverstų karaliaus malonėje esančio asmens užtarimas.

— Tavo tiesa, Rebeka,— tarė susimąstęs Izaokas,— nuodėmė būtų atskleisti palaimintosios Mariamos paslaptį. O dėl Ričardo Liūtaširdžio, tai man geriau būtų pakliūti Idumėjos liūto naguosna, negu į jo rankas, jei tik jis sužinotų apie mano santykius su jo broliu. Todėl paklausysiu tavo patarimo ir paimsiu šį jaunuolį į Jorką. Tegu mūsų namai bus jo namai, kol išgis jo žaizdos. Ir kai tas, kuris vadinamas Liūto Širdimi, sugrįš į Angliją,— o tokie gandai jau sklinda,— tada Vilfredas Aivenhas man bus it akmeninė siena pasislėpti nuo karaliaus rūstybės. O jei negrįš, jis mums vis tiek už viską atsilygins. Jis geras žmogus: laikosi nustatyto termino, grąžina tai, ką pasiskolino, gelbsti izraelitą: apgynė net mano tėvo sūnų, kai tas buvo plėšikų ir šėtono išperų apsuptas.

Diena jau slinko vakarop, kai Aivenhas atgavo sąmonę. Kurį laiką jis dar vis negalėjo aiškiai ir nuosekliai prisiminti, kas įvyko. Tik jautė, kad jam labai silpna ir skauda žaizdos. Šis jausmas jam pynėsi su padrikai atmintyje kylančiais prisiminimais apie kardų ir iečių smūgius, apie žiaurius puolimus ir susirėmimus, ausyse tebeskambėjo kovos šūkiai ir ginklų žvangėjimas. Pagaliau jam su dideliu vargu pasisekė atitraukti lovos užuolaidą.

Jis labai nustebo, pamatęs, kad guli prabangiame, pagal Rytų madą įrengtame kambaryje, ir todėl pačią pirmąją akimirką jam pasirodė, jog jį bemiegantį kažkas perkėlęs atgal į Palestiną. Šis įspūdis dar labiau sustiprėjo, kai prasiskleidė durų užuolaida ir į kambarį tykiai įėjo moteris ištaigingais rytietiškais drabužiais. Įkandin jos įėjo tamsiaveidis tarnas.

Sužeistasis riteris buvo beketinąs prašnekinti žavųjį vaiduoklį, bet ji, prisidėjusi ploną pirštelį prie skaisčiai raudonų lūpų, įsakė jam tylėti. Tarnas, priėjęs prie lovos, nuklojo sužeistąjį, ir gražioji žydaitė patikrino, ar nenuslinko tvarsčiai, ar gerai aprišta žaizda. Ji viską darė taip grakščiai ir kukliai, kad net griežčiausias padorumo saugotojas nebūtų įžiūrėjęs nieko netinkamo moteriškai savigarbai. Matant, kaip šitokia geraširdė būtybė padeda sunkiai sergančiam ligoniui palengvinti kančias ir pašalinti mirties pavojų, niekam nebūtų nė atėję į galvą čia įžvelgti ką nederamo, kad jauna ir graži mergina pati slaugo vyriškį. Rebeka keletą žodžių pasakė senajam tarnui, kuris dažnai padėdavo jai slaugyti ligonius; tas klusniai ir sumaniai atliko tai, kas jam buvo liepta.

Rebeka kalbėjo hebrajiškai, ir nepažįstamos kalbos garsai kerėte kerėjo riterį, tarytum jie būtų buvę kokios geradarės burtininkės magiški burtažodžiai. Klausai jie buvo nesuprantami, bet balso švelnumas ir meilinga kalbančios mergaitės veido išraiška glostė ir graudino klausytojo širdį. Nebemėgindamas jos šnekinti, Aivenhas tylomis leido jai padaryti viską, kas, jos manymu, buvo reikalinga jam gydyti. Bet kai viskas buvo baigta ir gražuolė gydytoja buvo jau beišeinanti, jis nebegalėjo nuslopinti smalsumo ir užšnekino ją arabiškai (tos kalbos buvo išmokęs Rytuose ir manė, kad ji geriausiai tinka kreiptis į rytietiškai apsirengusią merginą su turbanu ant galvos).

— Prašau jus, meilioji mergaite, būkite tokia gera ir...

Bet gražioji gydytoja pertraukė jį, nejučiom nusišypsodama, ir tą akimirką nušvito jos šiaip susimąstęs ir liūdnas veidas.

— Aš gyvenu Anglijoje, sere riteri,— tarė ji,— ir kalbu angliškai, nors apdaru ir kilme priklausau kitam kraštui.

— Prakilnioji...— pradėjo Aivenhas.

Bet Rebeka vėl pasiskubino jį pertraukti.

— Sere riteri,— tarė ji,— nevadinkite manęs prakilniąja. Verčiau sužinokite išsyk, kad jus slaugo tik vargšė žydaitė, duktė to paties Izaoko iš Jorko, kuriam neseniai buvote toks geras ir kilniaširdiškas. Todėl dabar jis ir jo namiškiai turi jums padėti ir slaugyti taip rūpestingai, kaip to reikalauja dabartinė jūsų būklė.

Aš nežinau, ar gražioji Rebeka būtų buvusi patenkinta, jei būtų numaniusi, su kokiu jausmu jos ištikimasis riteris žvelgė iš pradžių į jos žavųjį veidą ir spindinčias akis, kurių spindesys buvo sušvelnintas ir prislopintas ilgų šilkinių blakstienų ir kurias menestrelis tikriausiai būtų sulyginęs su vakarine žvaigžde, blyksinčia pro jazmino šakeles... Bet Aivenhas buvo per daug geras katalikas, kad taip galvotų apie žydaitę. Rebeka pati tai numatė, todėl pasiskubino pasakyti savo tėvo vardą. Ir vis dėlto gražioji bei išmintingoji Izaoko duktė, kuri irgi buvo moteris su visom silpnybėm, tik liūdnai atsidūsėjo, pamačiusi, kaip susižavėjęs ir švelnus Aivenho žvilgsnis staiga pasikeitė ir pasidarė šaltas, ramus, nereiškiantis nieko daugiau, tik paprasčiausią padėką, kokią parodo didžiūnas žemesnio luomo žmogui už padarytą paslaugą. Tiesa, ir anksčiau Aivenho susižavėjimas buvo tik toks, kokį paprastai jaučia kiekvienas jaunuolis, išvydęs gražuolę. Ir vis dėlto buvo užgaulu, kad vie-

nas vienintelis žodis lyg kokiais burtais atėmė akimirksniu vargšei Rebekai riterio prielankumą.

Tačiau Rebeka nė nepamanė kaltinti Aivenho, kam laikėsi tų laikų ir savo tikėjimo prietarų, nors ir buvo skaudu, kad jis žiūri į ją kaip į paniekintos tautos atstovę. Priešingai, žavioji žydaitė ir toliau slaugė jį su tokia pat kantrybe ir atsidavimu. Ji pasakė jam, kad jiems būtinai reikią išvykti į Jorką ir kad Izaokas nutaręs jį vežtis kartu ir laikyti savo namuose tol, kol galutinai atgausiąs sveikatą. Aivenhas išsyk griežtai pasipriešino šitokiam planui, pasiaiškindamas tuo, kad nebenorįs toliau varginti savo geradarių.

— Argi nėra Ašbio mieste,— tarė jis,— ar kur jo apylinkėse kokio franklino ar bent pasiturinčio valstiečio, kuris apsiimtų pagloboti savo sužeistą tautietį, kol šis vėl galės užsidėti šarvus? Nejaugi nėra kur nors arti saksų vienuolyno, kuris mane sutiktų priimti? Ar nebūtų galima nugabenti mane į Bertoną, kur tikriausiai priglaustų mūsų giminaitis, šventojo Vitoldo vienuolyno viršininkas?

— Be abejo,— tarė Rebeka su liūdnu šypsniu,— blogiausia šių nurodytų prieglaudų būtų jums tinkamesnė būstinė, negu paniekinto žydo namai. Tačiau, sere riteri, jeigu nenorite netekti gydytojo, turite vykt su mumis. Kaip jums žinoma, žydai moka gydyti žaizdas, nors patys nieko nesužeidžia. Be to, mūsų šeima nuo pat Saliamono laikų žino daug gydymo paslapčių, kurių galią jau ir jūs patyrėte. Nė vienas nazarietis — atleiskite, sere riteri,— nė vienas krikščionių gydytojas, kokį tik būtų galima rasti tarp keturių Britanijos jūrų, neįstengs pastatyti jūsų ant kojų greičiau kaip per mėnesį.

— O per kiek laiko gali tai padaryti tu?— nekantriai paklausė Aivenhas.

— Per aštuonias dienas, jei kantriai ir klusniai vykdysite mano nurodymus.

— Prisiekiu švenčiausiąja dievo motina,— tarė Vilfredas,— jei ne nuodėmė minėti jos vardą šitokioje vietoje, dabar ne laikas nei man, nei kuriam kitam riteriui drybsoti lovoje. Jei ištesėsi savo pažadą, mergele, aš tau užmokėsiu, pripilsiu pilną šalmą sidabrinių, o jų kur nors gausiu.

— Aš savo pažadą ištesėsiu,— tarė Rebeka,— ir jau aštuntąją dieną užsidėsi šarvus, jei vietoj pažadėto sidabro sutiksi padaryti man vieną malonę.

— Jei tik galėsiu ir jei tavo noras toks,— atsakė Aivenhas,— kokį vykdyti dera krikščioniui riteriui, aš su džiaugsmu ir dėkingumu patenkinsiu tavo prašymą.

— Tik tiek noriu tave paprašyti,— tarė Rebeka,— kad ateityje tikėtum, jog žydas gali padaryti gerą paslaugą krikščioniui, nelaukdamas už tai nieko daugiau, tik palaiminimo iš didžiojo mūsų tėvo, sutvėrusio ir žydus, ir krikščionis.

— Nuodėmė būtų tuo abejoti,— atsakė Aivenhas.— Aš be jokių tolesnių abejojimų ir klausimų atsiduodu tavo menui, tvirtai tikėdamasis aštuntąją dieną užsidėti šarvus. O dabar, mano geroji gydytoja, sakyk man, ar nežinai ko nors naujo apie kilnųjį Sedriką ir jo šeimyną? Apie gražiąją ledi...— Jis nutilo, tarytum nesiryždamas ištarti Rovenos vardą žydo namuose.— Apie tą damą, kuri buvo išrinkta turnyro karaliene?

— Kurią jūs pats ir išrinkote, sere riteri,— tarė Rebeka,— ir jūsų pasirinkimas susilaukė ne mažesnio pritarimo kaip ir jūsų narsa.

Nors ir daug kraujo buvo Aivenhui išbėgę, vis dėlto dar užteko skaisčiai nuplieksti skruostus, kai jis pajuto, jog, užuot paslėpęs savo tikrąjį jausmą Rovenai, tik dar aiškiau tą jausmą parodė.

— Aš ne tiek apie ją norėjau paklausti, kiek apie princą Džoną,— tarė jis.— Be to, labai norėčiau sužinoti, kur dingo mano ištikimasis ginklanešys ir kodėl jo čia nėra.

— Aš pasinaudosiu savo, kaip gydytojo, valia ir įsakysiu jums tylėti,— tarė Rebeka,— bei vengti jaudinančių minčių. O pati pasistengsiu jums papasakoti viską, ką tik norite žinoti. Princas Džonas nutraukė turnyrą ir skubiai išvyko į Jorką su visais savo dvariškiais, riteriais ir prelatais, geruoju ir bloguoju surinkęs nemaža pinigų iš visų tų, kurie yra laikomi šiame krašte turtuoliais. Žmonės šneka, kad jis kėsinasi pasigrobti brolio karūną.

— Na, be kovos jis to nepadarys,— tarė Aivenhas, pakildamas iš savo patalo,— jei dar bent vienas ištikimas valdinys atsiras Anglijoje. Aš kausiuosi už Ričardą su aršiausiais jo priešininkais.

— Bet kad galėtumėte tai padaryti,— tarė Rebeka, paliesdama jo petį,— turite visų pirma klausyti manęs ir gulėti ramiai.

— Tiesa, tiesa,— tarė Aivenhas,— taip ramiai, kaip tik šiais neramiais laikais įmanoma... Na, o kaipgi Sedrikas ir jo šeimyna?

— Ką tiktai čia buvo jo taurininkas,— tarė žydaitė.— Atbėgo užduseęs pas mano tėvą pinigų, kuriuos tėvas skolingas Sedrikui už vilnas. Iš šito žmogaus sužinojau, kad Sedrikas ir Koningsburgo Atelstanas išėjo iš princo Džono didžiai supykę ir tučtuojau susiruošė keliauti namo.

— O ar buvo su jais pokylyje kokia nors dama?— paklausė Vilfredas.

— Ledi Rovena,— tarė Rebeka, atsakydama į klausimą tiksliau, negu buvo paklausta,— ledi Rovena princo Džono pokylyje nedalyvavo ir dabar, pasak to paties taurininko, vyksta į Rotervudą drauge su savo globėju. O jūsų ištikimiausiasis ginklanešys Gurtas...

— Ak,— sušuko riteris.— Tu žinai jo vardą? Bet kaipgi nežinosi,— pridėjo jis tučtuojau,— jei tik vakar jis gavo iš tavęs šimtą cechinų.

— Nekalbėkite apie tai! — tarė Rebeka, smarkiai nuraudama.— Aš matau, kaip lengvai liežuvis išduoda tai, ką širdis norėtų paslėpti.

— Bet šituos pinigus,— tarė rimtai Aivenhas,— garbė man liepia sugrąžinti tavo tėvui.

— Darykit, kaip jums patinka,— tarė Rebeka,— bet tik palaukit, kol praslinks aštuonios dienos, o iki to laiko neveikit ir negalvokit nieko, kas galėtų sutrukdyti gijimą.

— Teesie taip, geroji mergaite,— tarė Aivenhas,— būčiau nedėkingas, jei neklausyčiau tavo įsakymų. Tiktai pasakyk dar bent žodį apie vargšą Gurtą, ir aš daugiau nieko nebeklausinėsiu.

— Deja, turiu pasakyti, sere riteri, kad jis suimtas — taip liepęs Sedrikas,— atsakė žydaitė. Ir pastebėjusi, kaip skaudžiai ši žinia užgavo Vilfredą, tučtuojau pridūrė: — Bet taurininkas Osvaldas man sakė, kad jeigu Gurtas vėl kuo nors nesupykins šeimininko, Sedrikas tikriausiai atleis jam, nes Gurtas — ištikimas tarnas, visada buvęs didelėj Sedriko malonėje ir dabar tuo tik nusikaltęs, kad parodęs atsidavimą Sedriko sūnui. Be to, jis pridėjo, kad tarnai, jeigu matys Sedriką vis neatsileidžiant, visi, o ypač juokdarys Vamba, padės Gurtui pabėgti kelyje.

— Duok dieve, kad jiems pasisektų,— tarė Aivenhas.— Man

turbūt jau taip lemta, kad turiu užtraukti nelaimę visiems, kas tik man parodo gerą širdį. Mano karalius mane pagerbė ir išaukštino — ir štai, kaip matai, tikras jo brolis, kuriam jis tiek gero padarė, kelia prieš jį ginklą ir nori pasigrobti jo karūną. Mano dėmesys užtraukė visokių nemalonumų gražiausiajai iš moterų. O štai dabar mano tėvas gali supykęs net užmušti vargšą vergą vien už tai, kad tas mane myli ir man tarnauja. Matai, gražuole, kokį nelemtėlį pasišovei gydyti ir gelbėti. Apsigalvok, paleisk mane nelaukdama, kad nelaimės, besivejančios kaip skalikai mano pėdomis, neužpultų ir tavęs kartu su manim.

— Ne,— tarė Rebeka,— jūs labai nusilpęs, sere riteri, ir nusiminęs, todėl neteisingai aiškinat apvaizdos valią. Jūs sugrįžot į savo tėvynę tokiu metu, kai jai itin reikia tvirtos rankos ir ištikimos širdies. Jūs sutramdėt savo ir karaliaus priešų puikybę kaip tik tuo metu, kai jie labiausiai didžiavosi savo pranašumais. Tiesa, jūs ir pats sunkiai nukentėjot, bet argi nematot, kad dievas į pagalbą atsiuntė ir gydytoją, nors ir išrinko ją iš didžiausiai paniekintos tautos tarpo. Todėl nenusiminkit ir tikėkit, kad apvaizda jus saugoja kokiam nors lemtingam žygiui. Na, iki pasimatymo! Išgerkit vaistų, kuriuos atsiųsiu per Rubiną, ir paskui pasistenkit gerai pamiegoti, kad sustiprėtumėt rytojaus kelionei.

Šitokių samprotavimų įtikintas, Aivenhas paklausė Rebekos. Raminamasis gėrimas, kurį atnešė Rubinas, padėjo ligoniui užmigti kietu ir ramiu miegu. Iš ryto meilioji gydytoja pamatė, kad riterio jau visiškai nebekankina karštligė ir jis galės ištverti sunkios kelionės vargus.

Aivenhas buvo nešamas tuose pačiuose arkliniuose neštuvuose, kuriuose buvo atgabentas iš turnyro. Rebeka kiek galėdama stengėsi padaryti viską, kad jam būtų patogu keliauti. Vienu tik atžvilgiu nebuvo paisoma sužeistojo riterio, ir čia nebepadėjo net Rebekos pastangos. Izaokui visur vaidenosi vagys ir plėšikai. Žinodamas, kad grobuoniški normanų bajorai ir drąsūs saksų plėšikai mielai pasipelnytų iš jo kišenės, jis bijojo jų kaip ugnies, todėl keliavo dideliu greičiu ir sustodavo tik labai trumpam laikui. Galų gale jam pasisekė pralenkti Sedriką ir Atelstaną, kurie buvo išvykę keliomis valandomis anksčiau, bet užtruko kelionėje, ilgokai puotaudami šventojo Vitoldo abatijoje. Tačiau tokia buvo gydomoji senosios Miria-

mos balzamo galia ar toks tvirtas Aivenho kūno sudėjimas, kad šitokia greita kelionė jam visai nepakenkė.

Bet vis dėlto pernelyg didelis Izaoko skubėjimas turėjo lemtingų pasekmių. Primygtinai reikalaudamas skubėti, jis sukėlė samdytų kelionės palydovų nepasitenkinimą. Šitie pasamdytieji saksai anaiptol nebuvo linkę atsisakyti jų tautiečiams būdingo noro sočiai pavalgyti bei pailsėti, už ką normanai ir praminė juos tinginiais ir apsirijėliais. Sutikdami lydėti Izaoką, jie tikėjosi paūžti už jo pinigus ir labai nusivylė, kai šis vis skubino be atvangos keliauti. Be to, šitokia kelionė labai vargino jų arklius. O galų gale Izaokas visiškai su jais susipyko dėl vyno ir alaus kiekio, kurį jie išgerdavo, kas kartą bevalgydami. Ir atsitiko taip, kad artėjant pavojui, kurio Izaokas taip bijojo, jis liko be palydovų, iš kurių buvo manęs sulaukti paramos, nors nesistengė nusipelnyti jų prielankumo.

Tuo metu, kaip jau žinoma skaitytojui, Izaoką pasivijo Sedrikas, o netrukus visi kartu pakliuvo į de Brasi ir jo bendrininkų rankas. Iš pradžių niekas neatkreipė dėmesio į arklinius neštuvus. Tačiau de Brasi, ieškodamas ledi Rovenos, susigalvojo į juos žvilgtelėti ir labai nustebo, ten išvydęs sužeistą riterį. O šis, manydamas, kad pateko saksų plėšikams, nuo kurių jo vardas būtų galėjęs apsaugoti jį patį ir jo draugus, pasisakė esąs Vilfredas Aivenhas.

Griežtas riteriškos garbės supratimas, kurio visada paisė de Brasi, nors šiaip buvo lengvabūdis ir plevėsa, neleido jam padaryti ką nors blogo šitokioje bejėgiškoje būklėje esančiam riteriui. Dėl to paties negalėjo jo atiduoti į Froņ de Befo rankas, žinodamas, kad tasai nedvejodamas pirma pasitaikiusia proga nužudys žmogų, turintį teisių į Aivenho dvarą. Bet iš kitos pusės, de Brasi per maža teturėjo kilniaširdiškumo, kad paleistų į laisvę tą, kurį buvo pasirinkusi ledi Rovena, o kad ji pasirinkus, buvo aišku iš turnyro ir iš to, kad dar anksčiau Sedrikas buvo išvaręs Vilfredą iš namų.

Taigi de Brasi pasirinko vidurį tarp gero ir blogo. Jis įsakė dviem iš savo tarnų joti šalia neštuvų ir nieko prie jų neprileisti. Jeigu kas imtų kamantinėti, de Brasi liepė jiems sakyti, kad tai tušti ledi Rovenos neštuvai, kuriuose dar esąs jų draugas, sužeistas per susidūrimą. Torkilstone, kol tamplierius ir pilies šeimininkas buvo užsiėmę savo reikalais, vienas tykodamas Izaoko pinigų, kitas — jo dukters, Moriso de Brasi tarnai nune-

šė Aivenhą, vis taip pat vadindami jį savo sužeistuoju draugu, į vieną iš pačių nuošaliausių kambarių. Tokiu pat būdu jie pasiaiškino ir Fron de Befui, kai tas pareikalavo, kad eitų ant sienos pilies ginti.

— Sužeistas draugas! — sušuko baronas, didžiai nustebęs ir supykęs.— Nenuostabu, kad kaimiečiai ir jomenai drįsta apgulti baronų pilis, o juokdariai ir kiauliaganiai siunčia bajorams įžūlius iššūkius, jei kariai virsta ligonių slaugėmis ir laisvūnai parsisamdo budėti prie mirštančio, kai piliai gresia užpuolimas! Eikite ant sienų, prakeikti tinginiai! — riktelėjo jis tokiu griausmingu balsu, kad aidas kraupiai nuskambėjo paskliautėmis.— Aš jums sakau — į vietas! Kitaip visus kaulus sutrupinsiu!

Kariai niūriai atsakė, kad jie patys mielai eitų pilies ginti, jei tik Fron de Befas išteisintų juos prieš šeimininką, kuris jiems liepęs prižiūrėti mirštantį.

— Mirštantį, niekšai! — sukriokė baronas.— Aš jums sakau: mes visi pavirsime mirštančiais, jei neimsime kaip reikiant ginti pilies. Aš tuoj atsiųsiu jums pamainą — pristatysiu kitą slaugę tam jūsų nenaudėliui draugui. Ei, Urfrida! Prakeikta sene! Ei, saksų ragana! Ar neprigirdi? Eik, slaugyk tą sužeistą niekšą, jei jam būtinai to slaugymo reikia! O šitie sukčiai tesiima ginklo! Štai jums, vyrai, du arbaletai, jų įtemptuvai ir strėlės. Stokite prie šaudymo angų ir žiūrėkite, kad kiekvienas šūvis pataikytų į sakso makaulę.

De Brasi kariai, kuriems nusibodo rankas susidėjus sėdėti, su džiaugsmu stojo į kovos vietą, o sužeistojo Aivenho slaugymas buvo pavestas Urfridai, arba Ulrikai. Bet ji, kurios širdyje liepsnojo praeitų skriaudų prisiminimai ir būsimojo keršto viltis, sužeistąjį prižiūrėti mielu noru perleido Rebekai.

XXIX skyrius

Šaunus kary, įkopk į aukštą bokštą,
Pažvelk ir pasakyk, kaip mūšis vyksta.
Šileris, „Orleano mergelė"

Pavojaus momentas dažnai būna ir atviraširdiškumo momentas. Susijaudinę mes užmirštam atsargumą ir parodome tokius jausmus, kuriuos ramesniu laiku stengtumėmės paslėpti. Atsira-

dusi vėl prie Aivenho patalo, Rebeka pati nustebo, pajutusi, kaip širdį jai nusmelkė džiaugsmas, nors jo būklė buvo tokia pavojinga. Klausydamasi jo pulso ir teiraudamasi apie jo sveikatą, ji taip švelniai jį lietė ir taip meiliai kalbėjo, kad nejučia parodė daug daugiau užuojautos, negu pati būtų norėjusi. Jos balsas trūkčiojo ir rankos drebėjo, ir tik išgirdusi šaltą Aivenho klausimą: „Ak, tai tu, geroji mergaite?" atsipeikėjo ir prisiminė, kad į jos jausmą niekada nebus atsiliepta panašiu jausmu. Vos girdimas atodūsis išsiveržė jai iš krūtinės, ir toliau ji jau kalbėjo ramiai ir draugiškai.

Į klausimą, kaip laikosi, Aivenhas skubiai atsakė, kad jaučiąsis puikiai, daug geriau, negu buvo galima laukti.

— Tavojo meno dėka, mieloji Rebeka! — pridėjo jis.

„Jis pavadino mane mieląja Rebeka,— pagalvojo širdyje mergaitė,— bet kokiu šaltu ir abejingu tonu jis tai pasakė! Jo kovos žirgas ar medžioklinis šuo jam būtų brangesni už paniekintą žydę!"

— Matai, geroji mergaite,— kalbėjo toliau Aivenhas,— mano dvasią labiau kankina nerimas, negu kūną — skausmai. Iš to, ką čia man girdint kalbėjo sargai, aš supratau, kad esu nelaisvėje. Ir iš šiurkštaus balso, kuris ką tik juos iš čia pavarė, sprendžiu, kad mes Fron de Befo pilyje. O jei taip, tai kuo visa tai pasibaigs ir kokiu būdu aš galėčiau apginti Roveną ir savo tėvą?

„O apie žydą ir jo dukrą jis nė neužsimena,— vėl pagalvojo Rebeka.— Ir ko mes jam galime rūpėti? Teisingai baudžia mane dievas už tai, kad leidau sau tiek apie jį galvoti."

Šitaip pasmerkusi pati save, ji pasiskubino pranešti riteriui visas žinias, kokių tik spėjo sužinoti. Bet jų buvo labai nedaug. Rebeka tepapasakojo, kad pilyje viską rikiuoja bei įsakinėja templierius Bua-Gilberas su Fron de Befu ir kad pilis esanti apgulta, bet kas ją apgulė, nežinia. Ji dar pasakė, kad šiuo metu pilyje esąs krikščionių kunigas, kuris galbūt ką nors daugiau žinąs.

— Kunigas,— džiaugsmingai sušuko Aivenhas.— Pašauk jį, Rebeka, jei galima! Sakyk, kad ligonis prašo dvasiškos paguodos. Sakyk jam, ką nori, tik atvesk. Juk aš turiu imtis kokių nors žygių! Bet ką gi galiu daryti, nežinodamas, kas dedasi aplink?

Vykdydama šį Aivenho norą, Rebeka pamėgino atvesti Sedriką į sužeistojo riterio kambarį. Bet mes matėme, kad jai nepasisekė, nes įsikišo Urfrida, taip pat laukusi tariamojo vienuolio. Rebeka nieko nelaimėjusi sugrįžo pas Aivenhą.

Bet vos tik jie pradėjo svarstyti, ką daryti toliau, neaiškus šurmulys, kuris jau anksčiau buvo girdėti pilyje, virto baisingu triukšmu ir klegesiu.

Viršuje, išilgai dantytų sienų, taip pat ir siauruose vingiuotuose laiptuose bei koridoriuose, vedančiuose prie šaudymo angų ir kitų gynybos postų, bildėjo sunkūs ir skubrūs ginkluotų tarnų žingsniai. Skambėjo balsai riterių, drąsinančių savo pasekėjus ir įsakinėjančių pilies gynėjams. Jų žodžius dažnai nustelbdavo ginklų žvangėjimas ir garsūs šauksmai tų, į kuriuos jie kreipėsi. Nors tai buvo šiurpūs garsai, byloją artėjant dar siaubingesnius įvykius, juose girdėjosi vis dėlto ir kažkas iškilmingo, ir jautri Rebekos širdis negalėjo to nepajusti net baisaus pavojaus valandą. Akys jai sužibo, nors skruostai ir pablyško, ir ji, virpėdama iš pasigėrėjimo ir siaubo, šnabždėjo iš dalies pati sau, iš dalies Aivenhui šventojo rašto žodžius: „Strėlinė čerška, žvilga ietys ir šalmai... aidi vadų balsai ir karių riksmas."

Aivenhas, nelyginant žirgas, aprašytas toje pat šventojo rašto vietoje, degė nekantrumu ir visa širdimi veržėsi dalyvauti kovoje, kurios artėjimą skelbė šie karingi garsai.

— Kad taip galėčiau prišliaužti nors prie ano lango,— kalbėjo jis,— nors pasižiūrėti, kaip vyks mūšis! Kad taip gaučiau kur lanką ir galėčiau paleisti bent vieną strėlę ar bent vieną tik sykį kovos kirviu smogti už mūsų išsivadavimą! Bet viskas veltui, viskas veltui — aš bejėgis, beginklis!..

— Nesijaudinkit, kilnusis riteri,— tarė Rebeka.— Girdit, kaip staiga viskas nutilo? Gal mūšio ir nebus.

— Nieko tu neišmanai,— nekantriai tarė Vilfredas.— Ši tyla reiškia tik tai, kad visi kariai užėmė savo vietas ant sienų ir laukia prasidedant puolimo. Tai, ką mes girdėjome, buvo tik artėjančios audros murmesys. Po kelių minučių išgirsi, kaip ji prapliups visu smarkumu. Ak, kad galėčiau kaip nors prišliaužti prie ano lango!

— Tai labai pakenktų jums, kilnusis riteri,— tarė Rebeka, bet, matydama didelį jo susijaudinimą, ryžtingai pridėjo: — Aš

pati atsistosiu prie lango ir, kaip moku, pasakosiu, kas ten vyksta.

— Ne, nereikia, nereikia! — sušuko Aivenhas.— Kiekvienas langas, kiekviena mažiausia angelė sienoje bus šauliams taikinys. Kokia nors atsitiktinė strėlė...

— Kaip būtų gerai! — murmtelėjo Rebeka ir ryžtingu žingsniu palypėjo porą pakopų prie lango.

— Rebeka, mieloji Rebeka! — sušuko Aivenhas.— Tai ne moterų darbas! Nestatyk savęs į šitokį pavojų! Jei tave sužeistų ar nušautų, visą gyvenimą graužčiausi dėl savo kaltės. Bent paimk aną seną skydą, užsidenk ir stenkis kuo mažiausiai rodytis pro langą.

Rebeka tučtuojau padarė viską, kaip jis liepė, ir, uždengusi apatinę lango dalį senu skydu, taip gerai pasislėpė, kad galėjo beveik visiškai saugiai stebėti, kas vyksta už pilies sienų, ir pranešinėti riteriui, kaip apsiautėjai ruošiasi šturmui. Vieta, kurioje ji stovėjo, buvo labai patogi stebėti, nes buvo kaip tik didžiojo pilies pastato kampe, todėl galėjo matyti ne vien tai, kas vyko už pilies sienų, bet ir priekinį pilies įtvirtinimą, kurį, atrodė, visų pirma buvo ketinama pulti. Tai buvo nedidelis bokštas, skirtas apsaugai tų vartų, pro kuriuos Fron de Befas išleido Sedriką. Jis buvo atskirtas nuo likusios tvirtovės giliu grioviu, ir, pašalinus laikiną tiltą, buvo lengva nutraukti susisiekimą tarp šio įtvirtinimo ir pilies. Bokšto viduje buvo vartai priešais pačios pilies vartus, ir jis visas buvo aptvertas stiprių rąstų tvora. Iš gynėjų skaičiaus Rebeka galėjo numanyti, kad ypatingai bijoma užpuolimo iš tos pusės. Bet apsiautėjai irgi telkė čia svarbiausias savo pajėgas, laikydami šią vietą silpniausia iš visų pilies įtvirtinimų.

Rebeka skubiai apsakė riteriui viską ir pridūrė:

— Pamiškėje viena prie kitos stovi šaulių eilės, bet juos dengia medžių šešėliai, į atvirą lauką tik keli teišėję...

— Su kokia vėliava?— paklausė Aivenhas.

— Aš nematau jokių vėliavų,— atsakė Rebeka.

— Keista!— murmtelėjo riteris.— Šitokia pilis puolama be jokios vėliavos! Ar nematyti bent, kas jų vadai?

— Labiausiai į akis krinta riteris juodais šarvais,— tarė žydaitė.— Jis tik vienas apsišarvavęs nuo galvos iki kojų ir, matyt, yra vadas.

— Kas pavaizduota jo skyde?— paklausė Aivenhas.

— Kažkas panašu į geležinį virbą ir mėlyną spyną juodame fone.

— Žąslai ir pančiai,— pataisė ją Aivenhas.— Nežinau, kieno tai galėtų būti herbas, bet jaučiu, kad šiuo momentu jis visiškai tiktų man pačiam! Ar įrašo nematai?

— Iš tokio tolumo,— atsakė Rebeka,— vos teįžiūriu herbą, ir tai tik tada, kada saulė nušviečia.

— O kitų vadų ar nematyti?— klausinėjo toliau sužeistasis.

— Iš šios vietos nieko daugiau nematau,— tarė Rebeka,— bet, be abejo, pilis puolama ir iš kitų pusių. Dabar, rodos, jie pajudėjo į priekį. Artinasi... Dieve, pasigailėk mūsų! Koks baisus vaizdas! Tie, kurie eina priešakyje, nešasi didžiulius skydus ir lentų dangas. Kiti seka paskui juos, jie jau įtempė lankus. Va, jau nusitaikė... Mozės dieve, pasigailėk savo sutvertųjų!

Jos pasakojimą staiga pertraukė signalas pulti. Apsiautėjai skardžiai sutrimitavo ragu, o nuo sienų sugaudė normanų trimitai ir litaurai, kiršinamai atsakydami į priešų iššūkį. Kurtinantį triukšmą didino įnirtingi puolėjų ir gynėjų šauksmai.

Tačiau ne vien šauksmais tikėtasi iš abiejų pusių nulemti tos dienos likimą. Įnirtingas puolėjų veržimasis sutiko tokį pat smarkų pasipriešinimą. Šauliai, įgudę miškuose meistriškai valdyti lanką ir strėles, šaudė taip vieningai, kad nė viena vieta, kurioje bent akimirką pasirodydavo gynėjas, neišvengė jų taiklių, viso jardo ilgumo strėlių. Strėlės krito kaip kruša, nors kiekviena jų turėjo savo atskirą taikinį. Ištisais spiečiais jos lėkė į kiekvieną šaudymo angą, arba ambrazūrą, į kiekvieną langą, kur atsitiktinai būtų galėjęs stovėti kas nors iš gynėjų, ir bematant du ar trys gynėjai buvo nukauti ir keli sužeisti. Bet Redžinaldo Fron de Befo šalininkai ir jo sąjungininkai, pasikliaudami savo puikiu apsiginklavimu ir tvirta pilies padėtimi, parodė atkaklumą, tolygų puolančiųjų įniršiui. Į nepaliaujamai krintančių strėlių krušą jie atsakinėjo arbaletų, lankų ir metyklių šūviais. Apsiautėjai, neturėdami priedangos, patyrė nepalyginamai daugiau nuostolių, negu apsiaustieji. Strėlių ir iečių zvimbesį lydėjo garsūs šauksmai, pažymėdami kiekvieną stambesnį pasisekimą vienoje ar kitoje pusėje.

— Aš čia turiu gulėti kaip koks pasiligojęs vienuolis,— sušuko Aivenhas,— kai tuo tarpu kiti kaunasi mūšyje, nuo kurio priklauso mano laisvė arba mirtis! Pažiūrėk dar pro lan-

gą, geroji mergaite, tik atsargiai, kad šauliai tavęs nepastebėtų! Žvilgtelėk ir pasakyk, ar jie jau pradeda šturmą.

Tylomis pasimeldusi, Rebeka kantriai ir drąsiai vėl stojo į savo vietą prie lango, užsidengdama skydu taip, kad iš apačios jos nebūtų matyti.

— Ką matai, Rebeka?— vėl paklausė sužeistasis riteris.

— Tiktai lekiančių strėlių debesį. Jos skrieja taip tankiai, kad man akys raibsta, ir aš nebegaliu įžiūrėti šaulių.

— Šitaip ilgai negali užtrukti,— tarė Aivenhas.— Ką galima padaryti vien tik lankais ir strėlėmis prieš akmens sienas ir bokštus? Pažiūrėk, gražioji Rebeka, kur dabar Juodasis Riteris ir ką jis daro, nes ką daro vadas, tą ir kariai.

— Aš jo nebematau,— tarė Rebeka.

— Niekingas bailys! — sušuko Aivenhas.— Nejaugi jis metė vairą, kai įsišėlo audra?

— Ne, jis nemetė, nemetė! — tarė Rebeka.— Štai jis, aš jį matau: jis veda būrį prie bokšto tvoros. Jie griauna stulpus ir rąstus, kirviais kapoja tvorą. Aukštos juodos plunksnos plevėsuoja jam ant šalmo tarytum juodvarnis virš mūšio lauko. Jie prakirto tvoroje spragą... įsiveržė... Jie atstumti atgal. Gynėjus veda pats baronas Fron de Befas. Va jo milžiniškas stotas kyšo virš karių. Puolėjai vėl atakuoja spragą ir jau susirėmė vyras prieš vyrą. Jokūbo dieve! Tarytum du pašėlę srautai susitiko ir susimaišė vienas su kitu! Du vandenynai, priešingų vėjų varomi!

Ji nusigręžė nuo lango, tarytum nebeturėdama jėgų ilgiau žiūrėti į baisingą vaizdą.

— Pažiūrėk dar, Rebeka,— tarė Aivenhas, klaidingai supratęs jos pasitraukimo priežastį,— dabar jau turbūt rečiau šaudoma iš lankų, jei susikibo vyras prieš vyrą. Pažiūrėk dar, dabar jau nebe taip pavojinga stovėti prie lango.

Rebeka pažvelgė ir beveik iškart sušuko:

— Šventieji pranašai! Fron de Befas susirėmė su Juoduoju Riteriu! Kiti tik žiūri ir šaukia. Teisingasis dieve, užtark engiamuosius ir belaisvius! — Staiga ji riktelėjo: — Jis parkrito!

— Kas parkrito?— paklausė Aivenhas,— dėl dievo motinos, sakyk, kas parkrito?

— Juodasis Riteris,— vos girdimai atsakė Rebeka, bet tuojau pat džiugiai sušuko: — Ne, ne, teesie palaimintas angelų viešpats! Jis vėl pašoko ir kaunasi taip, tarytum jo rankoje būtų

dvidešimties vyrų jėga. Jo kardas lūžo pusiau! Jis pastvėrė kirvį iš vieno jomeno — kerta baronui Fron de Befui smūgį po smūgio. Milžinas linksta ir sverdėja kaip ąžuolas nuo kirtėjo kirvio. Pargriuvo! Pargriuvo!

— Kas? Fron de Befas? — suriko Aivenhas.

— Taip, Fron de Befas,— atsakė Rebeka.— Jo vyrai puola jam į pagalbą. Jų priešakyje išdidusis templierius. Jie išvien stoja prieš riterį. Dabar neša baroną į pilį.

— Ar puolėjai įsiveržė pro tvorą? — paklausė Aivenhas.

— Taip, taip, įsiveržė! — sušuko Rebeka.— Prirėmė gynėjus prie bokšto sienos! Vieni stato kopėčias, kiti spiečiasi į krūvą kaip bitės, lipa vieni kitiems ant pečių. Ant jų gynėjai verčia akmenis, rąstus, medžių kamienai lekia jiems ant galvų. Sužeistuosius tempia į šalį, ir tuojau pat jų vieton stoja nauji kariai. Didis dieve, argi tam sutvėrei žmogų pagal savo paveikslą ir panašumą, kad jį taip žiauriai luošintų jo paties brolių rankos!

— Negalvok apie tai,— tarė Aivenhas,— dabar ne laikas gilintis į šitokias mintis. Geriau pasakyk, kas traukiasi? Kas ima viršų?

— Kopėčios nuverstos,— sudrebėjo Rebeka,— kovotojai guli po jomis kaip sutraiškyti kirminai. Apsiaustieji paėmė viršų!

— Gelbėk mus, šventasis Jurgi! — sušuko riteris.— Nejaugi tie išdavikai jomenai traukiasi?

— Ne,— atsakė Rebeka.— Jie laikosi kaip tikri narsuoliai. Va Juodasis Riteris su savo milžinišku kirviu priėjo prie vartų, kapoja juos. Dūžiai girdėti pro mūšio ūžesį ir triukšmą. Jam ant galvos krinta akmenų ir rąstgalių kruša. Bet drąsusis riteris visai jų nepaiso, tarytum tai būtų tik pūkai ir plunksnos!

— Prisiekiu šventuoju Jonu,— džiugiai tarė Aivenhas, kilstelėjęs guolyje,— kad visoje Anglijoje tik vienas žmogus tesugebėtų ką nors panašaus padaryti!

— Vartai susiūbavo! — kalbėjo toliau Rebeka.— Braška, skeldėja ir griūva nuo jų smūgių... Bokštas paimtas! O dieve, jie stveria gynėjus ir meta į griovį! O žmonės, jei jūs dar esate žmonės, pasigailėkite tų, kurie jau nebegali priešintis!

— O tiltas? Tiltas, kuris jungia bokštą su pilimi? Ar jau paėmė?— kamantinėjo Aivenhas.

— Ne,— atsakė Rebeka,— templierius jį nuvertė, kai perėjo griovį. Nedaug gynėjų tepabėgo kartu su juo į pilį. Ar girdit

klyksmus ir vaitojimus? Jie byloja apie likusiųjų lemtį. Deja, dabar jau žinau, kad pergalės vaizdas dar siaubingesnis už mūšio vaizdą!

— Ką jie dabar daro?— paklausė Aivenhas.— Pažiūrėk dar. Dabar ne laikas alpti dėl pralieto kraujo.

— Dabar niekas nebesikauna,— atsakė Rebeka.— Mūsų draugai stiprinasi užkariautame bokšte. Jis taip gerai juos slepia nuo priešo, kad pilies gynėjai tik retkarčiais paleidžia kokią strėlę, ir tai labiau tik tam, kad sudrumstų ramybę, o ne kad kokios žalos padarytų.

— Mūsų draugai,— tarė Vilfredas,— tikriausiai nesitrauks, šitaip narsiai ir sėkmingai pradėję žygį. O ne! Aš pasitikiu geruoju riteriu, kuris savo kirviu pralaužė ąžuolinius vartus ir geležines sąvaržas... Keista,— sumurmėjo jis pats sau,— nejaugi pasaulyje būtų antras toks žmogus, šitaip beprotiškai drąsus? Žąslai ir pančiai juodame fone... Ką tai galėtų reikšti? Rebeka, ar nematai kokių nors kitų ženklų, iš kurių būtų galima pažinti šį riterį?

— Ne,— atsakė žydaitė.— Visas jis juodas kaip juodvarnio sparnas. Nieko nematau, jokių žymių. Bet kiekvienas, kartą išvydęs jo galią ir narsą mūšyje, jį pažins, atskirs iš tūkstančio kitų kovotojų. Jis puola į mūšį kaip į linksmą pokylį. Ne vien jėga jis stiprus, atrodo, lyg visą širdį dėtų į kiekvieną priešui taikomą smūgį. Atleisk jam, dieve, už pralietą kraują! Baisu žiūrėti, bet podraug ir nuostabu, kaip vienas karys įveikia šimtus!

— Rebeka,— tarė Aivenhas,— tu pavaizdavai tikrą didvyrį. Jei jie dabar nieko nedaro, tai tikriausiai todėl, kad nori pailsėti ir sutelkti jėgų naujam mūšiui, arba gal svarsto, kaip persikelti per griovį. Su šitokiu vadu negali būti nei silpnadvasiškų būgštavimų, nei šaltakraujiško delsimo, nei atsisakymo nuo narsaus žygio, nes juo daugiau kliūčių ir vargo, tuo daugiau šlovės. Prisiekiu savo namų garbe! Prisiekiu šviesiuoju vardu tos, kurią myliu! Atiduočiau dešimt gyvenimo metų — sutikčiau praleisti juos nelaisvėje — už vieną kovos dieną šalia to narsiojo riterio tokioje kovoje, kaip ši.

— Deja,— tarė Rebeka, palikdama savo vietą prie lango ir prieidama prie sužeistojo riterio,— toks nekantrus veiklos troškimas, toks maištavimas prieš savo bejėgiškumą tikrai ne-

paspartinis sveikimo. Kaip galite tikėtis daryti kitiems žaizdas, kol dar paties žaizda neužgijusi?

— Ak Rebeka,— tarė jis,— tu negali įsivaizduoti, kaip sunku yra žmogui, įpratusiam garbingai kovoti, jei jis kaip koks vienuolis arba moteris nieko neveikia tuo metu, kai čia pat kiti atlieka šlovingus žygius! Juk kova — tai mūsų kasdieninė duona, kautynių dulkės — tai tasai oras, kuriuo mes kvėpuojame! Mes negyvename ir nenorime gyventi, jei mūsų negaubia pergalių šlovė. Tokie yra riterystės nuostatai, kuriems mes prisiekėme ir kuriems aukojame viską, kas mums brangu gyvenime.

— Deja,— tarė gražioji žydaitė,— argi tatai ne auka tuštybės demonui, ne sudeginimas savęs Molocho garbei. Koks atpildas jums beliks už tą visą kraują, kurį praliejote, už visą triūsą ir už visus vargus, kuriuos iškentėjote, už tas ašaras, kurios per jus buvo praliestos, kai mirtis sulaužys jūsų ietį ir pralenks patį greitąjį jūsų kovos žirgą?

— Kas liks? — sušuko Aivenhas.— Šlovė, šlovė liks! Jinai paauksina mūsų kapą ir įamžina mūsų vardą.

— Šlovė? — pakartojo Rebeka.— Nejaugi tie surūdiję šarvai, kurie it gedulo herbas kybo ties tamsiu ir drėgnu riterio kapu, arba tasai pusiau išsitrynęs įrašas, kurį nemokša vienuolis vos beišskaito smalsiam keleiviui,— nejaugi tai pakankamas atpildas už atsisakymą visų švelnių jausmų, už visą gyvenimą, kurį jūs praleidžiate nelaimingai, varguose ir pavojuose vien tik tam, kad kitus darytumėte nelaimingus? Argi jau tokia jėga ir grožis slypi nesklandžiose kokio nors klaidžiojančio bardo eilėse, kad jūs galite laisvu noru atsižadėti namų židinio, šeimos džiaugsmų, taikaus ir laimingo gyvenimo vien tik tam, kad patektumėte į tas balades, kurias klajojantys menestreliai smuklėse dainuoja vakarais girtiems kaimiečiams?

— Prisiekiu Hervardo vėle,— nekantriai tarė riteris,— tu kalbi apie tai, ko negali išmanyti! Tu norėtum užgesinti skaistųjį riterystės švyturį, kuris tik vienas ir tepadeda mums skirti, kas kilnu ir kas žema. Riterystės dvasia skiria narsųjį karžygį nuo prastuolio kaimiečio, ji moko mus vertinti garbę daug labiau, negu gyvybę, moko nugalėti visus vargus, rūpesčius ir kančias, nebijoti nieko, išskyrus nešlovę. Tu ne krikščionė, Rebeka, ir nepažįsti tų taurių jausmų, kurie jaudina prakilnios mergaitės širdį, kai jos mylimasis nuveikia didį žygį, parodantį jo

meilės jėgą. Riterystė! Žinok, mergele, kad ji yra tauriausių ir kilniausių jausmų šaltinis, engiamųjų ramstis, nuskriaustųjų pagalba, ginklas prieš valdovų savivalę! Prakilnumas būtų vien tuščias žodis be jos. Ir tik riterių ietys bei kardai yra taurieji laisvės gynėjai.

— Aš pati,— tarė Rebeka,— esu kilusi iš tokios tautos, kuri pasižymėjo narsa, gindama savąjį kraštą, tačiau kuri, netgi tais laikais, kai dar buvo vieninga tauta, nepakėlė ginklo be reikalo, o tik tada, kai pašaukdavo dievas arba kai reikėdavo ginti šalį nuo engėjų. Trimitų garsai seniai jau nebeaidi Judėjoje, ir jos pažeminti sūnūs tapo bejėgiškomis persekiotojų aukomis. Teisybę jūs sakot, sere riteri: kolei Jokūbo dievas iš savo išrinktosios tautos tarpo nepašauks naujojo Gideono ar Makabėjaus, nedera žydų mergaitei kalbėti apie kautynes ir karus.

Išdidžioji mergaitė ištarė pastaruosius žodžius liūdnai, ir iš to aiškiai buvo matyti, kaip jai skaudu dėl tokio jos tautos pažeminimo. Gal čia dar prisidėjo ir mintis apie tai, kad Aivenhas laiko ją nieko nenusimanančia apie garbę bei šaunumą ir nesugebančia nei puoselėti tokių kilnių jausmų, nei jų išreikšti.

„Kaip menkai jis mane tepažįsta,— galvojo Rebeka,— jei dėl to, kad išdrįsau pasmerkti nazariečių riterystę, galvoja, jog mano širdyje vien bailumas ir žemi norai. Aš mielai atiduočiau savo kraują lašas po lašo, kad tik galėčiau išvaduoti savo tautą. Bet dieve, ką aš sakau! Kad šia kaina viešpats bent padėtų man išpirkti mano tėvą ir jo geradarį iš engėjo pančių! Tegu tie išpuikėliai krikščionys pamatytų, kad dievo išrinktosios tautos dukra moka mirti taip pat narsiai, kaip ir bet kuri tuščiaširdė nazarietė, kuri didžiuojasi, kad yra kilusi iš kokio nors vado, atklydusio iš atšiaurios šaltos šiaurės!"

Ji pažvelgė į sužeistąjį riterį ir kalbėjo toliau pati sau:

„Jis miega! Nukamuotas žaizdų ir nerimo, sulig pirmąja tylos akimirka pasinėrė į gaivinantį miegą. Ak, nejaugi nuodėmė man juo grožėtis? Juk gal šis kartas — paskutinis! Gal netrukus šių gražių bruožų nebetaurins toji drąsi ir žavi dvasia, kuri nepalieka jų net ir miegant. Veidas sukris, lūpos prasižios, krauju pasruvusios akys sustings ir užges. Ir tada kiekvienas niekingas šios prakeiktos pilies gyventojas galės paspirti koja šį išdidų ir kilnų riterį, o jis nė nekrustels... O

mano tėvas? Ak, mano tėve! Bloga tavo duktė, jei užmiršo tavo žilus plaukus, bežiūrėdama į auksines jaunystės garbanas! Ką aš žinau, gal visos tos nelaimės — tai Jehovos bausmė man, kam daugiau galvoju apie svetimšalį belaisvį, negu apie savo tėvą, užmirštu Judėjos vargus ir gėriuosi kitatikio grožiu. Bet aš išrausiu šią beprotybę iš savo širdies, nors ji visa krauju paplūstų!"

Ji glaudžiau apsigaubė šydu ir, nusigręžusi nuo sužeistojo riterio patalo, atsisėdo tolėliau, stengdamasi sukaupti stiprybės ne tik prieš išorinius negandus, bet ir prieš išdavikiškus jausmus savo pačios širdyje.

XXX skyrius

Įeik, pažvelk į merdintįjį lovoj.
Visai ne taip, atodūsiais sparnuota
Pakyla siela, nuodėmes numetus,
Lyg vyturys rasotą, giedrą rytą,
Maloniai glostoma dvelkimo vėjo,—
Kitaip Anzelmas miršta.

Senovinė pjesė

Kol apsiautėjai stiprinosi užkariautose pozicijose, o apsiaustieji ruošėsi tolesniam gynimuisi, tamplierius ir de Brasi susiėjo didžiojoje pilies menėje.

— Kur Fron de Befas?— paklausė de Brasi, vadovaveęs pilies gynybai priešingoje pusėje.— Ar tiesą sako, kad jis nukautas?

— Ne, gyvas,— atsakė šaltai tamplierius,— kol kas dar gyvas, bet nors ant pečių jis būtų turėjęs tą pačią jaučio galvą, kuri atvaizduota jo skyde, ir nors ji būtų buvus su dešimt geležies sluoksnių, vis vien jis nebūtų atsilaikęs prieš tą lemtingąjį kirvį. Dar kelios valandos, ir Fron de Befas iškeliaus pas savo sentėvius. Galingo talkininko neteko princas Džonas.

— Užtat šėtonui nemažas pelnas,— tarė de Brasi.— Štai ką reiškia šventvagiškai niekinti angelus ir šventuosius ir liepti mėtyti jų paveikslus ir statulas ant galvų tiems niekšams jomenams.

— Niekai! — tarė tamplierius.— Tavo prietaringumas tiek pat vertas, kiek ir Redžinaldo Fron de Befo bedievybė. Jūs abu tokie pat: kaip vienas nieku negali paremti savo tikėjimo, taip kitas — savo netikėjimo.

— Dievaži, sere riteri,— tarė de Brasi,— prašau apdairiau pamąstyti, kai kalbat apie mane. Prisiekiu dangaus karaliene, aš geresnis krikščionis, negu jūs ir jūsų brolijos nariai. Ne be reikalo sklinda gandas, kad dievobaimingasis Siono tamplierių ordinas yra savo prieglobstyje išugdęs nemaža eretikų ir kad seras Brianas de Bua-Gilberas — taip pat vienas iš jų.

— Mažiau paisykit visokių gandų,— tarė tamplierius,— geriau pagalvokime, kaip apginti pilį. Na, ką pasakysit apie tuos niekingus jomenus?

— Kaunasi kaip tikri velniai,— atsakė de Brasi.— Jie ištisais spiečiais apspito sienas, vadovaujami ar tik ne to paties sukčiaus, kuris laimėjo prizą šaudymo varžybose — aš pažinau jo ragą ir perpetę. Štai išgirtosios senio Ficurso politikos rezultatai — juk tai jis vis drąsindavo tuos prakeiktus vergus maištauti prieš mus. Jeigu nebūčiau gerai apsišarvavęs, tasai niekšas būtų mane pašovęs taip pat šaltakraujiškai, kaip elnią per medžioklę. Jardo ilgumo strėlėm jis apšaudė kiekvieną mano šarvų plokštę. Jei nebūčiau turėjęs po šarvais ispaniškų grandijų, būtų jau po manęs.

— Bet jūs vis dėlto išlaikėte savo pozicijas? — paklausė tamplierius.— O mes savo bokštą praradome.

— Tai rimtas nuostolis! — tarė de Brasi.— Užėmę bokštą, niekšai dabar gali nekliudomai pulti pilį ir, jei tik mes gerai nepasisaugosime, beregint įsibraus pro kokį silpnai ginamą kampą ar užmirštą langą ir užklups mus nejučiomis. Vyrai ir šiaip jau skundžiasi, kad vos tik kyšteli iš už sienos, tuoj pasipila tiek strėlių, kiek nė per šventes nepakliūva į parapijos taikinį. Štai ir Fron de Befas miršta, vadinasi, mums nebėra ko laukti pagalbos iš tvirtos kaip buliaus jo galvos ir žvėriško stiprumo. Kaip jūs manote, sere Brianai, gal reikėtų nusileisti būtinumui ir susiderėti su tais niekšais, atiduodant jiems belaisvius?

— Ką! — suriko tamplierius.— Atiduoti belaisvius ir tapti visuotiniu pajuokos objektu! Kokie narsūs karžygiai: drįso nakties metu užpulti beginklius keleivius ir paimti juos į nelaisvę, bet nemokėjo apginti stiprios pilies nuo vagių ir valkatų gaujos, kuriai vadovauja juokdariai ir kiauliaganiai! Gėdykitės šitokio savo patarimo, de Brasi! Tegu ši pilis verčiau užgrius mane, negu aš sutiksiu su tokiu žemu ir negarbingu pasiūlymu.

— Na, tai eikime ginti pilies,— tarė de Brasi nerūpestingai.— Dar negimė toks žmogus, tebūnie jis turkas ir tamplierius, kuris mažiau už mane brangintų gyvybę. Bet, man rodos, nieko nėra negarbingo, jei man norėtųsi dabar turėti čia kokius keturiasdešimt karių iš mano laisvūnų būrio. O, mano šaunuoliai ietininkai, jei jūs žinotumėte, kaip riesta šiandien jūsų vadui, aš greit pamatyčiau savo vėliavą virš jūsų iečių! Ir tada mes vienu akies mirksniu susidorotume su ta niekinga šunauja!

— Svajoti galite, ką tik širdis geidžia,— tarė tamplierius,— bet visų pirma reikia pagalvoti, kaip geriau sutvarkyti gynybą, panaudojant likusius karius. Dauguma jų — barono Fron de Befo tarnai, užsitraukę vietinių gyventojų neapykantą tūkstančiais įžūlių poelgių.

— Tuo geriau,— tarė de Brasi,— tada jie kausis iki paskutinio kraujo lašo, kad tik išvengtų kaimiečių keršto. Na, tai eikime ir ruoškimės, Brianai de Bua-Gilberai. Ar liksiu gyvas, ar mirsiu — jūs pamatysit, kad Morisas de Brasi šiandien pasirodys, kaip ir dera kilmingam ir tauriam bajorui.

— Į vietas! — atsakė tamplierius.

Ir abu nuėjo ant sienų ginti pilies, pasiryžę padaryti viską, kas tik galima. Abiem buvo aišku, kad pavojingiausia vieta — pilies vartai prieš aną bokštą, kurį spėjo paimti priešas. Tiesa, tą bokštą nuo pilies skyrė gilus griovys, pilnas vandens, ir puolėjai tegalėjo prisiartinti prie sienų ir atakuoti vartus, tik nugalėję šią kliūtį. Bet ir tamplierius, ir de Brasi buvo įsitikinę, kad, jei puolėjai vykdys planą, kurį iš pat pradžių buvo užsibrėžęs jų vadas, tai, įnirtingai puldami, sutrauks į tą vietą daugiausia gynėjų, o tada pasistengs visomis priemonėmis išnaudoti menkiausią gynėjų neapdairumą kitose apgultos pilies vietose. Dėl mažo žmonių skaičiaus riteriai tegalėjo išstatyti visur ant sienų tiktai sargybinius, kad tie praneštų, jei priešas ten užpultų netikėtai. Buvo nutarta, kad de Brasi gins vartus prieš aną bokštą, o tamplierius surinks dvidešimt vyrų ir stos ginti tą pilies vietą, kuriai iškils pavojus.

Netekus priešakinio bokšto, apsiaustųjų padėtis pablogėjo dar ir tuo, kad jie nebegalėjo taip aiškiai matyti priešų. Vienur kitur tarp miško ir pilies augantys medžiai ir krūmai siekė ir patį bokštą, todėl puolėjai galėjo nepastebimai įvesti žmonių. Dėl tos priežasties de Brasi ir tamplieriui nebebuvo įmanoma

numatyti, kur prasidės svarbiausias puolimas, ir jų karius, nors ir drąsius, visą laiką kankino šiurpi nežinia.

Tuo tarpu apgultosios pilies valdovas gulėjo mirties patale, kūno ir dvasios kančių draskomas. Jis neturėjo net tos įprastos visiems anų prietaringų laikų šventeivoms paguodos atpirkti nuodėmes dosniomis aukomis bažnyčiai, nes iš visų šio atšiauraus ir savanaudžio žmogaus nedorybių gobšumas buvo pati didžiausia, ir dar jaunystėje jis ryžosi verčiau visai nutraukti santykius su bažnyčia ir jos tarnais, negu pirktis iš jų nuodėmių atleidimą aukso ir dvarų kaina. Tamplierius, kitokio pobūdžio bedievis, neteisingai suprato savo bičiulį, sakydamas, kad Fron de Befas nežino, kodėl netiki ir niekina visų pripažintą religiją; pats baronas galėjo į tai atsakyti, kad bažnyčia per daug brangiai parduoda savo prekes, kad jos parduodamoji dvasios laisvė, panašiai kaip Jeruzalės ordino viršininko tarnyba, perkama už pernelyg aukštą kainą. Todėl Fron de Befas verčiau neigė vaisto veiksmingumą, kad tik nereikėtų mokėti daktarui.

Bet štai atėjo momentas, kai visi žemės lobiai nebeteko savo žavesio, ir nuožmaus barono širdis, kad ir akmens kietumo, sudrebėjo iš baimės. Karštligiška kūno būklė dar labiau didino skausmingą sielos nerimą. Ir savo mirties patale Fron de Befas blaškėsi, apniktas baisaus, staiga pabudusio siaubo, besigrumiančio su įprastiniu nenulenkiamo būdo atkaklumu.

— Kur dingo tie visi šunkunigiai,— murmėjo baronas,— tie visi vienuoliai, kurie šitokia brangia kaina rengia savo dvasiškus vaidinimus? Kur dabar tie visi basakojai karmelitai, kuriems senasis Fron de Befas įkūrė šventosios Onos vienuolyną, atplėšęs jiems iš savo įpėdinio šitiek puikių pievų, derlingų laukų ir ganyklų? Kur dabar tie godūs šunys? Tikriausiai girtuokliauja kur nors, maukia elį arba rodo fokusus prie kokio nors niekingo kaimiečio patalo!.. O mane, savo geradario įpėdinį, mane, už kurį jie privalo melstis pagal tų žemių dovanojamojo rašto įpareigojimą, jie palieka mirti be išpažinties, be paskutiniojo patepimo kaip benamį šunį, stimpantį kur nors patvoryje! Pašaukite tamplierių: juk jis dvasininkas ir gali ką nors padaryti. Bet ne, geriau velniui išpažinsiu savo nuodėmes, negu Brianui de Bua-Gilberui, kuriam nerūpi nei rojus, nei prageras. Esu girdėjęs, kad seni žmonės patys už save meldžiasi —

tokiems nereikia nei prašyti, nei papirkinėti veidmainių dvasiškių. Bet aš nedrįstu.

— Nejaugi Redžinaldas Fron de Befas pats prisipažįsta nedrįstąs ko nors padaryti?— šalia jo lovos pasigirdo kažkieno šaižus balsas.

Fron de Befo nervai buvo taip sutrikę ir sąžinė tokia negryna, kad, išgirdus šį klausimą, jam pasivaideno, jog čia koks velnias, kurie, anot prietaringo tų laikų supratimo, apstoją mirštantį, stengdamiesi jį išblaškyti ir atitraukti nuo dievobaimingų apmąstymų apie amžiną išganymą. Jis krūptelėjo, bet tučtuojau atgavo įprastą ryžtingumą ir sušuko:

— Kas ten? Kas tu, kuris drįsti atsiliepti į mano žodžius balsu, panašiu į nakties varno krankimą? Stokis prieš mano patalą, kad galėčiau tave matyti.

— Aš tavo piktoji dvasia, Redžinaldai Fron de Befai,— atsakė balsas.

— Tai pasirodyk man savo kūnišku pavidalu, jeigu tu tikras velnias,— tarė mirštantis riteris.— Nemanyk, kad aš išsigąsiu. Prisiekiu amžinu pragaro patamsiu, jeigu dabar būtų galima grumtis su mane apnikusiu siaubu, kaip kad pirmiau grumdavausi su žemės pavojais, ir rojus, ir pragaras galėtų paliudyti, kad niekada neatsisakau kovos.

— Galvok apie savo nuodėmes, Redžinaldai Fron de Befai,— tarė keistas nežemiškas balsas,— kiek tu maištų sukėlei, kiek žmonių apiplėšei, kiek praliejai kraujo! Kas kurstė ištvirkėlį Džoną prieš žilagalvį tėvą, prieš kilniaširdį brolį?

— Kad ir kas tu būtum, velnias, vienuolis ar kipšas, tu meluoji kaip šuo! — sušuko Fron de Befas.— Ne aš kursčiau Džoną maištauti, ne aš vienas! Iš viso apie penkiasdešimt riterių ir baronų — visų vidurinės Anglijos grafysčių žiedas, už kuriuos geresnių kovotojų niekur nerastum. Ir nejaugi aš vienas turiu atsakyti už nuodėmę, kuria nusidėjo penkiasdešimt šitokių žmonių? Melagingasai kipše, aš niekinu tave! Šalin iš čia ir nebedrįsk daugiau pasirodyti. Jeigu tu mirtingas žmogus, leisk man ramiai numirti, jeigu tu šėtonas, tai tavo valanda dar neatėjo.

— Ne, aš neleisiu tau ramiai numirti,— pakartojo tas pats balsas.— Mirdamas tu turėsi galvoti apie savo piktadarybes, apie vaitojimus, kuriuos girdėjo šios sienos, apie kraują, įsisunkusį į tavo pilies grindis.

— Tavo smulkmeniškas piktumas nesuglumins manęs!— atsakė Fron de Befas, niauriai ir nenatūraliai susijuokęs.— Su netikiu žydu tik nuopelnas prieš dievą taip elgtis, kaip aš elgiausi. Už ką gi skelbiami šventaisiais žmonės, kurie plovėsi rankas saracėnų krauju? Saksų kiaulės, kurias aš sunaikinau, buvo mano tėvynės, mano giminės, mano feodalinio valdovo priešai. Cha cha! Kaip matai, nepasisekė tau rasti plyšelio tarp mano šarvų plokščių. Nesužeidei. Ką, pabėgai? Aš priverčiau tave nutilti.

— Ne, niekšingas tėvažudy, nepriverteі! — atsakė balsas.— Pagalvok apie savo tėvą! Prisimink jo mirtį! Prisimink pokylio menę, paplūdusią jo krauju, pralietu tikro sūnaus rankos.

— Taip,— tarė baronas po ilgos tylos,— tu žinai! Tai iš tiesų tu pikta dvasia, visažinanti, kaip sako vienuoliai. Aš maniau, kad ši paslaptis palaidota mano krūtinėje ir krūtinėje tos, kuri buvo mano gundytoja ir nusikaltimo dalyvė. Eik šalin, kipše, palik mane! Susirask saksų raganą Ulriką. Ji viena tegalėtų papasakoti tai, ką mudu težinome. Eik pas ją, sakau tau: ji nuplovė jo žaizdas ir padarė jį panašų į mirusį savo mirtimi. Eik pas ją: ji suviliojo mane, sugundė padaryti tą šlykštų darbą ir užsimokėjo man už jį dar šlykštesniu atlyginimu. Tegu ir ji paragauja tos kančios, kurią aš dabar kenčiu, už kurią baisesnės nė pragare nebus.

— Ji jau paragavo tos kančios,— tarė Ulrika, prieidama prie Fron de Befo patalo.— Ji seniai jau geria iš tos karčiosios taurės, bet jos kartėlis dabar jau nebe toks kartus, kai ir tau tenka jo paragauti. Veltui grieži dantimis, Redžinaldai, ir vartai akis, veltui, kumštį suspaudęs, grūmoji man. Dar neseniai tuo savo kumščiu, panašiai kaip ir anas garsusis tavo sentėvis, palikęs tau savo vardą, galėjai trenkęs pargriauti jautį, o dabar tavo ranka silpna ir bejėgė kaip ir manoji.

— Niekinga ragana, kraugerė! — atrėžė Fron de Befas.— Šlykšti, nelaimę lemianti pelėda! Tai tu čia atėjai tyčiotis iš žmogaus, kurį pati pražudei?

— Taip, Redžinaldai Fron de Befai,— atsakė ji,— tai aš, Ulrika, nužudyto Torkilio Volfgangerio duktė, išskerstųjų jo sūnų sesuo. Tai aš atėjau paklausti tavęs ir visos tavo giminės, kur mano tėvas ir mano šeima, kur mano vardas, garbė, viskas, ką man atėmė prakeiktoji Fron de Befų giminė? Pagalvok apie visas mano patirtas skriaudas ir pasakyk, ar tiesą sakau? Tu bu-

vai piktasis mano gyvenimo demonas, o aš būsiu tavo. Aš tave kankinsiu ir persekiosiu iki paskutinio tavo atodūsio.

— Šlykščioji furija! — sušuko Fron de Befas.— Tos akimirkos tu nematysi! Ei, Džailsai, Klimentai, Justesai, Sen Morai, Stivenai! Čiupkite tą prakeiktą raganą ir numeskite nuo sienų! Ji išdavė mus saksams! Ei, Sen Morai, Klimentai, niekingi bailiai, vergai, kur jūs pradingote!

— Na, šūktelk juos dar, narsusis barone,— tarė senė su piktu šypsuliu,— sušauk visus savo vasalus, grasink užgaišėliams rimbu ir kalėjimu. Bet žinok, galingasai vade, kad nuo šiol tu iš jų nebesulauksi nei atsakymo, nei pagalbos, nei paklusnumo. Ar girdi tuos baisius garsus?— kalbėjo ji toliau, staiga pakeisdama toną, o tuo tarpu aplink pilį vėl pakilo iš naujo užsiplieskusios kovos triukšmas.— Tie šauksmai skelbia tavo namų žlugimą. Kraujo srovėmis sutvirtintą baronų Fron de Befų galybę sukrėtė iki pat pamatų rankos tų, kuriuos tu labiausiai niekinai. Juk ten saksai, Redžinaldai. Niekingi saksai šturmu ima tavo pilies sienas! Ko gi tu guli kaip sumuštas vergas, kai saksai braunasi į tavo tvirtovę?

— Dievai ir velniai! — riktelėjo sužeistasis riteris.— O, kad nors akimirką sugrįžtų mano pirmykštis stiprumas, kad nors galėčiau nušliaužti į mūšio vietą ir numirti, kaip dera riteriui.

— Nė negalvok apie tai, narsusis karžygy! — atrėžė ji.— Tu mirsi ne kaip doras karys, bet kaip lapė savo urve, kai kaimiečiai padega žabarus aplink jos olą.

— Meluoji, neapkenčiama sene! — sušuko Fron de Befas.— Mano tarnai — šaunūs narsuoliai, mano sienos stiprios ir aukštos! Mano kovos draugai nepabūgs visos saksų kariuomenės, nors jos vadai būtų patsai Hengistas ir Horsa! Tamplieriaus ir laisvūnų būrio kovos šūksniai stelbia kautynių triukšmą. Prisiekiu savo garbe, kai mes nugalėsime priešus ir džiūgaudami uždegsime laužą, tu sudegsi jame — ir tavo kūnas, ir kraujas! Ir aš sulauksiu to momento, kada jau tikrai žinosiu, jogei tu iš žemiškos ugnies pateksi į pragaro liepsnas, į tą šėtono karaliją, kuri dar niekada nėra davusi bjauresnio už tave velnio.

— Galvok ką nori,— atsakė Ulrika,— kol pats įsitikinsi, kad yra kitaip... Bet ne,— tarė ji, pertraukdama pati save,— tu gali tuojau pat sužinoti savo lemtį, kurios jau nebepakreipsi, nepaisant visos savo galybės, stiprumo ir narsos, nors tą lemtį tau paruošė mano silpnos rankos. Pažvelk štai į dūmus, kurie juo-

dais kamuoliais rangosi po kambarį. Tu galbūt galvoji, kad tau akys jau temsta ir prasideda merdėjimo dusulys? Ne, Redžinaldai, čia kita priežastis. Atsimeni žabus ir malkas, sudėtas po šiais kambariais?

— Moterie! — suriko Fron de Befas.— Nejaugi tu jas padegei? Dievaži, taip ir yra — pilis dega!

— Taip, gaisras greit įsidega,— tarė Ulrika su baisiu šaltakraujiškumu.— Netrukus aš duosiu apsiautėjams signalą, kad jie drąsiau pultų tuos, kurie norės gaisrą gesinti. Sudiev, Fron de Befai! Tegu Mista, Skogula ir Zernebokas, senovės saksų dievai arba velniai, kaip juos dabar vadina vienuoliai, užims ramintojų vietą prie tavo mirties patalo. Ulrika palieka tave. Bet žinok, jeigu tai gali tave paguosti,— Ulrika eis su tavim į tą pačią tamsos karalystę, Ulrika, tavo bausmės bendrininkė, kaip ir tavo nusikaltimo bendrininkė. Sudie, tėvažudy. Amžiams sudie! Tegu kiekvienas šių skliautų akmuo prabyla ir šaukia tau, kad tu tėvažudys!

Tai tarusi, ji išėjo iš kambario, ir Fron de Befas išgirdo, kaip sugirgždėjo didžiulis raktas, dukart pasisukdamas duryse. Ulrika užrakino duris, atimdama jam bet kokią išsigelbėjimo viltį. Mirtinai išsigandęs jis ėmė šaukti savo tarnus ir sąjungininkus:

— Stivenai ir Sen Morai! Klimentai ir Džailsai! Gelbėkite! Gelbėkite! Narsusis Bua-Gilberai, drąsusis de Brasi! Tai aš, Fron de Befas, šaukiu jus! Tai aš, jūsų šeimininkas, išdavikai vasalai! Jūsų sąjungininkas, kovos draugas, atsimetėliai riteriai! Prakeikiu jus ir visą jūsų padermę, jei paliekate mane baisiai pražūčiai! Bet jie negirdi, jie negali girdėti: mūšio trenksmas užstelbia mano balsą. O dūmai vis tirštesni, juodesni, liepsnos jau veržiasi pro grindis! Ak, kad nors kartą gaučiau įkvėpti gryno oro!

Beprotiško nusiminimo pagautas, nelaimingasis čia šūkavo kažkokius kovos įsakymus, čia neaiškiai murmėjo, keikdamas pats save ir visą žmonių giminę, ir net patį dangų.

— Štai jau raudoni liepsnos liežuviai pasirodė pro dūmus! — šaukė jis.— Šėtonas žygiuoja prieš mane su savo gaivalo vėliava. Šalin, piktoji dvasia! Aš neisiu su tavim be savo draugų! Visi, visi tau skirti, visi šių sienų gynėjai. Tu manai, Fron de Befas sutiks eiti pas tave vienas? Ne! Ir bedievis templierius, ir pasileidėlis de Brasi, ir Ulrika, šlykšti ištvirkėlė, ir tarnai, kurie padėjo visuose mano žygiuose, ir šunys saksai, ir prakeikti

žydai, mano belaisviai — visi, visi eis su manim... Šauni palyda, ir visi vienu keleliu! Cha cha cha! — Jis pasiutiškai nusikvatojo, ir jo juokas kraupiai nuaidėjo paskliautėmis.

— Kas čia kvatoja? — sušuko Fron de Befas atsimainiusiu balsu, nes kautynių triukšmas nebegalėjo nustelbti šio beprotiško juoko aido.— Kas juokiasi? Ulrika, tai tu? Atsakyk, ragana! Tark bent žodį, ir aš tau atleisiu. Tiktai tu ir tegalėjai juoktis šitokią valandą, o jei ne tu, tai nebent pats šėtonas! Šalin! Šalin!..

Bet mes toliau nebevaizduosime baisios piktžodžiautojo ir tėvažudžio mirties.

XXXI skyrius

Pirmyn, draugai! Pralaužti turim spragą!
Arba užklosim sieną anglų kūnais!
— — — — — — — — — — — — — — —
...Jomenai šaunieji,
Tikrieji anglai, turite įrodyt,
Kad, gimę ir išaugę šitoj žemėj,
Verti narsuolių vardo esat...
Šekspyras, „Karalius Henrikas V"

Nors Sedrikas ne per daug tikėjo Ulrikos žodžiais, jis vis dėlto pasiskubino pranešti Juodajam Riteriui ir jomenui Loksliui apie jos duotą pažadą. Jie nudžiugo, sužinoję, kad apgultoje pilyje esanti jų talkininkė, kuri prireikus padės įsiveržti į pilį. Ir Juodasis Riteris, ir Lokslis visiškai sutiko su sakso nuomone, kad žūt būt reikia pamėginti šturmu paimti pilį, nes tai vienintelė priemonė išvaduoti belaisvius, patekusius į žiauraus Fron de Befo rankas.

— Karaliaus Alfredo palikuonis pavojuje,— tarė Sedrikas.

— Prakilniosios damos garbė niekšų rankose,— pridėjo Juodasis Riteris.

— Prisiekiu šventuoju Kristupu, kurio atvaizdas štai ant mano perpetės,— tarė drąsusis jomenas,— jei mums tereikėtų gelbėti vien ištikimąjį tarną, vargšą Vambą, ir tai nepasigailėčiau nei rankos, nei kojos, kad tik nė vienas plaukelis nuo jo galvos nenukristų.

— Ir aš taip pat,— tarė atsiskyrėlis.— Aš esu tikras, kad kvailiui, taip sakant, tokiam kvailiui, kuris galėtų pasivadinti savo

amato meistru ir gebėtų suteikti vyno taurei skonio ir gardumo, ne menkesnio už tą, kurį suteikia geras kumpio kąsnis,— šitokiam kvailiui, aš sakau jums, brolyčiai, visada rasis protingas vienuolis, pasiruošęs už jį pasimelsti ir pasimušti. Aš bėdoje jo neapleisiu, kol tik mokėsiu laikyti mišias ir švaistytis kovos kirviu.

Taip taręs, jis ėmė sukti virš galvos savo sunkų vėzdą, tarsi tai būtų buvusi lengvutė piemenuko lazdelė.

— Teisybę sakai, šventasis vienuoli! — sušuko Juodasis Riteris.— Tokią teisybę, lyg tavo lūpomis kalbėtų pats šventasis Dunstanas. Na, mano gerasis Loksli, ar ne metas prakilniajam Sedrikui pasiimti vadovybę ir vesti mus pilies pulti?

— Ne, aš nevadovausiu,— tarė Sedrikas.— Aš neįgudęs nei pulti pilis, nei jas ginti. Kautis tai aš pasiruošęs pirmose eilėse. Bet mano dorieji kaimynai žino, kad aš — ne karys ir nepripratęs nei prie kariškos drausmės, nei prie tvirtovių apsiausties.

— Jei taip, prakilnusis Sedrikai,— pasakė Lokslis,— aš mielai imsiuosi vadovauti šauliams ir duodu jums teisę pakarti mane ant to ąžuolo, po kuriuo rinkdavosi mano būrys, jeigu bent vienas iš gynėjų, pasirodęs iš anapus sienų, nebus prismaigytas strėlių taip tankiai, kaip kalėdų kumpis gvazdikėlių.

— Gerai pasakyta, šaunusis jomene! — tarė Juodasis Riteris.— Jei tarp čionykščių narsuolių atsiras užtenkamai vyrų, pasiruošusių eiti paskui tikrą anglų riterį, kokiu drąsiai galiu save laikyti, aš pasirengęs su visu išmanymu bei kovos patirtimi vesti juos į ataką.

Štai pasiskirstę vaidmenis, vadai pradėjo šturmą, kurio baigtį skaitytojas jau žino.

Kai priešakinis bokštas buvo paimtas, Juodasis Riteris nusiuntė šią džiaugsmingą žinią jomenui Loksliui, kartu jis paprašė Lokslį kuo atidžiausiai stebėti apsiaustuosius ir žiūrėti, kad tie kur neišsiveržtų iš pilies ir neatsikariautų paimto bokšto. Riteris tuo ypatingai rūpinosi, nes žinojo, kad blogai apsiginklavę ir visiškai neapmokyti savanoriai negalės atsilaikyti prieš patyrusius karius, sudarančius normanų riterių palydą, nes tie ne tik buvo nepalyginamai geriau apsiginklavę, bet ir pasižymėjo ramia savikliova, kurios duoda kariška drausmė ir ilgos mankštos.

Riteris pasinaudojo pertrauka padaryti plaustui, kuriuo ketino persikelti per griovį. Šiam plaustui padaryti reikėjo nemaža

laiko, bet vadai nelabai tesisielojo, tikėdamiesi, kad tuo tarpu Ulrika suspės įvykdyti savo slaptąjį planą jų naudai.

Kai plaustas buvo gatavas, Juodasis Riteris kreipėsi į apsiautėjus šitokia kalba:

— Ilgiau laukti nėra ko, mano draugai. Saulė krypsta į vakarus, o aš turiu tokį reikalą, dėl kurio negalėsiu su jumis sugaišti dar vienos dienos. Be to, būtų stebuklas, jei iš Jorko neatjotų priešui į pagalbą raitininkų. Todėl reikia skubėti. Tegu vienas iš jūsų nubėga pas Lokslį ir pasako, kad jie pradėtų šaudyti iš lankų ir artintųsi prie pilies, tarytum ketindami ją šturmuoti. O jūs, narsuoliai, likite su manim ir būkite pasiruošę nuleisti į vandenį plaustą. Drąsiai sekite paskui mane ir padėkite man pralaužti štai anuos vartus pagrindinėje pilies sienoje. Tie iš jūsų, kurie nepanorės eiti su manim ir kurie neturi tinkamų ginklų, tegu lipa į bokšto viršūnę, įtempia kaip reikiant lankus ir šaudo į kiekvieną, kas tik pasirodys ant pilies sienos. Prakilnusis Sedrikai, ar apsiimsi vadovauti likusiems?

— O ne! Prisiekiu Hervardo vėle,— atsakė saksas,— vadovauti aš netinku! Bet tegu palikuoniai prakeikia mane ir kape, jei aš nesikausiu pirmoje eilėje, kur tik tu mus vesi. Juk dėl manęs iškilo ši kova, ir man dera būti visų priešakyje.

— Pagalvok vis dėlto, prakilnusis sakse,— tarė riteris,— tu neturi nei šarvų, nei grandijų, nei jokių kitų ginklų, tik lengvą šalmą, skydą ir kardą.

— Tuo geriau,— atsakė Sedrikas.— Taip man bus lengviau lipti ant šios sienos. Ir — nelaikyk to pasigyrimu, sere riteri,— aš tau šiandien parodysiu, kad saksas taip pat drąsiai eina į kovą nuoga krūtine, kaip normanas su plieno šarvais.

— Na, tepadeda mums dievas! — tarė Juodasis Riteris.— Atidarykite vartus ir nuleiskite į vandenį plaustą.

Vartai, pro kuriuos buvo išeinama iš paimtojo bokšto į griovio pusę ir prieš kuriuos buvo pilies vartai, staiga atsidarė. Plaustas buvo nustumtas į vandenį. Puikiai suprasdamas, kaip svarbu užklupti priešą iš netyčių, Juodasis Riteris, o paskui jį ir Sedrikas, užšoko ant plausto ir greitai persikėlė į kitą krantą. Šičia riteris griausmingais smūgiais ėmė kapoti pilies vartus. Nuo krintančių iš viršaus strėlių ir akmenų jis buvo iš dalies apsaugotas likučiais pakeliamo tilto, kurį buvo sunaikinęs tamplierius, traukdamasis iš bokšto,— virš vartų kyšulio kabojo lentinio grindinio dalis kartu su keliamaisiais skridiniais. Vyrai,

persikėlę plaustu įkandin riterio, nebeturėjo šitokios priedangos. Du iš jų tučtuojau buvo nukauti, kiti du įkrito į griovį, o likusieji skubiai atsitraukė atgal į bokštą.

Sedriko ir Juodojo Riterio padėtis buvo iš tiesų pavojinga. Ji būtų buvusi dar pavojingesnė, jei ne vieninga bokšte pasislėpusių šaulių parama: jie nesiliovė laidę strėles į šaudymo angas, nukreipdami tuo gynėjų dėmesį. Tačiau gresiantis Juodajam Riteriui pavojus didėjo kas minutė.

— Ar jums ne gėda! — šaukė de Brasi savo kariams.— Kaip jūs galite vadintis šauliais, jei leidžiate tiems dviem šunims šeimininkauti prie pat pilies sienų! Lupkite iš sienos viršutinius akmenis ir verskite ant jų! Atneškite dalbas ir išjudinkite štai šį akmenį! — jis parodė sunkų akmenį, išsikišusį virš parapeto.

Tuo momentu apsiautėjai pamatė raudoną vėliavą, kyšančią iš lango kertiniame bokšte, apie kurį Ulrika buvo sakiusi Sedrikui. Šaunusis jomenas Lokslis, beskubėdamas į bokštą sužinoti, kaip sekasi apsiaustis, pirmasis pastebėjo šį signalą.

— Šventas Jurgi! — sušuko jis.— Šventasis Jurgis už Angliją! Pirmyn, gerieji jomenai! Kodėl gi palikote riterį ir prakilnųjį Sedriką? Argi jie dviese ims pilį? Ei, padūkėli vienuoli, parodyk, kaip moki muštis už savo rožančių! Pirmyn, drąsieji jomenai! Pilis mūsų, mes turime talkininką tvirtovės viduje! Ar matote raudoną vėliavą? Tai sutartas signalas! Torkilstono pilis mūsų! Pagalvokite apie garbę, apie grobį! Dar trupučiuką pasistenkime ir beregint paimsime tvirtovę!

Tai taręs, jis įtempė lanką ir savo strėle pervėrė krūtinę vienam iš karių, kuris, riteriui de Brasi įsakius, ką tik buvo pradėjęs judinti iš vietos didžiulį akmenį, ketindamas nuversti jį ant galvos Sedrikui ir Juodajam Riteriui. Kitas karys ištraukė mirštančiam iš rankų geležinę dalbą, kuria anas darbavosi, ir pakišo po akmens iškyšuliu, bet taikli strėlė įsmigo jam į šoną, ir jis nukrito negyvas per parapetą į griovį. Kiti kariai visiškai sutriko, matydami, kad jokie šarvai neatlaiko šio baisingojo šaulio strėlių.

— Išsigandote, niekšai?— tarė de Brasi.— Duokite man dalbą!

Jis pastvėrė dalbą ir pradėjo versti akmenį, kuris buvo toks didelis ir sunkus, kad nukritęs žemyn tikriausiai būtų sulaužęs pakeliamojo tilto spyrius, tuo sunaikindamas apsiautėjams priedangą ir paskandindamas plaustą, kuriuo jie buvo persikėlę per griovį. Visi pamatė pavojų, ir net patys narsiausieji (jų tar-

pe šaunusis atsiskyrėlis) nesiryžo kelti kojos ant plausto. Lokslis triskart šovė į de Brasi, ir kiekvieną kartą strėlė atšokdavo nuo jo nepramušamų šarvų.

— Tegu juos velniai, tuos tavo ispaniškus šarvus! — tarė Lokslis.— Jei jie būtų anglo kalvio nukalti, mano strėlės seniai būtų juos kiaurai pervėrusios it šilką arba drobę.— Ir jis visa gerkle suriko: — Ei, draugai! Bičiuliai! Prakilnusis Sedrikai! Atsitraukite atgal! Tegu nugriūva akmuo!

Bet jie negirdėjo jo balso, nes vartus kapojančio riterio dūžių trenksmas būtų galėjęs nustelbti net dvidešimt kovos trimitų. Tiesa, ištikimasis Gurtas užšoko ant lentinio tilto ir nubėgo prie Sedriko įspėti apie gresiantį pavojų arba kartu žūti. Bet įspėjimas būtų pasivėlinęs, nes milžiniškas akmuo jau susiūbavo, ir de Brasi galų galė būtų jį nuvertęs žemyn, jei prie pat jo ausies nebūtų suskambėjęs tamplieriaus balsas.

— Viskas baigta, de Brasi, pilis dega.

— Ar tu patrakai! — suriko riteris.

— Visa vakarinė pusė liepsnos apimta. Aš mėginau gesinti, bet viskas veltui.

Brianas de Bua-Gilberas pranešė šią siaubią naujieną su atšiauriu ramumu, nes toks buvo jo būdas, bet ne taip sutiko jo žinią apstulbęs jo draugas.

— Rojaus šventieji! — tarė de Brasi.— Ką gi daryti? Pasižadu paaukoti šventajam Mikalojui Milože gryno aukso žvakidę.

— Palik kitam kartui apžadus ir paklausyk manęs,— pertraukė jį templierius.— Vesk savo vyrus į apačią tarytum išpuoliui ir atidaryk vartus. Ten ant plausto tėra tik du žmonės, numesk juos į griovį, o pats su savo vyrais skubėk prie bokšto. Aš tuo tarpu išsiveršiu pro didžiuosius vartus ir užpulsiu bokštą iš lauko pusės. Jei mums pasiseks atkariauti šį įtvirtinimą, tai būki tikras, galėsime gintis, kol sulauksime atvykstant pagalbos, arba bent pasiduosime garbingomis sąlygomis.

— Tai gera mintis,— tarė de Brasi.— Aš savo uždavinį atliksiu... O tu, templieriau, manęs neapvilsi?

— Štai tau mano ranka ir pirštinė — neapvilsiu,— atsakė Bua-Gilberas.

De Brasi paskubomis surinko savo vyrus ir puolė į apačią, prie vartų, kuriuos liepė plačiai atidaryti. Kai tik tatai buvo padaryta, Juodasis Riteris su pabaisiška jėga įsiveržė į vidų, nepaisydamas de Brasi ir jo karių pasipriešinimo. Du priešakiniai

kariai tučtuojau krito negyvi, o likusieji atsitraukė atgal, kad ir kaip jų vadas stengėsi juos sulaikyti.

— Šunsnukiai! — šaukė de Brasi.— Nejaugi leisite dviem žmonėms užkirsti mums vieninteli išsigelbėjimo kelią?

— Bet juk tai pats velnias! — tarė vienas senas karys, traukdamasis nuo Juodojo Riterio smūgių.

— O tegu ir velnas būtų! — atrėžė de Brasi.— Gal į pragarą norite nuo jo pabėgti? Pilis dega, nenaudėliai! Tegu neviltis duoda jums narsumo, arba leiskite mane į priekį — aš pats susidorosiu su šiuo riteriu!

Ir ištiės tą dieną de Brasi narsiai gynė savo riteriškąją garbę ir parodė, kad vertas šlovės, įsigytos pilietiniuose tų siaubingų laikų karuose. Skliautuota perėja, į kurią buvo patenkama pro užpakalinius vartus, tapo žiauraus dviejų karžygių susirėmimo arena. Gaudžiai aidėjo po akmeniniais skliautais įnirtingi smūgiai, kuriuos jie smogė vienas kitam — de Brasi kardu, o Juodasis Riteris savo sunkiuoju kirviu. Pagaliau de Brasi gavo tokį smūgį, kad visu augumu išsitiesė ant akmeninio grindinio.

— Pasiduok, de Brasi,— tarė Juodasis Riteris, pasilenkęs ties juo ir prikišęs prie antveidžio grotelių lemtingą durklą, kuriuo riteriai pribaigdavo nugalėtus priešus (tasai ginklas vadinosi gailestingumo durklu),— pasiduok, Morisai de Brasi, be jokių sąlygų, o jei ne, tai tuoj būsi negyvas!

— Nepasiduosiu nepažįstamam nugalėtojui,— silpnu balsu atsakė de Brasi,— pasakyk savo vardą arba pribaik mane. Tegu nesako niekas, kad Morisas de Brasi pasidavė į nelaisvę bevardžiui nenaudėliui.

Juodasis Riteris sušnibždėjo keletą žodžių į ausį nugalėtam priešininkui.

— Pasiduodu į nelaisvę be jokių sąlygų,—atsakė normanas, ir jo tonas, griežtas ir įžūlus, pasidarė nuolankus.

— Eik į bokštą,— valdingai tarė nugalėtojas,— ir ten lauk mano įsakymų.

— Bet pirma leiskite pranešti,— tarė de Brasi,— kad Vilfredas Aivenhas, sužeistas ir esąs čia nelaisvėje, žus degančioje pilyje, jei tučtuojau nebus paskubėta jam į pagalbą.

— Vilfredas Aivenhas! — sušuko Juodasis Riteris.— Nelaisvėje ir žus! Jei bent vienas plaukas nusvils ant jo galvos, visi

pilies gyventojai atsakys man už tai savo gyvybe! Parodyk, kuriame jis kambaryje.

— Štai ten sukti laiptai,— tarė de Brasi.— Jie veda į jo kambarį... Jei norit, aš palydėsiu,— pridėjo jis nuolankiu balsu.

— Ne, eik į bokštą ir lauk mano įsakymų. Aš tavim nepasitikiu, de Brasi.

Kol vyko riterių dvikova ir pokalbis, Sedrikas, atbėgęs priešakyje viso būrio, kuriame ypatingai į akis krito atsiskyrėlis, atstūmė sutrikusius ir nusiminusius de Brasi karius; vieni jų prašė pasigailėjimo, kiti veltui mėgino priešintis, o didesnė dalis pasislėpė vidiniame kieme. Pats de Brasi atsikėlė nuo žemės ir sielvartingu žvilgsniu palydėjo savo nugalėtoją.

— Jis manim nepasitiki,— sukuždėjo de Brasi.— Bet argi aš nusipelniau jo pasitikėjimą?

Jis pakėlė nuo žemės savo kardą, nusiėmė šalmą, tuo pareikšdamas nuolankumą, ir, perėjęs griovį, atidavė kardą jomenui Loksliui.

Tuo tarpu gaisras didėjo; jo atšvaitai sušvito ir tame kambaryje, kuriame Rebeka slaugė sužeistą Aivenhą. Vėl prasidėjusio mūšio triukšmas pažadino jį iš trumpo miego. Primygtinai jo prašoma, rūpestingoji slaugė vėl atsistojo prie lango, norėdama stebėti mūšio eigą ir pranešinėti jam, kas darosi prie pilies sienų, tačiau kurį laiką jinai nieko nebegalėjo įžiūrėti, nes viską uždengė tiršti ir trošku dūmai. Pagaliau dūmai juodais kamuoliais įsiveržė į kambarį ir per kurtinantį kautynių triukšmą pasigirdo balsai: „Vandens, vandens!" Jie suprato, kad gresia naujas pavojus.

— Pilis dega! — tarė Rebeka.— Gaisras! Kaip mums išsigelbėti?

— Bėk, Rebeka, gelbėk savo gyvybę,— tarė Aivenhas,— o manęs niekas jau nebeišgelbės.

— Aš nebėgsiu,— atsakė Rebeka.— Drauge išsigelbėsime arba žūsime. Bet, didysis dieve, mano tėvas, tėvas! Kas jo laukia?

Tuo momentu durys plačiai atsidarė ir ant slenksčio atsistojo tamplierius. Bet kaip siaubingai jis atrodė! Paauksuoti jo šarvai buvo aplaužyti ir kraujais sutaškyti, o šalmo plunksnos dalinai nuplėštos, dalinai apdegusios.

— Pagaliau aš tave suradau, Rebeka,— tarė jis.— Dabar pamatysi, kad ištesėsiu savo pažadą dalytis su tavim laime ir nelaime. Mums beliko tik vienas kelias išsigelbėti. Aš nugalėjau

šimtą kliūčių, kad parodyčiau tau tą kelią — stokis ir tučtuojau eik paskui mane.

— Viena aš neisiu,— atsakė Rebeka.— Jei tave pagimdė moteris, jei turi bent vieną gailestingumo lašelį, jei tavo širdis ne tokia kieta, kaip tavo geležiniai šarvai — išgelbėk mano senąjį tėvą, išgelbėk šį sužeistą riterį.

— Riteris,— atsakė tamplierius su jam būdingu ramumu,— kiekvienas riteris turi susitaikyti su savo likimu, vis vien, ar jam lemta žūti nuo kardo, ar nuo ugnies. Ir kas man rūpi, kas nutiks žydui?

— Nuožmusis karžygy! — tarė Rebeka.— Geriau aš žūsiu liepsnose, negu sutiksiu būti tavo išgelbėta.

— Tau neteks rinktis, Rebeka,— vieną kartą tu mane privertei atsitraukti, bet jokiam mirtingajam nepasiseks dukart tatai padaryti.

Taip taręs, jis pastvėrė išgąstingai klykiančią merginą ir išsinešė iš kambario, nepaisydamas nei jos sielvartingų šauksmų, nei grasinimų bei prakeiksmų, kuriuos siuntė jam įkandin Aivenhas.

— Tamplieriau, niekingas šunie, savo ordino garbės teršėjau! Paleisk tuojau pat mergaitę! Išdavike Bua-Gilberai! Tai aš, Aivenhas, tau įsakau. Niekše! Savo krauju tu man už tai užmokėsi!

— Jei ne tavo šauksmai, būčiau tavęs nesuradęs, Vilfredai,— tarė Juodasis Riteris, įeidamas į kambarį.

— Jeigu tu tikras riteris,— tarė Vilfredas,— tai nesirūpink manimi, o bėk paskui tą pagrobėją, išgelbėk ledi Roveną ir prakilnųjį Sedriką.

— Visus išgelbėsiu,— atsakė riteris,— bet dabar tavo eilė.

Ir, paėmęs ant rankų Aivenhą, nusinešė taip lengvai, kaip tamplierius Rebeką, pribėgo su juo prie vartų ir, atidavęs savo naštą dviejų jomenų globai, pats sugrįžo į pilį kitų belaisvių gelbėti.

Vienas bokštas buvo jau visas liepsnų apimtas, ugnis pašėlusiai veržėsi pro visus langus ir šaudymo angas. Bet kitose pilies dalyse dėl nepaprasto sienų ir skliautuotų lubų storumo ugnis negalėjo taip greitai plėstis, ir šičia siautėjo žmonių įniršis, kone baisesnis ir už gaisro liepsnas. Apsiautėjai vaikėsi gynėjus iš vieno kambario į kitą ir, liedami jų kraują, tenkino tą keršto troškulį, kuris jau seniai jiems buvo susikaupęs dėl tirono Fron

de Befo karių žiaurumo. Dauguma gynėsi iki paskutinio atodūsio, vos keli teprašė pasigailėti, bet nė vieno nebuvo pasigailėta. Ore skardėjo vaitojimai ir ginklų žvangesys, grindys buvo slidžios nuo mirštančiųjų ir sužeistųjų kraujo.

Ir per šitą sumaištį Sedrikas puldinėjo po visą pilį, ieškodamas Rovenos, o ištikimasis Gurtas sekiojo paskui jį, kas akimirka rizikuodamas gyvybe — atitraukdamas į save smūgius, taikomus šeimininkui. Prakilniajam saksui pasisekė pasiekti savo auklėtinės kambarį, kai ši, jau visiškai nebetekusi vilties išsigelbėti, sėdėjo, sielvartingai prispaudusi prie krūtinės kryžių, laukdama neišvengiamos mirties. Sedrikas pavedė Roveną Gurto globai, liepdamas nuvesti į priešakinį bokštą, į kurį kelias jau buvo išvalytas nuo priešų ir dar gaisro neužkirstas. Tada dorasis Sedrikas nuskubėjo į pagalbą savo draugui Atelstanui, tvirtai pasiryžęs bet kuria kaina išgelbėti paskutinįjį karališkosios saksų giminės palikuonį. Bet jam dar nepasiekus tos senovinės menės, kurioje iš pradžių ir pats kalėjo, išradingasis Vamba jau buvo spėjęs atgauti laisvę sau ir savo nelaimės draugui.

Iš kovos triukšmo supratęs, kad kautynės pačiame įkarštyje, Vamba pradėjo iš visų jėgų šaukti: „Šventasis Jurgi Nugalėtojau! Šventasis Jurgi, už Angliją! Valio! Pilis mūsų!" Kad šauksmai būtų baisesni, jis ėmė žvanginti gulinčius menėje surūdijusius šarvus, daužydamas juos vieną į kitą.

Sargybinis, stovėjęs priemenėje, išsigando Vambos keliamo triukšmo ir, palikęs atdaras duris, nubėgo pranešti tamplieriui, kad priešas įsiveržė į senąją menę. Tuo tarpu belaisviai išėjo nekliudomi į priemenę, o iš ten į pilies kiemą, kur vyko paskutinis susirėmimas.

Šičia ant savo žirgo sėdėjo išdidusis Bua-Gilberas, apsuptas raitų ir pėsčių pilies gynėjų, susitelkusių aplink savo garsųjį vadą. Pakeliamasis tiltas, jam įsakius, buvo nuleistas, bet apsiaut̃ėjai jau buvo spėję jį užimti. Šauliai, kurie iki tol tik iš tolo šaudė į šią pilies dalį, puolė dabar prie vartų, norėdami sutrukdyti gynėjams, kad nepabėgtų, ir užsitikrinti sau grobio dalį prieš sudegant piliai.

Tuo pat metu kita dalis apsiautėjų, įsiveržusi iš priešakinio bokšto pusės, įsibrovė į kiemą ir įnirtingai užpuolė išlikusius gynėjus, kurie tuo būdu buvo apsupti iš priešakio ir iš užpakalio.

Nebeturėdami vilties ir sekdami drąsuoliu savo vadu, likusieji pilies gynėjai kovėsi su didžiausiu narsumu; jų tebuvo nedaug, bet jie turėjo tokius gerus ginklus, kad net keletą kartų privertė atgal atsitraukti apsiautėjų būrį. Rebeka, pasodinta ant arklio, priklausiusio vienam Bua-Gilbero vergui saracėnui, buvo pačiame nedidelio būrio viduryje, ir tamplierius, nors aplink virė kruvinas mūšis, visą laiką rūpinosi jos saugumu. Jis tolydžio grįždavo prie jos ir, nepaisydamas pavojaus, uždengdavo ją trikampiu plieniniu savo skydu. Kartkartėmis jis palikdavo ją, puldavo į priekį, riktelėjęs savo kovos šūkį, pargriaudavo žemėn kelis puolančius karius ir tučtuojau vėl sugrįždavo prie Rebekos.

Atelstanas, kuris, kaip žinoma skaitytojui, buvo tik didelis slunkius, bet ne bailys, pamatęs ant arklio moters figūrą, taip stropiai tamplieriaus saugojamą, pamanė, jog tai ledi Rovena, kurią Bua-Gilberas kėsinasi pasigrobti, nepaisydamas smarkiausio pasipriešinimo.

— Prisiekiu šventojo Edvardo siela,— sušuko jis,— aš ją atimsiu iš šio pasipūtėlio riterio, ir jis kris nuo mano rankos!

— Ką jūs darote? — sušuko Vamba.— Palaukite! Skubri ranka pagauna varles, ne žuvis. Prisiekiu, ten visai ne ledi Rovena. Tik pažiūrėkite, kokios jos ilgos juodos garbanos. Na, jei nebeatskiriate juodo nuo balto, tai kad ir liepsite, aš paskui jus neseksiu. Neduosiu sau kaulų laužyti nežinia dėl ko. Juk jūs nė šarvų neturite. Apsigalvokite, šilkinė kepurė neatsilaikys prieš plieninį kardą. Na, jei užsispyrėlis lenda į vandenį, užsispyrėlis ir prigers. *Deus vobiscum* [1], narsusis Atelstanai! — užbaigė jis savo kalbą ir paleido tunikos skverną, į kurį buvo įsikibęs, mėgindamas Atelstaną sulaikyti.

Atelstanas vienu akies mirksniu pastvėrė nuo žemės vėzdą, iškritusį iš mirštančio kario rankų, ir, mojuodamas juo į kairę ir į dešinę, puolė prie tamplieriaus būrio, kiekvienu smūgiu parblokšdamas žemėn po pilies gynėją, kas visai nesunku, turint tiek jėgos, o dabar dar šitaip įtūžus.

Atsidūręs už poros žingsnių nuo Bua-Gilbero, jis griausmingu balsu riktelėjo:

— Šalin, išdavike tamplieriau! Atiduok tuojau pat tą, kurios tu nevertas paliesti! Šalin, žmogžudžių ir veidmainių grobikų gaujos nary!

[1] Deus vobiscum — dievas su jumis *(lot.)*.

— Šunie! — tarė Bua-Gilberas, griežda mas dantimis,— aš tau parodysiu, ką reiškia piktžodžiauti prieš šventąjį Siono šventovės ordiną!

Tai taręs, pasuko žirgą sakso link, pastatė jį piestu, pasikėlė kilpose, o tuo momentu, kai arklys leidosi atgal ant priešakinių kojų, pasinaudojo jo kritimo jėga ir smogė Atelstanui baisingą smūgį kardu per galvą.

Tiesą sakė Vamba, kad šilkinė kepurė neapsaugos nuo plieninio kardo. Veltui Atelstanas pamėgino atremti smūgį geležimi apkaustytu vėzdu. Aštrus tamplieriaus kardas perkirto jį kaip nendrelę ir, nusileidęs ant galvos nelaimingajam saksui, patiesė jį pasliką.

— A! Valio! — sušuko Bua Gilberas.— Taip mes susidorojame su tamplierių ordino šmeižikais! Kas nori išsigelbėti, paskui mane!

Ir, puolęs per pakeliamąjį tiltą, išblaškė šaulius, mėginančius jį sulaikyti. Paskui jį nušuoliavo jo saracėnai ir penki šeši kariai, suspėję užšokti ant arklių. Tamplieriaus pasitraukimas buvo itin pavojingas, nes ištisas strėlių debesis nuskrido paskui jį ir jo būrį. Bet tai nesutrukdė jam prijoti prie bokšto, nes tikėjosi, kad Morisui de Brasi gal buvo pasisekę jį paimti pagal jų pirmykštį planą.

— De Brasi!— suriko jis.— De Brasi, ar tu čia?

— Čia,— atsiliepė de Brasi,— bet aš belaisvis.

— Ar aš galiu tave išvaduoti?— paklausė Bua-Gilberas.

— Ne,— atsakė de Brasi,— aš pasidaviau į nelaisvę ir noriu ištesėti žodį. Gelbėkis pats. Sakalas parskrido. Bėk iš Anglijos į užjūrį. Daugiau aš tau nieko nedrįstu pasakyti.

— Na, gerai,— tarė tamplierius,— pasilik, jeigu nori, bet atmink, kad aš ištesėjau tau duotą žodį. Vis vien, kad ir kokie sakalai parskristų, Templstou preseptorijoje [1], manau, bus galima nuo jų pasislėpti — ir ten aš nutūpsiu kaip garnys savo lizde.

Tai taręs, jis nušuoliavo tolyn su savo pasekėjais.

Tamplieriui pasprukus, tie pilies gynėjai, kuriems nepasisekė drauge pabėgti, vis dar desperatiškai tebesipriešino, nesitikėdami pasigailėjimo. Ugnis greit plito po visą pilį. Staiga Ulrika, gaisro kaltininkė, pasirodė ant vieno šalinio bokšto tarytum senovės furija ir garsiai uždainavo kovos dainą, panašią į tas, ku-

[1] Tamplierių atsparos punktas Anglijoje.

rias stabmeldžių laikais dainuodavo saksų skaldai mūšio laukuose. Žili susitaršę jos plaukai ilgomis garbanomis draikėsi aplink galvą, beprotiškas kerštо svaigulys žėrėjo akyse; ji mojavo iškėlusi verpstę, tarytum viena iš tų likimo seserų, kurių valia verpiamas ir nutraukiamas žmogaus gyvenimo siūlas. Liaudyje yra išlikę keletas strofų to barbariško himno, kurį ji giedojo virš skęstančio liepsnose mūšio lauko.

Galąskite kardus,
Baltojo slibino sūnūs!
Fakelą žiebki,
Hengisto duktė!
Peilis plieninis žėruoja geležtėm,
Pjaustys jis mėsą ne puotai prašmatniai.
Fakelas, rūkstantis sieros degėsiais,
Taką nušvies ne į nuotakos kambarius.
Galąskite kardus — varnas jau kranksi!
Fakelą žiebk — Zernebokas jau klykia!
Galąskite kardus, slibino sūnūs!
Fakelą žiebki, Hengisto duktė!

Apgaubė pilį tamsus debesis,
Sklendžia juo aras, klykdamas garsiai.
Pilkasai are, skrajūne, neklykauk —
Siaubo puota paruošta!
Valhalos mergelės, laukit svečių —
Juos jums atsiųs Hengisto tauta.
O juodakasės Valhalos mergelės,
Muškit džiaugsmingai skardžiuosius būgnus!
Daugel šalmuotų karių susirinks
Čia, į menes, jūsų puoton!

Sutemos juodos jau apgaubė pilį,
Debesys telkias aplinkui.
Veikiai jie ims raudonuoti lyg kraujas!
Karčiai raudoni miškų nusiaubėjo virš jų suplazdens!
Štai tas pilių išgriovėjas
Moja liepsnojančia vėliava,
Dengiančia dangų, laukus,
Kur karžygiai kaujasi narsiai.

Džiaugias jis skambesiu skydų, kardų,
Mėgsta jis trykštantį kraują laižyt iš žaizdų.

Viskas jau žūva! Viskas jau žūva!
Šalmus suskaldo kardai,
Perveria ietys šarvus stiprius,
Rūmus puošniuosius praryja ugnis.
Smūgiai taranų sienas išgriauna,
Viskas jau žūva! Viskas jau žūva!
Užgeso Hengisto tauta,
Horsos jau vardo nebėr!
Savo lemties nebijokite, sūnūs narsieji!
Kraują lyg vyną jūs durklai lai geria!
Švęskite puotą žudynių,
Sienoms aplinkui liepsnojant!
Kardus laikykit tvirtai, kolei karštas jūs kraujas.
Šalin gailestį, baimę!
Kerštas šis truks neilgai,
Rūstis siaubingas išblės,
Ašen taip pat turiu žūti!

O ugnis vis plėtėsi, nugalėjo dabar visas kliūtis ir pakilo aukštyn į vakaro dangų nelyginant milžiniškas stulpas, kuris buvo matyti iš toliausiai. Vienas po kito guro aukštieji bokštai, liepsnų pastverti stogai ir balkonai griuvo žemyn, kovotojai turėjo pasitraukti iš pilies kiemo. Gynėjai, kurių labai nedaug teišliko, išbėgiojo po gretimus miškus. Nugalėtojai su nuostaba ir net su baime žvelgė į gaisrą, kurio šviesoje ir jie patys, ir ginklai atrodė raudoni. Paklaikusios saksės Ulrikos siluetas dar ilgai buvo matyti ant tos aukštos pakylos, kurią ji sau pasirinko. Galų gale ir tas bokštas su siaubingu trenksmu griuvo, ir Ulrika žuvo liepsnose, kurios buvo prarijusios ir jos tironą. Kovotojai iš siaubo neteko žado ir keletą minučių nepajudėjo iš vietos, baimingai žegnodamiesi. Pagaliau suskambėjo Lokslio balsas:

— Džiaukitės, jomenai: tironų gūžta išgriauta! Neškite grobį į rinkimosi vietą po didžiuoju ąžuolu prie Elnio kalvos; išaušus mes teisingai viską padalysime mūsų būriui ir garbingiems mūsų sąjungininkams, padėjusiems įvykdyti šį didį kerštо žygį.

XXXII skyrius

Valstybės visos turi savo tvarką:
Karalių ediktus ir miestų teises,
Ir net plėšikai, gyveną miškuos,
Palaiko drausmę, nustatytą vado.
Taip dėjosi ne nuo laikų Adomo;
Įstatymai vėliau tik atsirado,
Sujungdami glaudžiau žmonių bendriją.
Senų laikų pjesė

Skaisti rytmečio saulė nušvietė ąžuolyno properšas. Žalios šakos sužvilgo deimantinės rasos lašeliais. Stirna išvedė savo jauniklį iš tankmės į atvirą pievą, ir nebuvo arti nė vieno medžiotojo, kuris pasektų grakštų elnią, didingai žingsniuojantį savo kaimenės priešakyje.

Plėšikai buvo susirinkę prie didžiojo ąžuolo. Jie praleido naktį, gaivindamiesi po vakarykštės apsiausties vieni vynu, kiti miegu, o daugelis klausėsi ar patys pasakojo įvairiausius kautynių nuotykius arba skaičiavo grobį.

Grobis buvo labai didelis. Nors daug kas sudegė per gaisrą, drąsūs plėšikai vis dėlto sugebėjo pasiimti begales sidabrinių indų, brangių ginklų ir ištaigingų drabužių. Tačiau nė vienas iš jų nė nemėgino pasisavinti nors menkiausią daiktelį iš suversto į krūvą grobio, laukiančio dalybų.

Senas ąžuolas, prie kurio jie susirinko, buvo ne tas pats, prie kurio Lokslis buvo atsivedęs Gurtą ir Vambą. Tasai ąžuolas stovėjo mišku apaugusios lomos viduryje per pusę mylios nuo sugriautos Torkilstono pilies. Lokslis atsisėdo savo vietoje — iš velėnų sudėtame soste po susiraizgiusiomis milžiniško medžio šakomis, o jo giriniai valdiniai susispietė aplinkui. Jis parodė Juodajam Riteriui vietą šalia savęs dešinėje, o kairėje pasodino Sedriką.

— Atleiskite, kad taip darau, prakilnieji svečiai,— tarė jis,— bet šiose tankmėse aš valdovas, čia mano karalija; ir mano narsieji vasalai mažokai tepaisytų mano galybės, jei savo valdose užleisčiau vietą kam nors kitam. Bet, viešpatie, kurgi mūsų kapelionas? Kur dingo trumpaskvernis vienuolis? Krikščionims dera pradėti dienos darbą rytmetine malda.

Niekas nebuvo matęs Kopmanhersto atsiskyrėlio.

— Apsaugok dieve! — tarė plėšikų vadas.— Tikiuosi, kad mūsų linksmojo vienuolio tik dėl to nėra, kad jis trupučiuką per

ilgai užgaišo, besišnekučiuodamas su vyno buteliu. Kas jį matė po to, kai pilis buvo paimta?

— Aš,— atsiliepė Mileris.— Aš mačiau, kaip jis krapštėsi prie vieno rūsio durų ir dievagojosi visais kalendoriaus šventaisiais, kad paragausiąs gaskoniškųjų barono Fron de Befo vynų.

— Na,— tarė Lokslis,— tegu šventieji, kiek tik jų yra danguje, saugoja jį, kad ten per daug neprisigertų ir nežūtų po pilies griuvėsiais. Mileri, paimk keletą vyrų ir eik ten, kur jį matei paskutinį kartą. Prisisemkite vandens iš griovio ir pilkite ant įkaitusių akmenų. Aš pasiruošęs išrankioti po vieną akmenėlį visus griuvėsius, kad tik neprarasčiau savo trumpaskvernio vienuolio.

Nors kiekvienam buvo malonu pasižiūrėti į grobio dalybas, vis dėlto atsirado nemaža vyrų, norinčių vykdyti vado įsakymą, ir tas rodė, kad dvasiškasis tėvas buvo visų mylimas.

— O mes tuo tarpu imsimės darbo,— tarė Lokslis.— Kai tik pasklis garsas apie mūsų drąsų žygį, de Brasi, Malvuazeno ir kitų barono Fron de Befo sąjunginiukų būriai puls mūsų ieškoti, tad geriau kuo greičiausiai pasišalinti iš šių vietų. Prakilnusis Sedrikai,— kalbėjo jis toliau, kreipdamasis į saksą,— grobis, kaip matot, padalytas į dvi krūvas: pasirinkit, katra patiks, sau ir savo tarnams, kartu su mumis kovojusiems.

— Gerasis jomene,— tarė Sedrikas,— mano širdis liūdesio prislėgta. Nebėra prakilniojo Koningsburgo Atelstano, paskutinės palaimintojo Edvardo Išpažintojo atžalos. Su juo žuvo viltys, kurios jau niekada nebeišsipildys. Jo kraujas užgesino kibirkštį, kurios jau niekada nebeįpūs žmogaus alsavimas. Mano tarnai, išskyrus tuos kelis, kurie yra čia, laukia manęs sugrįžtant — gabensime garbingus jo palaikus į amžino poilsio vietą. Ledi Rovena nori grįžti į Rotervudą, ir ją reikia palydėti su pakankamai dideliu ginkluotų tarnų būriu. Todėl man jau anksčiau reikėjo išvykti. Bet aš laukiau ne grobio — prisiekiu dievu ir šventuoju Vitoldu, nei aš, nei mano tarnai jo nepalies! Aš laukiau tik progos padėkoti tau ir narsiesiems tavo jomenams už mūsų gyvybės ir garbės išgelbėjimą.

— Kaipgi taip,— tarė Lokslis,— mes atlikome daugių daugiausia tik pusę viso žygio. Jei jums pačiam nieko nereikia, tai paimkit bent savo kaimynams ir šalininkams.

— Aš pakankamai turtingas, kad galėčiau jiems atsilyginti iš savo išteklių,— tarė Sedrikas.

— O kiti,— tarė Vamba,— buvo tokie protingi, kad patys sau atsilygino. Ne tuščiomis rankomis išsiskirstė. Juk ne visi dėvi kvailio kepures.

— Ir gerai padarė,— tarė Lokslis;— mūsų nuostatai privalomi tik mums patiems.

— O tu, mano vargšeli,— tarė Sedrikas, atsisukdamas ir apkabindamas Vambą,— kaip aš atsilyginsiu tau, kuris nepabūgai atsiduoti pančiams ir mirčiai, kad išgelbėtum mane? Visi mane apleido, vienas tik juokdarys liko ištikimas.

Ašara suvilgė griežtojo tano blakstienas, jis nebuvo taip susijaudinęs net tuo momentu, kai žuvo Atelstanas. Kone instinktyvus juokdario prieraišumas sugraudino Sedriką daug giliau, negu sielvartas dėl draugo mirties.

— Hm,— tarė Vamba, išsiveržd amas iš glėbio savo šeimininkui,— jeigu tu man mokėsi už tarnybą sūriuoju vandenėliu iš akių, aš juk turėsiu verkti drauge. Ir kaipgi tada atliksiu savo pareigas? Klausyk, dėdyti, jei iš tikrųjų nori man padaryti malonumą, atleisk mano bičiuliui Gurtui už tai, kad jis pasivogė savaitėlę iš tavęs ir atidavė ją tavo sūnui.

— Atleidžiu! — sušuko Sedrikas.— Ne tik atleidžiu, bet dar ir apdovanosiu jį. Gurtai, klaupkis!

Kiauliaganys tučtuojau atsiklaupė.

— Tu nebe vergas ir nebe baudžiauninkas,— tarė Sedrikas, paliesdamas jį savo lazda,— nuo šiol tu laisvas žmogus mieste ir už miesto, miške ir atvirame lauke. Dovanoju tau žemės sklypą Valburhemo tėvonijoje, priimk jį nuo manęs ir nuo mano šeimos tavo ir tavo šeimos naudai nuo šiol ir visam laikui, ir tegu dievas nubaudžia tą, kuris tam pasipriešins.

Jau nebe vergas, bet laisvas žmogus ir žemvaldys, Gurtas atsistojo ir dusyk pašoko aukštai nuo žemės.

— Duokit kalvį ir dildę! — sušuko jis.— Greičiau nuimkit antkaklį laisvajam žmogui! Prakilnusis mano pone, jūsų dosni dovana padvigubino mano jėgas, ir nuo šiol aš dvigubai smarkiau kausiuos už jus. Mano krūtinėje laisva širdis. Aš tapau visai kitas žmogus ir sau, ir kitiems. Na, Fangsai,— kalbėjo jis toliau, kreipdamasis į savo ištikimąjį šunį, kuris, matydamas šeimininką taip įsismaginus, ėmė džiaugdamasis šokinėti aplinkui,— ar tu bepažįsti savo šeimininką?

— Kaipgis,— tarė Vamba,— mudu su Fangsu dar tebepažįstame tave, Gurtai, nors patys ir neišsivadavome nuo antkaklio;

kad tik tu dabar neužmirštum mūsų, na ir pats per daug neužsimirštum.

— Greičiau aš pats save užmiršiu, negu tave, mano ištikimasis drauge ir bičiuli,— tarė Gurtas.— O jei tau pritiktų būti laisvam, Vamba, tai šeimininkas tikriausiai paleistų ir tave.

— Ne, mielas Gurtai,— tarė Vamba,— nepamanyk, kad aš tau pavydžiu. Vergas sėdi prie šilto židinio, kai laisvasis kaunasi. O pats žinai, kaip sakydavo Oldhemas iš Momberio: geriau kvailiui puotoje, negu protingam kovoje.

Pasigirdo arklių kanopų dundesys, ir pasirodė ledi Rovena su keliais raiteliais ir būriu pėsčių tarnų, kurie džiaugdamiesi, kad ji vėl laisva, linksmai mojavo ietimis ir žvangino alebardas. Ji pati, prabangiai apsirengusi, sėdėdama ant puikaus juodbėrio, atrodė vėl atgavusi visą pirmykštę didybę. Tik neįprastai pabalę skruostai rodė pergyventas kančias. Jos žavus veidas buvo liūdnas, bet akyse žibėjo pabudusi laimingos ateities viltis ir dėkingumas už išvadavimą iš praeities negandų. Ji jau žinojo, kad Aivenhas gyvas, ir žinojo, kad Atelstanas žuvo. Pirmoji žinia pripildė jos širdį nuoširdžiausio džiaugsmo, o dėl antrosios ji gal ir nesidžiaugė, bet nenoromis pajuto palengvėjimą, visiškai suprantamą, nes dabar jau niekas jai nebedrums ramybės dėl to vienintelio dalyko, dėl kurio ji nesutarė su savo globėju Sedriku.

Kai Rovena pasuko žirgą ten, kur sėdėjo Lokslis, šis narsusis jomenas ir visi jo bendražygiai atsistojo ir nuėjo jos pasitikti. Jos skruostai nukaito, ji mostelėjo ranka ir, pasilenkusi taip žemai, kad gražios palaidos kasos akimirką susimaišė su žvilgančiais juodbėrio karčiais, keliais trumpais, bet jausmingais žodžiais išreiškė nuoširdų dėkingumą pačiam Loksliui ir jo draugams už išvadavimą.

— Telaimina jus dievas! — tarė ji užbaigdama.— Tegul dievas ir skaisčiausioji jo motina atlygina jums, narsuoliai, už tai, kad, nepaisydami pavojų, užstojote nuskriaustuosius. Kas iš jūsų bus alkanas, tegu atmena, kad Rovena turi kuo pavalgydinti ir turi trokštantiems pakankamai vyno bei alaus. O jei normanai pavarytų jus iš šių vietų, žinokite, kad Rovena turi nemaža savo miškų, kur jos išvaduotojai galės kiek tinkami vaikštinėti, ir joks sargas nedrįs paklausti, kieno strėlė paguldė elnią.

— Dėkoju, prakilnioji ledi,— atsakė Lokslis,— dėkoju savo ir savo draugų vardu. O atpildas mums yra pats jūsų išgelbėjimas.

Besibastydami po žaliąsias girias, mes ne kartą nusidedame, tai tegu ledi Rovenos išvadavimas mums bus mūsų nuodėmių atpirkimas.

Rovena dar kartą nusilenkė ir pasuko arklį atgal, bet nejojo, o laukė, kol Sedrikas atsisveikins su Loksliu ir jo bendražygiais. Ir šičia visiškai netikėtai susidūrė akis į akį su belaisviu de Brasi. Jis stovėjo po medžiu, sunėręs ant krūtinės rankas ir giliai susimąstęs, ir Rovena tikėjosi, kad jis jos nepastebės. Bet jis pakėlė galvą, ir gražus jo veidas tamsiai paraudo iš gėdos. Valandėlę jis stovėjo neryžtingai, paskui žingtelėjo į priekį, paėmė už pavadžio jos arklį ir priklaupė prieš ją.

— Ar teiksis ledi Rovena bent pažvelgti į belaisvį riterį, pažemintą karį?

— Sere riteri,— atsakė Rovena,— tokiuose žygiuose, kaip jūsų, pažemina ne pralaimėjimas, bet sėkmė.

— Pergalė turi sušvelninti širdis,— kalbėjo toliau riteris.— Kad tik aš žinočiau, jog ledi Rovena atleidžia man už veiksmus, kurių priežastis buvo nelemtoji mano aistra, ji netrukus pamatytų, kad de Brasi moka jai tarnauti ir kilnesniu būdu.

— Atleidžiu jums, sere riteri,— tarė Rovena,— atleidžiu... kaip krikščionė.

— Vadinasi, ji nė nemano jam atleisti,— tarė Vamba.

— Bet aš niekada jums neatleisiu už tuos vargus ir nelaimes, kurių priežastis buvo jūsų beprotybė,— tęsė Rovena.

— Paleisk pavadį, nelaikyk šios damos arklio,— tarė prieidamas Sedrikas.— Prisiekiu skaisčiąja saule, jei nebūtum belaisvis, aš ietimi prismeigčiau tave prie žemės. Bet žinok, Morisai de Brasi, kad tu dar man atsakysi už dalyvavimą šiame niekšiškame darbe.

Jis atsitraukė per porą žingsnių ir praleido ledi Roveną į priekį.

Prieš išjodamas Sedrikas ypač karštai padėkojo Juodajam Riteriui ir pakvietė jį keliauti drauge į Rotervudą.

— Aš žinau,— kalbėjo jis,— kad jūs, keliaujantys riteriai, trokštate nešiotis visą savo laimę ir turtus ant savo ieties smaigalio. Jūs nereikalaujate nei žemių, nei dovanų. Bet karas atmainingas, kartais gali pasigesti ramaus kampelio ir tas, kuris visą amžių kariavo ir klajojo. Tai jūs turėkit šitokį kampelį Rotervudo menėse, prakilnusis riteri. Sedrikui užteks turtų atlyginti už jūsų likimo skriaudas, ir viską, ką tik jis turi, su džiaugsmu

jums nori pasiūlyti. Taigi atvykit į Rotervudą ir būkit ten ne svečias, bet sūnus arba brolis.

— Sedrikas jau ir taip padarė mane turtingą,— atsakė riteris.— Jis mane išmokė vertinti saksų dorybes. Aš atvyksiu į Rotervudą, dorasis sakse, netrukus atvyksiu, bet šiuo momentu svarbūs ir neatidėliotini reikalai neleidžia man pasinaudoti jūsų kvietimu. Ir gali atsitikti, kad atvykęs aš paprašysiu tokios dovanos, kuri gal bus nelengvas bandymas net ir jūsų dosnumui.

— Iš anksto su viskuo sutinku,— tarė Sedrikas, ryžtingai pliaukšteldamas per ranką su geležine pirštine, kurią jam ištiesė Juodasis Riteris.— Imki, ką tik nori, kad ir pusę viso mano turto.

— Na, taip lengvai nešvaistyk pažadų,— tarė riteris.— Nors aš vis dėlto tikiuosi gauti norimą dovaną. O tuo tarpu sudie.

— Bet dar turiu pasakyti,— pridėjo saksas,— kad, kolei pasibaigs prakilniojo Atelstano šermenys, aš gyvensiu jo pilyje, Koningsburge. Pilies menės bus atdaros visiems, kas tik panorės dalyvauti šermenyse. Aš kalbu prakilniosios Editos, velionio princo motinos, vardu: tos pilies vartai visada bus atdari tam, kas taip narsiai, nors ir nesėkmingai kovojo, gelbėdamas Atelstaną nuo normanų pančių ir normanų kardo.

— Taip, taip,— tarė Vamba, užėmęs savo įprastinę vietą šalia šeimininko,— ten bus valgoma kaip reta. Gaila, kad prakilnusis Atelstanas nebegalės pasistiprinti savo paties šermenyse. Bet,— labai rimtai pridėjo juokdarys, pakėlęs į dangų akis,— jis tikriausiai dabar vakarieniauja rojuje ir, be abejo, valgo pasigardžiuodamas.

— Liaukis ir jok pirmyn! — subarė Sedrikas, bet, prisiminęs Vambos nuopelnus, tuoj liovėsi pykti už tokius neprideramus juokus.

Rovena grakščiai pasiuntė ranka atsisveikinimą Juodajam Riteriui, saksas palinkėjo jam laimingos kelionės, ir jie nujojo tolyn plačia miško proskyna.

Vos spėjo jie atsitolinti, iš miško tankmės išniro kita žmonių virtinė, kuri iš lėto perėjo visą daubą ir pasuko paskui Sedriką, Roveną ir jų palydą. Tai buvo kaimyninio vienuolyno vienuoliai, pamasinti žinios, kad Sedrikas žada dosnių aukų. Jie lydėjo neštuvus su Atelstano palaikais ir giedojo psalmes, o velionio vasalai liūdnai ir lėtai nešė jį ant pečių į Koningsburgo pilį. Ten

jis turėjo būti palaidotas Hengisto giminės kape, nes nuo šio senovės karžygio velionis save kildino. Žinia apie jo mirtį subūrė šičion daugybę jo vasalų, ir jie, gedėdami mirusiojo, ėjo paskui jo karstą. Plėšikai vėl visi atsistojo, pagerbdami mirtį ir nusilenkdami jai taip, kaip pirma kad nusilenkė grožiui. Tykus giedojimas ir lėta vienuolių procesija staiga jiems priminė tuos draugus, kurie žuvo vakardienos mūšyje. Tačiau panašūs prisiminimai neilgai tesilaiko mintyse žmonių, gyvenančių nuolatiniuose pavojuose ir atliekančių drąsius žygius: vos spėjo tolumoje nutilti gedulingų giesmių atgarsiai, plėšikai vėl ėmėsi grobio dalybų.

— Narsusis riteri,— tarė Lokslis Juodajam Riteriui,— be jūsų drąsos ir be galingos jūsų rankos mūsų žygį tikriausiai būtų ištikusi nesėkmė, todėl teikitės išsirinkti iš šios gėrybių krūvos, ką tik norite, kad turėtumėt, kas primintų šį seną mūsų ąžuolą.

— Priimu jūsų pasiūlymą su tokiu pat nuoširdumu, su kokiu jis pasiūlytas,— atsakė riteris,— ir prašau man atiduoti serą Morisą de Brasi.

— Jis ir taip jūsų,— tarė Lokslis,— ir tai jam didelė laimė. Kitaip kybotų ant pačios aukščiausios šio ąžuolo šakos. Mes būtume prigaudę daugiau jo laisvūnų ir prikabinėję kaip gilių aplink jį. Bet jis — jūsų belaisvis, ir aš jo neliesiu, nors jis nužudė mano tėvą.

— De Brasi,— tarė Juodasis Riteris,— tu laisvas! Gali keliauti! Tas, kuriam į nelaisvę tu patekai, bjaurisi žemo keršto už praeitį. Bet ateityje būk atsargus — saugokis, kad neatsitiktų kas blogiau. Sakau tau, Morisai de Brasi, saugokis!

De Brasi, netardamas nė žodžio, žemai nusilenkė ir buvo jau beketinąs pasišalinti, bet staiga visi jomenai prapliupo tyčiotis ir juoktis. Išdidusis riteris sustojo, atsigręžė į juos, sunėrė ant krūtinės rankas, išsitiesė visu ūgiu ir sušuko:

— Nutilkite, šunys! Dabar lojate, o kai elnias buvo pjudomas, nedrįsote prisiartinti! De Brasi niekina jūsų pasmerkimą, kaip niekintų ir jūsų pagyrimą. Nešdinkitės atgal į savo olas ir tankumynus, niekingi plėšikai, ir nedrįskite kelti balso, kai kilnūs riterių žygiai vyksta netoli jūsų urvų.

Jei jomenų vadas nebūtų pasiskubinęs įsikišti, tasai išsišokimas būtų nukreipęs į Morisą de Brasi visą strėlių debesį. De Brasi pastvėrė už pavadžio vieną iš pabalnotų arklių, išvestų

iš Fron de Befo arklidžių, kone pačią brangiausią grobio dalį, tučtuojau užšoko ant jo ir nušuoliavo į mišką.

Kai šio įvykio sukeltas šurmulys aprimo, plėšikų vadas nusiėmė brangų ragą ir perpetę, neseniai laimėtus šaulių varžybose prie Ašbio.

— Prakilnusis riteri,— tarė jis Juodajam Riteriui,— jei nepasididžiuosite, prašyčiau priimti šį medžioklinį ragą, anglų jomeno nešiotą, ir turėti jį narsiojo žygio atminimui. O jeigu jums, kaip dažnai narsiems riteriams pasitaiko, prireiktų draugiškos pagalbos miškuose tarp Trento ir Tiso, tik patrimituokite šiuo ragu štai šitaip: „Ua-ha-ho-o!", ir labai galimas daiktas, kad tučtuojau susilauksite pagalbininkų.

Ir jis keletą kartų iš eilės patrimitavo signalą, kad riteris išmoktų atmintinai.

— Didžiai dėkoju už dovaną, drąsusis jomene,— tarė riteris.— Geresnių pagalbininkų, kaip tu ir tavo draugai, niekada neieškočiau, nors ir kaip sunku man būtų.

Jis paėmė ragą ir taip sutrimitavo tą patį signalą, kad net per visą mišką nuaidėjo.

— Puikiai trimituojat — labai švariai ir aiškiai,— tarė jomenas.— Teprasmengu čia pat vietoje, jeigu jūs blogiau nusimanot apie medžioklę, kaip apie karą. Kertu lažybų, kad savo amžiuje ne vieną elnią esate nušovęs. Bičiuliai, gerai įsidėmėkite šį signalą — tai bus Juodojo Riterio signalas. Kiekvieną, kas, jį išgirdęs, nepaskubės į pagalbą, liepsiu išvyti iš mūsų būrio su jo paties lanko timpa.

— Tegyvuoja mūsų vadas!— sušuko jomenai.— Valio Juodasis Riteris! Duok dieve greičiau išgirsti jo signalą, kad galėtume parodyti, kaip mielai jam patarnautume!

Pagaliau Lokslis ėmėsi grobio dalybų ir atliko jas su pagirtinu bešališkumu. Dešimtoji viso turto dalis buvo paskirta bažnyčiai ir visokiems dievobaimingiems reikalams; viena dalis buvo atidėta į savotišką bendrą iždą, kita — nukautųjų našlėms bei našlaičiams ir mišioms už vėles tų, kurie šeimų neturėjo. Visa kita kovotojai pasidalino pagal padėtį ir nuopelnus. Abejotinus klausimus labai sumaniai sprendė vadas, ir visi be mažiausio prieštaravimo klausė jo nuosprendžio. Juodasis Riteris didžiai stebėjosi, kad už įstatymo ribų esantys žmonės gebėjo palaikyti savo tarpe tokią teisingą ir griežtą tvarką, ir

viskas, ką tik jis matė, patvirtino jo gerą nuomonę apie jų vado bešališkumą ir įžvalgumą.

Kiekvienas atsiėmė savo dalį; iždininkas su keturiais augalotais jomenais nunešė visa, kas buvo skirta bendrajam iždui, į slaptą vietą; tiktai bažnyčiai paaukota grobio dalis tebegulėjo nepaliesta.

— Norėčiau žinoti,— tarė Lokslis,— kur dingo mūsų linksmasis kapelionas. Dar niekada nėra buvę, kad jis būtų kur pradingęs, kai reikia palaiminti valgį arba dalyti grobį. O dabar jo tiesioginė pareiga — perimti dešimtąją dalį viso pelno iš sėkmingo mūsų žygio. Gal tai padės jam atsipirkti už kai kuriuos vienuolišku įstatų pažeidimus. Be to, netoliese turiu vieną belaisvį, taip pat dvasišką, ir norėčiau, kad mūsų vienuolis padėtų man deramai su juo susitarti. Tik, man rodos, mes daugiau nebematysime savo linksmuolio.

— Man būtų labai gaila,— tarė Juodasis Riteris,— aš jam skolingas ir už vaišes, ir už linksmą naktį, praleistą jo celėje. Eikime prie pilies griuvėsių, gal ten ką nors apie jį sužinosime.

Vos spėjo jis ištarti šiuos žodžius, garsūs jomenų šauksmai leido spėti pasirodžius tą, kurio likimu jie buvo susirūpinę. Skardus jo paties balsas buvo girdėti jau iš tolo.

— Iš kelio, mano vaikeliai!— šaukė jis.— Duokite kelią savo dvasiškajam tėvui ir jo belaisviui! Na, dar kartą šūktelkite! Garsiau sveikinkite mane! Aš, kilnusis vade, ateinu kaip aras su grobiu naguose.

Ir prasigrūdęs pro apspitusią kvatojančių jomenų minią, jis iškilmingai prisiartino prie ąžuolo. Vienoje rankoje jis laikė sunkų kovos kirvį, kitoje — pavadį, kurio vienas galas buvo užmautas ant kaklo nelaimingajam Izaokui.

— Kurgi menestrelis Alenas,— šaukė jis,— kodėl neskuba apdainuoti mano žygių!? Dievaži, to žioplio niekada nėra, kai atsiranda tinkama tema narsai pašlovinti!

— Trumpaskverni vienuoli,— tarė vadas,— tu, regis, nuo pat ankstaus ryto laikai itin linksmas mišias. Sakyk, meldžiamasis, ką čia pasigavai?

— Pats savo kardu ir ietimi paėmiau belaisvį, kilnusis vade,— atsakė Kopmanhersto atsiskyrėlis,— arba, tikriau sakant, savo lanku ir alebarda. O svarbiausia — aš jį išvadavau iš blogesnės nelaisvės. Sakyk, žyde, ar ne aš tave išgelbėjau iš šėtono? Ar ne aš išmokiau tave kalbėti „Tikiu" ir „Tėve mū-

sų", ir „Sveika Marija"? Ar ne aš kiaurą naktį gėriau už tavo sveikatą ir dėsčiau tau mūsų tikėjimo tiesas?

— Dėl dievo meilės!— sušuko vargšas žydas.— Išgelbėkite mane nuo to pamišusio... tai yra... švento žmogaus.

— Nagi, žyde?— tarė atsiskyrėlis rūsčiai.— Tu vėl atsimeti? Apsigalvok, prieš atkrisdamas atgal į savo netikėlių pusę! Nors tu ir ne pernelyg riebus, vis dėlto tave būtų galima paspirginti. Klausyk atidžiai, Izaokai, ir kartok paskui mane: „Sveika Marija..."

— Na, vienuoli, nevalia tyčiotis iš maldų,— tarė Lokslis.— Geriau papasakok, kur ir kaip susiradai savo belaisvį?

— Prisiekiu šventuoju Dunstanu,— tarė atsiskyrėlis,— aš suradau jį tokioje vietoje, kur tikėjausi rasti geresnį daiktą. Aš nusileidau į rūsius pasižiūrėti, ar negalima ko nors išgelbėti; teisybė, karšto, su prieskoniais pavirinto vyno taurė tinka ir pačiam imperatoriui, bet kam gi išsyk tiek daug jo virinti? Pasičiupau ten ispaniško vyno statinaitę ir einu ieškoti daugiau žmonių į pagalbą. Bet kurgi jų rasi, tinginių? Juk jų niekada negali rasti, kai reikia gerą darbą padaryti. Staiga pamačiau tvirtai apkaltas duris. Aha, pagalvojau, tai šičia ir bus pats gerasis vynas, tame slaptame podėlyje. O išsigandęs tauininkas pabėgo, palikęs raktą duryse. Įeinu į tą slaptą podėlį, o ten — ničnieko. Tik surūdijusios grandinės ir štai šis žydas, kuris pasidavė man į nelaisvę ir kurį turėjau išgelbėti. Nusikamavęs su tuo netikėliu, aš vos spėjau atsigaivinti, sriūbtelėjęs gurkšnelį ispaniškojo, ir buvau jau beketinąs kartu su belaisviu lįsti lauk iš rūsio, bet staiga pasigirdo baisiausias bildesys, tarytum perkūnija būtų trenkusi. Tai griuvo vienas iš šoninių bokštų — tegu velniai rauna tą, kuris jį taip prastai pastatė! — ir užvertė išėjimą iš rūsio. Su tokiu pat trenksmu ėmė griūti vienas po kito visi bokštai, ir aš pagalvojau — baigtas mano gyvenimėlis! Manydamas, kad mano luomo žmogui nedera kraustytis iš šio pasaulio drauge su žydu, užsimojau alebarda,— perskelsiu, manau, jam pakaušį, bet pagailo man jo žilų plaukų. Padėjau alebardą į šalį ir griebiausi dvasiško ginklo, nutaręs, kad bus dar geriau, jeigu jį atversiu į krikščionių tikėjimą. Ir iš tiesų per šventojo Dunstano malonę sėkla nukrito į gerą dirvą. Kiaurą naktį aš jam aiškinau tikėjimo tiesas ir visai nusivariau, tiesa, kartkartėm sriūbtelėdavau ispaniškojo gurkšnelį jėgoms pastiprinti, bet juk tai nieko ne-

reiškia. Štai Džilbertas ir Vibaldas gali paliudyti. Jie pasakys, kokį jie mane rado — visiškai ir galutinai išsekusį.

— Kaipgis,— tarė Džilbertas,— mes tikrai galime paliudyti. Kai atkasėme griuvėsius ir su šventojo Dunstano pagalba susiradome požemio laiptus, vyno statinaitė buvo pustuštė, žydas pusgyvis, o vienuolis daugiau negu pusiau... išsekęs, kaip kad jis sako.

— Na ir meluoji, nenaudėli!— atkirto įsižeidęs vienuolis.— Tu pats su savo draugais ir išmaukei visą statinaitę, sakydamas, kad tai jūsų rytmetinė porcija. O aš — tegu būsiu eretikas, jei nenorėjau išsaugoti vyną pačiam vadui! Ne, bet tai nesvarbu. Svarbu, kad atverčiau žydą, ir jis supranta viską, ką jam sakau, taip pat gerai, kaip ir aš pats, jei tik ne geriau.

— Klausyk, žyde,— tarė Lokslis,— ar tai tiesa? Tu tikrai atsižadėjai savo tikėjimo?

— Pasigailėkite manęs, gerasis pone!— tarė žydas.— Aš nė žodelio nebeatsimenu, ką garbusis vienuolis kalbėjo per visą tą baisią naktį! Deja, aš buvau taip paklaikęs iš baimės, liūdesio ir sielvarto, kad jeigu šventasis protėvis Abraomas pats būtų atėjęs manęs pamokyti, vis tiek būčiau buvęs kurčias jo balsui.

— Meluoji, žyde, juk pats žinai, kad meluoji!— tarė vienuolis.— Aš tau priminsiu vieną žodelį iš viso mūsų pašnekesio, atsimeni, kaip prižadėjai atiduoti visą savo turtą šventajam mūsų ordinui?

— Prisiekiu dievu, maloningieji ponai,— suriko Izaokas, dar labiau išsigandęs,— niekada tokių pažadų nebuvo ištarusios mano lūpos! Aš vargšas, beturtis senis. Pasigailėkite manęs ir paleiskite!

— Na, ne,— tarė vienuolis,— jei atsisakai savo pažado, duoto šventosios bažnyčios naudai, tai būsi griežčiausiai nubaustas.

Tai taręs, jis pakėlė alebardą ir jau norėjo jos kotu kaukštelėti kaip reikiant nelaimingajam Izaokui, bet Juodasis Riteris užstojo žydą ir tuo užsitraukė šventojo vienuolio rūstybę.

— Prisiekiu šventuoju Tomu iš Kento,— sušuko atsiskyrėlis,— aš tave pamokysiu kaip kištis, kur nereikia, sere Slunkiau, nors tu ir užsidaręs savo geležinėj dėžėj!

— Nagi, nagi,— tarė riteris,— ko taip ant manęs pyksti? Juk žinai, kad aš tau visada draugas ir bičiulis.

— Nieko aš nežinau,— atsakė vienuolis,— o noriu tik tave primušti, nes tu akiplėša ir niektauza!

— Na,— tarė riteris, kuriam, matyt, buvo smagu paerzinti savo buvusį šeimininką,— argi užmiršai, kad dėl manęs sulaužei susilaikymo ir budėjimo apžadus?

— Žinai ką, bičiuli,— tarė atsiskyrėlis, sugniauždamas milžinišką kumštį,— aš tau duosiu antausį!

— Tokių dovanų aš nepriimu,— tarė riteris,— bet skolon paimti galiu. Ir grąžinsiu skolą su tokiais procentais, kokių nė tavo belaisvis niekada nėra matęs.

— Na, pažiūrėsime,— tarė vienuolis.

— Liaukis!— suriko Lokslis.— Ką tu čia prasimanei, padūkęs vienuoli? Vaidytis po mūsų senuoju ąžuolu?

— Tai ne vaidas,— nuramino jį riteris,— o stačiai bičiuliškas pasikeitimas dovanomis. Na, vienuoli, duok, kaip moki. Aš atsilaikysiu. Pažiūrėsim, kaip atsilaikysi tu.

— Gera tau kalbėti, turint ant galvos tą geležinį puodą,— tarė vienuolis,— bet aš vis vien tave patiesiu, nors tu būtum ir patsai Galijotas su variniu šalmu.

Atsiskyrėlis atsiraitojo rankovę iki alkūnės ir iš visų jėgų rėžė riteriui antausį kumščiu, kuris būtų galėjęs partrenkti net jautį. Tačiau jo priešininkas stovėjo tvirtai kaip uola. Garsus šauksmas išsiveržė iš lūpų visiems jomenams aplinkui: jų tarpe atsiskyrėlio kumštis buvo net į patarlę patekęs, ir daugelis iš patyrimo žinojo jo stiprumą, vieni juokais, kiti rimtai su juo pasikumščiavę.

— Matai, vienuoli,— tarė riteris, nusimaudamas geležinę pirštinę,— nors mano galva buvo su apdangalu, bet ant rankos nieko nebebus. Na, laikykis tvirtai.

— Atkišu žandą mušančiam mane,— tarė vienuolis,— ir sakau tau iš anksto: jei mane pajudinsi iš vietos, dovanosiu tau žydo išpirką.

Taip pasakė kresnas vienuolis išdidžiu ir iššaukiamu tonu. Bet nuo likimo nepabėgsi. Riterio antausis buvo toks stiprus, kad vienuolis kūlverščia nuriedėjo, didžiai visiems nustebus. Tačiau jis atsistojo nei supykęs, nei nusiminęs.

— Žinai, brolau,— tarė jis riteriui,— šitiek jėgos turint, reikia būti atsargesniam. Kaip aš dabar laikysiu mišias, kai tu man žandikaulį sulaužei? Juk ir dūdele nepagrosi be apatinių dantų. Na, šiaip ar taip, va tau mano ranka — duodu žodį, kad

daugiau antausiais su tavim nebesimainysiu, nes iš tų mainų menkas man tėra pelnas. Vadinasi, galas visokiems priešiškumams. Paimkime iš žydo išpirką, nes kaip vilkas nestaugęs nebus, taip ir žydas visada žydu paliks.

— Gavęs per ausį, vienuolis jau nebe taip tvirtai tiki atversiąs žydą,— tarė Klementas.

— Eik į šalį, tu nenaudėli! Ką čia tauziji apie atvertimą? Kaip tu drįsti? Visi ponais tapo, tarnų nebėra! Sakau tau, kad mano kojos ne visai buvo tvirtos, kai gerasis riteris man sudavė, kitaip būčiau atsilaikęs. Bet jei nori pats pamėginti, aš tau parodysiu, kad moku ne tik imti, bet ir duoti.

— Nurimkite,— tarė Lokslis.— O tu, žyde, pagalvok apie išpirką. Pats supranti, kad mes geri krikščionys ir negalime pakęsti, kad būtum mūsų tarpe. Taigi pagalvok, ką gali pasiūlyti, o aš tuo tarpu iškvosiu kitą belaisvį.

— O ar daug paimta Fron de Befo žmonių?— paklausė Juodasis Riteris.

— Nė vieno tokio, iš kurio būtų galima gauti išpirką,— atsakė Lokslis.— Buvo keletas bailių, bet mes juos paleidome — tegu ieško kitų šeimininkų. Pakankamai juk ir atsikeršyta, ir pasipelnyta, o ta saujelė nė varioko nebuvo verta. Tas belaisvis, apie kurį kalbėjau, bus daug vertesnis — tai guvus vienuolis, jojęs pas savo meilužę, sprendžiant iš dabitiškų drabužių ir puošnaus arklio. O, štai ir jis!

Ir dviejų jomenų atvestas stojo prieš žaliąjį plėšikų vado sostą senasis mūsų pažįstamas — Žorvo vienuolyno prioras Eimeris.

XXXIII skyrius

...O ką gi riterijos pažiba,
Ką Titas Larcijus?

Marcijus

Jis sprendimus svarbius nūn skelbia:
Vienus myriop, kitus ištremti smerkia,
Tiems liepia išsipirkt, šiuos taip paleidžia.

Šekspyras, „Koriolanas"

Atvestojo abato veide ir visoje laikysenoje buvo matyti juokingas įžeistos puikybės, sutrikimo ir baimės mišinys.

— Ką gi tai reiškia, mano ponai?— prabilo jis tonu, kuriuo

reiškėsi išsyk visi šie trys jausmai.— Kokia čia jūsų tvarka, sakykite, meldžiamieji? Turkai jūs ar krikščionys, kad šitaip elgiatės su dvasininkais? Ar žinote, ką reiškia užpulti dievo tarną? Jūs išplėšėte mano skrynias, sudraskėte mano brangiausių nėrinių apykaklę, kuria ir kardinolui ne gėda būtų pasipuošti. Kitas, manim dėtas, stačiai atskirtų jus nuo bažnyčios, bet aš nekerštingas ir, jei tučtuojau liepsite atvesti mano arklius, atleisite mano brolius vienuolius, sugrąžinsite man visą mano mantą; paaukosite šimtą kronų mišioms Žorvo abatijoje ir pasižadėsite nevalgyti žvėrienos iki ateinančių sekminių, tada aš galbūt pasistengsiu užmiršti šią jūsų beprotišką išdaigą, ir jums neteks už ją atsakyti.

— Garbusis tėve,— tarė plėšikų vadas,— man labai nemalonu, jei kas nors iš mano draugų galėjo su jumis taip pasielgti, kad net turite mus šitaip tėviškai pabarti.

— Pasielgti!— sušuko abatas, padrąsintas Lokslio švelnaus tono.— Šitaip negalima elgtis net su geros veislės šunim, ne tik su krikščioniu, o tuo labiau su dvasininku, ir dar su Žorvo abatijos prioru! Kažkoks girtas menestrelis, vardu Alenas, drįso man grasinti kūno bausmėmis ir net mintimi, jei nesumokėsiu keturių šimtų kronų išpirkos dar po to, kai jie iš manęs visko prisiplėšė — vienų auksо grandinėlių ir žiedų su brangakmeniais buvo už nesuskaičiuojamą sumą. Be to, jie dar nemaža brangių daiktų sulaužė ir sugadino savo nevalyvomis rankomis, kaip antai: dėžutę su kvepalais, sidabrines žnyples plaukams garbanoti...

— Ar gali būti, kad menestrelis Alenas būtų taip nemandagiai pasielgęs su šventojo luomo žmogum!— tarė vadas.

— Tai tokia pat tiesa, kaip šventojo Nikodemo evangelija,— atsakė prioras.— Jis dargi keikėsi šiurkščia šiaurės tarme ir prisiekė mane pakarti ant paties aukščiausio medžio šitame miške.

— Nejaugi prisiekė? Šitokiu atveju, garbusis tėve, aš manau, jums reikėtų patenkinti jo reikalavimus. Matote, Alenas,— toks žmogus, kuris, jei ką pasakė, tai jau būtinai ištesės žodį.

— Jūs tik juokaujate,— tarė apstulbęs prioras, dirbtinai nusijuokęs.— Ir aš pats visa širdimi esu linkęs tinkamai pajuokauti. Tačiau šis juokavimas trunka jau kiaurą naktį, ir metas būtų jį baigti.

— Aš dabar rimtas kaip vienuolis klausykloje,— atsakė Lokslis.— Jums teks sumokėti nemažą išpirką, sere priore, priešingu atveju jūsų broliai vienuoliai turės išsirinkti sau kitą viršininką, nes jūs nebesugrįšite prie savo avelių.

— Kas jūs — krikščionys ar ne, kad drįstate šitaip kalbėti su dvasininku?

— Kaipgis, mes krikščionys ir net laikome savo kapelioną,— atsakė plėšikas.— Pašaukite mūsų linksmąjį vienuolį, tegu ateina ir išsako gerbiamajam abatui žodžius, tinkamčius šiam reikalui.

Atsiskyrėlis, trupučiuką jau išsipagiriojęs, užsitempė vienuolišką drabužį virš savo žaliojo durtinio, pasistengė prisiminti keletą lotyniškų posakių, kitąsyk atmintinai išmoktų, ir, išėjęs iš minios, tarė:

— Šventasis tėve, *Deus faciat salvam benignitatem vestram!* [1] Sveiki atvykę į mūsų žaliąsias girias.

— Koks čia bedieviškas maskaradas?!— tarė prioras.— Mano bičiuli, jei tu iš tikrųjų dvasininkas, tai geriau pamokyk mane, kaip iš šių žmonių išsigelbėti, o netūpčiok ir nesivaipyk kaip koks mugės šokėjas.

— Iš tiesų, garbusis tėve,— atsakė vienuolis,— aš vieną težinau būdą, kaip tau išsigelbėti. Šiandien šventojo Andriejaus diena, ir mes renkame dešimtinę.

— Tiktai ne iš bažnyčios, aš tikiuosi, gerasis mano broli?— tarė prioras.

— Ir iš bažnyčios, ir iš pasauliečių,— tarė atsiskyrėlis,— o todėl, sere priore, susibičiuliauk su bedieviškąja mamona, nes jokia kita bičiulystė tau nepadės.

— Myliu linksmus medžiotojus,— tarė prioras švelnesniu balsu.— Nagi, kam šitoks griežtumas! Aš juk pats didelis medžioklės mėgėjas ir moku patrimituoti ragu taip švariai ir skardžiai, kad kiekvienas ąžuolas man atsiliepia. Su manim galėtumėt ir nebūti tokie griežti.

— Duokite jam ragą,— tarė Lokslis,— teparodo tą savo meną, kuriuo giriasi.

Prioras Eimeris patrimitavo signalą. Vadas tik palingavo galvą.

— Sere priore,— tarė jis,— trimituoti tai moki, bet tuo iš mūsų neišsisuksi. Vien už muziką mes tavęs neatleisime. Juoba

[1] Tegelbsti dievas jūsų malonybę! *(Lot.)*

kad tu, kaip matau, esi iš tų, kurie visokiais prancūziškais išraitymais darko senąsias angliškas rago melodijas. Ne, priore, už tai dar turėsi prie išpirkos sumokėti penkiasdešimt kronų baudos; taigi, nedarkyk senoviškų medžioklės melodijų!

— Na, bičiuli,— nepatenkintas tarė abatas,— tau, kaip matau, sunku įtikti. Prašau tave — būk sukalbamesnis dėl mano išpirkos. Žodžiu tariant, jei man šį sykį tenka patarnauti velniui, tai sakyk tiesiai — kiek nori iš manęs paimti, kad galėčiau toliau keliauti sau laisvas, neturėdamas ant sprando viso sargų pulko?

— Vade,— pašnibždėjo vadui į ausį jo padėjėjas,— ar nebūtų gerai, jei abatas paskirtų žydui išpirką, o žydas — abatui?

— Nors tu ir besmegenis, bet tavo planas puikus!— atsakė Lokslis.— Ei, žyde, eik šen! Žiūrėk, štai garbusis tėvas Eimeris, turtingosios Žorvo abatijos prioras. Sakyk, kiek iš jo galima paimti išpirkos? Esu tikras, kad tu puikiai žinai visas jo vienuolyno pajamas.

— Kaipgi nežinosiu,— tarė Izaokas.— Aš visą laiką prekiauju su gerbiamaisiais tėvais, perku iš jų kviečių ir miežių ir visokių žemės vaisių, o taip pat ir daug vilnų. O, tai labai pasiturintis vienuolynas, ir šventieji tėvai sočiai pavalgo ir saldaus vyno atsigeria... Ak, kad toks nuskurdėlis, kaip aš, turėčiau šitokią būstinę ir dar šitiek pajamų kas metai ir kas mėnuo, duočiau daug aukso ir sidabro už išvadavimą iš nelaisvės!

— Ak, tu šunie!— sušuko prioras.— Tu, aš manau, geriau už visus žinai, kad mes iki pat šios dienos esame skolingi už nebaigtą bažnyčios altorių.

— Ir už pristatymą į jūsų rūsius gaskoniškojo vyno pernai metais,— pertraukė jį žydas,— bet tai tik smulkmena.

— Kokius jis čia niekus plepa, tas nekrikštas!— tarė prioras.— Pasiklausęs jo, pamanytum, kad mūsų šventoji brolija prasiskolinusi už vyną, kurį mums leidžiama gerti, tik būtinam reikalui esant ir apsigynimui nuo šalčio. Niekingas žydas piktžodžiauja prieš šventąją bažnyčią, o krikščionys klausosi ir nesudraudžia.

— Visa tai tušti žodžiai,— tarė Lokslis.— Izaokai, sakyk, kiek jis gali duoti, per daug savęs nenuskriausdamas?

— Šešis šimtus kronų,— tarė Izaokas.— Šitokią sumą gerbiamasis prioras lengvai gali sumokėti jūsų narsuoliams. Dėl šitiek nenusigyvens.

— Šešis šimtus kronų,— rimtai pakartojo vadas.— Na, gerai, aš tuo pasitenkinsiu. Tu teisingai nusprendei, Izaokai. Vadinasi, šeši šimtai kronų. Toks nuosprendis, sere priore.

— Nuspręsta, nuspręsta!— sušuko visi.— Pats Saliamonas nebūtų geriau nusprendęs.

— Girdėjai nuosprendį, priore?— paklausė vadas.

— Jūs pamišote, mano ponai! — tarė prioras.— Iš kurgi aš paimsiu šitiek pinigų? Net pardavęs šventuosius indus bei žvakides nuo altoriaus, ir tai vos pusę tos sumos tegaučiau. O tuo tikslu turiu pats vykti į Žorvą. Jūs galite pasilikti kaip įkaitus du mano vienuolius.

— Būtų pernelyg rizikinga,— tarė vadas.— Geriau tu pas mus pasilik, o juos pasiųsk išpirkos. Per tą laiką mes tavęs badu nenumarinsime, vyno taurę ir keptos žvėrienos gabalą visada galėsi gauti, o jei iš tiesų esi tikras medžiotojas, tai mes parodysime tokią medžioklę, kokios dar nesi matęs.

— Arba, jei jūsų malonybė panorėtų,— įsikišo Izaokas, kuris norėjo įsiteikti plėšikams,— aš galiu pasiųsti žmogų į Jorką tų šešių šimtų kronų, kuriuos paimčiau skolon iš pavesto man kapitalo, jeigu tik jo šventybė ponas prioras sutiks išduoti pakvitavimą.

— Pakvitavimą jis tau duos, kokio tik norėsi, Izaokai,— tarė Lokslis,— ir tu išsyk sumokėsi išpirką už priorą Eimerį ir už save.

— Už save! Ak, narsieji ponai,— tarė žydas,— aš visai nusigyvenęs žmogus! Ką aš galiu už save sumokėti?

— Na, apie tai tegu sprendžia prioras,— atkirto vadas.— Tėve Eimeri, kaip manai, ar gali šis žydas duoti už save gerą išpirką?

— Ar jis gali?— pakartojo prioras.— Bet juk tai Izaokas iš Jorko, toks turčius, kuris galėtų išpirkti iš asiriečių nelaisvės visas dešimt Izraelio giminių. Aš asmeniškai mažai jį tepažįstu, bet mūsų ūkvedys ir iždininkas turi su juo reikalų, ir jie sako, kad šio netikėlio namas Jorke esąs pičpilnaitis aukso ir sidabro. Gėda krikščionių žemei, kad tokį išsigimėlį nešioja.

— Palaukite, tėve,— tarė žydas,— per daug nerūstaukite. Prašau jūsų šventybę atminti, kad aš niekam nesiūlau savo pinigų. Kai dvasiškiai arba pasauliečiai princai ir abatai, riteriai ir vienuoliai ateina pas Izaoką, beldžiasi į jo duris ir skolinasi iš jo šekelių, jie kalba su juo anaiptol ne tokiais nemandagiais žo-

džiais. Tada jie sako: „Drauguži Izaokai, būk toks geras. Aš tau sumokėsiu laiku — tebaudžia mane dievas, jei praleisiu bent vieną dieną" arba: „Mielasis Izaokai, jei tau kada tekdavo padėti žmogui, tai būk man draugas bėdoje." O kai sueina mokėjimo terminas ir aš paprašau skolą grąžinti, tada tai jau kitas reikalas, tada aš „prakeiktas žydas"! Tada jie keikia visą mūsų giminę, šaukdami visas Egipto nelaimes ant mūsų galvų, ir daro viską, kad tik sukurstytų žmones prieš mus, vargšus svetimšalius.

— Klausyk, priore,— tarė Lokslis,— nors jis ir žydas, bet šį sykį teisybę sako. Todėl nebesiplūsk daugiau, o paskirk jam išpirką, kaip jis kad tau paskyrė.

— Tik šitoksai *latro famosus* [1],— tarė prioras,— tegali šitokiu būdu sugretinti krikščionį prelatą su nekrikštu žydu. Na, bet jei liepiatė paskirti išpirką šitam niekšui, tai sakau jums tiesiai, kad nusiskriausite, jei paimsite iš jo mažiau kaip tūkstantį kronų.

— Nuspręsta! Nuspręsta!— tarė plėšikų vadas.

— Nuspręsta! Nuspręsta! — pritarė jo bendražygiai.— Krikščionis pasirodė gražiai išsiauklėjęs žmogus ir dosnesnis už žydą.

— Mano sentėvių dieve, gelbėk mane,— ėmė maldauti Izaokas.— Jūs norite pribaigti mane, nuskurdėlį! Aš netekau šiandien dukters, ir jūs norite atimti man paskutines pragyvenimo lėšas.

— Jei tu bevaikis, žyde, tuo geriau: mažiau bereiks pinigų krauti,— tarė Eimeris.

— Deja, milorde,— tarė Izaokas,— jūsų įstatymai neleidžia jums turėti šeimos, todėl nežinote, koks brangus tėvo širdžiai yra jo vaikas... O Rebeka, mano mylimiausios Rachelės dukra! Jei kiekvienas šito medžio lapelis būtų cechinas ir visi tie cechinai būtų mano, aš atiduočiau visą tą lobį, kad tik galėčiau sužinoti, jogei tu gyva ir išsigelbėjai iš nazariečio rankų!

— Ar tavo dukters plaukai juodi?— paklausė vienas plėšikas.— Ir ar jos šydas šilkinis, sidabru siuvinėtas?

— Taip! Taip!— tarė senis, drebėdamas iš nekantrumo, kaip pirma drebėjo iš baimės.— Telaimina tave Jokūbas! Ar negali ko nors apie ją pasakyti?

— Vadinasi, ją nešėsi tamplierius, kai vakar vakare veržėsi pro mūsų būrį,— tarė jomenas.— Aš norėjau paleisti jam

[1] Paskutinis plėšikas! *(Lot.)*

iš paskos strėlę, bet pabūgau, kad jos nesužeisčiau, ir nepaleidau.

— Ak,— atsakė žydas,— geriau būtum iššovęs! Kad tavoji strėlė būtų pervėrusi jai krūtinę! Geriau jai būtų gulėti sentevių kapuose, nekaip būti nuožmaus tamplieriaus rankose! Vargas man, vargas — žuvo mano namų garbė!

— Bičiuliai,— tarė plėšikų vadas,— nors jis ir žydas, bet jo sielvartas mane sugraudino. Sakyk teisybę, Izaokai, ar, sumokėjęs mums tūkstantį kronų, tu išties paliksi be skatiko?

Išgirdęs šį Lokslio klausimą, Izaokas išblyško ir sulemeno, kad „galbūt šiek tiek dar ir liks".

— Na gerai,— tarė Lokslis,— per daug nesiderėsme. Be pinigų tau tiek pat tėra vilties išgelbėti savo dukrą iš sero Briano de Bua-Gilbero nagų, kiek buka strėle nudėti eiklųjį elnią. Mes paimsime iš tavęs tokią pat išpirką, kaip iš prioro Eimerio, arba dar šimtu mažiau. Toji šimtinė sudarytų mano paties dalį, ir aš atsisakau jos tavo naudai, neskriausdamas mūsų gerbiamosios bendrijos. Tokiu būdu ir mes išvengsime didelės nuodėmės, neįkainodami žydų pirklio brangiau už krikščionių prelatą, ir tau paliks kišenėje penki šimtai kronų dukteriai išpirkti. Tamplieriai mėgsta sidabrinių šekelių blizgesį ne mažiau kaip ir juodų akių spindesį. Skubėk pamasinti Bua-Gilberą savo pinigėlių vaizdu, kitaip gali nutikti didelė nelaimė. Sprendžiant iš to, ką mums pranešė žvalgas, jį rasi artimiausioje ordino preseptorijoje. Ar teisingai sakau, mano šaunieji draugai?

Jomenai savo papratimu išreiškė visišką sutikimą su vado nuomone. O Izaokas, nudžiugęs, kad jo duktė gyva ir galima pamėginti ją išpirkti, puolė po kojų kilniaširdiškam plėšikui.

Lokslis atsitraukė atbulas ir sušuko:

— Na, kelkis greičiau! Aš anglas ir nemėgstu tokių rytietiškų ceremonijų. Lenkis dievui, o ne tokiam vargšui nusidėjėliui, kaip aš.

— Taip, Izaokai,— tarė Eimeris,— nusilenk dievui prieš jo altoriaus tarną, ir kas žino, gal tavo nuoširdi atgaila ir dosni auka šventojo Roberto bažnyčiai suteiks tau ir tavo dukteriai nelauktą malonę. Aš liūdžiu dėl šios mergaitės likimo, nes ji labai graži ir patraukli. Aš ją mačiau Ašbio turnyre. O Brianui de Bua-Gilberui aš turiu didelę įtaką. Pagalvok gerai, kuo galėtum pelnyti mano palankumą, kad aš jam tarčiau už tave gerą žodelį.

Lokslis pasivedėjo Izaoką į šalį ir tarė jam:

— Apgalvok kaip reikiant, Izaokai, ką tau dabar daryti. Aš patarčiau, kad pabandytum įsiteikti šiam dvasininkui. Jis tuščiagarbis ir gobšus, ir jam labai reikia pinigų savo goduliui patenkinti, todėl tau bus lengva jam įtikti. Nemanyk, kad nors akimirką būčiau patikėjęs, jog tu jau toks beturtis. Aš puikiai pažįstu tą geležinę skrynią, kurioje laikai savo pinigus. Be to, gerai žinau ir tą didžiulį akmenį po obelimi, dengiantį slaptą įėjimą į skliautuotą rūsį po tavo sodu Jorke.

Izaokas išblyško.

— Bet nebijok manęs,— kalbėjo toliau jomenas,— nes mudu juk seni pažįstami. Ar atmeni tą ligonį jomeną, kurį tavo duktė Rebeka išpirko iš kalėjimo ir laikė savo namuose, kol visai pasveiko? O kai jis pagijo, tu jam davei kelionei sidabrinį pinigą. Nors tu ir lupikautojas, bet niekada dar nesi taip pelningai įdėjęs kapitalo, kaip tada, kai man davei tą sidabrinę markę: ji tau šiandien sutaupė penkis šimtus kronų.

— Vadinasi, tu tas pats žmogus, kurį mes vadinome Diku Lankininku?— tarė Izaokas.— Taigi man ir pasirodė, kad tavo balsas kažkur girdėtas.

— Taip, aš Dikas Lankininkas,— atsakė vadas,— o taip pat ir Lokslis. Ir patikėk, aš visa širdimi liūdžiu dėl tavo dukters likimo. Bet padėti ją išvaduoti negaliu. Atvirame lauke mano strėlės bejėgės prieš templieriaus ietis: jis vienu akies mirksniu sutrins mane į dulkes. Jei būčiau žinojęs, kad Bua-Gilberas nešėsi Rebeką, būčiau tada pamėginęs ją išvaduoti. O dabar vienas tėra kelias: tu turi veikti gudrumu. Ar nori, kad už tave pasiderėčiau su prioru?

— Telaimina tave dievas, Dikai, daryk kaip išmanai, tik padėk man išgelbėti mano kūdikį!

Lokslis nuėjo pas Eimerį, o žydas nusekė paskui jį.

— Priore Eimeri!— tarė Lokslis.— Sako, kad tu mėgstąs gerą vyną ir moterų šypsnius labiau, negu tinka tavo luomo žmogui, sere abate. Bet tai ne mano reikalas. Sako dar, kad tu mėgstąs grynaveislius šunis ir greitus arklius. Bet aš niekada nesu girdėjęs, kad tu mėgtum engėjų savivalę ir jų žiaurumą. Na, tai šit kas: Izaokas sutinka tau pristatyti piniginę su šimtu sidabrinių markių, jei pamėginsi įkalbėti savo bičiulį templierių, kad sugrąžintų laisvę Izaoko dukteriai.

— Tai gana painus reikalas,— atsakė prioras,— vienu atžvilgiu tai geras darbas, o kitu — jis išeina žydo naudai, taigi priešingas mano sąžinei. Tačiau jeigu žydas paaukos dar ką nors bažnyčios reikalams, pavyzdžiui, įrengimui bendro miegamojo mūsų broliams vienuoliams, aš gal ryšiuos apsunkinti savo sąžinę ir padėsiu jam išvaduoti dukterį.

— Mes nesiderėsime su jumis dėl kokių dvidešimt markių miegamajam arba dėl poros sidabrinių žvakidžių altoriui,— tarė jomenas.

— O kas man laiduos šių pažadų tikrumą?— paklausė prioras.

— Kai Izaokas sugrįš namo po sėkmingo tavo tarpininkavimo, prisiekiu šventuoju Hubertu, jis teisingai viską atiduos sidabriniais. O jeigu ne — taip jį pamokysiu, kad gaus dvidešimt kartų brangiau sumokėti.

— Na gerai, Izaokai,— tarė Eimeris,— duokš savo rašomuosius reikmenis. Bet ne. Geriau sausai pasninkausiu visą parą, negu imsiu į rankas tavo plunksną. Tačiau iš kur gauti kitą?

— Jeigu jūsų šventybė nesibjaurės žydo rašaline, tai plunksnų tučtuojau parūpinsiu,— tarė Lokslis.

Jis įtempė lanką ir iššovė į laukinę žąsį, lekiančią aukštai virš jų galvų priešakyje visos voros, keliaujančios į nuošalius tolimojo Holderneso pelkynus. Strėlės pervertas paukštis, vos beplasdendamas sparnais, nukrito žemėn.

— Va, priore,— tarė Lokslis,— šičia tokios plunksnų aibės, kad visai Žorvo abatijai ir per šimtą metų užtektų, juo labiau kad jūsų vienuoliai nerašo metraščių.

Prioras atsisėdo ir neskubėdamas parašė laišką Brianui de Bua-Gilberui, paskui rūpestingai užantspaudavo jį ir įteikė žydui, tardamas:

— Tai bus tau apsauginis raštas ir padės ne tik patekti į Templstou preseptoriją, bet ir išvaduoti dukterį. Tik žiūrėk, pasiūlyk už ją gerą išpirką, nes, tikėk manim, gerasis riteris de Bua-Gilberas priklauso prie tų žmonių, kurie už dyką nieko nedaro.

— Na, priore,—tarė plėšikų vadas,— ilgiau tavęs nebegaišinsiu, tik parašyk Izaokui pakvitavimą dėl tų šešių šimtų kronų, reikalingų tavo išpirkai. Aš pats paimsiu iš jo pinigus, bet jeigu išgirsiu, kad nori išsisukti nuo skolos mokėjimo, prisiekiu

švenčiausiąja Marija, sudeginsiu tavo abatiją su tavim kartu, nors ir būčiau pakartas dešimt metų anksčiau, negu reikia.

Prioras jau nebe taip noriai ėmėsi rašyti pakvitavimą, bet vis dėlto parašė, kad pasiskolintus iš Izaoko, gyvenančio Jorke, šešis šimtus kronų pasižadąs nustatytu laiku sugrąžinti sąžiningai ir neginčijamai.

— O dabar,— tarė prioras Eimeris,— prašau sugrąžinti man mulus ir arklius, paleisti į laisvę mane lydinčius pagarbiuosius tėvus, o taip pat atiduoti man brangiuosius žiedus, briliantus ir atimtus drabužius.

— Jūsų brolius vienuolius,— tarė Lokslis,— mes, žinoma, tuč-tuojau paleisime, nes būtų neteisinga juos laikyti. Arklius ir mulus taip pat atiduosime, įteiksime ir truputį pinigų, kad galėtumėt laimingai pasiekti Jorką. Būtų žiauru atimti tą, kas būtinai reikalinga kelionei. Bet dėl žiedų, briliantų, grandinėlių ir viso kito, tai turite suprasti, kad mes esame jautrios sąžinės žmonės ir negalime leisti šitokiam garbingam žmogui pasiduoti pasaulietiškų tuštybių pagundai; juk esate davęs įžadus tokių dalykų atsisakyti, tai kam mes jus gundysime, grąžindami žiedus, grandinėles ir kitas pasaulietiškas gražmenas?

— Pagalvokite, ką darote, mano ponai,— tarė prioras.— Juk tai bažnyčios turtas. Tie daiktai šventi, ir aš nežinau, kokios nelaimės gali ištikti tuos pasauliečius, kurie juos lies savo rankomis.

— Tuo pasirūpinsiu aš, garbusis tėve,— įsikišo Kopmanhersto atsiskyrėlis,— aš pats tuos daiktus nešiosiu.

— Mano drauge ar broli,— tarė prioras, taip nelauktai išsisprendus jo abejonėms,— jei tu iš tikrųjų priklausai dvasininkų luomui, prašau tave rimtai pagalvoti, kaip pasiteisinsi savo dvasiškajai vyresnybei už dalyvavimą šios dienos darbuose.

— E, bičiuli priore,— atkirto atsiskyrėlis,— žinok, kad aš priklausau labai nedidelei vyskupijai. Joje aš pats esu sau viršininkas ir nebijau nei Jorko vyskupo, nei abatų, nei Žorvo prioro.

— Tai tu — ne tikras dvasininkas,— tarė prioras,— bet vienas tų apsimetėlių, kurie neteisėtai pasivadina dievo tarnais ir šventvagiškai niekina šventąsias apeigas.

— Ne,— tarė atsiskyrėlis,— aš tik nenorėjau sau galvos kvaršinti su lotynų kalba. O šiaip manau, kad iš tokio pasipūtėlio

ir dabišiaus dvasininko, kaip tu, atimdami žiedus ir kitokį gražeivišką šlamštą, tik visiškai teisingai padarysim.

— O aš manau, kad tu akiplėša ir apsimetėlis!— suriko didžiai užsirūstinęs prioras.— Atskiriu tave nuo bažnyčios — *excommunicabo vos!*

— Tu pats vagis ir eretikas,— sukriokė ne mažiau įsiutęs atsiskyrėlis.— Aš nepakęsiu, kad mane įžeidinėtum, ir dar mano parapijiečių akivaizdoje! Kaip tau ne gėda koneveikti dievo tarną, tokį pat, kaip ir tu! Aš tau visus kaulus sulaužysiu — *ossa ejus perfringam!*

— Oho!— sušuko Lokslis.— Ar tai jau šitaip žodžiuotis pradėjo garbieji tėvai? Na, vienuoli, liaukis! O tu, priore, pats žinai, kad dar ne visai su dievu susitaikei, tai verčiau nebeerzink mūsų atsiskyrėlio. Klausyk, atsiskyrėli, leisk gerbiamajam abatui ramiai iškeliauti — juk jis jau užsimokėjo išpirką.

Jomenai vargais negalais perskyrė įsikarščiavusius vienuolius, vis dar tebesiplūstančius darkyta lotynų kalba, kuria prioras kalbėjo sklandžiau ir laisviau, o atsiskyrėlis daug išraiškingiau. Pagaliau prioras aprimo, supratęs, kad pats save žemina, leisdamasis į ginčus su plėšikų kapelionu, ir drauge su saviškiais iškeliavo kur kas nebe toks išdidus, kaip anksčiau, ir daug panašesnis į vienuolį materialine prasme.

Plėšikų vadui beliko tik paimti iš žydo garantiją, kad sumokės išpirką už priorą ir už save. Ir Izaokas parašė tokį raštą, patvirtintą savo antspaudu, pagal kurį įteikėjas turės gauti tūkstantį kronų ir išvardintų prekių iš vieno jo tautiečio Jorke.

— Na, lik sveikas, Dikai,— galiausiai tarė jis.— Negaliu pavadinti tavęs geru, bet nedrįstu ir nenoriu vadinti blogu.

Ir jis tučtuojau iškeliavo, lydimas dviejų augalotų jomenų, kurie apsiėmė jį saugiai išvesti iš miško.

Juodasis Riteris, kuris susidomėjęs žiūrėjo, kas čia darėsi, irgi atsisveikino su plėšikais. Jis negalėjo neišreikšti savo stebėjimosi ta puikia tvarka, kurią palaikė žmonės, esantys už įstatymo ribų.

— Taip, sere riteri,— tarė jomenas,— pasitaiko, kad ir blogas medis duoda gerų vaisių, o blogi laikai ne vien blogį teskleidžia. Tarp žmonių, pamynusių įstatymą, yra daug tokių, kurie tik nuosaikiai naudojasi įstatymų nebevaržoma laisve, o kiti galbūt net gailisi, kad aplinkybės privertė juos imtis šitokio amato.

— Ir su tokiu,— paklausė riteris,— aš tikriausiai dabar ir kalbu?

— Sere riteri,— atsakė plėšikas,— mes abu turime savo paslapčių. Galvokite apie mane, kaip jums patinka, aš irgi šį tą apie jus gal numanau, bet labai galimas daiktas, kad mudu nei vienas, nei kitas neteisingai spėjame. Tačiau kadangi jūsų neprašau atskleisti savo paslapties, neįsižeiskite, kad ir aš savosios jums neatskleisiu.

— Atleisk man, drąsusis jomene,— tarė riteris.— Tavo priekaištas teisingas. Bet gal kada susitiksime dar kartą ir tada jau nebeturėsime vienas nuo kito paslapčių. O dabar, tikiuosi, išsiskirsime kaip bičiuliai?

— Štai jums mano ranka bičiulystės ženklan,— tarė Lokslis,— ir aš drąsiai galiu pasakyti, kad tai doro anglo ranka, nors ir plėšiko.

— O štai tau mano ranka,— tarė riteris,— ir žinok, kad aš laikau garbe paspausti tavąją. Juk tas, kas daro gera, turėdamas neribotą galimumą daryti bloga, vertas pagyrimo ne tik už padarytus gerus darbus, bet ir už tai, kad nedaro blogų. Lik sveikas, narsusis plėšike!

Šitaip atsisveikino tie šlovingi kovos draugai. Riteris užšoko ant savo stipraus žirgo ir nujojo per mišką.

XXXIV skyrius

Karalius Džonas
Klausyki, drauge, tau aš pasakysiu:
Jis it gyvatė kelią man pastoja.
Kur bekeliu aš koją — jis visur.
Tu, rodos, supratai mane?
„Karalius Džonas"

Šauni puota buvo suruošta Jorko pilyje. Princas Džonas sukvietė į ją visus bajorus ir dvasininkus, kurių padedamas tikėjosi užimti savo brolio sostą. Valdemaras Ficursas, jo sumanus ir gudrus padėjėjas, slaptai darbavosi tarp svečių, stengdamasis sukurstyti juos atvirai sukilti. Bet visą reikalą trukdė kelių pačių svarbiųjų suokalbininkų nebuvimas. Norint sėkmingai šį sąmokslą įvykdyti, nebuvo galima apsieiti be pašėlusios barono Fron de Befo drąsos ir atkaklaus įžūlumo, be liepsn-

ningos Moriso de Brasi narsos ir be-kovinės Briano de Bua-Gilbero patirties bei įžvalgumo. Ir princas Džonas bei jo patarėjas, keikdami širdyje nenumatytą ir nepateisinamą jų vėlavimą, nesiryžo veikti be jų. Žydas Izaokas taip pat kažkur dingo, o kartu su juo dingo ir viltis pasiskolinti, jam tarpininkaujant, iš vietinių žydų nemažą pinigų sumą. Šitokiu kritišku momentu pinigų trūkumas galėjo būti pražūtingas.

Kitą dieną po Torkilstono pilies žlugimo Jorko mieste paskliido gandas, kad de Brasi, Bua-Gilberas ir jų sąjungininkas Fron de Befas paimti į nelaisvę ar žuvę. Ficursas pats pranešė princui šį gandą ir pasisakė laikąs jį visai įtikėtinu, nes riteriai tik su labai nedidele palyda buvo išsirengę užpulti Sedriko Sakso.

Kitokiu metu princas būtų pažiūrėjęs į šitokį užpuolimą kaip į gerą išdaigą, bet šį sykį, kadangi tas trukdė jo paties kėslų vykdymui, ėmė smerkiamai kalbėti apie įstatymų laužymą, apie viešosios tvarkos ardymą ir nuosavybės teisių pažeidimą, tarytum jo lūpomis būtų bylojęs patsai karalius Alfredas.

— Prakeikti plėšikai!— šaukė princas.— Jei kada nors tapsiu anglų karaliumi, karsiu šitokius savivaliautojus ant pakeliamųjų tiltų jų pačių pilyse!

— Bet tam, kad taptumėt anglų karaliumi,— šaltakraujiškai pasakė uolusis jo patarėjas,— reikia, kad jūsų šviesybė ne tik pakęstų šiuos prakeiktus plėšikus, bet ir juos globotų, nors jie tolydžio ir pažeidinėja įstatymus, kuriuos jūs esate pasiryžęs ginti su tokiu pagirtinu stropumu. Ką ir bekalbėti, puiki mums būtų parama, jei šitie neišprusėliai saksai įvykdytų jūsų šviesybės kėslus ir paverstų karturėmis pakeliamuosius feodalinių pilių tiltus! O tasai Sedrikas kaip tik toks žmogus, kuriam panašios mintys gali ateiti į galvą. Jūsų šviesybė aiškiai matote, kad mums būtų pavojinga pajudėti be barono Fron de Befo, de Brasi ir tamplieriaus. Ir vis dėlto mūsų jau per toli nueita, kad būtų galima tykiai trauktis atgal.

Princas Džonas nekantriai pliaukštelėjo delnu sau per kaktą ir dideliais žingsniais ėmė vaikštinėti po menę.

— Niekšai!— tarė jis.— Išdavikai! Paliko mane tokią svarbią valandą!

— Sakykime geriau, padaužos,— tarė Valdemaras,— nes užsiima niekais, kai prieš akis rimtas darbas.

— Ką gi daryti?— paklausė princas.

— Visa, kas reikalinga, mano jau padaryta,— atsakė Ficursas.— Aš nebūčiau atėjęs pranešti jūsų šviesybei apie šitokią nesėkmę, nepadaręs to, kas dera padaryti.

— Tu visada buvai mano gerasis angelas, Valdemarai,— tarė princas.— Jei aš turėsiu šitokį kanclerį, mano viešpatavimas bus pašlovintas mūsų metraščiuose. O ką gi tu padarei?

— Aš liepiau Lui Vinkelbrandui, vyresniajam Moriso de Brasi padėjėjui, trimituoti, kad susirinktų visas jo būrys, sėsti ant arklių, iškelti vėliavą ir šuoliuoti į barono Fron de Befo pilį mūsų draugų gelbėti.

Princas parausdo kaip aikštingas ir išlepintas vaikas, įsivaizduojąs, kad jis įžeidžiamas.

— Prisiekiu viešpaties veidu,— tarė jis.— Ar ne per daug sau leidi, Valdemarai Ficursai? Koks įžūlumas! Įsako trimituoti ir vėliavą kelti, nepasiklausęs mūsų, nors mes esame čia pat!

— Atleiskite, jūsų didenybe,— tarė Ficursas, širdyje keikdamas kvailą savo patrono tuštybę,— bet delsti negalima — kiekviena minutė brangi, todėl aš nusprendžiau veikti savo atsakomybe.

— Aš tau atleidžiu, Ficursai,— tarė oriai princas.— Geras tikslas pateisina tavo neapgalvotą staigumą. . . Bet ką gi aš matau? Prisiekiu kryžium, tai patsai de Brasi! Ir kaip keistai jis atrodo!

Ir iš tiesų tai buvo de Brasi, visas iškaitęs nuo pašėlusio šuoliavimo. Jo apranga rodė neseniai įvykusių atkaklių kautynių žymes: šarvai buvo sulaužyti, sulankstyti, daugelyje vietų sutaškyti kraujais, jis visas nuo galvos iki kojų purvinas ir apdulkėjęs. Nusiėmęs šalmą, padėjo jį ant stalo ir kurį laiką stovėjo tyliai, tarytum norėdamas susikaupti, prieš pranešdamas naujienas.

— De Brasi,— tarė Džonas,— ką tai reiškia? Kalbėk, aš tau įsakau. Ar saksai sukilo?

— Kalbėk, de Brasi,— tarė Ficursas beveik sykiu su princu.— Tu visada buvai narsus vyras. Kur tamplierius? Kur Fron de Befas?

— Tamplierius pabėgo,— atsakė de Brasi,— o barono Fron de Befo jau niekada nebepamatysite. Jis žuvo ugnies kape tarp liepsnojančių savo pilies griuvėsių. Aš vienas teišsigelbėjau ir atvykau jums visa tai pranešti.

— Šiurpas ima, girdint šitokias žinias,— tarė Valdemaras,— nors tu kalbi apie ugnį ir liepsnas!

— Bet blogiausios žinios jūs dar negirdėjote,— tarė de Brasi ir, priėjęs arčiau princo, pasakė tyliu ir reikšmingu balsu:— Ričardas čia, Anglijoje. Aš jį mačiau ir kalbėjausi su juo.

Princas Džonas išblyško, susverdėjo ir, kad susilaikytų nepargriuvęs, įsikibo į ąžuolinio suolo atlošą nelyginant žmogus, kuriam strėlė pervėrė krūtinę.

— Tu kliedi, de Brasi,— sušuko Ficursas.— Šito negali būti!

— Tai tikra tiesa,— tarė de Brasi.— Jis buvo paėmęs mane į nelaisvę, ir aš su juo kalbėjau.

— Tu kalbėjai su Ričardu Plantagenetu?— kvotė toliau Ficursas.

— Taip, su Ričardu Plantagenetu,— atsakė de Brasi,— su Ričardu Liūtaširdžiu, su Ričardu, Anglijos karaliumi.

— Ir tu buvai jo belaisvis?— paklausė Valdemaras.— Vadinasi, jis vedasi stiprią kariuomenę?

— Ne, jis buvo tik su būriu laisvų jomenų, kurie nežino, kas jis toks. Aš girdėjau, kaip jis sakėsi nuo jų atsiskirsiąs. Jis su jais buvo susidėjęs, tik jiems imant Torkilstono pilį.

— Taip, taip,— tarė Ficursas,— šitoks visada buvo Ričardas. Tikras klaidžiojantis riteris, visada pasiruošęs visokiems nuotykiams, pasikliaująs savo paties jėga ir vikrumu. O svarbūs valstybės reikalai apleisti, ir net jo paties gyvybė pavojuje. Ką tu siūlai daryti, de Brasi?

— Aš? Aš siūliau Ričardui savo laisvūnų paslaugas, bet jis atsisakė. Nusivesiu savo vyrus į Hulį, susodinsiu į laivus ir išplauksiu su jais į Flandriją. Tokiais neramiais laikais kariško amato žmogui visur atsiras darbo. O tu, Valdemarai? Ar ne metas ir tau atidėti į šalį politiką, imtis ieties ir vykti su manim?

— Aš tam jau per senas, Morisai, ir turiu dukterį,— atsakė Valdemaras.

— Atiduok ją man, Ficursai. Kardu ir ietim aš jai parūpinsiu visko, ko tik reikia jos aukštai kilmei,— tarė de Brasi.

— Ne,— tarė Ficursas,— aš manau pasislėpti šičia, šventojo Petro bažnyčioje. Arkivyskupas artimas mano giminaitis.

Jiems šitaip besikalbant, princas Džonas palengva pradėjo peikėtis iš nustėrimo, kuris jį buvo sukaustęs, išgirdus nelauktą žinią, ir ėmė atidžiai klausytis, ką kalba jo šalininkai.

„Jie nuo manęs atsimeta,— galvojo jis,— sklaidosi kaip sausi lapai, stipresniam vėjui papūtus. Pragaro galybės! Nejaugi aš pats nieko jau nebepajėgsiu, jei šitie niekšai apleis mane?"

Jis valandėlę patylėjo, paskui kraupiu dirbtiniu juoku nutraukė jų kalbą:

— Cha cha cha, mano bičiuliai! Dievaži, aš jus laikiau protingais žmonėmis ir narsuoliais. O jūs atsisakote turtų, garbės, malonumų — žodžiu, visko, ko turėjome susilaukti iš kilniojo savo žygio — tokiu metu, kai beliko žengti vieną žingsnį, ir pergalė būtų mūsų rankose.

— Nesuprantu, ko jūs tikitės,— tarė de Brasi.— Kai tik pasklis gandas, kad Ričardas sugrįžo, aplink jį akies mirksniu susirinks visa armija, ir tada mums galas. Aš jums patarčiau, milorde, bėgti į Prancūziją arba prašyti motinos, karalienės, užtarimo.

— Aš niekieno globos neprašau,— išdidžiai atkirto princas.— Man užtenka pasakyti vieną tik žodį broliui, ir mano saugumas užtikrintas. Tačiau, nors judu — ir tu, de Brasi, ir tu, Valdemarai Ficursai,— daug nedvejodami atsimetėte nuo manęs, man vis dėlto nelabai būtų malonu žiūrėti, kaip jūsų nukirstos galvos styro virš Klifordo vartų. Tu gal manai, Valdemarai, kad klastingasis arkivyskupas neišduos tavęs, jeigu tik tas padės jam įsiteikti Ričardui? O tu, de Brasi, turbūt užmiršai, kad priešais Hulį susidursi su Robertu Estotviliu, o Esekso grafas renka ten savo šalininkus. Tikėk manim, vienas Estotvilis turi pakankamai kariuomenės paskandinti tave su tavo laisvūnais Hamberio vandenyse.

Ficursas ir de Brasi sumišę žvilgtelėjo vienas į kitą.

— Mums belieka tik vienas kelias,— kalbėjo toliau princas, ir jo veidas paniuro kaip tamsi naktis.— Tas, kurio mes taip bijome, keliauja vičvienas. Reikia kur nors jį užklupti.

— Aš to nedarysiu,— skubiai atsakė de Brasi.— Jis buvo paėmęs mane į nelaisvę ir paleido. Aš nepaliesiu net plunksnos nuo jo šalmo, aš jam nekenksiu.

— O kas tau liepia jam kenkti?— tarė princas Džonas, šaižiai nusijuokęs.— Gal imsi dar pasakoti, kad aš kalbinau tave jį nužudyti. Ne, kalėjimas užvis geriau. O kur jis bus kalinamas, Austrijoje ar Anglijoje, ar ne vis vien? Jis atsidurs tokioje pat būklėje, kokioje buvo, kai mes pradėjome savo žygį. Juk ir pradėjome, tikėdamiesi, kad Ričardas liks nelaisvėje Vokieti-

joje. Juk jūs žinote, kad mūsų dėdė Robertas taipogi gyveno ir mirė Kardifo pilyje.

— Taip tai taip,— tarė Valdemaras,— bet jūsų senolis Henrikas tvirčiau laikėsi savo soste, negu to galite tikėtis jūsų šviesybė. Mano manymu, pats gerasis kalėjimas tas, kurio raktą saugo zakristijonas. Kas gali būti geriau už bažnyčios požemį? Aš pasakiau savo nuomonę.

— Kalėjimas ar kapas, tai ne mano reikalas,— tarė de Brasi,— aš nusiplaunu rankas.

— Niekšas!— tarė princas Džonas.— Tikiuosi, kad neišduosi jam, ką čia tarėmės.

— Aš dar niekada nesu buvęs skundikas,— išdidžiai atkirto de Brasi,— ir nesu pratęs, kad mane kas vadintų niekšu.

— Liaukis, sere riteri,— įsikišo Valdemaras.— O jūs, valdove, atleiskite narsiajam de Brasi. Aš manau jį prikalbėti.

— Veltui eikvosi savo iškalbą, Ficursai,— tarė de Brasi.

— Nagi, gerasis sere Morisai,— kalbėjo toliau gudrusis diplomatas.— Nešokite į šalį kaip pasibaidęs arklys. Ko gi jums bijoti? Tasai Ričardas... Prieš porą dienų būtumėt buvęs didžiai patenkintas, susitikęs su juo akis į akį kovos lauke. Aš šimtą kartų girdėjau, kaip apie tai svajodavot.

— Na taip,— tarė de Brasi,— vienas prieš vieną, atviroje kovoje. O kada gi aš sakiau, kad norėčiau jį užklupti miško glūdumoje?

— Koks gi jūs riteris, jeigu to baiminatės?— tarė Valdemaras.— Argi Lanselotas de Lakas ir seras Tristramas[1] pagarsėjo mūšiuose? Juk jie kaip tik tuo ir įsigijo šlovės, kad užpuldinėjo milžinus neįžengiamų girių gelmėse.

— Taip,— tarė de Brasi,— tik užtikrinu jus, kad nei Tristramas, nei Lanselotas nebūtų įveikę Ričardo vienas prieš vieną. O užpuldinėti vieną žmogų dviese jie nebuvo pratę.

— Jūs pamišot, de Brasi!— tarė Ficursas.— Juk jūs samdomas laisvūnų vadas, už pinigus apsiėmęs tarnauti princui Džonui. Jūs žinot, kur mūsų priešas, ir dvejojat, nors jūsų šeimininko ir draugų likimas, jūsų paties gyvybė ir mūsų visų garbė pavojuje!

— Aš jums sakau,— niūriai tarė de Brasi,— kad jis dovanojo man gyvybę. Tiesa, jis pavarė manę šalin, nepriėmė mano

[1] Riterių romanų herojai.

paslaugų. Taigi aš neprivalau jo nei klausyti, nei būti jam ištikimas. Bet rankos prieš jį nekelsiu.

— To ir nereikia. Pasiųsk Lui Vinkelbrandą su pora dešimčių savo ietininkų.

— Jūs turite pakankamai ir savo niekšų,— tarė de Brasi,— maniškių nė vienas neis į šitokį žygį.

— Na, ir užsispyręs jūs, de Brasi! — tarė princas Džonas.— Nejaugi mane apleisit, šitiek kartų kalbėjęs apie savo atsidavimą ir ištikimybę?

— Aš nenoriu jūsų apleisti,— tarė de Brasi,— ir visada jums tarnausiu, kaip pridera riteriui, turnyruose ir kovos lauke. Bet tie plėšikiški žygiai prieštarauja mano pašaukimui.

— Eikš šičion, Valdemarai,— tarė princas Džonas.— Koks aš nelaimingas princas! Štai mano tėvas, karalius Henrikas, tikrai turėjo ištikimų tarnų: užteko jam tik užsiminti, kad įkyrėjo maištingas dvasininkas, ir Tomo Beketo kraujas užliejo altoriaus laiptus, jam laikant mišias. Ak Trasi, Morvili, Britai, drąsūs ir ištikimi tarnai! Išnyko jūsų vardai, ir nebėra panašių į jus narsuolių! Nors Redžinaldas Ficursas ir turi sūnų, tas neprilygsta tėvui nei ištikimybe, nei narsa.

— Netrūksta jam nei to, nei to!— tarė Valdemaras Ficursas.— Jei daugiau nėra kam imtis šio pavojingo žygio, aš pats jį atliksiu. Mano tėvas brangiai sumokėjo už ištikimojo šalininko šlovę, bet vis dėlto savo ištikimybę jis įrodė lengvesniu būdu, negu tas, kuris laukia manęs. Man būtų lengviau užpulti visus šventuosius, negu pakelti ietį prieš Liūtaširdį. De Brasi, pavedu jums kelti abejojančiųjų dvasią ir rūpintis princo Džono saugumu. Jei gausite iš manęs tokią žinią, kokią tikiuosi atsiųsti, mūsų žygio sėkmė bus užtikrinta. Paže, bėk į mano namus ir pasakyk ginklininkui, kad lauktų manęs visiškai pasiruošęs. Tegu Stivenas Vetrolis, stipruolis Torsonas ir broliai Spirsai iš Spaingau tučtuojau atvyksta pas mane. Ir tegu pašaukia kartu žvalgą, Hiujį Bardoną. Lik sveikas, valdove, iki pasimatymo!

Tai taręs, jis išėjo.

— Išvyksta paimti į nelaisvę mano brolio,— tarė princas Džonas,— o sąžinė jį tiek tegraužia, tarsi einant suimti kokio saksų franklino. Tikiuosi, jis griežtai laikysis mūsų nurodymų ir pagarbiai, kaip dera, elgsis su mūsų mieluoju Ričardu.

De Brasi, užuot atsakęs, tik šyptelėjo.

— Prisiekiu švenčiausiąja dievo motina,— kalbėjo toliau princas Džonas,— aš jam daviau labai tikslius nurodymus, tiktai tu gal negirdėjai mūsų pokalbio, nes mudu stovėjome lango nišoje. Aš griežčiausiai jam įsakiau rūpintis Ričardo saugumu, ir vargas Valdemarui, jei nepaisys mano įsakymų.

— Tai gal man nueiti pas jį,— tarė de Brasi,— ir pakartoti jūsų šviesybės įsakymus? Jei aš negirdėjau jūsų žodžių, gal ir Valdemaras jų nenugirdo.

— Ne, ne!— tarė princas susierzinęs.— Jis girdėjo, tikėk manim. Be to, man dar reikia su tavim pakalbėti. Eikš, Morisai, leisk man atsiremti į tavo petį.

Tokia draugiška poza jiedu apėjo visą menę, ir princas Džonas kaip patikimiausiam bičiuliui jam kalbėjo:

— Kokios tu nuomonės apie tą Valdemarą Ficursą, mielasis de Brasi? Jis tikisi būti mūsų kancleriu. Bet mes gerai pagalvosime, prieš pavesdami šitokias svarbias pareigas žmogui, kuris ne per daug tegerbia mūsų šeimą, sprendžiant iš to, su kokiu noru išėjo prieš Ričardą. Tu galbūt galvoji, kad netekai mūsų palankumo, atsisakydamas šio nemalonaus uždavinio? Anaiptol, Morisai. Aš dar labiau tave gerbiu už tavo drąsų pastovumą. Kartais, kad ir didelės paslaugos mums daromos, mes negalime nei mylėti, nei gerbti tų, kurie mums jas padarė. Ir esti taip, kad mes dar labiau imame gerbti tą, kuris mums atsisako patarnauti. Aš manau, kad suimti mano nelaimingą brolį ne toks jau didelis nuopelnas, jog už jį reikėtų atlyginti kanclerio titulu. Bet tu savo atsisakymu tikrai nusipelnei vyriausiojo maršalo lazdą. Pagalvok apie tai, de Brasi, ir imkis savo pareigų.

— Aikštingas tironas!— sumurmėjo de Brasi, išėjęs iš princo.— Vargas tiems, kurie tavimi pasitiki. Kancleris! Iš tikrųjų! Nelengvą naštą užsidės tasai, kurs imsis vadovauti tavo sąžinei. Bet vyriausias Anglijos maršalas...— tarė jis, ištiesdamas ranką, tarytum jau būtų norėjęs pastverti maršalo lazdą, ir didingai žingsniuodamas per prieangį,— tai iš tiesų vieta, dėl kurios verta pasistengti.

Morisui de Brasi išejus, princas Džonas pasišaukė tarną ir tarė:

— Liepk Bardonui, mūsų vyriausiajam žvalgui, kad ateitų čia, vos tik pasikalbės su Valdemaru Ficursu.

Neilgai trukus vyriausiasis žvalgas įėjo į kambarį, kur princas Džonas vaikščiojo greitais ir neramiais žingsniais.

— Bardonai,— kreipėsi į jį princas,— ką tau įsakė Valdemaras?

— Liepė atsiųsti du drąsius vyrus, gerai pažįstančius šiaurės miškų tankumynus ir mokančius sekti žmogaus ir arklio pėdsakus.

— Ir tu gausi šitokių žmonių?

— Būkite ramus, valdove,— atsakė šnipų vadas.— Vienas — iš Heksamšyro; jis taip vikriai suseka Taindelio ir Teviotdelio vagis, kaip skalikas kad suranda sužeisto elnio pėdsaką. Kitas — iš Jorkšyro; jis savo amžiuje nemaža yra prišaudęs žvėrių Šervudo miškuose ir žino kiekvieną taką, kiekvieną brastą, kiekvieną proskyną ir kiekvieną daubą nuo čia iki pat Ričmondo.

— Na gerai,— tarė princas,— o pats Valdemaras vyksta su jais?

— Taip, valdove,— atsakė Bardonas.

— Ką jis dar vedasi kartu?— paklausė nerūpestingai princas Džonas.

— Stipruolį Torsbį ir Vetrolį, už žiaurumą pramintą Stefenu Plienaširdžiu, ir dar tris šiauriečius karius, kurie kitąsyk priklausė Ralfo Midltono būriui, vadinamam broliais Spirsais iš Spaingau.

— Gerai,— tarė princas Džonas ir kiek patylėjęs pridūrė:— Bardonai, mes tave skiriam atidžiai sekti Morisą de Brasi, tik, žinoma, taip, kad jis nepastebėtų. Laikas nuo laiko turėsi mums pranešti, kaip jis elgiasi, su kuo kalbasi, ką ketina daryti. Žiūrėk, kad viskas būtų daroma kaip reikiant, nes man už tai atsakysi.

Hiujis Bardonas nusilenkė ir išėjo.

— Jei Morisas mane išduos,— tarė princas Džonas,— jei jis mane išduos, kaip iš jo elgesio galima spręsti, turės atsisveikinti su galva, nors Ričardas jau būtų ir prie Jorko vartų.

XXXV skyrius

Pažadint plėšrų tigrą dykumoj,
Iš liūto alkano atimti grobį
Nėra taip pavojinga, kaip įžiebti
Siaubingą aklo fanatizmo liepsną.

Nežinomas autorius

Grįžkime dabar prie Izaoko iš Jorko. Raitas ant mulo, kurį jam padovanojo plėšikų vadas, dviejų jomenų lydimas jis išjojo į Templstou preseptoriją savo dukters vaduoti. Nuo su-

griautos Torkilstono pilies iki šios preseptorijos tebuvo tik vienos dienos kelias, ir jis tikėjosi dar su šviesa ten patekti. Todėl, kai tik pasibaigė miškas, jis paliko savo palydovus, atsilyginęs sidabriniu pinigu, ir nors buvo labai nuvargęs, kuo skubiausiai nujojo tolyn. Bet už kokių keturių mylių nuo Templstou pasijuto visiškai nusilpęs ir tik vargais negalais pasiekė nedidelį miestelį, kuriame gyveno žydų rabinas, plačiai žinomas kaip gydytojas.

Natanas Ben-Izraelis priėmė savo sergantį tautietį nuoširdžiai, kaip to reikalauja žydų įstatymai. Liepė jam tuojau pat atsigulti ir davė vaistų nuo karštligės, apnikusios vargšą senį po pergyventų baisumų, žiaurios nelaisvės, nuovargio ir sielvarto.

Kitos dienos rytą Izaokas norėjo atsikelti ir keliauti toliau, bet Natanas pasipriešino ne tik kaip vaišingas šeimininkas, bet ir kaip gydytojas, tvirtindamas, kad už tokį neatsargumą Izaokas galįs užsimokėti gyvybe. Bet Izaokas atsakė, kad nuo jo kelionės į Templstou priklauso daugiau, negu jo gyvybė ir mirtis.

— Į Templstou?— pakartojo Natanas, didžiai nustebęs. Jis dar kartą patikrino ligonio pulsą ir sumurmėjo sau panosėje:— Karštis atslūgo, bet jis kliedi... O gal jam protas susimaišė?

— O kodėl gi ne į Templstou?— paklausė Izaokas.— Aš nesiginčysiu su tavim, kad tai būstinė žmonių, kurie neapkenčia žydų. Tačiau tu žinai, kad dėl svarbių prekybos reikalų kartais mums reikia vykti pas tuos kraugerius nazariečius ir lankytis tamplierių preseptorijose kaip ir joanitų komandorijose.

— Žinau, žinau,— tarė Natanas,— bet ar girdėjai, kad dabar ten yra Lukas Bomanuaras, ordino viršininkas, arba grosmeisteris, kaip jie vadina?

— Šito nebuvau girdėjęs!— tarė Izaokas.— Paskutiniuose laiškuose mano tautiečiai iš Paryžiaus rašė, kad Bomanuaras esąs ten ir prašąs Pilypą padėti jo žygiui prieš sultoną Saladiną.

— Po to jis atvyko į Angliją, ko jo brolija visiškai nesitikėjo,— pasakė Ben-Izraelis.— Jis pasirodė su pakelta ranka, pasiruošęs bausti ir persekioti. Jo veidas liepsnoja — jis įtūžęs ant tų, kurie laužo duotuosius apžadus, ir tie šėtono sūnūs dreba prieš jį. Tu turėtum būti girdėjęs jo vardą.

— Taip, jo vardas man gerai žinomas,— atsakė Izaokas.— Krikščionys sako, kad tasai Lukas Bomanuaras be atodairos baudžiąs mirtimi už kiekvieną nusižengimą nazariečių priesakams. Mūsų broliai praminė jį aršiuoju saracėnų naikintoju ir žiauriuoju Izraelio sūnų tironu.

— Teisingai praminė,— tarė gydytojas Natanas.— Kitus tamplierius galima kartais sušvelninti, pasiūlius malonumų širdžiai arba patepus delną auksu, bet Bomanuaras visai ne toks: jis neapkenčia gašlumo, niekina turtus ir visa širdim veržiasi prie to, ką jie vadina kankinio vainiku. Tegu Jokūbo dievas greičiau atsiunčia tą vainiką jam ir jo šalininkams! Ypač žiaurus šis išpuikėlis yra Judėjos sūnums — žydo nužudymą jis laiko tokia pat miela dievui auka, kaip ir saracėno mirtis. Jis šmeižia ir koneveikia net gydomąją mūsų vaistų galią, priskirdamas jiems šėtoniškąją kilmę. Tegu viešpats jį už tai nubaudžia!

— Ir vis dėlto,— tarė Izaokas,— aš turiu vykti į Templstou, nors Bomanuaro veidas liepsnotų kaip žaizdras, septynis kartus įkaitintas.

Ir jis pagaliau paaiškino Natanui, kodėl taip skubinasi į Templstou. Rabinas įdėmiai išklausė Izaoką ir išreiškė nuoširdžią užuojautą.

— Tai matai,— tarė jam Izaokas,— kodėl nebegaliu delsti. Gal ten esant tam Lukui Bomanuarui, vyriausiajam jų viršininkui, Brianas de Bua-Gilberas neįvykdys savo sumanytos piktadarystės. Gal jis man atiduos mano mylimą dukterį Rebeką.

— Na, tai keliauk,— tarė Natanas Ben-Izraelis,— tik būk atsargus. Ir kiek įmanydamas stenkis nepakliūti tam grosmeisteriui į akis, nes jam nėra didesnio malonumo, kaip šlykščiai tyčiotis iš mūsų tautiečių. Užvis geriau būtų, jei galėtum pasikalbėti su Bua-Gilberu be liudininkų, nes žmonės sako, kad tarp tų prakeiktų preseptorijos nazariečių nėra vienybės. Kad jie kur prasmegtų!.. Bet tu, broli, sugrįžk pas mane kaip į savo tėvo namus ir pasakyk, kaip sekėsi. Aš tvirtai tikiu, kad grįši su Rebeka, mokine tos išmintingosios Miriamos, kurią nazariečiai apšmeižė, aiškindami gydomąją jos vaistų galią tamsiųjų jėgų veikimu.

Izaokas atsisveikino su savo bičiuliu ir po valandos kelionės prijojo Templstou preseptoriją.

Tamplierių ordino būstinė buvo tarp vešlių pievų ir ganyklų, įgytų per ankstesnio preseptoriaus stropumą. Preseptorijos pastatai atrodė tvirti ir rūpestingai sustiprinti, kas anais laikais buvo itin svarbu. Du juodai apsirengę sargybiniai su alebardomis stovėjo prie pakeliamojo tilto, o kiti, tokie pat niūrūs, vaikštinėjo pirmyn ir atgal ant sienų, labiau panašūs į vaiduoklius, negu į gyvus karius. Visi šio ordino jaunesnieji dėvėjo juodos spalvos drabužius, bet kartkartėmis per kiemą pereidavo koks riteris ilga balta mantija, nuleidęs žemyn galvą ir sunertomis ant krūtinės rankomis. Susitikę lėtai ir iškilmingai

vienas kitam nusilenkdavo, netardami nė žodžio, nes tylėjimas buvo svarbi, biblijos tekstais paremta jų elgesio taisyklė. Bomanuarui atvykus, preseptorijoje staiga vėl imta laikytis tvarkos ir asketiškumo, ko reikalavo griežti ordino įstatai ir kas seniai buvo išmainyta į palaidavimą ir lepinimąsi.

Izaokas sustojo prie vartų, svarstydamas, kaip čia pasiprašius įleidžiamam į preseptoriją, nes puikiai suprato, kad naujai sukilęs tamplierių fanatizmas ne mažiau pavojingas jo nelaimingai tautai, kaip ir jų palaidumas. Skirtumas tik toks, kad vienu atveju jo tikėjimas galėjo užtraukti brolijos neapykantą ir persekiojimą, o kitu būtų kėsinamasi prievarta ir žiaurumu išplėšti jo turtus.

Tuo tarpu Lukas Bomanuaras vaikštinėjo preseptorijos sodely, liūdnai ir nuoširdžiai kalbėdamasis su vienu savo ordino broliu, parvykusiu drauge su juo iš Palestinos.

Grosmeisteris buvo jau senas žmogus, ką rodė ilga žila barzda ir tankūs pasišiaušę antakiai, kone krintantys ant akių, kurių ugnies net amžius nepajėgė užgesinti. Kitąsyk jis buvo nuožmus karžygys, ir atšiauriuose jo lieso veido bruožuose dar ir dabar buvo žymu kariškas rūstumas. Jo bruožai taipogi rodė jį esant ir asketą bei šventuolį, kuris visko atsižadėdamas semiasi dvasios tvirtybės. Bet kartu jis buvo kupinas didingumo, gal dėl to, kad buvo pratęs vaidinti svarbų vaidmenį įvairių šalių monarchų dvaruose ir įsakinėti aukštakilmiams riteriams, susibūrusiems po jo ordino vėliava. Jis buvo aukšto ūgio, tiesus, jo eisena, nepaisant amžiaus ir patirtų vargų, grakšti. Storos baltos gelumbės mantija su raudonu platėjančiais galais kryžiumi ant kairiojo peties buvo pasiūta, griežtai prisilaikant šventojo Bernardo nuostatų, be jokių kailio apvadų. Tik, atsižvelgiant į amžių, grosmeisteris vilkėjo minkščiausiu avikailiu pamuštą liemenę, o didesnės prabangos, daugiau kailių jis sau negalėjo leisti. Rankoje jis laikė valdžios ženklą, abaką, su kuria paprastai vaizduojami tamplieriai. Viename jos gale buvo skritulys su išgraviruotu ordino kryžiumi. Šio aukšto pareigūno pašnekovas vilkėjo lygiai taip pat. Tačiau iš nepaprastos pagarbos, rodomos grosmeisteriui, buvo aišku, kad, išskyrus drabužius, kitokios lygybės tarp jų nėra. Preseptorius (nes toks buvo jo laipsnis) net ėjo ne greta grosmeisterio, bet truputį atsilikęs, tačiau nedaug, kad tasai galėtų kalbėtis, nepasukdamas galvos.

— Konradai,— kalbėjo grosmeisteris,— brangusis mano kovų sėkmės ir vargų drauge, tau vienam aš galiu pasipasakoti savo sielvartą. Tau vienam galiu pasakyti, kaip dažnai nuo to

laiko, kai įžengiau į šį kraštą, mane kamuoja mirties troškimas ir kaip jau norėčiau ilsėtis teisiųjų tarpe! Nieko dar nemačiau Anglijoje, kas pradžiugintų mano akį, išskyrus galbūt tik mūsų brolių antkapius po sunkiuoju mūsų katedros skliautu išdidžiojoje sostinėje. „O narsusis Robertai de Rosai! — sušukau širdyje, žiūrėdamas į šių gerųjų kryžiaus karžygių statulas.— O garbusis Viljamai de Maršalai! Atverkite savo marmurines celes ir priimkite amžinam poilsiui pavargusį brolį, kuriam mieliau būtų kautis su šimtais tūkstančių pagonių, nėgu matyti savo šventojo ordino smukimą!"

— Tikra teisybė,— atsakė Konradas Mon-Fitčetas,— tikriausia teisybė. Mūsų brolių gyvenimas Anglijoje dar palaidesnis, negu prancūzų.

— Todėl, kad jie turtingesni,— tarė grosmeisteris.— Atleisk man, broli, bet aš turiu tau išsakyti. Tu žinai, kaip aš gyvenau, kaip griežtai laikiausi mūsų regulos, kaip kovojau su velniu, kaip visada nugalėdavau riaumojantį liūtą, kuris slankioja aplink mus, ieškodamas, ką praryti, nugalėdavau, kur tik sutikęs, kaip mums liepia palaiminto atminimo šventasis Bernardas. Ir prisiekiu mūsų ordinu, tikėjimas perėmė visą mano būtybę, mano gyvenimą, įėjo net į mano raumenis ir į kaulų smegenis. Taigi, prisiekiu mūsų ordinu, išskyrus tave ir dar kelis tebesilaikančius griežtos mūsų ordino tvarkos, aš jau nebematau tokių, kuriuos galėčiau širdies gilumoje pavadinti šventuoju brolio titulu. Kas pasakyta mūsų reguloje ir kaip ordino broliai jos laikosi? Pasakyta — nevalia dėvėti jokių pasaulietiškų puošmenų nei plunksnų ant šalmų, nei auksinių pentinų, nei turėti paauksuotų kamanų. O kas dabar didžiausi dabitos, jei ne mūsų ordino kariai? Regula draudžia jiems naudotis paukščiu, medžiojant kitą paukštį, draudžia šaudyti žvėris iš lankų arba iš arbaletų, draudžia trimituoti medžioklės ragu ir raginti pentinais arklį, vejantis žvėrį. O kas, jei ne tamplieriai, medžioja su sakalais, šaudo žvėris ir mėgaujasi visokiomis tuštybėmis tiek miške, tiek vandeny? Jiems uždrausta skaityti ką nors be jų viršininko leidimo, uždrausta ir klausytis skaitant knygas, išskyrus tik šventąsias, kurios garsiai skaitomos visiems bendrai valgant. Bet kaip greitai jų ausis pavilioja dykinėjančių menestrelių dainos, o akis — tuščių knygpalaikių išmonės. Jiems įsakyta naikinti burtus ir erezijas, o jie, kaip girdėti, tyrinėja prakeiktas žydų kabalistikos paslaptis ir saracėnų kerus. Jiems liepta laikytis nuosaikumo valgant, misti šaknimis, sriuba, koše, valgyti mėsą ne daugiau kaip tris kartus per savaitę, o pažiūrėk — jų stalai lūžta nuo prašmatniausių skanėstų. Jiems

leidžiama gerti tik vandenį, bet linksmų ūžautojų tarpe jau net ir patarlė susidarė: geria kaip tamplierius. Paimkime kad ir šį sodą, pilną visokiausių žydinčių krūmų ir gėlių, pargabentų iš tolimų Rytų. Jis kur kas panašesnis į sodą, supantį kokio netikėlio emyro haremą, negu į kuklų žemės sklypą, kuriame krikščionių vienuoliai auginasi būtinai jiems reikalingas daržoves. Ak Konradai, kad tik tokie tebūtų nusikaltimai mūsų ordino drausmei! Tu žinai, kad mums buvo draudžiama bendrauti su tomis dievobaimingomis moterimis, kurios iš pradžių gyvendavo kaip mūsų ordino seserys. Draudžiama todėl, kad, kaip pasakyta keturiasdešimt šeštajame skyriuje, amžinasis žmonijos priešas, pasinaudodamas moterimis, ne vieną yra iškreipęs iš tiesaus kelio, vedančio į dangaus karalystę. O paskutiniajame skyriuje,— jis yra tarytum kertinis akmuo šio tyro ir skaistaus mokslo, kurį išpažino palaimintasis mūsų ordino įkūrėjas,— mums draudžiama net bučiuoti tikrą seserį arba motiną. Man gėda sakyti, gėda net pagalvoti, kokiame ištvirkavime skęsta mūsų ordinas! Dievobaimingųjų ordino įsteigėjų Hiu de Pajeno ir Gotfrido de Sent Omero sielos, o taip pat sielos ir tų septynių šventųjų vyrų, kurie patys pirmieji paskyrė savo gyvenimą ordinui — jų sielos net rojaus palaimoje nebeturi ramybės. Aš juos regėjau, Konradai, vieną naktį. Jų šventosios akys liejo ašaras dėl mūsų brolių nuodėmių ir paklydimų, dėl šlykščios ir gėdingos paleistuvystės, kurioje jie skendi. „Bomanuarai,— sakė jie,— tu miegi! Pabusk! Pelėsiai graužia ordino statinį. Kryžiaus karžygiai, kurie turi vengti moters akių kaip gyvatės geluonies, viešai gyvena nuodėmėje ne tik su savo tautos moterimis, bet ir su prakeiktųjų pagonių ir dar labiau prakeiktųjų žydų dukterimis. Bomanuarai, tu miegi! Kelkis ir atkeršyk už mūsų ordiną! Nužudyk nusidėjėlius — ir vyrus, ir moteris! Apsiginkluok Finėjaus kardu!" Regėjimas dingo, Konradai, bet ir pabudęs aš tebegirdėjau jų šarvų žvangesį ir teberegėjau, kaip plevėsuoja jų baltos it sniegas mantijos. Ir aš padarysiu taip, kaip jie man įsakė: nuvalysiu pelėsius nuo šventovės sienų, o nešvarius užsikrėtusius akmenis išmesiu lauk.

— Bet pagalvoki, garbusis tėve,— tarė Mon-Fitčetas,— šitie pelėsiai graužėsi ilgai ir pastoviai. Todėl valymą, kuris bus teisingas ir išmintingas, reikėtų pradėti labai atsargiai.

— Ne, Mon-Fitčetai,— atsakė atšiaurus senis,— jis turi būti griežtas ir staigus. Ordinui gresia pavojus. Mūsų pirmtakų blaivumas, savęs atsižadėjimas ir dievobaimingumas buvo davęs mums galingų šalininkų. O per savo puikybę, turtus ir

prabangą įsigijome stiprių priešų. Mes turime išmesti lauk tuos visus turtus, nes jie masina šio pasaulio galiūnus. Mes turime nusikratyti bet kokia puikybe, nes ji juos žeidžia. Mes turime su šaknimis išrauti ištvirkavimą, kuris suteršė mūsų vardą visame krikščionių pasaulyje. Kitaip, paminėsi mano žodį, templierių ordinas išnyks nuo žemės paviršiaus, ir ateinančios kartos net jo pėdsakų neberas.

— Dieve apsaugok mus nuo šitokios nelaimės!— tarė preseptorius.

— Amen!— atsakė grosmeisteris iškilmingai.— Bet mes turime nusipelnyti dievo pagalbos. Sakau tau, Konradai, nei šio, nei ano pasaulio valdovai nebegali pakęsti šitos kartos nedorybių. Jos pagraužė pamatus, ant kurių mes statome savo didybės pastatą, ir kiekviena eilė, kuria jį paaukštinam, tik prisidės prie greitesnio jo nugriuvimo. Reikia grįžti atgal, reikia parodyti, kad mes — ištikimieji kryžiaus gynėjai, dėl jo aukojantys ne tik kūną ir kraują, ne tik nedorus polinkius ir ydas, bet ir visus patogumus, visus gyvenimo džiaugsmus, net įgimtus jausmus. Reikia tvirtai atminti, kad daugelis malonumų, kurie visiškai galimi kitiems, yra neteisėti ir neleistini templierių ordino nariams.

Tuo metu į sodą įėjo ginklanešys nudėvėtais drabužiais (šio vienuolių ordino naujokai turėdavo vilkėti senus vyresniųjų riterių drabužius), pagarbiai nusilenkė grosmeisteriui ir tylomis stovėjo, laukdamas leidimo pasakyti, ko atėjęs.

— Štai,— tarė grosmeisteris,— ar ne padoriau dabar atrodo Damijonas, kai, apsivilkęs krikščioniškojo nusižeminimo drabužiais, pagarbiai tylėdamas stovi prieš savo viršininką, negu užvakar, kai jį užtikau bešokinėjantį margu apdaru kaip kokią papūgą! Sakyk, ko tu atėjai?

— Prakilnusis šventasis tėve,— atsakė tas,— prie vartų stovi žydas ir prašo leisti pasikalbėti su broliu Brianu de Bua-Gilberu.

— Gerai padarei, man pranešdamas,— tarė grosmeisteris.— Mūsų akivaizdoje kiekvienas preseptorius yra toks pat ordino narys, kaip ir kiti broliai, ir negali turėti savo valios, o privalo tiktai vykdyti savo viršininko valią. Mums ypatingai svarbu žinoti viską apie šio Bua-Gilbero darbus,— pridėjo grosmeisteris, pasigręžęs į savo pašnekovą.

— Sako, kad jis esąs drąsus ir narsus riteris,— tarė Konradas.

— Ir teisingai sako,— tarė grosmeisteris.— Vienu tik narsumu mes dar nenutolome nuo mūsų pirmtakų, kryžiaus karų

didvyrių. Tačiau į mūsų ordiną brolis Brianas atėjo paniuręs ir nusivylęs; buvo matyti, kad atsisakyti pasaulio ir daryti apžadus jį pastūmėjo ne nuoširdus noras išganyti sielą, bet slaptas apmaudas dėl kažkokios nesėkmės, privertusios jį ieškoti paguodos atgailoje. Nuo to laiko jis tapo veiklus ir aistringas maištautojas. Jis niurna, spendžia pinkles, jis ima vadovauti visiems tiems, kurie ginčija mūsų teises. Jis užmiršo, kad mūsų valdžios simbolis — dvi sukryžiuotos lazdos: viena silpniems pasiremti, kita nusikaltusiems bausti. Damijonai,— kreipėsi jis į ginklanešį,— atvesk žydą čia.

Damijonas žemai nusilenkęs išėjo ir po kelių minučių sugrįžo su Izaoku iš Jorko.

Nė vienas menkiausias vergas, pašauktas galingo valdovo akivaizdon, negalėtų su didesniu nuolankumu ir siaubu artintis prie jo sosto, kaip artinosi Izaokas prie grosmeisterio. Kai jis atsidūrė per kokius tris jardus, Bomanuaras mostelėjo lazda, kad sustotų. Tada žydas atsiklaupė, pabučiavo žemę, paskui atsistojo ir, sudėjęs ant krūtinės rankas, stovėjo prieš templierių nuleidęs galvą, tikras nuolankus Rytų vergas.

— Damijonai,— tarė grosmeisteris,— įsakyk, kad sargybinis būtų pasiruošęs tučtuojau prisistatyti, kai pašauksim. Ir neleisk nieko į sodą, kol mes neišeisime.

Damijonas vėl žemai nusilenkė ir išėjo.

— Žyde,— kalbėjo toliau išdidusis senis,— klausykis atidžiai. Mums nedera leistis su tavim į ilgus pokalbius, be to, mes ir šiaip nemėgstame eikvoti laiko ir žodžių. Atsakinėk kuo trumpiausiai į mano klausimus. Ir, žiūrėk, sakyk tiesą. O jeigu tavo liežuvis ims gudrauti ir išsisukinėti, liepsiu jį ištraukti iš tavo bedieviškos burnos.

Izaokas norėjo kažką atsakyti, bet grosmeisteris kalbėjo toliau:

— Tylėk, netikėli, kol tavęs nepaklausiau. Sakyk, kam tau reikia matyti mūsų brolį Brianą de Bua-Gilberą?

Siaubas ir sumišimas užėmė Izaokui žadą. Jis nežinojo, ką bedaryti. Jei papasakos viską, kaip buvo, gali būti apkaltintas ordino šmeižimu. Jei nieko nesakys, tai kaipgi išvaduos Rebeką? Bomanuaras pastebėjo jo mirtiną baimę ir teikėsi šiek tiek jį nuraminti.

— Nebijok dėl savęs, nelaimingasis žyde,— tarė jis,— kalbėk tiesiai ir atvirai. Dar kartą tave klausiu, kokiu reikalu atėjai pas Brianą de Bua-Gilberą?

— Aš atnešiau jam laišką,— suvapėjo žydas,— jūsų šventoji prakilnybe. Laišką narsiajam riteriui nuo Žorvo vienuolyno prioro Eimerio.

— Štai kokiais laikais mudu gyvename, Konradai!— tarė grosmeisteris.— Cistersų vienuolyno prioras siunčia tamplierių karžygiui laišką ir negali surasti tinkamesnio pasiuntinio kaip šis netikis žydas! Duok man laišką!

Žydas drebančiomis rankomis išėmė laišką iš kepurės klosčių, kur dėl atsargos buvo paslėpęs, ir buvo beeinąs paduoti pačiam grosmeisteriui. Bet Bomanuaras rūsčiai suriko:

— Atgal, šunie! Aš tiktai kardu teliečiu nekrikštus. Konradai, paimk laišką ir paduok man.

Paėmęs šitokiu būdu į savo rankas prioro laišką, Bomanuaras atidžiai jį apžiūrėjo iš visų pusių ir paskui pradėjo vynioti siūlą, kuriuo buvo apristas.

— Garbusis tėve,— sulaikė jį Konradas, tiesa, su didžiausia pagarba,— argi sulaužysi antspaudą?

— O kodėl ne?— tarė Bomanuaras, suraukęs antakius.— Argi keturiasdešimt antras mūsų įstatų punktas nesako, kad tamplierius, gavęs laišką net ir iš tėvo, turi pranešti apie tai grosmeisteriui ir perskaityti, jam girdint?

Jis skubiai perbėgo akimis laišką; nuostaba ir siaubas pasirodė jo veide. Perskaitė antrą kartą jau lėčiau ir pagaliau, viena ranka atkišęs laišką Konradui, kita pliaukštelėjo per jį ir sušuko:

— Ką ir besakyti, puiki tema laiškui, kurį rašo vienas krikščionis kitam! Ypač jeigu jie abu gana aukšti religinių bendrijų asmenys. Kada gi,— paklausė jis iškilmingai, pakėlęs į dangų akis,— kada gi, viešpatie, ateisi su savo vėtykle ir atskirsi pelus nuo grūdų!?

Mon-Fitčetas paėmė laišką iš savo viršininko rankų ir jau buvo bepradedąs patyliai skaityti.

— Skaityk garsiai, Konradai,— tarė grosmeisteris,— o tu,— jis kreipėsi į Izaoką,— klausykis atidžiai, nes paskui mes tave paklausinėsime.

Konradas perskaitė garsiai šitokio turinio laišką:

„Eimeris, iš dievo malonės Žorvo švenčiausios Marijos cistersų vienuolyno prioras, serui Brianui de Bua-Gilberui, tamplierių ordino riteriui, linki geros sveikatos ir gausingų dovanų iš karaliaus Bacho ir ledi Veneros. Dėl mūsų dabartinės

būklės, brangusis broli, žinoki, kad mes šiuo momentu esame paimti į nelaisvę nedorų ir bedieviškų žmonių, kurie išdrįso mus sulaikyti ir pareikalauti išpirkos. Čia mes išgirdome ir apie nelaimę, ištikusią baroną Fron de Befą, ir apie tavo pabėgimą su gražiąja kerėtoja žydaite, kurios juodos akys tave apžavėjo. Visa širdimi džiaugiamės, kad tu išsigelbėjai, bet vis dėlto prašome tave, kad būtumei labai atsargus su naująja Endoro burtininke, nes mes gavome žinią, kad jūsų grosmeisteris, kuris nieko nenusituokia nei apie juodas akis, nei apie rožinius skruostus, vyksta pas jus iš Normandijos, idant sutrukdytų jums linksmintis ir sudraustų jūsų nedorybes. O todėl nuoširdžiai patariame jums laikytis kuo didžiausio atsargumo. Kadangi jos tėvas, turtuolis Izaokas iš Jorko, prašo mane, kad užtarčiau, todėl aš jam ir pavedu šį laišką ir kartu rimtai tau patariu ir net prašau būtinai paimti už šią merginą išpirką, nes jis tau sumokės tiek pinigų, kad už juos bus galima gauti pusę šimto merginų ne tokiomis pavojingomis sąlygomis. Palauk tik, kol vėl būsime kartu. Tada pasilinksminsime, kaip pridera tikriems broliams, neužmiršdami ir vyno taurės. Juk šventajame rašte pasakyta: „Vynas linksmina žmogaus širdį", taipogi: „Karalius pasidžiaugs tavo grožybe."

Laukdamas šio smagaus pasimatymo, linkiu tau sėkmės. Rašyta plėšikų lindynėje, maždaug rytmetinių maldų valandą.

Eimeris, Švenčiausios Marijos vienuolyno priorius

Post scriptum. Tavo aukso grandinė neilgai pas mane teviešėjo: nuo šiol ji kabos ant kaklo plėšikui kartu su švilpuku, kuriuo tas šaukia šunis, medžiodamas svetimoje girioje."

— Ką tu pasakysi, Konradai?— paklausė grosmeisteris.— Plėšikų lindynė! Tinkama būstinė šitokiam priorui! Nėra ko stebėtis, kad dievo pirštas pakilo prieš mus ir kad Šventosios Žemės miestai vienas po kito pereina į netikių rankas, jei mūsų tarpe esama tokių dvasininkų, kaip šis Eimeris. Ir norėčiau žinoti, kas yra ta „naujoji Endoro burtininkė",— kreipėsi jis pusbalsiu į savo patikėtinį.

Konradas daug geriau už savo viršininką buvo susipažinęs (gal iš patirties) su tų laikų kavalierių žodžiais bei posakiais ir paaiškino grosmeisteriui, kad pasauliečiai vartoja šitokius išsireiškimus, kalbėdami apie savo meilužes. Bet tasai paaiškinimas nepatenkino užsispyrusio fanatiko.

— Ne, Konradai, čia slypi rimtesnis dalykas. Tavo tyra širdis nė neįtaria, kad šičia gali būti giliausia pikto praraja. Ši Rebeka iš Jorko — juk mokinė tos Miriamos, apie kurią tiek esam girdėję. Pamatysi, žydas prisipažins.— Ir, pasisukęs į Izaoką, garsiai paklausė:— Vadinasi, tavo duktė Bua-Gilbero belaisvė?

— Taip, jūsų šventoji prakilnybe,— sulemeno vargšas Izaokas,— ir kokią tik išpirką gali beturtis žmogus sumokėti, aš pasiruošęs...

— Tylėk!— tarė grosmeisteris.— Ar tavo duktė moka gydyti žmones?

— Kaipgi, maloningasis pone,— atsakė daug drąsiau Izaokas.— Ne vienas riteris ir jomenas, ginklanešys ir vasalas gali padėkoti už tą dievo jai duotą dovaną. Daugelis gali paliudyti, kad ji savo mokėjimu juos išgydė, kai jau jokie vaistai jiems padėti nebegalėjo. Tegu Izraelio dievas laimina jos triūsą!

Bomanuaras su aitriu šypsuliu žvilgtelėjo į Konradą.

— Štai, broli,— tarė jis,— kokios yra žmonijos priešo gudrybės! Štai kokiu jauku žvejoja jis žmonių sielas, duodamas jiems menką šios žemės gyvenimo pratęsimą už amžiną laimę anapus karsto. Ne veltui šventieji mūsų įstatai sako: „Nepaliaudami grumkitės su riaumojančiu liūtu!" Sukilkime prieš liūtą! Šalin vykim nedorėlį!— suriko jis, mojuodamas lazda ir tarytum grūmodamas pragaro galybėms. Paskui vėl paklausė žydo:— Tavo duktė gydo, žinoma, burtažodžiais, talismanais ir kitokiais kabalistikos kerais?

— Ak ne, garbusis ir šaunusis riteri,— atsakė Izaokas.— Ji gydo dažniausiai stebuklingos galios balzamu.

— O iš kur ji sužinojo šio balzamo paslaptį?— paklausė Bomanuaras.

— Ją išmokė išmintingoji Miriama,— atsakė sumikčiojęs Izaokas.

— Ak, klastingasai žyde!— sušuko grosmeisteris žegnodamasis.— Juk tai ta pati Miriama, kurios šlykščius kerus žino visas krikščioniškasis pasaulis. Jos kūnas buvo sudegintas prie gėdos stulpo ir pelenai išbarstyti į visas puses. Ir teatsitinka taip man pačiam ir mano ordinui, jei aš to paties nepadarysiu jos mokinei! Žinos, kaip kerėti ir savo burtais vilioti tamplierius! Damijonai, gink šį žydą lauk, už vartų! O su jo dukteria mes pasielgsime taip, kaip liepia krikščionių įstatymai ir aukštos mūsų pareigos.

Sargybiniai pastvėrė vargšą Izaoką už pakarpos ir išmetė lauk iš preseptorijos, nepaisydami jo maldavimų ir pažadų. Jam nebeliko nieko kito, kaip grįžti į rabino namus ir stengtis su jo pagalba sužinoti ką nors apie dukterį. Iki šiol jis drebėjo dėl jos garbės, o dabar išsigando dėl jos gyvybės.

Tuo tarpu grosmeisteris liepė pašaukti Templstou preseptorijos preseptorių.

XXXVI skyrius

Ne sukčius aš. Visi juk veidmainiauja.
Pramintą elgeta tik apsimetęs,
Tik vylium gauna titulus dvariškiai.
Kariai ir kunigai be veidmainystės
Gyvent negali. Ja visi naudojas.
Bažnyčioje, valstybėj ir kare
Teisingumu juk nieko nepasieksi.
Pasaulis laikosi veidmainyste.

Senų laikų pjesė

Albertas Malvuazenas, Templstou preseptorijos viršininkas, arba preseptorius, buvo tikras mūsų jau minėto Filipo Malvuazeno brolis. Panašiai kaip ir Filipas, jis buvo artimas Briano de Bua-Gilbero bičiulis.

Tarp patvirkusių ir jokių dorovės principų nepripažįstančių žmonių, kurių tais laikais tiek daug buvo atsiradę tamplierių ordine, Albertui iš Templstou priklausė viena pirmųjų vietų, bet, skirtingai, negu drąsusis Bua-Gilberas, jis mokėjo paslėpti savo ydas ir siekimus po veidmainingo dievobaimingumo ir fanatizmo kauke. Jei grosmeisteris būtų atvykęs ne taip netikėtai, jis nebūtų radęs Templstou preseptorijoje jokio apsileidimo. Net ir dabar, užkluptas iš netyčių, Albertas Malvuazenas taip pagarbiai, su tokiu aiškiai matomu susigraudinimu klausėsi savo viršininko priekaištų, su tokiu uolumu ėmėsi gaivinti asketiško dievobaimingumo dvasią savo preseptorijoje, kur pastaruoju metu viešpatavo visiškas palaidumas, kad Lukas Bomanuaras buvo pradėjęs geriau galvoti apie preseptorių, negu iš pradžių, kai apie jį sprendė pagal preseptorijos vaizdą.

Tačiau palanki grosmeisterio nuomonė griežtai pasikeitė, kai jis sužinojo, kad Albertas Malvuazenas priėmė į savo presep-

toriją belaisvę žydaitę, kuri, kaip iš visko atrodė, buvo vieno brolio meilužė.

Ir kai Albertas pašauktas atėjo, grosmeisteris jį sutiko neprastai rūsčiai.

— Šioje tamplierių ordino būstinėje,— griežtai tarė Bomanuaras,— yra moteris, kurią atsivežė vienas iš mūsų brolių Kristuje ir apgyvendino čia, jums leidus, sere preseptoriau.

Albertas Malvuazenas visiškai suglumo, nes nelaimingoji Rebeka buvo uždaryta nuošalioje slaptoje preseptorijos pastato dalyje ir visais įmanomais būdais buvo pasirūpinta, kad apie tai niekas nežinotų. Grosmeisterio žvilgsnyje preseptorius išskaitė pražūtį ir sau, ir Bua-Gilberui, jei tik nesugebės nukreipti kylančios audros.

— Kodėl gi jūs tylite?— paklausė grosmeisteris.

— Ar man leidžiama atsakyti?— ištarė Malvuazenas kuo nuolankiausiai, nors iš tikrųjų tik norėjo laimėti laiko ką nors sugalvoti.

— Sakyk,— tarė grosmeisteris,— sakyk, ar tu žinai mūsų šventųjų įstatų straipsnį, draudžiantį tamplieriams turėti ryšių su moterimis?

— Žinoma, didžiai gerbiamas tėve,— atsakė preseptorius.— Kaipgi būčiau galėjęs pasiekti šitokio aukšto laipsnio mūsų ordine, nebūdamas susipažinęs su svarbiausiais įstatų straipsniais?

— Tai kaipgi galėjo atsitikti, dar kartą tave klausiu, kad leidai išniekinti šventąjį vienuolyną, nesukliudydamas vienam iš brolių atsivežti čion savo meilužę, ir dargi žydę kerėtoją?

— Kerėtoją?— pakartojo Albertas Malvuazenas.— Šventieji angelai, saugokite mus!

— Taip, broli, kerėtoją,— griežtai tarė grosmeisteris.— Tikrai taip. Ar tu drįsi paneigti, kad toji Rebeka, niekingo lupikautojo Izaoko iš Jorko duktė ir šlykščios raganos Miriamos mokinė, gyvena šiuo metu tavo preseptorijoje?

— Jūsų išminties dėka, šventasis tėve,— tarė preseptorius,— tamsi uždanga nukrito man nuo akių. Aš niekaip negalėjau suprasti, kodėl toks narsus riteris, kaip Brianas de Bua-Gilberas, galėjo šitaip pasiduoti moters žavesiui. Aš priėmiau ją šion būstinėn kaip tik norėdamas sutrukdyti jiems suartėti, nes priešingu atveju mūsų narsiajam ir pamaldžiajam broliui grėsė pavojus įpulti į mirtiną nuodėmę.

— Vadinasi, iki šiol tarp jų nebuvo nieko, kuo jis būtų sulaužęs apžadus?— paklausė grosmeisteris.

— Kaip, mūsų pastogėje!— tarė preseptorius, su siaubu žegnodamasis.— Tesaugoja mus šventoji Magdalena ir dešimt tūkstančių nekaltųjų mergelių! Ne! Jei aš ir nusidėjau, priimdamas žydę į šią šventąją būstinę, tai tik dėl to, kad tikėjausi tuo padaryti galą beprotiškam mūsų brolio jausmui, kuris man atrodė toks keistas ir nenatūralus, jog aš nenoromis pradėjau manyti, kad jam maišosi protas, ir galvojau, jog lengviau būtų jį išgydyti užuojauta, negu pabarimais. Bet jeigu jūsų aukštai gerbiama išmintis susekė, kad toji žydė yra ragana, tai tuo ir galima visiškai išaiškinti jo nesuprantamą beprotybę.

— Taip ir yra! Taip ir yra!— sušuko Bomanuaras.— Matai, broli Konradai, kaip pavojinga yra pasiduoti klastingiems šėtono masinimams. Mes žiūrim į moterį, norėdami pasiganyti akis ir pasimėgauti tuo, kas vadinama grožiu, o amžinasis priešas, riaumojantis liūtas, užvaldo mus tuo metu, ir koks nors talismanas ar kiti kokie apžavai užbaigia tai, ką pradėjo dykinėjimas ir lengvabūdiškumas. Labai galimas daiktas, kad šiuo atveju brolis Brianas labiau nusipelno gailesio, negu bausmės, ir yra labiau reikalingas paramos, negu rykščių. Galimas daiktas, kad mūsų graudenimai ir maldos nukreips jį nuo beprotybės ir sugrąžins paklydėlį į mūsų brolių eiles.

— Būtų labai gaila,— tarė Konradas Mon-Fitčetas,— jei ordinas netektų vieno iš geriausių karių kaip tik tada, kai šventoji mūsų bendrija ypatingai reikalinga savo sūnų pagalbos. Brianas de Bua-Gilberas savo ranka yra sunaikinęs tris šimtus saracėnų.

— Šitų prakeiktų šunų kraujas,— tarė grosmeisteris,— bus miela ir patinkama auka šventiesiems ir angelams. Su jų šventąja pagalba mes pasistengsime atnarplioti kerų rezginį, į kurį įsipainiojo mūsų brolis. Jis sutraukys šios naujosios Dalilos pančius, kaip senovėje Samsonas sutraukė virves, kuriomis jį buvo surišę filistinai, ir vėl ištisomis šimtinėmis žudys netikius. O šią niekingą kerėtoją, apžavėjusią tamplierių ordino riterį, reikia, be jokios abejonės, nubausti mirtimi.

— Bet anglų įstatymai...— buvo bepradedąs preseptorius, kuris nudžiugo, jog grosmeisterio rūstybė nuo jo ir Bua-Gilbero pakrypo į kitą pusę, bet vis dėlto pabūgo, kad ji nenueitų per toli.

— Anglų įstatymai,— pertraukė jį grosmeisteris,— leidžia ir įsako kiekvienam teisėjui vykdyti teisingumą ir teisti jam pri-

klausomoje srityje. Kiekvienas baronas turi teisę suimti, ištardyti ir nuteisti raganą, rastą savo valdose. Tai nejaugi tamplierių ordino grosmeisteris neturėtų šios teisės savo ordino preseptorijos ribose. Ne! Mes ją teisime ir pasmerksime. Ragana išnyks nuo žemės paviršiaus, ir dievas atleis jos padarytas piktadarybes. Paruoškite didžiąją menę raganos teismui.

Albertas Malvuazenas nusilenkė ir pasišalino, bet prieš įsakydamas paruošti menę teismui, pirmiausia nuėjo ieškoti Briano de Bua-Gilbero, norėdamas jam pranešti, kuo viskas gali baigtis.

Jis rado Brianą be galo įsiutusį, nes gražioji žydaitė vėl jį atstūmė.

— Kokia beprotybė!— sušuko jis.— Koks nedėkingumas atstumti žmogų, kuris per kraują ir ugnį rizikavo savo gyvybe, ją gelbėdamas! Prisiekiu dievu, Malvuazenai, kai aš jos ieškojau, aplink mane traškėjo ir griuvo degančios lubos ir gegnės. Aš buvau taikinys šimtams strėlių, jos barškėjo į mano šarvus kaip kruša į langines, bet aš nieko nepaisiau, tik ją dangsčiau savo skydu. Tiek aš dėl jos iškentėjau, o dabar ta užsispyrėlė man prikaišioja, kam jai neleidau žūti, ir ne tik kad nerodo prielankumo, bet ir neduoda nė mažiausios vilties susilaukti bent dėkingumo ateityje. Tarytum velnias, teikiąs užsispyrimo visai jos giminei, būtų ją vieną apsėdęs.

— Man rodos, kad tas velnias apsėdo judu abu,— tarė preseptorius.— Kiek sykių tau patardavau būti atsargiam, jei negali visiškai jos atsisakyti! Argi aš nekartojau, kad pasaulyje yra pakankamai krikščionių merginų, kurios laikytų sau nuodėme atstumti šitokio narsaus riterio dėmesį. Ir reikėjo būtinai nukreipti savo jausmus į šią aikštingą ir užsispyrusią žydę! Dievaži, aš jau pradedu manyti, kad senasis Lukas Bomanuaras teisingai tvirtina, jog jinai tave pakerėjo.

— Lukas Bomanuaras!— sušuko priekaištingai Bua-Gilberas.— Tai tu šitaip laikaisi atsargumo! Kaipgi galėjai leisti tam senam pakvaišėliui sužinoti, kad Rebeka preseptorijoje?

— O ką gi aš turėjau daryti?— tarė preseptorius.— Aš rūpinausi kiek galėdamas, kad jūsų paslaptis neišaiškėtų, bet kažkas ją užuodė ir paskundė, gal pats velnias, bet velnias ir težino. Tačiau aš, kaip bemokėdamas, pasistengiau tave apginti. Tu nenukentėsi, jei atsižadėsi Rebekos. Tavęs gailimasi... tu laikomas raganavimo auka. O ji, ragana, ir bus už tai nubausta.

— Na ne, prisiekiu dievu, aš to neleisiu! — tarė Bua-Gilberas.

— O aš prisiekiu dievu, kad taip turi būti ir taip bus!—tarė Malvuazenas.— Nei tu, nei kas nors kitas nebegali jos išgelbėti. Lukas Bomanuaras iš anksto jau nutarė, kad žydės mirtis bus apvalomoji auka už visas tamplierių meilės nuodėmes. O pats žinai, jis turi ir valią, ir galią šitokiam išmintingam ir dievobaimingam sumanymui įvykdyti.

— Ateityje žmonės negalės patikėti, kad kadaise būta šitokio absurdiško fanatizmo!— tarė Bua-Gilberas, dideliais žingsniais vaikščiodamas po kambarį.

— Kuo jie patikės, kuo ne, šito aš nežinau,— ramiai tarė Malvuazenas,— bet žinau, kad mūsų laikais ir dvasininkai, ir pasauliečiai, mažiausiai devyniasdešimt devyni iš šimto, pritars mūsų grosmeisterio nuosprendžiui.

— Žinai, ką aš sugalvojau,— tarė Bua-Gilberas.— Tu juk mano draugas, Albertai, padėk man. Leisk jai pabėgti, o aš ją nugabensiu kur nors į saugesnę slaptą vietą.

— Negaliu, kad ir norėčiau,— atsakė preseptorius.— Visa preseptorija pilna grosmeisterio tarnų ir šalininkų. Be to, atvirai kalbant, nenoriu veltis į šį reikalą, net jei ir turėčiau vilties sausas iš klano atsikelti. Aš jau pakankamai dėl tavęs esu rizikavęs, ir man visiškai nesinori netekti preseptoriaus vietos dėl gražių žydės akių. Paklausyk mano patarimo: atsižadėk šios beprotybės, leisk savo sakalus kilnesnėn medžioklėn. Pagalvok, Bua-Gilberai: tavo dabartinė padėtis ir ateities garbė — viskas priklauso nuo tavo vietos ordine. Jeigu užsispyręs laikysies Rebekos, duosi Bomanuarui galimybę išmesti tave iš ordino, ir jis, žinoma, nepraleis šitokios progos. Jis pavydulingai spaudžia aukščiausios valdžios lazdą savo drebančia ranka ir labai gerai žino, jog ir tu šios lazdos sieki. Jis tave pražudys, be jokios abejonės, ypač jeigu duosi jam šitokią gerą dingstį, užsistodamas kerėtoją žydę. Geriau nusileisk jam šį kartą, nes sukliudyti jo kėslų vis vien negali. O kai jo lazda pateks į tavo tvirtą ranką, tada galėsi daryti, kaip tik tau patiks,— myluoti Judėjos dukras arba jas deginti.

— Malvuazenai,— tarė Bua-Gilberas,— koks tu šaltakraujiškas...

— ... draugas,— pasiskubino užbaigti preseptorius, nes Bua-Gilberas būtų pasakęs blogesnį žodį.— Taip, aš šaltakraujiškas

draugas, todėl galiu duoti protingą patarimą. Dar kartą tau sakau, kad Rebekos išgelbėti nebeįmanoma. Dar kartą tau sakau, kad per ją ir pats pražūsi. Eik geriau pas grosmeisterį, atsiklaupk prieš jį ir pasakyk...

— Tik jau nesiklaupsiu! Ne, aš stačiai nueisiu pas tą suvaikėjusį šventeivą ir viską jam atvirai pasakysiu.

— Na gerai,— šaltai tarė Malvuazenas,— pasisakyk jam, kad aistringai myli tą belaisvę žydaitę. Juo daugiau tu kalbėsi apie savo jausmus, juo greičiau jis paskubės padaryti jiems galą, nužudydamas tavo žaviąją burtininkę. O jeigu tik tu pats prisipažinsi sulaužęs apžadus, nebelauk jokio pasigailėjimo iš savo brolių; tada tau teks atsižadėti tos galybės ir aukštos padėties, kurios tikiesi ateityje, ir pasitenkinti likimu samdomojo kario, dalyvaujančio smulkiuose Flandrijos ir Burgundijos kivirčuose.

— Tu sakai tiesą, Malvuazenai,— tarė Brianas de Bua-Gilberas, valandėlę pagalvojęs.— Aš neduosiu tam sukempėjusiam šventeivai šitokio ginklo į rankas. Rebeka nenusipelnė, kad dėl jos aukočiau savo garbę ir ateitį. Aš jos atsižadėsiu. Taip, aš ją paliksiu, tesižinie, jei tiktai...

— Nestatyk jokių sąlygų, kai jau taip išmintingai apsisprendei,— tarė Malvuazenas.— Kas yra moteris, jei ne žaislas, pradžiuginąs mus laisvalaikio valandą? Tikrasis gyvenimo tikslas — garbės siekimas. Težūva šimtai tokių gležnų būtybių, kaip toji žydė, kad tik tu drąsiai žengtum į priekį savo aukštu ir šlovingu keliu... Na, bet dabar aš eisiu, nereikia, kad kas mus matytų šitaip draugiškai besikalbant. Turiu įsakyti, kad būtų paruošta menė teismo posėdžiui.

— Kaip!— sušuko Bua-Gilberas.— Taip greitai!

— Taip,— atsakė preseptorius.— Teismas visada labai greitai vyksta, kai nuosprendis iš anksto padarytas.

Pasilikęs pats vienas, Bua-Gilberas sukuždėjo:

— Brangiai tu man atsieisi, Rebeka! Bet kodėl gi aš negaliu tavęs palikti, kaip tas beširdis veidmainys man pataria? Aš pasistengsiu dar kartą tave išgelbėti. Bet saugokis! Jei tu vėlei mane atstumsi, mano kerštas bus toks pat beribis, kaip ir mano meilė. Bua-Gilberas neaukos savo gyvybės ir garbės, jei jam už tai temokama tik priekaištais ir panieka.

Vos spėjo preseptorius duoti reikalingus nurodymus, pas jį atėjo Konradas Mon-Fitčetas ir pasakė, kad grosmeisteris nusprendė žydaitę už raganavimą pasmerkti myriop.

— Betgi tai neturi realaus pagrindo,— tarė preseptorius.— Ar maža pas mus gydytojų žydų, ir niekas jų nelaiko raganiais, nors jie išgydo tiesiog stebuklingai.

— Grosmeisteris kitokios nuomonės,— tarė Mon-Fitčetas.— Ir žinai, Albertai, kalbėsiu su tavim atvirai. Ar ji ragana, ar ne, nesvarbu: geriau težūva kažkokia žydė, negu kad mūsų bendrija netektų Bua-Gilbero arba kad vidaus nesantaika suskaldytų ordiną. Tu žinai, kokios jis aukštos kilmės ir kaip pagarsėjęs mūšiuose. Žinai, su kokia pagarba žiūri į jį daugelis mūsų brolių. Bet visa tai nieko nepadės, jei grosmeisteris palaikys jį tos žydės bendrininku, o ne auka.

— Aš net ką tik dabar jį įkalbinėjau, kad jos atsižadėtų,— tarė Malvuazenas.— Bet argi yra pagrindo teisti šią Rebeką už raganavimą? Gal grosmeisteris pakeis savo nuomonę, jei įsitikins, kad įrodymai pernelyg silpni?

— Reikia juos sustiprinti, Albertai,— atsakė Mon-Fitčetas.— Reikia surasti jiems patvirtinimų. Supranti?

— Suprantu,— atsakė preseptorius.— Aš pats pasiruošęs bet kuriuo būdu patarnauti ordino labui. Bet mes tiek maža laiko beturime! Kurgi rasime tinkamų liudininkų?

— Malvuazenai, aš tau sakau, kad jų reikia rasti,— pakartojo Konradas.— Iš to bus naudos ir ordinui, ir tau pačiam. Templistou — neturtinga preseptorija. Dievo Namų preseptorija dvigubai turtingesnė. Tu žinai, kad aš turiu šiek tiek įtakos mūsų senajam valdovui. Surask žmonių, galinčių mums padėti šiuo klausimu, ir tu būsi Dievo Namų preseptorius derlingoje Kento srityje. Na, ką pasakysi?

— Su Bua-Gilberu atvykusių tarnų tarpe,— tarė Malvuazenas,— yra du vyrukai, kuriuos aš seniai pažįstu. Jiedu pirmiau tarnavo pas mano brolį Filipą de Malvuazeną, o paskui pas baroną Fron de Befą. Gal jie ką nors žino apie šios moters raganavimą.

— Tai eik greičiau ir surask juos. Ir klausyk, Albertai, jeigu prireiktų jų atmintį pastiprinti keliais dukatais, tai nepagailėk pinigų.

— Jie už vieną cechiną prisieks, kad jų tikroji motina buvo ragana,— tarė preseptorius.

— Tai paskubėk,— tarė Mon-Fitčetas,— vidurdienį prasidės teismas. Nuo to laiko, kai mūsų viršininkas nuteisė sudeginti Hametą Alfagį, apsikrikštijusį musulmoną, kuris vėl sugrįžo prie savo religijos, aš dar nė karto nemačiau, kad jis būtų toks uolus.

Sunkus pilies bokšto varpas mušė pusiaudienį, kai Rebeka išgirdo žingsnius, artėjančius nuošaliais laiptais į jos kalinimo vietą. Sprendžiant iš šių žingsnių, buvo aišku, kad eina keletas žmonių, ir toji aplinkybė ją nudžiugino, nes iš visų blogybių ji labiausiai bijojo aistringojo Bua-Gilbero apsilankymų. Durys atsidarė, ir įėjo Konradas Mon-Fitčetas ir preseptorius Malvuazenas, lydimi juodai apsirengusių sargybinių su alebardomis.

— Prakeiktosios tautos dukterie,— tarė preseptorius,— stokis ir eik paskui mus!

— Kur?— paklausė Rebeka.— Ir ko?

— Tau privalu,— atsakė Konradas,— ne klausti, bet klausyti. Tačiau žinok, kad tu vedama į teismą, kur stosi prieš šventąjį mūsų ordino grosmeisterį ir atsakysi už savo nusikaltimus.

— Garbė Abraomo dievui!— tarė Rebeka, pamaldžiai sudėjusi rankas.— Vien tik teisėjo titulas, nors tas teisėjas ir priešiškas mano tautai, man yra tarytum globėjo vardas. Aš mielu noru eisiu paskui jus, tik leiskit užsimesti ant galvos šydą.

Lėtai ir iškilmingai jie nulipo laiptais, perėjo ilgą galeriją ir pro suveriamas duris įžengė į didžiąją menę, kur turėjo vykti teismas.

Žemutinė šios erdvios menės dalis buvo sausakimšai prisigrūdusi ginklanešių ir jomenų, todėl Rebeka ir jos palydovai vos galėjo pro juos prasispausti. Eidama į paskirtą jai vietą nuleidusi galvą ir sunertomis ant krūtinės rankomis, Rebeka pajuto, kaip kažkas iš minios įkišo jai į ranką lapelį popieriaus, kurį ji paėmė beveik nesąmoningai ir laikė, nė sykio nepažvelgdama. Tačiau mintis, kad šiame baisingame susirinkime ji turi nežinomą draugą, suteikė jai drąsos pažvelgti, kur ji atvesta. Pakėlusi galvą, ji pamatė vaizdą, kurį pamėginsime atvaizduoti sekančiame skyriuje.

XXXVII skyrius

Įstatymas žiaurus, kurs skųstis draudžia,
Neleidžia sielvartą apverkti graudžiai;
Įstatymas žiaurus, kurs juoktis gina,
Kai trokšta džiaugtis deganti krūtinė;
Bet dar žiauresnis jis, kada tironas
Dangaus vardu myriop pasmerkia žmones.
„Viduramžiai"

Aukštutiniame menės gale ant pakylos buvo susirinkęs tribunolas, prieš kurį turėjo stoti nelaiminga ir nieku nenusikaltusi Rebeka.

Aukštame krėsle, tiesiai prieš teisiamąją, sėdėjo tamplierių ordino grosmeisteris puikiais baltais drabužiais. Rankoje jis laikė lazdą su ordino kryžium. Ties jo kojomis stovėjo stalas, už kurio sėdėjo du ordino kapelionai, rašysiantys bylos protokolą. Juodomis sutanomis, nuskustais viršugalviais ir nuolankia laikysena jie buvo tokie nepanašūs į karingos išvaizdos riterius, tiek preseptorijos gyventojus, tiek ir atvykusius grosmeisterio apsilankymo proga. Preseptorių — jų dalyvavo keturi — vietos buvo žemėliau ir kiek toliau už grosmeisterio krėslo; dar toliau ant suolų sėdėjo ordino riteriai, neužimantys jokių postų, o už jų, taip pat ant pakylos, stovėjo baltais kaip sniegas drabužiais ginklanešiai.

Susirinkusieji atrodė nepaprastai rimtai nusiteikę. Riterių veiduose, be kariškos narsos, dar buvo matyti iškilnus orumas, deramas dvasiško luomo žmonėms ir itin demonstruojamas grosmeisterio akivaizdoje.

Likusi menės dalis buvo pilna alebardomis ginkluotų sargybinių ir kitų žmonių, susirinkusių čionai iš smalsumo paspoksoti į grosmeisterį ir į kerėtoją žydaitę. Daugumą šių prastuolių vienu ar kitu būdu priklausė Templstou preseptorijai, todėl vilkėjo juodais drabužiais. Aplinkiniams kaimiečiams taip pat buvo leista įeiti menėn. Bomanuaras pageidavo, kad kuo daugiau žmonių matytų šį didžiai pamokomą reginį. Didelės mėlynos grosmeisterio akys žibėjo, ir iš jo veido buvo matyti, kad jis gerai supranta prisiimto vaidmens svarbą ir didybę.

Teismo posėdis prasidėjo psalmės giedojimu. Suskambėjo iškilmingi garsai: „Ateikite ir pašlovinkite viešpatį". Šią psalmę tamplieriai dažnai giedodavo, pradėdami mūšį su žemiškais

priešais, ir Lukas Bomanuaras pasirinko ją kaip labiausiai tinkamą ir šiam atvejui, nes tarėsi stojąs į pergalingą kovą prieš tamsos galybes.

Jungdamiesi į darnų chorą, šimto vyrų balsai pakilo aukštyn ir nuošė nubangavo menės paskliautėm, nelyginant veržlūs vandenų srautai.

Kai nutilo giedojimas, grosmeisteris iš lėto apsidairė, apžvelgdamas visą menę, ir pastebėjo, kad vieno preseptoriaus vieta tuščia. Brianas de Bua-Gilberas, kuris čia iš pradžių sėdėjo, dabar buvo išėjęs ir atsistojęs prie riterių. Kairiąja ranka jis laikė pakėlęs savo apsiaustą, tarytum norėdamas užsidengti veidą, dešiniąja giliai susimąstęs braižė kardo smaigaliu kažkokius ženklus ant ąžuolinių grindų.

— Nelaimingasis!— tarė pusbalsiu grosmeisteris, pažvelgęs į jį su užuojauta.— Štai, Konradai, ką, padedant nelabajam, iš narsaus ir garbingo kario gali padaryti lengvabūdiškas moters žvilgsnis! Matai, jis nebegali į mus žiūrėti. Ir į ją nebegali pažvelgti. Kažin, ar ne velnias jį vedžioja už rankos ir braižo tuos paslaptingus ženklus. Gal jais kėsinasi prieš mus ir prieš mūsų gyvybę? Bet mums nebaisios šėtono žabangos, ir mes nebijome žmonių giminės priešo!

Šie žodžiai buvo pašnibždėti vienam tik patikėtiniui, Konradui Mon-Fitčetui. Paskui Bomanuaras garsiai kreipėsi į visus susirinkusius:

— Garbingieji ir narsieji vyrai, riteriai, preseptoriai, mūsų šventojo ordino kariai, mano broliai ir mano vaikai! Taipogi ir jūs, kilmingieji ir dievobaimingieji ginklanešiai, kurie trokštate nešioti šį šventąjį kryžių! O taipogi ir jūs, mūsų broliai Kristuje, visokių luomų žmonės! Teesie jums žinoma, kad ne dėl asmeniškos galios neturėjimo sušaukėme šį susirinkimą, nes mums, nevertam dievo tarnui, kartu su šia lazda suteikta teisė vykdyti teisingumą visame kame, kas tiktai liečia šventojo mūsų ordino gerovę. Garbingasis mūsų tėvas, šventasis Bernardas, davęs mums riteriškos ir šventos mūsų bendrijos įstatus, penkiasdešimt antrajame perskyrime sako, kad broliai neturi rinktis kitaip, kaip tik savo viršininko valia ir įsakymu, palikdamas mums ir kitiems garbingiesiems tėvams, mūsų pirmtakams, spręsti, kokia dingstimi, kuriuo metu ir kurioje vietoje turi būti sušaukta ką nutarti kapitula viso ordino arba jo dalies. O tada mums privalu išklausyti mūsų brolių nuomonę, bet

pasielgti turime pagal savo pačių įsitikinimą. Tačiau, kai patrakęs vilkas įsiveržia į kaimenę ir nusineša ėriuką, geras ganytojas privalo sušaukti savo draugus, idant lankais ir mėtyklėmis padėtų jam sunaikinti priešą pagal visiems žinomą taisyklę, kad liūtą reikia galabyti visur ir visada. Todėl čia atvedėme moterį, vardu Rebeką, dukterį Izaoko iš Jorko, moterį, pagarsėjusią šlykščiais kerais ir raganavimu. Šiais savo kerais ji sudrumstė kraują ir sumaišė protą ne kokiam prastuoliui, bet riteriui, ne pasauliečiui, bet tamplierių ordino riteriui, ir ne eiliniam ordino riteriui, bet mūsų ordino preseptoriui, vyresniajam savo vieta ir laipsniu. Mūsų brolis Brianas de Bua-Gilberas žinomas ne tik mums, bet ir visiems čia susirinkusiems, kaip narsus ir uolus kryžiaus gynėjas, atlikęs daugybę šlovingų žygių Šventojoje Žemėje. Ne mažiau kaip savo narsa ir kariškais nuopelnais jis pagarsėjo tarp savo brolių ir išmintimi bei įžvalgumu, ir mūsų ordino riteriai įprato žiūrėti į jį, kaip į šios lazdos paveldėtoją, kai viešpats teiksis mane nuo jos išvaduoti. Ir kai mes išgirdome, kad šis prakilnusis riteris staiga nusižengė ordino įstatams ir, nepaisydamas duotųjų įžadų, neatsižvelgdamas į savo draugus, paniekinęs visas didžios ateities viltis, susidėjo su žyde, rizikavo dėl jos savo gyvybe ir pagaliau atsigabeno ją ir apgyvendino mūsų ordino preseptorijoje,— kuo visa tai galima paaiškinti, jei ne velnio apsėdimu ir raganiškais burtais? Jei mes kitaip galvotume, nei jo aukšta padėtis, nei narsumas, nei šlovė nesukliudytų mums griežtai jį nubausti ir su šaknimis išrauti blogį, nes šioje apgailėtinoje istorijoje mes randame daugelį nusikaltimų prieš mūsų šventuosius įstatus. Pirma, riteris veikė savavališkai. Antra, jis bendravo su ekskomunikuotu asmeniu, tuo užsitraukdamas ir sau bažnyčios prakeikimą. Trečia, jis susidėjo su svetimšale moterim. Už tuos visus baisingus nusikaltimus Brianas de Bua-Gilberas turėtų būti pašalintas iš mūsų tarpo, nors jisai ir būtų dešinioji mūsų ordino ranka arba jo dešinioji akis.

Grosmeisteris nutilo. Negarsus murmesys nuošė per menę. Tie iš jaunimo, kurie buvo bepradedą šaipytis, klausydamiesi grosmeisterio samprotavimų, dabar irgi surimtėjo ir baimingai laukė, ką jis dar pasakys.

— Tokia didelė,— tarė jis,— ir sunki bausmė tektų tamplierių riteriui, jei jis laisva valia būtų pažeidęs šitiek pačių svarbiųjų mūsų nuostatų punktų. Bet jei riteris, paveiktas kerų ir

burtų, pateko šėtono valdžion tiktai todėl, kad lengvabūdiškai pažvelgė į moters grožį, tai mes esame labiau linkę liūdėti dėl jo nuopuolio, negu jį bausti; tad paskyrę bausmę, kuri padėtų jam atpirkti nuodėmes, visą rūstį turime nukreipti į šėtono įrankį, kuris vos neįtraukė mūsų brolio į visišką pražūtį. O todėl išeikite į priekį visi, kurie matėte šiuos nelemtus darbus, idant mes galėtume išklausyti ir nustatyti, ar gana mūsų teisingumui pasitenkinti vien šios moters bausme, ar turėsime kruvina širdimi nubausti taip pat ir savo brolį.

Buvo iššaukta keletas žmonių, kurie paliudijo matę, kaip Bua-Gilberas rizikavo gyvybe, gelbėdamas Rebeką iš degančios pilies. Jie vaizdavo šį įvykį su visais tais perdėjimais, į kuriuos taip linkę prastuoliai, kai jų vaizduotė sukrėsta kokio nors nepaprasto atsitikimo. Šis prigimtas jų palinkimas į visa, kas stebina, dar labiau sustiprėjo, žinant, kad jų parodymai teikia aiškiai matomą malonumą aukštam asmeniui. Todėl pavojai, kuriuos nugalėjo Bua-Gilberas, jų pasakojimuose atrodė stačiai pasibaisėtini. Beatodairiška drąsa, Bua-Gilberui gelbstint Rebeką, anot jų parodymų, pranokusi ne tik paprastą atsargumą, bet ir didžiausią riterišką narsą. O tas pagarbus atlaidumas, su kuriuo jis klausėsi priekaištingų ir rūsčių gražuolės žodžių, buvo taip perdėtai pavaizduotas, jog atrodė stačiai neįtikimas, žinant, koks jis išdidus.

Paskui buvo iššauktas Templstou preseptorius, kuris papasakojo apie Bua-Gilbero ir Rebekos atvykimą į preseptoriją. Duodamas parodymus, Malvuazenas kalbėjo labai apdairiai. Klausantis atrodė, kad jis stengiasi neįžeisti Bua-Gilbero jausmų, tačiau kalbėdamas kartais įterpdavo tokių užuominų, iš kurių buvo aišku, kad jis laiko riterį apimtą savotiško pamišimo. Sunkiai ir su atgaila atsidūsėjęs, preseptorius prisipažino nusikaltęs, kad priėmė Rebeką ir jos mylimąjį į savo preseptoriją.

— Visa, kuo galiu pateisinti šį savo poelgį,— tarė jis baigdamas,— aš jau pasakiau per išpažintį mūsų šventajam tėvui grosmeisteriui. Jis žino, kad tą padariau ne blogais sumetimais, nors ir pasielgiau neteisingai. Su džiaugsmu aš priimsiu bausmę, kokią tik teiksitės man paskirti.

— Tu teisingai pasakei, broli Albertai,— tarė Bomanuaras.— Tavo sumetimai buvo geri, nes norėjai sulaikyti paklydusį brolį, kad nepadarytų nepataisomos kvailystės, bet tavo elgesys buvo klaidingas. Tu pasielgei kaip žmogus, kuris, norėdamas

sustabdyti arklį, stveria jį už balnakilpės, užuot pagavęs už kamanų. Taip galima tik pakenkti sau pačiam, o ne pasiekti tikslą. Mūsų dievobaimingasis įsteigėjas liepė mums kalbėti „Tėve mūsų" trylika kartų rytą ir devynis vakare, o tu atkalbėk dvigubai. Tamplieriui leidžiama triskart per savaitę valgyti mėsą, o tu turėsi pasninkauti visas septynias dienas. Taip daryk šešias savaites, ir tavo atgaila bus atlikta.

Veidmainiškai rodydamas didžiausią nuolankumą, Templstou preseptorius nusilenkė viršininkui iki pat žemės ir sugrįžo į savo vietą.

— Dabar, broliai,— tarė grosmeisteris,— reikėtų įsigilinti į šios moters praeitį ir patikrinti, ar ji moka raganauti ir kerėti žmones, nes iš tų parodymų, kuriuos čia girdėjome, turime pagrindo galvoti, jog paklydęs mūsų brolis buvo pragariškų burtų apžavėtas.

Hermanas Gudolrikas buvo ketvirtasis iš susirinkusių menėje preseptorių. Kiti trys buvo Konradas Mon-Fitčetas, Albertas Malvuazenas ir patsai Brianas de Bua-Gilberas. Hermanas, senyvas karingos išvaizdos žmogus, musulmonų kardų randais išvagotu veidu, buvo didžiai visų brolių gerbiamas. Jis atsistojo ir nusilenkė grosmeisteriui, kuris tučtuojau leido jam kalbėti.

— Aš norėčiau sužinoti, garbingasis tėve, iš paties mūsų brolio, narsiojo Briano de Bua-Gilbero, lūpų, ką jis mano apie tuos visus stebėtinus kaltinimus ir kaip dabar žiūri į savo nelaimingą aistrą tai žydei.

— Brianai de Bua-Gilberai,— pasakė grosmeisteris,— tu girdėjai mūsų brolio Gudolriko klausimą? Tai atsakyk jam.

Bua-Gilberas pasuko galvą į grosmeisterį, bet nieko neatsakė.

— Jį apsėdo nebylumo velnias,— tarė grosmeisteris.— Šalin, šėtone! Kalbėk, Brianai de Bua-Gilberai, įsakau tau šiuo kryžium, šventojo mūsų ordino simboliu!

Bua-Gilberas visomis jėgomis sutramdė didėjantį pasipiktinimą ir panieką, puikiai žinodamas, kad nesusitramdydamas nieko nelaimės.

— Brianas de Bua-Gilberas,— tarė jis,— neatsakinėja į šitokius nežmoniškus klausimus ir beprasmiškus kaltinimus. O jeigu jo garbė bus įžeista, jis gins ją savo kūnu ir šiuo štai kardu, kuris jau tiek kartų yra kovojęs krikščionybės labui.

— Mes tau atleidžiame, broli Brianai,— tarė grosmeisteris,— nors tu ir nusidedi, girdamasis savo žygiais, nes gyrimasis savo

nuopelnais eina iš velnio. Bet mes tau atleidžiame, matydami, kad kalbi ne savo noru, o gundomas to, kurį mes su dievo pagalba išginsime iš mūsų tarpo.

Brianas de Bua-Gilberas blykstelėjo į grosmeisterį rūsčiu ir paniekinamu žvilgsniu. bet susitvardė ir nieko nebeatsakė.

— O dabar,— kalbėjo toliau grosmeisteris,— kadangi į mūsų brolio Gudolriko klausimą neduota aiškaus atsakymo, tęsime bylą toliau ir, padedami mūsų šventojo globėjo, ištirsime iki pat gelmių šią bedievišką paslaptį. Tegu tie, kurie ką nors gali pasakyti apie šios moters gyvenimą ir jos darbus, ateina čia.

Tolimajame menės gale pasigirdo kažkoks bruzdesys. Grosmeisteris paklausė, kas ten darosi; jam buvo atsakyta, kad minioje esąs luošys, kuris seniau jau visai nebepajudėjo, o teisiamoji jį išgydė stebuklingu balzamu.

Minia išstūmė į priekį vargšą saksų valstietį. Jis buvo mirtinai išsigandęs, nes manė būsiąs nubaustas už tai, kad žydaitė jį išgydė nuo paralyžiaus. Visiškai jis nebuvo pasveikęs ir vaikščiojo su ramentais.

Labai nenoromis, gausiai ašarodamas, jis papasakojo, kad prieš dvejus metus, kai jis gyvenęs Jorke ir dirbęs staliumi pas turtingą žydą Izaoką, staiga susirgęs sunkia ir skausminga liga, tada Rebeka pradėjusi jį gydyti kažkokiu kvapiu balzamu, kuris jį ir prikėlęs iš patalo. O kai truputį pasitaisęs, ji davusi jam to brangaus tepalo ir pinigų kelionei, kad galėtų sugrįžti pas savo tėvą, gyvenantį netoli Templstou.

— Ir leiskite pareikšti, jūsų šventenybe,— baigė liudininkas,— jog nieku gyvu negali būti, kad toji mergina būtų norėjusi man pakenkti, nors likimas ir lėmė jai būti žyde, nes, tepdamasis jos vaistu, aš visada kalbėdavau „Tėve mūsų" ir „Tikiu dievą tėvą", o tepalas nuo to anaiptol ne blogiau veikė.

— Tylėk, verge,— tarė grosmeisteris,— ir eik šalin! Tik tokiems galvijams ir pritinka terliotis su visokiais pragaro tepalais ir darbuotis šėtono išperų naudai! Aš tau sakau, kad žmonių giminės priešas todėl ir apleidžia žmogų ligomis, kad paskui galėtų jį išgydyti ir tuo būdu įpiršti visiems kokius pragaro vaistus. Ar tu dar tebeturi to tepalo, apie kurį kalbėjai?

Valstietis įkišo užantin drebančią ranką ir ištraukė mažą induką su žydišku užrašu ant dangtelio. Daugumai žiūrovų tai buvo aiškus įrodymas, kad pats velnias gamino šį vaistą. Bomanuaras persižegnojo, paėmė į rankas indelį ir, gerai mokė-

damas rytų kalbas, lengvai perskaitė užrašą: „Judo giminės liūtas pergalėjo".

— Nuostabi šėtono galybė,— tarė grosmeisteris,— taip šventvagiškai iškreipti šventąjį raštą, įmaišyti nuodų į būtiną mums maistą! Ar nėra čia kokio gydytojo, kuris galėtų pasakyti, iš ko pagamintas šis burtų tepalas?

Du daktarai, kaip patys save pavadino,— vienas vienuolis, kitas kirpėjas — išėjo į priekį ir, apžiūrėję balzamą, pareiškė, kad jiems, nors ir gerai pažįstą visus krikščionių tikybos leidžiamus vaistus, šio tepalo sudėtis visiškai nežinoma, todėl, jų manymu, jis esąs pagamintas iš kažkokių paslaptingų užkerėtų žolių. Pasibaigus šiai medicinos ekspertizei, saksas nuolankiai paprašė sugrąžinti tiek daug jam pagelbėjusį tepalą, bet grosmeisteris suraukė antakius ir paklausė:

— Kuo tu vardu?

— Higas, Snelio sūnus,— atsakė valstietis.

— Tai klausyk, Higai, Snelio sūnau,— tarė Bomanuaras,— geriau būti prikaustytam prie patalo, negu išgyti, vartojant eretikų vaistus. Ir geriau ginkluota ranka išplėšti iš žydo lobius, negu imti iš jo dovanas arba dirbti jam už pinigus. Eik ir daryk, kaip liepiau.

— Deja,— tarė valstietis,— nesupykite, jūsų malonybe, bet man jau per vėlu pasinaudoti jūsų pamokymu — aš juk luošas, bet aš turiu brolių, kurie tarnauja pas turtingą rabiną Nataną Ben-Izraelį, tai aš jiems pasakysiu jūsų šventybės žodžius, kad geriau apiplėštų žydą, negu teisingai ir uoliai jam tarnautų.

— Kokius čia niekus plepa šis mulkis! Vykite jį lauk!— tarė Bomanuaras, nebežinodamas, kaip paneigti šitokią praktišką išvadą iš jo pamokymo.

Higas, Snelio sūnus, įsimaišė į minią, bet neišėjo, norėdamas sužinoti, kaip bus išspręstas jo geradarės likimas. Jis pasiliko pasiklausyti, kuo baigsis byla, nors rizikavo vėlei sutikti niaurų rūsčiojo teisėjo žvilgsnį, sudrebinusį jį iki pat širdies gelmių.

Tuo momentu grosmeisteris paliepė Rebekai nusiimti šydą. Jinai, prabildama pirmą kartą, atsakė nuolankiai, bet kartu ir išdidžiai, kad jos tautos dukterys neatsidengia veido svetimų akivaizdoje. Meilus jos balsas ir švelnus atsakymas sužadino visiems gailestį ir užuojautą. Tačiau Bomanuaras, laikęs

ypatingu nuopelnu slopinimą bet kokio jausmo, nesiderinančio su jo tariamąja pareiga, pakartojo savo reikalavimą. Sargybiniai žengė į priekį, ketindami nutraukti jai šydą, bet ji atsistojo prieš grosmeisterį ir tarė:

— Ne, maldauju jus, jeigu mylite savo dukteris... Deja,— pridūrė atsiminusi,— jūs negalite turėti dukterų! Na, tai nors vardan jūsų motinų atminimo, vardan meilės jūsų seserims, vardan paties padorumo, neleiskite šitaip su manim elgtis jūsų akivaizdoje! Bet aš paklausysiu jūsų,— pridėjo ji su tokiu graudulingu nuolankumu, kad net pačiam Bomanuarui virptelėjo širdis,— jūs esate savo ordino vyresnieji, ir, nusilenkdama jūsų valiai, aš, nelaiminga mergaitė, parodysiu veidą.

Ji nusiėmė šydą ir pažvelgė droviai, bet kartu išdidžiai. Neregėtas jos grožis visus nustebino, ir jaunesnieji riteriai tyliais žvilgsniais tarytum sakyte sakė vienas kitam, kad nuostabus Rebekos žavumas kur kas geriau paaiškina beprotišką Bua-Gilbero meilę, negu jos tariamieji kerai. Bet didžiausią įspūdį jos veidas padarė Higui, Snelio sūnui.

— Leiskite mane, leiskite!— sušuko jis stovintiems prie menės durų sargybiniams.— Leiskite man išeiti! Aš mirsiu iš sielvarto, kad prieš ją paliudijau!

— Nurimk, vargšeli,— tarė Rebeka, išgirdusi jo žodžius,— tu man nepakenkei, sakydamas tiesą, ir negali padėti ašaromis bei aimanavimu. Nurimk, eik namo ir žiūrėk savęs.

Sargybiniai, bijodami, kad jo garsus raudojimas neužtrauktų viršininkų rūstybės, jau norėjo išvesti jį iš menės. Bet jis vėl prižadėjo tylėti, ir jie leido pasilikti.

Buvo iššaukti du kariai, kuriuos Albertas Malvuazenas iš anksto pamokė, ką turi paliudyti. Jie abudu buvo beširdžiai niekšai, bet ir juos sukrėtė įstabus belaisvės grožis ir iš pradžių jie tarytum suglumo. Tačiau reikšmingas Malvuazeno žvilgsnis padėjo jiems atsipeikėti ir atgauti įprastą šaltakraujiškumą. Su dideliu tikslumu, kuris galėtų pasirodyti įtartinas mažiau šališkiems teisėjams, jie davė daugybę parodymų, prasimanytų arba visai nesvarbių apie natūralius dalykus, bet viskas buvo pasakojama tokiu paslaptingu tonu ir su tokiomis smulkmenomis, jog net patys nekalčiausi įvykiai įgydavo kažkokio lemtingo kraupumo. Mūsų dienomis šitokie liudininkų parodymai būtų suskirstyti į dvi rūšis, būtent į nerealius ir neįtikė-

tinus. Bet anais tamsiais ir prietaringais laikais visi paliudijimai buvo laikomi kaltumo įrodymais.

Liudininkai, pavyzdžiui, sakė, kad kartais Rebeka kažką murmanti pati sau nesuprantama kalba ir taip graudžiai dainuojanti, kad sujaudinanti kiekvieną, kas tik jos pasiklausąs; kad kartais pati su savim kalbanti ir pakelianti aukštyn akis, tarytum laukdama atsakymo; kad jos drabužių sukirpimas esąs keistas ir paslaptingas — ne toks, kaip paprastų dorų moterų; kad jos žieduose esą kažkokie slėpiningi ženklai ir šydas išsiuvinėtas neregėtais raštais.

Tie pasakojimai apie paprasčiausius dalykus buvo išklausyti su didžiausiu rimtumu ir priskirti prie įrodymų, patvirtinančių, nors ir ne tiesiogiai, įtarimus, jog Rebeka turinti ryšių su pragaro jėgomis.

Bet buvo ir ne tokių dviprasmiškų parodymų, kuriuos patikli publika priėmė su visišku pasitikėjimu, nors jie atrodė ir itin neįtikimi. Vienas iš karių matęs, kaip Rebeka išgydžiusi sužeistą žmogų, kartu su jais atvykusį į Torkilstoną. Pasak jo, jinai padariusi kažkokius ženklus ant žaizdos, tardama paslaptingus žodžius (kurių jis, ačiū dievui, nesupratęs), ir staiga iš žaizdos išlindęs geležinis strėlės antgalis, kraujoplūdis liovęsis, žaizda užsitraukusi, ir mirštantis žmogus po ketvirčio valandos pats užkopęs ant tvirtovės sienos ir padėjęs liudininkui nustatyti akmenų svaidomąją mašiną. Šiam prasimanymui tikriausiai dingstį buvo davęs faktas, kad Rebeka Torkilstono pilyje slaugė sužeistą Aivenhą. Pagaliau liudininkas, patvirtindamas savo parodymą, išsitraukė iš kapšio tą patį antgalį, kuris, anot jo, taip stebuklingai išlindęs iš žaizdos. O kadangi tas gelžgalis svėrė net visą unciją, tai nebeliko jokių abejojimų dėl šio pasakojimo tikrumo, kad ir kaip neįtikėtinas jis būtų atrodęs.

Jo draugas iš gretimo bokšto buvo matęs, kaip Rebeka per pokalbį su Bua-Gilberu bandė nušokti žemyn iš bokšto. Nenorėdamas atsilikti nuo savo sėbro, dabar šis vyrukas papasakojo, kaip Rebeka užšoko ant parapeto, pavirto balta it pienas gulbe, triskart apskriejo apie Torkilstono pilį, paskui vėl nusileido ant bokšto ir vėl atgavo žmogišką pavidalą.

Ir pusės šių svarių parodymų būtų užtekę nuteisti už raganavimą bjaurią ir neturtingą senę. Tačiau jų buvo tiek daug, kad net Rebekos jaunystė ir įstabus grožis nebegalėjo atsverti.

Grosmeisteris, išklausęs savo patarėjų nuomones, iškilmingai paklausė Rebeką, ką ji galinti pasakyti prieš mirties nuosprendį, kurį jis ketinąs paskelbti.

— Šauktis jūsų pasigailėjimo,— tarė žavioji žydaitė kiek virpančiu iš susijaudinimo balsu,— būtų, kaip matau, tik tuščias nusižeminimas. Aiškinti jums, kad ligonių ir sužeistųjų gydymas negali būti nusikaltimas prieš dievą, kurį mes visi tikime, būtų bergždžia. Įrodinėti, kad daugelis ant manęs pasakytų dalykų yra neįmanomi, būtų irgi beprasmiška, nes jūs, matyt, tikite viskuo, ką čia tie žmonės kalbėjo. Taip pat beprasmiška būtų įrodinėti, kad mano apdaras, mano kalba, mano papročiai yra saviti mano tautai, buvau besakanti, mano tėvynei, bet, deja, mes neturime tėvynės. Aš net nesiteisinsiu, apkaltindama savo nuskriaudėją, kuris stovi šičia ir girdi, kaip melagingai aš šmeižiama ir smerkiama, o jis — tironas — paverčiamas mano auka. Tegu dievas jį nuteis! Tačiau man dešimt kartų lengviau sutikti mirtį, kokią tik jūs teiksitės paskirti, negu klausytis pažadų, kuriuos tas pragaro sūnus be atvangos kartoja man, vienišai, bejėgei savo belaisvei. Tačiau jis yra vieno su jumis tikėjimo, todėl mažiausias jo žodis jūsų akyse turi daugiau vertės, negu iškilmingi varguolės žydaitės prisiekinėjimai. Taigi nemanau suversti jam visus kaltinimus, kurie man skirti. Tik noriu jo paklausti: Brianai de Bua-Gilberai, sakyk, ar ne melagingi visi šie kaltinimai? Argi tai nėra baisiausias šmeižtas, tiek pat beprasmiškas, kiek ir žiaurus?

Menė nutilo. Visų žvilgsniai atsikreipė į Brianą de Bua-Gilberą. Jis tylėjo.

— Atsakyk,— tarė Rebeka,— jei tu vyras, jei tu krikščionis pagaliau! Atsakyk! Maldauju tave vardan apdaro, kurį dėvi, vardan iš sentėvių paveldėtos pavardės, vardan riterystės, kuria tu giriesi, vardan tavo motinos garbės, tavo tėvo kapo! Maldauju, pasakyk, ar tiesa visa tai, kas čia buvo kalbėta?

— Atsakyk jai, broli,— tarė grosmeisteris,— jei tik žmonių giminės priešas, su kuriuo tu grumiesi, neįveikė tavęs.

Bua-Gilberas tylėjo, draskomas prieštaringų jausmų, nuo kurių net persikreipė jo veidas. Pagaliau su didžiausiu vargu jis ištarė, žiūrėdamas į Rebeką:

— Parašyta, parašyta!..

— Štai kur,— tarė Bomanuaras,— išties neginčijamas parodymas. Jos raganavimo auka tegali paminėti kažkokį pragaištingą parašymą kokiame nors talismane, kuris jį verčia tylėti.

Bet Rebeka kitaip išsiaiškino Bua-Gilbero žodžius. Nežymiai žvilgtelėjusi į pergamento skiautelę, kurią tebelaikė rankoje, ji perskaitė: „Prašyk gynėjo".

Kol visi nustebę šnabždėjosi, šitaip keistai Bua-Gilberui atsakius, Rebeka galėjo ne tik nepastebimai perskaityti, bet ir sunaikinti raštelį. Kai šnabždesys nutilo, grosmeisteris tarė:

— Rebeka, jokios naudos tau neatnešė parodymas šio nelaimingo riterio, kuris, matyt, vis dar tebėra šėtono valdžioje. Ką tu dar gali pasakyti?

— Man išsigelbėti bėra tik vienas būdas,— tarė Rebeka,— kurį leidžia net žiaurieji jūsų įstatymai. Tiesa, gyvenimas man buvo labai sunkus, bent pastaruoju metu, bet aš nenoriu atsisakyti nuo dievo dovanos, jei viešpats man duoda nors silpną išsigelbėjimo viltį. Aš atmetu visus jūsų kaltinimus, skelbiu, kad esu nekalta, o jūsų parodymai melagingi. Reikalauju gynėjo, kuris kovoje su mano kaltintoju įrodytų mano nekaltumą.

— Bet kas gi, Rebeka,— tarė grosmeisteris,— sutiks kautis, gindamas žydę, kas pakels ietį už raganą?

— Dievas man duos gynėją,— atsakė Rebeka.— Negali būti, kad visoje linksmojoje Anglijoje, vaišingumo, kilniaširdiškumo ir laisvės šalyje, kur šitiek žmonių mielai rizikuoja gyvybe dėl garbės, neatsirastų žmogaus, kuris panorėtų pakelti ginklo už teisingumą. Aš reikalauju paskirti dvikovą.

Ji nusimovė išsiuvinėtą pirštinaitę ir numetė ją grosmeisteriui po kojų taip paprastai ir kartu su tokiu orumu, kad visi buvo nustebinti ir sužavėti.

XXXVIII skyrius

...Aš sviedžiu iššūkį
Ir tavo visą narsą išbandysiu
Šioj mūsų kovoje.
Šekspyras, „Ričardas II"

Rebekos grožis ir jos laikysena padarė gilų įspūdį net pačiam Lukui Bomanuarui. Iš prigimties jis nebuvo žiaurus, nebuvo net ir griežtas žmogus, bet dėl jausmų šaltumo bei kilnaus, bet

klaidingo pareigos supratimo jo širdis pamažu surambėjo nuo asketiškų papročių, kurių laikėsi gyvenime, nuo aukštos valdžios, kurią turėjo ir mėgo, ir nuo įsitikinimo, kad būtinai reikia kovoti su pagonimis ir eretikais. Griežtas jo veidas tarytum sušvelnėjo, kai jis žvelgė į stovinčią prieš jį nuostabiai gražią mergaitę, tokią vienišą ir visų apleistą, bet taip drąsiai ir su tokiu dvasios pakilimu ginančią savo nekaltumą. Jis dukart persižegnojo, tarytum suabejojęs, iš kur tasai švelnumas galėjo atsirasti jo širdyje, kuri paprastai šitokiomis aplinkybėmis būdavo kieta kaip jo kardo plienas.

— Mergaite,— tarė jis,— jeigu tą gailestį, kurį tau jaučiu, sukeli piktais kerais, klastingai į mane nukreiptais, tai didžiai nusikalsti prieš dievą. Bet man rodos, kad šis mano jausmas tėra tik natūralus sielvartas širdies, liūdinčios, jogei šitokiam gražiam inde slypi mirštami nuodai. Atgailauk, mano dukterie, prisipažink, kad nusikaltai raganavimu, atsižadėk savo klaidingo tikėjimo, pabučiuok šią šventąją emblemą, ir viskas tau bus gerai ir šiame gyvenime, ir būsimajame. Įstok į kurį nors griežtą moterų vienuolyną ir turėsi ten pakankamai laiko melstis už savo nuodėmes ir tinkamai atgailauti. Padaryk taip ir galėsi gyventi. Kuo tau taip brangūs Mozės įsakymai, kad nebijai mirti už juos?

— Tai mano prosenelių įsakymai,— atsakė Rebeka,— įteikti žaibuojant ir griaudžiant ant Sinajaus kalno, iš ugnies debesio. Jei esate krikščionys, tai ir jūs tuo tikite. Tiktai sakote, kad šie įsakymai dabar naujais pakeisti, o mano mokytojai kitaip mane mokė.

— Tegu mūsų kapelionas išeina į priekį,— tarė Bomanuaras,— ir paaiškina šiai užsispyrusiai netikėlei...

— Atleiskite, kad jus pertrauksiu,— švelniai tarė Rebeka,— bet aš esu mergina ir nemoku ginčytis religijos klausimais. Tačiau numirti už savo tikėjimą galiu, jei tokia bus dievo valia. Prašau man atsakyti į mano prašymą dėl gynėjo.

— Patluokite man jos pirštinę,— tarė Bomanuaras.— Tai ištie silpnas ir mažas laidas šitokiam rimtam reikalui,— kalbėjo jis toliau, žiūrėdamas į ploną siaurutėlės pirštinaitės audinį.— Matai, Rebeka, kokia lengvutė ir plonutė tavo pirštinaitė, palyginus su mūsų sunkiomis plieno pirštinėmis,— tokia pat silpna ir menka ir tu pati prieš tamplierių ordiną, nes juk tavo iššūkis mestas visam mūsų ordinui.

— Padėkite ant tos pačios svarstyklių lėkštės mano nekaltumą,— atsakė Rebeka,— ir šilko pirštinaitė atsvers geležinę pirštinę.

— Vadinasi, tu atsisakai pripažinti savo kaltę ir pakartoji savo drąsų iššūkį?

— Pakartoju, prakilnusis sere,— atsakė Rebeka.

— Tai teesie šitaip dievo vardu,— tarė grosmeisteris,— ir tegu viešpats parodo mums tiesą!

— Amen!— atsakė preseptoriai, ir visas susirinkimas lyg aidas pakartojo tą žodį.

— Broliai,— tarė Bomanuaras,— jūs gerai žinote, kad mes turėjome teisę atmesti šios moters prašymą ir neleisti, kad jos likimas būtų nuspręstas karžygių dvikovoje. Tačiau, nors ji ir žydė, ir nekrikštyta, vis dėlto ji yra vieniša ir silpna būtybė. Ji kreipėsi į mūsų švelnius įstatymus, tikėdamasi jų užtarimo, ir mes negalime jos atstumti. Be to, mes ne tik dvasininkai, mes taip pat riteriai ir karžygiai, todėl būtų negarbė atsisakyti dvikovos. Taigi reikalas dabar šitoks: Rebeka, duktė Izaoko iš Jorko, remiantis daugybe svarių įrodymų, kaltinama tuo, kad apkerėjo vieną iš prakilniųjų mūsų ordino riterių, o savo nekaltumui įrodyti iššaukė mus į kovą, kur dievo valia bus viskas nuspręsta. Kuriam riteriui, garbingieji broliai, turime, jūsų nuomone, įteikti šią pirštinę, kad stotų už ordiną būsimoje kovoje?

— Brianui de Bua-Gilberui,— tarė preseptorius Gudolrikas,— nes jis labiausiai su byla susijęs ir geriau už visus žino, kurioje pusėje teisybė.

— Bet kaipgi bus,— tarė grosmeisteris,— jei mūsų brolis Brianas tebėra kerų ir burtų įtakoje? Tačiau mes taip sakom tik iš atsargumo, nes šiaip jokiam kitam kovotojui iš viso ordino taip noriai nepavestume tiek šio, tiek kokio dar svarbesnio reikalo.

— Garbusis tėve,— pasakė preseptorius Gudolrikas,— jokie kerai negali įveikti riterio, kuris stoja į kovą už teisų reikalą dievo teisme.

— Teisingai pasakei, broli,— sutiko grosmeisteris.— Albertai Malvuazenai, įteik pirštinę Brianui de Bua-Gilberui. Tau, broli Brianai, mes pavedame šį reikalą, idant vyriškai kovotumei, neabejodamas tuo, kad pergalė atiteks teisiajam. O tau, Rebeka, duodame dvi dienas gynėjui susirasti.

— Nedaug teduodate laiko,— tarė Rebeka,— svetimšalei ir ne jūsų tikėjimo belaisvei susirasti žmogų, kuris rizikuotų savo garbe ir gyvybe, kovodamas prieš tokį įžymų riterį, pagarsėjusį kovose.

— Daugiau duoti negalime,— tarė grosmeisteris.— Dvikova turi įvykti mūsų akivaizdoje, o svarbūs reikalai verčia mus iš čia išvykti ne vėliau kaip po trijų dienų.

— Teesie dievo valia!— tarė Rebeka.— Juo aš pasikliausiu, nes jam tas pats — ar viena akimirka, ar visas amžius.

— Gerai pasakei, mergele,— pastebėjo grosmeisteris,— bet mes puikiai žinome, kas moka prisiimti šviesos angelo pavidalą. Taigi mums belieka paskirti vietą, tinkamą dvikovai, o jei prireiks, tai ir mirties nuosprendžiui vykdyti. Kur šio vienuolyno preseptorius?

Albertas Malvuazenas, vis dar tebelaikydamas rankoje Rebekos pirštinę, stovėjo šalia Bua-Gilbero ir kažką karštai pusbalsiu jam įrodinėjo.

— Kaip,— tarė grosmeisteris,— jis nenori priimti pirštinės?

— Ne, jis nori, jis jau priėmė, didžiai gerbiamasis tėve,— atsakė Malvuazenas, slėpdamas po mantija pirštinę.— O dėl vietos dvikovai, tai, mano manymu, tinkamiausia šiam reikalui būtų šventojo Jurgio arena, priklausanti šiai preseptorijai.

— Gerai,— tarė grosmeisteris.— Rebeka, į tą areną tu privalai pristatyti savo gynėją. Jei to neįvykdysi arba jei tavo gynėjas bus nugalėtas, tu pagal mūsų nuosprendį mirsi kaip ragana. Tebūnie šis mūsų nuosprendis užrašytas ir tasai raštas garsiai perskaitytas, idant niekas negalėtų teisintis mūsų nutarimo nežinojimu.

Vienas iš kapelionų, einančių raštininko pareigas, įrašė nuosprendį į didžiulę knygą, kurioje buvo aprašomi visi templierių ordino susirinkimai. Tada antrasis kapelionas garsiai perskaitė grosmeisterio nuosprendį:

„Rebeka, žydė, Izaoko iš Jorko duktė, apkaltinta raganavimu, suvedžiojimu ir kitais pragaištingais darbais, nukreiptais prieš vieną iš Siono šventovės riterių, nepripažino savo kaltės; ji tvirtina, kad šią dieną liudininkų pasakyti parodymai esą melagingi, pikti ir nesąžiningi. Pasinaudodama tuo, kad įstatymas leidžia jai, kaip moteriai, pasirinkti gynėją, kuris už ją stotų į kovą, ji prašo savo bylą atiduoti dievo teismui ir užtikrina, kad jos gynėjas kovos už ją pagal visas riteriškų įstatymų ir

papročių taisykles. Tam patvirtinti ji davė savo užstatą, kuris įteiktas prakilniajam bajorui ir riteriui Brianui de Bua-Gilberui, tamplierių ordino riteriui. Tasai riteris turės kautis minėtoje dvikovoje už ordiną ir už save, kaipo nukentėjęs nuo prašytojos raganavimo ir kerų. Garbingasai tėvas ir galingasai lordas Lukas, markizas Bomanuaras, teikėsi patenkinti minėtąjį prašymą ir sutiko, kad prašytojos asmenį pavaduotų jos pristatytas gynėjas, ir paskyrė dvikovai trečiąją dieną nuo šiandien, o dvikovos vietai parinko šventojo Jurgio areną šalia Templstou preseptorijos. Ton vieton grosmeisteris įsako prisistatyti prašytą jos gynėją, priešingu atveju jinai bus nubausta mirtimi, kaip reikalauja įstatymai, už raganavimą ir kerus. Taipogi įsako jis atvykti nustatytu laiku arenon ir ordino gynėjui, priešingu atveju žadėdamas jį paskelbti niekingu atsimetėliu. Be to, šis prakilnusis lordas ir didžiai gerbiamas tėvas nustato, kad minėtoji dvikova turi įvykti jo paties akivaizdoje, prisilaikant visų papročių ir visų taisyklių, šiam atvejui taikomų. Ir teparemia dievas teisiųjų darbus!"

— Amen!— tarė grosmeisteris, ir visas susirinkimas pakartojo tą žodį.

Rebeka nieko neatsakė, tik sudėjo rankas ir pakėlė į dangų akis. Paskui kukliai priminė grosmeisteriui, kad jai reikėtų susisiekti su draugais — turinti pranešti jiems apie savo būklę ir paprašyti, jog surastų gynėją, sutinkantį už ją kautis.

— Teisingas ir teisėtas prašymas,— tarė grosmeisteris.— Pasirink pati pasiuntinį, kuriuo galėtum pasikliauti, ir mes leisime jam laisvai įeiti į tą kambarį, kuriame būsi uždaryta.

— Ar neatsirastų čia žmogus,— paklausė Rebeka,— kuris iš meilės teisingumui arba už dosnų atlyginimą sutiktų padėti nelaimingai būtybei?

Visi tylėjo. Grosmeisterio akivaizdoje niekas nesiryžo parodyti užuojautos apšmeižtai belaisvei, visi bijojo, kad nebūtų įtarti palankumu žydams. Net noras pažadėto dosnaus atlyginimo, nekalbant jau apie užuojautą, negalėjo įveikti šios baimės.

Keletą minučių Rebeka, neapsakomo nerimo apimta, laukė atsakymo ir pagaliau sušuko:

— Nejaugi šitokioje šalyje, kaip Anglija, aš neteksiu paskutinės ir tokios menkos vilties išsigelbėti vien dėl to, kad niekas nenori man suteikti malonės, kurios padaryti neatsisakoma net didžiausiam nusikaltėliui!?

Pagaliau atsiliepė Higas, Snelio sūnus. Jis tarė:

— Nors aš ir luošys, bet tik per jos gailestingumą dar šiaip taip pajudu. Aš padarysiu viską, ką liepsi,— kreipėsi jis į Rebeką,— ir stengsiuos, kiek išgalėdamas. Laimingas būčiau, jei mano kojos būtų greitos ir atitaisytų tą skriaudą, kurią tau padarė mano liežuvis! Deja, pasakodamas apie tavo gailestingumą, nepamaniau, kad tuo užtrauksiu tau pavojų!

— Viskas dievo rankose,— tarė Rebeka.— Jeigu jis norės padėti, tai sraigė bus toks pat geras pasiuntinys, kaip ir sakalas. Surask Izaoką iš Jorko. Štai tau pinigų: jų užteks sumokėti už arklį. Pristatyk jam šį laišką. Nežinau, gal patsai dangus mane įkvepia, bet aš jaučiu, kad ne šita mirtimi man lemta numirti ir kad dar atsiras man gynėjas. Keliauk sveikas. Gyvybė ar mirtis priklauso nuo tavo greitumo.

Valstietis paėmė iš jos rankų laišką, kuriame tebuvo tik keletas eilučių hebrajų kalba. Daugelis iš minios patarė jam neliesti įtartino raštelio. Bet Higas buvo tvirtai pasiryžęs padėti savo geradarei. Ji išgelbėjusi jo kūną, ir jis įsitikinęs, kad nenorės pražudyti jo sielos.

— Aš gausiu,— tarė jis,— gerą arklį pas kaimyną Bataną ir šuoliuosiu į Jorką.

Bet, laimė, jam nereikėjo taip toli keliauti: paėjėjęs nuo preseptorijos vartų vos ketvirtį mylios, jis sutiko du raitelius; iš jų apdaro ir aukštų geltonų kepurių tučtuojau pažino žydus. Priėjęs dar arčiau, pamatė, kad vienas — buvęs jo šeimininkas, Izaokas iš Jorko, o antrasis — rabinas Ben-Izraelis. Jie atvyko čia, išgirdę, kad grosmeisteris sušaukęs preseptorijos kapitulą raganos teisti, bet labiau prisiartinti prie preseptorijos nedrįso.

— Broli Ben-Izraeli,— kalbėjo Izaokas,— nežinau kodėl, bet mano siela nerami. Raganavimu nazariečiai dažnai apkaltina mūsų tautos žmones, pridengdami šiuo šmeižtu daromas žydams piktadarybes.

— Būk ramus, broli,— atsakė gydytojas,— tu gali visada susitarti su nazariečiais, nes esi turtingas ir turi galimybę nusipirkti iš jų visokių lengvatų. Pinigai valdo žiaurias tų bedievių širdis taip, kaip kitados Saliamono žiedas valdydavęs piktąsias dvasias... Bet koks gi čia vargšas luošys ateina keliu, pasiramsčiuodamas ramentais? Matyt, nori su manim pasitarti. Mano bičiuli,— tarė jis Higui, Snelio sūnui,— aš tau neatsisakysiu padėti savo mokslu, bet niekada nieko neduodu elge-

toms, prašantiems išmaldos vieškeliuose. Eik šalin. Tavo kojos suparalyžiuotos? Bet gali užsidirbti duoną rankomis. Tiesa, į pasiuntinius tu jau nebetinki, geru piemeniu jau nebebūsi, į kariuomenę tavęs nebepriims, ir tarnauti pas greitą poną geriau jau nestok, bet vis dėlto yra ir tokių amatų... Broli, kas gi tau dabar?— sušuko jis, staiga nutraukęs savo tiradą ir pasisukdamas į Izaoką, kuris, pradėjęs skaityti laiškelį, paduotą Higo, gailiai suaimanavo ir lyg negyvas nukrito nuo mulo.

Didžiai išsigandęs rabinas nušoko žemėn ir pradėjo visomis tų laikų medicinos mokslui žinomomis priemonėmis gaivinti savo draugą. Jis net išsitraukė iš kišenės įrankius kraujui nuleisti, bet staiga jo rūpestingo slaugymo objektas atgijo, nusimetė nuo galvos kepurę ir, pasėmęs saują dulkių nuo kelio, apsibėrė jomis galvą.

— Mano sielvarto kūdiki!— sušuko jis.— Nejaugi kam nors reikia, kad tavoji mirtis paguldytų į kapą mano žilą galvą ir kad aš mirdamas sugelta širdimi prakeikčiau savo dievą!

— Kas yra, broli?— paklausė baisiai nustebęs rabinas.— Kodėl tu sakai šitokius žodžius? Juk tavo duktė, tikiuosi, dar gyva?

— Gyva,— atsakė Izaokas,— bet yra šitų pragaro sūnų nelaisvėje, ir jie pasmerkė ją žiauriai mirčiai, nepasigailėję nei jos jaunystės, nei gražumo! Ak, jinai juk buvo kaip žaliųjų palmės lapų vainikas, puošęs mano žilą galvą! Ir ji turi suvysti per vieną naktį! Mano meilės kūdiki! Žilos mano senatvės kūdiki! O Rebeka, Rachelės dukterie! Mirtis jau apgaubė tave savo juodu šešėliu!

— Bet perskaityk laišką,— tarė rabinas.— Gal dar rasime, kaip ją išgelbėti.

— Skaityk geriau pats, broli,— atsakė Izaokas,— nes mano akys virto ašarų versmėmis.

Gydytojas paėmė laišką ir garsiai perskaitė hebrajų kalba:

„Izaokui, Adonikamo sūnui, kitatikių vadinamam Izaoku iš Jorko. Tebūnie tau ramybė ir dievo palaima, keliaguba palaima. Mano tėve, aš pasmerkta mirti už tai, ko mano dvasia nepažino — už kerus ir raganavimą. Mano tėve, jeigu galima, surask stiprų vyrą, kuris sutiktų kautis už mane kardu ir ietimi pagal nazariečių paprotį arenoje prie Templstou trečiąją dieną nuo šiandien. Gal mūsų senolių dievas suteiks jam jėgų apginti nekaltąją, užsistoti už beginklę. Bet jeigu to negali būti, tegu

mūsų giminės mergaitės aprauda mane kaip žuvusią, nes aš žūsiu kaip elnė, medžiotojo rankos pašauta, kaip gėlė, pjovėjo dalgio pakirsta. O todėl pagalvok, ką galima padaryti, kaip reikėtų išsigelbėti. Yra vienas toks karžygys iš nazariečių, kuris galėtų imtis ginklo mane apginti. Tai Vilfredas, Sedriko sūnus, krikščionių vadinamas Aivenhu. Bet jis šiuo metu dar per silpnas ir neišlaikys šarvų. Vis dėlto pranešk jam apie mane, tėve, nes jis mylimas ir gerbiamas galingų savo giminės sūnų ir buvo drauge su mumis nelaisvėje, todėl galėtų surasti man gynėją. Ir pasakyk jam, Vilfredui, Sedriko sūnui, kad Rebeka, vis vien, ar liks gyva, ar mirs, ji gyvens ar mirs visiškai nenusikaltusi tomis nuodėmėmis, kuriomis kaltinama. Ir jeigu tokia bus dievo valia, kad tu netektum savo dukters, nebepasilik, tėve, šioje kruvinoje ir žiaurioje šalyje, bet keliauk į Kordobą, kur saugiai gyvena tavo brolis saracėno Boabdilio sosto globoje, nes maurų žiaurumas Jokūbo sūnums ne toks baisus, kaip Anglijos nazariečių žiaurumas."

Izaokas gana ramiai klausėsi šio laiško, bet kai tik Ben-Izraelis baigė, jis vėl pradėjo reikšti savo sielvartą rytiečių papročiu, draskydamas savo drabužius, barstydamasis galvą dulkėmis ir šaukdamas:

— O manoji dukterie, manoji dukterie! Tu mano kūnas! Tu mano kraujas!

— Nurimk,— tarė rabinas,— sielvartu nieko nepadėsi. Eik ieškoti to Vilfredo, Sedriko sūnaus. Gal jis tau padės, jei ne narsumu, tai nors patarimu, nes tam jaunuoliui esąs labai palankus Ričardas, kurį nazariečiai vadina Liūtaširdžiu, o šalyje vis plačiau sklinda gandas, kad jis sugrįžęs. Gal tas jaunuolis gaus iš jo raštą su parašu ir antspaudu, įsakantį sulaikyti piktadarybę tų kraugerių, kurie išdrįso pasisavinti Siono šventovės vardą savo ordinui.

— Aš jį surasiu,— tarė Izaokas,— nes jis geras jaunuolis ir gailisi engiamųjų Jokūbo sūnų. Bet jis dar per silpnas užsidėti šarvus, o kuris gi kitas krikščionis panorės kautis už nelaimingą Siono dukterį?

— Ak,— tarė rabinas,— tu kalbi, lyg visai nepažintumei krikščionių! Tu turi aukso ir nupirksi jų narsumą taip, kaip to paties aukso kaina perkiesi savo saugumą. Nurimk ir drąsiai keliauk ieškoti Vilfredo Aivenho. Aš taip pat nesėdėsiu

sudėjęs rankų, nes būtų didelė nuodėmė apleisti tave nelaimėje. Aš vyksiu į Jorko miestą, kur dabar susirinko daug karių ir stiprių vyrų, ir tikriausiai surasiu jų tarpe tokį, kuris panorės kautis už tavo dukterį. Juk jų dievas — auksas, ir jie už pinigus užstatys ir savo gyvybę, kaip kad užstato dvarus... Klausyk, broli, juk tu išpildysi pažadus, kuriuos man gal teks duoti jiems tavo vardu?

— Žinoma, broli!— atsakė Izaokas.— Ir teesie palaimintas viešpats, atsiuntęs man ramintoją mano sielvarte. Žiūrėk tik, kad jie tavęs neapgautų. Na, bet daryk kaip tinkamas, nes aš visai lyg be galvos. Kam man tas auksas, jei žus mano meilės kūdikis?

— Lik sveikas,— tarė gydytojas,— ir teesie taip, kaip trokšta tavo širdis!

Jie apsikabino atsisveikindami ir nujojo į priešingas puses. Luošys valandėlę dar stovėjo ant kelio, žiūrėdamas jiems iš paskos.

— Mat, šunys,— tarė jis,— į mane nė pažiūrėti nepažiūrėjo, tarytum aš būčiau koks vergas ar turkas, ar toks pat žydas, kaip ir jie, o aš, dėkui dievui, laisvas žmogus ir gildijos meisteris. Galėjo nors vieną kitą sidabrinį man numesti! Aš neįpareigotas nešioti jų bedieviškus raštus ir dar rizikuoti, kad ir mane pakerėtų, kaip geri žmonės pranašavo. Daug man naudos bus iš to dukato, kurį davė mergiotė, jei per velykinę mane kunigas taip pribaugins, kad aš jam dvigubai tiek sumokėsiu už nuodėmių atleidimą. Ir dar pavadins mane žydų laiškanešiu, ir paliks man visam gyvenimui ta pravardė. Turbūt ta mergaitė tikrai mane pakerėjo. Ir visiems taip, kas tik prie jos prisiartina, vis vien, žydas ar krikščionis,— visi jos klauso. Bet kai tik apie ją pagalvoju, tai, rodos, atiduočiau ir savo dirbtuvę, ir visą turtą, kad tik jai gyvybę išgelbėčiau!

XXXIX skyrius

Mergaite, kokia tu šalta, išdidi,
Bet ir aš išdidus ne mažiau.

Siuardas

Tą pačią dieną, kai įvyko Rebekos teismas (jei tik galima tai pavadinti teismu), jau pavakariais kažkas tyliai pasibeldė į

jos kalėjimo duris. Bet ji neatkreipė į tai dėmesio, nes kalbėjo tuo metu vakarines maldas, o paskui užgiedojo šią giesmę:

Kai iš vergijos Izraelis
Keliavo po sunkių dienų,
Juos vedė dykumon per smėlį
Jų dievas švytesiu liepsnų.

Dienos metu jie stulpą dūmų
Regėjo slenkant prieš save,
O naktį jiems kelių klaidumą
Pašvaistė plieksdavo rausva.

Tada giesme suskambo kloniai,
Didingais padėkos garsais,
Giedojo dukterys Siono
Choru su kunigais, kariais.

Paskui stebuklų neberodei,
Klajoti palikai varguos:
Tėvai pamiršo tavo žodį,
Tu, viešpatie, apleidai juos!

Nors nūn tavęs labai mums stinga,
Bet protarpiais giedrų dienų,
Apgaulią valandą laimingą,
Pridenk mus debesiu skausmų.

O jei, audroj mums pasiklydus,
Prislėgs klaiki nakties tamsa,
Pamokyk mus, silpnus, kantrybės,
Paguosk gaivinančia šviesa!

Aplinkui vien griuvėsiai plyti...
Kur mūs altoriai, šventykla?
Nėr arfų, būgnų nei trimitų,
Sukaustė juos šiurpi tyla.

Bet tu sakei, o tėve mūsų:
Nereikia kruvinų aukų,—

Palaimą tiems tiktai tu siųsi,
Kam nuolankiam būt nesunku!

Kai šios giesmės garsai nutilo, į duris vėl atsargiai kažkas pasibeldė.

— Įeik,— atsiliepė Rebeka,— jeigu tu draugas, o jeigu priešas — ne mano valia uždrausti tau įeiti.

— Tai aš,— tarė Brianas de Bua-Gilberas įeidamas,— o ar aš draugas, ar priešas, priklausys nuo to, kuo pasibaigs mudviejų pasimatymas.

Išvydusi šį žmogų, kurio nesutramdomą aistrą laikė svarbiausia savo nelaimių priežastimi, Rebeka išgąstingai pasitraukė atbula į tolimiausią kampą, tarsi pasiryžusi trauktis kiek galima ir nepalūžti net tada, kai trauktis jau nebebus kur. Ji sustojo ryžtingai, bet anaiptol ne iššaukiamai, kaip žmogus, kuris nenori kiršinti priešo, bet vis dėlto yra pasiruošęs užpuolimo atveju gintis iki paskutinio atokvėpio.

— Tau nėra ko manęs bijoti, Rebeka,— tarė tamplierius,— arba, tikriau sakant, tau dabar nėra ko bijoti manęs.

— Aš ir nebijau, sere riteri,— atsakė Rebeka, nors padažnėjęs jos kvėpavimas neigė šių žodžių didvyriškumą.— Mano tikėjimas tvirtas, ir aš jūsų nebijau.

— Bet ir ko tau bijoti,— rimtai tarė Bua-Gilberas,— pirmykštė mano beprotybė dabar jau nebegali pasikartoti. Už durų stovi sargybiniai, kuriems įsakinėti aš jau nebeturiu galios. Jiems teks tave vesti myriop, Rebeka. Bet iki to laiko jie niekam neleis tavęs įžeisti, net man, jei mano beprotybė — nes tai juk tikra beprotybė — taip toli mane pastūmėtų.

— Garbė dievui,— tarė žydaitė.— Šioje pikto būstinėje mirtis užvis mažiausiai mane baugina.

— Taip,— sutiko tamplierius,— mintis apie mirtį nebaugina drąsios širdies, kai kelias į ją atsiveria staigiai. Man nieko nereikštų gauti ieties ar kardo smūgį, o tau taip pat visai nesunku nušokti nuo bokšto aukštybių arba persismeigti aštriu durklu. Mudviem abiem tai tik menkniekis, palyginus su tuo, ką kiekvienas iš mūsų laiko negarbe. Labai galimas daiktas, kad mano garbės supratimas toks pat beprasmiškas, kaip ir tavo, Rebeka, bet mudu abu mokėsime už ją numirti.

— Nelaimingasis žmogau!— sušuko Rebeka.— Nejaugi tau lemta atiduoti gyvybę už tikėjimą, kurio nepripažįsta tavo svei-

kas protas? Juk čia tas pats, kaip atiduoti savo lobius už tai, kas negali atstoti mums duonos. Bet apie mane taip negalvok. Tavo ryžtingumą blaško atmainingos žmonių nuomonės vilnys, bet manasis laikosi prie amžinybės uolos.

— Gana,— tarė tamplierius.— Dabar ne laikas šitokioms kalboms. Tu pasmerkta mirti ne tąja greita ir lengva mirtimi, kurią pasirenka sielvartas ir priima neviltis, bet lėta ir siaubinga, kokia derama už tai, ką velniškas tų žmonių davatkiškumas vadina tavo nusikaltimu.

— O kas gi,— atkirto Rebeka,— jei tokia bus mano lemtis, kas gi dėl to kaltas? Žinoma, tik tas, kuris savanaudiškais sumetimais varu mane čia atsigabeno, o dabar — jau nebežinau kokiu tikslu — atėjo bauginti, perdėtai vaizduodamas tą baisų likimą, kurį pats paruošė mano daliai.

— Nemanyk,— tarė tamplierius,— nemanyk, kad aš dėl to kaltas. Aš taip pat mielai užstočiau tave savo krūtine nuo šio pavojaus, kaip užstojau tave nuo strėlių.

— Jei būtumei tą daręs doru tikslu, norėdamas apginti nekaltąją,— tarė Rebeka,— aš būčiau padėkojusi. Bet tu tiek kartų jau gyreisi lyg kokiu nuopelnu tuo savo poelgiu, jog man visai nebebrangi pasidarė gyvybė, išsaugota tokia kaina, kokios tu sau kaip atlyginimo reikalauji.

— Gana jau tų priekaištų, Rebeka,— tarė tamplierius,— užtenka man ir taip sielvarto, nedidink jo savo priekaištavimu.

— Tai ko gi tu nori, sere riteri?— paklausė žydaitė.— Kalbėk trumpai. Jei atėjai ne pasigėrėti nelaime, kurios priežastimi tu pats esi, tai kalbėk. O paskui palik mane. Paskutinis žingsnis į amžinybę trumpas, bet baisus, ir man beliko taip maža laiko jam pasiruošti.

— Aš matau, Rebeka,— tarė Bua-Gilberas,— kad tu vis dar tebelaikai mane kaltininku tų nelaimių, nuo kurių aš visa širdimi norėčiau tave išgelbėti.

— Sere riteri, aš nebenoriu tau nieko priekaištauti. Bet argi ne teisybė, kad mirties akivaizdoje atsidūriau per tavo nepažabojamą aistrą?

— Tu klysti. Tu klysti,— skubiai pasakė tamplierius.— Tu mane kaltini tuo, ko aš negalėjau numatyti ir kas atsitiko prieš mano valią. Argi aš galėjau atspėti, kad taip nelauktai čia atvyks tas pusprotis senis, kuris dėl keletą kartų blykstelėjusios pašėlusios narsos ir dėl kvailių susižavėjimo jo aske-

tišku marinimusi buvo iškeltas aukščiau, negu vertas, aukščiau, negu reikalauja sveikas protas, aukščiau už mane ir už šimtus mūsų ordino narių, kurių protų ir jausmų nevaržo šitokie kvaili prietarai, kokiais remiasi jis.

— Vis dėlto,— tarė Rebeka,— ir tu buvai teisėjų tarpe; ir nors žinojai, puikiai žinojai, kad aš visiškai nekalta, nesipriešinai mano pasmerkimui ir, jei aš teisingai supratau, pats stosi į dvikovą, kad įrodytum mano kaltumą ir patvirtintum man mirties nuosprendį.

— Kantrybės, Rebeka,— tarė tamplierius.— Juk jokios kitos tautos žmonės nėra tokie kantrūs ir taip nuolankūs savo likimui, kaip tavo tautiečiai.

— Nelaiminga buvo ta valanda, kada mes to išmokom,— tarė Rebeka.— Bet žmogaus širdį vargas sulanksto taip, kaip ugnis kietąjį plieną, o tas, kuris negali būti laisvas gimtosios šalies pilietis, norom nenorom turi šliaužioti prieš svetimšalius. Šitoks slegiantis prakeiksmas mus slegia, sere riteri. Jį užtraukė, be abejo, mūsų ir mūsų sentėvių nuodėmės. Bet jūs, kurie didžiuojatės savo laisve ir kilme, kiek kartų didesnė jūsų negarbė, kai patys pažeminate save, prieš savo pačių įsitikinimus pataikaudami svetimiems prietarams!

— Tavo žodžiuose yra karčios tiesos, Rebeka,— tarė Bua-Gilberas, nekantriai žingsniuodamas pirmyn ir atgal po kambarį,— bet aš atėjau ne todėl, kad vienas kitam priekaištautume. Žinok, kad Bua-Gilberas niekam pasaulyje nenusileidžia, nors pagal aplinkybes kartais ir keičia savo planus. Jo valia kaip kalnų srautas: sutikęs kelyje uolą, jis kurį laiką gali nukrypti nuo tiesaus kelio, bet ilgainiui vis vien prasiverš ir pasieks vandenyną. Prisimink tą pergamento skiautelę, kurioje buvo parašyta, kad reikalautum gynėjo. Kaip manai, kas ją parašė, jei ne Bua-Gilberas? Kas gi kitas būtų šitaip tavo likimu susirūpinęs?

— Trumpalaikis mirties atidėjimas, ir daugiau nieko,— atsakė Rebeka.— Maža man iš to naudos. Nejaugi niekuo kitu negalėjai padėti tai, kuriai pridarei šitiek vargo ir atvedei prie pat kapo?

— Ne, tai ne viskas, ką buvau pasiryžęs dėl tavęs padaryti,— tarė Bua-Gilberas.— Jei ne prakeiktas to seno fanatiko ir kvailio Gudolriko įsikišimas, kovotoju už ordino garbę būtų buvęs paskirtas ne preseptorius, bet kuris nors eilinis riteris.

Tada aš pats, kovos trimitui sugaudus, būčiau išjojęs į areną — žinoma, kaip keliaujantis riteris, nuotykių ieškotojas — ir su ginklu rankoje būčiau pasiskelbęs tavo gynėju. Ir tegul Bomanuaras būtų statęs prieš mane ne vieną, bet du ar tris riterius, aš, be jokios abejonės, juos visus būčiau išmušęs iš balno ta pačia ietimi. Štai kaip aš buvau pasiryžęs padaryti. Aš būčiau įrodęs tavo nekaltumą ir iš tavo dėkingos širdies būčiau tikėjęsis atlyginimo už pergalę.

— Visa tai — tik tuščias gyrimasis, sere riteri,— tarė Rebeka.— Tu giriesi tuo, ką galėjai padaryti, tačiau nepadarei, nes nusprendei, kad daug patogiau bus visai kitaip pasielgti. Tu priėmei mano pirštinę, ir mano gynėjas — jei tiktai toks atsiras tokiai vienišai, kaip aš, būtybei,— turės su tavim kautis arenoje. O tu vis dar dediesi esąs mano draugas ir globėjas.

— Aš ir būsiu tavo draugas ir globėjas,— atsakė templierius,— bet pagalvok, kokią už tai nešlovę aš galiu užsitraukti ir greičiausiai užsitrauksiu. Tai nesmerk manęs, jei pastatysiu kai kurias sąlygas, prieš paaukodamas tau išgelbėti visa, kas man iki šiol buvo brangu.

— Paaiškink,— tarė Rebeka,— aš tavęs nesuprantu.

— Na gerai,— tarė Bua-Gilberas,— aš būsiu atviras kaip nusidėjėlis, atėjęs išpažinti nuodėmes savo dvasiškajam tėvui. Jei aš nestosiu į areną, Rebeka, aš neteksiu savo aukštos vietos ir gero vardo, prarasiu visa, kuo gyvenau iki šiol — savo draugų pagarbą ir viltį paveldėti tą galingą postą, kurį dabar turi tas suvaikėjęs šventeiva Lukas de Bomanuaras ir kuriuo aš kitaip naudočiausi. Tokia bus mano dalia, jei aš neatvyksiu kautis su tavo užtarėju. Tebūnie prakeiktas tasai Gudolrikas, paspendęs man tokias žabangas! Ir tebūnie dvigubai prakeiktas Albertas Malvuazenas, sulaikęs mane, kai norėjau mesti tavo pirštinę į veidą tam prietaringam persenusiam pakvaišėliui, kuris galėjo patikėti tokiu absurdišku šmeižtu prieš tokią kilnios sielos ir žavingo grožio būtybę, kokia esi tu!

— Kam tie gražūs, meilikaujami žodžiai!— tarė Rebeka.— Tau reikėjo pasirinkti: ar pralieti nekaltos būtybės kraują, ar netekti savo žemiškų gėrybių ir vilčių. Ką čia padės kalbos. Juk tu jau pasirinkai.

— Ne, Rebeka,— tarė riteris švelnesniu balsu, arčiau prie jos priėjęs,— aš dar nepasirinkau. Ne. Ir žinok — tau teks pasirinkti. Jei aš pasirodysiu arenoje, privalėsiu kautis taip, kad

nenukentėtų mano kovų šlovė. Ir tada, ar tu turėsi gynėją, ar ne,— vis vien mirsi ant laužo, pririšta prie stulpo, nes dar nėra užgimęs toks riteris, kuris būtų man lygus kovoje arba nugalėtų mane, nebent tik Ričardas Liūtaširdis ir jo favoritas Vilfredas Aivenhas. Bet, kaip tau žinoma, Aivenhas dar per silpnas šarvus užsidėti, o Ričardas toli, svetimos žemės kalėjime. Taigi jei tik aš pasirodysiu arenoje, tu mirsi, nors tavo grožis ir paskatintų kokį karštabūdį jaunuolį stoti tavęs ginti.

— Kam tiek kartų vis tą patį kartoti?

— O tam, kad aiškiai iš visų pusių pamatytum, kas tavęs laukia,— atsakė tamplierius.

— Na, tai parodyk, kas kitoje medalio pusėje,— tarė žydaitė.

— Jei aš atjosiu,— tarė Bua-Gilberas,— į areną, tu mirsi lėta ir skausminga mirtimi, kentėdama nusikaltėliams skirtas kančias. Jei neatjosiu, tai neteksiu garbės ir riterystės, būsiu apkaltintas raganavimu ir bendravimu su netikėliais, ir įžymus mano vardas, mano žygių dar labiau išgarsintas, pasidarys priekaištu ir keiksmažodžiu. Aš prarasiu garbę, šlovę, neteksiu tokios galybės, kokios retas iš imperatorių teigydavo, paaukosiu visus siekius, atsižadėsiu tikslų, tokių aukštų, kaip tie kalnai, kuriais pagonys, pasak jų padavimų, kone į dangų buvo įkopę. Ir vis dėlto, Rebeka,— pridėjo jis, puldamas jai po kojų,— aš viską paaukosiu: atsisakysiu ir šlovės, ir didybės, ir valdžios, nors ji jau bemaž mano rankose,— viską mesiu, kad tik tu man pasakytum: „Bua-Gilberai, būk mano mylimasis."

— Negalvok apie šitokias kvailystes, sere riteri,— atsakė Rebeka,— geriau keliauk tučtuojau pas regentą, pas karalienę motiną, pas princą Džoną,— jie negali leisti, bent iš pagarbos karališkajai Anglijos karūnai, kad jūsų grosmeisteris šitaip savivaliautų. Šitaip man iš tikrųjų padėtum, nieko neaukodamas ir nereikalaudamas iš manęs jokio atlyginimo.

— Aš nenoriu turėti su jais jokių reikalų,— kalbėjo jis toliau, suėmęs rankom jos drabužių kraštelį,— aš kreipiuosi tik į tave. Kodėl tu renkiesi tokį kelią? Pagalvok, nors aš būčiau net patsai šėtonas, juk mirtis blogiau, negu šėtonas, o mano varžovas — mirtis.

— Aš nelyginu šių blogybių,— tarė Rebeka, bijodama per daug užrūstinti nesutramdomą riterį, bet tvirtai pasiryžusi ne tik nepriimti jo pasiūlymų, bet ir nesuteikti jam jokių vil-

čių.— Būk vyras, šaukis į pagalbą savo tikėjimą. Jeigu tiesa, kad jūsų tikėjimas moko gailestingumo, kurį jūs daugiau rodote žodžiais, negu darbais, išvaduok mane iš baisios mirties, nereikalaudamas už tai atlyginimo, kuris paverstų tavo kilniaširdiškumą žemais mainais.

— Ne! — sušuko išdidusis tamplierius, staigiai atsistodamas.— Jei aš atsisakysiu įsigytos šlovės ir ateities vilčių, tą padarysiu tik dėl tavęs, ir mudu drauge pabėgsime. Klausyk, Rebeka,— kalbėjo jis vėl tylesniu balsu,— Anglija, Europa — juk tai dar ne visas pasaulis. Yra ir kitų šalių, kur mudu galime gyventi ir kur aš rasiu pakankamas net mano garbės siekimui platybes. Keliausime į Palestiną. Ten gyvena mano bičiulis Konradas, markizas de Monseratas, panašiai kaip ir aš laisvas nuo visų kvailų prietarų, kaustančių mūsų prigimtą sveiką protą. Mes veikiau susidėsime su Saladinu, nekaip kentėsime pažeminimus iš tų šventeivų, kuriuos niekiname. Aš praskinsiu naujus kelius į didybę,— kalbėjo jis, dideliais ir greitais žingsniais vaikščiodamas po kambarį.— Europa dar išgirs trankius žingsnius to, kurį pavarė iš savo sūnų tarpo. Kad ir kiek milijonų karių ji siųstų kryžiaus vardu Palestinos ginti, kad ir kiek tūkstančių saracėnų kardų jiems priešintųsi, niekas nesugebės taip giliai įsismelkti į tą šalį, dėl kurios rungiasi visos tautos, niekas neįstengs ten taip tvirtai įsikurti, kaip aš ir tie mano pasekėjai, kurie eis paskui mane net į ugnį, nepaisydami to seno šventeivos. Ir tu būsi karalienė, Rebeka. Ant Karmelio kalno mes iškelsime sostą, kurį aš tau savo narsa užkariausiu, ir vietoj ilgai geistos grosmeisterio lazdos mano rankoje bus karaliaus sceptras.

— Svajonės,— tarė Rebeka,— vien sapnai ir svajonės! Bet jeigu jos ir taptų tikrove, man tai visai nerūpi. Kad ir kokios tu galybės pasiektum, niekada ji nebus mano. O tėvynės meilė ir tvirtas tikėjimas man tokie brangūs, kad aš negaliu gerbti žmogaus, kuris laisvu noru atsižada savo tėvynės, sulaužo priesaiką, duotą ordinui, vien tik tam, kad galėtų patenkinti lengvapėdišką meilę svetimtautei moteriai. Neskirk užmokesčio už mano išvadavimą, sere riteri, nepardavinėk didžiadvasiško žygio — užstok nelaimingąją vien iš gailestingumo, o ne dėl asmeniškos naudos. Kreipkis į Anglijos karalių sostą. Ričardas išklausys mano maldavimų ir išvaduos mane iš tų žiaurių žmonių.

— Niekados, Rebeka!— įtūžęs atsakė tamplierius.— Jei aš nutrauksiu ryšius su ordinu, tai tik dėl tavęs vienos, o jeigu tu atmeti mano meilę, man belieka tik garbės siekimas. Aš nesiduosiu apmulkinamas! Tu nori, kad nusilenkčiau Ričardui? Maldaučiau tą išdidžią širdį malonės? Niekada to nebus, Rebeka! Šventovės ordinas nepuls mano asmenyje Ričardui po kojų! Aš galiu nutraukti ryšius su savo ordinu, bet niekada jo nepažeminsiu ir neišduosiu.

— Vadinasi, visa mano viltis — dievas,— tarė Rebeka.— Iš žmonių, kaip matyt, man nebėra ko laukti pagalbos.

— Tai žinok,— atsakė tamplierius,— tu išdidi, bet ir aš išdidus. Jei aš pasirodysiu arenoje, pasirengęs kovai, jokie žemiški sumetimai nesukliudys man kautis visomis išgalėmis. Tai pagalvok, koks tada bus tavo likimas! Tu mirsi baisiose kančiose, sudegsi liepsnojančiame laužė — neliks nieko iš žavaus tavo kūno, net tų menkų palaikų, į kuriuos pažvelgus būtų galima pasakyti: „Štai šis bedvasis pavidalas neseniai gyveno, alsavo..." Ne, Rebeka, moteris negali šitokių minčių pakelti. Tu turi nusileisti mano prašymams.

— Bua-Gilberai,— tarė žydaitė,— tu dar nepažįsti moters širdies arba gal esi matęs tik tokias moteris, kurios neturi tikrųjų moteriškų savybių. Galiu tave užtikrinti, išdidusis riteri, kad pačiame baisiausiame mūšyje tu neparodai šitiek narsos, kiek parodo moteris, kai pareiga arba meilė pašaukia ją kentėti. Aš esu moteris, švelniai išauklėta, baugi iš prigimties, sunkiai pakelianti kūno kančias. Bet kai mudu abu įžengsime į lemtingą areną, tu — kautis, o aš — mirti, aš tvirtai įsitikinusi, kad mano drąsa bus didesnė už tavo... Sudie, nebenoriu daugiau tuščiai kalbėti su tavimi. Tą trumpą laiką, kuris Jokūbo dukteriai beliko praleisti žemėje, reikia kitaip sunaudoti. Jinai turi kreiptis į ramintoją, kuris gali būti nusigręžęs nuo jos tautos, bet visada išgirsta vaitojimą tų, kurie nuoširdžiai jo šaukiasi.

— Vadinasi, mudu skiriamės,— tarė tamplierius, kiek patylėjęs.— Ir kam dievas leido mudviem susitikti šiame pasaulyje? Kodėl tu neužgimei iš kilmingų ir krikščionių tėvų? Ne, prisiekiu dangum, kai žiūriu į tave ir galvoju, kur ir kokiomis aplinkybėmis mudu turėsime vėl susitikti, man net gaila darosi, kodėl aš nepriklausau tavo paniekintai tautai. Tegu mano ranka raustųsi šekelių skryniose, nepažindama nei ieties, nei sky-

do, tegu aš lankstyčiausi prieš kiekvieną plikbajorį ir manęs tebijotų vien skolininkai,— štai ko aš, Rebeka, norėčiau, kad tik būčiau šalia tavęs gyvenime ir kad išvengčiau to baisaus valdmens, turinčio tave pastūmėti į mirtį.

— Tu kalbi apie žydus,— tarė Rebeka,— vaizduodamasis juos tokius, kokius padarė panašių į tave žmonių persekiojimai. Dievo rūstybė išvarė juos iš tėvynės, bet darbštumas atvėrė jiems vienintelį kelią į valdžią ir galybę, ir tiktai to kelio jiems neužkirto engėjai. Paskaityk senovinę Izraelio tautos istoriją ir pasakyk: argi tie žmonės, kuriems Jehova šitiek stebuklų padarė, buvo vertelgos ir lupikautojai? Žinok, išdidusis riteri, kad mūsų yra nemaža kilnių žmonių, su kuriais palyginus jūsų išgirtoji bajorija — tai vis vien kaip moliūgas prieš kedrą.

Rebekos skruostai paraudo, jai kalbant apie buvusią savo tautos šlovę, bet vėlei nublyško, kai ji atsidūsėjusi pridūrė:

— Taip, tokie buvo kadaise Judėjos kunigaikščiai, bet nūnai jų nebėra! Jų šlovė sumindžiota it nupjauta žolė ir su kelio purvu sutrypta. Bet dar yra didžiosios giminės palikuonių, yra ir tokių, kurie nepažemins savo aukštos kilmės, ir tokia bus Izaoko, Adonikamo sūnaus, duktė. Sudie! Aš nepavydžiu tau garbės, įgytos žmonių kraujo kaina, nepavydžiu nė tavo barbariškos kilmės iš šiaurės pagonių, nepavydžiu tau nė tikėjimo, kurį išpažįsti vien žodžiais, bet kurio nėra nei tavo širdyje, nei tavo darbuose.

— Prisiekiu dangum, aš tikrai pakerėtas!— tarė Bua-Gilberas.— Aš linkęs manyti, kad tas išprotėjęs skeletas buvo teisus. Man taip neapsakomai sunku skirtis su tavim, kad čia, matyt, esama ko nors antgamtiško. Žavioji būtybe!— kalbėjo jis, prieidamas arčiau, bet su didele pagarba.— Tokia jaunutė, tokia graži, tokia bebaimė mirties akivaizdoje! Ir vis dėlto pasmerkta mirti gėdingai ir kančiose! Kas galėtų neverkti tavęs? Štai jau dvidešimt metų, kai ašaros nevilgė mano akių, o dabar aš verkiu, žiūrėdamas į tave. Bet nieko nepakeisi. Niekas nebegali tavęs išgelbėti. Mudu abu — akli įrankiai nenumaldomo likimo, varančio mus gyvenimo keliu kaip du laivus, kurie, audros pastverti, susiduria vienas su kitu ir žūva. Tai atleisk man ir bent atsiskirkime kaip draugai. Veltui aš stengiausi palaužti tavo ryžtingumą, bet ir aš pats lieku tvirtas ir nepalenkiamas kaip pats likimas.

— Žmonės dažnai kaltina likimą, nors kaltos yra tik jų pačių nepažabotos aistros,— tarė Rebeka.— Bet aš atleidžiu tau, Bua-Gilberai, ankstyvos mano mirties kaltininkui. Tvirtoje tavo dvasioje kartais sužimba kilnūs polėkiai, bet ji — kaip apleistas sodas: joje veši piktžolės, užgožiančios gražius ir sveikus augmenis.

— Taip, Rebeka,— tarė tamplierius,— aš toks, kaip tu sakai: nesutramdomas, gaivališkas, bet išdidus tuo, kad tuščiagalvių kvailių ir apsukrių šventeivų minioje išsaugojau dvasios tvirtumą, kuris mane iškels virš jų. Aš nuo pat jaunų dienų pratinausi prie karišky žygių, troškau aukštų tikslų, atkakliai ir nepajudinamai jų siekdavau. Toks aš ir liksiu: išdidus, nepalenkiamas, neatmainomas, ir pasaulis turės tai pamatyti. Bet ar tu man atleidi, Rebeka?

— Atleidžiu taip nuoširdžiai, kaip tik auka gali atleisti savo budeliui.

— Sudie,— tarė tamplierius ir išėjo iš kambario.

Preseptorius Albertas Malvuazenas gretimame kambaryje nekantriai laukė sugrįžtant Bua-Gilbero.

— Kaip tu ilgai užtrukai!— tarė Albertas.— Aš nesitvėriau nekantrumu. O jei grosmeisteris arba Konradas, jo šnipas, būtų užėję? Brangiai man būtų atsiėjęs mano nuolaidumas! Bet kas gi tau, broli? Tu vos pastovi, ir veidas niaurus kaip naktis. Ar tu sveikas, Bua-Gilberai?

— Sveikas,— atsakė tamplierius,— kaip tas nelaimėlis, kuris žino, kad už valandos turės mirti. Bet ne, prisiekiu kryžiumi, man blogiau, negu jam, nes pasmerktieji mirti dažnai skiriasi su gyvenimu kaip su nunešiotu drabužiu. Prisiekiu dangum, Malvuazenai, toji mergina atėmė man bemaž visą vyrišką tvirtumą. Aš beveik pasiryžęs eiti pas grosmeisterį ir atsižadėti ordino bei atsisakyti to žiauraus vaidmens, kurį man tas tironas primetė.

— Tu pamišai!— tarė Malvuazenas.— Šitaip pasielgęs, pražudysi pats save, bet neišgelbėsi žydaitės, kuri, atrodo, tau tokia brangi. Bomanuaras paskirs tavo vieton kitą riterį ordinui ginti, ir nuteistoji vis vien žus.

— Nesąmonė! Aš pats stosiu jos ginti,— išdidžiai atsakė tamplierius,— ir tu, Malvuazenai, man rodos, gerai žinai, kad visame ordine neatsiras kovotojo, kuris atsilaikytų prieš mano ietį.

— Ak,— tarė klastingasis patarėjas,— tu užmiršti, kad tau niekas neduos nei progos, nei laiko šiam beprotiškam sumanymui įvykdyti. Eik pas Luką Bonanuarą, pasakyk jam, kad atsižadi paklusnumo priesaikos, ir pamatysi, ar ilgai po to despotiškasis senis laikys tave laisvą. Tik spėsi tuos žodžius ištarti, bematant atsidursi per šimtą pėdų po žeme, preseptorijos kalėjime, kur lauksi teismo kaip atsimetėlis riteris. O jeigu jis tebesilaikys nuomonės, kad tu pakerėtas, tai nuveš į kokį nors tolimą vienuolyną, uždarys vienutėje, kur pamesta tik šiaudų, surakins grandinėmis, ir būsi ten tamsoje, apsvaigęs nuo dvasių varymo ir kiaurai permirkęs nuo švęsto vandens, kuriuo iš tavęs bus vejamas velnias. Ne, tu turi stoti į areną, Brianai, kitaip neteksi ir garbės, ir gyvybės.

— Ne, geriau paspruksiu iš čia ir pabėgsiu!— tarė Bua-Gilberas.— Pabėgsiu į kokį nors tolimą kraštą, kurio dar nepasiekė beprotybė ir fanatizmas. Nė vienas šios žavios mergaitės kraujo lašelis nebus per mane pralietas.

— Tau nepasiseks pabėgti,— tarė Malvuazenas,— tavo beprotystė sukėlė įtarimų, ir tavęs niekas nebeišleis iš preseptorijos. Eik ir pamėgink. Prieik prie vartų, įsakyk nuleisti pakeliamąjį tiltą, ir pamatysi, ar kas paklausys tavęs. Nustebai? Įsižeidei? Bet ar šitaip ne geriau? Tavo pabėgimas nieko tau nepadės. Užtrauksi nešlovę savo sentėviams ir patsai būsi išvytas iš ordino. Pagalvok tik gerai: kur dės akis tavo kovos draugai, kai Brianas de Bua-Gilberas bus viešai paskelbtas atsimetėliu, susirinkusiai miniai švilpiant. Kokį sielvartą pergyvens Prancūzijos karaliaus dvaras! Su kokiu džiaugsmu išpuikėlis Ričardas sužinos, kad tas pats riteris, kuris jam nemaža rūpesčių pridarė Palestinoje ir ko neužtemdė visame pasaulyje jo išgarsėjusią šlovę, pats dabar neteko garbės ir gero vardo dėl žydės ir net šitokios didžios aukos kaina nesugebėjo jos išgelbėti!

— Dėkui tau, Malvuazenai,— tarė riteris.— Tu palietei jautriausią mano širdies stygą. Kad ir kas nutiktų, žodis „išdavikas" niekada nebus gretinamas su Bua-Gilbero vardu. Duok dieve, kad pats Ričardas ar kuris nors iš jo pagyrūnų favoritų stotų prieš mane arenoje. Bet ne, nieko nebus. Niekas nenorės kautis už nekaltą vienišą mergaitę.

— Tuo geriau tau, jei šitaip pasibaigs,— tarė preseptorius.— Jei neatsiras gynėjo, ne tu būsi kaltas dėl jos mirties, bet ją pasmerkęs grosmeisteris. Jam kris atsakomybė už tą nusikalti-

mą, nors jis tai laikys sau ne nusikaltimu, bet didžiausio pagyrimo vertu nuopelnu.

— Teisybę sakai,— tarė Bua-Gilberas.— Jei neatsiras jai gynėjo, aš būsiu tik šaunaus reginio dalis, pasirodysiu tik ant žirgo su visa apranga, o ką veikti — neturėsiu.

— Žinoma!— patvirtino Malvuazenas.— Pabūsi tik kaip šventa Jurgio statula procesijoje.

— Na, teesie taip, kaip pirmiau buvau nusprendęs,— tarė išdidusis tamplierius.— Ji mane atstūmė ir pažemino, paniekino mane, tai kam gi dėl jos aukosiu savo šlovę ir žmonių pagarbą? Malvuazenai, aš atvyksiu į areną.

Taip taręs, jis skubiai išėjo iš menės, o preseptorius nusekė paskui jį, pasiryžęs prižiūrėti ir paskatinti, kad nepakeistų savo sprendimo, nes pats buvo didžiai suinteresuotas Bua-Gilbero sėkme, tikėdamasis daug ką laimėti, jei tas kada nors atsistotų ordino priešakyje. Slopindamas geriausius draugo jausmus, Malvuazenas turėjo savo pusėje visus tuos pranašumus, kurių griebiasi gudrus ir šaltakraujiškas savanaudis kovoje su liepsningų ir prieštaringų aistrų blaškomu žmogum. Ir vis dėlto jam prireikė viso gudrumo, norint išlaikyti Bua-Gilberą nepakeitus nusistatymo. Jis turėjo neatsitraukdamas sekti, kad tas vėlei nesusigalvotų pabėgti ir kad nesusitiktų su grosmeisteriu, taipogi pakartotinai įrodinėti, kad atjodamas į areną Rebekai nei pakenks, nei padės, o jam pačiam tai esąs vienintelis kelias išsigelbėti nuo nešlovės ir gėdos.

XL skyrius

Šalin, šešėliai! Ričardas sugrįžo.
Šekspyras, „Ričardas III"

Bet grįžkime prie Juodojo Riterio nuotykių. Palikęs kilniaširdžio plėšiko ąžuolą, jis nujojo į gretimą vienuolyną, nedidelį ir neturtingą, vadinamą šventojo Botolfo abatija, kur iš Torkilstono pilies buvo nugabentas sužeistasis Aivenhas. Kol kas mes nepasakosime nieko apie tai, kas įvyko tarp Vilfredo ir jo išvaduotojo. Užtenka pasakyti, kad po ilgo ir svarbaus jų pašnekesio prioras išsiuntinėjo pasiuntinius į visas puses, o

kitos dienos rytą Juodasis Riteris išsiruošė iš vienuolyno, pasiimdamas vadovu juokdarį Vambą.

— Mes susitiksime,— tarė jis Vilfredui,— Koningsburge, velionio Atelstano pilyje, kur nuvyko tavo tėvas Sedrikas į prakilniojo giminaičio šermenis. Aš susitiksiu ten tavo gimines saksus, sere Vilfredai, ir arčiau su jais susipažinsiu. Ir tu ten atvyk, o aš apsiimu tave sutaikyti su tėvu.

Juodasis Riteris draugiškai atsisveikino su Aivenhu, kuris pareiškė karštą norą vykti kartu. Bet Juodasis Riteris apie tai nė girdėti nenorėjo.

— Šiandien gerai pailsėk,— tarė jis.— Net ir rytoj gal dar būsi per silpnas keliauti. Man nereikia kito vadovo, užteks dorojo Vambos, kuris pagal mano nuotaiką bus vienuolis arba juokdarys.

— O aš,— tarė Vamba,— visa širdimi pasiruošęs jums tarnauti. Norėčiau taip pat pamatyti Atelstano šermenis, nes, jeigu tik vaišės nebus pakankamai gausios ir sočios, jis būtinai prisikels iš numirusių ir ims barti virėjus, patarnautojus ir taurininką. O tokio reginio verta pažiūrėti. Be to, sere riteri, aš pasikliauju jūsų narsiu užtarimu prieš mano šeimininką Sedriką, jei mano sąmojo pasirodytų per maža.

— Ką bepadarys mano narsumas ten, šaunusis juokdary, kur nieko nelaimės tavo sąmojis? Atsakyk.

— Sąmojis,— atsakė Vamba,— daug gali padaryti. Jis, guvus ir akylas šelmis, išsyk pastebės, kuria akimi jo kaimynas blogiau mato, ir iš tos pusės laikysis, kai tas įsikarščiuos ir duos valią savo aistroms. O narsumas — tai žaliūkas, kuris eina savo keliu, jokių kliūčių nepaisydamas. Jam nei audringi vėjai, nei potvyniai nieko nereiškia; jis ramiai sau irkluoja ir galų gale pasiekia krantą. Todėl, gerasis sere riteri, aš naudosiuos tik savo šeimininko sielos giedra, o audrai užkilus, lauksiu jūsų pagalbos.

— Sere,— tarė Aivenhas,— ar tik sau vadovu nebūsit išsirinkęs pernelyg plepų ir įkyrų kvailį. Tačiau jis žino kiekvieną takelį šiame miške ne blogiau už bet kurį medžiotoją; be to, kaip pats matėte, jis ištikimas kaip plienas.

— Svarbu,— tarė riteris,— kad tik jis mokėtų parodyti man kelią. Nepakenks, jei kiek ir palinksmins bekeliaujant. Na, lik sveikas, mielas Vilfredai. Tik atmink, aš tau neleidžiu iškeliauti bent iki rytdienos,

Jis padavė ranką Vilfredui, kuris ją pabučiavo, po to atsisveikino su abatu ir nujojo su Vamba.

Aivenhas palydėjo juos žvilgsniu, kol dingo aplinkinių girių tankmėje, paskui sugrįžo į vienuolyną.

Bet tuoj po ankstyvųjų mišių jis paprašė, kad ateitų abatas. Senis skubiai atbėgo ir neramiai pasiteiravo, kaip jo sveikata.

— Geriau,— tarė Aivenhas,— daug geriau, negu buvo galima tikėtis iš pradžių. Ar mano žaizda nebuvo tokia sunki, kaip spėjau iš kraujoplūdžio, ar tasai balzamas taip stebuklingai paveikė, bet jaučiu, kad galėsiu užsidėti šarvus. Ir tai didelė laimė, nes man vis lenda į galvą tokios mintys, jog ilgiau nebegaliu čia pasilikti nieko neveikdamas.

— Apsaugok dieve,— tarė abatas.— Kur tai matyta, kad Sedriko Sakso sūnus išvyktų iš mūsų vienuolyno, dar neužgijus žaizdoms. Mums būtų didžiausia gėda, jeigu išleistume.

— Aš ir pats nepalikčiau jūsų vaišingos pastogės, šventasis tėve,— tarė Aivenhas,— jei nejausčiau, kad jau galiu keliauti, ir jei nebūčiau priverstas taip daryti.

— O kas gi jus verčia taip staiga išvykti?— pasiteiravo abatas.

— Argi jums niekada, šventasis tėve, nepasitaikė jausti artėjant nelaimę, nors priežasties veltui būtumėt mėginęs ieškoti?— tarė riteris.— Argi niekada neapsiniaukdavo jūsų siela tarytum saulės nušviesta pieva, kai virš jos staiga pakyla juodas debesis, pranašaująs audrą? Argi jums neatrodo, kad šitokios nuojautos vertos mūsų dėmesio, nes galbūt angelai sargai siunčia jas mums, įspėdami gresiant pavojų?

— Negaliu neigti,— tarė prioras,— tokių dalykų pasitaiko, ir jie esti iš dievo. Bet šitokie įspėjimai ne veltui ateina: jie turi aiškų tikslą padėti žmogui. O jūs, sužeistas ir nusilpęs, kuo jūs galit pagelbėti tam, paskui kurį norit keliauti, jeigu užpulto negalėsit apginti?

— Klystat, priore,— tarė Aivenhas,— jėgų man užtenka, ir aš galiu puikiai atsilaikyti prieš kiekvieną, kuris tik panorės su manim susiimti. Be to, aš galiu jam būti naudingas kuo nors kitu, ne vien tik ginklu. Visi žino, kad saksai nemėgsta normanų. Ir kas gali pasakyti, kaip bus, jei jis staiga pasirodys tarp jų ir dar tokiu momentu, kai jų širdys Atelstano mirties sukiršintos, o galvos įkaitusios nuo pernelyg gausių išgertuvių? Aš manau, kad jo pasirodymas tokiu metu gali jam užtraukti di-

delį pavojų. Taigi ir pasiryžau arba nukreipti nuo jo tą pavojų, arba drauge su juo nukentėti. Ir kad galėčiau šį savo norą įvykdyti, labai prašau, ar negalėtumėt man parūpinti arklį, kurio eigastis būtų švelnesnė už mano kovos žirgo.

— Gerai,— atsakė garbusis dvasininkas,— aš duosiu savo ispanišką kumelaitę. Ir galiu užtikrinti, kad mano Šluota — kaip ją vadinu — puiki eidininkė, jokiu kitu arkliu ramiau ir geriau nepajosit, nebent tik nusisamdęs keliaujančio fokusininko arkliuką, kuris moka šokti tarp išdėliotų kiaušinių. Jodamas Šluota, esu sugalvojęs ne vieną pamokslą, ir geri išeidavo pamokslai, lygiai naudingi ir vienuoliams, ir kitiems krikščionims.

— Tai malonėkit, garbusis tėve, įsakyti, kad tuojau pat pabalnotų Šluotą, ir liepkite Gurtui atnešti mano šarvus.

— Viskas dėlto, gerasis sere,— tarė abatas,— prašau jus atminti, kad Šluota tokia pat nepratusi prie ginklų bei kautynių, kaip ir jos šeimininkas, ir nežinia, kas gali atsitikti, kai ji pamatys jūsų šarvus, o ypač kai pajus ant savęs jų svorį. O Šluota, turiu pasakyti, neregėtai protingas gyvulys ir nepakęs per daug didelio sunkumo. Sykį aš pasiskolinau iš kaimyno dvasininko tik vieną lotyniško veikalo tomą, ir tai ji nė žingsnio nepažengė nuo vartų, kol pakeičiau didžiulę knygą savo mažu brevijorium.

— Tikėkite manimi, šventasis tėve,— tarė Aivenhas,— aš nevarginsiu jos per dideliu sunkumu, bet jei ji užsispirs, tai aš ją pamokysiu.

Tie žodžiai buvo pasakyti tuo momentu, kai Gurtas segė prie savo pono batų paauksuotus pentinus, galinčius įtikinti bet kurį nartų arklį, kad jam užvis naudingiausia paklusti riterio valiai.

Aštrūs pentinų tekinėliai, žvilgą prie Aivenho batų, padarė abatui tokį įspūdį, kad jis ėmė gailėtis taip mandagiai pasiūlęs svečiui savo kumelaitę.

— Klausykite, mielasis sere!— sušuko jis.— Aš buvau pamiršęs, kad mano Šluota visiškai nepakenčia pentinų. Geriau palaukite truputį, aš liepsiu parvesti arklį iš ūkvedžio — jis gyvena čia netoli, fermoje. Jums teks palaukti tik kokią valandą, bet jo kumelė tai jau tikrai bus rami, nes visą laiką vežioja malkas, o avižų jai niekada niekas neduoda.

— Dėkui, garbusis tėve! Tebus, kaip iš karto sakėte, juo labiau kad jūsų Šluota, kaip matau, jau atvesta prie vartų. Gur-

tas gabens mano šarvus, o dėl kitko būkite ramus: kadangi aš jos per daug neapsunkinsiu, tai tikiuosi, kad ir ji neišves manęs iš kantrybės. O dabar likite sveiki.

Ir Aivenhas greitai ir lengvai nusileido priebučio laiptais ir tučtuojau užšoko ant arklio, norėdamas pasprukti nuo įkyraus abato, kuris atskubėjo paskui jį taip vikriai, kaip tik galėjo dėl seno amžiaus ir nutukimo, visą laiką girdamas savo Šluotą ir maldaudamas riterį atsargiau su ja elgtis.

Bet Vilfredui kas kita buvo galvoje; jam nerūpėjo rimti abato patarimai ir linksmi juokavimai. Todėl, sėdęs ant kumelės ir liepęs Gurtui neatsilikti, nujojo link miško, laikydamasis Juodojo Riterio pėdsakų, o abatas tuo tarpu, stovėdamas prie vienuolyno vartų ir žiūrėdamas jam iš paskos, aimanavo:

— Švenčiausioji Marija! Kokie karštuoliai tie karžygiai! Ir kam atidaviau savo Šluotą! Jeigu jai kas nors bloga atsitiks, ką be jos darysiu su savo sausgėla? O vis dėlto,— kalbėjo jis toliau susigriebęs,— kaip aš pats nepasigailėčiau savo senų ir luošų kaulų senosios Anglijos labui, taip ir Šluota tegu patarnauja tam pačiam teisiam reikalui. Gal jie pripažins mūsų vargingą vienuolyną vertu kokios nors didelės dovanos. O jei to ir nepadarytų, nes šio pasaulio galiūnai greit užmiršta menkų žmogelių paslaugas, tai taip pat nieko tokio: man užteks to, kad jausiuos teisingai pasielgęs. O dabar jau turbūt pats laikas sušaukti brolius į valgomąjį pusryčių. Deja, man rodos, kad jie su daug didesniu noru skuba pusryčiauti, negu į rytmetines pamaldas!

Ir šventojo Botolfo vienuolyno prioras nulingavo atgal į valgomąjį užimti pirmosios vietos prie pusryčių stalo, į kurį ką tik buvo paduota rūkytų menkių ir alaus. Dusulingas ir orus sėdėjo jis užstalėje, miglotais žodžiais užsimindamas apie svarbius savo darbus, už kuriuos vienuolynas galbūt susilauksiąs gausių dovanų. Kitokiu metu šitokios užuominos būtų sukėlusios visuotinį susidomėjimą. Bet kadangi menkės buvo labai sūrios, o alus gana stiprus, tai broliai pernelyg uoliai darbavosi žiaunomis ir negalėjo kaip reikiant girdėti ausimis. Metraščiai temini tik vieną asmenį, susidomėjusį paslaptingais prioro žodžiais,— tėvą Digorį, kuriam tuokart smarkiai gėlė dantį ir jis tegalėjo kramtyti tik viena puse.

Tuo tarpu Juodasis Riteris ir jo vadovas lėta žingine jojo per miškų tankumynus. Narsusis karžygys kartais niūniavo įsi-

mylėjusių trubadūrų dainas, kartais kreipdavosi kokiu klausimu į savo pakeleivį, linksmai juokaudamas ir kurstydamas jo plepumą. Tuo būdu visas jų pašnekesys buvo juokingas dainų ir visokiausių išdaigų mišinys. Mes norėtume duoti skaitytojui nors menką supratimą apie jį.

Taigi įsivaizduokite augalotą riterį, tvirto kūno sudėjimo, plačiapetį žaliūką, jojantį stambiu juodžiu, tarytum tyčia išaugintu šitokiam sunkiam raiteliui. Antveidžio viršus pakeltas, kad būtų lengviau kvėpuoti, bet apačia likusi neatsegta, todėl veido bruožus sunku įžiūrėti. Aiškiausiai matyti tamsiai įdegę ir įraudę skruostikauliai ir didelės mėlynos akys, spindinčios iš po pakelto antveidžio. Visa karžygio išorė ir jo laikysena rodė nerūpestingą linksmumą, baimės nepažįstančią saviklioą ir protą, kad ir negalintį numatyti pavojaus, bet visada gebantį jį atremti.

Juokdarys vilkėjo įprastinį margą apdarą, bet po paskutiniųjų įvykių medinį kardą buvo pakeitęs aštriu kalaviju ir pailgu skydu, ir tais ginklais, puolant Torkilstono pilį, mikliai mokėjo pasinaudoti. Teisybę sakant, Vamba buvo laikomas ne itin protingu tik dėl nenuramdomo judrumo, per kurį negalėjo ilgesnį laiką išbūti toje pačioje padėtyje ir nuosekliai samprotauti. Tačiau šiaip jis buvo greitas ir vikrus ir, jeigu tik nereikėjo didelės kantrybės ir atkaklumo, galėjo tinkamai atlikti bet kurį uždavinį. Ir dabar, sėdėdamas ant arklio, jis nenustygo nė minutės: čia pasisuks balne į vieną pusę, čia į kitą, čia nuslinks arkliui ant kaklo, čia — ant pat strėnų, čia nuleis abi kojas vienon pusėn, čia vėl pasisuks veidu į uodegą — maivėsi ir vaipėsi kaip tikra beždžionė, kol pagaliau taip pakyrėjo arkliui, kad tas nutrenkė jį ant vešlios žolės. Šis atsitikimas didžiai pralinksmino riterį, ir Vamba po to jau kiek ramiau jojo.

Tuo metu, kai mes juos pasivijome, ta linksmoji pora traukė senovinę dainą. Juodasis Riteris vedė, juokdarys pritarė jam maloniu boseliu. Dainos turinys buvo šitoks:

Riteris

Ana Marija, jau saulė aukštai,
Ana mieloji, jau rytas seniai,
Migla išsisklaidė, ir paukščiai jau gieda,
O mano meile, pabuski iš miego!

Metas jau keltis, Ana mieloji,
Medžiotojo ragas skardendamas groja,
Jo aidą kartoja kalnai ir miškai,—
Ana Marija, jau saulė aukštai!

Vamba

Kam žadini, Tibaltai mielas, mane?
Toks miegas saldus, man taip gera sapne!
Juk nieko gražesnio nėra už sapnus,
O Tibaltai mielasai, mano brangus!
Lai paukščiai tarp medžių sau čiulba linksmai,
Lai ragą medžioklės atliepia kalnai,—
Aš sapnuoju džiaugsmus, žavesnius kelissyk,
Bet, Tibaltai, tik ne tave, nemanyk!

— Šauni daina,— tarė Vamba, kai abu nutilo.— Prisiekiu kvailio kepure, ir pamokymas gražus. Mudu su Gurtu dažnai ją dainuodavome. Kadaise mes kartu augome ir buvome draugai, o dabar jis iš dievo ir savo pono malonės jau laisvas žmogus. Sykį mudviem gerokai kliuvo už šią dainą: mudu taip ji buvo sužavėjusi, kad, saulei jau patekėjus, dar dvi valandas išgulėjome, dainuodami ją pro miegus. Nuo to laiko, kai tik prisimenu tą dainą, tuoj kaulus ima gelti. Bet vis dėlto aš padainavau Anos Marijos žodžius, norėdamas jums įtikti, gerasis sere.

Paskui juokdarys užtraukė kitą dainą, o riteris jam pritarė:

Riteris ir Vamba

Atkako iš tolo trys šaunūs jaunikiai,—
Yra apie tai iš senovės dainelė,—
Pas Vikombo našlę piršliuosna iš sykio,
Ir kaip juos atstumti galėtų našlelė?

Pirmasis iš Tindalio riteris piršos,—
Yra apie tai iš senovės dainelė,—
Savąja kilme pasigirt nepamiršo.
Ir kaip jį atstumti galėtų našlelė?

Jis protėviais, lordais ir skvairais, didžiavos,
Patenkintas traukė pagyrų dainelę,

Bet nieko nepešęs namo iškeliavo,
Griežtai jį pavarė šaunioji našlelė.

V a m b a

Antrasis dievažijos, mušės krūtinėn,
Linksmai, pasipūtęs giedojo dainelę,—
Mat, Velse visi jojo giminę žino.
Ir kaip jį atstumti galėtų našlelė?

Jis — Morganas, Grifitas, Tiudoras, Raisas,—
Pradėjo be galo jis savo dainelę;
Našlė jam atsakė: jo šnekos jai baisios,
Jinai ištekėt už tiek vyrų negali.

Tretysis jai piršos iš jomenų luomo,
Betraukdamas guviąją savo dainelę,
Apsakė, kiek gauna jis pelno ir nuomos,—
Ir kaip jį atstumti galėtų našlelė?

A b u

Taip skvalras ir riteris, galvas nukorę,
Sugrįžo niūniuodami savo dainelę,
O jomenas Kente sau pelno padoriai,
Ir kaip būt galėjus atstumt jį našlelė?

— Norėčiau,— tarė riteris,— kad mūsų šeimininkas iš po senojo ąžuolo arba jo kapelionas, linksmasis vienuolis, išgirstų tavo dainą, skirtą jomenų šlovei.

— Aš tai nenorėčiau,— tarė Vamba,— jei ne tas ragas, kuris kabo ant jūsų perpetės.

— Ė,— tarė riteris,— tai prielankumo ženklas iš gerojo Lokslio, nors man vargiai kada teks juo pasinaudoti. Bet aš esu tikras, kad prireikus užtektų tik sutrimituoti, ir tučtuojau prisistatytų visas tų šaunių jomenų būrys.

— Sakyčiau: dieve apsaugok,— tarė juokdarys,— jei nežinočiau, kad dėl šio rago jie mus praleis nekliudę.

— Ką tu nori tuo pasakyti?— paklausė riteris.— Ar manai, kad jei ne tas bičiulystės laidas, tai jie mus užpultų?

— Aš nieko nesakau,— tarė Vamba,— nes žali medžiai turi ausis, kaip ir mūro sienos... Bet atspėk mįslę, sere riteri:

kada geriau turėti tuščią butelį, negu pilną, ir tuščią piniginę, negu kietai prikimštą?

— Niekada, aš manau,— atsakė riteris.

— Na, už tokį atsakymą nesi vertas nei pilno butelio, nei prikimštos piniginės. Žinok, kad butelį visada reikia išgerti, prieš duodant jį saksui, o pinigus iš piniginės palikti namie, prieš vykstant į žaliąją girią.

— Vadinasi, tu laikai mūsų bičiulius tikrais plėšikais?— paklausė riteris.

— Ak, mielasis sere, argi aš taip sakiau?— atkirto Vamba.— Bet jeigu žmogus leidžiasi į tolimą kelionę, tai jo arkliui juk bus lengviau, kai nuo jo kas nuims maišą, o pačiam keleiviui bus lengviau, jei neteks to, kas yra viso pikto šaknys. Todėl negaliu blogu žodžiu pavadinti tų, kurie šitokias paslaugas žmonėms daro. Tiktai aš savo maišą verčiau pasiliksiu namie ir piniginę skrynioje paslėpsiu, kad išvaduočiau tuos geradarius nuo nereikalingo triūso.

— Tačiau vis tiek reikėtų už juos pasimelsti, mano bičiuli.

— Melstis už juos aš linkęs visa širdimi,— tarė Vamba,— tik geriau mieste, o ne čia. Antraip mums gali atsitikti kaip anam abatui, kurį jie privertė giedoti seno ąžuolo drevėje.

— Sakyk, ką tik nori, Vamba,— tarė riteris,— bet vis dėlto šitie jomenai šauniai pasitarnavo tavo šeimininkui Sedrikui Torkilstone.

— Tai tiesa,— atsakė Vamba,— bet ir čia jie darbavosi, nepamiršdami sąskaitų, kurias veda su viešpačiu dievu.

— Kaip tat, Vamba? Ką turi galvoje?— paklausė riteris.

— O šit ką,— atsakė juokdarys:— su dievu jie veda sąskaitas, kaip senasis mūsų ūkvedys vadina savo skaičiavimus. Pagal tas sąskaitas stengiamasi visada duoti kuo mažiausia, o gauti kuo daugiausia. Be abejo, jie remiasi šventuoju raštu, kuris žada septyneriopą atpildą už gerus darbus.

— Paaiškink pavyzdžiu, Vamba,— tarė riteris,— apie sąskaitas ir skaičius aš nieko nenusituokiu.

— Na, jeigu jūsų galva tokia menka,— atsakė Vamba,— tai paaiškinsiu jūsų malonybei, kad tie dori vyrai kiekvieną gerą savo darbą atsveria kitu, nebe tokiu pagirtinu. Duoda, pavyzdžiui, elgetai sidabrinį, o riebiam abatui atima šimtą auksinių, pagelbsti vargšei našlei, o miške išbučiuoja gražią merginą.

— Kuris gi iš šių darbų geras, o kuris ne?— pertraukė jį riteris.

— Tai bent juokai! Tai juokai!— sušuko Vamba.— Bendraudamas su protingais, ir pats gudrėji. Galiu prisiekti, sere riteri, kad jūs nieko geresnio nesate pasakęs net tada, kai girti giedojote mišparus su druckiu atsiskyrėliu... Bet grįžkime prie mūsų pokalbio. Linksmieji girių bičiuliai kitąsyk pastato varguoliui trobelę, o gretimą pilį sudegina; pataiso bažnyčiai stogą, o apiplėšia zakristiją; vargšą kalinį išlaisvina, o išpuikėlį teisėją nudobia, arba, imant artimesnį pavyzdį, išvaduoja saksų frankliną, o normanų baroną gyvą sudegina. Jie yra padorūs vagys ir labai mandagūs plėšikai, bet su jais geriausia susitikti tokiu metu, kai jie labiausiai nuodėmių apsunkinti.

— Kodėl, Vamba?— paklausė riteris.

— Todėl, kad tada jų sąžinė pabunda ir jie trokšta atsiskaityti su dangum. Bet kai jie yra sąskaitas suvedę, tegu dievas saugoja tą, su kuriuo pradeda naują sąskaitą. Po to, kai jie šitaip šauniai pasižymėjo ties Torkilstonu, riesta bus tam keleiviui, kuris paklius jiems į rankas... Ir vis dėlto,— pridėjo Vamba, nuleisdamas balsą ir prijodamas arčiau riterio,— yra čia tokių, kurie pakeleiviams daug pavojingesni už anuos plėšikus.

— Kas gi jie tokie? Juk čia nėra nei vilkų, nei lokių,— tarė riteris.

— Na ne, bet užtat yra ginkluotų Malvuazeno tarnų. Ir paklikėkite, per pilietinius vaidus jų pustuzinis pridaro tiek, kiek ištisa vilkų gauja bet kuriuo metu! Dabar jie kaip tik slankioja po mišką, ieškodami grobio, o prie jų prisidėjo ir pabėgę iš Torkilstono kariai. Todėl, jei tektų juos susitikti, brangiai mums atsieitų narsi mūsų kova Torkilstone. Sakykite, sere riteri, ką jūs darytumėte, jei mes, pavyzdžiui, susitiktume porą tokių?

— Ietimi prismeigčiau niekšus prie žemės, Vamba, jeigu jie užsimanytų pastoti mums kelią.

— O jeigu jie būtų keturiese?

— Ir juos lygiai taip pat pavaišinčiau.

— O jeigu jų būtų šeši, o mes tik dviese, kaip tada?— paklausė Vamba.— Nejaugi neprisimintumėte Lokslio rago?

— Ką? Šauktis pagalbos prieš šitokią šunaują, kai vienas doras riteris gali juos išblaškyti, kaip kad rudens vėjas išblaško sausus lapus!— sušuko riteris.

— Gal man duotumėt iš arčiau apžiūrėti tą ragą, kuriame slypi tokia galybė.

Riteris nusisegė perpetę su ragu ir padavė Vambai, kuris tuoj pat ją užsidėjo ant kaklo.

— Tra-li-ra-lia,— sudainavo juokdarys,— dabar aš mokėsiu patrimituoti signalą ne blogiau už ką kitą.

— Ką čia sugalvojai, šelmi!— tarė riteris.— Atiduok ragą.

— Būkite ramus, sere riteri, aš jį gerai saugosiu. Kai narsa keliauja šalia kvailybės, ragą reikia pavesti kvailybei, nes ji moka geriau trimituoti ir garsintis.

— Saugokis, nenaudėli,— tarė Juodasis Riteris.— Tu per daug įsidrąsinai! Žiūrėk, kad neišvestum manęs iš kantrybės.

— O jūs geriau negrasinkite man, sere riteri,— atsakė juokdarys, pajojęs kiek toliau nuo supykusio riterio,— nes kvailybė gali pasprukti, o tada narsybei teks pačiai ieškotis kelio per mišką.

— Na, čia teisingai pasakei,— tarė riteris,— be to, man nėra kada su tavim bartis. Turėkis ragą, tik jokime greičiau.

— O ar nedarysite man nieko blogo?— paklausė Vamba.

— Sakau, kad ne!

— Na, tai duokite man pirma riterio žodį,— neatstojo Vamba, labai atsargiai artindamasis prie riterio.

— Duodu tau riterio žodį, o dabar jok greičiau ir rodyk kelią.

— Gerai,— tarė juokdarys, drąsiai prijodamas prie riterio.— Vadinasi, kvailybė su narsa vėl susibičiuliavo. Bet, tiesą sakant, aš ne mėgėjas šitokių antausių, kokį jūs trenkėte tam žaliūkui atsiskyrėliui. Nuriedėjo jo šventybė į žolyną kaip kėglis nuo taikaus smūgio! O dabar, kadangi kvailybė užvaldė ragą, tegu narsybė atsitiesia ir pakrato karčius. Jei neklystu, aname antai brūzgyne mūsų laukia visas būrys. Mums paspęsti spąstai.

— Kodėl tu taip galvoji?— paklausė riteris.

— O todėl, kad porą kartų pamačiau, kaip tarp žalių lapų sužvilgo šalmai. Jei jie dori žmonės, jie būtų išjoję į atvirą taką. O šis tankumynas — pati ta vieta šitokiems darbams.

— Dievaži, šį kartą teisybę sakai!— tarė riteris ir užsileido antveidį.

Ir gerai, kad spėjo tai padaryti, nes tuo pat metu iš pakelės krūmų atzvimbė trys strėlės, paleistos jam į galvą ir į krūtinę,

ir pirmoji, jei ne plieninis antveidis, tikriausiai būtų pervėrusi jam smegenis. Dvi kitos pataikė į antkrūtinį ir į skydą, kabantį ant rankos.

— Dėkui ginklininkui, tvirtus nukalė man šarvus!— tarė riteris.— Vamba, pirmyn! Susikibsime su jais!

Taip taręs, jis pasuko arklį tiesiai į krūmus. Priešais iš tankmės iššoko šeši ar septyni ginkluoti raiteliai ir, atstatę ietis, pasileido šuoliais prieš jį. Trys ietys, atsitrenkusios į jo šarvus, subiro į šipulius. tarytum pataikiusios į plieninį bokštą. Juodojo Riterio akys piktai žybtelėjo pro antveidžio grotelius. Jis didingai pakilo kilpose ir riktelėjo:

— Ką tai reiškia?

Užpuolikai, užuot atsakę, išsitraukė kardus ir puolė jį iš visų pusių, šaukdami:

— Mirk, tirone!

— Šitaip! Še tau! Še tau!— šaukė Juodasis Riteris, sulig kiekvienu šūksniu patiesdamas žemėn po vieną priešininką.— Čia esama išdavikų!

Nors ir narsūs buvo jo priešininkai, jie ėmė trauktis atbuli nuo galingos rankos, kuri su kiekvienu smūgiu nešė jiems mirtį. Atrodė, kad jis vienas visus ir nugalės. Bet tuo metu atskubėjo riteris mėlynais šarvais, kuris iki tol laikėsi nuošaliai; jis paragino pentinais arklį ir, nutaikęs ietį ne į raitelį, bet į jo žirgą, mirtinai sužeidė kilnųjį gyvulį.

— Tai klastingas smūgis!— suriko Juodasis Riteris, kai jo žirgas kartu su juo griuvo žemėn.

Tuo pačiu metu Vamba sutrimitavo ragu, nes viskas įvyko taip greit, kad jis nebuvo spėjęs anksčiau to padaryti. Netikėtai išgirdę ragą, žudikai vėl pasitraukė atgal, o Vamba, nors buvo menkai apsiginklavęs, šoko nedvejodamas pirmyn ir padėjo Juodajam Riteriui atsikelti.

— Gėda jums, niekingi bailiai!— sušuko mėlynšarvis riteris, matyt, šio žudikų būrio vadas.— Nejaugi pabėgsite, išsigandę paprasto rago, kuriuo susigalvojo pagroti juokdarys.

Šių žodžių padrąsinti, jie vėl puolė Juodąjį Riterį, kuris atsišliejo į storą ąžuolo kamieną ir gynėsi tik vien kardu. Klastingasis riteris, paėmęs tuo tarpu kitą ietį ir nutaikęs momentą, kai neįveikiamas jo priešininkas buvo smarkiausiai iš visų pusių spaudžiamas, pasileido šuoliais artyn, nusprendęs jį prismeigti ietimi prie medžio. Bet Vamba sutrukdė ir šį kar-

tą. Nebūdamas labai stiprus, juokdarys pasižymėjo dideliu vikrumu ir, pasinaudojęs tuo, kad kariai nekreipė į jį dėmesio, spėjo sulaikyti Mėlynąjį Riterį, kalaviju pakirsdamas jo arkliui pakinklius. Žirgas ir raitelis griuvo žemėn. Tačiau Juodojo Riterio būklė vis dar tebebuvo didžiai pavojinga, nes jį iš visų pusių spaudė kariai, apsiginklavę nuo galvos iki kojų. Jis be atvangos gynėsi kardu nuo puolančių jį priešų ir buvo jau bepradedąs silpti iš didelio nuovargio, bet staiga taikli strėlė paguldė žemėn vieną stipriausių jo užpuolikų. Tą pat akimirką į miško proskyną įgužėjo visa jomenų minia, Lokslio ir linksmojo atsiskyrėlio vedama. Jie tučtuojau stojo į kovą, ir netrukus visiteli niekšai gulėjo negyvi ar mirtinai sužeisti.

Juodasis Riteris padėkojo savo išvaduotojams su tokiu didingumu, kokio jie anksčiau nebuvo pastebėję, laikydami jį veikiau narsiu karžygiu, negu aukštu asmeniu.

— Prieš išreikšdamas dėkingumą savo ištikimiesiems ir uoliesiems draugams,— tarė jis,— norėčiau sužinoti, kas tie nelaukti priešai. Vamba, pakelk Mėlynojo Riterio antveidį. Jis, rodos, šios niekšų gaujos vadas.

Juokdarys pribėgo prie žmogžudžių vado, kuris smarkiai susitrenkęs gulėjo prislėgtas savo žirgo ir negalėjo nei trauktis, nei gintis.

— Na, drąsusis kary,— tarė Vamba,— aš pabūsiu tavo ginklanešiu, kaip kad buvau arklininku. Aš tave nukėliau nuo arklio, o dabar ir šalmą nuimsiu.

Be didelių ceremonijų jis nutraukė Mėlynajam Riteriui nuo galvos šalmą, ir Juodasis Riteris pamatė žilas garbanas ir veidą, kurio jis nieku būdu nesitikėjo išvysti šitokiomis aplinkybėmis.

— Valdemaras Ficursas!— sušuko jis, didžiai nustebęs.— Kas galėjo priversti tokios aukštos padėties ir tokį šlovingą žmogų imtis šitokio šlykštaus darbo?

— Ričardai,— tarė belaisvis riteris, pakėlęs į jį akis,— menkai tu tepažįsti žmones, jei nežinai, kur gali nuvesti garbės troškimas ir kerštingumas.

— Kerštingumas?— pakartojo Juodasis Riteris.— Bet aš niekada nesu tavęs nuskriaudęs. Už ką gi tu man keršiji?

— Už savo dukterį, Ričardai, kurios tu nepanorėjai vesti. Argi tai ne pakankamai didelis įžeidimas normanui, tokios pat aukštos kilmės, kaip ir tu?

— Tavo duktė?— nustebo Juodasis Riteris.— Kokia keista dingstis priešiškumui, ir šitaip kruvinai pasibaigusi! Pasišalinkite, ponai, man reikia su juo vienu pasikalbėti. Na, Valdemarai Ficursai, dabar sakyk tikrą tiesą: prisipažink, kas tave pakurstė padaryti tokią išdavystę?

— Tavo tėvo sūnus,— atsakė Valdemaras.— Kaip matai, jis baudžia tave už tavo nepaklusnumą savo tėvui.

Ričardo akys žybtelėjo iš pasipiktinimo, bet švelnesni jausmai nugalėjo rūstį. Jis persibraukė ranka per kaktą ir valandėlę stovėjo, žiūrėdamas į nuolankiai stovintį baroną, kurio veide puikybė grūmėsi su gėda.

— Tu neprašai pasigailėjimo, Valdemarai?— tarė karalius.

— Kas pakliuvo liūtui į nagus, tas žino, kad veltui būtų prašyti pasigailėjimo,— atsakė Ficursas.

— Tai imk jį ir be prašymo,— tarė Ričardas.— Liūtas neminta stipena. Dovanoju tau gyvybę, bet su sąlyga, kad per tris dienas paliksi Angliją, nuvyksi slėpti savo gėdos į savo pilį Normandijoje ir niekada neišdrįsi paminėti Džono Anžu vardo ryšium su šia išdavyste. Jei dar būsi Anglijoje vėliau mano nurodyto laiko, tu mirsi, ir jei nors menkiausia užuomina pabandysi apjuodinti mano namų garbę, prisiekiu šventuoju Jurgiu, nuo manęs net bažnyčios altorius tavęs nepaslėps. Aš tave pakarsiu ant bokšto tavo paties pilyje, ir juodvarniai galės tau kapoti akis. Loksli, matau, kad jūsų jomenai jau spėjo sugaudyti išbėgiojusius arklius. Duokite vieną šiam riteriui ir paleiskite jį — tejoja sau.

— Jei nemanyčiau, kad girdžiu balsą to, kurio turiu besąlygiškai klausyti,— atsakė jomenas,— mielai paleisčiau strėlę įkandin to pasalaus niekšo, idant išvaduočiau jį nuo ilgos kelionės.

— Tavyje plaka anglo širdis,— tarė Juodasis Riteris,— ir tu teisingai numanai, kad privalai manęs klausyti. Aš Ričardas, Anglijos karalius.

Išgirdę šiuos žodžius, ištartus su didingumu, pritinkamu aukštai Ričardo Liūtaširdžio padėčiai ir kilniam jo būdui, visi jomenai kaip vienas puolė ant kelių, su didžiausia pagarba pareikšdami savo ištikimybę karaliui ir prašydami atleisti už jų nusikaltimus.

— Stokitės, mano bičiuliai,— maloningai tarė Ričardas; jo veidas, ką tik buvęs rūstus ir piktas, dabar vėl pasidarė mie-

las ir geraširdiškas, kaip visada.— Stokitės, mano bičiuliai! Savo prasižengimus tiek miškuose, tiek ir atvirame lauke jūs atpirkote savo ištikima pagalba mano nelaimingiems valdiniams Torkilstono pilyje, o taipogi ir tuo, kad šiandien išvadavote iš pavojaus savo karalių. Stokite, mano vasalai, ir būkite man ir toliau geri valdiniai, o tu, narsusis Loksli...

— Nevadinkite manęs daugiau Loksliu, valdove, ir sužinokite tą vardą, kuris yra plačiai žinomas ir gal pasiekė net jūsų, karaliau, ausis... Aš — Robinas Hudas iš Šervudo miškų.

— Plėšikų karalius ir gerųjų narsuolių vadas!— tarė karalius.— Kas gi nėra girdėjęs tavo vardo! Jis nuaidėjo iki pat Palestinos. Tačiau žinok, šaunusis plėšike, kad nė vienas tavo darbas, padarytas, man nesant, tais neramiais mano atsitolinimo laikais, nebus laikomas nusikaltimu.

— Teisybę sako patarlė,— įsikišo Vamba, bet jau nebe taip drąsiai, kaip pirma,—

Kai katino nėra namuos,
Privis pelių visuos kampuos.

— Ak, ir tu čia, Vamba!— tarė Ričardas.— Aš taip seniai nebegirdžiu tavo balso, jog pamaniau, kad pabėgai.

— Aš pabėgau!— sušuko Vamba.— Kas gi matė, kad kvailybė laisvu noru skirtųsi su narsybe! Štai guli mano kalavijo auka — toks puikus širmis! Visa širdimi norėčiau, kad jis vėl stovėtų gyvas ir sveikas, o jo vietoje gulėtų perkirstais pakinkliais jo raitelis. Iš pradžių, tiesa, aš truputį turėjau atsitraukti, nes marga striukė ne taip gerai saugoja nuo aštrių iečių, kaip plieno šarvai. Bet stengiausi, kiek tik galėjau, ir nors ne visą laiką kovojau kardu, pripažinkite, kad, sutrimitavęs ragu, prišaukiau pagalbą.

— Ir pačiu laiku, dorasis Vamba,— tarė karalius.— Aš neužmiršiu tavo geros paslaugos.

— *Confiteor! Confiteor!* [1]— pasigirdo nuolankus balsas netoli karaliaus.— Deja, nebemoku toliau — visa lotynų kalba iš galvos išdulkėjo! Bet aš išpažįstu savo mirtiną nuodėmę ir prašau tik atleisti man kaltes, prieš vedant mane myriop!

Ričardas pasidairė ir pamatė linksmąjį vienuolį, kuris klūpodamas kalbėjo rožančių, o jo vėzdas, gerokai pasidarbavęs

[1] Confiteor — išpažįstu *(lot.)*.

per susirėmimą, gulėjo šalia. Jis buvo nutaisęs tokią miną, kuri, jo manymu, turėjo reikšti giliausią susigraudinimą: akys buvo išverstos, o lūpų kampeliai nukarę nelyginant pinigų kapšio raišteliai, anot Vambos. Tačiau visos tos atgailavimo žymės nesiderino su aiškiai matomu tame veide noru nusikvatoti, rodančiu, kad atsiskyrėlis tik dedasi taip didžiai išsigandęs ir atgailaujantis.

— O ko tu nusiminei, padūkėli vienuoli?— paklausė Ričardas.— Ar bijai, kad tavo vyskupas nesužinotų, kaip uoliai tarnauji dievo motinai ir šventajam Dunstanui? Nesibijok, brolau,— Ričardas, Anglijos karalius, niekada neišduoda paslapčių, kurias sužino prie vyno taurės.

— Ne, šviesiausias valdove,— atsakė atsiskyrėlis (visiems Robino Hudo baladžių mėgėjams žinomas brolio Tako vardu),— aš bijau ne vyskupo lazdos, bet karaliaus skeptro. Baisu pagalvoti, kad mano šventvagiškas kumštis išdrįso paliesti dievo pateptojo ausį!

— Cha cha!— susijuokė Ričardas.— Štai iš kur vėjas pučia! O aš buvau jau pamiršęs tavo niuksą, nors po jo man visą dieną ausyje spengė. Tiesa, antausis buvo šaunus, bet visi šie vyrai gali pasakyti, kad ir aš atsilyginau ne blogiau. O jei manai, kad likau tau skolingas, tai aš galiu tučtuojau...

— Ne ne,— sušuko vienuolis,— aš gavau skolą su visom palūkanom! Duok dieve jūsų didenybei visas skolas taip gerai mokėti!

— Jei būtų galima visas skolas mokėti antausiais,— tarė karalius,— mano kreditoriai nesiskųstų tuščiu iždu.

— O vis dėlto,— tarė atsiskyrėlis, vėl nutaisęs veidmainiškai verksmingą miną,— aš nežinau, kokia man teks bausmė už tą šventvagišką smūgį.

— Neverta apie tai nė kalbėti, brolau,— atsakė karalius.— Tiek smūgių esu gavęs iš visokių pagonių ir netikėlių, kad nėra jokio pagrindo skųstis vienu antausiu, gautu iš tokio švento žmogaus, kaip Kopmanhersto vienuolis. Bet man atrodo, bičiuli, kad ir tau, ir šventajai bažnyčiai būtų geriau, jei išrūpinčiau tau leidimą nusivilkti sutaną ir priimčiau tave į savo sargybinius, kad taip uoliai sergėtum mūsų asmenį, kaip sergėjai šventojo Dunstano altorių.

— Ak, valdove,— tarė atsiskyrėlis,— nuolankiai maldauju atleisti nuo šitokios malonės, nes mane yra užvaldžiusi baisi

tinginystės nuodėmė! Šventas Dunstanas — teesie jis mums maloningas!— stovi sau ko ramiausiai savo nišoje, nors aš, besivaikydamas elnią, ir užmirštu jam pasimelsti. Ir naktimis pasitaiko dėl kokių niekų tolokai nuklysti nuo celės, o šventasis Dunstanas nė nemirkteli. Ramu ir patogu jam tarnauti — jis toks taikingas, kad kito tokio šeimininko dar niekas nebuvo iš medžio išdrožęs. O jei aš būsiu sargybinis prie savo valdovo karaliaus — tatai didelė, žinoma, garbė — tai vos tik truputį kur į šalį nuklysiu, kad ir į mišką žvėrių pasišaudyti, tuoj iš visų pusių visi ims teirautis: „Kur tas šunsnukis vienuolis?" arba: „Kas žino, kur lindi tas prakeiktas Takas?" O miškų sargai ims sakyti: „Tas atsimetėlis ilgaskvernis sunaikina daugiau žvėrių, negu visi kiti medžiotojai." Trumpai kalbant, maloningasis valdove, palikite mane senoje vietoje. O jeigu tokia būtų jūsų malonė, jogei teiktumėtės man, vargingam šventojo Dunstano tarnui Kopmanherste, parodyti savo dosnumą, tai aš bet kokią dovaną priimčiau su didžiausiu dėkingumu.

— Suprantu,— tarė karalius.— Ir duodu tau, dievobaimingam bažnyčios tarnui, teisę medžioti mano Varnklifo giriose. Tik žiūrėk, teleidžiu nušauti ne daugiau kaip tris elnius per metus. Bet tegu aš nebūsiu krikščionių riteris ir Anglijos karalius, jei tu nepasinaudosi šia teise taip, kad iš trijų išeis trisdešimt.

— Užtikrinu jūsų didenybę,— atsakė vienuolis,— kad šventojo Dunstano malone aš rasiu, kaip pagausinti jūsų dosnią dovaną.

— Aš tuo neabejoju, brolau,— tarė karalius.— O kadangi žvėriena yra sausas valgis, mūsų ūkvedžiui bus duotas įsakymas pristatyti tau kasmet ispaniško vyno statinę, malvazijos statinaitę ir tris statines pirmarūšio elio. Jeigu ir tuo nenumalšinsi savo troškulio, tai turėsi atvykti į dvarą ir susipažinti su mano rūmininku.

— O kas šventajam Dunstanui?— paklausė vienuolis.

— Gausi dar arnotą, stulą ir staltiesę altoriui,— tarė karalius žegnodamasis.— Bet nejuokaukime per daug, idant neužrūstintume dievo tuo, kad daugiau galvojame apie savo pramogas, negu apie maldas ir jo vardo šlovinimą.

— Už savo globėją aš atsakau!— linksmai sušuko vienuolis.

— Žiūrėk, kad pats už save atsakytum,— rūsčiai tarė karalius, bet tučtuojau ištiesė ranką atsiskyrėliui, kuris dar kartą puolė ant kelių ir ją pabučiavo.

— Mano plaštakai tu mažiau pagarbos teparodei kaip sugniaužtam kumščiui,— tarė karalius Ričardas,— prieš ją tu tik atsiklaupei, o prieš kumštį kniūpsčiomis parpuolei.

Bet atsiskyrėlis pabūgo toliau šitaip juokauti, supratęs, kad reikia būti atsargesniam, kalbantis su monarchais, tai nieko nebeatsakęs tik žemai nusilenkė karaliui ir pasitraukė į šalį.

Tuo metu proskynoje pasirodė du nauji asmenys.

XLI skyrius

Sveiki atkeliavę, šaunieji svečiai!
Nors mes neturtingi,— gyvenam linksmai!
Štai mūsų namai —
Žalieji miškai!
Tad prašom maloniai užsukti čionai!
Makdonaldas

Tie atvykėliai buvo Vilfredas Aivenhas, atjojęs Botolfo prioro kumele, ir Gurtas ant kovos žirgo, priklausančio pačiam riteriui. Didžiai nustebo Vilfredas, pamatęs savo valdovą, krauju aptaškytą, o aplink jį miško aikštelėje gulinčius šešis ar septynis lavonus. Ne mažiau nustebino jį ir tai, kad Ričardas buvo apsuptas tokios daugybės žmonių, iš pažiūros panašių į laisvuosius miškų jomenus, į plėšikus, taip sakant, gana pavojingą karaliui palydą. Jis nežinojo, kaip turi kreiptis į Ričardą: ar kaip į karalių, ar kaip į keliaujantį Juodąjį Riterį. Ričardas pastebėjo jo sumišimą.

— Nebijok, Vilfredai,— tarė jis,— šičia mane pripažinti Ričardu Plantagenetu, nes, kaip matai, aš apsuptas ištikimų anglų, nors jie šiek tiek ir išklydę iš tiesaus kelio per savo karštą anglišką kraują.

— Sere Vilfredai Aivenhai,— tarė narsusis plėšikų vadas, išeidamas į priekį,— neturiu ko bepridėti prie jo didenybės žodžių. Bet vis dėlto su pasididžiavimu pasakysiu, kad iš visų žmonių, kurie yra daug nukentėję, nėra už mus ištikimesnių ir labiau atsidavusių karaliui tarnų.

— Aš negaliu tuo abejoti, nes tu esi jų tarpe, narsuoli,— tarė Vilfredas.— Bet ką gi reiškia šis kraupus vaizdas? Iš kur čia šitie lavonai, ir kodėl mano valdovo šarvai krauju aptaškyti?

— Mus buvo užpuolę išdavikai, Aivenhai,— tarė karalius,— ir tiktai šiems narsuoliams padėjus, išdavystei kelias užkirstas. Bet dabar man dingtelėjo į galvą, kad tu taip pat išdavikas,— pridėjo Ričardas šypsodamasis,— ir didžiausias neklaužada. Juk mes tau griežtai uždraudėme išvykti iš Botolfo abatijos, kol žaizda neužgijusi.

— Jau užgijo,— tarė Aivenhas,— beliko tik įdrėskimas. Bet kodėl, ak, kodėl, prakilnusis valdove, jūs šitaip liūdinate savo ištikimų tarnų širdis, statydamas į pavojų gyvybę, pats vienas leisdamasis į nenumatytų pavojų keliones, tarytum jūsų gyvybė nebūtų brangesnė už gyvybę keliaujančio riterio, kuris tevertina tik tai, ką laimi savo kardu ir ietimi!

— Ričardas Plantagenetas irgi nenori kitos šlovės,— atsakė karalius,— kaip ta, kuri laimėta kardu ir ietimi. Taip, Ričardas Plantagenetas labiau didžiuojasi pergale, kurią pats vienas laimi švitriuoju kardu, negu tais žygiais, kuriuos atliko, stovėdamas šimto tūkstančių ginkluotų karių priešakyje.

— Bet pagalvokite apie karalystę, valdove,— tarė Aivenhas.— Jūsų karalystėje prasidėtų pilietinis karas, o jūsų valdinius prislėgtų begalės nelaimių, jeigu jie netektų savo monarcho, kuris kiekvieną mielą dienelę beatodairiškai stoja į kovas.

— Mano karalystė, mano valdiniai?— nekantriai tarė Ričardas.— Galiu pasakyti, sere Vilfredai, kad jeigu aš darau kvailystes, tai ir jie man tuo pačiu atsimoka, kaip, pavyzdžiui, mano ištikimasis tarnas Vilfredas Aivenhas, kuris neklauso mano įsakymų, bet sako savo karaliui pamokslus, kam karalius elgiasi ne visai pagal jo patarimus. Katras iš mūsų turi daugiau pagrindo vienas kitam prikaišioti? Na, atleisk man, mano ištikimasis Vilfredai. Aš juk ne veltui slepiu savo sugrįžimą. Per tą laiką, kurį būsiu pasislėpęs, kaip tau vakar aiškinau šventojo Botolfo abatijoje, mano bičiuliai ir ištikimieji vasalai turės surinkti savo būrius, kad tą dieną, kai bus paskelbta, jog Ričardas sugrįžo, jis galėtų stoti tokios kariuomenės priešaky, kuri išgąsdintų priešą ir numalšintų sugalvotą maištą, net neprireikus išsitraukti kardo. Praeis dar visa para, kol Estotvilis ir Bohunas bus pakankamai stiprūs Jorką užpulti. Ir reikia dar susilaukti žinių iš pietų pusės — nuo Solsberio, taipogi nuo Bošano iš Varviko grafijos, o paskui ir iš šiaurės — nuo Multano ir Persio. Staigiai pasirodęs galėčiau atsidurti tokiuose pavojuose,

nuo kurių manęs nebeapgintų nei mano gerasis kardas, nors jį ir paremtų taiklios drąsaus Robino strėlės, brolio Tako vėzdas ir medžioklinis mano išmintingojo Vambos ragas.

Vilfredas nuolankiai nusilenkė. Jis žinojo, kad neverta kovoti su pakilaus riteriškumo dvasia, taip dažnai pastumiančia karalių į pavojus, kurių lengvai galėtų išvengti. Todėl jaunasis riteris tik atsiduso ir nutilo, o Ričardas, patenkintas, kad privertė jį nutilti, nors širdyje ir pripažino jo teisingus priekaištus, pradėjo kalbėtis su Robinu Hudu.

— Plėšikų karaliau,— tarė jis,— ar neturėtum ko nors užkąsti savo broliui karaliui, nes, per tuos niekšus pasidarbavus, man sukilo apetitas.

— Tiesą sakant,— atsakė Robinas Hudas,— o meluoti jūsų didenybei aš nenoriu,— mūsų maistas daugiausia...— jis nutilo suglumęs.

— Žvėriena,— linksmai užbaigė karalius.— Kas gi gali būti geriau už šitokį valgį? O jei karalius nebūna namie ir pats savo žvėrių nešaudo, tai ko jam pykti, kai gali jau nušautais pasinaudoti.

— Tada,— tarė Robinas,— jeigu jūsų didenybė dar kartą suteiks mums garbės, atsilankydamas vienoje iš tų vietų, kur renkasi Robino Hudo būrys, žvėrienos bus į valias. Atsiras užsigerti ir elio ąsotis bei padoraus vyno taurė.

Ir plėšikas leidosi pirmyn, rodydamas kelią, o karalius nusekė paskui jį ir tikriausiai daug labiau džiaugėsi, susitikęs su Robinu Hudu ir jo girios broliais, negu kad būtų atsidūręs tarp šaunių aukštakilmių didikų būrio. Ričardas Liūtaširdis užvis labiau mėgo užmegzti gyvenime naujas pažintis ir leistis į netikėtus nuotykius, o jei kartu su tuo pasitaikydavo ir rimtų pavojų, tai jam didžiausias malonumas buvo juos nugalėti. Liūto širdimi apdovanotas karalius buvo panašus į tų laikų romanuose vaizduojamus riterius, išgarsėjusius šauniais, bet nenaudingais žygiais. Jo paties narsumu įgytoji šlovė buvo jam daug brangesnė už tą, kuri, laikantis išmintingos politikos, būtų galėjusi išgarsinti jo valdymą. Todėl jo karaliavimas buvo nelyginant tik skaistus vienos akimirkos meteoras, kuris, skriedamas per dangaus platybes, skleidžia nereikalingą, nors ir nuostabią šviesą ir paskui išnyksta visai, pasinėręs į tamsą. Jo riteriški žygiai davė nemaža temų gausioms bardų ir menestrelių dainoms, bet kaip karalius jis nepapuošė savo valdymo nė

vienu tų darbų, apie kuriuos taip mėgsta plačiai kalbėti istorikai, laikydami juos didžiai naudingu pavyzdžiu palikuonims.

Bet dabar miško brolių draugijoje Ričardas parodė savo geriausias ypatybes. Jis buvo linksmas, geraširdiškas ir visiems vienodai palankus, nežiūrint nei luomo, nei padėties skirtumų.

Didžiulio ąžuolo pavėsyje skubomis buvo paruošti pietūs Anglijos karaliui, aplink kurį susispietė žmonės, daug sykių pažeidę svarbiausius jo valstybės įstatymus, bet tuo metu atstojantys jam sargybinius ir dvariškių palydą. Pradėjus vyno buteliui keliauti aplinkui, stačiokiški girių vaikai netrukus pamiršo, kad su jais karalius, ėmė jaustis laisviau, pasipylė dainos, juokai, pagyrūniški pasakojimai apie nusisekusius plėšikiškus žygius; plėšikai taip įsismagino, jog nė vienas nė prisiminti neprisiminė, kad visa tai kalba, aukščiausiajam įstatymų globėjui girdint. Linksmasis monarchas, ne daugiau už kitus teatsižvelgdamas į savo aukštą ir garbingą padėtį, juokavo ir kvatojo drauge su visais. Tačiau nuovokusis Robinas Hudas suprato, kad pietus reikia baigti, kol dar smagu ir darnu, juo labiau kad matė, kaip paniuro ir ėmė nerimauti Vilfredas Aivenhas.

— Mums didelė garbė,— patyliais tarė Robinas Vilfredui,— linksmintis mūsų narsaus monarcho akivaizdoje, bet aš nenorėčiau, kad jis mūsų tarpe gaištų laiką, kuris šiomis aplinkybėmis toks brangus valstybei.

— Tu išmintingai kalbi, šaunusis Robinai Hudai,— atsakė taip pat tykiai Aivenhas.— Be to, reikia žinoti, jog juokauti su karaliais, kad ir linksmiausiai nusiteikusiais, tai vis vien, kaip žaisti su liūtuku, kuris kiekvienu metu gali išleisti nagus ir atkišti iltis.

— Kaip tik to aš ir bijau,— tarė Robinas Hudas.— Mano žmonės storžieviški ir iš prigimties, ir dėl mūsų amato, o karalius geraširdiškas, bet ūmus. Sunku net numatyti, kas jam gali nepatikti ir kaip mano vyrai į tai pažiūrėtų. Metas būtų kaip nors nutraukti šią puotą.

— Tai sugalvok, kaip tai padaryti,— tarė Aivenhas,— nes mano užuominos tepaskatins jį dar labiau ją užtęsti.

— Vadinasi, man taip greitai tenka rizikuoti karaliaus malone ir jo atleidimu,— tarė Robinas Hudas, valandėlę pagalvojęs.— Bet prisiekiu šventuoju Kristupu, turiu taip padaryti. Nebūčiau vertas jo malonių, jei bijočiau jų netekti jo paties la-

bui... Ei, Sketlokai, eik ten už krūmų ir patrimituok Malvuazeno signalą. Ir negaišk nė minutės, kitaip atsakysi savo kailiu.

Sketlokas paklausė savo vado, ir po kokių penkių minučių ūžautojai krūptelėjo, išgirdę jo rago balsą.

— Tai Malvuazeno signalas,— tarė Mileris, pašokdamas ir čiupdamas lanką.

Atsiskyrėlis metė į šalį butelį ir griebė už vėzdo. Vamba, nutilęs per pusę žodžio, stvėrėsi kalavijo ir skydo. Visi kiti taip pat pasiėmė savo ginklus.

Žmonėms, gyvenantiems kupiną pavojų gyvenimą, dažnai pasitaiko iš pokylio šokti į mūšį, o Ričardui šitoks nuotykis tiktai didino malonumą. Jis šūktelėjo, kad paduotų šalmą ir šarvus, nes buvo nusiėmęs prieš pietus, ir, kol Gurto padedamas juos dėjosi, griežtai draudė Vilfredą, grasindamas jam savo rūstybe, kad nedalyvautų kovoje, kurią manė įvyksiant.

— Tu už mane jau koveisi šimtą kartų, Vilfredai, ir aš tą mačiau. Šiandien padaryk man malonumą, sėdėk ramiai ir žiūrėk, kaip Ričardas kausis už savo bičiulį ir vasalą.

Tuo tarpu Robinas Hudas išsiuntinėjo savo vyrus į visas puses neva žvalgybon, o kai įsitikino, kad ūžautojai išsiskirstė ir puota pasibaigė, priėjo prie Ričardo, kuris jau spėjo apsiginkluoti nuo galvos iki kojų, ir, priklaupęs prieš jį, paprašė, kad karalius jam atleistų.

— Už ką gi dar?— nekantriai paklausė Ričardas.— Juk, rodos, mes tau davėme atleidimą už visus tavo buvusius prasižengimus. Argi tu manai, kad mūsų žodis — tai nelyginant vėjo pučiama plunksna? Juk per tą laiką dar negalėjai spėti vėl nusikalsti?

— Deja, aš kaip tik suspėjau tą padaryti,— atsakė jomenas,— jei galima laikyti nusikaltimu tai, jog apgavau savo valdovą jo paties labui. Tasai ragas, kurį mes girdėjome, ne Malvuazeno: aš įsakiau patrimituoti, norėdamas nutraukti vaišes, kad jos neatimtų jums brangių valandų, reikalingų svarbesniems reikalams.

Taip pasakęs, Robinas Hudas atsistojo, sunėrė ant krūtinės rankas ir veikiau pagarbiai, bet ne nuolankiai laukė, ką jam pasakys karalius. Buvo matyti, kad jis jaučia savo kaltę, bet vis dėlto yra įsitikinęs savo elgesio teisingumu. Ričardas pa-

raudo iš pykčio, bet tik pačią pirmąją akimirką, paskui jo teisingumo pajautimas tučtuojau nugalėjo pyktį.

— Tatai reiškia, kad Šervudo karalius pagailėjo žvėrienos ir vyno Anglijos karaliui,— tarė Ričardas.— Na gerai, drąsusis Robinai! Kai atvyksi pas mane į svečius į linksmąjį Londoną, aš būsiu ne toks šykštus šeimininkas. Teisybę sakant, tavo tiesa, gerasis jomene. Na, tai — ant arklių ir keliaukime! Vilfredas jau visą valandą nekantrauja. Sakyk man, mielasis Robinai, ar esi kada turėjęs tokį draugą, kuris nepasitenkina vien patarimais, bet dar nori tvarkyti visus tavo poelgius ir būna nelaimingas kiekvieną kartą, kai nusprendi savaip pasielgti?

— Kaipgi, turiu tokį,— atsakė Robinas,— tai mano padėjėjas Mažasis Džonas. Dabar jo čia nėra: išvyko į tolimą kelionę, į patį Škotijos pasienį. Turiu prisipažinti jūsų didenybei, kad jis man dažnai įkyri savo patarimais. Tačiau, gerai pagalvojęs, negaliu ant jo ilgiau pykti, nes žinau, kad viską jis daro savo šeimininko labui.

— Tavo tiesa, dorasis jomene,— tarė Ričardas.— Jei tik aš turėsiu iš vienos pusės Aivenhą, kuris duoda orius patarimus, paremdamas juos niūria ir liūdna išvaizda, o iš kitos pusės tave, apgaunantį mane mano paties labui, aš neturėsiu valios elgtis kaip tinkamas, lygiai kaip bet kuris kitas krikščioniškos ar pagoniškos šalies karalius... Na ką gi, ponai, jokime su lengva širdimi į Koningsburgą ir apie tai daugiau negalvokime.

Robinas Hudas pasakė Ričardui, kad nusiuntęs į tą pusę žvalgus, kurie tučtuojau įspėsią juos, jei kur nors pakelėje būtų paspęstos žabangos. Bet tikriausiai kelias būsiąs visiškai saugus. Priešingu atveju jiems būsią laiku pranešta, ir jie galėsią atsitraukti ir susijungti su stipriu šaulių būriu, kurį jis pats pasiryžęs vesti ta pačia kryptimi.

Šitoks susirūpinimas jo saugumu sugraudino Ričardą ir visiškai išdildė iš jo širdies apmaudą už plėšiko klastą, privertusią jį iškeliauti. Jis dar kartą ištiesė Robinui Hudui ranką, pasakė, kad atleidžia už visus praeities nusižengimus, pasižadėjo jį remti ateityje, o taip pat pareiškė esąs tvirtai pasiryžęs sudrausti tironišką miško įstatymų vykdymą, dėl ko tokia daugybė anglų jomenų atsidūrė maištininkų eilėse.

Bet ankstyva mirtis neleido Ričardui įvykdyti šių gerų ketinimų. Nauji miškų ir medžioklės nuostatai buvo jėga išreika-

lauti iš karaliaus Džono, kai tas paveldėjo brolio didvyrio sostą.

Apie tolesnį Robino Hudo likimą ir apie jo mirtį nuo išdaviko rankos galima sužinoti iš tų gotiškomis raidėmis atspausdintų senovinių dainų, kurios kitąsyk buvo pardavinėjamos po pusę penso, o dabar už auksą jos brangesnės.

Plėšikų vadas pasakė teisybę: karalius, Aivenho, Gurto ir Vambos lydimas, be jokių kliūčių dar su saule atvyko į Koningsburgo pilį.

Nedaug yra Anglijoje vietų, gražesnių už šios senovinės tvirtovės apylinkes. Tarp amfiteatru kylančių kalvų teka nuostabiai tyki Dono upė, apžėlusi miškais, tankiai įsiterpiančiais į dirbamųjų laukų plotus. Ant kalno, ties pat upe, stūkso stipriomis sienomis ir giliais grioviais apsupta senovinė pilis, kurios saksiškas pavadinimas byloja, kad iki normanų užkariavimo čia buvo anglų karalių rezidencija. Išorinės tvirtovės sienos, galimas daiktas, yra pastatytos normanų, bet milžiniškame vidaus pastate aiškiai matyti gilios senovės pėdsakai. Šis pastatas stovi ant kalvos viename vidinio kiemo kampe. Jo sienos neregėtai storos ir iš lauko pusės paremtos bei sutvirtintos šešiomis milžiniškomis atramomis. Tos masyvios atramos, plačios apačioje, į viršų susiaurėja, pačioje viršūnėje sudarydamos bokštelius, susisiekiančius su didžiuoju pastatu.

Ričardo laikais aplink tą gremėzdišką, bet didingą pastatą dar nebuvo akmeninių sienų. Matyt, saksų architektas sudėjo visą savo išmanymą pagrindinio statinio stiprinimui, o išlaukinėmis sienomis nepasirūpino, ir tvirtovė tebuvo aptverta paprasta tvora.

Didžiulė juoda vėliava, iškabinta didžiojo bokšto viršūnėje, skelbė, jog pilies savininko pakasynų iškilmės dar nepasibaigusios. Šita vėliava buvo be jokių emblemų, bylojančių apie velionio kilmę. Tuo metu tik normanai vos buvo pradėję vartoti herbus, o saksai visiškai jų nepažino. Bet virš vartų karojo kita vėliava, su balto arklio atvaizdu, rodančiu velionio tautybę ir aukštą jo kilmę, nes tai buvo saksų karžygio Hengisto ir jo karių simbolis.

Žmonių minios kilo ir leidosi žemyn kalva, ant kurios stovėjo pilis. O kai karalius ir jo palydovai įjojo pro plačiai atdarus ir nebesaugojamus vartus į pilies kiemą, prieš jų akis atsivėrė vaizdas, anaiptol nesiderinantis su gedulu. Viename kiemo

kampe virėjai kepė jaučius ir riebias avis; kitame buvo atkemšamos alaus statinės, kad susirinkusieji į šermenis turėtų ko atsigerti. Visur buvo matyti būriai įvairių žmonių, valgančių gausias vaišes, geriančių alų. Čia sotinosi pusnuogiai saksų vergai, išbadavę ištisą pusmetį ir atėję bent vieną sykį prisivalgyti ir prisigerti iki valios. Ten pasiturintieji miestiečiai ir amatininkai vaišinosi su didesniu rinklumu, oriai svarstydami maisto kiekį ir virėjų meną. Vienur kitur buvo matyti ir neturtingų normanų kilmės bajorų. Jie skyrėsi nuo kitų nuskustomis barzdomis, trumpais apsiaustais, o taipogi ir tuo, kad laikėsi nuošaliai ir su didžiausia panieka žiūrėjo į visas šias iškilmes, nors nepraleido progos pasivaišinti tokiomis dosniomis vaišėmis.

Savaime suprantama, kad po visą kiemą zujo elgetos, taip pat kariai, sugrįžę, pasak jų pačių, iš Palestinos. Įvairūs prekijai siūlė savo prekes, keliaujantieji amatininkai — savo paslaugas, visokiausi bastūnai, maldininkai, apsimetėliai, vienuoliai, saksų menestreliai ir Valijos bardai murmėjo maldas, pritardami nedarniais savo arfų, šešiastygių smuikų ir gitarų garsais. Vienas šlovino Atelstaną gedulingais raudos žodžiais, kitas traukė dainą apie jo aukštą kilmę, minėdamas visus iš eilės sunkiai beištariamus jo prakilniųjų senolių vardus. Buvo čia ir fokusininkų, ir juokdarių; jų vaidinimai šitokioje gedulo vietoje niekam neatrodė netinkami ir nepadorūs. Į šiuos dalykus saksai žiūrėjo itin paprastai ir natūraliai. Jei sielvarto prislėgtas žmogus panorės valgyti — štai jam valgis, jei panorės gerti — štai gėrimas, o jei jis nusiminęs ir nuliūdęs — štai ir pasilinksminimai. Ir svečiai naudojosi visu tuo nė kiek nesivaržydami. Tik retkarčiais, tarytum staiga prisiminę, ko čia susirinko, vyrai imdavo vienbalsiai vaitoti, o moterys (jų taip pat buvo nemaža) pradėdavo visa gerkle klykti ir raudoti.

Šitoks buvo vaizdas, kurį išvydo Ričardas ir jo palydovai, įjoję į Koningsburgo pilies kiemą. Rūmininkas, arba senešalas, nekreipė dėmesio į nepaliaujamai atvykstančius ir išvykstančius žemesnių luomų svečius, teįsikišdamas tik tiek, kiek reikėjo tvarkai palaikyti. Bet karaliaus ir Aivenho išvaizda didžiai jį sudomino, juoba kad Vilfredo veidas pasirodė jam gerai pažįstamas. Be to, riterių apsilankymas šitokia proga saksų pilyse buvo gana retas įvykis ir teikė nemaža garbės velioniui ir jo šeimai. Todėl šis aukštas pareigūnas juodais gedulo drabužiais,

su balta lazda rankoje išėjo į priekį, praskirdamas margą svečių minią ir padarydamas Ričardui ir Aivenhui kelią įžengti į pilies vidų.

Gurtas ir Vamba pasiliko kieme, kur tučtuojau susirado bičiulių. Toliau eiti jie nedrįso, laukdami, kol kas pašauks.

XLII skyrius

Mačiau: jie aprengė Marčelio kūną,
Liūdnai aidėjo iškilmingos giesmės,
Aplink girdėjosi graudus verkimas,—
Kaip kad senutėms budint prie velionio,
Kada praleidžia jos prie karsto naktį.

Senų laikų pjesė

Įėjimas į didįjį Koningsburgo pilies bokštą yra labai savitas ir byloja apie paprastumą, viešpatavusį tais senaisiais laikais, kai jis buvo pastatytas. Labai stačiais laiptais nusileidžiama į žemą perėją pietinėje bokšto sienoje, tąja perėja patenkama į siaurutėlius laiptelius, iškirstus pačioje sienoje ir vedančius į trečiąjį aukštą. Abu apatiniai aukštai — tamsūs rūsiai, į kuriuos patenkama tik iš trečiojo aukšto medinėmis kopėčiomis. Su ketvirtuoju aukštu susisiekiama išorinėse atramose įrengtais laiptais. Tokiais tad painiais keliais ir gerasis karalius Ričardas bei jo ištikimasis Aivenhas pateko į apvalią menę, užimančią visą trečiąjį aukštą. Kol visi lėtai lipo stačiais laiptais, Vilfredas pasistengė taip įsisupti į apsiaustą, kad nebūtų matyti veido, manydamas, kad geriau nesirodyti tėvui, kol karalius duos ženklą.

Menėje aplink didelį ąžuolinį stalą sėdėjo koks dešimt aukštakilmių saksų, susirinkusių iš visos apylinkės. Jie visi buvo seni ar bent senyvi žmonės, nes jaunimas, didžiam senesniųjų pasipiktinimui, panašiai kaip Vilfredas Aivenhas buvo sulaužę ne vieną iš tų pertvarų, kurios jau pusę amžiaus skyrė nugalėtus saksus nuo jų nugalėtojų normanų. Tų garbingų senių išvaizda buvo liūdna ir sielvartinga, jie gedulingai tylėjo — čia nė iš tolo nebuvo to linksmo judrumo, kaip pilies kieme. Dėl žilų garbanų, ilgų barzdų ir plačių juodų apsiaustų jie atrodė panašūs į senovės Odino garbintojus, prisikėlusius vien apraudoti buvusią savo giminės didybę.

Sedrikas sėdėjo greta kitų savo tautiečių, bet buvo tylomis pripažintas tarsi koks vyresnysis. Kai įėjo Ričardas (kurį jis tepažinojo kaip narsųjį Juodąjį Riterį), Sedrikas oriai atsistojo ir, pakėlęs taurę, ištarė pasveikinimo žodžius: „Sveikas atvykęs!" Karalius, jau apsipratęs su savo valdinių saksų papročiais, atsakė: „Už jūsų sveikatą!" ir išgėrė taurę, kurią jam padavė tarnas. Tokiu pat būdu buvo pasveikintas ir Vilfredas, bet jis tik patylomis nusilenkė, kad tėvas nepažintų iš balso.

Kai ši įžanginė ceremonija buvo atlikta, Sedrikas vėl atsistojo ir, padavęs Ričardui ranką, nusivedė jį į aukštą ir labai primityvią koplyčią, tarytum išduobtą vienoje iš pilies atramų. Kadangi langų vietoje tebuvo siaurutėlė šaudomoji anga, tai koplyčios viduje viešpatavo bemaž visiška tamsa. Tiktai du rūkstantys deglai buvo silpna šviesa nuraudvinę skliautuotas lubas, plikas sienas ir grubiai iš akmenų iškaltą altorių su kryžiumi.

Prieš šį altorių gulėjo karstas, o iš abiejų jo pusių klūpojo po tris vienuolius, kurie didžiai dievobaimingai kalbėjo rožančių ir maldas už mirusiojo vėlę. Už šias paslaugas velionio Atelstano motina buvo dosniai sumokėjusi šventojo Edmundo vienuolynui, ir kad tas užmokestis būtų visais atžvilgiais užpelnytas, visi broliai, išskyrus tik luošą zakristijoną, laikinai persikėlė į Koningsburgą, kur po šešis žmones išsyk budėjo ir meldėsi prie Atelstano karsto, o kiti tuo tarpu uoliai dalyvavo pilies kiemo vaišėse ir pramogose. Budėdami prie karsto, dievobaimingieji vienuoliai stengėsi, kad šventos giesmės nenutrūktų nė vieną akimirką, idant Zernebokas, tas senovės saksų Apolijonas, nepačiuptų į savo nagus Atelstano. Ne mažiau rūpestingai jie saugojo, kad niekas neliestų ant karsto uždengtos laidotuvių skraistės, kuri buvusi pavartota per šventojo Edmundo laidotuves ir todėl galėjo būti išniekinta, palietus ją nepašventinta ranka. Jei visos šios paslaugos būtų galėjusios duoti velioniui kokios naudos, tai jis tikrai būtų turėjęs teisę jos reikalauti iš šventojo Edmundo brolijos, nes, be šimto auksinių markių, sumokėtų už paslaugas per laidotuves, velionio motina buvo jau pareiškusi ketinimą paaukoti vienuolynui didesnę dalį priklausiusių jos sūnui žemių ir dvarų už

pasižadėjimą laikyti nuolatines pamaldas už jo ir jos mirusio vyro vėles.

Ričardas su Vilfredu įėjo paskui Sedriką į koplyčią, ir, kai tas iškilmingai parodė pačiame amžiaus žydėjime žuvusio Atelstano karstą, juodu pamaldžiai persižegnojo ir sukalbėjo trumpą maldą už mirusiojo vėlę.

Tada Sedrikas, negirdimai žengdamas akmeninėmis grindimis, nusivedė juos toliau. Palypėję kelias pakopas aukštyn, jis labai atsargiai atidarė duris į nedidelę maldyklą šalia koplyčios. Tai buvo kvadratinis kambarėlis, maždaug aštuonių pėdų ilgio ir pločio, išduobtas kaip ir koplyčia storoje pilies sienoje; siaurutė šaudomoji anga, atstojanti langą ir išeinanti į vakarus, kambario viduje buvo daug platesnė, negu išoriniame gale.

Besileidžiančios saulės spinduliai, patekę pro šią angą į tamsų kambarį, buvo apšvietę didingą moterį, kurios veidas dar turėjo pirmykščio kilnaus grožio. Ilgi gedulingi jos drabužiai ir juodas šydas dar labiau išryškino veido baltumą ir puikias šviesiai geltonas kasas. Veide buvo matyti giliausias sielvartas, koks tik gali būti suderinamas su krikščioniška rezignacija. Prieš ją ant akmeninio stalo stovėjo dramblio kaulo kryžius, o šalia jo — atskleista maldaknygė su puošniomis iliustracijomis ir paauksuotais pakraščiais.

— Prakilnioji Edita,— tarė Sedrikas, valandėlę patylėjęs, tarytum norėdamas, kad Ričardas su Vilfredu spėtų įsižiūrėti į namų šeimininkę,— aš atvedžiau pas tave garbingus nepažįstamus riterius. Jie atėjo užjausti tavęs sielvarto valandą. Štai šis narsus riteris drąsiai kovėsi, norėdamas išvaduoti tą, kurio mes nūnai gedime.

— Dėkoju jam už narsų žygį,— atsakė ledi Edita,— nors dievas ir nepanorėjo, kad tas žygis būtų sėkmingas. Dėkoju taipogi už mandagumą, atvedusį čion jį ir jo draugą aplankyti Adelingo našlės ir Atelstano motinos jos sunkaus sielvarto valandą. Jūsų globai, gerasis giminaiti, pavedu šiuos garbingus svečius, būdama tikra, kad jiems netruks nieko, kol dar vaišingumas tebegyvas tarp šių liūdnų sienų.

Svečiai žemai nusilenkė gedinčiai našlei ir išėjo paskui savo vaišingą vadovą.

Kiti įvijiniai laiptai nuvedė juos į viršų, į tokio pat dydžio menę, kaip toji, į kurią jie buvo įėję iš pat pradžių. Ši menė užėmė visą ketvirtąjį aukštą. Dar prieš atidarant duris, iš ten buvo girdėti tykus ir liūdnas giedojimas. Įėję rado ten susirinkusį kilmingųjų saksių — damų ir merginų — būrį. Keturios merginos, Rovenai vedant, giedojo giesmę mirusiojo garbei:

Kas gyva, mirs,
Į dulkes virs,
Palikt pasaulį reiks.
Išnyks, išblės
Ir sudūlės —
Mirties nieks neįveiks.

Vėlės sparnais
Erdvių takais
Leki šalin kančių,
Kad prarajoj
Ugny karštoj
Tu liktum be kalčių.

Gal neilgai
Teks būt tenai,—
Marija pagailės.
Jai siųsim mes
Maldas, giesmes —
Ištrauksim iš gelmės.

Giedotojoms tykiai ir liūdnai giedant šią gedulingą giesmę, kitos siuvinėjo didžiulę šilkinę skraistę Atelstano karstui uždengti arba rinkosi iš stovinčių prieš jas pintinių gėles ir pynė vainikus. Mergaitės gal pernelyg ir nesielvartavo, bet laikėsi kaip ir dera. Tiesa, kartais pasigirsdavo šnibždesys arba slapčiomis šmėkštelėdavo šypsena, bet tas sukeldavo vyresnių damų nepasitenkinimą. Buvo taip pat matyti, kad kai kurios mergaitės daugiau galvoja apie tai, kaip joms pritinka gedulo drabužiai, negu apie tas liūdnas apeigas, kurioms jos ruošėsi. Reikia pasakyti tiesą, kad, pasirodžius dviem nepažįstamiems riteriams, noras kuo gražiau išrodyti anaiptol nesumažėjo. Jos ėmė dairytis, žvilgčioti viena į kitą ir šnabž-

dėtis. Tiktai Rovena, per daug išdidi, kad būtų buvusi tuščia, mandagiai ir maloniai nusilenkė savo išvaduotojui. Ji buvo rimta, bet ne nusiminusi, ir būtų buvę sunku pasakyti, ar šio rimtumo priežastis buvo jos susirūpinimas dėl Aivenho, ar jos giminaičio mirtis.

Sedrikas, kaip mes jau turėjome progos pastebėti, nepasižymėjo ypatingu įžvalgumu, ir jo auklėtinės nuliūdimas atrodė jam toks gilus ir nuoširdus, jog jis laikė reikalinga net paaiškinti svečiams, pašnibždėdamas jiems į ausį: „Ji buvo prakilniojo Atelstano sužadėtinė." Vargu ar ši žinia galėjo padidinti Vilfredo liūdesį dėl Koningsburgo tano mirties.

Apėjęs su svečiais visas pilies menes, kuriose vyko laidotuvių iškilmės, Sedrikas įvedė juos į mažą kambarėlį, skirtą, pasak jo, garbingiems svečiams, mažiau pažįstamiems su velioniu ir todėl galbūt nelinkusiems visą laiką budėti su tais, kuriuos ši nelaimė palietė itin skaudžiai. Pasakęs, kad jiems tuč-tuojau bus parūpinta visko, ko tik jie pageidaus, Sedrikas buvo jau beišeinąs, bet Juodasis Riteris sulaikė jį, paėmęs už rankos.

— Leiskite priminti, prakilnusis tane,— tarė jis,— kad neseniai, mums atsisveikinant, už tas paslaugas, kurias man pasisekė jums padaryti, prižadėjote išpildyti vieną mano prašymą.

— Išpildysiu viską, ko tik panorėsite, prakilnusis riteri,— atsakė Sedrikas,— bet šiuo liūdnu momentu...

— Aš apie tai pagalvojau,— pertraukė jį karalius,— bet laukti neturiu laiko. Be to, man rodos, kad tą valandą, kai leisime į kapą prakilnųjį Atelstaną, būtų pravartu palaidoti kartu su juo kai kuriuos nepagrįstus nusistatymus ir per skubiai susidarytas nuomones...

— Sere riteri,— tarė Sedrikas, parausdamas ir savo ruožtu pertraukdamas svečią,— tikiuosi, kad jūsų prašymas teliečia tik jūsų paties asmenį. Į visa kita, kas turi ryšio su mano namų garbe, pašaliniam žmogui nederėtų kištis.

— Aš ir nenoriu kištis,— švelniai tarė karalius,— bent tol, kol nesate pripažinęs, kad turiu tam šiokią tokią teisę. Iki šiol jūs mane pažinote Juodojo Riterio vardu. Žinokite, kad aš — Ričardas Plantagenetas.

— Ričardas Anžu!— sušuko Sedrikas, atsitraukdamas su didžiausiu nustebimu.

— Ne, prakilnusis Sedrikai, aš — Ričardas, Anglijos karalius; ir didžiausias mano troškimas yra pamatyti visus Anglijos sūnus taikingai savo tarpe sugyvenant. Klausyk, garbusis tane, tu nė nemanai priklaupti prieš savo valdovą?

— Prieš normanų kraują aš dar niekada nesu klaupęsis,— tarė Sedrikas.

— Na, kol įsitikinsi, jog aš lygiai globoju ir normanus, ir saksus,— tarė karalius.

— Valdove,— atsakė Sedrikas,— aš visada didžiai vertinau jūsų narsumą ir kitus pranašumus. Žinau taip pat, kuo pagrįstos jūsų teisės į sostą: jūs Matildos palikuonis, o ji buvo Edgaro Atlingo dukterėčia ir Škotijos karaliaus Malkolmo duktė. Bet Matilda, nors kilusi iš saksų karalių, nebuvo sosto įpėdinė.

— Aš nesiginčysiu su tavim dėl savo teisių, prakilnusis tane,— tarė ramiai Ričardas,— bet paprašysiu apsidairyti aplink ir pasakyti, ką galėtum nurodyti tinkamu į tą vietą.

— Ir atvykai tik tam, kad man tai primintumei?— tarė Sedrikas.— Atvykai man kalbėti apie mano giminės žlugimą, kai dar neužkastas paskutiniojo saksų karalių palikuonio kapas!— Tuos žodžius tariant, jo veidas apsiniaukė.— Dievaži, tai pernelyg drąsu ir neapgalvota!

— Nė kiek, prisiekiu šventuoju kryžiumi!— atkirto karalius.— Aš pasielgiau taip, giliai įsitikinęs, kad drąsus žmogus gali visiškai pasikliauti kitu tokiu pat drąsiu žmogumi, nebijodamas dėl to jokio pavojaus.

— Teisingai pasakei, sere karaliau,— nes turiu pripažinti, kad esi Anglijos karalius ir būsi toliau, nepaisant mano silpno pasipriešinimo. Nedrįstu griebtis vienintelės priemonės, kuri galėtų tai sukliudyti, nors tu ir sukėlei man didelę pagundą.

— O dabar grįžkime prie mano prašymo,— tarė karalius.— Ir aš jį pareiškiu taip pat tiesiai ir atvirai, kaip tu kad atsisakei pripažinti mane teisėtu karaliumi. Taigi, remdamasis tavo duotuoju žodžiu, už kurio neišpildymą apkaltinčiau neištikimybe ir priesaikos sulaužymu, prašau, kad atleistumei gerajam riteriui Vilfredui Aivenhui ir vėl jį priimtum kaip mylimą

sūnų. Tuo susitaikymu ir aš esu asmeniškai suinteresuotas, nes tai reiškia laimę mano draugui ir pašalinimą nesantaikos tarp mano ištikimų valdinių.

— Tai Vilfredas?— paklausė Sedrikas, rodydamas į sūnų.

— Tėve, tėve!— sušuko Aivenhas, puldamas jam po kojų.— Atleisk man!

— Atleidžiu, mano sūnau,— tarė Sedrikas, pakeldamas jį.— Hervardo palikuonis moka tesėti žodį, net jei jis duotas normanui. Bet tu turi dėvėti mūsų senolių drabužius, kad mano senoviškuose namuose nebūtų nei trumpų apsiaustų, nei margų kepurių, nei prašmatnių plunksnų! Jei nori būti Sedriko sūnus, tai ir elkis kaip saksų giminės palikuonis. Tu, aš matau, nori kažką pasakyti,— pridėjo jis rūsčiai,— ir iš anksto žinau ką. Tai įsidėmėk: ledi Rovena dvejus metus turės gedėti, kaip ir vyrui mirus. Visi mūsų senoliai atsižadėtų mūsų, jei imtume jai kalbėti apie kitą santuoką, dar nespėję palaidoti to, su kuriuo ji turėjo susituokti ir kuris savo kilme buvo nepalyginamai vertesnis jos rankos, negu tu. Patsai Atelstanas atsikeltų iš grabo ir atsistotų prieš mus, neleisdamas mums šitaip įžeisti jo atminimo.

Atrodė, kad šie Sedriko žodžiai iš tikrųjų prikėlė vaiduoklį. Vos spėjo juos ištarti, atsidarė durys, ir ant slenksčio atsistojo Atelstanas — ilgais įkapių drabužiais, išblyškęs, liesas, visai panašus į šmėklą iš ano pasaulio.

Jo pasirodymas apstulbino visus. Sedrikas atsitraukė atbulas prie sienos, atsišliejo į ją, tarytum nebeturėdamas jėgų pastovėti, ir, plačiai išsižiojęs, sustingusiu žvilgsniu žiūrėjo į savo draugą. Aivenhas žegnojosi, šnibždėdamas maldas. O Ričardas kartojo: „Viešpatie, pasigailėk!" ir „Prisiekiu savo gyvybe!"

Tuo tarpu apatiniame aukšte pasigirdo baisus triukšmas ir šauksmai: „Laikykite juos, išdavikus vienuolius! Į požemį juos! Meskim nuo aukščiausio bokšto!"

— Dievo vardu įsakau tau,— tarė Sedrikas, kreipdamasis į tą, kurį laikė savo mirusio draugo vėle,— jei tu gyvas žmogus — prakalbėk! Jeigu tu bekūnė dvasia, sakyk, ko sugrįžai ir ką galiu padaryti, idant tavo siela ilsėtųsi ramybėje? Gyvas ar miręs, prakilnusis Atelstanai, atsakyk Sedrikui!

— Palauk,— labai ramiai atsakė vaiduoklis,— leisk pirma atsipūsti ir pailsėti valandėlę. Tu klausi, ar aš gyvas. Vos vos begyvas, kaip žmogus, tris dienas, kurios atrodė kaip amžinybė, mitęs vien duona ir vandeniu. Prisiekiu dangum ir visais jo šventaisiais, kitokio maisto neturėjau kiauras tris paras, ir tiktai dievo apvaizdos dėka esu vėlei šičia ir galiu jums apie tai papasakoti.

— Klausykit, prakilnusis Atelstanai,— tarė Juodasis Riteris,— juk aš pats mačiau, kaip jūs kritote nuo to padūkusio tamplieriaus rankos Torkilstone. Aš maniau, ir Vamba taip pat pasakojo, kad jis jums praskėlė kiaušą iki pat dantų.

— Klaidingai jūs manėte, sere riteri, o Vamba stačiai pamelavo,— tarė Atelstanas.— Mano dantys visi tvarkoje, ir aš tatai šiandien įrodysiu per vakarienę. Už tai nėra ko dėkoti tamplieriui, tiesiog kardas pasisuko jo rankoje, kai aš trenkiau savo vėzdeliu, ir smogė man tik plokščiąja puse. Jei būčiau buvęs su šalmu, būčiau nė nepastebėjęs to smūgio ir, žinoma, būčiau mokėjęs tinkamai atsakyti Bua-Gilberui. O kadangi buvau be šalmo, tai kritau, smarkiai pritrenktas, bet nesužeistas. Atsipeikėjęs pamačiau, kad guliu karste, laimė, neužkaltame, o karstas stovi prieš altorių šventojo Edmundo vienuolyno bažnyčioje. Aš keletą kartų sučiaudėjau, suvaitojau, pagaliau visiškai atgavau sąmonę ir jau norėjau atsikelti, bet išgirdę atbėgo zakristijonas su abatu. Jie, žinoma, nustebo, bet anaiptol nenudžiugo, pamatę gyvą tą žmogų, kurio palikimu tikėjosi pasinaudoti. Aš paprašiau vyno. Jie davė man išgerti, bet turbūt įpylė į vyną kokių migdomų vaistų, nes užmigau dar kiečiau, negu pirma, ir išmiegojau keletą valandų. Atbudęs pajutau, kad mano rankos surištos, o kojos taip stipriai suveržtos, jog man iki šiol maudžia kulkšnis, vien apie tai prisiminus. Aplink buvo visiškai tamsu. Tvankus sudvisęs oras ir didelė drėgmė rodė, kad esu to prakeikto vienuolyno požemyje. Išsyk niekaip negalėjau suvokti, kas gi man atsitiko, bet man besvarstant sugirgždėjo durys, ir įėjo du niekšai vienuoliai. Jie norėjo mane įtikinti, kad aš skaistykloje, bet aš puikiai pažinau tėvą viršininką iš jo balso ir dusulio.

— Luktelkite, prakilnusis Atelstanai,— tarė karalius,— atsi-

pūskite ir nepasakokite taip greitai. Tegu aš būsiu prakeiktas, bet jūsų pasakojimas įdomus kaip tikras romanas!

— Na,— tarė Atelstanas,— prisiekiu Bromholmo kryžiumi, tai buvo visai nepanašu į romaną! Miežinės duonos riekė ir vandens ąsotis — štai viskas, ką man duodavo tie šykštūs niekšai, kuriuos mano tėvas ir aš pats taip gausiai apdovanojome tuo metu, kai visos vienuolyno pajamos tebuvo tik kiaulės kumpiai ir javų sietuvės, iškaulyti už pamaldas iš vergų ir baudžiauninkų. Ne, tai tikras šlykščių nedėkingų šliužų lizdas!

— Vardan dievo motinos, prakilnusis Atelstanai,— tarė Sedrikas, stverdamas už rankos savo draugą,— sakyk, kaipgi tu išsigelbėjai iš šitokio pavojaus? Ar atsileido jų širdys?

— Atsileis jų širdys! — sušuko Atelstanas.— Greičiau uolos sutirps nuo saulės. Aš ir iki šiol ten būčiau sėdėjęs, jei visas tas prakeiktas spiečius nebūtų čion atskubėję prisiryti mano šermenyse. Aš pats girdėjau, kai jie giedojo psalmes, bet nė galvoti nepagalvojau, kad tai už mano vėlę. Pagaliau jie visi išsidangino, o aš ilgai turėjau laukti, kol man atneš ko nors pavalgyti, nes luošasis zakristijonas pernelyg uoliai pats vaišinosi, kad apie mane būtų galvojęs. Pagaliau jis atėjo. Turbūt geros vaišės įkvėpė jam gailestingumo, nes įprasto valgio vietoje atnešė kimšto pyrago gabalą ir vyno butelį. Aš pavalgiau, atsigėriau, pasistiprinau. Laimė, zakristijonas buvo jau toks girtas, kad nebegalėjo tinkamai atlikti kalėjimo sargo pareigų. Išeidamas jis tik pasuko raktą, neuždaręs kaip reikiant durų, ir todėl jos pačios prasivėrė. Šviesa, sotus valgis ir vynas prablaivė man protą. Geležinė grandis, prie kurios buvo prikaltos mano grandinės, buvo jau visai surūdijusi...

— Pailsėkite, prakilnusis Atelstanai,— tarė Ričardas.— Jums reiktų ko nors pavalgyti, o paskui baigti pasakoti šitokias baisenybes.

— Pavalgyti?— pakartojo Atelstanas.— Aš šiandien jau kokius penkis kartus valgiau, bet gal ne pro šalį bus paragauti šio sultingo kumpio. Prašau jus, mielasis sere, išgerti su manim taurę vyno.

Svečiai, ne visai dar atsipeikėję iš nuostabos, išgėrė už prisikėlusio iš numirusių pilies šeimininko sveikatą, ir jis ėmė

pasakoti toliau. Dabar jau jis turėjo daug daugiau klausytojų. Pati ledi Edita, įsakiusi tarnams, kaip tvarkytis pilyje, atėjo pas savo prisikėlusį sūnų. Paskui ją susirinko tiek smalsuolių, kiek tik galėjo sutalpinti ankštas kambarys; likusieji susigrūdo tarpduryje ir ant laiptų. Jie nugirsdavo paskubomis šį bei tą iš Atelstano pasakojimo ir sakydavo toliau kitiems. Eidamas iš lūpų į lūpas, pasakojimas pasidarė labai iškraipytas ir, kai pasiekė pilies kieme susirinkusią minią, jau visiškai nebeatitiko tikrovės. Tuo tarpu Atelstanas pasakojo toliau apie savo išsivadavimą.

— Vargais negalais atplėšęs geležinę grandį, išlindau iš rūsio. Ilgai klaidžiojau, apgraibomis ieškodamas kelio, kol pagaliau, išgirdęs linksmos dainuškos garsus, susiradau tą kambarį, kuriame garbusis zakristijonas teikėsi laikyti velniui mišias su kažkokiu plačiapečiu vienuoliu, vilkinčiu pilką balakoną su gaubtuvu. Dėl įkapių ir grandinių žvangėjimo buvau panašus ne į šio pasaulio gyventoją. Jie apstulbo, bet kai kumščiu partrenkiau žemėn zakristijoną, jo svečias užsimojo į mane sunkiu vėzdu.

— Kertu lažybų, kad tai buvo mūsų atsiskyrėlis,— tarė Ričardas Vilfredui Aivenhui.

— O tegu ir pats velnias, man vis vien,— tarė Atelstanas.— Visa laimė, jis nepataikė, o kai aš priėjau arčiau, norėdamas su juo susikibti, jis išsigandęs paspruko. Tarp kybančių prie zakristijono diržo raktų susiradau savo pančių raktą ir išsilaisvinęs jau norėjau tuo pačiu raktu ryšeliu perskelti tam niekšui pakaušį, bet prisiminiau, kad jis man pasaldino nelaisvę pyragu ir vyno buteliu, tai iš dėkingumo palikau gyvą. Pasičiupęs kepsnio gabalą ir odinę gertuvę vyno, kuriuo vaišinosi garbieji tėvai, nusiskubinau į arklidę. Ten radau geriausią savo žirgą, kurį, matyt, garbusis abatas buvo pasilikęs sau, ir pasileidau šuoliais, kiek tik arklys įkabino. Kur tik pasirodydavau, žmonės bėgo nuo manęs išsigandę, laikydami mane vaiduokliu. O šičia jie turbūt pamanė, kad aš padėjėjas to fokusininko, kuris linksmino kieme žmones, todėl įleido į pilį. Aš nuėjau pas motiną ir truputį užkandau, o paskui atėjau čia, ieškodamas jūsų, mano prakilnusis drauge.

— Ir radai mane,— tarė Sedrikas,— pasiruošusį vykdyti mūsų šaunius ir garbingus išsivadavimo planus. Sakau tau, kad dar niekada nebuvo tekėjusi aušra, tokia palanki saksų tautos išsivadavimui, kaip rytdienos aušra.

— Nekalbėk man apie jokius vadavimus ir laisves,— tarė Atelstanas.— Man užtenka, kad pats atgavau laisvę. Man dabar užvis svarbiausia nubausti niekšą abatą. Pakarsiu jį pačioje Koningsburgo bokšto viršūnėje, o jei bokšto laiptai bus per siauri tam nusipenėjusiam pilvūzui, tai liepsiu užtempti išorine siena.

— Bet, mano sūnau,— tarė ledi Edita,— pagalvok apie jo šventąjį luomą.

— Aš galvoju apie savo trijų dienų pasninką,— atkirto Atelstanas,— ir trokštu jų visų kraujo. Fron de Befas gyvas sudegė, o visgi mažiau už juos buvo kaltas, nes maitino savo belaisvius visiškai pakenčiamai, tik paskutinį kartą per daug česnako buvo įdėta į sriubą. O tie veidmainiai, nedėkingi vergai! Kiek kartų patys buvo įsiprašę pas mane pietų, o man nedavė net sriubos — net česnako skiltelės! Visus pakarsiu, prisiekiu Hengisto vėle.

— Bet popiežius, mano prakilnusis drauge...— pradėjo Sedrikas.

— O tegu ir pats šėtonas, mano prakilnusis drauge,— pertraukė jį Atelstanas.— Pakarsiu, ir tiek! Nors jie būtų patys gerieji visoje žemėje vienuoliai, pasaulis apsieis ir be jų.

— Gėdykis, prakilnusis Atelstanai! — tarė Sedrikas,— ar verta terliotis su tokiais žmogpalaikiais, kai prieš tave atsiveria kelias į garbę! Pasakyk štai tam normanų princui, Ričardui Anžu, kad nors jo ir liūto širdis, jis be kovos neįžengs į Alfredo sostą, kol gyvas šventojo Edvardo Išpažintojo palikuonis, kuris turi didesnę į jį teisę.

— Kaip!— sušuko Atelstanas.— Argi jis — prakilnusis karalius Ričardas?

— Jis — Ričardas Plantagenetas,— atsakė Sedrikas,— ir manau, kad tau nereikia priminti, jogei čia atvyko laisva valia į svečius, tad negalima jo nei įžeisti, nei užlaikyti nelaisvėje. Tu pats gerai žinai savo pareigas svečiams.

— Kur nežinosiu!— tarė Atelstanas.— O taipogi žinau ir ištikimo valdinio pareigas: visa širdimi pareiškiu jam savo ištikimybę ir norą tarnauti.

— Mano sūnau,— sušuko ledi Edita,— pagalvok apie savo karališkąsias teises!

— Pagalvok apie Anglijos laisvę, atsimetėli!— tarė Sedrikas.

— Motute, ir tu, manó drauge, liaukitės prieštaravę,— tarė Atelstanas.— Sausa duona, vanduo ir kalėjimas nuramina tuščią garbės troškimą. Aš atsikėliau iš kapo daug išmintingesnis, negu buvau atsiguldamas. Gerą šių tuščių kvailysčių pusę man priūžė į ausis ne kas kitas, kaip tas pats klastingasis abatas Volframas, o dabar patys matote, koks iš jo patarėjas. Nuo to laiko, kai prasidėjo visi tie planai ir visokios derybos, aš nepatyriau nieko kito, tik skubias keliones, blogą virškinimą, visokius rūpesčius, nelaisvę ir badavimą. Be to, aš žinau, kad visa tai pasibaigs nužudymu kelių tūkstančių niekuo nenusikaltusių žmonių. Todėl sakau jums, kad noriu šeimininkauti tik savo paties valdose! Ir pirmiausia pakarsiu abatą.

— O kaipgi Rovena?— paklausė Sedrikas.— Tikiuosi, kad neketini jos pamesti?

— Tėve Sedrikai, turėk proto!— tarė Atelstanas.— Ledi Rovena man visiškai nepalanki. Jai mano giminaičio Vilfredo Aivenho pirštinės nykštys brangesnis už visą mano asmenį. Va ji pati čia ir gali patvirtinti mano žodžius. Nėra ko rausti, Rovena, nieko čia gėdingo, kad tu myli šaunų riterį labiau už kaimo frankliną. Ir juoktis nėra ko, Rovena, nes įkapės ir sulysęs veidas ne juokų verti. Geriau duok man ranką! Na štai, Vilfredai Aivenhai, pareiškiu, kad aš atsisakau... Ė, prisiekiu šventuoju Dunstanu, Vilfredas dingo. Nejaugi man vis dar nuo to pasninko akys raibsta? Man rodėsi, kad jis ką tik šičia stovėjo.

Buvo imta ieškoti Aivenho, bet niekur nerasta. Pagaliau sužinota, kad pas jį buvo atėjęs kažkoks žydas ir kad, trumpai su juo pakalbėjęs, Vilfredas pasišaukė Gurtą, pareikalavo savo šarvų bei ginklų ir išjojo iš pilies.

— Mieloji giminaite,— tarė Atelstanas Rovenai,— aš neabejoju, kad tik labai svarbus reikalas galėjo priversti Vilfredą išvykti. Priešingu atveju aš pats atnaujinčiau...

Bet tuo momentu, kai jis, susirūpinęs dėl Vilfredo, paleido Rovenos ranką, jinai tučtuojau pabėgo iš kambario, matyt, laikydama savo padėtį pernelyg keblia.

— Na,— tarė Atelstanas,— iš visų gyvūnų užvis mažiausiai galima pasikliauti moterimis, neskaitant vienuolių ir abatų. Dievaži, aš maniau, kad ji bent padėkos man, o gal dar ir pabučiuos. Matyt, šios prakeiktos įkapės kaltos, kad visi nuo manęs bėga... Kreipiuosi dabar į jus, prakilnusis karaliau Ričardai, ir pakartoju savo ištikimybės priesaiką...

Bet karalius taip pat buvo dingęs, ir niekas nežinojo kur. Paskui tik sužinota, kad jis skubiai nusileidęs į kiemą, pašaukęs tą žydą, su kuriuo buvo kalbėjęsis Aivenhas, ir po kelių žodžių surikęs, kad kuo greičiausiai pabalnotų jam arklį, užšokęs ant jo, liepęs žydui sėstis ant kito arklio ir galvotrūkčiais iššuoliavęs iš pilies.

— Prisiekiu visais šventaisiais,— tarė Atelstanas,— kad man nesant, Zernebokas bus užvaldęs pilį. Aš sugrįžau, galima sakyti, iš kapo atsikėlęs, ir ką tik užkalbinu, tas tučtuojau dingsta, mano balsą išgirdęs! Na, bet tiek to. Ką gi, mano bičiuliai, tie iš jūsų, kurie dar čia pasilikote, eikite į valgomąjį, pavakarieniaukime, kol dar kas nors nepradingo. Tikiuosi, kad užtenkamai yra valgių, kaip ir pridera aukštakilmio sakso šermenyse. Jei dar ilgiau gaišime, velnias gali nusinešti ir visą vakarienę!

XLIII skyrius

Tegu Maubrėjaus nuodėmės įžūlios
Karštam jo žirgui stuburą sulaužo
Ir raitelį arenoje patiesia
Tarsi niekingą bailį!

Šekspyras, „Ričardas II"

Sugrįžkime dabar prie Templstou preseptorijos sienų, kur buvo didelis sujudimas. Visi aplinkiniai gyventojai buvo subėgę čion tarsi į miestelio mugę arba į atlaidus.

Dar daugiau žmonių buvo susigrūdę aplink preseptorijos areną. Ši plyna aikštė siekė pačias vienuolyno sienas ir rūpestingai buvo išlyginta kariškai ir riteriškai ordino narių mankštai. Ją supo stipri tvora, o kadangi tamplieriai mielai kviesdavosi žiūrovų, norinčių pasigėrėti jų menu ir riteriškais

žygiais, tai aplink areną buvo pristatyta daugybė galerijų ir suolų jiems susodinti.

Grosmeisteriui rytiniame arenos gale stovėjo sostas, apsuptas garbės suolais preseptoriams ir ordino riteriams. Virš sosto plevėsavo šventoji ordino vėliava.

Priešingame arenos gale stūksojo įkastas į žemę stulpas; aplink jį gulėjo malkų ir žabarų krūvos, tarp kurių buvo paliktas tarpas, kad į lemtingąjį ratą galėtų įeiti toji, kuri pasmerkta sudeginti. Nuo stulpo driekėsi grandinės, kuriomis ji turėjo būti pririšta. Šalia šio siaubingo įtaisymo stovėjo keturi juodaodžiai vergai. Jų juodi veidai, anais laikais beveik nesutinkami Anglijoje, kėlė siaubą miniai, žiūrinčiai į juos kaip į velnius, susirinkusius atlikti savo pragariško darbo.

Žmonės šnibždėjosi, pasakodami vieni kitiems, ką pastaruoju sumaišties ir negandų laiku spėjo pridaryti šėtonas.

— Ar jūs girdėjote, dėde Denetai,— kalbėjo vienas kaimietis kitam senyvam žmogui,— ar jūs girdėjote, kad velnias nusinešė didįjį saksų taną, Atelstaną iš Koningsburgo?

— Žinau, bet ir atgal parnešė dievo ir šventojo Dunstano malone.

— Kaipgi?— paklausė šaunus jaunuolis žaliu auksinėmis gijomis siuvinėtu durtiniu, priėjęs prie minios drauge su stambiu vaikinu, nešančiu ant pečių arfą, bylojančią apie jų profesiją.

Menestrelis atrodė nežemos kilmės, nes apatinė jo striukė taip pat buvo prabangiai išsiuvinėta, o ant kaklo kybojo sidabrinė grandinė su raktu, kuriuo jis derino savo arfos stygas. Ant dešinės rankos, aukščiau alkūnės, buvo sidabrinė plokštelė, bet vietoje herbo, rodančio paprastai, kuriam baronui priklauso menestrelis, joje buvo išgraviruotas tik vienas žodis „Šervudas".

— Kaipgi? Apie ką jūs čia šnekate?— paklausė šaunusis menestrelis, įsikišdamas į valstiečių pašnekesį.— Aš čia atėjau ieškoti siužeto savo dainoms ir, prisiekiu šventąja mergele, užtikau ne vieną, o du!

— Tikrai yra žinoma,— tarė senyvas valstietis,— kad, praėjus keturioms savaitėms, kai pasimirė Koningsburgo Atelstanas...

— Negalimas daiktas,— pertraukė jį menestrelis,— aš jį mačiau gyvą ir sveiką Ašbi-de-la-Zušo turnyre.

— Vis dėlto jis mirė, tai tikras dalykas,— tarė jaunas valstietis,— arba gal buvo iš šio pasaulio pagrobtas. Aš pats girdėjau šventojo Edmundo vienuolyne giedant gedulingas pamaldas. Be to, ir Koningsburge buvo šermenys su gausiomis vaišėmis. Aš jau buvau ten beeinąs, bet Meiblė Perkins...

— Taip, taip, Atelstanas mirė,— tarė senis, linguodamas galvą,— gaila, labai gaila, nes jau nebedaug liko senovinio saksų kraujo...

— Bet kas gi paskui atsitiko, gerieji ponai? Papasakokite, meldžiamieji,— truputį nekantriai pertraukė menestrelis.

— Taip, taip, papasakok, kaip ten buvo,— tarė apkūnus vienuolis, kuris stovėjo šalia jo, pasirėmęs storu pagaliu, labiau panašiu į vėzdą, negu į maldininko lazdą, ir tikriausiai pagal reikalą atstojančiu tiek vieną, tiek ir kitą,— ir ilgai neplepek,— pridėjo jis,— nes nedaug laiko beliko.

— Taigi, garbusis tėve,— pradėjo senasis Denetas,— pas zakristijoną į šventojo Edmundo vienuolyną atėjo į svečius girtas kunigas...

— Aš ne girdėti nenoriu, kad pasaulyje esama tokių padarų, kaip girti kunigai,— pertraukė jį vienuolis,— o jei ir būtų, tai pasauliečiui nevalia šitaip apie dvasiško luomo asmenį kalbėti! Laikykis padorumo, mano mielas, ir sakyk, kad šventasis žmogus buvo įsigilinęs į apmąstymus, o nuo to dažnai pasitaiko, kad galva sukasi ir kojos dreba, tarytum skrandis būtų šviežio vyno pilnas. Aš pats tai esu patyręs.

— Na gerai,— atsakė Denetas.— Taigi pas šventojo Edmundo vienuolyno zakristijoną atėjo dievobaimingas dvasiškis, toks puskunigis, nes iš visų žvėrių, kurie pradingsta miške, pusė jo rankomis sudorota, ir alavinio puodelio skambesys jam malonesnis už bažnyčios varpą, o kumpio gabalas mielesnis už dešimt jo brevijoriaus puslapių. Vis dėlto jis šaunus ir linksmas vienuolis, puikiai moka ir vėzdu pamojuoti, ir lanką įtempti, ir pašokti — ne blogiau už bet kurį Jorkšyro linksmuolį.

— Pastarieji tavo žodžiai, Denetai,— tarė menestrelis,— išgelbėjo tau porą šonkaulių.

— Eik į šalį, aš jo nebijau,— tarė Denetas,— žinoma, aš jau kiek pasenęs ir nebe toks vikrus, kaip pirma. O būtum pažiūrėjęs, kaip aš grumdavausi Donkasterio mugėse.

— Bet kurgi jūsų istorija? Pasakokite greičiau,— vėl paragino menestrelis.

— Na tai va — Koningsburgo Atelstaną palaidojo šventojo Edmundo vienuolyne...

— Melas,— tarė vienuolis,— aš pats savo akimis mačiau, kaip jį nunešė į Koningsburgo pilį.

— Tai pats ir pasakok, jei taip!— tarė Denetas, įširdęs, kad jis vis pertraukinėjamas.

Jo draugui ir menestreliui nelengva buvo prikalbėti, kad pasakotų toliau. Pagaliau jis vėl pradėjo:

— Ir štai tie du blaivūs vienuoliai, jei jo šventybei būtinai reikia, kad jie tokie būtų, visą ilgą vasaros dienelę gėrė sau gerąjį elį bei vyną ir visa kita, tik staiga išgirdo vaitojimą, paskui grandinių žvangėjimą, ir ant slenksčio atsistojo velionis Atelstanas ir sako: „Ak, nerangieji ganytojai!.."

— Meluoji!— skubiai pertraukė jį vienuolis.— Jis nepasakė nė vieno žodžio.

— Šit kaip!— tarė menestrelis, patraukdamas vienuolį į šalį nuo valstiečių.— Vadinasi, vėl apturėjai naują nuotykį, broli Takai?

— Aš tau pasakysiu, Alenai,— tarė atsiskyrėlis,— kad mačiau Atelstaną taip aiškiai, kaip tik gyvas gali matyti gyvą. Ir tos jo įkapės, ir tasai smilkalų kvapas... visa vyno statinė nenuplaus man šio prisiminimo!

— Na,— tarė menestrelis,— tu tik juokies iš manęs!

— Nori — tikėk, nori — netikėk,— kalbėjo toliau vienuolis.— Aš jam šėriau vėzdu taip, kad ir jautis būtų pargriuvęs, bet mano vėzdas perėjo per jį kaip per dūmų stulpą.

— Prisiekiu šventuoju Hubertu,— tarė menestrelis,— tai nuostabi istorija, verta, kad apdainuočiau pagal senovinę melodiją: „Nutiko vienuoliui didelė beda..."

— Juokis, kad nori,— atsakė vienuolis.— Bet tegu mane kitas vaiduoklis arba pats velnias nusitempia į pragarą, jei išgirstum mane šitą dainą dainuojant! Ne, to nebus! Užtat aš tuo-

jau nusprendžiau padaryti kokį gerą darbą — padėti sudeginti raganą, pasigrumti už teisybę ar ką nors panašaus. Tuo tikslu ir atėjau čia.

Staiga didžiojo varpo dūžis senovinėje Templstou šventojo Mykolo bažnyčioje, stovinčioje mažame kaimelyje netoli preseptorijos, pertraukė jų pašnekesį. Vienas po kito suskambėjo galingi dūžiai, skelbdami ceremonijos pradžią; jie sudrebino visų susirinkusių širdis; visi su pagarbiu siaubu pasisuko preseptorijos link, laukdami pasirodant grosmeisterio ir nusikaltėlės.

Pagaliau nusileido pakeliamasis tiltas, vartai plačiai atsivėrė, ir pirmiausia pasirodė raitas riteris su ordino vėliava, prieš kurį jojo šeši trimitininkai, po jų preseptoriai, paskui grosmeisteris ant puikaus, bet niekuo nepapuošto žirgo, ir tuoj už jo — Brianas de Bua-Gilberas žvilgančiais šarvais; jo ietį, skydą ir kardą nešė ginklanešiai. Jo veide, pusiau paslėptame po ilga plunksna, nusvirusia nuo kepurės, buvo matyti smarkių aistrų ir žiaurios vidaus kovos žymės. Jis buvo išbalęs kaip mirtis, tarytum būtų keletą naktų iš eilės nemiegojęs. Tačiau savo smarkų kovos žirgą valdė, kaip ir dera įgudusiam jojikui ir geriausiam tamplierių ordino kovotojui. Jo laikysena buvo išdidi ir valdinga, bet, įsižiūrėję į jo niauraus veido išraišką, žmonės regėjo kažką, kas vertė juos nukreipti į šalį akis.

Iš abiejų jo pusių jojo Konradas Mon-Fitčetas ir Albertas de Malvuazenas, kaip kovojančio riterio patronai. Jie buvo ilgais baltais drabužiais, kuriais ordino nariai dėvėdavo taikos metu. Paskui juos jojo kiti riteriai ir ilga vora juodai apsirengusių ginklanešių ir pažų, naujokų, būsimųjų ordino riterių. Paskui ėjo taip pat juodai apsirengusių pėsčių sargybinių būrys, o tarp jų baltavo pasmerktoji, tykiais, bet tvirtais žingsniais žengianti į tą vietą, kur turėjo išsispręsti jos likimas.

Jai buvo atimti visi papuošalai, bijant, kad kartais tarp jų nebūtų kokio amuleto, kuriais, kaip anuomet buvo manoma, šėtonas aprūpinąs savo aukas, kad jos net kankinamos neišpažintų savo nuodėmių. Vietoj spalvingų rytietiškų drabužių ji vilkėjo baltą storos drobės apdarą. Bet jos veide buvo matyti tiek drąsos, o kartu ir susitaikydavo su likimu, kad net šitokiais drabu-

žiais apsirengusi, be jokių puošmenų, išskyrus tik ilgas juodas kasas, ji graudino kiekvieną. Net labiausiai užkietėję šventeivos gailėjosi, kad šitokia žavi būtybė virto blogio indu, ištikima šėtono verge.

Įkandin aukos ėjo žemesnių preseptorijos tarnų minia. Visi žengė labai tvarkingai, susidėję ant krūtinės rankas ir nuleidę žemyn akis.

Procesija iš lėto įkopė į kalvą, kurios viršūnėje buvo arena, įėjo į aikštę, apėjo aplink ją iš dešinės į kairę ir, pasiekusi vėl tuos pačius vartus, sustojo. Tada grosmeisteris ir visi kiti raiteliai nulipo nuo arklių, kuriuos riterių arklininkai ir ginklanešiai tučtuojau išvedė anapus aptvaro.

Nelaimingoji Rebeka buvo privesta prie juodos kėdės, pastatytos greta laužo. Pirmąkart žvilgtelėjusi į baisiąją vietą, kur jos laukė mirtis, tokia siaubinga vaizduotei ir skausminga kūnui, jinai krūptelėjo, paskui užsimerkė ir, matyt, pradėjo tyliai melstis. Po valandėlės ji atmerkė akis, atidžiai pasižiūrėjo į laužą, tarsi norėdama širdyje apsiprasti su laukiančia jos lemtimi, paskui iš lėto paprastai nusisuko į šalį.

Tuo tarpu grosmeisteris atsisėdo į savo vietą, ir, kai visi riteriai susėdo aplink jį ir už jo, kiekvienas pagal savo laipsnį, garsiai ir tęsiamai sugaudė trimitai, skelbdami, kad teismas prasideda.

Malvuazenas, kaip Bua-Gilbero patronas, išėjo į priekį ir padėjo grosmeisteriui prie kojų žydaitės pirštinę, būsimosios kovos laidą.

— Narsusis valdove ir garbusis tėve,— tarė Malvuazenas,— štai čia stovi riteris Brianas de Bua-Gilberas, tamplierių ordino preseptorius, kuris, priėmęs dvikovos laidą, dabar mano padėtą prie jūsų šventybės kojų, įsipareigojo garbingai kautis šios dienos kovoje, idant galėtų patvirtinti, jog žydė, vardu Rebeka, tikrai nusipelnė mirties bausmės už raganavimą. Ir štai čia stovi šis riteris, pasiruošęs garbingai ir prakilniai susikauti, jeigu jūsų aukštai gerbiamoji šventybė teiksis tam duoti sutikimą.

— O ar jis prisiekė kautis už garbingą ir teisų reikalą?— paklausė grosmeisteris.— Paduokite čion kryžių.

— Valdove ir didžiai gerbiamasis tėve,— skubiai atsakė Malvuazenas,— mūsų brolis, čia stovintis, jau prisiekė šio kaltinimo teisėtumą garbiojo riterio Konrado Mon-Fitčeto akivaizdoje. O šičia jam nepritinka prisiekti, atsižvelgiant į tai, kad jo priešininkė ne krikščionė ir pati prisiekti negali.

Didžiam Alberto džiaugsmui grosmeisteris pasitenkino tuo paaiškinimu; gudrus riteris iš anksto jau buvo numatęs, kaip sunku ir galbūt net neįmanoma bus prikalbėti Brianą de Bua-Gilberą viešai šitokiu reikalu prisiekti, ir todėl sugalvojo, kokiu būdu to išvengti.

Išklausęs Alberto Malvuazeno paaiškinimą, grosmeisteris įsakė heroldui išeiti į priekį ir atlikti savo pareigą. Vėl sugaudė trimitai, ir heroldas, išėjęs į areną, griausmingu balsu suriko:

— Klausykite! Klausykite! Klausykite! Štai narsusis riteris seras Brianas de Bua-Gilberas yra pasiruošęs susitikti su kiekvienu laisvu riteriu, kuris panorės ginti žydę Rebeką, apsiimdamas ją pavaduoti dvikovoje. Šitam jos gynėjui garbusis ir narsusis grosmeisteris, čionai esantysis, leidžia kautis lygiomis teisėmis, paliekant jam vienodas sąlygas, atsižvelgiant į vietą, saulę, vėjo kryptį ir visa kita, kas turėtų įtakos šiai teisingai dvikovai.

Vėl suaidėjo trimitai, ir po to stojo tyla, ilgokai užtrukusi.

— Niekas nenori būti gynėju?— tarė grosmeisteris.— Heroldai, eik ir paklausk teisiamąją, ar ji laukia ko nors, kas už ją stotų į kovą šioje byloje.

Heroldas nuėjo prie Rebekos kėdės. Tuo pačiu momentu Bua-Gilberas staiga pasuko arklį ir, nepaisydamas Malvuazeno bei Mon-Fitčeto pastangų jį sulaikyti, nušuoliavo į kitą arenos galą ir atsidūrė prieš Rebeką vienu metu su heroldu.

— Ar tai teisėta ir ar tą leidžia dvikovos nuostatai?— paklausė Malvuazenas, kreipdamasis į grosmeisterį.

— Taip, Albertai Malvuazenai, leidžia,— atsakė grosmeisteris,— nes šiuo atveju, šaukdamiesi dievo, kad parodytų, kuris teisusis, neprivalome trukdyti šalims susisiekti, nes tas padės tiesai laimėti.

Tuo tarpu heroldas šitaip kalbėjo Rebekai:

— Mergaite, prakilnusis ir garbusis grosmeisteris įsakė

paklausti tave, ar tu turi gynėją, norintį kautis šią dieną tavo vardu, o gal pripažįsti save teisingai pasmerkta mirties bausmei?

— Pasakykite grosmeisteriui,— atsakė Rebeka,— kad aš, kaip ir pirma, tvirtinu, jog esu nenusikaltusi, nepripažįstu savęs verta pasmerkimo ir nenoriu būti pati kalta dėl savo kraujo praliejimo. Pasakykite jam, jog reikalauju atidėti mirties nuosprendžio vykdymą, kiek tiktai leidžia jūsų įstatymai,— aš lauksiu, ar neatsiųs man gynėjo gailestingasis viešpats, kurio šaukiuosi šią didžio sielvarto valandą. Bet jeigu, nustatytam laikui praėjus, gynėjo neatsiras, tada teesie šventoji jo valia!

Heroldas sugrįžo pas grosmeisterį ir pakartojo jam Rebekos atsakymą.

— Apsaugok dieve,— tarė Lukas Bomanuaras,— kad kas nors galėtų apkaltinti mus neteisingumu, nors tai būtų žydas ar pagonis! Mes lauksime, ar neatsiras gynėjo šiai nelaimingai moteriai, kol tik šešėlis nusidrieks iš vakarų į rytus. O kai jau tiek dienos bus praėję, tegu ji ruošiasi mirčiai.

Heroldas pranešė Rebekai grosmeisterio žodžius. Ji nuolankiai linktelėjo galvą, sudėjo ant krūtinės rankas ir pakėlė akis į dangų, tarytum tenai ieškodama pagalbos, kurios jau vargiai begalėjo susirasti žemėje. Tuo momentu išgirdo Bua-Gilbero balsą; jis prabilo pašnibždomis, bet ji išsigando labiau, negu heroldo žodžių.

— Rebeka,— tarė tamplierius,— ar tu mane girdi?

— Aš neturiu ką su tavim kalbėti, kietaširdi žmogau,—atsakė nelaimingoji mergina.

— Taip, bet supranti, ką aš sakau?— tęsė tamplierius.— Mat aš pats bijau savo balso ir ne visai tesusivokiu, kur mes esame ir kokiu tikslu čia atsidūrėme. Šis aptvaras, arena, kėdė, ant kurios tu sėdi, šitie žabai... Aš žinau, kam visa tai, bet vis vien man tai atrodo lyg koks apgaulingas, nors ir baisus regėjimas, kuris siaubingais vaizdais gąsdina širdį, bet protas jų nepripažįsta.

— Mano protas ir jausmai viską suvokia,— tarė Rebeka,— ir byloja man, kad tie žabai skirti mano kūnui sudeginti ir atverti man skausmingą, bet greitą kelią į geresnį pasaulį.

— Tai tik svajonės, Rebeka, sapnai ir tušti svaičiojimai, kuriuos atmeta ir jūsų išminčių sadukiejų mokslas. Klausyk, Rebeka,— Bua-Gilberas ėmė kalbėti kaskart vis su didesniu įkarščiu,— tu gali išgelbėti savo gyvybę ir laisvę taip, kaip tiems visiems niekšams ir šventeivoms nė į galvą neateis. Sėsk tučtuojau už manęs ant mano Zamoro, eiklaus žirgo, dar nė karto neapvylusio savo raitelio. Aš jį laimėjau, nugalėjęs kovoje Trapezundo sultoną. Sėsk, aš tau sakau, už manęs, ir po valandos toli liks visi, kurie tik mus vysis. Tau atsivers naujas malonumų pasaulis, man — kelias į garbę. Tegu jie man skelbia kokius tik nori nuosprendžius, aš niekinu juos! Tegu išbraukia Bua-Gilbero vardą iš savo vienuolių vergų sąrašo — aš krauju nuplausiu visas dėmes, kokiomis tik jie išdrįs suteršti mano giminės herbą!

— Gundytojau,— tarė Rebeka,— eik šalin! Net ir šią paskutinę akimirką tu nė per plauką nepriversi manęs pajudėti. Aplink mane tik vieni priešai, bet tave aš laikau pačiu baisiausiu. Pasišalink, vardan dievo meilės!

Albertas Malvuazenas, susirūpinęs ir sunerimęs, kad jie per ilgai kalbasi, priėjo pertraukti jų pokalbio.

— Ar pripažino ji savo kaltę,— paklausė jis Bua-Gilberą,— ar vis tokia pat neperkalbama?

— Taip, ji neperkalbama,— atsakė Bua-Gilberas.

— Jei taip, prakilnusis mūsų broli,— tarė Malvuazenas,— tau belieka grįžti į pirmykštę savo vietą ir laukti, kol pasibaigs jai nustatytas laikas. Žiūrėk, jau šešėliai pradėjo ilgėti. Eikš, narsusis Bua-Gilberai, mūsų šventojo ordino puošmena ir būsimasis mūsų valdove.

Sakydamas tuos žodžius taikinamu tonu, jis paėmė Bua-Gilbero žirgą už pavadžio, lyg norėdamas vesti atgal į kitą arenos galą.

— Veidmainingasis niekše! Ko čia imi už mano pavadžio?— piktai pasakė Bua-Gilberas ir, atstūmęs Malvuazeno ranką, pats nušuoliavo į savo vietą.

— Ne, jis dar turi pakankamai karštumo,— tarė Malvuazenas pusbalsiu Konradui Mon-Fitčetui,— reikia tik jį tinkama linkme nukreipti; tačiau jisai kaip graikų ugnis degina viską, kas tik prie jo priartėja.

Dvi valandas išsėdėjo teisėjai priešais areną, veltui laukdami pasirodant gynėjo.

— Suprantamas daiktas,— kalbėjo atsiskyrėlis Takas,— juk ji žydė. Ir vis dėlto, prisiekiu savo ordinu, gaila išties, kad tokia jauna ir graži mergina turės žūti, neatsiradus žmogaus, kuris bent vieną smūgį už ją smogtų. Tegu ji būtų nors ir dešimt kartų ragana, bet tik krikščionių tikėjimo, mano vėzdas atskambintų pusiaudienį į plieninį šalmą tam atšiauriam tamplieriui.

Visi jau pradėjo galvoti, kad niekas nebeužstos žydaitės, be to, dar kaltinamos raganavimu, ir riteriai, Malvuazeno kurstomi, ėmė šnibždėtis, kad metas jau būtų paskelbti Rebeką pralaimėjus. Bet tuo momentu visi išvydo riterį, šuoliuojantį per laukus, kiek tik arklys įkabina, arenos link. Šimtai balsų sušuko: „Gynėjas, gynėjas!" Ir, nepaisant daugelio prietaringos baimės, minia garsiais šauksmais sveikino į areną jojantį riterį. Bet, pamatę jį iš arti, žiūrovai nusivylė. Jo arklys, daugelį mylių atšuoliavęs, atrodė visiškai nuvarytas, ir pats raitelis, taip drąsiai pasirodęs arenoje, vos besilaikė balne — gal iš nusilpimo, gal iš nuovargio arba gal dėl vieno ir dėl kito.

Heroldui pareikalavus, kad riteris pasakytų savo vardą, titulą ir atvykimo tikslą, jis drąsiai ir ryžtingai tarė:

— Aš tikras riteris, bajorų kilmės, atvykau kardu ir ietimi išteisinti mergaitę Rebeką, Izaoko iš Jorko dukterį, įrodyti, kad nuosprendis yra neteisingas ir nepagrįstas, ir paskelbti serą Brianą de Bua-Gilberą išdaviku, žmogžudžiu ir melagiu. Tam patvirtinti aš pasiruošęs susiremti su juo šioje arenoje ir nugalėti jį su dievo pagalba ir dievo motinos bei šventojo Jurgio užtarimu.

— Visų pirma,— tarė Malvuazenas,— atvykėlis turi įrodyti, kad jis tikras riteris ir garbingos giminės. Mūsų ordinas neleidžia savo gynėjui kovoti prieš bevardžius žmones.

— Mano vardas,— tarė riteris, pakeldamas antveidį,— garsesnis už tavąjį, Malvuazenai, ir mano giminė senesnė, negu tavoji. Aš Vilfredas Aivenhas.

— Aš dabar su tavim nesikausiu,— tarė tamplierius dusliu, persimainiusiu balsu.— Išsigydyk pirma savo žaizdas, įsigyk

geresnį arklį, tada aš gal ir sutiksiu išmušti tau iš galvos tą vaikišką pagyrų įkarštį.

— Ak, išpuikėli tamplieriau,— tarė Aivenhas,— tu jau užmiršai, kad dusyk buvai mano ieties parblokštas. Prisimink Akro areną, prisimink Ašbio turnyrą. Prisimink, kaip išdidžiai gyreisi Rotervudo menėje ir davei kaip užstatą savo aukso grandinę prieš mano parsivežtą relikviją, tuo užtikrindamas, kad stosi į kovą su Vilfredu Aivenhu ir atgausi garbę, kurios buvai netekęs. Prisiekiu ta šventąja relikvija, jeigu tučtuojau su manim nestosi į kovą, aš tave paskelbsiu bailiu visuose Europos valdovų rūmuose ir tavo ordino preseptorijose!

Bua-Gilberas neryžtingai žvilgtelėjo Rebekos pusėn, paskui įnirtingai sušuko Aivenhui:

— Saksų šunie, imk savo ietį ir ruoškis mirčiai, kurią pats sau užsitraukei!

— Ar leidžia man grosmeisteris dalyvauti šioje dvikovoje?— paklausė Aivenhas.

— Negaliu užginčyti tavo teisių,— tarė grosmeisteris,— tiktai pasiklausk nuteistosios, ar ji sutinka tave pripažinti savo gynėju. Norėčiau ir aš, kad tavo būklė būtų tinkamesnė kovai. Nors tu visada buvai mūsų ordino priešas, norėčiau garbingai su tavim pasielgti.

— Na, teesie taip, kaip yra,— tarė Aivenhas,— juk tai dievo teismas, jo malonei aš ir pavedu save. Rebeka,— tęsė jis, prijojęs prie nelemtosios kėdės,— ar pripažįsti mane savo gynėju?

— Pripažįstu...— atsakė ji su tokiu susijaudinimu, kokio jai nesukėlė nė mirties baimė.— Pripažįstu, kad tu gynėjas, apvaizdos man atsiųstas. Bet ne, ne! Tavo žaizdos dar neužgijo. Nesikauk su tuo išdidėliu! Kam gi dar ir tau žūti!

Bet Aivenhas jau nušuoliavo į savo vietą, užsileido antveidį ir atstatė ietį. Tą pat padarė ir Bua-Gilberas. Jo ginklanešys, užsegdamas jam antveidį, pastebėjo, kad išbalęs Bua-Gilbero veidas staiga smarkiai išraudo.

Kai abu kovotojai jau stovėjo savo vietose, heroldas garsiu balsu trissyk pakartojo:

— Atlikite savo pareigą, narsieji riteriai!

Sušukęs trečią kartą, jis pasitraukė prie aptvaro ir dar kartą paskelbė, grasindamas mirties bausme, kad niekas nedrįstų nei žodžiu, nei judesiu trukdyti ar kištis į šią garbingą dvikovą. Grosmeisteris, tebelaikąs rankoje Rebekos pirštinaitę, pagaliau numetė ją į areną, ištardamas lemtingus žodžius:

— Tesusiremia!

Sugaudė trimitai, ir riteriai šuoliais pasileido vienas prieš kitą. Kaip visi ir tikėjosi, nuvarytas Aivenho arklys ir išvargęs raitelis griuvo, neatsilaikę prieš taiklią tamplieriaus ietį ir smarkų jo žirgą. Visi buvo numatę šitokią rungtynių baigtį. Bet, nors Vilfredo ietis vos tepalietė priešininko skydą, didžiai visų žiūrovų nuostabai Bua-Gilberas susverdėjo ir neišsilaikęs nukrito žemėn.

Aivenhas išlindo iš po arklio ir greit pašoko, skubėdamas išmėginti savo laimę su kardu rankoje. Bet jo priešininkas nesikėlė. Aivenhas uždėjo jam ant krūtinės koją, prikišo prie gerklės kardo smaigalį ir liepė pasiduoti, priešingu atveju grasindamas tučtuojau jį nužudyti. Bua-Gilberas nieko neatsakė.

— Nežudyk jo, sere riteri!— sušuko grosmeisteris.— Leisk jam atlikti išpažintį ir gauti nuodėmių atleidimą. Nežudyk jo sielos nei kūno. Mes pripažįstame jį nugalėtu.

Grosmeisteris pats nužengė į areną ir liepė nuimti šalmą nugalėtam karžygiui. Jo akys buvo užmerktos, o veidas labai išraudęs. Jiems su nustebimu bežiūrint, jo akys atsimerkė, bet žvilgsnis sustingo ir sustiklėjo. Raudonumas išnyko, ir veidas pasidarė mirtinai išblyškęs. Priešininko ieties nepaliestas, Bua-Gilberas mirė kaip nesutramdomų savo aistrų auka.

— Štai iš tiesų dievo teismas,— tarė grosmeisteris, pakeldamas į dangų akis.— Tęsie tavo valia!

XLIV skyrius

Istorija baigės lyg pasaka senės.
Vebsteris

Kai visuotinis nustebimas kiek atslūgo, Vilfredas Aivenhas paklausė grosmeisterį, kaip vyriausiąjį įvykusios dvikovos teisėją, ar jis vyriškai ir teisingai atliko visa, kas reikalinga šitokiai dvikovai.

— Vyriškai ir teisingai,— atsakė grosmeisteris.— Skelbiu, kad mergina laisva ir nekalta! Ginklai, šarvai ir žuvusiojo kūnas priklauso nugalėtojui.

— Aš nenoriu naudotis jo šarvais,— tarė riteris Aivenhas,— ir nepasmerksiu paniekai jo kūno. Vis dėlto jis nemaža yra kovojęs už krikščionių tikėjimą, ir nūnai dievo valia, o ne žmogaus ranka jį parbloškė. Bet tegu jis bus palaidotas tykiai ir kukliai, kaip žuvęs už neteisų reikalą. O dėl merginos...

Jo žodžius pertraukė arklių kanopų dundesys. Raitelių buvo tiek daug ir šuoliavo jie taip greit, kad net žemė drebėjo. Į areną įlėkė Juodasis Riteris, o paskui jį didelis raitų karių būrys ir keletas riterių pilna kovos apranga.

— Pasivėlinau,— tarė jis, apsidairęs aplinkui,— aš norėjau, kad Bua-Gilberas kristų nuo mano rankos... Aivenhai, ar tu gerai darai, imdamasis šitokio žygio, kai vos balne laikaisi?

— Patsai dievas, valdove, nubaudė šį išpuikusį žmogų,— atsakė Aivenhas.— Jam nebuvo žadėta garbė žūti ta mirtimi, kurią jūs jam skyrėte.

— Ramybė jam,— tarė Ričardas, žiūrėdamas į mirusiojo veidą.— Jis buvo narsus riteris ir žuvo riteriškai, su plieno šarvais... Bet negaiškime laiko. Bohunai, atlik savo pareigą!

Iš karaliaus palydos į priekį išėjo riteris ir, uždėjęs ranką ant peties Albertui Malvuazenui, tarė:

— Suimu tave kaip valstybės išdaviką.

Iki šiol grosmeisteris stovėjo apstulbęs, žiūrėdamas į šitokią staiga atvykusių karių daugybę. Dabar jis prabilo:

— Kas drįsta suimti Siono šventovės ordino riterį jo paties preseptorijoje ir grosmeisterio akivaizdoje? Ir kieno įsakymu jis taip įžūliai įžeidžiamas?

— Aš jį suimu,— atsakė riteris,— aš, Henris Bohunas, Esekso grafas, lordas, vyriausiasis Anglijos kariuomenės vadas.

— Ir suima jis Malvuazeną,— tarė karalius, pakeldamas savo šalmo antveidį,— čionai esančio Ričardo Plantageneto įsakymu. Konradai Mon-Fitčetai, tavo laimė, kad užgimei ne

mano valdiniu. Bet tu, Malvuazenai, ir tavo brolis Filipas būsite nubausti mirtimi, šiai savaitei dar nepasibaigus.

— Aš protestuoju prieš tokį nuosprendį,— tarė grosmeisteris.

— Išdidusis tamplieriau,— tarė karalius,— tu to nebegali padaryti. Žvilgtelėk į savo pilies bokštus ir pamatysi, kad vietoj ordino vėliavos ten jau plevėsuoja karališkoji Anglijos vėliava. Turėk proto, Bomanuarai, ir nesipriešink veltui. Tavo ranka dabar liūto nasruose.

— Aš paduosiu prieš tave skundą į Romą,— tarė grosmeisteris,— kaltindamas tave mūsų ordino teisių ir privilegijų pažeidimu.

— Daryk kaip tinkamas,— atsakė karalius,— bet dėl savo paties saugumo nekalbėk dabar apie teisių pažeidimą. Paleisk kapitulą ir keliauk su savo palydovais į kitą preseptoriją, jeigu tik atsiras tokia, kuri nebūtų prisidėjusi prie išdavikiško sąmokslo prieš Anglijos karalių. O pagaliau, jei nori, pasilik. Pasinaudok mūsų svetingumu ir pasižiūrėk, kaip mes vykdysime teisingumą.

— Kaip! Kad aš būčiau svečias ten, kur privalau būti valdovas?— sušuko grosmeisteris.— Niekada to nebus! Kapelionai, giedokite psalmę „Kodėl sujudo tautos"! Riteriai, ginklanešiai ir Siono šventovės ordino tarnai, sekite paskui mūsų ordino vėliavą!

Grosmeisteris kalbėjo su tokiu didingumu, kuris pranoko net paties Anglijos karaliaus didybę ir įkvėpė narsos jo nustebusių ir sumišusių šalininkų širdims. Jie susispietė aplink jį, kaip avių banda kad susispiečia aplink šunį, kai pasigirsta vilko staugimas. Bet jie anaiptol nebuvo išsigandę kaip avių banda — niūrus atkaklumas ir iššūkis buvo matyti jų veiduose, o akyse spindėjo priešiškumas, kurio jie nedrįso žodžiais išreikšti. Jie susirikiavo, ir pro tamsų iečių ruožą baltos riterių mantijos tarp juodų palydos drabužių atrodė tarytum šviesūs juodo debesio pakraščiai. Minia, kuri buvo jau bepradedanti garsiai prieš juos šūkauti, aprimo ir tylomis žvelgė į baisingą įgudusių karių rikiuotę. Daugelis ėmė trauktis atgal.

Esekso grafas, matydamas, kad tamplieriai išsirikiavo kovos tvarka, paragino pentinais žirgą ir nušuoliavo palei savo karių eiles, rikiuodamas juos į kovą prieš šitokį baisingą priešą.

Vienas tik Ričardas, visa širdimi mėgaudamasis gresiančiu pavojumi, jojo iš lėto išilgai tamplierių fronto, garsiai šaukdamas:

— Ką gi, ponai, nejaugi nė vienas iš tiek narsių riterių neišdrįs sukryžiuoti ieties su Ričardu? Ei, ponai tamplieriai! Jūsų damos turbūt pernelyg tamsiaveidės, jeigu dėl jų neverta sulaužyti ieties.

— Siono šventovės tarnai,— tarė grosmeisteris, išjodamas į priekį,— nesikauna tokiomis tuščiomis ir niekingomis dingstimis. O su tavimi, Anglijos Ričardai, nei vienas tamplierius nesukryžiuos ieties mano akivaizdoje. Tegu popiežius ir Europos monarchai sprendžia mūsų ginčą.

Tai taręs, grosmeisteris, nelaukdamas atsakymo, davė ženklą žygiuoti. Trimitai sutrimitavo keistą rytietišką maršą, grojamą paprastai tamplieriams į žygį išvykstant. Jie persirikiavo žygiuotės tvarka ir pajudėjo pirmyn taip lėtai, kaip tik jų arklių žingsnis leido, tarytum norėdami parodyti, kad jie traukiasi tik grosmeisterio įsakymu, o ne bijodami išsirikiavusių pranašesnių pajėgų.

Per visą tą sąmyšį, kol tamplieriai išžygiavo, Rebeka nieko nematė ir negirdėjo. Prigludusi prie seno savo tėvo, ji nieko nesuvokė, kas aplinkui dėjosi. Bet staiga vienas Izaoko žodis ją grąžino į realybę.

— Eikime,— pasakė jis,— eikime, mano brangioji dukterie, tu mano neįkainojamas turte, pulkime po kojų gerajam jauniškaičiui.

— Ne, ne,— tarė Rebeka.— O ne, ne dabar! Šiuo momentu aš neišdrįsiu su juo kalbėti! Deja! Aš galėčiau jam pasakyti daugiau, negu... Ne, tėve! Geriau eikime tučtuojau iš šios kraupios vietos.

— Bet kaipgi bus, mano dukterie,— tarė Izaokas,— kaipgi galima nepadėkoti narsiam kovotojui, kuris, nepaisydamas pavojų savo gyvybei, drąsiai stojo į kovą, norėdamas išvaduoti tave iš nelaisvės. Tai tokia paslauga, už kurią mes turime būti dėkingi...

— O taip, o taip! Turime būti be galo dėkingi,— tarė Rebeka.— Visa širdimi turime dėkoti, bet tik ne dabar. Tavo mylimiausios Rachelės vardu maldauju tave, tėve,— ne dabar!

— Juk šitaip negalima,— nenusileido Izaokas,— jie pasakys, kad mes net už šunį nedėkingesni.

— Bet argi tu nematai, mano brangusis, kad šičia pats karalius Ričardas ir todėl...

— Tiesa, tiesa, mano geriausioji, išmintingiausioji Rebeka! Eikime iš čia, eikime greičiau. Aš turėjau reikalų su princu Džonu, ir geriau man nelįsti karaliui į akis.

Ir, dabar jau pats ragindamas Rebeką skubėti, išsivedė ją iš arenos prie paruoštų neštuvų ir laimingai parvyko su ja į rabino Natano namus.

Tuo būdu žydaitė, kurios likimu tą dieną labiausiai buvo domėtasi, pasišalino niekieno nepastebėta, ir visų dėmesys dabar atsikreipė į Juodąjį Riterį. Minia garsiai ir uoliai šaukė: „Tegyvuoja Ričardas Liūtaširdis! Šalin tamplierius!"

— Nepaisant šių griausmingų ištikimybės pareiškimų,— tarė Aivenhas grafui Eseksui,— vis dėlto gerai, kad karalius pasielgė šitaip apdairiai ir atsivedė tave, prakilnusis grafe, ir tokį ištikimų tavo karių būrį.

Grafas Eseksas nusišypsojo ir papurtė galvą.

— Narsusis Aivenhai,— tarė Eseksas,— tu gerai pažįsti mūsų valdovą ir vis dėlto manai jį taip išmintingai pasielgus! Aš visiškai netikėtai susitikau su karalium, vykdamas į Jorką, kur girdėjau princą Džoną telkiant pajėgas. Kaip tikras keliaujantis riteris, mūsų Ričardas šuoliavo čion, norėdamas asmeniškai užbaigti tą žydaitės ir tamplieriaus istoriją. Aš su savo būriu atsekiau paskui jį beveik prieš jo valią.

— O kas gero Jorke, narsusis grafe?— paklausė Aivenhas.— Ar maištininkai ten laukia mūsų?

— Ne daugiau, kaip gruodžio sniegas kal laukia liepos mėnesio saulės,— atsakė grafas.— Jie jau išlakstė! Ir kaip manai, kas mums pasiskubino atvežti šią žinią? Pats princas Džonas!

— Išdavikas! Nedėkingas, įžūlus išdavikas!— tarė Aivenhas.— Ar Ričardas neliepė pasodinti jo į kalėjimą?

— O, priėmė jį taip, tarytum jie būtų susitikę po medžioklės!— atsakė grafas.— Parodė į mane ir mūsų karius ir sako: „Matai, broli, čia su manim tokie pikti vyrai, tai tu verčiau

keliauk pas motiną, perduok jai mano pasveikinimą bei linkėjimus ir pabūk pas ją, kol nusistovės ramybė žmonių širdyse."

— Tiktai tiek ir tepasakė?— paklausė Aivenhas.— Na, argi tokiu maloningu elgesiu karalius pats neskatina žmonių elgtis išdavikiškai?

— Teisingai,— atsakė Eseksas.— Bet argi neieško mirties tasai, kuris stoja į kovą su neužgijusia pavojinga žaizda?

— Na, juokauti galima, grafe,— tarė Aivenhas,— bet atmink, kad aš rizikavau tik savo gyvybe, o Ričardas — visos savo karalystės gerove.

— Tas, kas menkai tesirūpina pats savimi, retai rūpinasi ir kitų gerove,— atkirto Eseksas.— Bet jokime greičiau į pilį, nes Ričardas nusprendė griežtai nubausti kai kuriuos menkesnius suokalbio dalyvius, nors pačiam vadui atleido visas kaltes.

Iš įvykusio paskui tardymo, užrašyto ištisai ano meto metraštyje, sužinome, kad Morisas de Brasi pabėgo į užjūrį ir stojo tarnauti Pilypui, Prancūzijos karaliui, kad Filipas Malvuazenas ir jo brolis Albertas, Templstou preseptorius, buvo nubausti mirtimi, kad Valdemaras Ficursas, svarbiausias sąmokslo kurstytojas, buvo tik ištremtas iš Anglijos, o princas Džonas, dėl kurio šis sąmokslas buvo ruošiamas, nebuvo savo geraširdiško brolio netgi pabartas. Dėl abiejų brolių Malvuazenų likimo niekas neliūdėjo — jie visais atžvilgiais buvo nusipelnę mirties bausmės savo dviveidiškumu, žiaurumu ir despotizmu.

Netrukus po dvikovos Templstou preseptorijoje Sedrikas Saksas buvo pakviestas į karaliaus Ričardo dvarą; savo buveine karalius tuo metu turėjo pasirinkęs Jorko miestą, norėdamas greičiau apraminti tas provincijas, kurias smarkiau buvo sukiršinusios princo Džono intrigos.

Gavęs kvietimą, Sedrikas iš pradžių murmėjo ir niurzgėjo, bet vis dėlto paklausė. Tiesą pasakius, Ričardo sugrįžimas užgesino jam visas viltis atstatyti Anglijos saksų dinastiją. Be to, Sedrikas, kad ir nenoromis, turėjo pripažinti, jog jo projektas sujungti visus saksus per Rovenos ir Atelstano santuoką galutinai sužlugo dėl griežto abiejų pusių pasipriešinimo. Jis nie-

ku būdu nelaukė šitokios pabaigos, ir net po to, kai jie aiškiai ir atvirai pasisakė prieš šią santuoką, jis vis dėlto pamėgino dar kartą smarkiai užsipulti Atelstaną. Bet atvykęs rado tą prisikėlusį iš numirusių karališkąjį palikuonį įnirtingai bekariaujantį su dvasininkija.

Po visų siaubingų grasinimų nubausti šventojo Edmundo vienuolyno abatą mirtimi ir kitokiomis bausmėmis Atelstano kerštingumas atlyžo, gal dėl prigimto vangaus geraširdiškumo, gal dėl motinos, ledi Editos, užtarimo, ir viskas baigėsi tuo, kad jis uždarė abatą su visais vienuoliais Koningsburgo pilies kalėjime ir laikė tris dienas, neduodamas nieko valgyti. Už šitokį žiaurumą abatas pagrasino atskirsiąs jį nuo bažnyčios. Taigi atvykęs Sedrikas užtiko savo draugą Atelstaną taip įsitraukusį į šį vaidą su dvasininkija ir besirūpinantį, kaip nuo jos persekiojimų apsiginti, jog apie ką nors kita jis galvoti nenorėjo. O užsiminus apie Roveną, prakilnusis Atelstanas paprašė leidimo išlenkti už jos sveikatą sklidiną vyno taurę ir išreiškė pageidavimą, kad ji kuo greičiausiai susituoktų su jo giminaičiu Vilfredu. Buvo aišku, kad iš Atelstano daugiau nebėra ko tikėtis.

Taigi įsimylėjėlių tikslui pasiekti beliko tik dvi kliūtys: Sedriko užsispyrimas ir jo nusistatymas prieš normanų dinastiją. Pirmąjį iš šių jausmų palengvėle išdildė jo auklėtinės meilūs prašymai ir tasai pasididžiavimas, kurio jis negalėjo nepajusti, matydamas savo sūnaus šlovę. Be to, jam buvo malonu susigiminiuoti su Alfredo gimine, jeigu Edvardo Išpažintojo palikuonis griežtai šios garbės atsisakė.

Sedriko nusistatymas prieš normanų kraujo karalius taip pat smarkiai susvyravo, pirma, dėl to, kad jis aiškiai matė, jog jau nebėra jokios galimybės išgelbėti Angliją nuo naujos dinastijos, antra, karalius Ričardas buvo jam asmeniškai labai malonus, nuoširdžiai žavėjosi Sedriko sąmoju ir sugebėjo taip patraukti prakilnųjį saksą, jog, nepraėjus nė savaitei po atvykimo į karaliaus dvarą, tas jau davė sutikimą savo auklėtinės ledi Rovenos santuokai su savo sūnumi Vilfredu Aivenhu.

Mūsų didvyrio jungtuvės vyko didingiausioje iš visų bažnyčių — Jorko katedroje, dalyvaujant pačiam karaliui. Ir tasai

palankumas, kurį Ričardas parodė ne tik šia proga, bet labai dažnai ir kitais atvejais engiamiems ir pažemintiems saksams, įtikino juos, kad taikingomis priemonėmis jie gali pasiekti nepalyginamai didesnių laimėjimų, negu kruvinu pilietiniu karu.

Sutuokimo ceremonija buvo atlikta su visu tuo prašmatnumu, kurį Romos bažnyčia moka suteikti savo iškilmems.

Gurtas, puošniai apsirengęs, lydėjo kaip ginklanešys savo jaunąjį riterį, kuriam taip ištikimai tarnavo. Čia pat buvo ir kilniaširdis Vamba su nauja kepure, apsiūta puikiais sidabriniais skambalėliais. Gurtas ir Vamba drauge su Vilfredu kentė pavojus bei visokias negandas, todėl turėjo visišką teisę kartu džiaugtis šiojo pasisekimu ir laime.

Be artimųjų, į šias šaunias vestuves susirinko daugybė aukštakilmių saksų ir normanų. Prastuolių minios džiaugsmingais šauksmais sveikino jaunąją porą.

Praėjo dvi dienos po šių laimingų vestuvių, ir ledi Rovena sėdėjo savo kambaryje, kai Eldžita jai pranešė, kad kažkokia mergina prašanti leidimo pasikalbėti su ja be liudininkų. Rovena nustebo, susimąste, paskui ją suėmė smalsumas, ir galų gale ji liepė tą nepažįstamąją įleisti.

Įėjo aukšto ūgio ir kilnios išvaizdos mergina. Ilgas baltas šydas ne slėpė, tik dar labiau pabrėžė jos figūros grakštumą ir didingumą. Ji laikėsi pagarbiai, be jokios baimės ir be jokio noro įsiteikti šeimininkei. Rovena atsistojo, norėdama paimti viešnią už rankos ir privesti prie kréslo, bet nepažįstamoji žvilgtelėjo į Eldžitą ir dar kartą pasakė norinti pasikalbėti su ledi Rovena viena. Kai tik Eldžita išėjo, viešnia atsiklaupė ant vieno kelio, didžiai nustebindama ledi Aivenho, prisidėjo abi rankas prie kaktos ir, žemai nulenkusi galvą, pabučiavo išsiuvinėtų Rovenos drabužių pakraštį, nekreipdama dėmesio į jos priešinimąsi.

— Ką tai reiškia, ledi?— paklausė nustebusi jaunamartė,— kodėl jūs man rodote šitokią nepaprastą pagarbą?

— Todėl, kad jums, ledi Aivenho,— atsakė Rebeka atsistodama vėl taip pat didingai ir ramiai,— aš galiu laisvai padėkoti už tai, ką man padarė Vilfredas Aivenhas. Atleiskite, kad

išdrįsau jus pagerbti pagal savo tautos papročius. Aš — toji nelaimėlė žydaitė, dėl kurios jūsų vyras rizikavo savo gyvybe, kaudamasis su tokiu baisingu priešininku Templstou arenoje.

— Panele,— tarė Rovena,— tą dieną Vilfredas Aivenhas tik labai maža dalimi teatsidėkojo jums už jūsų nenuilstamą slaugymą ir jo žaizdų gydymą. Sakykite, gal galėtume jums dar kuo nors padėti?

— Ne,— ramiai atsakė Rebeka,— tik prašau jam perduoti mano atsisveikinimo žodžius, kupinus padėkos.

— Tai jūs išvykstate iš Anglijos?— paklausė Rovena, dar ne visiškai teatsipeikėjusi iš nuostabos, sukeltos šitokio nepaprasto apsilankymo.

— Išvykstu, miledi, dar šį mėnesį. Mano tėvas turi brolį, esantį ypatingoje Mohamedo Boabdilo, Grenados karaliaus, malonėje. Ten mes ir keliausime, kur galėsime gyventi ramiai ir be nuoskaudos, užsimokėję tik duoklę, kurią musulmonai ima iš mūsų tautos žmonių.

— O Anglijoje jūs nejaučiate tokio pat saugumo?— tarė Rovena.— Mano vyras yra karaliaus malonėje, ir patsai karalius — teisingas ir geraširdiškas žmogus.

— Aš tuo neabejoju, ledi,— tarė Rebeka,— bet anglai — žiauri tauta. Jie amžinai kariauja su kaimynais bei tarpusavyje ir visada pasiruošę persmeigti vienas kitą kardu. Mūsų tautos vaikams pavojinga gyventi jų tarpe. Ne šioje karų ir kraujo šalyje, priešiškų kaimynų apsuptoje ir vidaus vaidų draskomoje, gali tikėtis rasti poilsį ir ramybę keliaujantis per pasaulį izraelitas.

— Bet jūs,— tarė Rovena,— jūs pati tai tikrai nieko neturite bijoti. Jums, kuri budėjot prie sužeisto Vilfredo Aivenho patalo,— kalbėjo ji su didėjančiu įkarščiu,— nėra ko bijoti Anglijoje, kur ir saksai, ir normanai vieni per kitus stengsis jus pagerbti.

— Jūsų žodžiai gražūs,— tarė Rebeka,— o norai dar gražesni. Bet šito negali būti: mus skiria ištisa bedugnė. Mūsų auklėjimas, mūsų tikėjimas nei jums, nei mums neleidžia šios

bedugnės peržengti. Likite sveika, bet atsisveikindama išpildykit mano prašymą. Jūsų veidą dengia vestuvių šydas. Teikitės jį pakelti ir leisti man pažvelgti į tuos bruožus, kurių grožį taip plačiai išgarsino žmonių kalbos.

— Menkai jie teverti jūsų dėmesio,— tarė Rovena,— bet aš pakelsiu šydą, tikėdamasi, kad ir mano viešnia taip pat pasielgs.

Ji nusiėmė šydą ir, lyg drovėdamasi savo grožio, lyg ko susigėdusi, nukaito taip smarkiai, kad skaisčiai paraudo ne tik skruostai, bet ir kakta, kaklas ir krūtinė. Rebeka irgi paraudo, bet tik akimirką,— bemat ji susitvardė ir raudonumas palengvėle išnyko iš jos persimainiusių skruostų taip, kaip permaino spalvą rausvas debeselis, saulei už horizonto nusileidus.

— Ledi,— tarė ji,— jūsų veidas, kurį teikėtės parodyti, ilgai gyvens mano atmintyje. Jame matyti švelnumas ir gerumas. Ilgai ilgai aš prisiminsiu jūsų veidą ir dėkosiu dievui už tai, kad palieku savo prakilnųjį išvaduotoją, susijungusį su ta...

Ji nutilo, ir jos akys pasruvo ašaromis. Ji skubiai jas nusišluoste ir į susirūpinusios Rovenos klausimą atsakė:

— Ne, aš sveika, ledi, visiškai sveika. Bet mano širdis ima smarkiai plakti, prisiminus Torkilstoną ir Templstou areną. Likite sveika. Tiesa, aš dar neatlikau vienos, nebe tokios svarbios pareigos. Priimkite šią dėžutę ir nesistebėkite tuo, ką joje rasite.

Rovena atidarė nedidelę sidabrinį aptaisais dėžutę ir pamatė karolius ir auskarus iš briliantų be galo didelės vertės.

— Tai neįmanoma,— tarė ji, paduodama atgal Rebekai dėžutę. — Aš nedrįstu priimti šitokios brangios dovanos.

— Priimkite, ledi,— tarė Rebeka.— Jūs turite valdžią, kilmę, įtaką, o mes teturime vien turtus, musų jėgos ir mūsų silpnumo šaltinį. Šių žaislelių vertė, net dešimteriopai padidinta, negali nė pusės padaryti to, ką jūs galite pasiekti vienu žodžiu. Todėl ši dovana jums nėra pernelyg brangi, o man — juo labiau ne. Leiskite man galvoti, kad jūs esate ne tokios blogos nuomonės apie mūsų tautą, kaip visi jūsiškiai. Nejaugi jūs manote, kad aš vertinu tuos žvilgančius akmenėlius labiau, negu laisvę? Ar kad mano tėvui jie brangesni

už jo vienturtės dukters garbę? Priimkite juos, ledi. Man jie visai nebereikalingi. Aš jau niekada brangenybių nebedėvėsiu.

— Vadinasi, jūs nelaiminga?— tarė Rovena, sukrėsta tono, kuriuo Rebeka ištarė paskutiniuosius žodžius.— Ak, pasilikite pas mus! Šventieji mokytojai mokės jus prikalbėti, kad atsisakytumėt savo klaidingo tikėjimo, ir aš būsiu jums sesuo.

— Ne, ledi,— atsakė Rebeka su tokiu pat ramiu liūdesiu,— to negali būti. Negaliu aš keisti savo tikėjimo, kaip keičiu drabužius, pagal klimatą tos šalies, kurioje apsigyvenu. O nelaiminga aš nebūsiu. Tas, kuriam paskirsiu likusį savo gyvenimą, bus man ramintojas, jei vykdysiu jo valią.

— Vadinasi, žydai irgi turi vienuolynų ir jūs norite eiti į vienuoles?— paklausė Rovena.

— Ne, ledi,— atsakė žydaitė,— bet mūsų tautoje nuo pat Abraomo laikų visada būdavo moterų, kurios aukojo savo mintis dievui, o darbus — žmonių meilei. Jos slaugo ligonius, maitina alkstančius, guodžia nelaimingu0sius. Ir jų tarpe bus Rebeka. Pasakykit tatai savo vyrui, jei jis kartais paklaustų apie likimą tos, kurią išgelbėjo nuo mirties.

Rebekos balsas virptelėjo, ir jame suskambėjo toks švelnumas, kuris parode kažką daugiau, negu ji norėjo išreikšti. Ji pasiskubino atsisveikinti su Rovena.

— Sudie,— tarė Rebeka,— tegu tasai, kuris sutvėrė ir žydus, ir krikščionis, apdovanoja jus visomis gyvenimo gėrybėmis. Laivas, kuriuo mes turime išplaukti, pakels inkarą, vos tik pasieksime uostą.

Ji tykiai išskubėjo iš kambario, palikdama Roveną tokią nustebusią, tarytum jai būtų pasirodęs vaiduoklis. Gražioji saksė papasakojo apie šitą nuostabią viešnią savo vyrui, kuriam jos pasakojimas padarė gilų įspūdį.

Aivenhas ilgai ir laimingai gyveno su Rovena. Jie mylėjo vienas kitą, ir jų meilė buvo juo stipresnė, prisimenant, kokias sunkias jiems teko nugalėti kliūtis prieš susituokiant. Vis dėlto būtų rizikinga per daug smulkiai teirautis, ar neatbusdavo Vilfredo širdyje Rebekos grožio ir didžiadvasiškumo prisiminimas daug dažniau, negu tai būtų galėję patikti žaviajai Alfredo palikuonei.

Aivenhas sėkmingai tarnavo Ričardui, ir karalius jam negailėjo malonių. Galimas daiktas, kad jis būtų dar aukščiau iškilęs, jei didvyriškasis Liūtaširdis nebūtų taip anksti žuvęs ties Šaliu pilimi, netoli Limožo. Žuvus šiam kilniam, bet karštagalviui ir romantiškam karaliui, žlugo ir visi jo kilnūs užmojai bei siekiai, ir jam truputėlį pakeitus galima pritaikyti eilėraštį, kurį parašė Džonsonas apie švedų karalių Karolį Dvyliktąjį:

Pikta ranka pakirto jį kovoj
Prie svetimos pilies šaly tolioj;
Pasaulį siaubęs vardas jo rūstus
Per ilgus amžius pamoka mums bus.

APIE VALTERĮ SKOTĄ

Įžymusis anglų rašytojas Valteris Skotas (1771-1832) gimė Škotijoje, Edinburge, nusigyvenusio bajoro šeimoje. Baigęs universitetą, Skotas tampa advokatu. Bet daug labiau, negu teisė, jam prie širdies gimtojo krašto istorija, papročiai ir padavimai. Keliaudamas po tolimiausius gimtojo krašto kampelius, Skotas pasidaro žymus kraštotyrininkas, Škotijos, o paskui ir Anglijos istorijos, ekonomikos ir kultūros žinovas.

Tyrinėdamas liaudies poeziją, Skotas išėjo rimtą poetinio meistriškumo mokyklą. Jis sukuria daug poemų apie istorinę Škotijos praeitį, kovas už tautinę nepriklausomybę.

Tačiau, pasiekęs poetinės šlovės zenitą, Skotas ima rašyti istorinius romanus, kurie jį išgarsina dar labiau, negu poemos. Matyt, poemos žanras Skotui buvo per siauras atspindėti reikšmingus istorinius įvykius, kurie jį stipriai paveikė kaip menininką,— buržuazinė revoliucija Prancūzijoje, ilgamečiai karai prieš Napoleoną, paaštrėjusi klasių kova visose Europos šalyse, feodalinės santvarkos merdėjimas, liaudies pasipriešinimas (toks buvo ir žiauriai nuslopintas Anglijoje luditų judėjimas) buržuazinei santvarkai.

Pirmasis istorinis Skoto romanas „Veiverlis, arba prieš šešiasdešimt metų" pasirodė 1814 m. Tuoj po jo sekė „Gajus Maneringas", „Antikvaras", „Robas Rojus"... Visą likusį gyvenimą Skotas kūrė istorinius romanus.

Nors patsai Skotas idealizavo monarchiją, buvo konservatyvių politinių pažiūrų, savo kūriniuose jis teisingai atskleidžia daugelį valdančiųjų Anglijos klasių nusikaltimų, parodo liaudies masių drąsą ir kilnumą, su meile piešia herojiškus liaudies personažus — Robą Rojų, Robiną Hudą. Vidinės politinės audros, skausmingas istorinės raidos procesas yra svarbiausias Skoto romanų turinio elementas.

Anglijos ir Škotijos viduramžiai, pradedant nuo kryžiaus karų epochos ir baigiant kovomis už feodalinės valstybės centralizavimą, atsispindi „Aivenhe", „Talismane", „Perto gražuolėje", „Vienuolyne", „Abate", „Kenilvorto pilyje". Anglijos buržuazinės revoliucijos epocha vaizduojama „Puritonuose", „Montrozo legendoje", „Vudstoke". Daugumoje geriausių Skoto romanų („Robas Rojus", „Edinburgo kalėjimas",

„Veiverlis") vaizduojama XVIII a. Škotija, naujų, buržuazinių santykių atsiradimo laikotarpis.

Vienas reikšmingiausių Skoto romanų yra ir „Aivenhas" (1819). Jame atsiskleidžia XII a. Anglija, epocha, kai dar tebebuvo gyva nesantaika tarp normanų, XI amžiaus pabaigoje užkariavusių Angliją, ir anglosaksų, tautos, kuri ją valdė keletą amžių, bet į pirmą planą jau buvo iškilę prieštaravimai tarp pavergtų baudžiauninkų valstiečių ir feodalų apskritai, kai vyko istoriškai pažangi kova dėl Anglijos centralizavimo, ir karalius, stambiausias feodalas Anglijoje, stengėsi smulkesnius feodalus pajungti sau, sukurti monolitinę karalystę.

Itin nepalankiai „Aivenhe" Skotas piešia feodalinės reakcijos stovyklą — plėšikus riterius Fron de Befą, kryžiuotį Bua-Gilberą, rajūną abatą Eimerį ir karaliaus Ričardo I brolį princą Džoną, užgrobusį valdžią, broliui išvykus svetur. Šiai stovyklai Skotas priešpastato tas visuomenės jėgas, kuriose jis matė viltį dėl geresnės Anglijos ateities: simbolizuojantį karaliaus valdžią personažą — suidealintą Ričardą Liūtaširdį, ne mažiau suidealintą ištikimą jo tarną riterį Aivenhą, karaliaus pusėje prieš feodalų savivalę kovojančią anglų liaudį — Robiną Hudą ir jo šaulius.

ИБ № 1225

ВАЛЬТЕР СКОТТ
А Й В Е Н Г О
Роман

Серия «Дорогами смелых»
На литовском языке

Перевела с русского Барбора Мейерите
Издательство «Вага», 232600, Вильнюс, пр. Ленина 50

VALTERIS SKOTAS
AIVENHAS
Romanas

Redaktorė R. Zagorskienė
Viršelis dail. E. Pumputienės
Techn. redaktorius D. Jakubonis
Korektorės L. Giedraitienė ir D. Meciūnaitė

Duota rinkti 1979.V.8. Pasirašyta spaudai 1979.VII.18. Leidinio Nr. 9143. Formatas 84×108$^{1}/_{32}$. Popierius spaudos Nr. 2. Šriftas 9 pt. „Baltika". Iškili spauda. 21,4 apsk. sp. l. 24,7 leid. l. Tiražas 45 000 egz. Užsak. Nr. 1282.

~~Kaina 2 rb. 20 kp.~~

„Vagos" leidykla, 232600, Vilnius, Lenino pr. 50
Spaudė „Vaizdo" spaustuvė, 232600, Vilnius, Strazdelio 1

1,5